

HRVATSKO ZAGORJE U REVOLUCIJI

HRVATSKO ZAGORJE U REVOLUCIJI

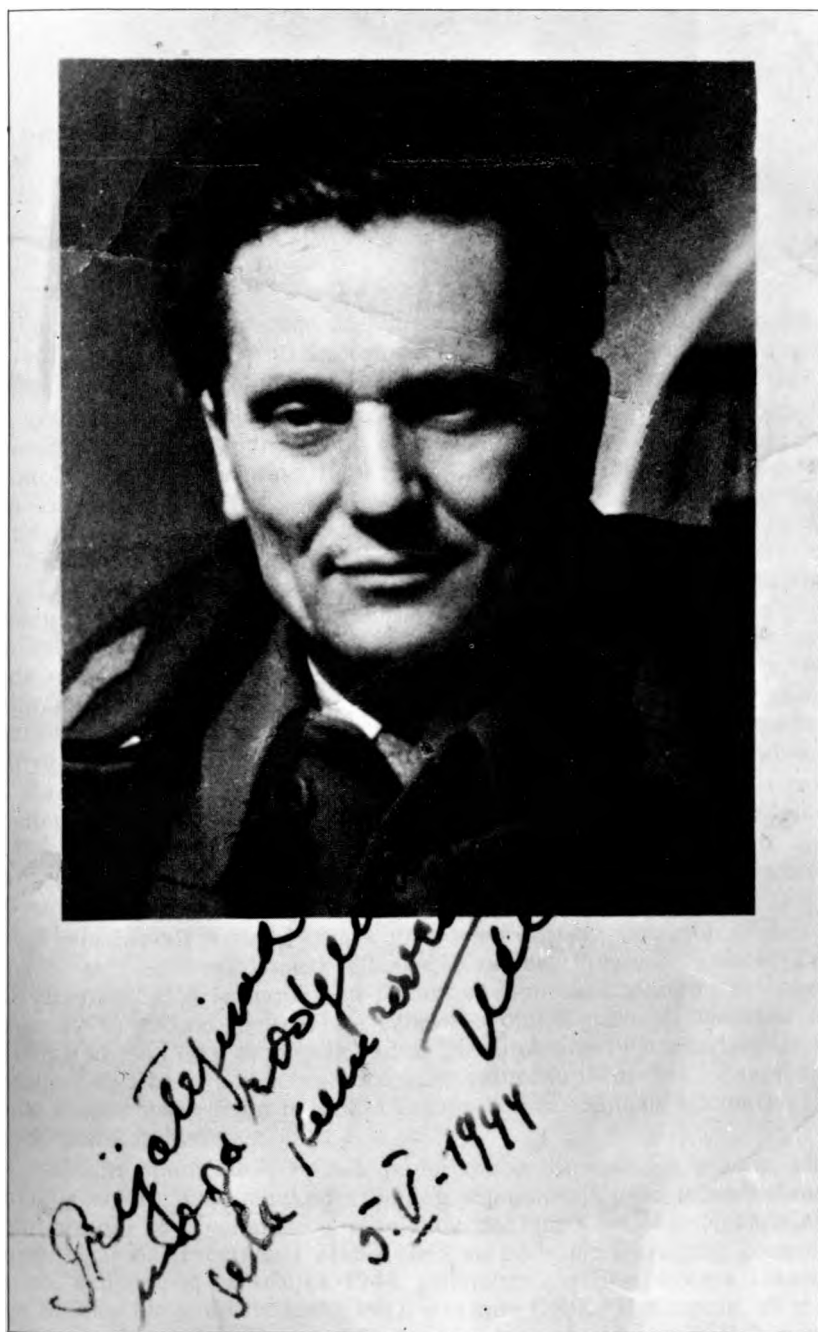
IZDAVAČKI SAVJET KNJIGE
»HRVATSKO ZAGORJE U REVOLUCIJI«
ŠKOLSKA KNJIGA • ZAGREB
1981

TITO

NARODU HRVATSKOG ZAGORJA

Zagorci, zagorski narod, napaćen godinama, vječito ekonomski potlačen u socijalnoj bijedi, nije dao da se zavara primamljivim obećanjima ustaških krvoloka. On je ostao dosljedan i već prvih dana dao je svoje najbolje sinove za našu oslobodilačku borbu. Borci koji su već 1941. i 1942. godine, a naročito 1942, prolijevali krv na ovom terenu, gdje nema šuma, gdje nema vrleti i skriva/išta, u neposrednoj blizini najjačih i okupatorskih i kvislinških garnizona i vojnih snaga, imali su smjelosti da se suprotstave i da daju otpor, da se bore. Zašto je zagorski narod ostao dosljedan samom sebi? Zbog svijetlih tradicija koje ima u čitavoj historiji. Zagorski narod dao je Matiju Gupca, zagorski seljaci su se borili i kad je malo gdje u svijetu bilo takvih primjera. Zagorski seljak je često pokazao slobodoljubivi duh, a naročito u doba Khuena Hedervaryja. I tada je zagorski narod dao svoj bogati prilog u borbi protiv mađarskih osvajača, protiv mađarskih ugnjetača naših naroda. I razumije se, u 1942. godini, u velikom oslobodilačkom ratu, zagorski narod je zauzeo ono mjesto koje mu i pripada, to jest, u redovima boraca naše oslobodilačke borbe. Ja zbog toga zahvaljujem narodu Zagorja, jer mi je omogućio da se ne stidim kraja gdje sam se i sam rodio.

Zagorski narod nije davao samo žrtve na svojem vlastitom tlu, ovdje. Sinovi zagorskog naroda bili su raštrkani širom naše zemlje, u mnogim drugim krajevima, svugdje gdje se vodila borba za oslobođenje naše zemlje od okupatora i kvislinga. Svugdje su bili i sinovi Zagorja prisutni i dali svoj doprinos.

FOTOGRAFIJA KOJU JE DRUG TITO POSLAO IZ DRVARA KAO POZDRAV SVOJIM
MJEŠTANIMA

Predgovor

Odavno se osjeća potreba za knjigom o Hrvatskom zagorju u revolucionarnom radničkom pokretu i narodnooslobodilačkoj borbi, koju su narodi i narodnosti Jugoslavije vodili pod vodstvom Komunističke partije i druga Tita.

Više je razloga tome. Prošla su više od dva desetljeća otkako se pojavila knjiga »Hrvatsko zagorje u narodnooslobodilačkoj borbi« (Zagreb, 1959), do koje je inače teško doći jer je postala prava rijetkost. Unatoč pojedinim nedostacima, to je bio prvi pokušaj cjelovitijeg pregleda ove povijesne teme. Od tada su naše spoznaje o toj temi znatno proširene i produbljene. Postala je dostupna nova povijesna građa, pa su i historijska istraživanja umnogome napredovala. Uz to su i sudionici revolucionarnog radničkog pokreta i NOB-a Zagorja dali značajan prilog svojim kazivanjima u osvjetljavanju pojedinih važnih zbivanja i pitanja. Zbog svega toga nametnula se potreba novog pokušaja cjelovitijeg obuhvaćanja povijesti revolucionarnog radničkog pokreta i oslobodilačke borbe u Hrvatskom zagorju, koji bi se temeljio ne samo na dosadašnjim nego i na novim istraživačkim rezultatima i tako pružio širi i potpuniji prikaz o toj temi. Potreba za takvim djelom veoma je uočljiva u gotovo svakodnevnim zahtjevima brojnih čitalaca i drugih zainteresiranih činilaca.

Rad na novom djelu započeo je još prije deset godina, ali nije imao podjednak intenzitet. Osobit udarac započetom radu bila je smrt glavnog urednika Vlade Stopara, u siječnju 1975, čiji se gubitak nenadoknadivo osjećao u djelatnosti Uredničkog odbora. Ovom prilikom potrebno je odati priznanje drugu Stoparu na njegovu nesebičnom zalaganju u radu na ovoj knjizi.

U prostornom pogledu knjiga obuhvaća područje današnjih osam zagorskih općina: Donja Stubica, Ivanec, Klanjec, Krapina, Pregrada, Zabok, Zaprešić i Zlatar Bistrica. One su posebnim samoupravnim sporazumom, sklopljenim 25. siječnja 1978. godine, izrazile i službeno svoju suglasnost, ujedinile potrebna novčana sredstva i tako omogućile rad na pisanju knjige i njeno izdavanje. Akciji se pridružio i veći broj radnih organizacija iz spomenutih općina i Zagreba, koje su pružale znatnu materijalnu pomoć. U akciju se nije uključila općina Novi Marof, iako se težilo za tim.

Područje spomenutih općina podudara se zapravo sa pravim teritorijem Hrvatskog zagorja. Ono je također činilo u mnogo čemu jedinstvenu cjelinu kada je riječ o razvoju revolucionarnog radničkog pokreta i NOB-a. Nekadašnji kotari Klanjec, Krapina, Pregrada i Zlatar činili su područje Okružnog komiteta KPH Krapina, a njemu je od ožujka 1944. priključen i teritorij kotara Ivanec. Kotar Donja Stubica bio je do studenog 1941. u sklopu OK KPH Krapina, ali je i dalje u toku rata, s obzirom na karakter oružane borbe, rad vojno-političkih organizacija NOP-a i postojeće veze, bio u veoma živoj suradnji s ostalim područjem Hrvatskog zagorja. To se odnosilo i na dio kotara Zagreb-zapad, tj. sadašnju općinu Zaprešić.

PROSLAVA X KORPUSA ODRŽANA U LISTOPADU 1953. GODINE KOJOM JE PRIGODOM DRUG TITO
ODLIKOVAO ZAGORSKU UDARNU BRIGADU

Da bi se rad na pisanju knjige što uspješnije organizirao, potpisnici Samoupravnog sporazuma osnovali su Izdavački savjet i Urednički odbor, koji je preuzeo ulogu glavnog organizatora i koordinatora posla. Na osnovi niza stručnih savjetovanja i rasprava Urednički odbor je izradio plan rada i utvrdio koncepciju izrade knjige.

Planirano je da se uz suradnju i pomoć znanstvenih radnika u prvom redu izvrše dogovori oko pisanja pojedinih dijelova knjige s većim brojem autora, osobito sudionika narodnooslobodilačke borbe, tj. njezinih političkih i vojnih rukovodilaca u Hrvatskom zagorju. Treba istaći daje Urednički odbor u tome naišao na široku podršku tako da se u taj posao uključio znatan broj autora. Oni su se spremno odazvali pozivu Uredničkog odbora i s uspjehom izvršili svoje obaveze. U drugoj etapi rada uslijedila je odgovarajuća stručna redakcija priloga radi kompozicijskog i sadržajnog objedinjavanja u jedinstveni historijski tekst.

Ova knjiga je, dakle, nastala nakon višegodišnjeg rada njezinih autora, što predstavlja značajan kolektivni napor da se uspješno dođe do postavljenog cilja. Ona sadrži dosta opširan i sustavan pregled razvoja klasne i političke borbe radničke klase i drugih radnih masa Hrvatskog zagorja na čelu s organizacijom KPJ — KPH do 1941, te povijest oslobodilačke borbe naroda Zagorja, od prvih priprema za oružani ustanak do pobjede revolucije, tj. do konačnog oslobođenja zemlje u svibnju 1945. godine.

Urednički odbor je, dakako, svjestan činjenice da u ovoj knjizi nisu mogla do kraja biti obrađena sva važna povijesna zbivanja i objašnjeni pojedini otvoreni problemi. U tom pogledu sve konstruktivne primjedbe i sugestije primit će se sa zahvalnošću i poslužiti će korisno u daljnjem istraživanju ove problematike. Međutim, Urednički odbor ipak smatra da je, u odnosu na naša dosadašnja saznanja i rezultate, ova knjiga vidljiv korak naprijed. To se posebno odnosi na težnju da se dade što sistematičniji prikaz glavnih događaja i unese više svjetla u objašnjavanje nekih značajnih pitanja koja su do danas ostala otvorena i kojima se nije pridavala potrebna pažnja. Također u ovoj knjizi vidljivu vrijednost imaju i popisi palih boraca i žrtava fašističkog terora u Hrvatskom zagorju, jer su znatno potpuniji nego u knjizi iz 1959.

Kako se vidi, ova knjiga je rezultat truda i pregalaštva niza zainteresiranih činilaca. Izdavački savjet i Urednički odbor osjećaju posebnu i ugodnu dužnost da se svima njima najtoplije zahvale: autorima na njihovim priložima, društveno-političkim organizacijama zagorskih općina na podršci i materijalnoj pomoći, radnim organizacijama na susretljivosti u pružanju novčane i druge pomoći, Zagorskoj osnovnoj banci u Zaboku i Samoupravnoj interesnoj zajednici za kulturu općine Zabok na susretljivosti u omogućavanju kredita za izdavanje knjige, Izdavačkoj radnoj organizaciji »Školska knjiga« iz Zagreba na spremnosti da se prihvati suizdavanja ove knjige i omogućiti da se ona pojavi lijepo tehnički i likovno opremljena.

Posebno se treba zahvaliti pojedinim općinskim odborima SUBNOR-a zagorskih općina i brojnim drugaricama i drugovima, učesnicima naše narodnooslobodilačke borbe, koji su, čitajući tekst ove knjige prije štampe dali mnogo veoma konstruktivnih primjedaba, sugestija i prijedloga. Zahvaljujući tom njihovu naporu ova je knjiga znatno više dobila na kvaliteti i vrijednosti.

Ova knjiga pojavljuje se u godini velikog jubileja naše narodnooslobodilačke borbe i socijalističke revolucije. Time izadavači, autori i svi navedeni činioци daju svoj skroman doprinos toj velikoj obljetnici i odaju počast besmrtnom imenu Josipa Broza Tita, najvećeg sina Hrvatskog zagorja i svih naših naroda i narodnosti.

Izdavački savjet – Urednički odbor

Uvod

Za pravo razumijevanje razvoja narodnooslobodilačke borbe u Hrvatskom zagorju neophodno je vratiti se malo u historiju.

Socijalnu strukturu stanovništva ovog kraja činila je gotovo devedeset pet posto seoska sirotinja s jednim do pet jutara zemlje. U stanovništvu je dominirala borba za koru kruha, kako bi se održao goli život. Treba napomenuti da su seljački zelenaši, trgovci i veleposjednici nemilice izrabljivali siromašno stanovništvo Hrvatskog zagorja. Zbog takve situacije i takvog položaja naroda neki su odlazili na rad u Ameriku, neki su tražili zaposlenje kod veleposjednika, a mnogi su odlazili u Zagreb i Varaždin da traže posao. Pored toga treba uočiti i činjenicu da su u stanovništvu harale razne zarazne bolesti, naročito tuberkuloza, trahom i dizenterija.

Prosječna dužina života kod žena iznosila je četrdeset i dvije godine, a umiranje djece, gotovo u svim obiteljima, bilo je svakodnevna pojava. Svakodnevno se vidjelo kako očevi i majke nose umrlu djecu na groblja.

Još u doba Austro-Ugarske monarhije u Zagorju je nicala radnička klasa u ugljenokopima i ciglanama koje su držali u rukama u prvo vrijeme veleposjednici, a kasnije kapitalisti. Zbog bijednih plaća radnici su se sukobljavali s veleposjedničkim vlasnicima i kasnije s kapitalistima. To su u stvari bile prve klice radničkog pokreta u Hrvatskom zagorju. Valja dodati da su oni »sretnici« koji su odlazili na rad u Zagreb i Varaždin mnogo brže dolazili do klasne svijesti, no što je to slučaj unutar samog Hrvatskog zagorja. Ali sve brojnije zapošljavanje radnika u Zagrebu i Varaždinu, te zanatlija u Zagrebu, Beču, Budimpešti i Pragu pospješilo je razvijanje radničkog pokreta. Pored teškog socijalnog izrabljivanja Zagorje je bilo pritisnuto nacionalnim ugnjetavanjem tuđina. Zna se tko su bili tuđinci. U Austro-Ugarskoj monarhiji Mađari, a u staroj Jugoslaviji velikosrpska buržoazija uz pomoć hrvatske buržoazije.

Radnički pokret u Hrvatskom zagorju počeo se organizirati već potkraj prošlog stoljeća. Najprije su to bila zanatlijska radnička prosvjetna društva, naročito u Varaždinu, a kasnije i u Krapini, koja su odigrala važnu ulogu. Početkom ovog stoljeća u Varaždinu su zanatski radnici bili za socijalnu demokraciju u vidu političkog pokreta radničke klase. Niču i prvi radnički sindikati. Ovo jasno govori da se radnička klasa nalazila u pvoju konstituiranja u novu političku grupaciju, koja će imati sve značajniju ulogu u društvu u kojem su bile klasne suprotnosti sve oštrije, a borba sve šira i masovnija.

U Hrvatskom zagorju jako je bila rasprostranjena svijest protiv kraljevine bilo koje vrste, a za republiku. To je naročito došlo do izražaja neposredno poslije prvog svjetskog rata kada se na horizontu pojavila Hrvatska republikanska seljačka stranka. Ova stranka imala je jak utjecaj na politička gibanja u Hrvatskom zagorju protiv velikosrpske hegemonije i kraljevine kralja Petra Karađorđevića I. Ona je

dobila za sebe narodne mase zato što se izjasnila protiv Kraljevine SHS, a za republiku. Zagorci su republiku shvatili kao konačno ostvarenje svojih željenih pravica. Tako je HRSS dobila na izborima za Ustavotvornu skupštinu 1920. godine gotovo sve glasove u Hrvatskom zagorju.

Ta gibanja narodnih masa podupirali su i povratnici iz Rusije koji su na sve strane širili glas da je carska Rusija srušena, i da je pobijedila revolucija Lenjina, revolucija kakvu želimo i mi provesti, za sovjetsku vlast.

Kad se govori o zbivanjima u Hrvatskom zagorju, mora se uočiti činjenica da se u ljeto 1917. godine po zagorskim šumama, pojavio »zeleni kadar«. On se sastojao od vojnika koji su pobjegli sa fronte Austro-Ugarske monarhije. Oni su se zajedno s oružjem u ruci i s ostalim bjeguncima sklanjali u šume, gdje su im seljaci donosili hranu. Ovaj fenomen »zelenog kadra« u Hrvatskom zagorju govori sam po sebi o određenom obliku otpora protiv rata.

Dvadesetih godina, uz postojeću ciglarsko-keramičku industriju u Bedekovčini koja je bila za ondašnje prilike velika, češki i poljski kapital počeo je s izgradnjom tekstilne industrije u Varaždinu, Oroslavju u Krapini, a podignuta je i mesna industrija u Zaprešiću.

Izgradnjom ove industrije brojčano je rasla i radnička klasa u Hrvatskom zagorju. U industriji, rudarstvu i ciglanama bilo je zaposleno nekoliko tisuća radnika. Vlasnici tekstilne industrije dopremili su iz Poljske i Čehoslovačke zastarjele strojeve na kojima je bio rad mukotrpan.

Radnici, koji su bili zaposleni u Zagrebu, odigrali su izvanredno krupnu ulogu u buđenju klasne svijesti i osnivanju radničkog sindikalnog pokreta. U prvo vrijeme, 1922. godine, osnivani su sindikati Hrvatskog radničkog saveza, a u Varaždinu Nezavisni i socijal-demokratski sindikati. Sindikalni pokret je vodio štrajkaše i tarifne akcije zbog toga što je eksploatacija radničke klase bila strahovita. Naročito su bile niske nadnice, a radilo se deset, dvanaest pa čak i četrnaest sati dnevno. Radnički sindikati postizali su i neke minimalne rezultate u korist radnika, ali eksploatacija je i dalje nastavljena svom svojom žestinom. Radnici kao da nisu imali nikakva prava. Poslodavci su postupali sa radnicima kako su god htjeli i mogli samo da dođu do što većih profita. To naročito važi za rudarske radnike i ciglare. Dobro je poznata istina da se siromašno seljaštvo radovalo kad su podizani tvornički dimnjaci, jer je vjerovalo da će konačno naći kruha i za sebe. Dimnjaci su se podigli, a do kruha dolazilo se i te kako mukotrpno. Radnici su se ubrzo uvjerali da im ne dolazi spas od izgrađenih tvornica, jer su one građene za kapitalističke profite. Mukotrpni život siromašnog seljaštva se produžio. Takav položaj radnika i siromašnih seljaka je neminovno dovodio do klasnog sukoba radničke klase i kapitalista, a te sukobe često je štitila žandarmerija kraljevske i stare Jugoslavije.

Događaji poslije šestojanuarske diktature kralja Aleksandra 1929. godine bili su označeni pojačanim klasnim izrabljivanjem i nacionalnim ugnjetavanjem. Mala prava, koja je radnicima osigurao Zakon o zaštiti radnika, diktatura kralja Aleksandra je dokinula. Nastupio je mračni period za život radničke klase, jer su poslodavci zaveli po tvornicama strahovit eksploatatorski režim.

Da bude zlo veće, šestojanuarska diktatura zabranila je Nezavisne sindikate, koji su jedini dosljedno vodili klasnu borbu za zaštitu svakodnevnih interesa i prava radničke klase. Radnici su bili gotovo nemoćni jer nisu imali svoje i prave sindikalne organizacije. Hrvatski radnički savez, mada nije bio zabranjen kao što su bili zabranjeni Nezavisni sindikati, sam se je raspustio. Naime, ovaj sindikat bio je u stvari prirepina hrvatske buržoazije koja se plasirala u vodstvo Hrvatske seljačke stranke. I po volji ovoga vodstva prestao je s radom sve do petomajskih izbora 1935. godine.

Nakon zabrane Nezavisnih sindikata, radnici, koji su u Zagrebu pripadali ovim sindikatima, masovno ulaze u postojeće socijaldemokratske sindikate: Opći

radnički savez i Ujedinjeni radnički sindikalni savez (URSS). Tako su ovi sindikati već od 1930. godine vodili manje radničke akcije za povratak onih prava koja su izvojevali Nezavisni sindikati. URSS-ovi sindikati iz Zagreba, odnosno organizirani radnici Zagorci u njima, prodirali su zajedno s tamošnjim radnicima u industrijska poduzeća, te osnivali organizacije URSS-a.

URSS-ovi sindikati bili su veoma dinamični i borbeni. Zbog borbe za radnička prava i provođenja sitnih i veoma krupnih akcija ubrzo su stekli velike simpatije i povjerenje u redovima radničke klase.

Sindikalna organizacija URSS-a postala je politički veoma popularna u pojedinim industrijskim poduzećima u Hrvatskom zagorju. To najbolje potvrđuje široki i uspješni štrajkaški pokret koji je osobito od 1934. godine zahvatio brojne radne mase zagorja (Oroslavje, Bedekovčina, Varaždin i dr.). Tako je u masama radnika i seljaka kroz najkonkretniju borbu politika Partije već u to vrijeme bila vidljivo poznata.

Uvidjevši da mu izmiče tlo ispod nogu, vodstvo HSS-a je pozivalo radnike da napuste URSS i da osnuju HRS, jer je HRS tobože jedini zaštitnik hrvatskih radnika. Osnivanje HRS-a bilo je očigledan primjer cjepačke politike HSS-a u redovima radničke klase.

No, popularnost URSS-a nije prestala. Politika akcionog jedinstva, koju je provodila Komunistička partija bez obzira na organizacionu pripadnost radnika, imala je i vidnih rezultata, naročito u pogledu razvijanja klasne svijesti i stvaranja saveza radnika i seljaka.

Politika borbe protiv buržoaskog ugnjetavanja i eksploatacije bila je sve utjecajnija na području Zagorja, bez obzira na to što je od vodstva HSS-a neprekidno napadana. Spoznaja o borbenom savezu radničke klase i seljaštva, za klasno i nacionalno oslobođenje, ostala je dominantna u politici Partije.

Poslije Pete konferencije Komunističk.* partije Jugoslavije, koja je održana u listopadu 1940. u Dubravi kraj Zagreba, kako diljem čitave Jugoslavije tako i u Hrvatskom zagorju Komunistička partija vrši neophodne političke i druge pripreme za predstojeću natiočvječansku borbu protiv fašističke okupacije. Kao što se moglo predvidjeti, došlo je 1941. godine do uspostave kvislinške ustaške vlasti u Hrvatskoj. Pod zaštitom Hitlera, Mussolinija i fašističke okupacije osnovana je takozvana Nezavisna Država Hrvatska.

Na području Hrvatskog zagorja 1941. godine djelovala su tri okružna komiteta Komunističke partije Hrvatske: varaždinski, krapinski i zagrebački Okružni komitet. Uz ove Okružne komitete bili su u nekim kotarima formirani kotarski komiteti, a bilo je i općinskih komiteta partije. Možda bi se čitalac mogao začuditi kako to da je tek oko 240 članova Partije i oko 80 članova SKOJ-a moglo pridonijeti popularnosti ilegalne KPH u narodnim masama.

Treba odmah naglasiti daje u to vrijeme gotovo svaki član Partije u legalnim ili polulegalnim političkim akcijama poznat kao politički »voda« naroda. Sve su to bili izrazito politički kadrovi. Uza sve to Partija i SKOJ imali su veliki broj simpatizera čija politička aktivnost nije poznavala granice između člana Partije, SKOJ-a ili simpatizera. Sve ono što je u domeni klasne borbe vođeno od strane Partije i klasnog radničkog sindikalnog pokreta duboko se uvriježilo u svijest narodnih masa, pa su se mnogi članovi URSS-a osjećali komunistima i smatrali su se pozvani da se bore na političkoj liniji Partije onako kako to zahtijevaju u tom trenutku vitalni životni interesi naroda, u borbi protiv fašizma i domaćih ustaških i drugih tuđinskih slugu.

Treba ovom prigodom konstatirati da se Hrvatsko zagorje nalazi za neprijatelja na veoma osjetljivom prostoru između Zagreba i Varaždina. Tu je bila instalirana ustaška upravna mašinerija i Pavelićeva vlada, tu su bili veliki garnizoni njemačkog okupatora i ustaškog režima.

U Hrvatskom zagorju morala se voditi veoma istančana politika narodnooslobodilačkog pokreta jer tu živi isključivo hrvatski živalj, na što su njemački fašisti i te kako računali zajedno sa Pavelićem.

Tobožnje političke parole vodstva HSS-a o slobodi hrvatskog naroda, koju će mu donijeti netko izvana, pokazale su da su dobro došle hitlerovskim okupatorima i domaćim ustaškim izdajnicima, koji su smatrali da narod ne odlučuje o svojoj sudbini i da mu slobodu netko treba dati.

Sve su to bili momenti s kojima se Komunistička partija u Hrvatskom zagorju neposredno suočila 1941. godine Ali, unatoč tako kompliciranoj političkoj situaciji, ona je znalački prišla iznalaženju najpogodnijih rješenja za vođenje narodnooslobodilačke borbe i socijalističke revolucije sve do pobjedonosnog završetka. Bio je to put jedinstvene bratske oslobodilačke borbe svih naroda i narodnosti Jugoslavije pod vodstvom KPJ i druga Tita.

Komunistička partija u Hrvatskom zagorju, kao i diljem čitave Jugoslavije, ponikla je i razvijala se među domaćim sinovima i kćerima iz redova radnog naroda.

Narodnooslobodilačku borbu u Hrvatskom zagorju, kao uostalom i u nekim drugim krajevima, trebalo je voditi na nekoliko frontova: za mase koje su bile pod političkim utjecajem HSS-a, za oružanu borbu, za borbu na takvom vojno-geografski složenom i osjetljivom tlu kao što je Hrvatsko zagorje, i konačno protiv lažne propagande ustaške NDH o tome kako hrvatski narod ima sada i svoju državu. Jasno je da su svi ti činioci bili određena otežavajuća okolnost za razvijanje oružane borbe u Hrvatskom zagorju.

Narodnooslobodilačka borba u Hrvatskom zagorju je nastavak borbe radničke klase i Komunističke partije za interese i ciljeve cjelokupnog naroda; ona je nastavak borbe koja je izražena u sukobima s veleposjednicima, kapitalistima, buržoaskom gospodom i drugim izrabljivačima; ona je izražena i u mnogobrojnim sukobima s policijom i žandarmerijom buržoaske vlasti, koja je najbrutalnijim sredstvima, ne prezajući ni od ubojstava i vješala, nastojala ugušiti svaku klasnu i nacionalnooslobodilačku borbu.

Zbog toga što na području Hrvatskog zagorja nema nekih izrazito velikih planina, osim donekle Ivanščice, Maceljskih šuma i Kalnika, narodnooslobodilačka borba u Hrvatskom zagorju nije se odvijala s isključivim osloncem na planine, nego na sela i doline. Partizanski pokret u Hrvatskom zagorju počeo je sa malim diverzantskim akcijama koje su odmah nakon okupacije 1941. godine izvršene na pruži Zagreb—Varaždin. Diverzantske grupe su organizirali članovi KPH i SKOJ-a. Ove akcije bile su sa čuđenjem tumačene u narodu, a i Pavelićeva ustaška vlast bila je njima nevjerojatno neprijatno iznenađena zbog toga što se u najhrvatskijem kraju pojavljuju ovakve akcije protiv NDH. Već 1941. godine u jesen formiran je prvi partizanski odred na Kalniku. Borci ovog odreda, pored boraca iz kalničkih sela, bili su članovi Komunističke partije i SKOJ-a iz Vafaždina i okolice Ludbrega. Ovaj odred nadomak Zagorju bio je u svojim akcijama veoma dinamičan i pokretljiv. Njegovi su se borci spuštali do sela Jalkovec na varaždinskoj periferiji i vršili diverzije u neposrednoj blizini samog Varaždina.

Politička aktivnost Partije sve je više organizacijski dolazila do izražaja. Formirali su se uskoro i narodnooslobodilački odbori po selima, a ponegdje i općinski, te odbori Narodnooslobodilačkog fronta. Saveza mlade generacije.

Politička linija Partije protiv fašističkih okupatora i ustaša, te izdajničkog dijela Mačekovog vodstva HSS-a, došla je do punog izražaja odmah na početku 1941. godine. Nastupio je proces velike diferencijacije u masama koje su nekoć vjerovale politici HSS-a i koje su se sada uvjerile da sloboda dolazi jedino iz oslobodilačke borbe hrvatskog naroda kakvu vodi Komunistička partija. Nastupilo

je osipanje u rukovodstvima, kotarskim i općinskim u HSS-u, pa su takvi funkcioneri iz njega prelazili u Narodnooslobodilački front.

Ova politika dala je vidne rezultate već u početku 1942. godine. U ožujku 1942. formirane su prve partizanske čete u Hrvatskom zagorju u Bedekovčini i u selu Brdovec kraj Zagreba.

Te čete su u stvari bili partizanski odredi. Oni su bili veoma aktivni u oružanoj borbi. Likvidirali su ustaške tabornike, napadali žandarmerijske i općinske objekte na ovom području, njemačka i ustaška uporišta i brojne komunikacije.

Postavlja se pitanje kakva je to uopće bila partizanska vojska u Hrvatskom zagorju i kako je ona nikla u njemu.

To je bila velikim dijelom klasno svjesna partizanska vojska, koja je iznikla iz vjekovnih težnji naroda u Hrvatskom zagorju za slobodu i socijalnu pravdu, lako po broju male, oružane jedinice u Hrvatskom zagorju, od početka 1942. godine, imale su ogromni politički udio u osvajanju onih seljaka koji su bili zavedeni od dijela političkog vodstva HSS-a.

Kao što je već spomenuto, na stranu narodnooslobodilačkog pokreta još potkraj 1941. godine prelazili su i niži funkcioneri HSS-a. Sve više je rasla masovna baza narodnooslobodilačkih odbora i odbora Narodnooslobodilačkog fronta, Antifašističkog fronta žena itd. Poslije privremenog vojničkog neuspjeha koji je NOP u Zagorju doživio 1942. godine, Povjerenstvo CK KPH u Zagrebu u dogovoru sa Lolom Ribarom sazvalo je partijsko savjetovanje, koje je održano u srpnju iste godine u Sesvetama kraj Zagreba.

Savjetovanju su prisustvovali delegati Varaždinskog, Krapinskog i Zagrebačkog okruga. Na tom savjetovanju Lola Ribar je dao iscrpan referat o razvoju narodnooslobodilačke borbe u Jugoslaviji, a istovremeno u raspravi izvršena je i procjena vojno-političke situacije u Hrvatskom zagorju.

Utvrđeno je da neovisno o tome što smo doživjeli u Zagorju vojnički neuspjeh, koji je samo privremenog karaktera, u političkom smislu imali smo ogromne uspjehe. Stoga je zaključeno na novom savjetovanju da se uoče slabosti koje su se pojavile prvih dana u vođenju oružane borbe te da se izvuče određena pouka za uključivanje hrvatskih seljačkih masa u partizansku vojsku, jer su uvjeti zato mnogo povoljniji nego ranije.

U to vrijeme počela su mnoga dezertiranja iz domobrana NDH, a oni koji su dobili pozive za domobranstvo masovno se nisu odazivali i proglašeni su vojnim bjeguncima od Pavelićeve NDH-a. Takvih bjegunaca je bilo po nekoliko stotina na području kotara Zlatar, stubičkog kotara, kao i varaždinskog, pregradskog, klanječkog, krapinskog i ivanečkog kotara, što je omogućilo masovnu oružanu partizansku borbu.

Poslije ovog savjetovanja naredbom izaslanika Vrhovnog štaba, Ive Lole Ribara, imenovan je štab Druge operativne zone, koji će komandirati oružanim snagama NOP-a na području Hrvatskog zagorja, Moslavine, Posavine, Pokuplja i Zumberka.

Tako je odlukom ovog Štaba započeta vojna reorganizacija partizanskih snaga u Hrvatskom zagorju, a to je dovelo do pojačanih oružanih akcija.

Akcije su vođene sve do neposredne blizine samog Zagreba. Sve u svemu već u jesen 1942. godine u Hrvatskom zagorju bila je takva politička situacija da se moglo prići svestranoj oružanoj partizanskoj borbi.

U rujnu 1942, po naredbi Glavnog štaba Hrvatske, formirana je na Žumberku četa sa zadatkom da se prebaci u Hrvatsko zagorje. Borci i rukovodeći kadar bili su uglavnom Zagorci, a dijelom Srbi iz Korduna, i to najprobraniji borci koji su krenuli na nove podvige. Ova četa bila je oličenje bratstva i jedinstva Hrvata i Srba. Ona se kod Brdovca uspješno prebacila u Hrvatsko zagorje, kojim je prokrstarila sve od Save do Kalnika. Pod nevjerovatno teškim uvjetima vodila je uspješne borbe

iz zasjeda, a kad je bila primorana, vodila je čak i frontalne borbe s ustašama. Političko držanje seljaštva prema partizanima bilo je popraćeno velikim simpatijama, ali i strahom da će ustaše pribjeći paljenju sela.

Uvjerljiva politika Komunističke partije u narodnooslobodilačkoj borbi dovela je do shvaćanja da je to jedina prava borba za nacionalno i socijalno oslobođenje. Zatim, bratstvo i jedinstvo svih naroda i narodnosti Jugoslavije kod najširih slojeva hrvatskih masa bilo je već krajem 1942. godine veoma izraženo.

Usljedilo je osnivanje novih jedinica Narodnooslobodilačke vojske. Tokom 1942—1943. dolazi do formiranja Kalničkog partizanskog odreda, Zagorske čete, bataljona »Matija Gubec«, Zagrebačkog partizanskog odreda i novog. Drugog zagorskog partizanskog odreda. U svibnju 1944. osnovana je Zagorska brigada. Zagorci se bore u sastavu niza jedinica novoosnovane 32. divizije i 10. Zagrebačkog korpusa.

Već početkom 1943. godine oružana borba hrvatskog naroda bila je veoma široka, a politički utjecaj Komunističke partije veoma dubok. Narodnooslobodilačka borba, naročito politička, vođena je kontinuirano u Hrvatskom zagorju i

GOVOR DRUGA TITA U KRAPINI 10 SVIBNJA 1952. GODINE

dobivala sve čvršću osnovicu u vlastitoj oružanoj sili. Borba u Hrvatskom zagorju sve se više rasplamsavala, a ustaše i Mačekovo vodstvo HSS-a doživljavali su teške političke poraze.

Ovdje valja naglasiti i jedan veoma značajan politički momenat. U partizanskim jedinicama u kojima su se borili Zagorci, bilo je među borcima i u komandnom sastavu Srba iz Banije i Korduna. Zagorci nisu postavljali pitanje tko je što po narodnosti, već kako se bori i za što se bori, kakav je borac. To je bio politički kriterij razvijen u Hrvatskom zagorju za ocjenjivanje Narodnooslobodilačke vojske i partizanskih boraca. Dakle, bratstvo i jedinstvo Srba i Hrvata na najhrvatskijem tlu rađalo se, širilo i razvijalo u borbi protiv okupatora i domaćih ustaških izdajica. S druge strane, Zagorci se nisu borili samo na svom tlu, nego po raznim krajevima naše domovine.

Hrvatsko zagorje dalo je nekoliko tisuća boraca u narodnooslobodilačkoj borbi. Oko dvije i pol tisuće njegovih sinova, kćeri, majki i očeva, našlo je smrt u borbi za oslobođenje, bilo u borbi oružanih formacija, ili kao žrtve fašističkog terora.

Kad se sve navedeno uzme u obzir, onda treba reći da su Zagorci jednom zauvijek na svom tlu pokopali u grob tuđinske fašističke zavojevače i domaće ustaške zlikovce. Kao što će biti vidljivo iz narednih stranica ove knjige, borba u Hrvatskom zagorju bila je veoma teška i žilava. More krvi je u njoj proliveno za novu, socijalističku Jugoslaviju, nezavisnu i ravnopravnu zajednicu njezinih naroda i narodnosti.

Govoreći o Hrvatskom zagorju, s ponosom i dužnim štovanjem ističemo daje drug Tito, sin ovog lijepog kraja naše domovine, u toku narodnooslobodilačkog rata često poklanjao brigu svom rodnom kraju. On je na velikom zboru u svibnju 1952. godine ocijenio veličinu borbe naroda Hrvatskog zagorja, rekavši: »Zagorski narod herojski se borio u toku naše narodnooslobodilačke borbe, čiji su sinovi i kćeri ginuli i dali svoje živote za našu bratsku zajednicu novu Jugoslaviju«.

Zadaća je ove knjige da osvijetli taj slavni put revolucionarne i oslobodilačke borbe naroda Hrvatskog zagorja.

Svibnja, 1980. god.

Marko Belinić

Hrvatsko zagorje

Geografske značajke

U povijesti se pojam Hrvatskog zagorja u prostornom pogledu češće mijenjao. Na to su utjecali različiti značajni društveno-ekonomski i historijski činioci. Isprepletenost tih činilaca i niz promjena u shvaćanju zagorskog teritorija, posebno u administrativno-upravnom pogledu, vodilo je tokom vremena njegovu sve jasnijem sagledavanju kao cjelovite i jedinstvene geografske regije. Dok se nekad pod pojmom Hrvatskog zagorja razumijevalo uglavnom područje između Medvednice, Kalničke gore i Ivanščice, u naše vrijeme se taj pojam shvaća kao znatno šire područje. Zapadnu i sjeverozapadnu granicu Hrvatskog zagorja čini tok rijeke Sutle, koja je ujedno i republička granica između SR Hrvatske i SR Slovenije. Na sjeveru ga omeđuje Maceljsko gorje i Ravna gora te porječje gornjeg toka Bednje. Istočna međa Hrvatskog zagorja spušta se od Topličke gore dolinom Bednje do dna Kalničkog gorja. Tu granicu na istoku i jugoistoku zatvara šumovita Medvednica, koja se spušta do Save kod Podsuseda. Pored Medvednice, južnu među Hrvatskog zagorja zatvara Sava između ušća Krapine i Sutle.

Razlomljeni planinski greben Ivanščice dijeli Hrvatsko zagorje u dva dijela: južni dio, prostorno veći, koji gravitira Zagrebu, i sjeverni, manji, koji ulazi u gravitacijsku zonu Varaždina.

Reljef Hrvatskog zagorja u prvom redu obilježava brežuljkast kraj. Geomorfološki to je veoma dinamičan reljef sa šarolikim geološkim sastavom. Posljedice snažnih tektonskih pokreta na ovom prostoru ogledaju se u prvom redu u nizu termalnih izvora (Krapinske, Tuheljske, Stubičke, Sutinske, Varaždinske i još neke druge toplice) i rudnih nalazišta (ugljenom najbogatije područje sjeverne Hrvatske, nalazišta sumpora, cinkove i olovne rude te gline).

Glavni vodni tok u Hrvatskom zagorju čini rijeka Krapina (duga 75 km), koja izvire u istočnom dijelu Ivanščice. U sjevernom dijelu Zagorja rijeka Bednja je glavna sabirnica voda. Ona izvire u Maceljskoj gori a duga je 103 km. Sutla teče u dužini od 85 km, a izvire u podnožju Maceljske gore.

Klimatski utjecaji u Hrvatskom zagorju osjećaju se i s Jadranskog mora i iz Panonske nizine. Zime su relativno blage a ljeta umjereno topla. Proljeće i jesen su približne topline. U cjelini Zagorje ima temperaturu relativno višu nego susjedna područja.

Prije nekoliko stoljeća područje Hrvatskog zagorja bilo je najvećim dijelom pokriveno šumom. Međutim, zbog intenzivnog naseljavanja, sve je više dolazilo do smanjivanja pošumljenih površina, tako da se one danas uglavnom nalaze na prostorima iznad 400 m visine (Ivanščica, Maceljska gora, Medvednica, Kalnička gora). Prevladava hrastova, bukova i jelova šuma.

Društveno-ekonomska obilježja

Sačuvani popisi starih crkvenih župa omogućuju da se još iz davne prošlosti prati problematika naseljenosti Hrvatskog zagorja. Neke od tih župa osnovane su u XIII stoljeću (Donja Stubica, Gornja Stubica i Bistra, Krapina, Martin Dol, Belec). Prema raspoloživim podacima može se utvrditi da su do XVI stoljeća mnogo rjeđe naseljavani zapadni i sjeverozapadni predjeli od ostalih dijelova Zagorja. Međutim, u daljnjem razdoblju, tj. od XVI do XVIII stoljeća, naglo se povećava stanovništvo i u tim predjelima zbog sve masovnijeg dolaska bjegunaca iz južnih krajeva koje su napuštali pred turskim osvajačima. Tako se u to vrijeme u Zagorje naselilo i više plemićkih obitelji iz sjeverne Dalmacije, a vjerojatno i iz Bosne. O tome svjedoče i imena pojedinih naselja i prezimena nekih obitelji.

U XIX stoljeću Hrvatsko zagorje je već bilo veoma gusto naseljen kraj. Ono se već tada smatralo najgušće naseljenim područjem ne samo u Hrvatskoj nego i u cijeloj Ugarskoj. Prirodni priraštaj bio je veoma velik. Tako se u razdoblju od sedam

ZAGORSKI VIENOGRADI U OKOLICI KLANJICA

desetljeća (1857—1931) broj stanovnika u nekim općinama podvostručio (Zlutar Bistrica, Donja Stubica, Ivanec). Zapravo jedino je klanječka općina imala slabo povećanje stanovništva zbog osjetno oskudnijih ekonomskih uvjeta.

U daljnjem dvadesetogodišnjem razdoblju (1931—1951) broj stanovnika u Hrvatskom zagorju stagnira, da bi zatim nastupio proces njegova vidljivog opadanja.

Po nacionalnom sastavu u Hrvatskom zagorju živi gotovo isključivo hrvatsko pučanstvo.

Svakako je jedan od važnijih činilaca u razvoju naseljenosti Hrvatskog zagorja bilo pojačano iseljavanje njegova stanovništva. U razdoblju od 1848. do 1869. iz Zagorja se iselilo oko 156000 ljudi. To je iseljavanje najviše zahvatilo zapadne i sjeverozapadne predjele. Opadanje broja žitelja zahvatilo je većinu naselja. Međutim, pored svih tih momenata na području Hrvatskog zagorja i dalje je gustoća naseljenosti velika (117 stanovnika na 1 km²). Tako je pored Podravine i Međimurja, Zagorje najgušće naseljeno područje u Hrvatskoj. Taj pritisak prenapučenosti smanjuje se uslijed sve većeg udjela stanovništva u industriji i rudarstvu. Pored toga, velik je broj stanovništva zaposlen u Zagrebu te u Varaždinu, tj. središtima dviju gravitacijskih zona. Pored toga, jedan broj Zagoraca svake je godine odlazio na poljske radove u razne krajeve sjeverne Hrvatske. Prije prvog svjetskog rata najviše je iseljenih stanovnika iz Zagorja bilo u Sjevernoj i Južnoj Americi. U različite evropske zemlje išli su ponajviše na sezonske radove. Procesu iseljavanja znatno je obilježje dala i seljačka kolonizacija, osobito nakon 1890. god. U tom pogledu Zagorci su najviše naseljavali područje Moslavine i Slavonije.

Iako se radi o brežuljkastom reljefu, postotak obradive površine u Zagorju je veći od prosjeka Hrvatske. Može se reći da je obrađeno sve ono zemljište koje je prikladno za gospodarstvo. Na oranice otpada oko trećine ukupne površine.

U Hrvatskom zagorju prevladavala je velika razdrobljenost posjeda. Na taj je proces posebno utjecala dioba porodičnih zadruga u drugoj polovici XIX stoljeća. Te diobe je naslijedila daljnja rasejkanost posjeda koja se vršila između potomaka. Glad za zemljom bila je sve prisutnija. Preko polovice gospodarstava čine sitni posjedi od 1—3 ha. Na tisuće ih je ispod 0,5 ha površine. U Hrvatskom zagorju je bio veći broj plemićkih posjeda, ali se i oni po svojoj maloj površini nisu mogli uspoređivati s velikim vlastelinstvima u Slavoniji. Unatoč tome, ti su posjedi krajem 19. st. obuhvaćali trećinu ukupne površine, pri čemu ulaze u obzir i šume. Površina vlastelinstva smanjivala se prodajom zemljišta, a na to je utjecala i djelomično izvršena agrarna reforma 1919. god.

Usitnjenost posjeda svakako je utjecala i na mogućnosti obrade zemljišta. Vidljiv je bio nedostatak potrebne mehanizacije i primjene opsežnijih agrotehničkih mjera. Od žitarica se najviše uzgaja kukuruz, koji zauzima oko polovice površine oranica. Sve više se uzgaja razno povrće i krmne biljke. Posebna se pažnja posvećuje vinogradarstvu, koje je u prošlosti bilo jedno od najznačajnijih kultura. Stočarstvo je razvijenije u zapadnom dijelu gdje ima najviše livada i pašnjaka. Posebno se razvija peradarstvo.

U prošlosti je u Zagorju bilo otvoreno niz rudnika ugljena (Lupinjak, Golubovec, Ivanec, Krapina, Radoboj, Beletinec, Ljubej, Cerje Tužno, Donje Ladanje, Donja Konjščina, Pešćeno, Pregrada, Špičkovina, Zajezda, Maretić, Martinci). Zbog malih količina i slabe mehanizacije njihova eksploatacija je sve više opadala. Također su značajno mjesto imali i brojni zagorski kamenolomi (Očura, Gotalovec, Ivanec, Golubovec, Žutnica, Petrovsko, Sutinsko).

Od industrije razvijenija je tekstilna (Oroslavje, Zabok, Krapina, Klanjec, Ivanec, Bednja, Novi Marof). Među industrijskim pogonima ističe se i nekoliko pilana (Krapina, Đurmanec, Donja Stubica, Lovrečan, Novi Marof, Zaprešić) i industrijskih ciglana (Lepoglava, Bedekovčina, Cerje Tužno, Podrute).

U prometnom pogledu južni dio Zagorja gravitira Zagrebu, a sjeverni je otvoren prema Varaždinu i Podravini. Glavna željeznička prometnica je Zagreb—Varaždin koja ide dolinom rijeke Krapine a sagrađena je 1886. god. God. 1890. sagrađena je sjeverna zagorska pruga koja od Varaždina ide do Golubovca. Iste godine je dovršena i pruga od Zaboka do Krapine. Tridesetih godina ona je produžena do Rogateca, te od Zaboka u pravcu Oroslavje, Donja i Gornja Stubica. Cestovna mreža je na području Hrvatskog zagorja dosta gusta. Glavna je saobraćajnica Zagorska magistrala koja vodi od Podsuseda preko Đurmanca do Ptuja i Maribora. U sjevernom Zagorju najvažnija je cesta preko Varaždina do Čakovca. Cestovna veza između sjevernog i južnog Zagorja još je uvijek slaba.

Zbog svojih brojnih i raznovolikih prirodnih ljepota, toplica, kulturno-povijesnih spomenika i blizine Zagreba, Hrvatsko zagorje dobiva sve veće turističko značenje.

U Hrvatskom zagorju ima oko 750 naselja od kojih je najveći broj seoskih. Gradsko obilježje ima samo Krapina. Svakako je blizina Zagreba i Varaždina glavni uzrok da se na području Zagorja nije razvio neki veći grad. S druge strane, reljef Zagorja je utjecao da i niz drugih naselja dobije ulogu središta za pojedina područja: Zlatar Bistrica, Klanjec, Pregrada, Marija Bistrica, Donja Stubica, Stubičke Toplice, Krapinske Toplice, Bedekovčina, Oroslavje, Zaprešić, Lepoglava, Ivanec, Novi Marof, Varaždinske Toplice. U prošlosti su Krapina, Klanjec i Zlatar imali rang trgovišta. Kotarska mjesta su bila, pored njih, još Pregrada, Donja Stubica i Ivanec. Osim Klanjca sva su ta mjesta u toku posljednjih sto godina vidljivo povećala svoje stanovništvo. Osjetno jači prirodni razvoj doživjeli su Zabok, Novi Marof, Konjščina i Zlatar.

Kakva je bila administrativno-upravna podjela područja Hrvatskog zagorja uoči i u toku rata, te brojno stanje stanovništva prema popisu iz 1931. godine, pokazuje sljedeća tablica:

Kotar	Općine	Površina u km ²	Stanovništvo prema popisu iz 1931.
DONJA STUBICA	Bistra	110,20	10.091
	Donja Stubica	71,27	8.928
	Gornja Stubica	60,65	8.716
	Marija Bistrica	69,95	10.469
	Oroslavje	15,01	2.591
IVANEC	Bednja	57,32	8.464
	Cvetlin	20,06	2.358
	Ivanec	107,13	15.414
	Lepoglava	23,15	5.042
	Maruševec	86,16	11.860
	Višnjica	18,60	2.482

Kotar	Općine	Površina u km ^l	Stanovništvo prema popisu iz 1931.
KLANJEC	Dubravica	18,08	1.981
	Klanjec	29,55	4.710
	Kraljevec	22,67	2.560
	Luka	17,22	1.887
	Tuhelj	32,52	4.967
	Veliko Trgovišće	54,32	7.757
	Zagorska Sela	33,79	4.706
KRAPINA	Đurmanec	82,11	8.221
	Krapina	24,32	4.771
	Petrovsko	29,27	5.357
	Radoboj	20,48	3.265
	Zabok	22,21	4.330
	Začretje	51,46	8.509
NOVI MAROF	Breznički Hum	37,66	4.699
	Gornja Rijeka	108,57	9.278
	Ljubešćica	23,19	2.454
	Novi Marof	86,43	12.096
	Vanj. Varaž. Top.	62,56	5.804
	Varaždin. Toplice	14,42	1.798
PREGRADA	Desinić	54,60	9.094
	Hum na Sutli	36,85	6.262
	Krapinske Toplice	50,40	7.913
	Pregrada	57,77	9.765
ZAGREB	Brdovec	57,53	7.500
	Pušća	37,16	4.877
	Zaprešić	18,81	1.889
ZLATAR	Bedekovčina	14,83	2.478
	Budinščina	85,13	7.647
	H raščina-T rgovišće	47,73	6.393
	Lobor	52,15	7.443
	Maće	53,82	8.412
	Mihovljan	58,63	8.101
	Zlatar	80,98	11.262

Kratak pogled u prošlost

Tragovi čovjeka na području Hrvatskog zagorja sežu duboko u prošlost, prije više od trideset tisuća godina. O tome svjedoči veoma značajan paleontološki pronalazak obitavališta pračovjeka na obalama Krapinčice. Arheološki nalazi i spomenici iz japodskog, keltskog i rimskog doba svjedoče o davnim naseljavanjima u Hrvatskom zagorju (Budinščina, Krapinske Toplice, Varaždinske Toplice).

Do početka VII stoljeća i ovo su područje potpuno naselili Slaveni. Raspoloživa povijesna građa pokazuje da je ono bilo u većoj ili manjoj mjeri uključeno u brojna historijska zbivanja, koja su obilježavala stoljetne borbe pojedinih unutrašnjih i vanjskih snaga za prevlast. Borbe domaćih hrvatskih knezova, ustanak panonskog kneza Ljudevita Posavskog te osvajanje Mađara i drugih osvajača ostavljali su svoje vidljive tragove i u povijesti Hrvatskog zagorja. Takav povijesni proces vodio je sve vidljivijoj klasnoj diferencijaciji, koja će rezultirati jačanjem vlasti feudalaca i crkvene hijerarhije. Vladajući je sloj bio sve više zainteresiran da na ovom području stvori svoja jaka uporišta, što je i vodilo sukobljavanju interesa domaćeg plemstva, ugarskih kraljeva i njemačkih vladara te predstavnika crkve, u prvom redu zagrebačkih biskupa. U to vrijeme nastaje i naziv Zagorje po prostoru srednjovjekovne Zagorske županije, koja je tada obuhvaćala samo središnji dio sadašnjeg Hrvatskog zagorja. Nakon ukinuća te županije, njen teritorij je uključen u Varaždinsku županiju. U toku XVI stoljeća diferencira se sam pojam Hrvatskog zagorja. Područje kasnijeg zlatarskog i krapinskog kotara naziva se Donjim zagorjem, a teritorij kasnijeg pregradskog i klanječkog kotara Gornjim zagorjem. Područje gornjeg toka Bednje nazivalo se gornjopoljskim kotarom (kasnije ivanečki kotar).

Brojni stari gradovi i dvorci dokaz su velikog interesa feudalaca za područje Hrvatskog zagorja, što se manifestiralo u različitim oblicima. Najpoznatiji među njima (Lobor, Belec, Cesargrad, Mali Tabor, Veliki Tabor, Susedgrad, Maruševac, Stubica, Trakošćan, Januševac, Lužnica, Gornja Bistra, Laduč, Novi dvori zaprešićki i niz drugih) nalazili su se u posjedu pojedinih dinastija i velikaških porodica (Zapolja, Korvin, grofovi Celjski, Erdödy, Ratkaji, Rauchi, Oršići, Keglevići, Draškovići, Kulmeri, Bedekovići, Maxmayeri, Jelačići, Vranicani i dr.).

Proces sve veće eksploatacije siromašnih i obespravljenih kmetских masa od strane svjetovnih feudalaca i crkve vodio je sve većem zaoštavanju klasne borbe. Samovolja plemstva sve se više ispoljavala u onemogućavanju seljaka da se u miru bave ratarstvom i trgovinom i u stalnom povećavanju obaveza prema vlasteli. Pored toga, kmet je morao da proljeva krv sudjelujući u ratovima koji su vođeni između pojedinih sila. On je na taj način bio izložen brojnim i različitim teretima i opasnostima, što je u njemu izazvalo sve vidljivije buntovničko raspoloženje. To se raspoloženje ogledalo u brojnim pobunama i drugim oblicima otpora.

Početkom 1573. izbila je upravo na ovom tlu najveća buna protiv feudalnog društvenog poretka na hrvatskom selu, kojoj su se priključili i slovenski kmetovi u susjedstvu. Ona je bila izraz težnji širokih seljačkih masa za ostvarivanje svojih neposrednih interesa, u prvom redu zahtjeva za ukidanje feudalnih tereta, osobito carina, mitničarina i poreza te omogućavanje slobodne trgovine. To je bio glavni sadržaj političkog programa rukovodstva hrvatsko-slovenske seljačke bune, pod vodstvom stubičkog seljaka Ambroza Gupca, poznatijeg pod imenom Matija Gubec. Taj program je predviđao rušenje feudalnog poretka i stvaranje samostalne seljačke države sa središtem u Zagrebu. Tim ciljem ustanički je program izražavao visoku idejnu zrelost vodstva bune. On je bio izraz gnjeva i mržnje zagorskog kmeta prema svom zemaljskom gospodaru. To je vrijeme kada je eksploatacija i nečovječno ponašanje feudalaca doseglo vrhunac. Među njima je po zlu glasu najčešće spominjano ime Franje Tahija, koji nije birao sredstva u ostvarivanju svog glavnog cilja — proširivanja vlastitih posjeda. S druge strane, na postojeće stanje sve je više utjecala i opasnost od turskih osvajanja. Davanja seljaka još su se više povećavala u iscrpljujućim ratovima koji su se vodili protiv osmanlijske vojske.

SPOMENIK DRUGA TITA PRED RODNOM KUĆOM U KU-
MROVCU. DJELO AKADEMSKOG KIPARA ANTUNA
AUGUSTINČIĆA

Pritužbe seljaka na račun plemića, koje su upućivane do samog dvora, nisu imale željenog odjeka. Ispitivanja koja su kraljevi isljednici vršili u vezi sa seljačkim žalbama nisu ni najmanje pogodila feudalce. Naprotiv, dolazilo je do pravih odmazdi, što je posebno došlo do izražaja u Tahijevu ponašanju.

Velika seljačka buna započela je potkraj siječnja 1573. napadom na Cesargrad. Pobunjeničke čete, pod komandom glavnog vojnog zapovjednika Ilije Gregorića iz Brdovca, osvojile su vlastelinski dvorac koji se nalazio u posjedu grofice Erdödy. Buna se ubrzo proširila na Hrvatsko zagorje, područje između Save i Kupe i na slovenske pokrajine Štajersku i Kranjsku. Ondje je pobunjene slovenske kmetove vodio Pavao Šterc. Tako široka buna ubrzo je izazvala zabrinutost i zbuđenost na dvoru u Beču. Strah je zahvatio ugrožene feudalce, koji su užurbano sakupljali svoju vojsku da uguše bunu. Zdušnu pomoć i podršku našli su u zagrebačkom biskupu banu Jurju Draškoviću. Daleko bolje naoružana i organizirana feudalna je vojska počela nemilosrdno uništavati čete hrvatskih i slovenskih kmetova, zadavši im teže poraze kod Krškog i Kerestince. U stubičkom kraju ostalo je posljednje i najveće uporište bune. Ondje se oko Gupca okupilo oko 10 000 kmetova. U Stubičkom polju došlo je 9. veljače do snažnog sudara dviju vojski. U toj krvavoj bici izginulo je nekoliko tisuća kmetova, a manji broj preživjelih, među njima i seljačke vode, odvedeni su u sužanjstvo. Vođa bune Gubec zvjerski je pogubljen u Zagrebu.

Iako je bila krvavo ugušena, velika seljačka buna veoma je odjeknula, postavši živa tradicija. Ona je nadahnjivala kasnija pokoljenja u njihovim revolucionarnim stremljenjima. Ta živa tradicija bune posebno je privlačila pažnju našeg revolucionarnog radničkog pokreta. U borbi našeg komunističkog pokreta ona je mogla poslužiti kao uzor isticanja historijske neminovnosti da seljaštvo samo u savezu s radničkom klasom može ostvariti svoje ciljeve. Može ih ostvariti socijalnom revolucijom koja rješava i nacionalno pitanje. Naš komunistički pokret jedini je ukazivao na dublji povijesni smisao velike seljačke bune iz 1573. godine. Oslobodilačka borba i revolucija naših naroda i narodnosti učinila je da seljačka buna postane dio naših najsvjetlijih tradicija. O tome uvjerljivo svjedoče Titove riječi, koje je izrekao u Gornjoj Stubici u listopadu 1973, u povodu 400-godišnjice hrvatsko-slovenske seljačke bune:

»Seljačka buna nije bila obična buna. Možda u tom samom izrazu ima historijske nepravde jer, u suštini se radilo o jednoj socijalnoj revoluciji, koja je imala širi odjek u Evropi, s određenim ciljevima i programom, s težnjama rušenja čitavog feudalnog poretka i stvaranja jedne države u kojoj će narod — seljaci dobiti svoja prava, u kojoj neće biti ugnjetača i ugnjetenih. Za razliku od nekih drugih pokreta toga doba, seljačka buna nije imala vjersko-ideološko obilježje. Bila je jednako usmjerena protiv svjetovnog i, crkvenog feudalizma. Sve to govori da je buna imala klasni karakter, daje klasna svijest bila njena pokretačka snaga. Zato je ona, kao nijedna druga — a bilo ih je prije i kasnije — ostavila tako duboke tragove u povijesti naroda, u duši našeg čovjeka, od tog vremena do naše revolucije.«

Razvoj društvenih odnosa u toku 17. i 18. stoljeća jasno je pokazivao da su na području Hrvatskog zagorja i dalje sve vidljivije dolazile do izražaja oštre klasne suprotnosti između feudalaca i eksploatiranih seljačkih masa. One su i dalje bile nosioci glavnih tereta u feudalnom poretku. Ukazivalo je to na vrlo težak i bijedan život zagorskog seljaka. Bezobzirno iskorištavanje kmetova bezemljaša i napoličara, česte opasnosti od gladi, velika brojnost porodica koje su bile u ogromnom raskoraku prema stupnju proizvodnosti siromašnog, usitnjenog i rasparčanog zemljišta — bili su vjerni pokazatelji mučne svakodnevnice zagorskog čovjeka.

Nasuprot tome, to je bilo vrijeme kada se sve više grade dvorci i sakralni objekti u Hrvatskom zagorju. Ta zdanja, koja su krasila zagorski pejzaž, ukazivala su na postojanje još jedne, feudalne stvarnosti, usred veoma zaostale i klasno eksploatirane zagorske sredine. Dostojanstvo zagorskog čovjeka u takvim društvenim odnosima ispitivalo se i dalje na njegovu konstantnom buntovničkom raspoloženju. Borba »za pravicu« davala je trajno obilježje životu i težnjama kmetske sirotinje. Vidljivo je to bilo u seljačkim bunama tokom 17. i 18. stoljeća u sjevernoj Hrvatskoj, koje su zahvaćale i područje Hrvatskog zagorja ili su imale odjeka u njemu. U velikom pokretu seljaka godine 1755, Hrvatsko zagorje je u nekim pobunjeničkim planovima ponovo imalo značajnu ulogu kao područje odakle bi trebalo krenuti radi osvajanja velikaškog Zagreba.

Od značajnih povijesnih zbivanja u toku 19. stoljeća, u koja je bilo uključeno Hrvatsko zagorje, središnje mjesto pripada nastupu ilirske mladeži, pod vodstvom Ljudevita Gaja, rodom iz Krapine. To je vrijeme ilirskog pokreta kojemu je težnja

SPOMENIK ANTUNU MIHANOVIĆU, U ZELENJAKU, PJESNIKU HIMNE »LIJEPA NAŠA DOMOVINA«

kulturno ujedinjenje svih Južnih Slavena, ali koji će uskoro prerasti u hrvatski narodni preporod. Time je mlada građanska klasa podizala temelje razvoju moderne građanske Hrvatske. Na tom putu od bitnog značenja bilo je uvođenje hrvatskog jezika kao književnog u novinstvo, kazalište, škole. Odjek preporodnih ideja u Hrvatskom zagorju bio je snažan. U Zelenjaku kraj Klanjca nikla je 1835. budnica »Lijepa naša domovina«, koju je ispjevao Antun Mihanović i uglazbio Josip Runjanin. Ona je postala hrvatskom himnom.

Razvoj kapitalističkih odnosa nakon revolucionarnih zbivanja u Evropi 1848. odrazio se svojim teškim posljedicama i na području Hrvatskog zagorja. To je područje bilo osuđeno na zaostajanje i stagnaciju u odnosu na razvijenije pokrajine i gradska središta kojima je industrijska revolucija otvarala veće perspektive. Izrazita oskudica u zemlji, stalno siromaštvo i nemogućnost zapošljavanja otvorili su širok proces iseljavanja stanovništva, koje odlazi na rad u susjednu Austriju i Mađarsku te Njemačku ili u prekomorske zemlje.

Među onima koji su se otisnuli u bijeli svijet bio je i mladi Kumrovčanin Josip Broz, koji će, izrastavši u velikog revolucionara i vođu naših naroda i narodnosti, pokazati idejom i djelom pravi put nacionalnog i socijalnog oslobođenja.

JEDNA OD PRVIH POSJETA DRUGA TITA KUMROVCU

Počeci radničkog pokreta

Razvoj industrije i radanje radničke klase

Zbog velike žeđi za profitom i bogaćenjem kapitalizam je širio svoj interes na sve strane svijeta gdje god je bilo prirodnih bogatstava i jeftine (»domorodačke«) radne snage. Tako je i Hrvatsko zagorje bilo sve više izloženo nemilosrdnoj navali agenata kapitalizma.

Za te lovce na prisvajanje viška rada osobito je bilo privlačno to što je Hrvatsko zagorje oduvijek bilo jedno od najnaseljenijih područja naše zemlje. Tu je bila jeftina domaća radna snaga, a ni prirodna bogatstva se nisu mogla zanemariti. Zbog toga je svakom kapitalistu ili kapitalističkoj kompaniji iskorištavanje obaju ovih faktora bilo od posebnog interesa.

Rudna bogatstva (sumpor, ugljen, lignit, a posebno mrki ugalj visoko-kalorične vrijednosti, zatim kvare — potreban kod proizvodnje stakla, plemenita i opekarska glina, dijabas, krečnjak), šume bogate drvom, ljekovita vrela — sve je to privlačilo eksploatatorski interes kapitalista.

Povijesni izvori pokazuju da je na zagorskom tlu već u prvom deceniju XIX stoljeća započela organizirana »društvena proizvodnja«. Njen razvitak bio je u početku vrlo skroman i spor, a usmjeren uglavnom na iskorištavanje postojeće sirovinске baze. Evo nekih važnijih podataka o privrednom razvoju:

- 1801. u Krapini počela radom tvornica kamenine;
- 1810. otkriven sumpor u Radoboju, a 1813. izgrađena je i tvornica za preradu sumpora;
- 1830 u Krapini počela radom lončarsko-pečarska tvornica. Vlasnik Ivan Löw iz Krapine;
- 1846. osnovana tvornica svijeća i sapuna »Mavro Farkaš i sin« u Krapini;
- 1848. osnovana tvornica zemljanog posuda u Začretju;
- 1852. proradio je Krapinski ugljenokop u Strahinju — Krapina;
- 1860. započela proizvodnju tvornica stakla »Straža« kod Rogateca (oko 300 zaposlenih); vlasnik Mihsel Poschinger;
- 1860. otvoren ugljenokop M. Tabor — Prišlin. Isti vlasnik;
- 1863. otvoren rudnik Klenovac. Isti vlasnik;
- 1863. u Kukuljevčici kod Ivanca austro-ugarsko-belgijsko rudarsko društvo izgradilo tvornicu cinka, koja je nakon 20 godina prestala raditi.
- 1872. otvoren glinokop plemenite gline »Dubrava« — općina Zabok;
- 1875. počela eksploatacija Golubovečkih rudnika;
- 1886. počela raditi tiskara u Krapini (vlasnik Stiffler iz Varaždina);

1886. stavljena u promet željeznička pruga Zagreb—Zabok—Varaždin. To je omogućilo veću produkciju u rudarstvu, a i u ostalim granama proizvodnje, a s tim u vezi omogućeno je zapošljavanje sve većeg broja ljudi ovoga kraja. Zagorski seljak sve više postaje rudar i tvornički radnik. Kolektivan rad i život u kolektivu postepeno utječu na formiranje svijesti o solidarnosti radničke klase,
1886. počela proizvodnju ciglana »Dubravka« u Turčinu kod Varaždina. Zapošljavala je 25—30 radnika. Osnivač i prvi vlasnik tvornice bio je franjevački samostan u Varaždinu. Zatim je te iste (1886) godine vlasnik ciglane postala gradska štedionica Varaždin. Do tada je proizvodnja bila ručna, ali sada se nabavljaju strojevi iz Mađarske i prelazi se na parni pogon i strojnu proizvodnju. Tvornicu preuzima grad Varaždin 1918. godine i drži je do oslobođenja — 1945. godine;
1888. počinje otvaranje rudnika ugljena na području Ivanca;
1888. otvoren ugljenokop Pregrada;
1889. osnovana tvornica glinene i šamotne robe »Zagorka« u Bedekovčini (oko 300 zaposlenih);
1890. započela eksploatacija ugljenokopa Konjščina;
1892. otvoren rudnik Tugonica (općina D. Stubica);
1893. počela radom pilana (na vodeni pogon) u Žutnici. Vlasnik Ferdo Lamer iz Kranjske;
1898. počela proizvodnju Vapnara u Podrutama. Njen osnivač i vlasnik zvao se Schlenger. 1916. godine obustavljena je proizvodnja vapna i izgrađena ciglana. Imala je naziv »Zagorska industrija glinenih proizvoda«. Postoji još i danas i proizvodi građevni materijal;
1898. u Krapini počela radom tvornica štapova;
1902. počeo proizvodnju kamenolom u Očuri, vlasništvo osnivača Valentina Barleka. Zapošljavao je 30—40 radnika;
1906. počela proizvodnju tvornica vapna Presečno-Strmec kod Novog Marofa. Osnivač i vlasnik zvao se Schvarch, a bio je stranac. Prva peć izgrađena je 1906, a druga 1938. godine. Posljednji vlasnik Hugo Birola je 1947. godine poklonio ovu tvornicu radnicima. Dobila je naziv »Radnička vapnara«;
1910. počela radom tvornica opeka i crijepa Vinipotok. Osnivač i vlasnik domaći poduzetnik Gabrijel Pribolšan;
1914. počela rad ciglana »Kuditek« u Čretu kraj Lepoglave. Osnivač i vlasnik ciglane bio je Antun Kuditek doseljenik iz Čehoslovačke. Radilo je 60—200 radnika;
1916. počela raditi pilana u Zaprešiću. Vlasnik Janeković;
1919. počela radom tvornica pokućstva u Žutnici kraj Krapine;
1920. otvorena tvornica špirita i kvasca u Savskom Marofu. Vlasnik Maxmayer;
1922. otvoren kamenolom Gotalovec kod Budinščine. Vlasnik domaći poduzetnik Tomo Kunder;
1925. proradila »Krapinska tekstilna industrija« u Žutnici kraj Krapine;
1926. započela rad tekstilna tvornica u Oroslavju. Vlasnik veleindustrijalac Milan Prpić iz Zagreba;
1926. otvorena Batina tvornica u Donjoj Bistri;

- 1928. proradila tvornica kože u Poznanovcu. Vlasnik Janko Rukljač, domaći poduzetnik;
- 1929. stavljena u pogon pilana u Đurmancu, D.D. »DRACH«.
- 1933. počela radom vapnara u Budinščini koju je podigao domaći poduzetnik Martin Hison;
- 1936. puštena u pogon i počela rad Zagorska industrija vunениh tkanina u Zaboku. Vlasnik Milan Prpić;
- 1936. započeo radom kamenolom »Ress« kod Lepoglave. Osnovao ga je zagrebački industrijalac Antun Ress;
- 1939. počela proizvodnju ciglana Tugonica. Poduzetnik Tomo Mrkoci iz Zlatar-Bistrice. Radilo je oko 65 radnika;
- 1940. otvoren ugljenokop Pregrada.

Iz navedenih i ne sasvim potpunih podataka vidi se skroman razvoj kapitalizma u Hrvatskom zagorju a s tim u vezi i razvoj radničke klase. To je vrijeme kada je zagorski seljak bio još kmet, podložan svom »zemaljskom« gospodaru feudalcu. Ali taj se kmet pod utjecajem nezaustavljivog prodora kapitalizma postepeno pretvarao u tvorničkog radnika poluproletera (paupera), a rjeđe u čistog proletera koji kao takav, ako ne u svom rodnom Zagorju, a ono u Zagrebu, Varaždinu i drugim centrima nalazi zaradu i boravište. Većina njih kao sezonski radnici žive na svome siromašnom malom posjedu i tjedno ili svakodnevno odlaze do svog radilišta i vraćaju se kući. Odlaze i u inozemstvo, osobito u zemlje bivše Austro-Ugarske monarhije, ali i u vanevropske zemlje, osobito u Sjevernu i Južnu Ameriku.

TITOVA RODNA KUĆA U KUMROVCU

Stoljećima je narod Hrvatskog zagorja u mnogim pobunama protiv feudalne gospode i teških nepravdi i poniženja kalio svoju borbenu oštricu prolijevajući krv za slobodu, za bolji život. To dokazuje čitava povijest feudalizma i vrijeme poslije ukinuća tlake 1848. godine. Feudalci nisu tako lako puštali vlast iz svojih ruku. Oni su izigravali svaku odredbu kojom su bili obavezni kmeta oslobađati od davanja koja su mu kroz vjekove nametali.

Već od početka težak položaj radnika konstantno se pogoršavao zbog neutažive gladi kapitalista za bogaćenjem i s tim u vezi izrabljivanja radnika u radnom odnosu. To je kapitalistima bilo lako postizati, jer malobrojni radnici u Hrvatskom zagorju nisu bili još u to vrijeme organizirani, da bi mogli stjecati spoznaju o historijskoj ulozi radničke klase i mogućnostima njena uspješnog otpora izrabljivačima. Seljački elemenat u ulozi prvih najamnih radnika nije mogao tako brzo proniknuti u to da bez borbene i jake klasne i političke organizacije nema ni revolucionarne borbe, nema poboljšanja radnih i životnih uvjeta radnog naroda, a kamoli mijenjanja postojećeg društvenog poretka.

Podizanju klasne revolucionarne i borbene svijesti radnika u Zagorju, pored ostalog, pridonijela je blizina dvaju najvećih radničkih centara — Zagreba i Varaždina.

U mjesecu travnju 1870. godine u Zagrebu je osnovano Tipografsko društvo koje je 1872. imalo za rezultat — zahvaljujući najviše naporima radnika tipografa — osnivanje »Zagrebačkog radničkog društva«. Značajno je istaći da je već na osnivačkoj skupštini tog društva zaključeno »da se proglašom pozovu i da se društvu priključe svi radnici Zagreba i okolice«. Takav stav je omogućavao pristup društvu i onih radnika koji su bili na području Hrvatskog zagorja. Ideje organiziranih radnika Zagreba o borbi za poboljšanje uvjeta rada i života oni su prenosili na tlo Hrvatskog zagorja gdje se već, makar i sporo, razvijala kapitalistička proizvodnja, a s tim u vezi i malobrojna radnička klasa.

Nešto kasnije, u svibnju 1875. godine, osnovano je u Varaždinu »Radničko izobražavajuće društvo«, što je također imalo snažan utjecaj i na zagorsku regiju, budući da je Zagorje u upravno-teritorijalnom pogledu bilo u sklopu Varaždinske županije.

Pored ta dva istaknuta radnička centra, koji su bili značajni za širenje socijalističke misli na tlu Hrvatskog zagorja, kao prvi vjesnici novih modernih socijalističkih gledanja na život i svijet bili su i pojedinci, domaći radnici koji su u zapadnim zemljama zarađivali kruh i vraćali se svom domu. Oni su u inozemstvu pristupali organiziranom radničkom pokretu, stjecali su svijest o ciljevima revolucionarne borbe potlačenih i usvojene ideje prenosili su na radno tlo Hrvatskog zagorja.

Ideje socijalizma širene su iz većih radničkih središta u Hrvatsko zagorje, a Krapina je već sredinom 19. st. bila jače obrtničko-industrijsko središte. U danima odjeka Pariške komune 1871. Mariju Jambrišak zagrebačke »Narodne novine« prozvaše komunističkom učiteljicom. To je bilo prilikom izbora u Krapini, kada je Jambrišakova izjavila da bi trebalo svakog »mađarona« objesiti i onoga koji bi za njega glasao. Nepoznati člankopisac tvrdi da je ona revolucionarka koju bi trebalo poslati u Pariz, jer bi ona najradije nosila crveni barjak, kako on ističe »za primjer dječici, koju podučava, a na čast drugaricama svojim«. Dopisnik predlaže da školski nadzornik pregleda njezinu knjižnicu, tj. »da vidi njezinu duševnu hranu«, da se protiv nje pokrene postupak, »jer zaslužuje u punoj mjeri da bude kažnjena«.

Na takav je publicistički izazov Jambriškova odgovorila u sisačkom listu »Branik«. Napisala je da »nijedan pošten Hrvat ili Hrvatica ne plaši se suda onda, kada su optuženi radi 'domoljublja'«. Uvjerava i dopisnika »Narodnih novina« daje polaskana što je svoj dopis poslao baš u te novine, »jer dok budu na mene napadale, znak je, da sam poštena domorodka«.

Marija Jambrišak, krapinska učiteljica, puna mladenačkog poleta u svom je pozivu bila suočena s velikim razlikama među društvenim slojevima, naročito s nepriznavanjem vrijednosti i značenja osobito ženskog učiteljskog staleža, osjećala je tešku nepravdu i u njoj se budi svestraniji interes. Da bi što bolje upoznala narodni život, obilazi seoske domove svojih učenika, sagledava sociološku problematiku, a ujedno prati političke događaje. To je u njoj izazvalo nemir i otpor protiv tuđinske politike i socijalne nepravde. Marija Jambrišak je u Krapini nastupila prvo učiteljsko mjesto 1867. godine. Kao mlada intelektualka kretala se u društvu domaćih naprednih rodoljuba, pa do izražaja dolazi njezina napredna misao u borbi za svestraniju emancipaciju žena, osjećaj za pravdu, ravnopravnost i slobodu. I taj je odjek Komune trebalo zabilježiti budući da pokazuje odlučno i ponosno držanje spomenute učiteljice u otporu i osudi tuđinske politike ondašnjeg vladajućeg sloja u Hrvatskoj.

Nastavak širenja socijalističkih ideja zapisan je i naredne 1872. godine u izbornim danima, kada je krapinsko stanovništvo upozoreno pod prijetnjom teške tamnice da se ne okuplja u grupama, jer će se to smatrati kao »komunistički zavarak«.

Kao orkanska bura zahvatila je većinu općinskih središta na području Hrvatskog zagorja 1883. godine borba protiv agresivne mađarizacije. U velikim je demonstracijama poginuo Luka Stiplošek, stolarski pomoćnik iz Desinića. Pobuna i veće demonstracije desile su se 27. VIII 1883. u Gornjoj Stubici i kod dvora Golubovec, a u Krapini 31. VIII te godine pojavila se snažna demonstracija krapinskog i okolišnog stanovništva. Žandari su tada ubili Izidora Klarića iz Jesenja, a zatim je intervenirala vojska i odvela četrdesetak tzv. organizatora pobune. Te pobune su nastavljene u jesenske dane spomenute godine u Bednji gdje je poginulo nekoliko seljaka. Do pobune je došlo i u Desiniću, a u svim tim pobunama bilo je i žena. Naravno, vojne snage sa žandarmerijom ugušile su svaku pobunu. Iz redova okupljenih ljudi odjekivali su glasovi: »Udri, udri in der Stadt, mađžaronom štrik za vrat!«

Uzrok tih pobuna bila je vijest da će u uredima moći raditi samo Mađari, da će na javnim zgradama biti postavljeni grbovi i mađarski natpisi, te da će doći do strožijih poreskih mjera. Bez obzira na režimski progon stanovništva agitatori naprednog socijalizma nastavljaju svojom aktivnošću. O tome je opširnije pisano u poglavlju u kojem se govori o općim političkim prilikama na teritoriju Hrvatskog zagorja.

Kad su se počele okupljati organizirane snage radničke klase, područje Hrvatske je administrativno-politički bilo razjedinjeno. Poslije austro-ugarske i ugarsko-hrvatske nagodbe 1867, odnosno 1868. Hrvatska sa Slavonijom nalazila se u sklopu dijela dualističke monarhije, uživajući određenu autonomiju. U to vrijeme J^c Rijeka bila pod direktnom upravom peštanske vlade, Međimurje je bilo u sastavu Mađarske, Dalmacija je bila austrijska pokrajina, a Istra je bila dio pokrajine koja je bila nazvana Austrijskim primorjem. Takvo je stanje ostalo do 1918. Zbog takve rascjepkanosti ekonomske, društvene i političke prilike u raznim dijelovima Hrvatske znatno su se razlikovale i snažno su utjecale na razvitak kapitalizma, a

prema tome i na razvitak suvremenijeg proleterijata, pa i na uvjete u kojima je taj proleterijat vodio svoju ekonomsku i političku borbu. Samo ponegdje mašinska industrija razvija svoju djelatnost. Poslije revolucionarne 1848. godine, veleposjednici nastoje konzervirati polufeudalne odnose na selu i svoja imanja tek dijelom pretvaraju u kapitalistički vođena gospodarstva. Zato i naše Zagorje ostaje nerazvijeno, agrarno, s malim postotkom radničkog stanovništva; ono postaje izvor jeftinih agrarnih sirovina za razvijena industrijska središta Austrije i Mađarske. U pravom smislu riječi malobrojni proleterijat tada predstavljaju pretežno zanatski i poljoprivredni radnici, jer je industrijskih radnika bilo malo. Radnička klasa se formira u krugu zaposlenih radnika keramičke proizvodnje, eksploatacije drva iz područnih šuma i rudarstva (sumpora i uglja). Tek od dvadesetih i tridesetih godina dalje razvija se tekstilna industrija u kojoj je bio zaposlen priličan broj žena. U takvom revolucionarnom vrenju niz desetljeća provodilo se organizirano okupljanje relativno još malobrojnog proleterijata, u agitacionim akcijama jačala je klasna svijest radi postepenog pripremanja i osposobljavanja za rješavanje zadataka s ciljem da dođe do korjenitog političkog i društvenog preobražaja u jednoj ekonomski zaostaloj zemlji, a u uvjetima ropstva i često prave polukolonijalne eksploatacije. Ipak je i ovdje imala odraza pojava Pariške komune (1871) kao otpor bezobzirnom klasnom izrabljivanju uz pomoć niskih nadnica i pretjerano dugog radnog dana. Kao što je poznato, pokret se razvijao u svakodnevnoj borbi s vlasnicima tvornica, rudnika i veleposjednika. U borbi s državnim aparatom, koji je štitio interese tih vlasnika, bile su stalno prisutne i žene, bilo kao radnice, bilo kao žene radnika i majke izrabljivane djece.

Među prvima koji se vraćaju »iz daleka svijeta« u svoje Zagorje bio je stolarski radnik Josip Jaklin (rođen 1860). Po majci je imao zavičajno pravo u ondašnjoj općini Desinić. Kao mladi stolarski radnik stupio je u radnički pokret u Austriji, a opredijelio se za krajnju ljevicu. Zbog takve njegove opredijeljenosti i oduševljenja s kojim je radio u radničkom pokretu bio je policijski i sudski proganjen (prognan je bio i iz Austrije 1880. godine). Nakon toga otišao je u Budimpeštu gdje se također povezao s radničkim pokretom, ali ga je i otuda zbog revolucionarnog rada i aktivnog djelovanja mađarska policija 1883. godine protjerala u zavičajnu, ili kako on to kaže, »domovinsku općinu« Desinić.

Zbog progona i robovanja po zatvorima bio je proglašen vojnim bjeguncem pa je morao služiti dvostruki kadrovski rok. U vojsci je postao računski narednik. To mu je omogućavalo veću slobodu kretanja. Tu prednost je on iskoristio za uspostavljanje veze s radničkim pokretom u Zagrebu. Tu se aktivirao i u toku vremena okupio je čitav niz svojih istomišljenika, povjerljivih radnika koji su počeli širiti socijalističke ideje.

Političku i klasnu opredijeljenost Josipa Jaklina ilustrira ijedno njegovo pismo koje je »Agramer Zeitung« objavio 7. ožujka 1884. godine: »Poštovana redakcijo! U Vašem poštovanom listu od 29. I. donijeli ste bilješku, da sam bio u Krapinskim Toplicama, kuda sam navodno bio protjeran, primljen najsrdačnije od Starčevićeve stranke. Istine radi, ja nisam bio protjeran u Krapinske Toplice, nego u Desinić (gdje je moja domovinska općina); nisam ni vidio Krapinske Toplice, dakle nisam ni mogao biti primljen od gore navedene stranke.«

U posljednjem desetljeću 19. stoljeća aktivnost socijalista u pojedinim mjestima Hrvatskog zagorja vidljivo je razvijena. Održavaju se sastanci, čita se i raspačava socijalistički list »Sloboda«, čiji je prvi broj izašao 1. travnja 1892. godine u Zagrebu.

Jedan od istaknutih širitelja »socijaldemokratskih shvaćanja« bio je Adolf Moses iz Krapine. On je za list »Sloboda« slao pomoć od 10 forinti i svoje napise. Prema jednom oglasu samog Mosesa on je bio samostalni obrtnik, ličilac.

Aktivnošću Mosesa i drugih socijalista dolazi do prve akcije većih razmjera. Za 11. ožujka 1894. godine sazvana je u Krapini javna pučka skupština s ovim dnevnim redom: »1. Stanje radnika, malih obrtnika i seljaka; 2. Sveopće jednako i izravno pravo glasanja; 3. Prijedlozi i pitanja.« Vlasti su ovu skupštinu onemogućile, a njen sazivač Moses bio je zapisnički saslušan zbog toga u Kotarskom uredu gdje mu se zaprijetilo izgonom.

O djelatnosti Mosesa i drugih socijalista svjedoči dopis što ga je Županijska oblast u Varaždinu, 9. travnja 1894. uputila kotarskoj oblasti u Krapini. U njemu piše: »Ovih dana dogodio se u području jednog kotara Županije Varaždinske slučaj, da je održavan sastanak navodno socijalističke naravi, bez oblasne dozvole, te su pozivi za isti više danah prije obdržavanja razasijlani seljakom, bez da su oblast, oružništvo, te općinska poglavarstva za taj sastanak znali već je oblast istom nakon obavljenog sastanka, uslijed učinjene joj prijave za isti saznala. Poziva se jošte Kr. Kotarska oblast da nastoji saznati osobe koje se socijalno-demokratskom agitacijom bave da ih pod nadzor stavi i da prepreči širenje socijalističkih časopisa i brošura... Boljega orijentiranja radi priopćuje se toj kotarskoj oblasti da su sudjelujući kod uvodno pomenutog sastanka u zapisnik pred Kr. kot. oblast u Pregradi iskazali da je dne 16. ožujka t.g. po podne u krčmi Pilaričevoj u Pregradi stanoviti Moses iz Krapine održao razvratno socijalistične govore i pravio propagandu za socijalistički list »Sloboda«. Stoga neka ta oblast budnim okom kretanje istoga kao i možebitnih mu ortaka prati, te sve mjere opreza proti istome poprими, da ne zarazi razvratnimi ideami tamošnje pučanstvo trga Krapine i okolice istoga.«

Adolf Moses bio je i delegat Krapinske socijalističke skupine na osnivačkom kongresu Socijaldemokratske stranke u Hrvatskoj i Slavoniji u Zagrebu 8. i 9. travnja 1894. godine.

Moses, dakako, nije bio jedini socijalist toga vremena u ovom kraju. Bio je tu već priličan broj ljudi koji su širili socijalističku misao u Hrvatskom zagorju u to vrijeme. To svakako najbolje potvrđuje podatak da je u veljači 1897. u Svedruži (kotar Krapina) osnovan prvi Zagorski socijalistički klub. Za predsjednika je izabran Mijo Heršak, za potpredsjednika Rok Bešenski, za blagajnika Antun Antolić, a za perovođu Mirko Ponedeljak. Drugi klub je osnovan u Krapini.

Bunt narodnih masa

Osobito su godine 1903. i 1904. bile burne u Hrvatskom zagorju. To je bilo vrijeme pojave širokog narodnog pokreta s jakim nacionalnim obilježjem protiv politike mađarizacije, ali i općeg bunta siromašnih seljaka i radnika protiv eksploatacije. Zagorje je veoma aktivno sudjelovalo u narodnom pokretu koji je zahvatio veći dio Hrvatske.

Postavljanje mađarskih natpisa na željezničkim zgradama i isticanje mađarskih zastava dalo je povoda da se taj, u početku skupštinski pokret za

financijsku samostalnost Hrvatske, pretvori u opću narodnu borbu za punu nacionalnu slobodu. Ubrzo je ta borba u pojedinim hrvatskim selima poprimila oblike oružanog sukoba s predstavnicima mađarske vlasti. Nacionalno tlačenje što su ga mađarski vlastodršci vršili nad Hrvatskom na osnovi Nagodbe iz 1868. god. poprimilo je naročito drastične oblike za vrijeme vladavine bana Khuena Hedervarya (1883—1903). Sve više se osjećala iskra buntovničkog raspoloženja naroda. Tako je u Bednji već 1883. godine došlo do pobune seljaka protiv mađarizacije.

Službeni list varaždinske županije »Varaždinski viesnik« objavio je krajem 1903. u nekoliko brojeva podatke o pobunama seljaka koje su imale karakter masovnog bunta protiv tuđinske vlasti, feudalaca i uopće protiv gospode. »Da naši čitatelji uzmognu saznati, kako je daleko zabudio bio naš siromašni narod, donijet ćemo u nekoliko brojeva kronološki pregled teških izgreda i zlobnih ošteta tuđeg vlasništva, koji su se upravo epidemski raširivali u području županije varaždinske u godini 1903.«

Evo, kako su neki od tih događaja izgledali prema opisu »Varaždinskog viesnika«:

»U noći od 1. na 2. travnja oštećene i omazane su u Zlataru crnilom kuće, u kojima stanuju kraljevski kotarski predstojnik, kr. jav. bilježnik, te u kojima je smješten kraljevski porezni ured, kr. kotarski sud i kraljevska kotarska oblast.

U noći od 19. na 20. travnja ušlo je u grad Varaždin više od 200 seljaka, prizvanih iz susjednih sela Trnovec, Zbelava, Poljana i Jalkovec, oboružanih batinama, kolcevima i cjepanicama, od kojih je polovina prešla pred stan gradonačelnika Breitenfelda u namjeri, da izvede demonstraciju, dok su drugi bili prikupljeni u Graberju u pripravi, da i oni na zadani znak navale: nu kako je pravodobno prizvano ovoposadno vojništvo, demonstranti budu na sve strane rastjerani. Pritom je bilo konstatovano da se je naumilo zapaliti svu zalihu sijena, koja je po vojničkom poduzetništvu ovomjesnog groblja, a iza vojarne u velikom štaglju istoga spremljeno, ali kako se je za to pravodobno saznalo, bila je ta nakana spriječena.

U noći od 26. na 27. travnja potrgan je u Vel. Trgovištu, kotara Klanjec, zajednički Grb na poštanskom uredu, znatno oštećen, te bačen i ostavljen, na cesti.

U noći od 27. na 28. travnja zamrljan je na kolodvoru u Zaboku zajednički Grb.

Pred noć 1. svibnja sakupilo se u Hrašćina Trgovištu pred uredom općinskog poglavarstva i školom preko 200 seljaka iz okolišnih sela, te su zahtijevali bučeći i lupajući batinama, da im se izda neka tobožnja mađarska zastava, koje tamo naravski ni nije bilo. Uvjereni po općinskom upravitelju, da tamo mađarskog barjaka nema, uputili su se pjevajući narodne pjesme na tamomjesni kolodvor kojeg su opkolili grozeći se, da valja glavara željezničke postaje ubiti. Nu ne učiniv uslijed oblasne opomene nikomu ništa i neprouzročiv nikakove štete, razidoše se mirno u kasno doba noći.

I slijedeći dan dne 2. svibnja sakupilo se je pred noć u Hrašćina Trgovištu od 200 seljaka, koji su bili oboružani batinama, te bučeći krenuli na kolodvor s nakanom, da ga napadnu, nu uslijed demonstracije prvoga dana izaslano oružništvo rastjeralo je svjetinu, a masa je vikala, da će se pojačana vratiti. To joj pak za rukom nije pošlo, jer je za vremena stiglo Brahum od pojačanog voda ulana iz Varaždina, koji ne samo daje spriječio povratak u Gornju rijeku, nego je progoneći izgreznike u susjednu županiju belovarsko-križevačku sve do sv. Petra, izveo znatnu akciju

pohvatao preko 150 demonstranata pomoću, od križevačke strane nadošlih dvih pješačkih satnija. U noći istoga dana zapaljen je stog slame u neposrednoj blizini gospodarskih zgrada kod vlastelinstva Gornje rijeke.

U noći od 10. na 11. svibnja ušuljalo se je oko 30 pustopašnih mladića na kolodvor Zlatar—Marija Bistrica, te su tuj porazbijali prozore, stakla, omazali zgradu crnilom i razbili zajednički Grb.

U noći od 19. na 20. svibnja zapaljen je stog slame u neposrednoj blizini gospodarskih zgrada kod vlastelinstva Rasinje.

U noći od 20. na 21. svibnja nabacivalo se je žestoko kamenjem na dvorac vlastelinstva Jalkovec, kotar Varaždin, da je ovo udaralo u zidove dvorca preko parka, ali prozora dohvatiti nije moglo.

U noći od 21. na 22. svibnja pucano je na mali odjel ophodnje ulana nedaleko mjesta Ludbreg.

U noći od 22. na 23. svibnja znatno je oštećena željeznička stanica u Drenju, području općine Jelkovac kotar Ludbreg.

U noći od 25. na 26. svibnja otrgnut je na željezničkoj stanici u Cerju Tužnom, području općina Vidovec, kotar Varaždin, zajednički Grb sa poštanskog ureda te razbijeni prozori.

U noći od 31. svibnja na 1. lipnja pokušana je navala po seljacima na željezničku stanicu Bedekovčina, kotar Zlatar, ali je po oružnicima osujećena a napadači rastjerani.

U noći od 1. na 2. lipnja navalila je rulja seljaka na općinski ured u Maču. kotar Zlatar, te je sjekirama i inim oružjem razbila vrata, razlupala kamenjem prozore, znatno oštetila u bilježnikovu stanu pokušstvo i vrata, te odnijela zajednički Grb sa poštanskog ureda.

U noći od 7. na 8. lipnja provalilo je ponovno u mjesto Vinicu preko 200 seljaka iz sela Marčan, Ladanje Gornje i iz susjedne porezne općine Voća Gornja kotara Ivanečkog, ali nisu mogli ništa učiniti, jer su po ondje se već nalazećem brahinju ulana iz Varaždina nakon toga, što su se na konjaništvo kamenjem nabacivali, rastjerani.

U noći od 4. na 5. srpnja oštetili su nepoznati zlikovci željezničku prugu kod Poznanovca u kotaru Zlatarskom. Potrgali na jednom mostu mosnice i naslone, potpilili i srušili brzajavni stup, te skinuli dva upozorbena napisa.

U noći od 25. na 26. srpnja prolazili su trgovištem Krapina rudari iz krapinskog ugljenika urlikajući i vičući, a zaustavljeni po stražarima navališe na nje, pa tek pridošli oružnici mogli su izgređnike raspršiti, koji se međutim zagroziše, da će slijedeće noći zajedno sa Radobojčanima navaliti na Krapinu, pomoću u njihovom posjedu nalazećih se dinamičkih naboja.

Dne 23. srpnja nađeno je kod nekih rudara iz Krapinskog rudokopa nekoliko proglasa buntovnog sadržaja, a kod dvojice rudara pronađeno je dinamit patrona, koji su oduzeti, a dotični rudari uhapšeni.

U noći od 30. na 31. srpnja podmetnuta je vatra u štaglju i komori Emila baruna Kussevicha, vlastelina u Jalžabetu, koji su prenatrpani bili s ovogodišnjim žitom, sav žitak i pomenute dvije zgrade izgorjele su do temelja, te šteta iznaša preko 6.000 kruna.

U noći od 8. na 9. kolovoza bačen je u Zaboku vlakovođi kamen, a poslije su na slijedećem vlaku razbijena dva prozora. U tom vlaku vozio seje brahij iz Krapine u Zabok.

Dne 15. kolovoza u 1 1/4 sata noći navalila je rulja seljaka iz Konjščine i okolišnih sela Batine, Brlekovog sela, Klimen i Turnišće upravne općine Zlatar na kuću trgovca Taussiga u Konjščini u naumu, daju demoliraju i opljačkaju. Rulja je ova silno vičući opkolila kuću te počela kamenjem i raznim drugim oruđem razbijati prozore, a sjekirama sjeći dućanska vrata.

Vojnička patrola od tri momka, i jednog podčasnika nastanjena u istoj kući morala je upotrebiti oružje, jer su izgrednici na opomene vojničkog podčasnika odgovorili pucnjavom iz puške i samokresa, uslijed čega su dvojica teško ranjena, a nekoliko lahko, koje su potajno izgrednici sobom ponijeli. Od teško ranjenih umro je slijedeći dan Ivan Kršek iz Brlekova dočim je drugi teško ranjen Imbro Kovačić iz Bartolovca upravne općine Jalžabet bio sluga Taussigov, koji je skroz nećužno nastradao izišav iz staje, da brani svog gospodara od napadača.«

U februaru 1904. godine vlast je morala najhitnije uputiti iz Varaždina u Začretje satniju vojske za suzbijanje pobune naroda.

Pod parolom »Srušiti sve službenike, činovnike i odbornike općinske«, seljaci su namjeravali da razruše administrativnu zgradu i da se obračunaju s omrznutim činovnicima.

Vođe bune razradile su zahtjeve seljaka:

1. Vlast treba da vrati narodu već ubrani porez a ne da ga šalje u Mađarsku.
2. Nije seljacima vlada dala pse da sada ubire psetarinu. Tko god će ubirati psetarinu, bit će ubijen.
3. Treba provesti ponovne izbore za općinska zastupstva, u koja neka uđu mladi ljudi, a grofove i barune treba otjerati iz tih tijela.
4. Treba protjerati činovnike.
5. Upućena je opomena župniku Antunu Hercelju (vjerojatno zbog suradnje s vlastima na suzbijanju pobuna).
6. Pijacovinu na sajmištu ubirat će sami seljaci.

Bio je postavljen rok (13. veljače) kada ovi zahtjevi trebaju biti ispunjeni.

Vojska je uspjela da suzbije pobunu, koja po žestini i karakteru spada među najveće u Zagorju u tom vremenu.

Pokret siromašnih zagorskih seljaka protiv feudalaca i tuđinskog ugnjetavanja i dalje se širio.

11. travnja 1903. godine Khuen je izvjesio mađarsku zastavu na željezničku stanicu u Zaprešiću, tada najbuntovnijem mjestu u vrijeme narodnog pokreta. O izvješavanju zastave govorkalo se unaprijed nekoliko dana, pa su studenti iz Zagreba imali vremena da se dogovore o protuakciji.

»Prijetelji« — rekao je Ivan Ribar na sastanku inicijativne grupe studenata — »moramo se enegrično suprotstaviti toj Khuenovoj gruboj provokaciji protiv hrvatskog naroda. Zastava je simbol narodnosti i slobode, i mi ne smijemo dozvoliti da se mađarskom zastavom na javnom mjestu ponižava hrvatski narod. (...) Okupimo se, drugovi prekosutra u nedjelju ispred crkve u Zaprešiću. Tada ljudi dolaze na bogoslužje, bit će ih više, a kada saznaju što namjeravamo, bit će nas toliko da će se mađaroni uplašiti, a mi skinuti njihovu zastavu, ako je stvarno izvjesje.«

Vijest o dolasku studenata i njihovim namjerama brzo se proširila. Okupilo se više stotina ljudi iz Zaprešića i bliže okolice. Kada se završila misa, održan je protestni zbor, iako je održavanje zborova i drugih javnih manifestacija bilo zabranjeno.

»Prijatelji« — obratio se u ime studenata Ivica Horvat okupljenom narodu — »mađarska je zastava izvješena na zgradi željezničke stanice. To je Khuenov izazov ne samo ponosnom narodu Zaprešića i okolice, nego i cijele Hrvatske, vrijeđanje nacionalne časti hrvatskog naroda.«

Potaknuti Horvatovim govorom, ljudi su glasno negodovali protiv Khuena i mađarskog režima. Riječi i uzvici pomiješali su se sa zvonjavom crkvenih zvona. Ovaj put su zvonili demonstrativno. »Prijatelji i braćo«, nastavio je Horvat, »pokažimo danas svoju snagu i odlučnost. Hrvatski narod ne smije ostati bez odgovora na drski mađarski izazov.«

Studenti i seljaci ispred stanične zgrade dali su ultimativni rok od 12 sati da se skine zastava. U 12 sati ponovno su zazvonila crkvena zvona. Bilo je to nedogovoreno i znak da je vrijeme ultimatumâ prošlo. »Braćo«, uzviknuo je Ivica Horvat, »Khuen želi da sami skinemo njegovu zastavu. Ispunimo mu tu želju«.

Podignut na ramena ljudi Horvat se ispenra na niski krov stanične zgrade, ščepa mađarsku zastavu i baci je na masu naroda. Zaori se zvuk odobravanja. Narod na desetine komadića rastrga mrsku zastavu i zatim je tako rastrganu, zajedno sa polomljenim kopljem baci na lomaču. Tog cijelog dopodneva i popodneva u povorkama su dolazili ljudi iz gotovo svih sela bivše općine Brdovec.

Oko jedan sat popodne dogalopira odred žandarske konjice. Komandir naredi žandarima juriš, a oni jurnuše na konjima s isukanim sabljama. Ljudi su bacali kamenje i predmete. Jedan žandar, Janeš, ranjen je, ali se drugi žandar uspeo na krov i izvjesio ponovo »prkos zastavu« kako ju je narod prozvao. Ogorčena i goloruka masa naroda opet je nasrnula i žena Jelica Jug skinula je zastavu. Žandari su je tako isprebijali daje nedugo iza toga umrla. U metežu su poginuli: Ivan Pasarić iz Šibica, Josip Beluhan iz Brdovca i Vid Čekulj Noršić iz Brdovečkih Zdenaca.

Kasnije veličanstvene sprovode narod je iskoristio da ponovo pokaže ogorčenje prema Mađarima.

Tridesetog svibnja 1904. godine oko pola noći 50 naoružanih seljaka napalo je posjed općinskog bilježnika Ciglara i oštetilo voćnjak. U jednom novinskom izvještaju kaže se da su seljaci pucali po slikama na zidovima u bilježnikovom stanu. Očito je da se radi o slikama austrougarskih vlastodržaca. U isto vrijeme seljaci su oštetili imanje veleposjednika Rittera i Halpera. Poljoprivredni radnici koji su se za bijednu naknadu morali mučiti na vlastelinskim imanjima odbijaju da rade i energično traže povišicu dnevnice. Oštro se suprotstavljaju pokušaju vlastelina da na imanja dovedu štrajkolomce.

Šesnaest uglednih Brdovčana uputilo je 18. kolovoza banu Pejačeviću ovaj brzojav: »Preuzvišeni gospodine bane! Danas u šest sati u jutro obješen je na zaprešićkom kolodvoru mađarski barjak. Držeći daje to učinjeno pomutnjom košto prvi puta, to Vašu preuzvišenost zaklinjemo svim što je Vama sveto Bogom, narodom, srećom Vaše obitelji da odredite neka se odmah skine mađarski barjak s toga mjesta gdje po zakonu ne može i ne smije biti, te neka se strogo kazne krivci koji opet tu protuzakornitost učiniše. Ovim ujedno otklanjamo od sebe svaku odgovornost za krvoproliće koje bi moglo uslijed toga čina nastati.«

Bunt narodnih masa širio se i dalje u Zagorju. Veliki župan brzojavlja 2. VI 1903. iz Varaždina banu Khuenu o napadaju na imanje mađaronskoga vođe Josipovića: »U Jalkovcu kod Josipovića gori veliki kup slame. Vatra jamačno podmetnuta oko pola noći. Ja sam na garištu sa podžupanom i predstojnikom te vojnicima.«

Nekoliko dana kasnije, 13. VI, župan izvješćuje ponovo bana: »U pokornosti čast mi je Preuzvišenom Gospodstvu Vašem podnijeti Visokog znanja radi ovjerovljeni prepis izvješća općinskog poglavarstva u Šemovcu od 13. lipnja 1903. br. 33. Pr. o provali seljaka u ured rečenog općinskog poglavarstva.« Istoga dana općinski načelnik iz Šemovca javlja kotarskom predstojniku: »Sada po podne oko 4 sata došlo je u općinski ured oko 100 Trnovčana pomiješani sa žiteljima sela Zbelava i Kućan... skinuv sliku Njegova Preuzvišenosti Bana i presvijetlog gospodina kr. velikog župana, poderav iste sa sramotnim izjavama. Iza toga udalji se iz mjesta opć. ureda prijetec se izjavama, da će sve mađarone poubijati. Dapače izjasnilo se nekoliko, da će se na večer vratiti. Umoljava se poglavitost Vaša za shodnu odredbu, da se općinski ured i imovina mirnih općinara ušćuva.«

Kotarski predstojnik iz Krapine javlja 21. VI 1903: »Dne 19. ovog mjeseca, kad je izašao večernji vlak iz Krapine u Zabok vidjeli smo iz vlaka, gdje dvojica čupaju stup za tablu za upozorbu. Odmah je učinjena prijava oružništvu, te su jučer isti stvar izvidili i uhitili dva mladića... Ujedno se izvješćuje da će župnik Hercelj čitati requiem u Sv. Križu dne 22. ovog mjeseca za Pasarića i drugove, koji su ustrijeljeni prigodom nemira. Sazivač je mladi Pažameta trgovčić u Sv. Križu. Istoga je potpisani k sebi prizvao te ga uputio, da odustane od čitanja requiema, nu isti toga učiniti nije hotio...«

Varaždinski veliki župan telegrafira 22. VI Zemaljskoj vladi: »Upravo brzojavlja predstojnik iz Ludbrega, da je stotinu seljaka navalilo u Ludbreg i tamo polupalo na 100 kuća prozore i žalusije. Šiljan u Ludbreg jednu eskadronu bezodvlačno.« U drugom telegramu istoga dana župan javlja zemaljskoj vladi: »Poslije podne iz Ludbrega u Slanje i Hrastovo izaslati jedan vod pješaka. 4 momka i opć. bilježnik u 8 sati opkoljen od preko 200 seljaka. U pomoć izašli satnik De Pont sa 2 voda uhlana, opkolio buntovnike, ter preko 60 uhvatio i sa u susret izašlim vodom infanterije u 9 sati u Ludbreg dopratio koji svi pritvoreni su u uze vlastelinskog grada ludbreškog. Jedan buntovnik teško bodom, a četvorica lako ranjena sabljama. Sada sve mirmo.«

Sutradan isti župan traži brzojavno od zemaljske vlade da se hitno uputi još vojske u Varaždin: »U sporazumom sa pukovnikom Clausnitzom molim uslijed toga što se je sada nanovo jedna eskadrona i jedna satnija pospješno u Ludbreg odaslati morala pošto je naoružana velika rulja u borbi sa tamošnjim vojništvom te jer će većih posada ovdje i u Ludbregu trebati molim odmah ovamo do večera poslati još dvije satnije infanterije.«

Kotarska oblast iz Stubice 6. VII javlja zemaljskoj vladi: »Glasom izvješća općine Marija Bistrica navalila je noćas oko pola noći rulja nepoznatih stranih ljudi na kuću Janka Jakopca odbornika i izbornika u Tugonici, kojom prigodom su razbiti prozori i crijep na kući. provališe u podrum, razbiše dvojica okovana vrata, ispustiše 10 hl. vina. četiri hektl. rakije, polupaše lagve. posude, stolove, klupe, odnesoše gotovine 20 kruna, rakije 15 litara, kod navale raznog oštrog oružja, pušaka, samokresa te pucaše! Pronađen, jedan kroz prozor bačeni, u kuhinju, upaljeni, ali nedogoreni dinamit, a drugi pred kućom, šteta od 1600 kruna. Životom nastradao nije nitko. Upravitelj odilazi na lice mjesta. Daljnja izvješća slijedit će.«

Kotarski upravitelj javlja 17. VII iz Ivanca varaždinskom velikom županu: »Rano u jutro poslije pet sati pode rulja seljaka iz sela Čreta kroz sela Ves i Borje u Lepoglavu u svrhu, da od seljaka izbornika, a i ostalih izbornika neseljaka dobije nekakove potpise. Rulja, koja je sve jača i jača bivala te kojaje u Lepoglavi dosegla do stotinu ljudi, prisili u Čretu općinskog lugara Đuru Soštareka i općinskog

odbornika Martina Čretni, a u selu Borju izbornika Franu Koditeka pristašu narodne stranke, da s njome u Lepoglavu podu'. U Lepoglavi uzeše još sa sobom ondašnjeg učitelja Jermana te izbornike Vatroslava Hafnera i Vatroslava Grubera te svi zajedno podoše u župni dvor. Ovdje upita ih župnik, što žele, na što mu neki od seljaka odgovoriše da žele, da ljudi, koje su sa sobom doveli, potpišu da će od-sele biti za narod te da neće s Magjarima držati. Neki su dapače željeli da se potpišu, da neće više za vladinu stranku glasovati.«

Kotarski predstojnik iz Zlatara javlja 24. VIII velikom županu: »U noći od 23. na 24. kolovoza t.g. izvedena su u Zlataru dva atentata dinamičkim bombama. Prvi izveden je u 10 sati 10 časaka na večer pred općinskim uredom. Željezni dijelovi rasprsnute bombe razbili su nekoliko prozora na kući te uštetili neznatno u prvom katu strop sobe bilježnikova stana. Drugi izveden je u 1 sat 50 časaka u noći pred kućom trgovca Josipa Metzgera. Željezni dijelovi razbili su nekoliko prozora te prodrli u sobu, a osim toga skršili i otkinuli nekoliko grana od okolnih divljih kestena. Sve nužne mjere opreza i sigurnosti preduzete su.«

Varaždinski veliki župan brzojavlja 31. VIII Predsjedništvu zemaljske vlade o nemirima u Lepoglavskoj kaznionici: »Došav na mom službenom putovanju ovamo u Lepoglavu saopćuje mi upravitelj kaznionice da uslijed zavladaoši nemira među kaznenicima silno treba najmanje 20 oružnika pošto ovdje samo 4 oružnika »služiti ne, ili otpor pružiti ne mogu«. To molim bezodvlačno najkraćim putem odaslanje još 16 oružnika ili jedne satnije vojnika jer opstoji pogibelj života ugroženih činovnika.«

Varaždinski gradski načelnik u svom izvještaju od 21. IV. 1903. ističe da su se u demonstracijama u Varaždinu naročito isticali »niži slojevi društva«.

Varaždinski veliki župan javlja 8. VI banu kako su »na razne izgrede i navale najviše vazda spremni seljaci iz susjedne porezne općine Voća Gornja upravne općine i kotara Ivanec, koji su veoma siromašni te u svakome pogledu prilično zapušteni u onom veoma bregovitom slaborodnom predjelu, to sam držao za neophodno, potrebno, da se onamo izašalje brahij od jedne Kumpanije pješaka, kao što sam se oslobodio već danas po podne brzojavno iz Vinice moliti.«

U vezi s ulogom radništva u narodnom pokretu treba odmah istaći veliku razliku u držanju između službenog vodstva Socijaldemokratske stranke i radničkih masa, stranačkog članstva. Dok je vodstvo za sve vrijeme pokreta vodilo uglavnom oportunističku politiku, dotle je radništvo, posebno članstvo, uz seljake i omladinu bilo najborbeniji i najodlučniji faktor u narodnoj borbi za slobodu.

U izvještaju gradskog načelnika o demonstracijama u Varaždinu 19. IV 1903. godine ističe se da su demonstranti i »radnici, šegrti i nekoji seljaci«.

Kada je u Jablanovcu, u kotaru Stubici, u noći od 30. na 31. maja 1903. godine izvršen napad na kuću mađarskog vladinog saborskog zastupnika Josipa Hegeđića, kotarski predstojnik iz Stubice u svom izvještaju od 1. VI 1903. osumnjičio je radnike kao počinitelja: »Po čuvenju prošlo je odnosno cestom iste noći par biciklista iz Zagreba, pa je moguće i koji od njih to načinio, a budući da ljudi ovoga kraja idu mnogo u Zagreb na zaradu, te preko svetaca kući dolaze, to je najveća mogućnost da je koji od tih radnika nagovorom u Zagrebu taj čin počinio.«

Varaždinski veliki župan upućuje 23. VI 1903. ovaj nalog kotarskim oblastima u Ivancu, Zlataru i Novom Marofu: »Sadašnji seljački nemiri zauzeli su tako razmjere, da se buntovni elementi u svojoj uzbuđenosti ne žacaju nikakvih ni najgorih sredstava. Po glasovima, koji se prenose, šta više bojati se, da će pobunjeni i razjareni seljaci upotrebiti i dinamit. To mi daje povoda, da to predstojništvo,

strogo pripazi, kolike se zalihe dinamita u tamošnjem rudokopu nalaze, kako se upotrebljavaju, te da se nebi prevelike zalihe dinamita u tamošnjem rudokopu nalazile, tamo u pohrani držale i rudarima u većoj mjeri davale, jer bi ih mogli oni lakoumno i nerazmišljeno potajno prodavati seljacima iz svoje okolice.«

Kotarski predstojnik iz Krapine brzojavlja 25. VII Predsjedništvu zemaljske vlade: »Danas oko dva sata poslije ponoći prolazili su Krapinom rudari krapinskog ugljenika urlikajući i vičući. Zaustavljeni po stražarima navališe na njih, tek kad su oružnici došli, rasprše se grozeći se da će ove noći sa Radobojčanima na Krapinu navaliti. Jutros nađeno je nekoliko poziva priljepljenih na kuće istoga sadržaja. Pošto bez dvojbe rudari imaju dinamita i pošto se bojati ove noći jakog napadaja to molim zagorskim vlakom koji polazi u pol pet sati iz Zagreba ovamo poslati jednu kompaniju pješaka.«

Varaždinski veliki župan brzojavlja 26. VII 1903. banu Pejačeviću: »... u Ugljeniku Strahinju zaplijenjen dinamit. Dva radnika uhapšena koja su naboje u pripremi imali.« Dva dana kasnije župan javlja oružničkom zapovjedništvu: »Iz izvješća predstojništva kr. kotarske oblasti u Krapini od 27. VII 1903. br. 40. Pr. razabrao sam, da se 25. o. mj. prilikom nastalih izgreda što su ih prouzročili rudarski radnici, oružnička ophodnja sasvim mlitavo ponijela, te da nije nijednog izgrednika uhitila, nego je šta više svojim pasivnim držanjem prouzročila da je masa svog kolovođu, kog su stražari uhitili, oslobodila iz ruku stražara.«

Tražeci 8. VIII 1903. da se ne povlači i ne smanjuje vojska izaslana zbog nemira u Zlatarskom kotaru, varaždinski župan obrazlaže to između ostalog i potrebom »nadziranja mnogo stotina radnika u tvornici keramike i cigle u Bedekovčini i u rudniku ugljena u Golubovcu«.

Varaždinski župan izvješćuje 10. VIII 1903. vladin odjel unutrašnjih poslova da njegovu odluku kojom se odbija molba za osnivanje Zanatlijsko-pomoćničkog društva za potporu nemoćnih, udova i siročadi — još nije uručio spomenutom društvu, i to iz ovih razloga: »To nisam do sada učinio i namjeravam još za neko vrijeme ne učiniti, jer sam uvjerenja, da bi to moglo na obrtnički i radnički stalež u Varaždinu nepovoljno djelovati, to na oko donekle već umirene duhove može opet mnogo žešće uzrujati, na štetu javnog mira i poretka. Molim za odobrenje ovog mog postupka, jer pomenuto društvo bez odobrenih pravila i onako ne može djelovati.«

U aprilskim demonstracijama u Varaždinu glavni učesnici bili su »šegrti, kalfe i seljaci iz okolice«, a najteže je bio optužen »bravarski naučnik Antun Tekoni«.

Oglas varaždinskog gradskog poglavarstva od 20. IV 1903. o mjerama za očuvanje mira sadrži i ovu odredbu: »Djeca i šegrti ne smiju se poslije 7 sati bez nadzora na ulicu pustiti. Za ovu odredbu glede djece i šegrti čine se odgovorni roditelji, skrbnici, stanodavci, odnosno poslodavci.«

Svoj izvještaj vladi od 21. IV 1903. o demnostracijama u Varaždinu gradski načelnik završava ovako: »Konačno izvješćujem u pokornosti da sam uslijed svega toga i obuku u gradskim šegrtskim školama do daljnje odredbe obustavio.«

Skupština varaždinske županije daje 18. VII 1903. ovu ocjenu pokreta: »Seljačka uzbuđenost i trzavica isprvice izrabljivana u tobožnje političke demonstracije preko noći (se) izrodila u socijalno-agrarno-anarhistički pokret, koji upravo 1. svibnja otpočev u susjednoj županiji belovarsko-križevačkoj već 3. svibnja prodro u županiju varaždinsku u kojoj se još sveudilj na raznim mjestima podravske kotara, novomarofofskom, ludbreškom, Varaždinskom i Ivanečkom te zagorskog kotara Zlatarskog, akoprem upravne oblasti nisu prepustile preduzeti sve moguće preventivne i zakonite mjere za uspostavu narušenog javnog mira i poretka,

pojavljuje na veliku štetu sviju slojeva, a najveću nesreću samog zavedenog seljaštva.«

Klasnu mržnju i klasni sukob između seljaka na jednoj i kapitalističkih elemenata na drugoj strani još je više raspirivalo bahato i neprijateljsko držanje kapitalista prema seljaštvu pobunjenih krajeva. Kotarski upravitelj iz Ludbrega 3. VII 1903. ovako obrazlaže činjenicu »da među žiteljstvom sela Hrzenica još uvijek vlada uzbuđenost«: »Povod tome pako bi imao biti, tamošnji Izraeličan trgovac Herman Poliak koji navodno u svom gnjevu rad zbivših se nedavnih izgređah u Ludbregu svojim osornim ponašanjem tamošnji narod upravo izaziva.«

Povodom toga kolaju tamo glasine, da će se žiteljstvo mjesta Hrzenica, rad tih nanesenih mu uvreda — i to od čovjeka koji od tog elementa živi — istome osvetiti: uslijed čega bi i do gorih posljedica doći moglo.«

Osim na pojedine kapitaliste, navale su vršene na banke i štedionice, odnosno na njihove predstavnike. Tako su prilikom pobune u Ludbregu od 21. do 22. VI 1903. »Franji Klausu štedioničkom poslovođi razlupali sve prozore i kapke... Ignacu Grossu blagajniku štedionice na skroz su polupali prozore i kapke... Užasno je upravo doći u štedionicu. Unutra je sve devastirano, knjige i pokućstvo upaljeno, jer su zlikovci htjeli sve knjige ispaliti — podmetnuvši vatru nakon devastacije...«

Potkraj maja u nekim krajevima Hrvatske, a naročito u varaždinskoj županiji, počeo je među seljaštvom masovni pokret sakupljanja potpisa na peticijama za samostalne financije i sveopće pravo glasa.

Kotarski upravitelj iz Stubice javlja 1. IX 1903. vladi u Zagreb: »U općini M. Bistrica čuju se prijeteći glasovi, a na pojedince koji su glasovali zadnji puta za kandidata Narodne stranke Josipa Hegedića, dolaze pisma u kojima im se nalaže da imaju istome dati nepouzdanicu te im se u protivnom slučaju dapače prijete smrću.« U takvom jednom prijetećem pismu poimenično su označeni glasači za vladinog kandidata, od kojih se traži da potpišu nepouzdanicu. odnosno da opozovu mađarskog zastupnika za bistričko-stubički kotar.

Slanje sličnih pisama mađarskim glasačima potrajalo je kroz čitav mjesec rujan. Kotarski upravitelj iz Stubice javlja 16. X: »Dana 27. rujna t.g. dobio je trgovac i gostioničar u Mariji Bistrici, Aleksandar Luks poštom pismo, koje se visokoistomu u prepisu podastire. Iz tog pisma nastala je u M. Bistrici među pristašama Narodne stranke prava strava, a imenito se pobojao trgovac Aleksandar Luks, koji je i inače neobljubljen u cijeloj općini.«

U Zlataru velika grupa seljaka htjela je 19. VII »silom osloboditi iz uza kotarske oblasti pritvorene kolovođe pritvorenike iz pritvora...«

U vezi s nemirima u Krapini od 25. VII 1903. varaždinski župan javlja državnom odvjetništvu: »... Miška Cerovečkoga hotjeli su zatvoriti stražari, a Alojz Cerovečki je navalio na stražare, te prouzročio, da je istrgnut iz ruku stražara.«

Do sličnih zemljoradničkih pokreta dolazilo je i godine 1904. »Koncem maja bilo je nemira i u Zagorju, jer je nastao pokret zemljoradnika za povišenjem nadnice, te je došlo i do požara kod nekih posjednika.«

Bune seljaka u 1903. i 1904. godini imale su svog odjeka i na županijskoj skupštini, koja je u prosincu 1904. održana u Varaždinu. O njima je u uvodnoj riječi govorio veliki župan.

»Seljaštvo naše«, kazao je on, »već je od pradavnih vremena konzervativno i veoma lojalno prema previšnjem prijestolju. Nu i u njega je već žalibože, zašao savremeni duh otpornosti, koji ne štuje ni svjetsku ni duhovnu vlast. Taj se duh ne smije ignorirati, jer u njem zaista leži velika pogibelj, pak zato stavlja na sveukupno

Počeci radničkog pokreta

inteligentno občinstvo, a osobito na dušobrižno svećenstvo patriotičku i smjernu molbu da izvoli na seljaštvo i zborom i tvorom djelovati onako, da se taj pogibeljan duh kod našega seljaštva iskorijeni i da naš seljak bude opet lojalan i konservativan kao i do sada.«

Snaženje akcija radničke klase

Organizirane akcije radništva počele su sve vidljivije dolaziti do izražaja na području Hrvatskog zagorja. Među njima se ističu prvomajske proslave, ali glavnu svoju snagu te akcije imaju u postepenom razvijanju štrajkaškog pokreta.

U travnju 1906. godine radnici tvornice glinenih i Samotnih proizvoda DD »Zagorka« u Bedekovčini stupili su u štrajk zbog vrlo niskih zarada i nevjerojatno teških uvjeta rada. U tvornici je bilo zaposleno oko 300 radnika. Oni su 1906.

ŠTRAJK CIGLARSKIH RADNIKA »ZAGORKE« 1910. GODINE U BEDEKOVČINI

osnovali organizaciju Socijal-demokratske stranke. Glavni osnivač bio je Ivan Habulin. »Prije nismo mogli štrajkati«, sjeća se radnik Gabro Rabuzinec, »dok nismo bili organizirani. Svi radnici su bili članovi organizacije osim nadglednika. U početku nismo plaćali članarine, sve dok se organizacija nije učvrstila. Ivek Habulin bio je izbačen iz posla, ali smo se odmah zauzeli za njega i on je ostao na poslu.«

Godine 1910. ponovo je izbio štrajk u ciglani u Bedekovčini. No vlasnici su brzo slomili štrajk i nemilosrdno uništili glavnog organizatora Pisačića. On je morao platiti odštetu i tako mu je posjed otišao na bubanj. Uz to su ga još proglasili ludim, te je na koncu i završio u ludnici gdje je umro.

Iste godine u Krapinskom ugljenokopu obustavljen je rad na nekoliko dana. Bio je to također neuspjeh pokušaj štrajka.

U rudnicima u Starom i Novom Golubovcudolaziloje češće do sukoba između radnika koji su tražili povišicu plaće te vlasnika i žandarmerije, koja je uvodila »mir i red«. Ti su rudnici izmijenili niz vlasnika. Smjenjivali su se grofovi i baruni, ugljenokopna društva, »ortaštva« i dioničari, ali očajni uvjeti rada i bijedne plaće nisu se nikada izmijenile.

Tragovi borbe za pravdu i bolje uvjete života vode u tim rudnicima daleko u prošlost. Već za prvih vlasnika Jakšića u Novom Golubovcu, potkraj prošlog stoljeća, dolazilo je do manjih pobuna i protesta zbog niskih nadnica i teških uvjeta rada. Zabilježeni su i štrajkovi i pobune u Novom Golubovcu za prvih dioničara, zatim nekoliko štrajkova za uprave društva »Société«.

Petar Grozdek iz Gore, jedan od najstarijih rudara u Golubovcu, sjeća se tih štrajkova. Kao mladić od 18 godina pošao je u rudnik. Govoreći o tadašnjim prilikama i zaradama, stari rudar kaže:

»Najbolje nadnice iznosile su u to vrijeme dvije krune. Radilo se po čitav dan. Tadašnjim vlasnicima, sa direktorom Josipom Rešom na čelu, bilo je najviše stalo do toga da se što više iskopa. Sjećam se nekih debelih Francuza iz uprave koje nismo razumjeli. Svaki su dan dolazili u rudnik, tjerali su nas da kopamo bez prestanka. Tada se radilo na osam rovova, a nas koji smo redovito radili bilo je nekoliko stotina. Ne znam točno što je bilo povod, ali znam da smo se jednog dana okupili ispred željezničke stanice, da se govorilo o plaćama koje mjesecima nismo primali, i da smo u grupicama došli pred upravu izvikujući: »Hoćemo veće plaće!«, »Ne idemo na posao! Nekoliko dana nismo radili, malo su nam povišili nadnice.«

Ni rudari Starog Golubovca nisu šutke podnosili slabe uvjete rada. I oni su pokazali zube vlasnicima, prijetili štrajkom i tražili veće nadnice.

»Sjećam se po pričanju svoje braće«, kaže penzionirani rudar Josip Krsnik, »da se jedno vrijeme plaćalo onako »odoka«, isplaćivalo se na kraju mjeseca, a ponekad su radnici i po pet mjeseci radili bez plaće. Poslovođe su obećavali da će novac stići, a kad ništa od toga nije bilo, rudari su se okupili ispred upravne zgrade, zaprijetili vlasnicima i prekinuli posao. Kasnije je poduzeće propalo, poslodavci su ostavili rudnik i otišli, radnici nikada nisu dobili svoje zarade.«

Štrajkovi i pobune izbijali su i dalje.

U broju od 22. srpnja 1909. godine list »Naše pravice« objavljuje informaciju »Štrajk rudara u Konjščini«: »Pred neko doba razmahao se u nekim zagorskim rudnicima, koji su vlasništvo tuđinaca, jaki rudarski pokret. Sada su rudarski radnici u Konjščini ponovo obustavili posao radi neisplate. Radi plaćanja je došlo češće do razmirica između poslovođe i radnika, pa je većina radnika ostavila posao. Radnike je još i ta nesreća stigla, da seje dogodilo pronevjerjenje njihovih zaklada za bolesne i neuposlene.

U subotu su radnici zatražili od poslovođe, pošto vlasnik uopće ne egzistira, da im isplati bar polovinu zaostale plaće, pa kad im je to uskraćeno, napustiše posao. Prekjučer poslije podne održaše radnici sastanak, na kom je zaključeno sudbeno postupati protiv poslovođe i vlasnika. Interesantno je, da rudnik kneza Hohenloa u Konjščini nije ni protokolirana tvrtka, uprkos tome, što je već 6 godina prošlo od kako je taj rudnik prešao iz ruku pokojnog kneza Dumičića u vlasništvo kneza Hohenloa. Ovdje se ali očito radi i o nemarnosti izvjesnih krugova, koji puštaju, da ovako tvrtka može opstojati, a da nije unešeno ni u trgovački registar.«

Nekoliko mjeseci kasnije radnici Golubovečkog rudnika počinju također štrajk. I u ovom rudniku su uvjeti rada bili izvanredno teški.

Rudari Golubovca su osjećali tu nepravdu, osjećali su da se s njima, na njihovoj zemlji, poigravaju stranci koji dolaze i odlaze, te s kojima odlaze i stotine vagona ugljena. Rudari zarade jedva toliko da mogu kupiti kruh za porodicu. To vrlo rano dovodi do prvih zametaka svijesti radničke klase. Surova stvarnost prisiljava rudare da se udružuju, da zajednički brane svoja prava. Tragovi njihova otpora vode daleko u prošlost. Već za prvih vlasnika dolazilo je do manjih pobuna.

O štrajku u Golubovečkom rudniku objavljena je vijest u listu »Hrvatska pravica«, 27. studenog 1909. godine. U vijesti se kaže: »Štrajk rudokopnih radnika u rudniku »Société« »Ivančica« u Golubovcu, koji je buknuo pred tjedan dana traje još uvijek, pače se drži, da će obuhvatiti čitavo Zagorje. Radnici organizovani u hrvatskoj radničkoj stranci traže skraćenje radnog vremena i opravdanu poboljšicu plaće. Radnici su održali više sastanaka i sjutra obdržavaju jedan u Zlataru. Ovaj štrajk silno je neugodan oblasti.«

Dva i po mjeseca kasnije isti list ponovo piše o štrajku u Golubovcu. Rudari su zahtijevali povišicu plaće, ali je uprava rudnika odbila njihove zahtjeve. Radnici su obustavili posao, a uprava je nato zatvorila rudokop i naručila radnike iz inozemstva.

Treba napomenuti da su rudari Golubovca zarađivali tada svega jednu krunu dnevno, dok su, na primjer, rudari u Konjščini zarađivali 4 krune.

Trka za ugljenom se nastavlja. Pojavili su se imućniji seljaci kao zakupci rovova, tzv. »šurgeri«. Nekoliko je takvih zakupnika nastavilo kopanje, svaki od njih unajmio je i do stotinu radnika, ponovo se radilo bez ikakva plana i sistema, a rudarske zarade smanjile su se do minimuma. Raširilo se lihvarstvo, nastala je trka zakupnika za bogaćenjem. U svemu tome najmanje se vodilo računa o proizvođačima, o njihovim zaradama i higijenskim uvjetima rada. Radilo se u jamama bez dovoljno zraka i ikakvih uređaja za ventiliranje, u vodi do koljena i blatu. Rudari su rukama iznosili ugljen iz jama. Zbog toga u to vrijeme dolazi do čestih sukoba poslodavaca i radnika, do fizičkih obračuna i grupnih pobuna.

No, ipak su sve to bile manje, neorganizirane akcije rudara, lokalne pobune u kojima nije bilo dovoljno upornosti ni iskustva. Takvi štrajkovi obično su završavali bez uspjeha, u najboljem slučaju rudari su od vlasnika dobili obećanja od kojih na kraju nije bilo ništa. Radnici su prekidali posao na nekoliko dana, kasnije su popuštali i vraćali se u rudnike, a niske nadnice i teški uvjeti rada trajali su i dalje.

Mnogi su već tada tražili izlaz iz tih teških prilika. Odlazili su daleko od svojih sela i domova tražeći bolje uvjete života u austrijskim i mađarskim rudnicima, a neki su dospjeli i dalje na sjever, u Njemačku, Belgiju i Holandiju.

Prije prvog svjetskog rata osnovane su prve socijaldemokratske organizacije i

na selu. Podaci o tome prilično su oskudni. Bit će zbog toga zanimljivo da zabilježimo sjećanje Miroslava Pavliše iz Ravnica (bivši klanječki kotar):

»Godine 1910. vratio se moj suseljanin Jakob Tišljar iz Njemačke. Bio je po zanimanju krojač, rodom iz sela Ravnice. On je izučio krojački zanat u Njemačkoj, gdje je više godina radio i postao član socijaldemokratske stranke. U Njemačkoj je polazio i političku školu, gdje su se proučavala djela Marksa i Engelsa.

Tišljar je počeo okupljati napredne seljake i govorio im o marksizmu i socijalizmu, proučavajući zajedno s njima program socijaldemokratske stranke i ostalu marksističku literaturu. Osim toga je dijelio spomenutu literaturu među seljaštvo.«

Ratni požar 1914. god. zahvatio je i Zagorje. Tisuće zagorskih sinova poslano je na frontove gdje su mnogi poginuli, u ratu u kojem nisu znali za što se bore, u vojsci u kojoj su doživljavali najveća poniženja.

Posljednjih godina rata i Hrvatsko je zagorje vidljivo zahvatio pokret »zelenog kadra«, koji je započeo dezertiranjem vojnika iz austro-ugarske vojske. U nj su se uključili i siromašni seljaci koji su zbog rekvizicija i drugih nameta u toku rata bili materijalno upropašteni. »Zeleni kadar« je u prvom redu izražavao dezerterski, tj. proturatni karakter, a po svojoj konkretnoj djelatnosti ispoljavao se u napadima na veleposjednike, trgovce i lihvere. On je u nizu trenutaka ispoljavao obilježja socijalno-revolucionarnog pokreta. Kao takav činio je značajnu komponentu velikih socijalnih nemira koji će se osobito proširiti nakon proglašenja Države Slovenaca, Srba i Hrvata.

Kao i u mnogim drugim krajevima naše zemlje, narod Zagorja dočekao je godinu 1918. u ogromnom previranju. U telefonskim i brzojavnim informacijama predstavnika vlasti države Slovenaca, Hrvata i Srba, koja je bila tek u osnivanju, govori se o tim događajima:

1. XI 1918. Krapina. Brzojavni ured javlja, da su razbojnici na putu u Klanjec. Poblize ćemo naknadno telefonirati.
1. XI 1918. Klanjec. Razbojnici se prijete, da će oplijeniti bogate trgovce i štedionicu, koja se nalazi u istoj kući gdje i poštanski ured. Molimo 30 momaka odmah poslati.
3. XI 1918. Klanjec. Oko 60 oružanih seljaka napalo je i opljačkalo bližnje vlastelinstvo Novi Dvori. I sada pljačkaju. Razoružali su financijalnu stražu. Pogibelj je da bi mogli udariti na Klanjec. Potrebna brza pomoć, po mogućnosti konjanička.
3. XI 1918. Klanjec. Mjesto napadnuto od više stotina žitelja željnih pljačkanja. Oružništvo jedva suzbija napadače. Oružnici osamljeni, jer straža ne funkcionira. Ako još danas ne stigne vojnička pomoć, bit će oružništvo prisiljeno pobjeći i Klanjec prepustiti pljačkašima. Molimo bezodvlačno pomoć. Telefonske veze prekinute, oružja premalo.
4. XI 1918. Pregrada. Oružnička postaja javlja: Seljaci se pobunili. Počeli pljačkati i robiti. Ima više mrtvih. Seljaci izjavljuju, da oni sada mogu raditi što hoće, jer daje sad sloboda. Molim hitnu vojničku pomoć.
4. XI 1918. Zabok. Akademikar Njemčić javlja da tamo ljudi navaljuju na trgovca Rendelija i da mu hoće upaliti petrolej, a isto napadaju na tamošnji kolodvor. Moli pomoć.

ANTUN AUGUSTINČIĆ PORTRETIRA DRUGA TITA

- 11. XI 1918. Klanjec. Kotarska oblast javlja: u selima Kraljevec i Gredice nemir je. Molimo da se pošalje oružana pomoć.
- 12. XI 1918. Budinščina. Narod neraspoložen protiv grofa Erdödyja, potkrađa ga na veliko i raspušta mu zvjerinjak u Moždencu, a socijalist Podgorsky Vatroslav osujetio osnutak straže, huška protiv vlastelinstva. Protiv njega izdan uhidbeni nalog, do sada uhapšeno pet osoba, narod opkolio općinu, zahtjeva potporu i razbacao knjige.
- 17. XI 1918. Klanjec. Između Klanjca i Kraljevca put ugrožen, od pobunjenih sela. Pošta iz Kraljevca već 3 dana ne dolazi u Klanjec, jer je na nju pucano iz zasjede. Poštar klanječki ne može izaći u Kraljevac. Ured zatvoren. Neka se pošalje poštara iz Podsuseda; njegov put preko Zaprešića nije ugrožen. Moli oružanu zaštitu, da bi se mogao odvijati poštanski promet.

Prvi organizirani istup seljaka u ivanečkom kraju zbio se 6. studenog 1918. godine. Te večeri je šezdesetak seljaka Lepoglavske Vesi, Gečkovca, Čreta i Budima odlučilo da sami međusobno podijele veleposjedničku zemlju u Čretu. To je bilo

vlasništvo ondašnje kaznionice, a zapremalo je veći kompleks zemljišta nego obradiva zemlja cijele općine Lepoglava.

Seljaci su stražarima kaznionice oteli puške i municiju, ali je jedan od njih uspio svjetiljkom dati znak glavnoj kaznionici u Lepoglavi. I kolona stražara i žandara pošla je na seljake koji se nisu mogli oduprijeti većoj sili i koji su se zbog toga povukli svojim kućama. Iste noći su uhapšeni i odvedeni u varaždinski zatvor.

Kao što se vidi, to je bila opća narodna buna, koja je davala značajno obilježje postojećoj situaciji. Pišući tendenciozno o zbivanjima u Hrvatskom zagorju, varaždinski list »Slobodni građanin« u broju od 29. ožujka 1919. godine ovako opisuje te događaje:

»Žalili smo te događaje i nismo se nadali da će taj boljševizam i ta strast za uništavanjem općenitog dobra preći u naše Zagorje, gdje je do sada svaki mirno vršio svoj posao i živio u uvjerenju, da nam je svima s osnutkom naše nove države svanula i nova sloboda i novi red. Međutim se na žalost prevarismo, jer od više tjedana bjesni boljševizam i strast pljačkanja u Zagorju više nego li u času prevrata u bilo kojem predjelu bivše austrougarske monarhije. Sa svih strana Zagorja stižu nam neprestano nove žalosne glasine o pljačkanjima, paležima, uništavanju tuđe — bolje reći opće imovine. U Novom Marofu pokradoše pljačkaši veći broj rogate marve i krme na imanju grofa Erdődyja, u Jakopovcu zapališe a dijelom odnesoše pljačkaši također nekoliko vagona žita, u Zamlači pokradoše na Erdődyjevom imanju preko dva vagona kukuruza i mnogo vozova krumpira, a u Konjščini na posjedu zagrebačke nadbiskupije posjekoše i kući odvezoše cijele procesije (karavane) kola ogrijevnog drva, jednako posjekoše dosta velike šume vlastelina Raunera iz Belca, Halpera iz Zajezde, baruna Vranicanija iz Oroslavja. Sa posjeda grofa Bombelesa odvezoše pljačkaši svojim kućama također veliku količinu drva. U Kamenj Gorici zapališe zlobnici preko 30 vagona pšenice i zobene slame, vlasništvo grofa Erdődyja. U Ključu baciše neki dan na marof grofa Erdődyja ručne granate, čime je uništena jedna zgrada. Na imanju Ferde Sladovića u Sv. Iliji zapališe slamu i kukuružnjake. U Banskim Dvorima porobiše pljačkaši najprvo sve što se dalo odnesti; marvu odvukoše svojim kućama; vino djelomice odvezoše a nekoliko stotina hektolitara ispustiše iz bačava, i konačno digoše poznati lijepi dvorac dinamitom u zrak. Ni posjed Kiss u Šalovcu nije pošteđen, jer i tamo porobiše pljačkaši cijeli dvorac i uništiše sve što nisu mogli odnijeti, pa je i tu propalo nekoliko stotina hektolitara vina. Vojska je skoro svagdje intervenirala, pa je bilo i krvavih žrtava. U Banskim Dvorima ubijeno je 20 pljačkaša, u Šalovcu 5, a u Jakopovcu 1. Osim toga, više njih teško je, odnosno lako ranjeno. Tako je u kratko vrijeme uništeno u Zagorju na milijune i milijune narodnog dobra, sve bez ikakve koristi, bilo za dobro, bilo za pojedince, jer su počinitelji gotovo bez izuzetaka pohvatani i pokradena roba djelomice oduzeta. Čudimo se, da se svijet, koji se dao na razna pljačkanja zavesti, nikako još neće da opameti. Ta morao bi svaki od onih nesretnika, što takova zlodjela čine, misliti na posljedice svoga čina, jer ne samo, da može svaki glavom stradati, već će morati i vraćati i naknađivati počinjenu štetu, a pri tom će mnogi i mnogi ostati bez imetka, od kojega bi mogao pošteno i uredno živjeti, da se nije dao zavesti na uništavanje, paljenje i robljenje. Od robljenja, paljenja i uništavanja nikomu nikakve koristi, a bit će šteta i za one koji su porobljeni i popaljeni, a još više za pljačkaše koji će možda svoju ludost i glavom platiti, a ne samo kaznom tamnice i gubitkom imetka, već ponajviše za općenitost, koja bi mogla ostati i bez nužnih živežnih namirnica i bez ogrijevnog drva, budu li se zalihe na ovako ludi način uništavale. Upozorujemo naš narod, naše seljake, neka se ne dadu zavađati ni

čeci radničkog pokreta

po kome i nikakovim strastima na pljačkanje, neka se umire i neka čuvaju u poštenju i miru svoju i tuđu imovinu, da ne bude poslije plača i jauka, tamnica i vješala, te da ne budu prosvijetljeni narodi o nama pisali u svojim povjesnicama, da smo zločinci, ludaci i divljaci. Neka narod tjera od sebe razne huškaše i ne vjeruje krivim prorocima, koji našeg mirnog seljaka samo zavađaju. Dužnost je svakog poštenog čovjeka, da svim mogućim silama poradi oko toga, da temelji nove države budu čvrsti a ne već u prvom času truli i labavi, da se uzmogne naša država odhrvati svim poteškoćama i navalama ma bilo s koje strane, što se naravno ne može postići robljenjem i pljačkanjem, već jedino pametnim radom. Napisali smo ovo nekoliko redaka u nadi, da će ih svatko dobro razumjeti i upamtiti, pa da si pučanstvo našeg slavnog Zagorja neće nanašati sramote za stoljeća.«

Sve pobune bile su silom ugušene. One su pretrpjele poraze, zbog rascjepkanosti seljaštva u njegovoj borbi, slabog vodstva, slabog naoružanja, neodređenosti i nedosljednosti u provođenju planova te u prvom redu zbog usamljenosti seljaštva. Bune su ipak unatoč svih svojih slabosti pridonosile jačanju buntovničkog raspoloženja seljaštva i svijesti o tome gdje je pravi put njegova oslobođenja.

Klasna i politička borba između dva rata

Revolucionarno raspoloženje narodnih masa

Razvoj prvog svjetskog rata predskazao je skori slom Austro-Ugarske monarhije uzdrmane veoma teškim vojničkim položajem te sve učestalijim socijalnim vrenjem. U posljednjoj godini rata poduzimaju se daljnje konkretne akcije različitih društveno-političkih faktora oko ujedinjenja jugoslavenskih naroda. U Zagrebu je početkom listopada 1918. osnovano Narodno vijeće Slovenaca, Hrvata i Srba, kao političko predstavništvo tih naroda koji žive na području Hrvatske, Slovenije i Bosne i Hercegovine. Daljnji korak učinio je Hrvatski sabor, 29. listopada, raskinuvši sve državnopravne veze Hrvatske s Austrijom i Ugarskom. Time je ujedno bio ozakonjen i ulazak Hrvatske u novostvorenu Državu Slovenaca, Hrvata i Srba. Bile su to sve akcije građanske klase s ciljem da se u prvom redu ostvare njeni interesi. Država SHS bila je stvorena da se ujedini sa Kraljevinom Srbijom i Kraljevinom Crnom Gorom, pa je kao takva imala privremeni značaj. Usljed sve ozbiljnijih unutrašnjih socijalnih nemira i vanjske opasnosti od aspiracija iz Italije, Austrije i Mađarske, buržoazija u Državi SHS bila je prvenstveno zainteresirana za osiguranje vlastitih pozicija. Usljedilo je 1. prosinca proglašenje ujedinjenja Države SHS sa Srbijom i Crnom Gorom, čime su položeni temelji novoj državi — Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca.

Tako je buržoazija pod okriljem velikih pobjedničkih sila u prvom svjetskom ratu stvorila jugoslavensku državu. U tome je glavnu ulogu imala pobjednička Srbija sa svojom vojskom, čime je bio otvoren put njezinoj građanskoj klasi da u državi na čelu s vlastitom dinastijom osigura političku, a zatim i ekonomsku prevlast. Dakako da će ona na tom putu nalaziti pomoć i podršku buržoazije drugih nacija. To će u prvom redu doći do izražaja u jedinstvenom nastupu svih jugoslavenskih buržoazija protiv revolucionarnog radničkog pokreta na čelu s KPJ.

Sve jače zaoštavanje nacionalnih i klasnih suprotnosti davalo je glavni pečat razvijanju centralistički uređene monarhije na čelu s dinastijom Karađorđevića, koja je uz pomoć birokratiziranog državnog aparata, privrženih vojnih vrhova, žestokog policijsko-žandarmerijskog terora, ekonomskog jačanja i drugih sredstava pritiska osiguravala hegemoniju velikosrpske buržoazije.

Prema tome, novostvorena jugoslavenska država nije mogla izražavati istinske težnje njenih naroda i narodnosti za ujedinjenje, nacionalno i socijalno oslobođenje. Bila je to država sa građanskim poretkom kojemu je glavno obilježje davala politika nacionalnog i klasnog ugnjetavanja. Od početka života te države sve se više pojačavala klasna borba buržoazije i siromašnih slojeva, u prvom redu proletarijata. Bila je to buržoaska centralistička tvorevina u kojoj se nastavljaju ili uvode novi oblici eksploatacije. Eksploatatori seljaštva — veleposjednici, ostali su netaknuti.

agrarna reforma tek je djelomično provedena. Narod iscrpljen četverogodišnjim ratom, nezadovoljan skupoćom i nepovoljnom zamjenom novca, zbog hapšenja rodaka i roditelja vojnih bjegunaca, te popisa i žigosanja stoke počeo je izražavati svoje nezadovoljstvo. Dolazilo je do velikog previranja među seljacima pa i otvorenih pobuna.

U uzburkanom procesu društveno-političkih zbivanja na području Hrvatskog zagorja, kretanje najširih slojeva naroda — u prvom redu seoske sirotinje i radništva — sve je vidljivije ispoljavalo i utjecaje ideja što ih je donosio vjetar Lenjinove oktobarske revolucije u Rusiji.

Revolucionarno raspoloženje raste od prvih dana na području Hrvatskog zagorja, nastavljajući se zapravo na onu buntovničku situaciju iz ratnog razdoblja. U Varaždinu 23. srpnja 1919. god. dolazi do veće pobune vojnog garnizona. Vojnici Savskog konjičkog puka pograbili su oružje suprotstavljajući se samovolji komande puka. Pobuna je krvavo ugušena. Spomenuti postupci komandnog kadra bili su zapravo samo povod; uzroci pobune bili su mnogo dublji. Vojnike je potaklo opće stanje u državi, a prema podacima vojne istrage vidljiv je bio i utjecaj »boljševičke propagande«.

Godine 1919. mnogi činovnici iz Zagorja odbijali su da polože prisegu vjernosti kralju Petru I.

Predsjedništvo hrvatske vlade u Zagrebu izvještava o tome ministra unutrašnjih djela Svetozara Pribičevića telegramom od 7. VI 1919:

»U Varaždinskoj županiji su svi činovnici i službenici položili prisegu, dočim su uslijed uskrate položenja prisege općinskih odbornika raspuštena općinska zastupstva svih upravnih općina kotara: Ivanec, Klanjec, Ludbreg i Zlatar... U kotaru Krapinskom je samo Trgovišno zastupstvo u Krapini položilo prisegu, dočim u kotaru Pregradskom samo ono u Pregradi.«

Raspuštanje je uslijedilo na osnovu ranije naredbe ministra Pribičevića iz ožujka 1919: »Izvjешten sam da pojedini općinski načelnici i općinski odbori neće da polože zakletvu vjernosti vladaru. Povodom toga pozivam da svakog činovnika pa dakle i načelnika, koji nebi položio zakletvu otpustite iz službe i svaki opštinski odbor, koji bi uskratio zakletvu, raspustite i u odnosnim opštinama postavite komesara.«

Veliki župan varaždinske županije uputio je 27. veljače 1919. godine Predsjedništvu vlade u Zagrebu telegram:

»U kotaru Zlatar ugrožen mir i poredak, oružnička postaja jedan aktivni oružnik, jedanaest domaćih pučkih ustaša*, posljednji nepouzdan. Molimo do dolaska brahiuma isposlovati pojačanje od šest aktivnih oružnika.«

U srpnju 1919. godine grupa nezadovoljnih seljaka u Gornjoj Stubici, pod parolom »Za Republiku«, pokušava dići bunu. Organizatori pobune spremali su četu za napad na žandarmerijsku stanicu u Stubici i Zaboku, razaranje željezničkih pruga, kidanje telefonskih veza i — pohod na Zagreb! Vlasti su vrlo ozbiljno shvatile bunu. U Gornju Stubicu upućena je žandarmerijska brigada da uspostavi red. Kolovode nisu tom prilikom uhvaćene, ali je uhapšeno sedam pristaša pobune.

Vlada je 24. srpnja 1919. zatražila od IV armijske oblasti u Zagrebu da uputi jače vojničke snage u Zagorje.

»Podžupan županije Varaždinske«, kaže se u tom dopisu, »priopćio je telefonski da drži obzirom na raspoloženje pučanstva u kotarima Ludbreg, Zlatar, Pregrada,

* Ustaša — tadašnji naziv za pobunjenika.

Ivanec i Varaždin potrebnim, da se u te kotare izašalju jake vojne pomoćnice. I sam grad Varaždin trebao bi hitno pojačanje, u jakosti od 2 bataljona sa strojnim puškama.

Priopćujući gornje čast mi je svratiti pozornost armijske oblasti na činjenicu, da bi ovakova mjera nedvojbeno djelovala vrlo dobro kao dokaz državne sile, pa bi se time svakako preveniralo daljnjim ekscesima po boljševičkim agitatorima razdraženog pučanstva.

Događaji oružanog ustanka posve opravdavaju hitnost pomoći, pa se umoljava za brzu odluku.«

Radnici u pojedinim poduzećima odgovaraju na eksploataciju štrajkom. Rudari Krapine dugo su štrajkali u znak protesta protiv kršenja kolektivnog ugovora. Rudari rudnika u Klenovcu izvojevali su štrajkom povišenje plaće. Štrajk je protekao prilično burno, jer je dolazilo do sukoba sa štrajkolomcima.

U to vrijeme, prema sačuvanim dokumentima, pojavljuje se i prvi pokušaj komunista da nezadovoljstvo naroda usmjere k izvjesnom revolucionarnom cilju.

Tako je kotarski predstojnik u Donjoj Stubici dobio od predsjedništva vlade ovu obavijest:

»Obavještavam da neki Ferenčak, urarski radnik, došavši iz Varaždina ide Stubičkim krajem *agitirajući* pod krivim imenom »Šagovac« u boljševičkom smislu. Povedite odmah potragu za njim, te ga u slučaju zatečenja uhitite. O uspjehu potrage izvjestite.«

Župnik Vugrić iz Krapinskih Toplica uputio je vladi u Zagreb ovaj telegram:

»Jučer pred crkvom obdržavana komunistička skupština po radniku iz Zagreba. Uzrujanost naša bila silna, poklici ubij gospodu! Živio Lenjin! Načelnik pitajući govornika za dozvolu vučen po zemlji, umalo nije linčovan. Jedan žandar pred kamenjem utekao.«

U tjednom izvještaju varaždinske županije od 9. travnja 1920. ističe se:

»U Krapinskim Toplicama održao je neki Kos iz Erpenje iz crkve izašlom narodu govor u duhu komunističkom. Mjestni župnik je to prijavio opć. bilježniku, koji je sam otišao među narod i zahtijevao, da Kos prestane govoriti. Sa Kosom pridošli njegovi pristaše iz drugog sela napravili su tom zgodom gungulu, pri kojoj je bilježnik pao na zemlju i lahko se na ramenu ozlijedio.«

Pojavljuju se i prvi leci novoosnovane Komunističke partije Jugoslavije, koji su sačuvani u raznim arhivama uz popratne akte žandarmerijskih ophodnji. Donosimo dijelove pojedinih letaka:

» N A R O D E !

Ne glasuj na izborima opć. odbora, jer ako glasuješ bit ćeš zaveden, jer ćeš time izreći želju za Kraljevinu a ne za Republiku

Prijatelji naroda.«

»Drugovi i drugarice!

U ime sindikalnog Vijeća Komunističke omladine vas želim pozdraviti i ja vas opominjem. Izbori su sada siječnja mjeseca. *Glasajte* za *Komunističku radničku stranku* to vam je jedini spas za vas ako hoćete da ne budete goli, bos i gladni. Mi radimo da se gospoda bace i milijuni razdijele među vas siromahe, isto gospodsko zemljište da se dade vami za badava jer je i vaše bilo.

Na tome radi komunizam. Zato glasajte i svuda kuda prolazite kažite svakome da neka bude za Komunizam za Crvenu zastavu.«

»Braćo i drugovi! Nemojte više dozvoliti da vas regent Aleksandar u ime englesko-francuskih kapitalista i dalje izrabljuje! Okrenite vaš.e puške protiv onih,

koji vam zapovijedaju. Oslobodite se sami, uzmite svu svoju vlast u svoje ruke!«

»Prestammo da ratujemo protiv ruskih radnika i seljaka!

Prestanimo s ugušivanjem mađarske revolucije!«

Godina 1920. bila je u Zagorju, čini se, jedna od najburnijih i najkrvavijih između dva rata. Vlast je napregnuto pratila pobunjeničko kretanje masa.

Revolucionarni pokreti masa u Zagorju bili su izazvani raznim okolnostima, socijalnim i nacionalnim. Napadi seljaka bili su upereni protiv plemića, trgovaca i seoskih gazda. Utjecaj oktobarske revolucije — na specifičan način, doduše - nesumnjivo je velik. Snažan je i antiklerikalni pokret.

Karakteristično je pismo upućeno jednom krapinskom popu koji je harangirao za rat:

»Vi ste stupili među gospodu na mjesto da se složite za seljaštvo i radništvo, nama su svima omrzli kraljevi i carevi mi smo svi za republiku a vi bi nas rado maknuli jer mislite da nas je previše ostalo.«

U strogo povjerljivom izvještaju bana Matka Laginje ministru unutarnjih djela u Beogradu, od 24. IX 1920, govori se o buni koju su digli seljaci u županijama bjelovarsko-križevačkoj i varaždinskoj. U njemu se, među ostalim, kaže:

»Iz kotara Sveti Ivan Zelina raširio se pokret preko Zagrebačke gore na kotar Stubica, te je dne 8. rujna prije podne javio opet Pomić iz Marije Bistrice, telefonom, da se mase seljaka preko Laza (cesta Kasina—Marija Bistrica) kreću prema Mariji Bistrici. Smjesta je od predsjedništva vlade pozvana žandarmerijska brigada te je određeno da se u Mariju Bistricu pošalje žandarmerijsko pojačanje iz Sv. Ivana Zeline i opet cestom iz Kašine, dok je u Zagrebu rezerviran teretni automobil i njime otpremljeno u Mariju Bistricu 20 žandara sa jednim oficirom.«

Pobunjena masa presjekla je telefonske veze, razoružala žandare u Mariji Bistrici, demolirala žandarmerijsku stanicu, općinsko poglavarstvo, neke trgovine i župni dvor. U sukobu sa žandarmerijom, koja je stigla iz Sv. Ivana Zeline i Zagreba, jedan je seljak teško ranjen.

Gotovo u isto vrijeme seljaci su digli bunu i u Gornjoj Stubici. Provalili su u općinsko poglavarstvo i uništili sve spise, zatim su demolirali trgovine nekih omraženih lihvara.

Nemiri rastu i u Donjoj Stubici, u Zlataru, te ondašnje vlasti u mjesecu rujnu upućuju poseban vlak vojske, koja zavodi okrutne mjere i u zajednici sa žandarmerijom hapsi i zlostavlja seljake.

Državni odvjetnik u Zagrebu javlja 12. rujna 1920. Predsjedništvu hrvatsko-slavonske zemaljske vlade:

»Jučer pristupili su k meni u ured dva seljaka iz Marije Bistrice, koji su mi se u uzbuđenom stanju žalili da oružnici i vojnici tuku i zlostavljaju seljake, što su tamo u općinskom poglavarstvu (njih do 15) radi nemira u zatvoru. Izjaviše mi, nadalje, da oni razumiju da se vodi postupak i da su u zatvoru, ali da silno uzrujava ljude, što ih se tuče, jer da se čuju zavijanje i sa ulice.«

Sačuvano je i pismo grupe seljaka iz sela Šagudovca, u kotaru Donja Stubica, koji pišu 23. rujna 1920. banu u Zagreb:

»Seljaci sela Šagudovac, općina Gornja Stubica, podnose pritužbu protiv vojnika, radi pljačkanja i ubojstva.

Danas kada treba najbolje živeti pospraviti, narod se sav po šumama najviše razbjegao, a zašto, zato kada vojnici dođu u selo na svakoga napadnu i kažu ti moraš znati to i to — i kada kaže da ne zna, gospodine, onda ga još k tomu udara, a

ljudi i bježe najviše toga radi, jerbo u općini koga prime i zatvore, tuku batinama isto tako kao što su u staro doba pogani kršćane.«

No, narod je na to odgovorio još žešćim pobunama. U općini Mače seljaci su presjekli telefonske žice, demolirali općinski ured, bilježnikov stan i župni ured. Zatim su krenuli u općinu Lobor gdje su zapalili spise koji su se odnosili na popis i žigosanje stoke. Usput su po kućama skupljali oružje. Na putu od Zlatara do sela Batine pobunjenici su iz zasjede dočekali vojnu izvidnicu i napali je pušćanom vatrom.

Pripremale su se i bune rudara u Hrašćini i Budinščini, ali su stigli jaki žandarmerijski odredi koji su spriječili namjeru rudara da podupru seljačke pobune.

I vojnici bjegunci su u to vrijeme, pa i nekoliko godina kasnije, zadavali glavobolju tadašnjim vojnim i civilnim vlastima. U kotarima Donja Stubica, Klanjcu i drugim mnogi izvještaji govore o toj pojavi koja je poprimila velike razmjere.

Poticaj bunama seljaka bile su, pored unutrašnjih protivurječnosti i niza neriješenih pitanja, i vijesti o oktobarskoj revoluciji. Naime, u to vrijeme vraćaju se iz zarobljeništva u Rusiji naši ljudi, učesnici oktobarske revolucije. Oni su na svoj način doživjeli oktobarsku revoluciju i ideje Oktobra prenosili u svoje krajeve.

List »Sloboda« od 16. siječnja 1919. piše: »Naši Jugoslaveni koji su ostali u životu, su sasvim drugi nego su bili prije rata. Danas su oni jedan misleći narod, a ne više pokorno roblje svakome šarlatanu, kao što su prije rata bili naši Zagorci. Rat je bio pučka škola, a zarobljeništvo u Rusiji gimnazija i univerza našem Hrvatskom Zagorcu.«

Predsjedništvo Kraljevske hrvatsko-slavonske zemaljske vlade u Zagrebu obavještava svojom okružnicom od 29. listopada 1921. sve velike župane, redarstvena povjereništva, kotarske oblasti i komandu Četvrtе žandarmerijske brigade u Zagrebu, da stave pod specijalan nadzor »naše iz Rusije repatrirane podanike«. Navodi se oko 150 imena, među kojima se nalaze i neki ljudi iz Zagorja: Dragutin Hršak iz Krapine, Stevan Hauser iz sela Jakovlja, Hugoslav Horvat iz Krapine, Đuro Merkaš iz Svetog Križa (kotar Krapina), Martin Jantolek iz Šušobrega (kotar Stubica), Roko Šćuric iz Stare Bistre. U drugom spisku navode se Franjo Tuda iz sela Grabrovca, Ljudevit Mihaljić iz Sv. Križa i Stevo Drašić iz Lobora, Mihalj Jančić iz Hrastine, Vinko Jančić iz Hrastine, Josip Sklodar iz Zaprešića, Petar Katušić iz Brdovca, Pavao Pinter iz Pušće, Stjepan Horvat, Josip Grgeč, Stjepan Škrlin i Juraj Jurušić iz Bistre, Jandras iz Pojatna.

U spomenutoj okružnici stoji: »Ovim licima ima se (...) obratiti što strožija pažnja i pratiti svako njihovo kretanje i rad, te naročito pripaziti ne propagiraju li oni ovdje boljševičku propagandu, u kom se slučaju ima smjesta i najstrožije protiv njih istupiti i točan izvještaj o učinjenom ponijeti ovamo.«

Petanaest dana poslije te okružnice razaslan je svim županijama, redarstvima i žandarmerijama »spisak lica koja su apsolvirala boljševički agitatorski kurs u Moskvi.« Slijedi spisak repatriraca s datumima povratka. Između ostalih spominju se: Stjepan Kamenšćak iz Zaboka, Pajo Gregorić, student medicine iz Zlatara, »bivši au. oficir i komunistički kolovođa u Rusiji«, Albert Jurki iz Zlatara.

U Predsjedništvu Kraljevske hrvatsko-slavonske vlade otvoren je poseban predmet »Pajo Gregorić iz Zlatara, učitelj na boljševičkom kursu u Moskvi, repatriran«, pod brojem 1172 od 19. XII 1921. Varaždinska županija, spisom od 19. XI 1921. izvještava vladu u Zagrebu daje odbila izdati putnicu Pavlu Gregoriću za Njemačku i Austriju radi nastavka medicinskih studija. Ujedno dostavlja vrlo

iscrpne generalije Gregorića s »vjernom fotografijom«, te naglašava, da, ako bude potrebno, treba »pribrati još potanje podatke o radu i djelovanju Gregorića u Rusiji«.

Povratnika iz Rusije bio je veći broj. Njihove priče o oktobarskoj revoluciji imale su velikog odjeka među seljacima koji su se borili za zemlju. Ideje velikog Oktobra ostale su da žive u svijesti onih koji su ga doživjeli, a i mnogih drugih koji su se iz tih izvora mogli upoznati s njima.

Ekonomski položaj seljaštva

I u novoj državi nastavio se veoma težak ekonomski položaj seljaka u Hrvatskom zagorju.

Treba imati u vidu da su u Zagorju 90% stanovništva činili seljaci koji su isključivo živjeli od rada u poljoprivredi. Zemlja je u većem dijelu bila iscrpljena, neplodna, obrada krajnje zaostala. Na strmom i brežuljkastom zemljištu zemlja se nije orala, već prekopavala motikama. Kukuruz se nije sijao, već sadio. Istrošena zemlja tražila je mnogo stajskog gnoja, a njega nije bilo dovoljno. Tako obrađivana zemlja nije mogla davati plodove. To je davalo osnovnu karakteristiku velikog siromaštva i bijede koja se inače pod utjecajem agrarne krize, prenaseljenosti i velikog nataliteta sve više povećavala. Plodovi obradivih površina nisu mogli prehraniti stanovništvo. Gotovo 70 % domaćinstava bilo je primorano kupovati hranu jer nije imalo dovoljno poljoprivrednih proizvoda od jedne do druge žetve. Hrana se uvozila, ali seljak nije imao novaca da za svoje potrebe dovoljno kupi. Izvjestan dio stanovništva bio je izložen kroničnom gladovanju. Ovakvo stanje dobro ilustrira pisanje u »Zagorskim seljačkim novinama« od 28. travnja 1933. godine, gdje stoji:

»U najboljim godinama, kad je svaki onaj komadićak zemlje najbolje urodio, pokazalo se jasno, da je u tim godinama trebalo u Zagorje uvoziti hranu iz ostalih naših aktivnih krajeva. No, seljak je u tim prilikama mogao smoći novac za hranu, jer je preko ljeta i u kasnu jesen radio većinom u Zagrebu i Sloveniji, što danas ne može, čemu je opet kriva nezaposlenost radničkog staleža. Maran i štedljiv Zagorac planduje kod kuće, obrađuje onaj komadićak majčice zemlje koji mu nije nikako dostatan za prehranu obitelji i čeka dok se to današnje strašno stanje popravi, čeka na rješenje nezaposlenosti, da dobije posla, jer čim je posla odmah je zarada — svakidašnji je krušac u njegovoj kući.«

Višak radne snage i nezaposlenost bili su prisutni činioci koji su stalno pogoršavali položaj seljaka. Mogućnost zapošljavanja onih seljaka koji su to tražili bila je sve manja, jer su istodobno gubili zaposlenje mnogi od onih koji su ga imali i koji su bili prisiljeni da se vrate seljačkom gospodarstvu. Problem zapošljavanja viška radne snage bio je stalni problem. Za većinu seljaka na sitnim i malim gospodarstvima nastala je bezizlazna situacija.

Na pogoršanje položaja seljaka nepovoljno je utjecalo i poresko opterećenje — prirezi i drugi općinski nameti koji su bili nesrazmjerni sa prihodima. Većina seljaka na sitnim i malim gospodarstvima nije mogla ostvariti nikakve prihode, ili su oni bili

mali i nedovoljni za podmirenje novčanih obaveza. U stvari je proizvodnja na ovim gospodarstvima imala sve karakteristike prirodne proizvodnje. Seljak nije mogao da redovno podmiruje svoje poreske obaveze, a vlast je tražila svoje. Obično svake jeseni kada su prikupljeni plodovi — ljetina, poreznici u pratnji žandara išli su utjerivati porez. Pri tome su zapljene i bezobzirne ovrhe bila redovna slika na selu. Obično se plijenilo i prodavalo ono što je bilo najvrednije i od životnog značenja za seljake, najčešće posljednja kravica, vino, prase itd. Sam čin zapljene i ovrhe uz prisustvo poreznika i žandara povećavao je troškove i obaveze seljaka. Zaplijenjeno blago ili predmeti prodavali bi se obično u bescjenje da se naplate troškovi, a poreska obaveza ostala bi i dalje ista. Seljak zapravo nikad nije točno znao koliko duguje. Ako je urednije plaćao, više ga se teretilo. To je bio stalan izvor nezadovoljstva seljaka i socijalno-ekonomske nesigurnosti što je utjecalo na njihovo političko raspoloženje i opredjeljenje.

Nedostatak novčanih sredstava uvjetovao je i prezaduženost seljaka. Seljak sa sitnim i malim gospodarstvom nije proizvodio za tržište, pa je zaduživanje bio način osiguranja nužnih novčanih sredstava. Seljaci su se najviše zaduživali kod privatnih povjericilaca. Ovaj vid zaduživanja bio je osobito nepovoljan zbog visokih kamata. Te su se kamate kretale u rasponu od 10 do 40%. Kad je seljak jednom pao u dug, jedva da je mogao otplaćivati tako visoke kamate. Zaduženi seljak morao je često i sa porodicom nadničariti kod privatnog povjerioca ili davati na jesen mošt i to samo za otplatu kamata, koje su bile vrlo visoke dok je glavnica duga ostajala uvijek ista. Bio je to najgrublji oblik eksploatacije, inače do kraja osiromašenih seljaka.

»Kako je poznato, zagorska sela daju Zagrebu i okolnoj industriji radnu snagu, najamne radnike. Jedan dio tih radnika, većinom oni kvalificirani, nastanjuju se tamo gdje dobiju posla. Drugi dio dolazi svakog tjedna (ako je blizu svaku večer) kući i donosi ostatak svoje plaće porodici. Od te zarade se kupuje ono što je najglavnije, plaća porez itd. Skoro svaka kuća šalje nekog u grad na rad. Ali velika besposlica koja vlada svuda pa i u Zagrebu, pogodila je i te naše seljake — radnike, naše zagorsko selo. Posla i zarade teško nalaze ti naši nekvalificirani nadničari, a ima mnogo i kvalificiranih radnika, koji su godine i godine bili u gradu, i koje je dugotrajna besposlica dotjerala kući u selo. Time još jedan izvor prihoda presušuje.

Agrarna reforma je došla poslije prevrata i podijelila seljake u kategorije: Prva, najsiromašnija, kategorija dobila je tri četvrtine rali oranice i jedan četvrt rali iskoše itd. Druga pol rali oranice i jedan četvrt rali iskoše itd. Veleposjednicima je ostao maksimum, a preko toga šume. Ali i odredbu o maksimumu izigravaju oni na taj način, da se prividno dijele, da od jednog gospodarstva proglase više samostalnih i onda mjesto jednog maksimuma traže toliko koliko tih dijelova ima.«

Mlada generacija, koja je poticala iz siromašnih porodica koje su živjele na sitnom i malom posjedu, a takve su porodice sačinjavale čak 93,04% svih domaćinstava, bila je u stvari po svom klasnom položaju na najnižoj društvenoj ljestvici. Poznato je daje natalitet bio visok. Sjedne strane u svakoj porodici bilo je puno djece, a s druge strane, kada su djeca odrasla, i onako mali i sitni posjed diobom se još više sitnio i sve je više bilo mejaša. Brojna porodica živjela je u jednoj, a u najvećem broju slučajeva u dvije sobe, komorice drvene male hižice. Brojna domaćinstva nisu se mogla često prehranjivati, a još teže pristojno obući. Čitave porodice išle su od ranog proljeća do kasne jeseni bose. Bio je to veliki luksuz obući cipele za rad na njivi ili u vinogradu. Nisu bili rijetki primjeri da inače brojna porodica sa odraslom djecom sposobnom za svaki rad ima jedan ili eventualno dva para cipela za zimu. Dio odjeće, košulja i gaća bili su u znatnoj mjeri rezul-

tat prirodne proizvodnje konoplja i lana. Nije bilo osnovnih sredstava za potrebe domaćinstva, npr. petroleuma, pa se upotrebljavala luč lojanica kao što su radili djedovi prije stotinu i više godina. U nedostatku bolje ishrane, večera se kukuružnj[^]k udrobljen u vino.

U zanat izvan rodnog kraja nije bilo lako poći. Primanje u nauk kod rijetkih domaćih zanatlija bilo je privilegija opet nešto imućnijih. Mogućnosti za obrazovanjem i zaposlenjem nije bilo. Jedan broj djece nije završio ni osnovnu školu.

U takvu nezadovoljstvu seljačkih masa mogla je za svoju političku akciju naći plodno tlo Radićeva Hrvatska republikanska seljačka stranka. U tome joj je pomogla i činjenica da tada mlada KPJ još nije imala jasno izgrađen vlastiti program o rješenju nacionalnog pitanja. Radićeva stranka se u novostvorenoj jugoslavenskoj državi izjasnila za republiku. Zastupala je gledište o stvaranju tzv. neutralne hrvatske seljačke mirotvorne republike u okviru jugoslavenske države. U izborima za Ustavotvornu skupštinu dobila je znatan broj glasova, ali nije sudjelovala u njenom radu. God. 1924. iz taktičkih razloga pristupila je Seljačkoj internacionali. Protiv nje je 1925. primijenjena Obznana. Sve je to Radiću i njegovoj stranci davalo određeni politički kapital za jačanje vlastitog utjecaja u širokim slojevima, poglavito u seljačkim masama i sitnoburžoaskim elementima. Nakon sporazuma Radića s radikalima kao nosiocima režima i priznanja Vidovdanskog ustava, stranka mijenja naziv u Hrvatska seljačka stranka (HSS). Uskoro Radić prekida tu suradnju, koja mu je prilično poljuljala politički ugled. Nakon smrti Radića, poslije atentata u Skupštini 1928. godine, na čelo stranke dolazi Vlatko Maček. U politici novog vodstva stranke nastupaju postepeno sve vidljivije promjene.

Stvaranje organizacije KPJ

Revolucionarna situacija u novostvorenoj jugoslavenskoj državi bila je u velikoj mjeri obilježena i snažnim poticajima za ujedinjenje socijalističkih snaga u jednu proletersku partiju. Revolucionarna zbivanja u Evropi bila su daljnji snažni podstrek za realizaciju te inicijative. Tako je od 20. do 23. travnja 1919. godine održan u Beogradu Kongres ujedinjenja na kojemu su sudjelovala 432 delegata, koji su predstavljali socijaldemokratske organizacije iz gotovo cijele zemlje.

Osnovni dokument što gaje donio Kongres bila je Podloga ujedinjenja, koja je sadržavala programsku osnovicu na kojoj je izvršeno ujedinjenje. Novoosnovana politička stranka dobila je naziv Socijalistička radnička partija Jugoslavije (komunista). Povijesno značenje Kongresa ujedinjenja bilo je u tome daje na njemu stvorena jedinstvena revolucionarna radnička partija, što je ujedno značilo zadavanje odlučnog udarca pristašama klasne suradnje u radničkom pokretu. Takva revolucionarna orijentacija Kongresa, koja se konkretno ispoljila u njegovu protestu protiv ukidanja građanskih sloboda i suzbijanja revolucionarnog radničkog pokreta, protiv kontrarevolucionarne uloge jugoslavenske buržoazije prema revoluciji u Rusiji i Mađarskoj, u izjašnjavanju daje nova Partija jedinstvena a ne savez partija,

nastajala je u prvom redu pod dubokim dojmom koji je proistekao iz revolucionarnog raspoloženja širokih radnih masa u čitavoj zemlji te u Rusiji i nizu drugih evropskih zemalja.

Istodobno s partijskim kongresom održan je i Kongres sindikalnog ujedinjenja, tj. sa istim delegatima. Tom prilikom osnovano je Centralno radničko sindikalno vijeće Jugoslavije, koje je u ujedinjenom sindikalnom pokretu okupilo uskoro najveći broj radnika u zemlji.

Premda nova politička partija nije od samog početka zastupala i potrebu stvaranja revolucionarnog omladinskog pokreta u zemlji, ona je ipak u njegovu samoinicijativnom organiziranju dobila snažan oslonac. Glavnu inicijativu u tom pravcu davala je napredna omladina na koju su osobito utjecala revolucionarna gibanja u Evropi i u kojoj je sve više jačala tendencija opredjeljivanja za platformu novoosnovane proletherske partije. To je u listopadu 1919. godine rezultiralo održavanjem u Zagrebu osnivačke konferencije Saveza komunističke omladine (SKOJ).

U takvoj situaciji osnivaju se potkraj 1919. i početkom 1920. godine prve organizacije SRPJ (k) na području Hrvatskog zagorja.

Karakterističan razvoj imala je već spomenuta socijaldemokratska organizacija u Ravnicama. U njoj su se još prije osnivačkog kongresa u Beogradu razdvojile dvije struje: jedna na čelu s Jakobom Tišljarem, koja je zastupala »parlamentarne metode«, i druga, koja je bila za »revolucionarnu aktivnost«. Zbog oportunističkog držanja Tišljara neki članovi napuštaju organizaciju i povezuju se s mladim ljudima koji su radili u Zagrebu i bili pod utjecajem komunista.

Ne raspoložemo još uvijek s potpunijim podacima o prvim organizacijama KPJ u Hrvatskom zagorju, ali su one nesumnjivo postojale u određenom broju, iako nepovezano i često samo kao grupacije.

U Hrvatskom zagorju je formirana prva ćelija Socijalističke radničke partije Jugoslavije (komunista) u mjesecu lipnju 1919. godine u Krapini u stanu profesora Rudolfa Cesarea, u zgradi na Gajevom trgu broj 12. Njeni prvi članovi su bili: Franjo Šimunić, postolar — predsjednik organizacije, Stjepan Nežmahen — »štek« tajnik, Rudolf Cesaree (brat Augusta Cesarea — revolucionara književnika), profesor Branimir Kikerec, profesor Janković, Stjepan Sinovec — vlasnik tiskare. Janko Švalek, Nikola Pernjek, Đuro Barilar, Janko Tretinjak, Ljudevit Travenščak i Ivan Jurak. Ovdje treba istaknuti i to da su u to vrijeme dolazili u Krapinu istaknuti komunisti iz Zagreba Kamilo Horvatin i Simo Miljuš koji su održavali govore na narodnim zborovima. Aktivnost ove dvojice kao i aktivnost Krapinske partijske ćelije i simpatizera Partije imala je kao rezultat pobjedu na izborima koju su postigli kandidati na komunističkoj listi 20. travnja 1920. godine u Krapini. Na listi SRPJ(k) za općinsko zastupstvo Krapina izabrano je 7 (sedam) komunista za zastupnike. Dakle, najveći broj glasova dobili su komunisti, a izabrani su bili: Franjo Šimunić, Stjepan Nežmahen, Nikola Pernjek, Đuro Barilar, Janko Tretinjak, Ljudevit Travenščak i Ivan Jurak.

To je bio izvanredan politički uspjeh krapinske partijske organizacije.

Sličnih uspjeha je na izborima 1920. godine, osim Krapine, bilo i u drugim mjestima diljem Zagorja. U Loboru (bivši kotar Zlatar) izabrano je 11 komunista u Općinsko zastupstvo: u Maču 6, u Bednji 1, u Zlataru 2, itd. U izborima za Konstituantu 1920. godine za listu komunista glasalo je 2096 birača na području Velike župe Varaždin. U Varaždinu je glasalo 173 birača, u Ivancu 136, u Mačkovcu 200, u Novom Marofu 27, u Konjšćini 20, u Poznanovcu 14, u Bedekovčini 12. u

Kandidatska		Listina			
Socijalistička radnička partija Jugoslavije (Komunisti)					
Redni broj	Ime i prezime	Strana	Strana	Strana	Opaskar
1	943 Šimunić	Travnik	postar fond	50	
2	659 Keimichan	Stjepan	postar Travnik	76	
3	710 Pavich	Nikola	umar	-	
4	37 Opilar	Duro	atar Thalci	9	
5	1019 Trinjak	Ranko	postar Travnik	255	
6	1011 Travnik	Ranko	postar Travnik	68	
7	599 Šurak	Ranko	postar Travnik	49	
8	30 Galagović	Petar	atar Trak	-	
9	167 Lozek	Ranko	atar Travnik	189	
10	1141 Toplak	Ranko	postar Travnik	52	
11	1016 Travnik	Ranko	atar Travnik	177	
12	490 Šurak	Ranko	atar Travnik	21	
13	630 Šurak	Ranko	atar Travnik	-	
14	141 Šurak	Ranko	atar Travnik	6	
15	468 Šurak	Ranko	atar Travnik	34	
16	631 Šurak	Ranko	atar Travnik	37	
17	150 Šurak	Ranko	atar Travnik	30	
18	374 Šurak	Ranko	atar Travnik	13	

M. Travnik, dan 12. travnja 1950.

FAKSIMIL KANDIDATSKE LISTE SRPJ (k) U KRAPINI ZA OPĆINSKE IZBORE
U TRAVNJU 1920. GODINE

Krapini 81, u Krapinskim Toplicama 57, u Velikom Trgovišću 13, u Začretju 31, u Sopotu 179, u Petrovskom 324, u Pregradi 100, u Desiniću 9, u Klanjcu 15, Sela Zagorska 14, u Brdovcu 312, Pušći 98, Zaprešiću 116.

Treba posebno ukazati na veliku partijsku i sindikalnu aktivnost Gabrijela Kranjeca — Gabreka iz Konjščine. On je bio i delegat KPJ na Vukovarskom kongresu, 1920. U daljnjim će godinama razviti veliku aktivnost u Zagrebu. Bio je sekretar Centralne uprave Saveza radnika živežne industrije i obrta Jugoslavije i član Pokrajinskog radničkog sindikalnog odbora Hrvatske.

Prema raspoloživim podacima poslije Drugog kongresa KPJ u Vukovaru, 1920. godine, osnovane su partijske organizacije u Ivancu i u nekim selima. Iz tih dana postoji partijska knjižica na ime Franje (Mije) Hudoljetnjaka, rođenog 1889. u Ponikvama, a koji je primljen u članstvo KPJ 15. X 1920. godine.

Iako je zloglasnom Obznanom vlade Kraljevine SHS od 30. prosinca 1920. godine rad KPJ bio zabranjen, a Partija bila izložena zvjerskim progonima vladajuće klike i morala prijeći u duboku ilegalnost, u Hrvatskom zagorju kao i u čitavoj Jugoslaviji, rad komunista nije prestajao. Krapinska organizacija prestala je formalno postojati, ali su komunisti u raznim vidovima djelovali i podržavali veze među sobom. Simo Miljuš je i nadalje dolazio iz Zagreba i sve do kraja 1923. godine održavao veze sa krapinskim revolucionarima. Poslije Miljuša pojavio se u Krapini Mihovil Strižić koji je dulje vrijeme boravio u Rusiji i koji je u Krapini davao sugestije za rad komunista.

Poslije Obznane jedan dio pripadnika organizacije nije dalje radio, dok je drugi dio nastavio rad ilegalno. Iz Zagreba su dolazile novine, brošure leci i sve se to raspačavalo. Policija je češće obavljala u stanovima komunista premetačine, no hapšenja tada još nije bilo.

Posebna se aktivnost komunista osjetila uoči skupštinskih izbora 1920.

Kotarska oblast u Donjoj Stubici izvještava 14. lipnja 1920. o djelovanju Andre Hudeka, »ondašnjeg žitelja« u Mariji Bistrici, zidara u Zagrebu. U izvještaju se kaže da je Hudek »pristaša komunističke stranke i član dotične organizacije, napose u savezu građevinskih radnika te je zbog propagande tih ideja primao od uprave njegovog lista »Nova istina« i 15 istisaka (knjižica) spisa, »Seljak i komunizam« broj 1 preštampanog iz navedenog dnevnika na raspačanje u svojem kraju uz cijenu od 2 krune po komadu.

Zatečen je upravo kod razdavanja te brošure i u razgovoru sa okolišnim žiteljima, kojim je razlagao svrhu i o spasonosnosti ideja njegove stranke te je doista 3 komada tog spisa i proturao, prethodno uz »vjerესию«.

Upotrijebio je pak za tu agitaciju baš momenat kad je žiteljstvo na trgu iza službe božje i pred općinskim poglavarstvom sabrano bilo da sluša različite službene objave i proglose. (...)

Govori o uzrocima rata, koji su bili ništa drugo nego interes klike bogataša. Posljedice rata najbolje sami čutimo u tom neodrživom stanju današnje kapitalističke vladavine. Ovo stanje olakšati svrha je komunizma.

Ističe, kako je radnik i seljak u Rusiji svoje stanje poboljšao. Od njih treba učiti. Kod nas ne može današnje stanje nitko promijeniti i naći iz njega izlaz, ako su seljak i radnik nesložni.

Kritizira sve političke stranke u Jugoslaviji.

Komunisti hoće sovjetsku republiku. U toj bi republici imao pravo samo onaj, koji radi. U čitavoj državi osnovali bi se po svim gradovima i mjestima sovjeti. Tim sovjetima bili bi odgovorni svi i predsjednik republike, koga bi sovjet mogao svaki

čas opozvati, i narodni poslanici, koji se ne biraju na neko stalno vrijeme, nego ih može sovjet kad hoće opozvati, a isto tako i činovnici, koje bi također mogao sovjet opozvati.

Takvu formu države hoće komunisti u Jugoslaviji, a na Balkanu hoće federativnu balkansku sovjetsku republiku.

Zaključuje apelom, da svi glasaju za komunističku partiju, kao jedinu, koja bi mogla stanje u državi okrenuti na bolje«.

Izvještavajući o stanju javne sigurnosti veliki župan varaždinske županije u izvještaju od 3.studenog 1920. govori o djelatnosti komunista u Krapini i Varaždinu.

»Izborno se gibanje po malo razmahuje. U nedjelju je održana javna skupština komunističke mjesne organizacije u Krapini, u mjestu Krapina. Referirao je izaslanik komunista Kamilo Horvatin iz Zagreba.«

U.Varaždinu je 24. listopada »Komunistička partija Jugoslavije obdržavala javnu skupštinu u restauraciji Šantel u 9 sati prije podne.

Skupština bila je dobro posjećena. Pretežni dio posjetnika bili su radnici, a bilo je i nešto seljaka iz okolice. Bilo je nešto trgovaca i obrtnika, te činovnika, no čini se, da su ti došli, ne kao pristaše komunista, nego iz radoznalosti.

Skupština, kojoj je predsjedao Dragutin Šmaguc, protekla je u najvećem redu. Nakon pozdrava podijelio je predsjednik riječ seljaku i maloobrtniku zidarskom Josipu Drvariću iz Varaždinskih Toplica.

Drvarić kritizira rad vlade i predstavništva kroz 2 godine. Nije ništa učinjeno, samo se obećavalo. Kritizira narodno vijeće, koje je sakupilo silu novaca, a nikada o tom novcu računa. Dali su nam kojekakve sličice, tako one na markama gdje je čovjek prekršio lanac, koji mu je vezao ruke, ali karike su mu ostale na ruci. To treba odbaciti. Poziva sve da na dan izbora glasaju za komunističku partiju.

Miljuš iz Zagreba pozdravlja prisutne u ime komunista cijeloga svijeta. Ističe da su vremena teška, da će trebati borbe ali komunisti znadu, da će sve prepreke pasti, i oni pobijediti. Komunisti imadu pred očima sirotinju cijeloga svijeta.

Današnji vlastodršci popeli su se na svoja mjesta na leđima radnika, a sada im brane govoriti, ne daju im ono, što su obećali.«

Akcije radničke klase

U doba tzv. relativne stabilizacije kapitalizma u svjetskim razmjerima (1923—1929) bilježi se u Jugoslaviji relativno naglo investiranje u industriju samou prvim godinama, dok u kasnijim godinama privreda Hrvatske, kao i Jugoslavije uopće, stalno nosi obilježje usporene industrijalizacije. Struktura se kapitala izmijenila: državni kapital mnogo je ojačao i postao značajan faktor u privredi, a i strani kapital, čije se porijeklo donekle izmijenilo, također je ojačao svoj udio, kako direktnim ulaganjima tako i onim indirektnim, preko državnih zajmova. Uloga države sastojala se u tome da osigurava kapitalu — i domaćem, privatnom i državnom, i stranom — velike profite na račun radničke klase i seljaštva. Vrlo se brzo pokazalo da ni teritorijalno prošireno tržište ne može predstavljati nadoknadu za stalno siromašno unutrašnje tržište, siromašno zbog politike održavanja niskih

radničkih nadnica i niskih cijena seljačkih proizvoda. Stalno osiromašivanje sela pratilo je naročito propadanje srednjeg seljaka, proizvođača tržišnih viškova, koga su teško pogadale »škare cijena«, tj. visoke cijene industrijske robe pored krajnje niskih cijena poljoprivrednih proizvoda. Čitav državni aparat bio je stavljen u službu interesa kapitalističkih poduzeća kojima su davane maksimalne povlastice i maksimalna zaštita. Takvo je služenje kapitalu postalo izvor koruptivnog bogaćenja državnih funkcionera, režimskih političara i brojnih posrednika.

Stara Jugoslavija zatekla je u Zagorju vrlo malo industrijskih pogona. Više je bilo takvih za koje bi se moglo reći da su veće zanatske radionice s veoma primitivnim uređajima.

Uvjeti rada bili su u njima vrlo teški, a eksploatacija radne snage krajnje neljudska. U Krapinskoj tekstilnoj industriji u Žutnici radilo se sve do godine 1935. dvanaest sati na dan, a nadnica se kretala od 75 para od 2.50 dinara po satu. Takvi uvjeti rada vladali su i u svim drugim zagorskim poduzećima.

Zbog teške eksploatacije štrajkovi su u nekim tvornicama počeli izbijati vrlo rano, no bez uspjeha, jer nisu bili dobro organizirani, niti su imali dobro rukovodstvo. Postepeno organiziranost radnika dolazi više do izražaja. To se u prvom redu odnosi na radnike organizirane u Nezavisnim sindikatima koji su bili pod neposrednim utjecajem KPJ.

U izvještaju žandarmerijske brigade u Krapini od 12. travnja 1922. godine kaže se daje štrajk šumskih radnika pilane u Đurmancu trajao od 28. ožujka do 7. travnja i da je potpuno prestao. Poslovođa Frankol kao kolovođa štrajka otpušten

->e-

Kotarska oblast iz Zlatara u jednom izvještaju iz 1923. govori o području Bedekovčine i okolice kao teritoriju gdje vlada jak utjecaj Komunističke partije.

U jednom drugom izvještaju iz 1923. godine kaže se da je štrajk rudara u Ivanovom Polju, u kotaru Novom Marofu, prestao 14. svibnja, jer su radnici postigli 20. posto povišice, a u kotaru Zlatar i Ivanec traje štrajk i dalje.

Već u jesen 1918. godine ivanečki su rudari, uspješno organizirani, proveli štrajk od 6 nedjelja radi podizanja plaća. Radnici rudari preko svojih organizacija povezuju se sa organizacijama drugih radnika u cilju snažnijeg isticanja svojih radničkih prava. Radnička solidarnost od prvih dana bila je na visini. Ivanečki rudari 1921. godine štrajkaju mjesec dana sa istim ciljevima i zahtjevima koje su postavili rudari Trbovlja u svom velikom štrajku, kao i rudari u Bosni. O stanju na početku štrajka u rudniku Ivanec, uprava rudnika javlja u jednom brzojavu Povjereništvu za unutrašnje poslove u Zagrebu slijedeće: »Iz solidarnosti prema trbovljanskom i bosanskom radništvu štrajkajuće radništvo ovog rudnika neće prije na posao nastupiti dok se zahtjevima u Trbovlju i Bosni ne udovolji. Šahta oružništvom zaštićena, kotlovi i sisaljke u pogonu, oblast dovlači oružništvo u Ivanec.«

God. 1921. izbio je štrajk u »Zagorki« u Bedekovčini, zbog teške situacije u kojoj su se nalazili radnici. Radnici »Zagorke« povelili su borbu za poboljšanje svog teškog položaja. Došlo je do štrajka koji su unatoč povoljnoj općoj situaciji radnici izgubili krivnjom štrajkaških vođa, jer ovi nisu bili dorasli tako velikoj odgovornosti kao što je vođenje štrajka. Bilo je među njima ljudi koji su izvukli korist za sebe. To su bili štrajkolomci koji su išli na rad u poduzeće ne čekajući svršetak štrajka i na taj način slomili štrajk. Neki od njih su zato dobili u poduzeću rukovodeće mjesto, ali su zbog toga trajno ostali omraženi među radnicima i narodom ovoga kraja.

Godine 1922. izbija veliki štrajk u Golubovečkim rudnicima.

U to vrijeme u rudniku je bilo oko 600 ljudi. Otvorena su nova okna, a proizvodnja se i dalje povećavala. Vlasnik rudnika osnovao je ergelu rasnih konja. Neki su služili za vuču, a na nekima je jahala njegova žena kad je odlazila u šetnju. Rudari su tražili minimalno povećanje nadnice. Uprava je to kategorički odbila. Rudari se bune. Stupaju u vezu s rudarima Ivanca i pripremaju se da osnuju prvu radničku organizaciju. Iz Ivanca dolazi delegat Petar Pajić, ali ga žandari hapse poslije sastanka s radnicima Golubovca. Rudari silom oslobađaju delegata, a u znak protesta sutradan stupaju u štrajk. Nakon osamnaest dana neiskusna organizacija gubi kontrolu nad događajima. Vlasnici nagovaraju jedan dio radnika da se vrate na posao. Štrajk je propao.

Iduće godine izbio je novi štrajk, dobro pripremljen, iako nije dao povoljne rezultate. Njega je organizirala nova radnička organizacija na tajnom sastanku održanom u šumi 28. ožujka 1923. Mjesec dana nitko nije dolazio na posao, ali uprava rudnika ponovno traži štrajkolomce. Našlo se desetak kolebljivaca koji su napustili zajednički front. Kad su pokušali otići na posao, dočekale su ih rudarske patrole. Nastaje fizički okršaj. Dolaze žandari. Rudari odgovaraju oružjem. Pucjava ispunjava dolinu ispod Ivančice. Štrajk se produžuje još 30 dana. Rudarska okna su prazna. Vlasnici još ne popuštaju, ali daju obećanje da će povisiti nadnice tek pošto rudari počnu raditi. Ljudi nisu imali izlaza. Pristali su, ali od obećanja nije bilo ništa.

Dvije godine kasnije, u proljeće 1925. izbija novi štrajk. Traje tri mjeseca. Završava prvom velikom pobjedom golubovečkih rudara. Izborili su kolektivni ugovor, veće nadnice, besplatan karbit i alat, pravo na praznike, osamsatno radno vrijeme i pravo na plaćanje prekovremenog rada. I ta pismena obećanja bila su kasnijih godina često kršena. To je izazivalo nove sukobe, nove potrese, od kojih su mnogi završili prolijevanjem krvi. U toj borbi izrastala je snažna radnička klasa, čvrsta i solidarna u svojim zahtjevima i obrani svojih prava. Vlasnici rudnika i tadašnji vlastodršci mnogo su puta pokušali da slome otpor. U Golubovcu je djelovala jaka organizacija rudara. Njeni članovi pokazali su visoku radničku svijest. Na radničkim sastancima i svečanostima, naročito na proslavama Prvoga maja, u Golubovcu se u to vrijeme pjevala »Internacionala«, »Crven je istok i zapad« i druge borbene pjesme.

Jedan od glavnih patijskih aktivista na području kotara Pregrada bio je u to vrijeme krojački radnik Nikola Slivonja.

Godine 1927. Slivonja je uhapšen. Uhapsila gaje žandarmerija iz Pregrade. U dopisu koji je povodom toga upućen državnom odvjetništvu u Zagrebu navodi se da su kod Slivonje pronađene »tri brošure i 4 broja tjednika »Borba« zaplijenjene prigodom preduzetog pretresa stana«. Ukazuje se da je Slivonja »jedan od glavnih propagatora komunističkih ideja na području ovoga sreza, te vjerojatno podržava veze sa inostranim komunistima. Na područje ovoga sreza — svojoj roditeljskoj kući u Krapinske Toplice — dolazi češće iz Zagreba, gdje je navodno stalno nastanjen«.

Žandarmerija iz Pregrade izvjestila je u kolovozu 1928. da su »kod komunističkog prvaka« Viktora Živičnjaka iz sela Vojsak pronađene knjige: »Istina o Sovjetskoj Rusiji«, »O sindikalnom ujedinjenju«, »Osnutak Treće internacionale«, zatim 11 komada novina »Borba«, list »Zaštita čovjeka«, jedan komunistički oglas za izbore i komunistički znak iz žute kovine koji se nosi na prsima na kojem su naslikani na crvenom polju dva klasa pšenice, a u sredini srp i čekić. Čitav taj materijal »sadrži žestoku propagandu u korist komunističke partije, i Sovjetske

Rusije, a na štetu današnjeg poretka i vladavine u našoj državi«. Sličan postupak vođen je i protiv Alojza Hurščaka iz Zajezde, bivši kotar Zlatar.

»Borba« donosi 12. ožujka 1927. dopis seljaka Stjepana Bosnera o ponašanju žandarmerije u Hrvatskom zagorju:

»Prije par dana, dok sam bio na poljsko« radu, dođoše u moju kuću oružnici da traže oružje. Nisu ga našli, već su našli dva broja »Borbe« i jedan broj »Enotnosti«, koji list izlazi u Ljubljani. Nakon premetačine žandari su došli na polje do mene i zaprijetili mi kaznom od 6 mjeseci, ako ne kažem, od kuda sam te novine dobio, jer da su zabranjene. Ja sam se na to nasmijao i rekao im da mi mogu prijetiti i godinom, ali seja ništa ne bojim. Na to su me svezali i dopratili do kuće, gdje sam se preobukao, a uz put se navratioše i kod Alojza Bosnara, predsjednika organizacije Hrv. selj. stranke, te su i kod njega izvršili premetačinu.

Isti dan otjerali su me na žandarsku postaju, gdje su načinili prijavu i onda me dopremili pred sreskog poglavara, koji me je pitao otkud mi te novine, našto sam ja odgovorio, da sam ih dobio poštom. Poslije toga je učinjen zapisnik, te sam onda pušten na slobodu.

Kako se dakle vidi vlastodršci naročito krivo gledaju na našu »Borbu«. Njih najviše to peče, ako narod drži i čita »Borbu«. Za to su u posljednje vrijeme zaredala sve više nasilja i sve moguće šikanacije, da se spriječi širenje radničko-seljačkih novina. Pa i samo gospodsko vodstvo Radićeve stranke pokazalo je svojim držanjem u oblasnoj skupštini da je pošlo tragom nasilnika i batinaša.

Ali sva nasilja i sve protuzakonnosti ne mogu zaustaviti širenje ideje seljačko-radničkog saveza. Ta će ideja konačno i pobijediti, a onda će svanuti dan slobode svemu radnome narodu grada i sela.«

Na teror žandara u pregradskom kraju »Borba« se ponovo osvrće godinu i pol dana kasnije u broju od 19. rujna 1928. u članku »Teror po selima Hrvatskog zagorja«.

»Početkom ovog mjeseca izvršeno je mnogo premetačina kod seljaka po raznim selima u okolici Pregrade i Desinića i u samim tim mjestima. Ono što su žandari tražili prema vrućoj želji Korošćeve vlade — nisu našli. Ali u pomanjkanju bomba, strojnih pušaka, proklamacija građanskog rata itd. plijenili su legalne knjige i novine, išli su čak tako daleko da su plijenili listove od dopisne škole i knjižnice jeronimskog društva.

Ima više zatvorenih. Prvi je Viktor Zivičnjak iz sela Vojsak kojeg su najprije okrivljavali da je lijepio komunističke letke po Pregradi, a sada ga izgleda drže u zatvoru kod suda u Pregradi zato što je kod njega nađena knjiga »Istina o Sovjetskoj Rusiji« premda je ta knjiga prošla cenzuru i po svim se knjižarama slobodno prodaje.

Uhapšen je također seljak Milan Bosnar jer je kod njega nađena brošura »Seljak i komunizam«. Međutim, tu brošuru napisao je još 1919. Vladimir Bornemisa, ona je prošla redovnu cenzuru i nije zabranjena: i sve da ju je Bosnar rasturao, ne bi mogao biti zbog toga u zatvoru, a pogotovo to ne može zato što je imao tu brošuru u kući. Barem toliko bi morali znati kotarski suci, ako već ne znaju ili neće da znaju žandari.

Pored ove dvojice, žandari su odveli više seljaka na svoju stanicu, gdje su ih pokušali zastrašivati prijeteci im ako budu čitali »Borbu« i ako budu i dalje pristaše radničko-seljačkog republikanskog saveza.

Ali najznačajnije za teror koji vlada po selima jeste slučaj seljaka Stjepana Bosnara. On je došao 2. o. mjeseca u Pregradu da u sudskom zatvoru posjeti

Viktora Živičnjaka i da ga pita da li mu šta treba, jer je Živičnjak bolestan. Kad je Stjepan Bosnar došao na sud rečeno mu je da malo počeka, pa da će onda razgovarati sa Živičnjakom, ali mjesto Živičnjaka došli su žandari koji su Bosnara uhapsili, otjerali ga na općinu tamo su ga potpuno pretražili, navaljujući na njega da im kaže pošto je došao k Živičnjaka.

Tom prilikom žandar Čokić grozio se da će polomiti rebra svim seljacima koji su pristaše radničko-seljačkog republikanskog saveza.«

Godine 1927. započinje u tvornicama stakla u Paraćinu i Hrastniku tarifni pokret staklarskih radnika kome se pridružuju i radnici tvornica stakla Straža i Rogaška Slatina. Godine 1928. u tvornici Straža izbija štrajk koji je trajao šest tjedana. Raznim makinacijama vlasnici koncerna izlaze kao pobjednici i umjesto da povise nadnice, oni povisuju akordnu stopu. To smanjuje radničke prihode za oko 10 posto.

Postepeno su se pojedina industrijska mjesta prilično razvila. Tako je Oroslavje postalo industrijsko mjesto.

U drugoj polovici 20-tih godina u Oroslavju su osnovane tri tekstilne tvornice: »Zagorska tvornica vunelih tkanina d.d. »Preslica« i »Ivančica« u kojima se zaposlilo oko 1500 radnika. Tako je znatan broj siromašnih seljaka prerastao u industrijske radnike. No, poznato je daje kapital išao u nerazvijene krajeve zato što je u njima mogao eksploatirati jeftinu radnu snagu. To se veoma brzo pokazalo u tekstilnim tvornicama u Oroslavju. Radnici su u ovim tvornicama bili obespravljeni i grubo eksploatirani. Plaće radnika iznosile su 48 dinara za 50 do 60 sati rada, Higijensko-tehnički uvjeti rada bili su gotovo nepodnošljivi. Odnos između stranih majstora — poslovođa koji su radili u tvornici na obučavanju radnika bili su po svemu antagonistički. Oni nisu htjeli prenositi znanja i brže obučavati radnike kako bi što dulje sačuvali svoja radna mjesta za koja su bili dobro plaćeni. Zbog navedenih i drugih uzroka već prvih godina rada bilo je nekoliko manjih štrajkova. Spoznajući da se samo organiziranom borbom radničke klase mogu prisiliti poslodavci da poboljšaju radne i životne uvjete radnika, radnici se sve više organiziraju tako da ih je već 1928. godine bilo oko 1200 organiziranih u sindikatu.

Dana 20. studenog 1928. godine izbio je prvi veliki radnički štrajk u Oroslavju koji je trajao do 27. prosinca. Više od mjesec dana radnici su se uporno borili za svoja elementarna prava. Tražili su povećanje plaća za 75 din, vraćanje na posao bez posljedica svih štrajkajućih radnika i radničkih povjerenika, 8-satno radno vrijeme te poboljšanje higijensko-tehničkih uvjeta rada i drugo.

Poslodavac Milan Prpić nastojao je slomiti štrajk dovodenjem na posao novih radnika, štrajkolomaca iz susjednih sela: Bedekovčine, Dubrave i dr. Ali su radnici solidarnošću i odlučnom borbom onemogućili štrajkolomce da zamijene štrajkajuće radnike na poslu. O tome vršilac dužnosti velikog župana art. brigadni general Maksimović aktom pov. br. 8883 od 20. prosinca 1928. godine dostavlja komandantu Devetog žandarmerijskog puka u kojem kaže da je od poglavara sreza krapinskog primio brzogjavni izvještaj:

»Danas ujutro rano dočekala je grupa štrajkajućih radnika sa tvornice sukna u Oroslavju srez Donja Stubica kod Kulmerove šume u Bračaku općina Zabok srez Krapinski na međi općine Oroslavje — nove radnike koji su pošli na rad u tu tvornicu te ih napali batinama, noževima i puškama — u toj navali dvojica radnika zadobili su tešku tjelesnu povredu dočim su šestorica drugih radnika lako ranjena. Iza navale i borbe radnici su se razbježali a ranjeni su preneseni automobilom u tvornicu u Oroslavje. Žandarmerija i sud provadaju energične i stroge izvide.«

Od uposlenih radnika oko 300 neorganiziranih išli su i dalje na rad u tvornicu. Protiv njih su se štrajkaši borili raznim osvetama: razbijanjem prozora, paljenjem sijena, sječenjem vinograda pa i polijevanjem vina.

U izvještaju kotarskog poglavarstva u Donjoj Stubici od 29. studenog 1928. godine kotarski poglavar Margetić izvještava gospodina Velikog župana zagrebačke oblasti: »da se je prošlu noć opet dogodilo nekoliko novih slučajeva zlobnom oštetom počinjenih sečenjem vinograda (2 slučaja) i paležom sijena i otave kod jednog štrajkolomca u Gornjem Oroslavju«.

U izvještaju od 30. studenog 1928. godine predsjedničkom uredu Velikog župana zagrebačke oblasti izvještava: »U noći 29. na 30. o. mj. dogodio se opet jedan slučaj zlobne oštete počinjene time, što je jednom seljaku iz Pustodola, koji šalje svoga sina unatoč proglašenog štrajka na posao u Oroslavje, netko provalio u njegovu klijet i prolio mu navodno oko 4 hl vina«.

Sudski poglavar Margetić istovremeno izvještava da je u Općinsko poglavarstvo u Oroslavje pozvao radničke povjerenike i upozorio ih da su oni odgovorni za narušavanje reda i mira, te napose imovne i osobne slobode onih radnika koji unatoč proglašenog štrajka, hoće da rade i stavio im u dužnost da pomirljivo djeluju i radnike upute da se klone protuzakonitog čina. U izvještaju se kaže:

»Radnički povjerenici, kojima je samima žao što je došlo do gornjih protuzakonitih čina, odgovoriše i obećaše da će svim svojim uplivom kod svojih drugova poraditi, da se gore navedeni kažnjeni čini više ne dogode.« I dalje u istom izvještaju:

»Prema sadašnjem raspoloženju radništva nema više nikakve bojazni za opetovanje navedenih kažnjivih čina, jer je radništvo i po radničkim povjerenicima i po izaslanicima Hrvatskog radničkog saveza, upućeno i upozoreno da se drži reda i mira i klone svakog kažnjivog čina...«

Situacija za vrijeme štrajka bila je veoma zategnuta. Štrajkajući radnici bili su svi na nogama i budno pratili manevre poslodavca da zaobiđe štrajkaše i uposli nove radnike. Oko 40 radnika i njihovih povjerenika bilo je uhapšeno. Žandari su terorizirali radnike. Gostionice nisu smjele raditi dulje od 21 sat. Zabranjeno je bilo sakupljanje ljudi.

Istovremeno radnički povjerenici i predstavnici sindikata vodili su duge i teške pregovore. Poslodavci, a naročito Milan Prpić, nisu htjeli da popuste. No, nakon 37 dana štrajka ipak je morao popustiti. Postignut je sporazum o povećanju plaća, o vraćanju na posao svih radnika te da nitko ne može biti otpušten zbog štrajka. Međutim, kasnije je na skupštini radnika konstatirano daje poslodavac izigrao neke određene dogovore, među kojima i povećanje plaća.

Iako su rezultati štrajka bili dosta slabi u odnosu na zahtjeve, uspjeh štrajka predstavljala je dobra organiziranost radnika i dobro vođenje štrajka. Bila je to prva škola klasne borbe radnika protiv klasnog izrabljivanja od strane kapitalista. Poslodavci i kapitalisti su bili iznenađeni, jer nisu očekivali da će se ova jeftina radna snaga, regrutirana sa sela, tako brzo dići i tako energično tražiti svoja ekonomska prava. Premda je štrajk 1928. godine imao svojih nedostataka i nije pokazao pravu čvrstinu klasne borbe, on je dokazao da radnici mogu uspjeti u svojim zahtjevima za poboljšanje ekonomskog i socijalnog položaja samo organiziranom klasnom borbom. U tvornicama je osobito bila vidljiva eksploatacija ženske radne snage. Žene su posebno imale ograničena prava. Nisu čak imale ni aktivno ni pasivno pravo glasa, a nisu imale ni prava da zauzimaju neke društvene

položaje. Prema Ustavu iz 1931. godine, žena je u monarhističkoj Jugoslaviji bila zapostavljena u oblasti građanskog i porodičnog prava. Zaposlene su žene-radnice i službenice za isti rad bile manje plaćene od muškaraca. To je bilo jasno vidljivo i u zagorskim tvornicama.

Oživljavanje rada KPJ

Prijelazom u duboku ilegalnost, nakon donošenja Obznane 1920. god. i Zakona o zaštiti države, iduće godine. Komunistička partija Jugoslavije odjednom se našla u potpuno novim uvjetima za daljnje razvijanje svoje političke djelatnosti. Nastupila je etapa traženja i formuliranja odgovarajućih programskih gledišta prema najakutnijim problemima postojećeg društveno-političkog poretka, te nalaženja najpogodnijih praktično-političkih rješenja. Međutim, tom procesu su jako obilježje dali i nedogledni doktrinarni sporovi u partijskom rukovodstvu, što će za duže razdoblje biti izraženo u poznatim sukobima lijeve i desne frakcije.

Polazeći od spoznaje da su opozicione građanske stranke u zemlji, pri čemu se u prvom redu misli na Radićevu HSS, uspjele da se stave na čelo nacionalnih pokreta protiv hegemonije velikosrpske buržoazije, KPJ je počela dublje razmatrati nacionalno pitanje u okviru vlastite politike. God. 1924. KPJ donosi svoju značajnu Rezoluciju o nacionalnom pitanju u kojoj iznosi bitne stavove svog revolucionarnog programa, a to su: konstatacija da postoji nacionalno ugnjetavanje, potreba borbe KPJ za pravo svih nacija na samoodređenje do otcjepljenja, te potreba državne zajednice Južnih Slavena.

Problem privlačenja seljaštva, koje je pored radničke klase bilo najvažniji društveni sloj na koji se KPJ u svojoj politici trebala oslanjati, postavlja se sve akutnije na dnevni red. Polazeći od ocjene da je u Jugoslaviji kao agrarnoj zemlji, pobjeda radničke klase moguća samo pod uvjetom da je potpomognu i u njoj sudjeluju široke seljačke mase, KPJ je iznijela osnovne zahtjeve koje treba zastupati u politici na selu. To su u prvom redu eksproprijacija velikih posjeda bez ikakve naknade i njihova podjela u vlasništvo siromašnim seljacima, konfiskacija velikih crkvenih imanja, osiguranje jeftinih kredita seljacima, uništenje lihvarstva.

Sindikalno pitanje se također postavljao u politici KPJ u posebnom obliku, jer se u njemu ogledao stupanj utjecaja, koji Partija može postići u radničkoj klasi. Stvaranje Nezavisnih sindikata činilo je značajnu etapu u razvoju i djelatnosti klasnog sindikalnog pokreta. Glavna se prepreka daljem radu ogledala u postojanju reformističkih sindikata, koji su bili bliski socijaldemokratima. Zbog toga je KPJ najveću pažnju počela poklanjati ujedinjenju svih sindikalnih struja u zemlji ističući da sindikalni pokret treba da se zasniva na načelima klasne borbe.

Osnovna zapreka koja je kočila uspješan rad KPJ na rješavanju tih pitanja bilo je postojanje frakcijske borbe u njenim redovima. Partiji je prijetila opasnost da se izolira od širokih masa i da ostane usamljena. Zbog tog se u KPJ kao životno pitanje postavila potreba uništenja frakcionaštva. Partija je u svojoj strategiji i taktici trebala pronaći takve oblike rada koji će je orijentirati na neposrednu borbu za stvaranje široke društveno-političke osnove. Potrebu toga kursa prva je istakla

»zagrebačka grupa« komunista izražavajući stvarne interese progresivnih snaga u Partiji za njezino ozdravljenje. U toj grupi je glavni idejni i akcioni pokretač bio metalski radnik Josip Broz. Taje grupa na čelu s Brozom isticala potrebu odlučne bitke za uništenje i jedne i druge frakcije u KPJ i orijentacije na široke radne mase.

Osma konferencija zagrebačke organizacije KPJ, u veljači 1928, bila je doista prvi otvoreni udarac protiv frakcionaštva. Iznoseći u svom koreferatu na konferenciji osnovne zadaće rada Partije, Josip Broz je u prvom redu istakao činjenicu da se frakcionaštvo i sektaštvo u Partiji može suzbijati »samo praktičnim radom u masama, povezivanjem naše Partije sa širokim masama industrijskih radnika i podizanjem ideološkog nivoa partijskog članstva«. Josip Broz je izabran za sekretara Mjesnog komiteta u Zagrebu.

Niz uspješnih akcija koje je Partija organizirala u Zagrebu ukazivao je na ispravnost kursa Osme konferencije i gledišta Josipa Broza. Posebno je to došlo do izražaja u velikim demonstracijama koje je Partija organizirala 20. i 21. lipnja 1928. u povodu atentata na Stjepana Radića i drugove u Skupštini. Demonstracije su izrasle u pravi masovni revolt protiv režima. Josip Broz postaje glavna meta zagrebačke policije, koja ga hapsi u kolovozu 1928. U studenom predveden je pred Sudbeni stol u Zagrebu. Bio je to čuveni »Bombaški proces«, poznat pod tim imenom po bombama što ih je policija podmetnula u njegov stan da bi ga mogla optužiti. Brozovo hrabro i odlučno držanje nije samo odavalo snagu njegove ličnosti nego i revolucionarnog pokreta kojemu je pripadao i čija je načela zastupao. »Ja se ne ćutim krivim«, izjavio je odlučno predsjedniku suda, »jer ne smatram ovaj sud kompetentnim, već samo sud Partije«. Presudom izrečenom 14. studenog 1929. Broz je osuđen na pet godina robije, koju je izdržavao u zatvorima u Lepoglavi, Mariboru i Ogulinu.

Kada je Broz u ožujku 1934. izašao s robije, u zemlji je već petu godinu vladao žestoki teror šestojanuarske diktature. Rezultat nasilja diktature bio je gubitak znatnog broja najboljeg partijskog kadra. Veliki broj komunista prolazi kroz brojne političke procese suda za zaštitu države i odlazi u režimske tamnice u kojima su neki ostavili i život.

Josip Broz odlazi u drugoj polovici ožujka na kratko vrijeme u Kumrovec. U rodnoj kući zatiče samo snahu i djecu svog brata Dragutina—Karla, koji je nešto ranije umro. Kratki boravak u Kumrovcu otkriva Brozu teške probleme položaja seljaštva u Hrvatskom zagorju. On posjećuje niz sela u Zagorju, upoznajući se s ekonomskom i političkom situacijom. Razgovara sa seljacima, posebno omladinom, i neposredno se upoznaje sa teškom stvarnošću zagorskog seljaka i radnika. Kotarsko načelstvo u Klanjcu izdalo je naredbu da se strogo nadzire Brozovo kretanje i djelovanje. Međutim, predsjednik općine u Zagorskim Selima, gdje se Broz morao redovito javljati, bio je njegov prijatelj iz djetinjstva Josip Jurak. On je Brozu omogućio da se slobodno kreće i da se ne mora svakodnevno prijavljivati. Budući da je ipak bio pod stalnom policijskom prismotrom Broz je početkom travnja napustio Hrvatsko zagorje. On je već u ljeto kooptiran u Centralni komitet KPJ koji se nalazio u Beču gdje je i Broz stigao. U kolovozu napisao je opširan izvještaj o prilikama u zemlji, posebno u Zagrebu. Izvještaj je potpisao prvi put imenom Tito. Od tada će to biti njegov službeni pseudonim, tj. ilegalno ime. Taj izvještaj je važan i po tome što je u njemu istakao da je boravio u Hrvatskom zagorju gdje je mogao zaista da vidi »najstrašnju bijedu koja se dade zamisliti«.

To je vrijeme kada i na području Hrvatskog zagorja postepeno oživljava djelatnost komunista.

Godine 1930. Stržić odlazi iz Krapine, ali se već 1932. godine pojavljuje Nikola Slivonja, rodom iz Krapinskih Toplica, krojač i jedan od poznatijih i vrlo odanih partijskih radnika koji pod firmom svoje krojačke radionice duge godine kao uporan komunist djeluje u Krapini i okolici. U toku njegove aktivnosti u Krapini, pored dotadanih, pojavljuju se u većem broju novi i mladi kadrovi Partije— radnici revolucionari. Oni su radili na području Krapine, u Zagrebu ili drugdje, a dolazili su u svoj rodni kraj, organizirali radnike u URSS i vodili njihove akcije.

Među prve takve domaće kadrove ubrajaju se: August Herceg, »Brko«, radnik, rudar i tekstilac, Stjepan Kovačec, tekstilni radnik, dr Petar Rihter, sudski pripravnik u Krapini, Stjepan Križnik, tekstilni radnik, Ivica Božić, apsolvant filozofije i supruga Jagoda iz Krapine, Ivan Katalenić iz Jesenja, te Petar Vraničar, Branko Gretić, Franjo Škrlec i Leopold Horvat iz Đurmanca. Na tom području su djelovali Josip Leljak i Rudolf Presečki, električarski radnici, te Ivica Gretić, tipografski radnik; oni su živjeli u Zagrebu, ali su često dolazili u svoj rodni kraj i tu politički djelovali.

ŽELJEZNIČKA STANICA U KUMROVCU

Na području stubičkog kotara ideje radničkog pokreta i klasnu političku svijest u to vrijeme širili su Janko Lisak »Puška«, Marko Belinić »Stubičance«, Ivan Krkač, Josip Husinec, Andrija Muhek, Marko Čizmek, Pavao Papić, Mato Matok, Alojz Cesarec, Franjo Landripet i drugi klasno organizirani i ljevičarski opredijeljeni radnici koji su radili u Zagrebu, ali su češće dolazili u svoja sela i propagirali ideje radničkog pokreta.

Svi oni su time znatno utjecali na okolinu i buđenje svijesti kod mladih ljudi na selu. S njima su povremeno dolazili i drugi istaknuti članovi Partije i sindikata, pa je i njihov rad i utjecaj imao svoje značenje.

Osim Krapine kao središta Hrvatskog zagorja i u drugim mjestima i centrima Zagorja, a osobito tamo gdje su bili industrijski i rudarski pogoni, širi se utjecaj komunista i dolazi do osnivanja novih partijskih ćelija.

Oroslavje je postao dosta razvijen radnički centar. Radnici su u štrajkovima 1928. i početkom 1934. godine pokazali značajnu borbenost. U sindikalnoj organizaciji URSS-a, koja ih je predvodila, pojavio se jedan broj izvanredno borbenih radnika. Od najaktivnijih krajem 1933. godine formirana je partijska ćelija od tri člana: Marko Čizmek, Vid Čizmek i Ljudevit Varžić, tekstilni radnici u fabrici »Preslica«. Krajem 1930-ih godina u ćeliju je primljen i Josip Ščitnik (Veverec). Bila je to prva partijska ćelija koja je formirana u radničkoj sredini, a koja je iza sebe imala već nekoliko štrajkova i iskustvo u klasnoj borbi.

Idejni pokretač formiranja partijske ćelije i propagator klasne radničke ideologije bio je Marko Čizmek koji se u to vrijeme vratio iz petnaestomjesečnog zatvora na koji je bio s još nekoliko drugova osuđen zbog jedne spontane manifestacije nacionalnih osjećanja u Krušljevom selu.

Partijska ćelija u Oroslavju pripadala je onom krugu partijskih organizacija u Hrvatskoj na koje je rukovodstvo KPJ osobito računalo u širenju političkog rada Partije. Naime, to su bile one organizacije koje su svojim djelokrugom rada trebale da obuhvate područje jednako jednom okrugu.

U ljeto iduće, 1934. godine, osnovana je partijska ćelija u selu Lug Poznanovečki. Njeni prvi članovi su bili: Lacko Jakuš, Antun Jakuš — oba radnici tvornice »Zagorka« u Bedekovčini te Josip Jakuš i Rudolf Jakuš, španski borac, oba kožarski radnici zaposleni u tvornici kože u susjednom Poznanovcu. Glavnu ulogu u osnivanju ove partijske ćelije imali su ondašnji studenti članovi KPJ Stanko Mahalec iz Bedekovčine i njegovi drugovi Ivica Vrančić iz Zaboka i Đuro Medarić iz Sisak, koji su često dolazili u Bedekovčinu od Mahalca i s njima zajedno radili.

Od tada se postepeno stvarala mreža partijskih i skojevskih organizacija, te rastao broj simpatizera Partije u čitavom Hrvatskom zagorju. Treba istaknuti i to da je razvoju mreže partijskih organizacija pogodovao sve aktivniji revolucionarni radnički pokret u okviru kojeg su se vodili mnogi značajni štrajkovi, tarifne akcije i drugi oblici klasne i političke borbe.

Godine 1935. partijska organizacija prima u SKOJ radnika, električara Josipa Špiranca zvanog Pintar. Prvi partijski zadatak bio mu je djelovanje među mladim radnicima i seljacima. Već nakon dvije godine, 1937. godine, formira prvu skojevsku grupu u Zagorju čiji je on bio sekretar, a članovi: radnik Mijo Glumpak, električar Ciro Jurec, stolar Ljudevit Petrovečki i stolar Rudolf Petrovečki. Grupa je počela djelovati u glazbeno-pjevačkom društvu, u sportskom društvu, širenjem ideja o radničkom pokretu, raspačavanjem letaka i literature te djelovanjem u URSS-u na organizaciji radnika u vođenju borbe za radnička prava.

Upravo ove dvije grupe, a osobito grupa iz Marije Bistrice koja je i usko radno surađivala sa grupom skojevaca iz Bedekovčine, začeci su organiziranog političkog djelovanja napredne omladine Zagorja, začeci rađanja mreže skojevskih grupa Zagorja, uoči fašističke okupacije.

Polovicom 30-tih godina u Mariji Bistrici počela se ocrtavati polarizacija političkih snaga i odvijati politička borba između domaćih bogataša, korupcionaša, prorežimskih elemenata i klerofašista kao neprijatelja radničke klase. Naprednu grupu koja je tada prihvatila zadatak da povede političku borbu na tom području sačinjavali su: Josip Husinec, Pavao Papić, Andrija Muhek, Ivan Vuk, Alojz Topolovec, Andrija Škrlec, Andrija Brezovečki, Matek Brezovečki, Petrica Kušić, Franjo Hudek, Stanko Obad, Drago Mikuš, Josip Šimunec, Ivica Matok, Ivica Klancir i drugi. Neki od njih radili su u Zagrebu, ali su dolazili u Bisticu i uključivali se u ovu aktivnost. Glavna veza sa Zagrebom bio je Josip Husinec koji je bio povezan sa nekolicinom članova Partije.

Višestranom političkom aktivnošću u Bistrici bio je pripremljen teren za formiranje partijske ćelije. Prema sjećanju Josipa Husinca on je dr Pavlu Gregoriću dao prijedlog za formiranje partijske ćelije, a za sekretara predložio Pavla Papića, sudionika oktobarske revolucije. Međutim, do formiranja ćelije tada nije došlo. Grupi aktivista je poslije spomenute reakcije crkve sugerirano »da se privremeno povuku«. U toj situaciji Husinec je otišao u Španjolsku u svibnju 1937. godine, a za njim i Andrija Muhek u jesen iste godine.

Snažan štrajkaški pokret

Zavođenjem šestoj anuarske diktature kralja Aleksandra 1929. godine onemogućeno je radničko organiziranje, zabranjen je rad Nezavisnim sindikatima. Nastalo je vrijeme apsolutističke vladavine i političkih progona svih naprednih snaga, u prvom redu radničke klase i njene avangarde Komunističke partije. Partija je desetkovana. Svaka borba za poboljšanje uvjeta života i rada radničke klase je onemogućena. Uvjeti rada i života radnika postaju nesnošljivi. Plaće su ostale na nivou 1928. godine. Ekonomska kriza 1929—1933. teško je pogađala radnike. Higijensko-tehnički uvjeti rada nisu se poboljšali. Postupak i samovolja poslodavaca prevršili su svaku mjeru.

Jedno od bitnih obilježja političke akcije komunista u zemlji, nakon zabrane Nezavisnih sindikata, bila je akcija da se u daljnjoj sindikalnoj djelatnosti potraže novi oblici rada kojima bi se mogao održavati stečeni utjecaj u redovima radničke klase. Kao realna nametnula se potreba ulaženja komunista u Ujedinjeni radnički sindikalni savez (URSS), koji su držali socijalisti. Cilj je bio da se potisne njihov utjecaj. Od sredine 1932. godine komunisti počinju osvajati URSS. Ispravnost toga kursa uskoro je potvrdila i Četvrta zemaljska konferencija KPJ, prosinca 1934, a u ožujku 1935. rukovodstvo KPJ je tu politiku službeno zagovaralo u posebnoj rezoluciji.

Tako URSS uskoro postaje jedna od najsnažnijih tvrdava Partije u redovima radničke klase. Preko njega Partija radi na ostvarivanju ideje o jedinstvu radničke

klase. U tome je KPJ sve više nailazila na protivljenje različitih drugih sindikalnih organizacija, koje su zastupale interese pojedinih građanskih političkih snaga. U Hrvatskoj je to u prvom redu bio Hrvatski radnički savez (HRS) preko kojega je vodstvo HSS nastojalo isposlovati svoj utjecaj u redovima radničke klase. Tako se HRS u svakodnevnoj klasnoj borbi sve više pojavljivao kao razbijač jedinstva radničke klase. To će posebno doći do izražaja u pojedinim štrajkaškim akcijama u kojima će HRS veoma žestoko nastupati protiv radnika organiziranih u URSS-u.

Unatoč tome URSS je od sredine tridesetih godina uspio da razvija sve širi štrajkaški pokret diljem zemlje. Ta je činjenica došla do izražaja i na području Hrvatskog zagorja.

Godine 1933. u rudniku Ivanec osniva se organizacija URSS-a. Već 1934. URSS organizira štrajk, poznat pod imenom »štrajk gladu«. Radnici su organizirali štrajk u jami i nisu izlazili do završetka pregovora. To je svakako bio jedan od najtežih štrajkova ivanečkih rudara. Štrajk je potpuno uspio i uprava rudnika udovoljila je radničkim zahtjevima. Međutim, istaknuti rukovodioci štrajka našli su se u još većoj mjeri na udaru režima. Uprava rudnika nastojala je među radnike ubaciti svoje agente s ciljem da se razbije jedinstvo radnika. Od 1936. s ivanečkim rudarima sve češće dolazi u dodir Josip Kraš, rodom iz ovog kraja. On je donosio partijske materijale, razgovarao s rudarima i savjetovao sindikalne rukovodioce. Zahvaljujući njegovom nastojanju organizacija URSS-a znatno je ojačala i stekla veliki ugled među ivanečkim radnicima.

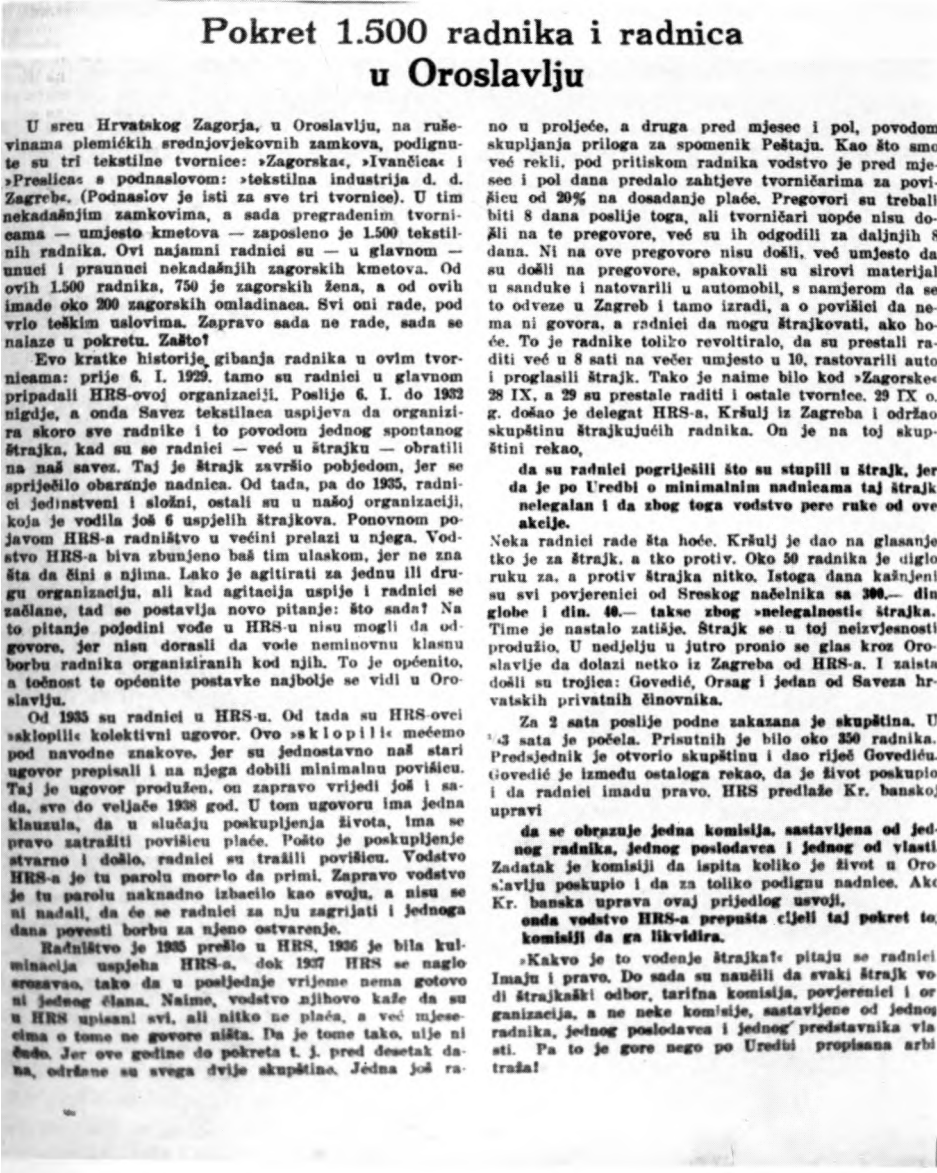
Ispunjeni nezadovoljstvom radnici »Zagorske tvornice vunениh tkanina dd« u Oroslavju u proljeće 1934. godine organiziraju novi štrajk. Sada su oni organizirani u »Ujedinjeni savez šivačko-odjevnih radnika Jugoslavije« koji je bio u sastavu URSS-a. Sindikalna organizacija postavila je svoje zahtjeve pred upravu poduzeća i tražila pregovore. U tim zahtjevima traženo je od poslodavaca:

1. povišica plaće za 50% po satu;
2. zaključenje kolektivnog ugovora u kojem će biti zagarantirano da se ne otpuštaju s posla radnici bez ikakvog razloga;
3. da se prizna rad sindikalne organizacije i radničkih povjerenika;
4. da se poboljšaju higijensko-tehnički uvjeti rada u poduzeću.

Poslodavci nisu prihvatili ove zahtjeve sindikalne organizacije pa je ona pozvala radnike na štrajk.

Štrajk je izbio 9. svibnja 1934. godine. To je bio prvi veći štrajk tekstilnih radnika u Hrvatskoj poslije zabrane Nezavisnih sindikata i proglašenja šestojanuarske diktature. Zato je on privukao veliku pažnju i interesiranje sindikalnih aktivista u Zagrebu. Odmah je održan sastanak aktiva sindikata tekstilaca u Zagrebu. Sekretar tog sindikata Dragutin Marušić iscrpno je obavijestio aktiv o štrajku. Prema sjećanju Ivana Božičevića, Drago Marušić je o tom štrajku između ostalog rekao: »Poslodavac se nije mogao pomiriti s tim da njegovi radnici budu organizirani, da sa radnicima i organizacijom zaključuje nekakve dogovore i ugovore, da povišava plaće i da troši pare na poboljšanje uvjeta rada. Sada je, izgleda, odlučio da slomi organizaciju, dok se još nije jače učvrstila i proširila na sve radnike i zato nije htio da ispunijedan zahtjev radnika.«

Dajući ocjenu štrajka D. Marušić je dodao: »Štrajkaši su zasad vrlo borbeni i odlučni. Ali oni su kao eksploziv: brzo planu i brzo se gase. Tako je, obično, svuda u početku sindikalne borbe dok se organizacija dovoljno ne afirmira i ne učvrsti, dok ne stekne dovoljno iskustva i prekaljenosti u borbi.«

SUVREMENA ŠTAMPA O ŠTRAJKU U OROSLAVLJU

Ocijenjeno je da je štrajk značajan ne samo za Oroslavje već i u Hrvatskoj pa mu sindikat iz Zagreba posvećuje posebnu pažnju. Kao delegati sekcije sindikata u Oroslavje su upućeni Ivan Božičević i njegov mladi drug Milan Banger. Neposredno se angažira i Drago Marušić, sekretar Saveza. Oni su se povezali sa članovima

Odbora podružnice: Ivanom Breberom, Andrijom Šalecom, Markom Hižakom i Stjepanom Varžićem, kao i s mnogim povjerenicima. Bili su to Alojz Antolković, Janko Kraševac, Pavao Jelenčić, Marko Čizmek, Vid Čizmek, Drago Kišur, Rudolf Brodnjak, Alojz Grabušić, Andro Brlek, Ivka Oremus i Vika Curman.

Ubrzo je uspjelo štrajk proširiti na sve radnike »Žagorke«, a i radnici »Ivančice« stupili su u štrajk. Poslodavcima nije preostalo drugo nego da pristanu na pregovore. Na pregovore su kao delegati sindikata šivaćih i odjevnih radnika iz Zagreba došli Drago Marušić i Kunčić.

Da bi pregovori mogli da počnu, Marušić i Kunčić postavili su uvjet da se iz zatvora pusti 16 radnika sa garancijom da ih se neće naknadno progoniti. Kotarski predstojnik morao je popustiti i pustio je iz zatvora najprije četvoricu, a potom pojedinačno i ostale. Bili su to većinom radnički povjerenici koji su odmah iz zatvora išli na pregovore.

Ovaj štrajk tekstilnih radnika u Oroslavju imao je u to vrijeme veliko političko značenje. Bio je to jedan od prvih velikih štrajkova poslije šestojanuarske diktature i podsticaj URSS-u za agitaciju u jednom širem opsegu po ostalim tvornicama i radionicama. Radnici u Oroslavju, iako još nedovoljno iskusni u klasnoj borbi, pokazali su primjernu borbenost u ostvarivanju svojih prava. Koliko je političko značenje imao štrajk u Oroslavju najječitije dokazuje činjenica da je o njemu govorio Josip Broz Tito u svom izvještaju koji je podnio Centralnom komitetu KPJ u Beču, u rujnu 1934. godine. Tito je tom prilikom upoznao najviše partijsko rukovodstvo sa svojim boravkom i radom u zemlji nakon izlaska s robije. Među značajnim legalnim akcijama Partije upravo ističe štrajk u Oroslavju. O tome govori ovim riječima:

»Štrajk u Oroslavju vodili su naši i svršio se sa uspjehom. Borba je nastala u jednom odjeljenju, i kad je izgledalo da će radnici podleći, stupila su i ostala odjeljenja u štrajk. Uprava je odmah u početku dala uhapsiti štrajkaški odbor i odbijala svake pregovore. Kasnije, kad su stupila i ostala odjeljenja u borbu, pristala je na pregovore i tražila da radnici pošalju svoje predstavnike. Radnici su odbili da pregovaraju tako dugo dok su njihovi drugovi u zatvoru i upravi nije ostalo drugo nego da kapitulira. Karakteristično je to što su tu gotovo sami seljaci, koji su stalno bili na okupu i dolazili na sastanke. Inače je borbenost i budnost radnika u tome preduzeću i dalje na visini.«

Uoči prvog maja 1935. godine u Oroslavju se govorilo o potrebi da se taj dan svečano proslavi. Dogovoreno je da se na praznik rada na tvorničke zgrade istaknu crvene zastave. 1. maja ujutro na zgradi »Žagorke dd« i »Preslice« zalepršale su takve zastave. Uprava tvornice je protestirala. Vlasnici su tražili da se zastave odmah skinu, a kad su radnici odbili zahtjev, došli su žandari, sami skinuli zastavu a radničke povjerenike Ivana Brebera i Marka Hižaka odveli u zatvor u Donju Stubicu.

Oroslavjem je prošao val nezadovoljstva. Radnici, njih oko 1200 prekinuli su rad, okupili se ispred tvornice, svrstali se u dugu kolonu i pod zastavom krenuli prema Stubici. Putem su nailazili na žandarske patrole, ali bojeći se većih nereda, žandari nisu napadali demonstrante. I u Stubici je sve teklo mirno.

Delegacija radnika poslala je kotarskom predstojniku Turkalju i zatražila da odmah pusti povjerenike. U strahu od mase radnika koje su prijeteći stajale pred zgradom, predstojnik je popustio: naredio je žandarskom naredniku da odmah dovede uhapšene u njegovu kancelariju. Obećao je da će pustiti povjerenike uz jedini

uvjet da se radnici mirno vrate u Oroslavje. Kolona je krenula na čelu sa oslobođenim povjerenicima Ivanom Breberom i Markom Hižakom u Oroslavje.

Bila je to još jedna pobjeda organiziranih tekstilnih radnika u Oroslavju koja je imala veliki politički odjek u Hrvatskom zagorju.

Opći štrajk radnika i službenika »Tivara« u Varaždinu, koji je izbio 27. travnja i završio 6. lipnja 1936. godine, bio je krupan politički događaj i uspjeh klasne borbe koju je tada vodila radnička klasa Jugoslavije na čelu sa svojom Komunističkom partijom, a naročito je to bio snažan događaj u daljnjem razvitku borbe koju je vodila radnička klasa Varaždina i okolice pod rukovodstvom Okružnog komiteta KPJ za Varaždin—Čakovec.

Uspjeh štrajka u »Tivaru« dao je poticaj izbijanju niza radničkih štrajkova i jačanju radničkog pokreta u Zagorju. Okružni komitet Varaždin—Čakovec, uz pomoć partijskog rukovodstva u Zagrebu, otpočeo je preko partijskih, sindikalnih i drugih radničkih organizacija borbu za stvaranje širokog saveza radnika i seljaka po kotarima i selima jednog dijela Zagorja.

U znak solidarnosti sa štrajkom u Varaždinu, boreći se za poboljšanje svog teškog života, radnici tekstilne tvornice u Žutnici započeli su štrajk u svibnju 1936. godine. To je bio drugi veći štrajk u ovoj tvornici. Prvi se zbio 1935. godine. Organizirala ga je URSS-ova organizacija, a na čelu su mu bili August Herceg — Brko, Stjepan Kovačec i Drago Koprivnjak. U štrajku je sudjelovalo svih 250 radnika tadašnje tvornice. Vlasnici su vidjeli da nema šale pa su ubrzo prihvatili sve zahtjeve. Radno vrijeme u tvornici skraćeno je od 12 na 8 sati, a radničke zarade povećane su u prosjeku za 25 posto. To je dalo snažan impuls radničkom pokretu u Krapini, koji se kasnijih godina još snažnije afirmirao u novim sukobima.

Na novi okršaj nije se dugo čekalo. U svibnju 1936. godine u Žutnici izbija drugi veći štrajk. Stali su svi tvornički strojevi, a nijedan od 320 radnika nije dolazio na posao. Opet su na čelu štrajka stajale radničke organizacije i opet su poslodavci kapitulirali pred jednodušnim stavom radnika. Osamnaestog lipnja 1936. potpisan je u Žutnici prvi kolektivni ugovor između predstavnika radnika i poslodavaca. Poslodavci su se obavezali da će redovito isplaćivati minimalne nadnice, da će poštovati radno vrijeme i praznike i da će plaćati prekovremeni rad, ako je on neophodan. Bila je to druga velika pobjeda radničke klase u Krapini. Na žalost, nije bila duga vijeka. Vlasnicima tvornice i tadašnjem režimu uspjelo je unijeti razdor u radničke redove pomoću HRS-a. Nedugo nakon toga istaknuti radnički pravci August Herceg, Stjepan Križnik, Drago Koprivnjak, Stjepan Kovačec i drugi morali su napustiti tvornicu.

August Herceg, jedan od zaslužnih radničkih vođa i organizator sindikalnog pokreta u Žutnici, ovako je opisao položaj radnika u 1936. godini:

»Pješačimo pet do sedam kilometara do tvornice. Radimo 12 sati dnevno. Najveća nadnica je dva dinara na sat. Mi to nismo mogli da podnesemo. Organizirali smo se. Odmah poslije toga počeli su progoni. Poslodavci su nas denuncirali, i mi smo uhapšeni. Usprkos teškoćama uspjeli smo da skratimo radno vrijeme, da povećamo nadnice... Tvornica je nehigijenska. Liječnička služba ne valja. Zalili smo se. Nije pomoglo. Radnice imaju samo 14 dana prije poroda i isto toliko poslije poroda.«

U Novom Golubovcu osniva se URS-ova organizacija godine 1935. Tome su prethodili događaji ispunjeni novim sukobima i borbom sa vlasnicima. U proljeće te godine stigao je delegat iz Zagreba. U kući Ivana Riseka u Veternici održana je osnivačka skupština URS-ove organizacije. Delegat iz Zagreba je obećao članovima

ŠTRAJK TEKSTILNIH RADNIKA 1936. GODINE U ŽUTNICI KOD KRAPINE

odbora da će organizirati posjet radnika varaždinske tvornice »Tivar« golubovečkim rudarima. Nedugo poslije toga iz Varaždina je stigla obavijest da naredne nedjelje dolazi grupa tekstilaca. Svojim drugovima iz Varaždina golubovečki rudari priredili su svečani ručak. Razgovaralo se o položaju radničke klase, o programu i ciljevima Komunističke partije Jugoslavije. Poslije dugih razgovora netko je zapjevao: »Crven je Istok i Zapad«. I gosti i domaćini prihvatili su najprije ovu, a kasnije su zapjevali i druge revolucionarne pjesme. Na povratku prema željezničkoj stanici jedna je radnica istakla veliku parolu: »Proleter i svih zemalja, ujedinite se!« U preostalom vremenu do polaska vlaka prema Varaždinu radnici su obojenim kredama ispisali takve parole po svim vagonima.

Suradnja između golubovečkih rudara i varaždinskih tekstilaca nastavlja se i kasnije. Iz Varaždina su češće dolazili delegati donoseći radničku štampu, brošure i drugi propagandni materijal. Tako se u to doba počelo stvarati klasno jedinstvo golubovečkih rudara i radnika drugih poduzeća u Zagorju, koji su već imali veće iskustvo u klasnoj borbi. URS-ovi sindikati na čelu te borbe, rukovodeni najsvjesnijim drugovima, komunistima, izvršili su velik utjecaj u Golubovcu. Rudarima se ponovo varatilo povjerenje u svoje snage koje su u dobroj mjeri bili izgubili u štrajku godine 1928.

Žestoki okršaji između radnika i poslodavca zbili su se u Krapinskom rudniku 1937. i 1938. godine. Najžešći od tih okršaja izbili su 1937. i 1938. godine.

Novi upravljači rudnika provode u to vrijeme drastične mjere. Između ostalog, snizuju radničke nadnice. Rudari žestoko reaguju. Prijete štrajkom i fizičkim obračunavanjem. Poslodavci se oglašuju.

Štrajkaški pokret je god. 1936. i 1937. vidljivo zahvatio i područje Ivanca. Najbolje organiziran bio je štrajk ciglarskih radnika na ciglanama u Čretu i Cerju Tužnom. Štrajk je trajao više od pedeset dana i kao takav znatno pridonio jačanju revolucionarnog raspoloženja u tom kraju. Inače je ivanečkim komunistima u njihovim akcijama znatno pomagao Josip Kraš, koji se razvio u jednog od najvećih revolucionara komunističkog pokreta u Hrvatskoj. Rođen je 1900. u Vuglovcu.

Štrajkovi radnika u rudniku Konjščina Gornja, 1936, i u rudniku Pešćeno, početkom 1937, također su bili obilježeni žestokim sukobima sa poslodavcima. Pri tome je razbijačku ulogu u rudniku Pešćeno odigrao HRS, pa je štrajk završio bez uspjeha.

U jesen 1937. izbija prvi štrajk. Tri dana okna zjape. Rudnik je pust. Nijedan radnik nije došao na posao. Dolazi do pregovora. Poslodavci povlače odluku o sniženju plaća. Rudari vide da im predstoje nove borbe pa se organiziraju u sindikate. Poslodavci žele ugušiti pokušaje organiziranja pa već nakon nekoliko dana poduzimaju mjere. Petnaestog veljače 1938. godine 53 rudara Krapine primila su otkaz. Radnički delegati odlaze u upravu i traže da se odluka o otkazima povuče, da se otpušteni ljudi vrate na posao i da se povise nadnice. Uprava odbija zahtjev i šalje rudarima ovaj odgovor:

»U firmu TPD uložen je inostrani kapital kojemu država duguje 35 milijuna dinara, pa je firma TPD država u državi. Bolje da se dva milijuna dinara zatrpaju u Krapinskom rudniku, nego da se štrajkašima povisi nadnica za dva dinara.«

Revolt rudara dostiže kulminaciju. Dvadeset osmog veljače 1938. godine izbija novi štrajk, poznat po krvavim okršajima i po dramatskim obratima. Toga dana, naime, svi rudari ostaju pod zemljom, štrajkaju u oknima. Nekoliko dana nitko ne dolazi, ne izlazi, niti se bilo što radi. Dolaze žandari. Nagovaraju ljude da izađu. Prijete oružjem, hapšenjima i zatvorom. Žandari dovlače slamu namočenu uljem i petrolejem. Pale je, a dim ulazi u rudarska okna. Zatvaraju sve otvore za ventilaciju. Ljudi se počinju gušiti. Bili su prisiljeni da izađu, ali odlučni da nastave štrajk. Međutim, režim razbija radničko rukovodstvo. Ljudi se podvajaju. Jedni su za nastavak štrajka, drugi nisu. Ipak većina je za štrajk. Otpor se nastavlja. Krajem travnja 1938. godine, poslije žestokih sukoba, situacija dobiva neočekivan obrat. Vlasnici rudnika izjavljuju da će radije obustaviti proizvodnju nego popustiti. Ne popuštaju ni rudari. Petog svibnja započelo je demoliranje i ono malo uređaja što ih je bilo u jamama. Rudnik je prestao raditi. Ponovo je proradio s minimalnim kapacitetom neposredno prije rata, a s još manjim učinkom radio je u ratnim godinama.

Mnogi građani Krapine suosjećali su s rudarima, potpomažući njihovu opravdanu borbu. Neki su čak organizirali ilegalno sakupljanje pomoći za rudarske porodice. Osim neposredne materijalne koristi ta je pomoć predstavljala snažnu moralnu podršku rudarima u teškoj borbi.

Značajnu sindikalnu djelatnost razvio je URSS na području Zaprešića. U mesnoj industriji organizirano je nekoliko štrajkova. God. 1936. komunisti i simpatizeri KP organizirali su uspješno sakupljanje hrane za građevinske radnike koji su štrajkali u Zagrebu. Među radničkim vođama na ovom području isticali su se Josip Kelek, Pero Devčić, Pavao Lončar, Josip i Stjepan Tuđman, Nikola Horvatić, Juraj Filipčić i Pek.

U Zaboku, u novoj tekstilnoj tvornici, izbija prvi štrajk 1937. godine. Poslije svega godinu dana rada strojevi su stali. Započinju pregovori s vlasnikom, ali on odbija zahtjeve za povećanje plaća. Poslije osam dana Prpić pristaje na djelomičnu kapitulaciju: suglasio se da poveća nadnice za 25 para po satu! Minimalno, ali za mladu radničku klasu Zaboka to je bio uspjeh.

Iduće godine nailaze novi potresi. U trci za zaradom vlasnik tvornice priprema nove investicije. Zato mu nedostaju sredstva za radničke nadnice. Plaća veoma malo i neredovito. Radničke zarade služe mu kao beskamatni zajam. Kad se čaša prelila, planuo je novi val potresa. Izbio je štrajk. Radnici su ponovno zahtijevali povišicu i obećanje da će zarade primati redovito. Industrijalac je odbio zahtjeve izazivajući time provalu nakupljenog ogorčenja. Revoltirani i već organizirani radnici odlučili su da se bore svim sredstvima. Nekoliko dana nitko nije dolazio na posao, a oko tvorničke zgrade patrolirale su radničke patrole. Vlasnik se i na to oglašuje. Kad mu već ne uspijeva da organizira proizvodnju, vlasnik pokušava da proda već proizvedenu robu. Jednog dana u tvorničko dvorište ušla je željeznička kompozicija. Ubrzo se vraćala nakrcana tkaninama. Na izlazu iz tvornice dočekali su je radnici, ne dopuštajući da odveze robu. Došlo je do žestokih okršaja. Trgovac i nekolicina njegovih ljudi nisu popuštali. Kompozicija je krenula. Nekoliko radnika, među kojima su bili Božo Repovečki, Barica Tisanić i Drago Kušan, legli su na tračnice. Vlakovođa je zaustavio lokomotivu. Kompozicija nije izašla.

Kad je vidio da gubi bitku, vlasnik poziva žandare. Uz one iz Zaboka dolazi i pojačanje iz Zagreba. U novom okršaju žandari udaraju i kundacima i pendrecima, a to samo dolijeva ulje na rasplamsalu vatru. U krvavom obračunu uzmiču žandari. Vlasnik tvornice potpisuje novu kapitulaciju. Prihvaća radničke zahtjeve.

U svega tri godine, od 1936. do 1939. u Zaboku je bilo pet štrajkova. Bez obzira na razne vlasnikove intrige, na pokušaje razbijanja jedinstva radnika i na intervenciju žandara, gotovo svi su štrajkovi završili uspješno. Pohlepni industrijalac očito nije računao s tako snažnim i jednodušnim otporom. Mnogi radnici njegove tvornice pokazali su i u tim danima da znaju što žele i da efikasna borba u tvornici nije bila slučajno tako efikasna.

Devetnaestog rujna 1937. izbio je u tvornici »Straža« drugi veći štrajk. Isprva je bilo zamišljeno da će trajati samo 24 sata, kao protest zbog otpuštanja nekih radnika i zbog niskih nadnica. No, događaji su se ubrzo komplicirali i štrajk je produžen. Trajao je 40 dana, a njime je rukovodio Savez kemičkih radnika iz Ljubljane. U štrajku su sudjelovali svi radnici tvornice, ali se službenici nisu odazvali pozivu radnika. Zahvaljujući razbijačkoj djelatnosti HRS-a, štrajk je propao. Vode štrajka, među kojima je predsjednik radničke organizacije Alojz Debeljak, ostali su bez posla.

Posljedice velike ekonomske krize odrazile su se jače u poduzeću »Zagorka« u Bedekovčini 1932. godine. Do toga vremena, tj. od štrajka 1921. godine pa do jeseni 1932. tvornica je radila i ljeti i zimi, s tim što je zimska proizvodnja tekla sa smanjenim kapacitetom. U jesen 1932. godine po prvi puta je obustavljen rad kroz zimsko doba, a radnici otpušteni svojim kućama. To je radnike vrlo teško pogodilo, a naročito one kojima je zarada bila jedini izvor sredstava za život njima i njihovim porodicama. Prekid rada trajao je više od pola godine.

Tvornica je ponovno proradila sa pogonom I (ciglana) 11. VII 1933. godine. U međuvremenu radili su samo, u veoma malom broju, oni koji su vršili utovar gotove robe ili popravke na strojevima i zgradama poduzeća. Na početku godišnje sezone

snižene su plaće radnicima, a mnogi nisu bili uzeti na posao pa su morali tražiti zaposlenje izvan područja Bedekovčine, a nisu ga mogli naći jer je bosposlica vladala svugdje.

Godina 1934. donijela je novo sniženje plaća i još veće pogoršanje odnosa prema radnicima na poslu. Posebno se to pogoršanje odrazilo u tome što poslodavac nije vršio redovnu isplatu radničkih zarada. Radnici su bili zbog toga i najviše ogorčeni jer im je poduzeće bilo dužno već nekoliko isplata, a oni nisu imali od čega živjeti. Treba ovdje napomenuti da su radnici kod primanja na posao bili upoznati s takvim uvjetima rada i isplaćivanja, tj. da isplate neće biti redovne, ali pritisnuti bijedom ljudi su posao prihvatili jer ne zaposliti se značilo je još više gladovati.

To je samo jedan dio onoga što se događalo s ljudima, ali je i to dovoljno da se shvati težak položaj radnika »Zagorke« 1934. godine, odnosno prije nego su stupili u organizaciju URS-a. U tome su im pomogli radnici iz Oroslavja.

Organiziranje je provedeno velikom brzinom i u najvećoj tajnosti. Pristupilo se radnicima pojedinačno za vrijeme rada u poduzeću i obilazilo ih se u noćno doba u njihovim domovima te im se objašnjavalo da je organizirana borba jedini izlaz iz teškog stanja u kome su se nalazili. Radnici su prihvatili akciju i potpisali pristupnice za stupanje u organizaciju, osim nekih pojedinaca. Na osnovi tih pristupnica 15. i 16. lipnja 1934. godine popunjene su članske knjižice za svakoga člana. Na taj način je uspostavljena organizacija URSS-a u Bedekovčini, iako postojeće vlasti nisu dozvolile osnivanje podružnice. Zato je još trebalo voditi upornu borbu. Kotarski načelnik Dragutin Solić, inače poznat kao batinaš, dvaput je zabranio osnivačku skupštinu za osnivanje podružnice i prijetio progonom i zatvorom govoreći »da nije nikakva organizacija potrebna, pošto su to radnici sezonski, te da i iz drugih povjerljivih razloga neće trpjeti nikakve organizacije«. Jasno je bilo da je kotarski načelnik strahovao od aktivnosti Komunističke partije. Ali surovost i tvrdoglavost kotarskog načelnika bila je svladana čvrstim jedinstvom radnika koji se pod parolom »Svi za jednoga —jedan za sve« nisu dali pokolebati, i koji su tražili redovno isplaćivanje svojih zarada, priznanje prava na organiziranje te biranje radničkih povjerenika. U tome su konačno i uspjeli.

Prvi radnički povjerenici birani su u poduzeću »Zagorka« 15. lipnja 1934. godine, a izabrani su bili slijedeći drugovi i drugarice: Ivan Čajko, pročelnik; Jakuš — Mejarec Blaža Antun, tajnik; Jakuš Lovre Lacko, Gorički Ljudevit, Antonija Čajko i Jadan Ivan — Mika, povjerenici, a za zamjenike su izabrani: Tomo Vidiček, Vilko Jurec, Josip Jurin, Matilda Jakuš Mejarec i Đuro Petrovečki. Podružnica SGRJ-e (URSS-a) u Bedekovčini je utemeljena 6. VIII 1934. godine nakon višemjesečne borbe sa kotarskim načelnikom, koji je najzad morao kapitulirati i odobriti osnivačku skupštinu podružnice. Od stupanja u organizaciju URSSJ-e tj. od 15. VI 1934. do 6. VIII 1934. godine bili su vezani direktno za sekretarijat Saveza građevinskih radnika u Zagrebu.

Organiziranje radnika »Zagorke« u URSS i biranje radničkih povjerenika u velikoj mjeri potpomoglo je Pokrajinski sekretarijat Saveza građevinskih radnika iz Zagreba već u samom početku. Ali glavnu ulogu, ulogu političkog, revolucionarnog lučonoše koji je osvijetljavao put borbe radničke klase, odigrala je u ovoj akciji KPJ. Upravo u tom vremenu, 1934. godine, kada je pokrenuta akcija za organiziranje radnika »Zagorke« ondašnji studenti i članovi KPJ Stanko Mahalec iz Bedekovčine, Ivica Vrančić iz Zaboka i Đuro Medarić iz Siska, vršili su pripreme da osnuju partijsku organizaciju u Lugu Poznanovečkom. S njima su se povezali Lacko i Antun Jakuš, radnici »Zagorke«. Po direktivi Vrančića i drugih oni su bili pokretači

Snažan štrajkaški pokret

ŠTRAJK CIGLARSKIH RADNIKA U BEDEKOVČINI 1935. GODINE

organiziranja radnika u današnjem pogonu II »Zagorke«. Utjecaj Komunističke partije brzo se prenosio u tvornicu, a iz tvornice na selo pod parolom: »Svi za jednoga, jedan za sve«; »Za jedinstvo radničke klase«; »Za jedinstvo radnika i seljaka«, i dr.

U vremenskom razdoblju od prekida radne sezone 1934. godine do početka nove radne sezone u 1935. godini Podružnica SGRJ u Bedekovčini, uz pomoć sekretarijata Saveza građevinskih radnika iz Zagreba, pripremila je akcioni program za 1935. godinu. Glavni dio toga programa bio je »Nacrt kolektivnog ugovora«, na osnovu kojeg je poduzeće »Zagorka« DD za građevnu industriju trebalo povišiti plaće radnicima za 30 posto, priznati organizaciju URSS-a kao legitimnog predstavnika radnika, provoditi osamsatno radno vrijeme, naplaćivati prekovremeni rad s najmanje 50 posto, poboljšati ostale uvjete rada. Radničke povjerenike trebalo je poduzeće priznati kao zakonite predstavnike radnika i s njima surađivati u svim pitanjima koja su proizlazila iz radnog odnosa između radnika i poslodavaca. U

pripremama koje je vršila podružnica URSSJ za 1935. godinu u kolektivu »Zagorka« komunisti su bili na čelu akcije. Broj simpatizera KPJ u »Zagorki« i okolici brzim tempom je rastao. List »Proleter«, a kasnije i druga radnička štampa i literatura, ilegalno i legalno su čitani s vrlo velikim interesom. Održavani su i masovni sastanci radnika na koje su dolazili i seljaci koji nisu bili tvornički radnici, što se u daljnjem toku klasne borbe u ovom dijelu Hrvatskog zagorja naročito pozitivno odrazilo.

Zahtjev za povišenje plaća, kolektivnog ugovora, priznanje radničke organizacije kao legitimnog predstavnika radnika i reguliranje ostalih uvjeta rada predali su upravi poduzeća »Zagorka« radnički povjerenici i uprava podružnice 17. lipnja 1935. godine. Uprava poduzeća primila je ovaj zahtjev s negodovanjem, a to je značilo da će borba za njegovo ostvarenje biti teška. Na pregovorima u Zagrebu kod Inspekcije rada, predstavnici poduzeća »Zagorka« izjavili su da o jednom kolektivnom povišenju plaća apsolutno nije moguće pregovarati. Inzistirali su na tome da bi povišili plaće samo pojedinim radnicima ili pojedinim partijama radnika ukoliko to bude moguće. Tražili su i to da se pregovori održe u Bedekovčini. gdje bi oni uz podršku kotarskog načelnika i njegovih žandara lakše došli na kraj s radnicima. Predstavnicima radnika bilo je jasno da poslodavac želi unijeti razdor među radnike na taj način što bi nekima povišio plaće a nekima ne, a to bi značilo razbiti radničku organizaciju i radnike dovesti ponovno u još teži položaj nego ranije. Zbog toga su u dogovoru sa drugovima iz pokrajinskog sekretarijata Saveza građevinskih radnika Jugoslavije iz Zagreba sazvali masovni sastanak radnika na dan 13. VII. 1935. godine u prostorijama Amalije Šenjuga u Bedekovčini. Na sastanku su radnici upoznati s namjerom poslodavca, pa su njih 288 tajnim glasanjem odlučili stupiti u štrajk. Na sastanku su govorili Simo Crnogorac, član KPJ, u ono vrijeme predsjednik Podsaveza građevinskih radnika iz Zagreba i Branko Petek, funkcioner Podsaveza. Ovom sastanku prisustvovao je kao promatrač i direktor »Zagorka« Ferdo Schreiner. Kotarski pristav, s nekoliko žandara, došao je da bi svojim prisustvom uplašio radnike i spriječio donošenje odluke o stupanju u štrajk. Međutim, radnici se nisu uplašili, već su pokazali čvrstu odlučnost da se bore za svoja prava. Nakon donošenja odluke o stupanju u štrajk odmah je izabran i štrajkaški odbor od 10 članova. Predsjednik tog odbora bio je drug Tomo Vidiček, radnik u pogonu II. Štrajkaški odbor je odmah po završetku masovnog sastanka održao svoju sjednicu na kojoj je sastavio pismenu obavijest upravi poduzeća »Zagorka« o stupanju u štrajk njihovih radnika.

Ovaj štrajk imao je dosta velik publicitet u radničkoj i u građevinskoj štampi. O njemu je pisao »Građevinski radnik«, organ Saveza građevinskih radnika Jugoslavije od 1. kolovoza 1935. pod naslovom: »288 heroja«. U članku je, među ostalim, pisalo: »Pitomo Zagorje potreseno je jednom velikom borbom. Ciglarski radnici u Bedekovčini obustavili su rad. Stupili su u borbu da spasu gole živote. Istrajno su nosili teški krst paklenih muka. Dosadilo je i to. I sada žele da to breme olakšaju svjesni da će ga skinuti samo u drugom društvenom uređenju.«

Štrajk je završen pobjedom radnika. Povišene su plaće i priznati ostali uvjeti koji su nacrtom kolektivnog ugovora bili predviđeni. Oduševljenje radnika i naroda ovoga kraja bilo je veliko, utoliko veće što je borba bila žilava i teška.

Treba istaći da je Pokrajinski sekretarijat Saveza građevinskih radnika Jugoslavije u Zagrebu u dogovoru sa podružnicom u Bedekovčini i štrajkaškim odborom štampao u to vrijeme dva letka u kojima je bliža i dalja okolica bila upoznata s razvojem borbe i pozivana da tu borbu aktivno pomaže, moralno i

materijalno. Štampana riječ u rukama radnika bila je moćno oružje, ali je to izazvalo bijes kod klasnog neprijatelja i tadašnje vlasti. Leci objašnjavaju položaj radnika u bivšoj Jugoslaviji i ukazuju na značenje njihove klasne borbe.

Posljednji štrajk u »Zagorki« trajao je od 1. VIII 1939. godine do 1. III 1940. godine. U tom štrajku radnici nisu uspjeli povisiti plaće, ali su kao organizacija URSS-a koja je radila pod rukovodstvom KPJ izvojevali moralno-političku pobjedu. Održali su i još više učvrstili političko jedinstvo svoje organizacije s narodom ovoga kraja. Odmah je postalo jasno da je u tom velikom štrajku odigrao izdajničku, štrajkolomsku ulogu Hrvatski radnički savez na štetu radnika, a u korist poslodavaca. Ovaj štrajk bio je dosta težak zbog dugog trajanja, a naročito zbog toga što je u zimsko doba bilo teško održavati stražarsku službu. Ali, komunisti i simpatizeri KPJ, štrajkaši, našli su rješenje. Organizirali su i ostale, izgradili jednu stražarnicu i u njoj smjestili peč za zagrijavanje i tako stvorili uvjete za držanje štrajkaške straže kroz čitavu zimu.

U tom istom periodu, aktivnošću komunista, organizirani su radnici tvorničke kože u Poznanovcu u URSS. Povelili su štrajk, ali je njihov poslodavac Rukljač, kasnije poznati ustaški zlikovac, putem raznih smicalica i doušnika uspio razbiti štrajk i organizaciju. Rukljač je špijunirao svoje radnike. Imao je među njima nekoliko svojih agenata, koji su mu pomagali.

Štrajkaški pokret u Hrvatskom zagorju i po opsegu i po uspjesima bio je značajan prilog naporima Partije u aktiviranju radničke klase u svakodnevnoj klasnoj borbi. Iako se aktivnost i određeni utjecaj HRS-a nije mogao zanemariti, ipak su uspjesi URSS-a u procesu borbe za stvaranje jedinstva radničke klase bili očigledni. Svakako je najveći rezultat u toj borbi postignut u stvaranju sve snažnijeg borbenog saveza radnika i seljaka. Na tom savezu Partija je gradila snagu koja je najvidljivije potkopavala postojeći građanski poredak.

Partijska organizacija na čelu širokog antifašističkog i proturežimskog pokreta

Uspjeh Josipa Broza Tita da, nakon ustrajnih nastojanja kod rukovodstva Kominterne, prijeđe ujesen 1936. godine u zemlju i ondje neposredno otpočne raditi na političko-organizacionom preobražaju KPJ, imao je presudno povijesno značenje. Nastupio je, dakle, trenutak kada se moglo pristupiti konačnom oživotvorenju onog kursa koji je utemeljila Osmo konferencija zagrebačkih komunista. Logična je posljedica Titovih prvih uspjeha u tom radu bilo njegovo potpuno preuzimanje kormila u rukovođenju KPJ, u ljeto 1937. godine, kada je zapravo preuzeo funkciju generalnog sekretara Partije.

Ako bi trebalo dati ocjenu postojeće situacije, onda treba u prvom redu istaći da je to trenutak kada dolazi do pojačanog zaoštavanja nacionalnih i klasnih suprotnosti u centralistički uređenoj monarhiji na čelu s dinastijom Karadorđevića. Službena parola o »državnom i narodnom jedinstvu« činila je kičmu koncepcije integralnog jugoslavenstva, kao potpune negacije postojanja zasebnih nacija u zemlji.

U takvoj konstelaciji i napetosti odnosa građanske političke snage u Hrvatskoj sve su više težile da sebe predstave kao jedine prave nosioce borbe za rješavanje hrvatskog nacionalnog pitanja. Sredinom tridesetih godina već se dovoljno jasno iskristalizirala pozicija pojedinih buržoaskih snaga i tendencija u Hrvatskoj. Među njima glavnu pažnju privlači Hrvatska seljačka stranka čije je vodstvo težilo da bude glavna usmjeravajuća sila u tzv. »hrvatskom nacionalnom pokretu«. U stranačkoj strukturi bile su već toliko vidljive promjene, da je HSS ubrzano gubila obilježja seljačke stranke, kako je to njeno vodstvo u prvom redu isticalo. Proces osvajanja HSS od novih društvenih elemenata koji su ulazili u njene redove, davao je njezinu profilu obilježja građanske, buržoaske političke stranke. Nastupao je sve presudniji utjecaj malograđanskih i buržoaskih elemenata u vodstvu stranke, dok je hrvatsko seljaštvo bivalo samo objektom na koga se u političkoj borbi pozivalo i u koga se vjerovalo kada je na izborima trebalo dobiti njegove glasove.

S druge strane, u Hrvatskoj je počela dolaziti do izražaja i akcija malobrojnih, ekstremno nacionalističkih skupina, poglavito ustaških elemenata, čije je vodstvo u emigraciji moglo polagati samo nadu u dogledno ostvarenje imperijalističkih težnji fašističke Italije i nacističke Njemačke prema Jugoslaviji, što bi omogućilo stvaranje tzv. »nezavisne hrvatske države«. Već tada je bilo sasvim jasno o kakvoj se nezavisnosti radi, ako do nje treba doći uz pomoć stranog zavojevača, čiju cijenu treba platiti otvorenom nacionalnom izdajom.

Prema tome, srž takve građanske politike činilo je zapravo suprotstavljanje hrvatskog nacionalizma postojećem velikosrpskom hegemonizmu. Dok je politika vodstva HSS u tom sklopu sve više vodila traženju kompromisa sa nosiocima vladajućeg režima u cilju podjele vlasti, dotle su ekstremni nacionalistički i separatistički elementi očekivali slom monarhističke Jugoslavije, kao uvjeta za stvaranje tzv. »velike Hrvatske«. Povijest je ubrzo pokazala i dokazala kakvu su perspektivu imale takve političke koncepcije.

Dakako da je o takvim koncepcijama i tendencijama građanskih političkih snaga komunistički pokret morao u prvom redu voditi računa. To znači da je u njegovu idejno-političkom dozrijevanju koncepcija o rješavanju nacionalnog pitanja trebala sasvim jasno i do kraja da bude domišljena. Proces preobražaja KPJ u suvremenu partiju proletarijata vodio je prema tome i kristalizaciji gledišta o nacionalnom pitanju. Bio je to ujedno značajan prilog sazrijevanju naprijed istaknute dragocjene spoznaje da se samo odlučnim raskidom s vlastitom zatvorenošću, tj. životnom potrebom jačanja neposrednog interesa za postojeću povijesnu stvarnost, komunistički pokret može uzdići na visinu zadaće koja mu je u njegovu revolucionarnom programu bila namijenjena.

Prema tome, ideja o osnivanju nacionalnih komunističkih partija u okviru KPJ može se jasno pratiti u skladu s dozrijevanjem koncepcije o nacionalnom pitanju. Sve izražajnija misao o potrebi borbe za Jugoslaviju kao višenacionalnu zajednicu koja bi zajamčila slobodni razvitak svojim narodima i narodnostima, davala je potpuniji i realniji sadržaj ideji o osnivanju KP Hrvatske i KP Slovenije. Bio je to u stvari put prema dosljednom isticanju programske formule KPJ, kao revolucionarne snage, da se osnivanje KP Hrvatske i KP Slovenije izrazi kao potreba »radnih ljudi« Hrvatske i Slovenije, »da njihova partija nosi naziv njihove narodnosti«, a to znači da se ona stavi na čelo nacionalnooslobodilačkog pokreta tih naroda.

Odluka o osnivanju KP Hrvatske i KP Slovenije, donesena na Četvrtoj zemaljskoj konferenciji KPJ krajem 1934, a čekala je više od dvije godine svoje

ostvarenje. Treba, dakako, uzimati u obzir činjenicu da je to vrijeme kada KPJ doživljava novi veliki udar režima, koji je uspio otkriti dosta široku mrežu partijskih organizacija širom zemlje. Ali, radilo se i o vremenu kada su pripreme za osnivanje KP Hrvatske najuže vezane za ispunjenje pojedinih zadataka kao nužnih preduvjeta za organiziranje Osnivačkog kongresa. Pokazalo se to bezrazložnim. Upravo se u tome i ogleda veličina Titova političkog realizma, što je osnivanje nacionalnih partija u Hrvatskoj i Sloveniji stavio među prve zadatke, dajući im životnu i praktičnu težinu, a to je bilo najhitnije.

Dakle, nije bilo ni bitno što se na Osnivačkom kongresu KP Hrvatske, održanom kraj Samobora 1. kolovoza 1937, našlo veoma malo delegata, njih svega 16. predstavljajući na taj način samo neka područja i organizacije u Hrvatskoj. Bilo je u tadašnjem trenutku najhitnije, da se održi Osnivački kongres, pa makar bio i »krnji kongres«, kako ga je Tito nazvao, jer se tim činom konkretno otvara nova stranica u daljnjoj razvojnoj liniji komunističkog pokreta u Hrvatskoj. Kongres je, naime, bio glavni formulator bitnih programskih gledišta KP ne samo s obzirom na nacionalno nego i na niz drugih vitalnih pitanja, a ta su gledišta trebala što prije da budu prezentirana partijskom članstvu kao putokaz za daljnju akciju. U vezi s tim treba sagledavati i Titovu ulogu, jer je on bio glavni organizator Kongresa i dao mu osnovni pečat.

Osnivački kongres KP Hrvatske održan je u vrijeme kada je već sasvim jasno bila vidljiva neposredna opasnost od fašizma, koji je svojim naglim usponom zaprijetio i miru u svijetu i nezavisnosti mnogih naroda, u prvom redu malih naroda. Kongres je bio pozornica s koje je Komunistička partija pravodobno upozoravala na smrtnu opasnost od fašizma za hrvatski narod kao i za sve jugoslavenske narode, pozivajući na stvaranje jedinstva i suradnje među njima, kao bitnog uvjeta za organiziranje oslobodilačkog otpora.

Sasvim jasnim pogledima za rješavanje nacionalnog pitanja KP Hrvatske je u programskim dokumentima svog Osnivačkog kongresa odlučno odbacila optužbe, koje su upućivane od domaće reakcionarne buržoazije i malograđanskih skupina, da komunistički pokret ne vodi brigu o tom pitanju. KP Hrvatske je u vezi s tim jasno odredila svoj lenjinistički pristup sagledavanju i rješavanju nacionalnog pitanja. Ona u središte borbe za nacionalno oslobođenje postavlja radničku klasu kao snagu koja je životno zainteresirana za rješavanje sudbine svoje nacije. Upravo zbog toga je Osnivački kongres uputio poziv da se pod okriljem Partije zbližavaju komunisti, radnička klasa, seljaštvo, demokratska inteligencija i ostali široki slojevi naroda. U vezi s tim Osnivački kongres KP Hrvatske oštro je osudio nacionalističke i šovinističke pojave i tendencije koje teže rušenju zdravih i progresivnih međunacionalnih odnosa, ističući da su perspektiva i sloboda hrvatskog naroda zajamčeni samo u bratskoj slozi i suradnji s ostalim jugoslavenskim narodima.

Osnivanje KP Hrvatske označavalo je presudan datum u razvojnoj liniji partijske organizacije u Hrvatskoj. U Proglasu hrvatskom narodu, koji je izdao Kongres, ističe se da osnivanje KPH »nije slučajno, nego proističe iz dugogodišnje borbe Komunističke stranke Jugoslavije, koja je branila ne samo interese radničke klase nego je na svojoj zastavi imala uvijek ispisanu i ideju nacionalne slobode, ravnopravnosti i bratstva među narodima. Između radničkih interesa i pravih interesa hrvatskog naroda nema i ne može da bude nesuglasica, jer su radnici dio svog naroda, krvno zainteresirani da narod bude slobodan, da mu bude osiguran razvitak, da se poštuje sve što je lijepo i napredno u njegovim tradicijama i kulturi. Boreći se za te ideale, mi se borimo, također, protiv nacionalne zagriženosti

(šovinizma), jer znamo da su pravi napredak i sloboda hrvatskog naroda osigurani samo u bratskoj slozi i suradnji s ostalim narodima Jugoslavije.«

U tim godinama, uoči sloma Kraljevine Jugoslavije, kada se KPJ počela izgrađivati pod Titovim vodstvom u partiju revolucije, i na području Hrvatskog zagorja postepeno se sve više osjeća politička djelatnost komunista. To je vidljivo dolazilo do izražaja u naprijed prikazanom štrajkaškom pokretu. Pored toga sve se više radi na širenju političkog utjecaja u seljačkim masama. U vezi s tim posebno se postavljalo pitanje suzbijanja političkog utjecaja HSS-a i drugih građanskih snaga.

Utjecaj HSS-a u Hrvatskom zagorju ne može se zanemariti, pored ostalog i zato što se ne bi mogla shvatiti suština i veličina borbe KPJ za najširu mobilizaciju masa za borbu protiv fašizma i za nove revolucionarne promjene koje mogu da izvedu same mase, sam narod pod rukovodstvom KPJ kao avangardne radničke klase. Zato je u prvom planu napora KPJ bila borba za mase na najširoj platformi Narodne fronte u godinama prije drugog svjetskog rata.

S obzirom na nacionalnu i socijalnu strukturu stanovništva razumljivo je daje HSS imala znatan politički utjecaj na mase i na njihovo političko opredjeljenje u određenim situacijama. HSS je kao građanska stranka bila dosta dobro organizirana. Svojim horizontalnim i vertikalnim organizacionim formama težila je pokriti i najmanje selo (ogranici Seljačke sloge, seoski odbori. Seljačka zaštita, općinska i kotarska rukovodstva itd.). Svi stanovnici, muško i žensko, staro i mlado tretirani su kao pripadnici stranke. Težnja rukovodstva HSS-a bila je da to bude pravi seljački masovni pokret. Politička aktivnost manifestirala se u raznim oblicima: masovni zborovi u selima, sastanci rukovodstava, kulturno-prosvjetna djelatnost ogranaka Seljačke sloge, razne priredbe, folklor, vježbe Seljačke zaštite itd. Prilikom manifestacije i zborova uvijek je i svuda isticano geslo: »Vjera u boga i seljačka sloga«. Seljake se uvjeravalo da treba da se bore protiv vladavine velikosrpske buržoazije i da sva zla koja osjećaju dolaze otuda. Seljak se zanosio obećanjima koja su mu, naročito uoči izbora, davali vođe HSS-a.

HSS je u svoje redove okupila sve imućnije i bogate seljake koji su postali raznorazni funkcioneri u selima, općinama i kotarima, a time i nosioci politike stranke u seljačkim masama.

Unatoč velikom uspjehu na izborima za Skupštinu u prosincu 1938, Maček napušta Udruženu opoziciju i ide na izravno sporazumijevanje s nosiocima režima. Dolazi u kolovozu 1939. do sporazuma Mačeka i Dragiše Cvetkovića, predsjednika vlade u Beogradu. Hrvatsko pitanje u monarhiji buržoazija rješava kompromisom. Formirana je banovina Hrvatska na čelu s banom Ivanom Šubašićem.

Pokazalo se veoma brzo da je buržoazija solidarna u svojoj klasnoj politici. U vanjskopolitičkoj orijentaciji zemlje sve više dolazi do izražaja kurs prema fašističkoj Njemačkoj i Italiji. Na unutrašnjem planu pojačava se pritisak režima nad progresivnim snagama. Pojačava se progonima, naročito komunista, za koje se osnivaju logori. Veliki broj istaknutih komunista dočekao je u Mačegovim logorima okupaciju zemlje i predani su fašističkim slugama, ustašama, koji su ih sve pobili.

Na svijest seljaka nastoji djelovati i klerofašizam s izrazito antikomunističkom tendencijom. U školama, u crkvama i u svim prilikama dio svećenstva je širio antikomunističku propagandu. Održavane su propovijedi o komunizmu i boljševizmu, služene mise i održavane posebne molitve za spas od »komunističkog zla« itd. Kod neupućenog, neprosvijedenog i u svakom pogledu zaostalog sela težila se stvoriti predstava o komunizmu kao najvećem ljudskom zlu protiv kojeg se treba u ime boga svim snagama boriti. Ljudi su trovani takvim lažima i demagogijom kao

npr. da će svijesti s istog kotla, da žene postaju zajednička svojina, da komunizam razara porodicu itd.

Na iskrivljenu nacionalnu politiku, odnosno borbu za nacionalno oslobođenje koju je vodila hrvatska buržoazija, nadograđivala se ovakva propaganda crkve i klera. U tim relacijama se može sagledati veličina djela Komunističke partije koja je u burnim i sudbonosnim danima drugoga svjetskog rata uspjela za relativno kratko vrijeme svojim radom i borbom prevladati sve te naslage iskrivljene svijesti ljudi tako da seje već 1942/1943. godine gotovo ogromna većina stanovništva opredijelila za NOB. Zbog uvjeta u kojima je siromašni seljak stotinama godina živio, a posebno između dva rata, kada je bio manipuliran od vodstva HSS-a koja mu je svoje interese nametnula kao njegove vlastite, seljak je postajao sve više nepovjerljiv prema raznoraznim obećanjima. Po svom ekonomskom, političkom i društvenom položaju siromašni seljak se nalazio na najnižoj ljestvici socijalne stratifikacije društva. Političke stranke, crkva, kler, vladajuća klasa i buržoazija učinili su sve da on što dulje ostane na razini srednjovjekovne zaostalosti i bijede kako bi mogli što dulje njime vladati, držati ga u uvjetima ropske potčinjenosti i eksploatacije. Uvjeti u kojima je živio učinili su da je seljak bio tradicionalno konzervativan jer ga nitko nije upućivao na revolucionarni put borbe za potpuno ekonomsko i političko oslobođenje. Protiv svih tiz zala, seljak se nije mogao sam boriti. Iako je sačinjavao 90% stanovništva u kotaru, on je bio nemoćan. Seljak je iz godine u godinu sve više materijalno propadao — osiromašivao. Glavna mu je preokupacija bila kako preživjeti, kako prehraniti brojnu obitelj. U uvjetima siromaštva i bijede seljak je živio stotinama godina pod tuđim feudalnim i kapitalističkim jarmom. Kada je postao vlasnik komadića zemlje, on nije bio dovoljan da ga prehrani. Ali to je bilo jedino što je posjedovao i zato je bio tako čvrsto vezan za svoj komadić zemlje, jer je, uz povremeno nadničarenje kod seoskih bogataša i vlastelina, bio jedina nada da se preživi. Jasno je da se ovdje radilo u prvom redu o onoj masi seoske sirotinje koja je zbog svog socijalno-ekonomskog položaja bila jednom nogom u redovima proletarijata i radničke klase. Njezin položaj i interes bio je istovjetan ili veoma blizak radničkoj klasi. Prema tome, po svom društveno-ekonomskom položaju takav seljak nije mogao biti ništa drugo nego prirodni saveznik radničke klase. To naročito važi za seljačku omladinu čiji su se interesi mogli identificirati jedino s interesima radničke klase i ostvariti u revolucionarnoj borbi. Međutim, kada će takvo seljaštvo i njegova mlada generacija stvarno postati saveznik u revolucionarnoj borbi za izmjenu društvenih odnosa, to je zavisilo, kako od objektivno datih historijskih uvjeta, tako i od jačine utjecaja subjektivnog činioca, avangarde radničke klase da mu ukaže i da ga povede na put borbe za njegovo vlastito oslobođenje.

Jedan od glavnih ciljeva vodstva HSS-a bio je da se razbije utjecaj KP među radnicima u Oroslavju. Zbog toga dolazi od 1935. godine na dalje do oštre političke borbe i polarizacije među radnicima u Oroslavju. Prevladavajuća politička klima Hrvatske seljačke stranke na selu imala je određenog utjecaja i na, do tada, borbene radnike. Kotarsko i općinsko rukovodstvo stranke bilo je posebno zainteresirano da radnike pridobije za svoju političku koncepciju. To su težili postići preko organizacije Hrvatskog radničkog saveza u tvornicama. U Oroslavje dolaze pojedini prvaci HSS-a i HRS-a iz Zagreba. Na skupovima radnika dolazi do oštre polarizacije. Predstavnici HSS zahtijevaju da se radnici učlanjuju u HRS pod izlikom da su tu pravi interesi radnika. Marko Čižmek sa suradnicima ostaje u manjini. Podružnice HRS i URSS zasjedaju odvojeno. Na sjednice URSS dolazi

Drago Marušić iz Zagreba. Prevladala je politika HSS i HRS kao eksponenta te politike među radnicima. God. 1937. predsjednici podružnice HRS u »Preslici« Alojz Flegar i »Zagorske dd« Ivan Breber organiziraju štrajk radnika i zahtijevaju da Čižmek Marko, Čižmek Vid i Varžić Ljudevit napuste fabriku kao komunistički elementi. Međutim, podružnica URSS-a ipak se nije potpuno ugasila. Marko Čižmek sa grupom drugova ostaje dosljedan i on predvodi jedan broj URSS-ovaca koji će to ostati sve do njegove zabrane krajem 1940. godine. Oni su i dalje primali naprednu radničku štampu, održavali sastanke i provodili političku aktivnost. Kuća Marka Čižmeka bila je mjesto okupljanja naprednih drugova. U njoj su se održavali partijski i sindikalni sastanci. Jedan takav sindikalni sastanak održanje 1939. godine a prisustvovalo mu je oko 30 drugova. Na sastanku je bio Marko Belinić koji je govorio o političkoj situaciji i zadacima sindikata.

Godine 1937. žandarmerija vodi postupak protiv 19 radnika »Zagorke« iz Bedekovčine zbog rasturanja i kupovanja ilegalnih knjiga. To su bile knjige: »Umovanje zdravog razuma« od Vase Pelagića i »Jedna godina rata u Španiji« od Dedijera. Taj materijal dostavio je iz Zagreba u Bedekovčinu stari revolucionar Jaša Jureković, rodom iz sela Klokovec.

Konfrontacija komunista sa klerikalnim snagama osobito je došla do izražaja u Mariji Bistrici. Relativno rana pojava političke konfrontacije u Bistrici poslije diktature bila je uvjetovana specifičnim položajem Bistrice ne samo u kotaru već i mnogo šire. Naime, Bistrica je u to vrijeme bila najveće svetište u Hrvatskoj. U njoj su od proljeća do jeseni svake godine hodočastili prošćenari iz svih krajeva Hrvatske pa je samim time Bistrica postala i značajno turističko mjesto. Prošćenari su tu trošili znatne svote novaca od kojeg je najveći dio otjecao u ruke zagrebačke nadbiskupije, a ostalo u ruke domaćih bogataša, trgovaca i gostioničara. Kao po pravilu ovi posljednji imali su i odlučujući utjecaj na vođenje općinske politike i donošenje takvih odluka koje su im omogućavale veće profite (npr. paušalno plaćanje trošarine na prodano vino, a ne prema stvarnom prometu), dok su se istovremeno sve veći rashodi općine pokrivali visokim nametima siromašnih seljaka. Sve je to, kao i niz drugih suprotnosti, izazivalo nezadovoljstvo, određena politička previranja kao i borbu za politički utjecaj na rad općinske uprave.

Sve više se razvija rad grupe komunista i simpatizera KP u Mariji Bistrici. Politički rad ove grupe bio je širok: formiranje kružoka koji je organizirao politička predavanja i diskusije; djelovanje u »Narodnoj knjižnici«, u pjevačkom društvu »Tomislav«, nogometnom klubu i vatrogasnom društvu. Osobito je bilo važno izdavanje i rasturanje letaka u kojima je demaskiran rad domaćih reacionara. Izdana su četiri letka pod slijedećim naslovima: »Što žele bistrički fašisti«, »Hrvati Bistričani«, »Skidanje maska« i »Raskrinkavanje klerofašista«. U posljednjem letku, u ljeto 1937, pored ostalog rečeno je i ovo:

»Da li je potrebno da se iz Bistrice šalje svaki dinar zagrebačkom kaptolu koji je tako bogat? Zar ne bi bilo dobro da mi imamo bolnicu u našem mjestu jer je nema čitavo Zagorje, da imamo srednju školu da se na jeftin način školuju naši sinovi.« »Od Bistrice imaju svi koristi samo ne sami Bistričani.« I dalje: »Ako naše svećenstvo želi da bude prijatelj sirotinje, neka oprostí lukno, neka se ne moli u crkvi za fašiste i neka ne vodi procesije za pobjedu fašizma. Tražimo da se svećenstvo odreče fašizma, te neka budu propovjednici istine, pravde, sloge i jednakosti.«

Leci su štampani u više tisuća primjeraka i dijeljeni stanovništvu po selima i svim prošćenarima u Mariji Bistrici.

Ovaj letak je zabrinuo crkvene krugove i izazvao protuakciju najvišeg vrha crkve u Hrvatskoj — Kaptola iz Zagreba. Posebno je s velikim publicitetom u zagrebačkoj štampi pripremano hodočašće u Mariju Bistricu, nastojeći da pokrenu što veći broj hodočasnika iz Zagreba. Procesiju je vodio dr Alojzije Stepinac, nadbiskup s elitom zagrebačkog klera, te načelnik grada Zagreba dr Teodor Pečić sa gradskim zastupnicima i drugi brojni uglednici crkve i grada. U Bistrici je organizirana tzv. lurdska procesija. Poslije ceremonija općina grada Zagreba pripremila je svečani ručak. Za vrijeme ručka načelnik grada Zagreba je pozdravio dra Stepinca i prisutne. U svom odgovoru na zdravicu dra Pečića, nadbiskup Alojzije Stepinac je rekao i ovo:

»Jučer navečer, kad smo stigli ovamo, kazao mi je domaćin, da se među narod dijele neki letci, koji govore protiv nas i koji se zaklanjaju za razne autoritete. No, mi dobro znamo tko su oni što dijele letke i iz koje kuhinje dolaze. Nisam ništa htio da govorim jučer, nego sam čekao kako će biti danas. A vidio sam ovaj divan rezultat, ovu našu velebnu procesiju pa mislim da je to najbolji odgovor. Oni se pozivaju na biskupa Langa i na hrvatski Lurd, a oni bi bili i te kako sretni, da mogu benzinom i petrolejem da potpale naše crkve kao one u Španiji. Ništa im ne koristi da se sakrivaju za nečije ime i autoritet. Ali, mi ćemo se složiti i nastojati da ih nestane iz naroda.«

Reakcija crkve na objavljeni letak bila je, dakle, direktna i oštra. I vlasti su povele službenu istragu, ali bez rezultata.

Postignuti uspjesi u radu komunista na području Hrvatskog zagorja otvorili su vidljiv proces raslojavanja HSS-a, koja se inače sve više kompromitirala nakon sporazuma Cvetković-Maček i svoje politike u Banovini Hrvatskoj. To raslojavanje najrječitije potvrđuje činjenica daje niz uglednih pristaša HSS-a već tada surađivao ili simpatizirao s komunistima. U općini Bedekovčina Stjepan Petrovečki bio je načelnik općine Bedekovčina i predsjednik općinske organizacije HSS-a od 1940. i predsjednik odbora Narodne pomoći za Bedekovčinu. Njegov brat Franjo bio je tajnik kotarske organizacije HSS-a za kotar Zlatar, a istovremeno je bio u Bedekovčini, gdje je živio, član odbora Narodne pomoći. Oba su brata bili aktivni sudionici NOB-a. U tome odboru Narodne pomoći bila su još dva člana KPJ, jedan kandidat za KPJ i jedan simpatizer.

U općini Veliko Trgovišće — kotar Klanjec simpatizeri su bili dvojica uglednih seljaka funkcionera HSS-a. Oni su od prvih dana stupili na stranu NOB-a, naravno pod utjecajem komunista. To su bili: Stjepan Tuđman, načelnik općine Veliko Trgovišće, koji je od početka NOB-a aktivno i organizirano radio za NOP. Drugi je bio August Bartol »Hrs« iz Ravnica, kotarski funkcioner HSS za kotar Klanjec. Opredijelio se za NOP 1941. godine.

Ivan Rumbak »Živko« iz sela Slatina, kotar Krapina bio je tajnik Općine Petrovsko i funkcioner HSS-a. Od početka NOB-a počeo je surađivati, a u proljeće 1943. godine na poziv Partije napustio je općinu i otišao u ilegalnost.

Stjepan Nežmahen (Stariji) iz Krapinskog Vidovca bio je predsjednik kotarske organizacije HSS-a za kotar Krapina. Iako je već bio nemoćan starac, prezreo je Mačkovu politiku čekanja i uz pomoć drugova u jesen 1944. godine pristupio velikom narodnom zboru na kome je javno biran u Okružni odbor Jedinствene narodnooslobodilačke fronte.

Na širem području Zaprešić iz redova HSS-a kao pristalice Narodnog fronta isticali su se Josip Hlašč koji je krajem 1942. sa suprugom otišao na Kalnik u redove

NOP-a, Stjepan Brlić koji je 1943. postao član Okružnog NOO-a Zagreb i Antun Strgar u čijoj kući je 1941. održan partijski tečaj.

Ovdje su iznijeta imena samo nekoliko najistaknutijih pripadnika HSS koji su odmah od početka NOB-a prihvatili njene ciljeve i za njih se borili. Takvih je bilo širom Hrvatskog zagorja, osobito u nižim, općinskim i seoskim organizacijama. U Hrvatskom zagorju utjecaj HSS-a 1939. godme nije više jak i masovan kao ranije. Od 1939. na dalje, bez obzira na napore da se u Zagorju postigne aposlutni utjecaj u širokim radnim masama, taj utjecaj opada u narodu, a to je bio pokazatelj daljnjeg jačanja utjecaja KPH.

Osim partijskih i organizacija SKOJ-a postojali su u Zagorju mnogobrojni odbori raznih frontovskih i antifašističkih oblika: odbori Jedinstva radnika i seljaka, odbori Narodne pomoći, odbori Stranke radnog naroda itd. Njih su sačinjavali brojni klasno orijentirani radnici i seljaci, naročito oni koji su radnije bili članovi raznih foruma u klasnim radničkim organizacijama: radnički povjerenici, članovi sindikalnih uprava, strukovnih organizacija, štrajkaških odbora, radničkih kulturno-umjetničkih društava, sportskih radničkih društava.

Sve je više dolazilo do izražaja sudjelovanje žena u revolucionarnom radničkom pokretu i NOB-u u Hrvatskom zagorju. Posebno su bile aktivne: Anka Butorac, delegat CK KPH; Marija Habulin, tehnički sekretar CK KPJ i španski borac; Marija Lovrenčak, učiteljica, član Okružnog komiteta KPH za okrug Krapina; Cvijeta Huis, Ankica Čizmek, Antonija Čajko, Matilda Jakuš-Mejarec, Ljubica Čleković, Katica Hršak, Josipa Špiranec, Amalija Šenjuga, Barica Šimunjak, Tonka Mrkoci-Jurin, Ana Mrkoci-Brlečić »Marija«, Elizabeta Jadan, Evica Jadan, Adela Petrovečki, Ankica Lončar-Hurščak, Jaga Zvonar, Kristina Vidiček, Anka Ivić, Ruža Klas, Barica Šukec, Marica Plečko, Štefanija Bogović-Cvetko, Zora Tkalec, Anka Berislavić, Zorica Vragović, Jagoda Božić-Marković^ Kata Herceg, Milka Katalenić-Mrzlečki, Nada Jurman, Darinka Slani, Ruža Škrinjar-Grečić, Ljubica Posavec, Zdenka Sladović, Lucija Borjan, Vera Kantura, Micika Balija, Ljubica Pavlinić, Anka Bartol, Janica Pukljak, Ankica i Marica Lovrek, Štefa Posavec, Barica Tišljar, Ankica Lovrečić, Darinka Gluhak, Marija Rohan, Katarina Lončar, Marija Gluhak, Emilija Slokar. Dragica Posavec, Terezija Habazin, Magda Jambrešić, Tonka Sambolić, Anka Sambolić, Bara Sambolić, Zorica Marinčić, Vera Varga, Roza Uroić, Zora Brlek, Štefa Plenar, Vera Kušek, Barica Solgat, Slava Lončar, Marija Margetić, Milka Gregurek, Andela Božić, Slava Hubak, Ana Markuš, Andela Prpić, Mara Huzjak, Kata Huzjak i mnoge druge zaslužne žene.

Mnogobrojne žene-radnice, organizirane u URSS-u stjecale su revolucionarne navike uz svoje drugove radnike, borile se s njima u štrajkovima za zajednička prava — »za jednak rad — jednaka plaća«, itd.

Partijske organizacije na području Zagorja organizirale su sakupljanje pomoći španjolskim borbicima. Grupa komunista Zagoraca otišla je u Španiju da se bori s oružjem u ruci na strani republikanske vojske.

Jedno se dirljivo pismo sačuvalo iz tog vremena. Napisao ga je iz Barcelone Stjepan Rogina, konjščinski radnik, svome bratu.

Pismo glasi:

»Dragi brate,

Mogu ti javiti da sam živ i zdrav, koje i Tebi želim. Nadalje ti mogu javiti da se nalazim već godinu dana u Španiji. Ja nisam zaboravio ni Tvoju molbu da ti pomognem. Strpi se, kad završimo svoju zadaću ovdje, onda će i Tebi biti lakše. Mi, radnici i seljaci iz drugih država došli smo da pomognemo golorukom španjolskom

Španija 20. 8. 38.

Dragi brate!

Mogu ti javiti da sam živ i zdrav koje i
tibi rećim. Nadalje ti mogu javiti da se
malatim već godinama daleko u Španiji.
Ja znam da ti nemaš raste sam ovde i
kuda sam otišao jer ti nisam nista rekao
ti sigurno misliš da sam nekako
na put ali to nije, ja uvijek mislim
da mogu nabolje kojim se mi ti više
puta pokušat da ti pomognem.
Tito ti nista ne može jer moja volja
je biti po slabiji. Bato se malo stoji
jer kadle ćemo svršiti svoju radnju ovde
onda će biti nijedan nijedan i ti i svi
radnici i seljaci u Jugoslaviji. Ja sam
čitao u novinama kako je napao general
Franco španske seljake i radnike koje se
ni izvoljelo svoj radnički narod

DIO PISMA KOJE JE STJEPAN ROGINA IZ ŠPANJOLSKE UPUTIO BRATU U KONJŠČINU

narodu u borbi protiv generala Franka. A njemu pomažu Hitler i Musolini. Oni bi htjeli da zarobe cijeli svijet, i da vladaju njime. Ali to im mi, radnici i seljaci, nikada nećemo dati.

Vidiš, bratac, kako si i ti siromašan, nalazio se u bijedi, gospoda imaju velika imanja, a ti nemaš niti toliko da bi mogao preživjeti sa ženom i djecom. Nemaš za što kupiti soli. Zemlja je seljačka i treba je dati seljacima. Ja se nalazim na strani Republike, a naša pobjeda koristila bi i radnim ljudima Jugoslavije.

Za mene ne brini, jer sam zdrav, i kada se svrši rat, ja ću se vratiti i sretno ćemo živjeti.

Zasad ništa više, nego primi srdačni pozdrav od Tvog brata Stjepana, vojnika Narodne armije, borca za slobodu i mir.

Živjela Republika, živjela sloboda, zdravo!

Stjepan Rogina«

U španjolskom ratu su sudjelovali Antun Bednjanec, Marija Habulin, Josip Husinec, Stjepan Rogina, Rudolf Jakuš, Andrija Muhek, Juraj Rožman, Izidor Štrok, Stjepan Slatković, Pero Jevčić, Josip Kelek, Ivan Bišćan, Janko Galamboš, Mirko Horvat.

Osobito se omladina diljem Zagorja vrlo aktivno uključila u međunarodnu solidarnost oko Španjolske. Diljem Zagorja sakupljala se »narodna pomoć« za španjolske borce, u čemu su se naročito istakle skojevske grupe Bedekovčine, Marije Bistrice, te napredna omladina Đurmanca, Zaprešića, Kupljenova, Pojatnog i Brdovca.

Sve intenzivniji politički rad komunista i simpatizera KPH rezultirao je i stvaranjem šire partijske organizacije u Hrvatskom zagorju. Proces osnivanja ćelija KPH i SKOJ-a u pojedinim mjestima osobito dolazi do izražaja u razdoblju 1938—1941. godine, kada je i prikazana politička djelatnost urodila glavnim plodovima.

Pored navedenih prvih partijskih ćelija, osnovanih u Mokricama i Lugu Poznanovečkom (1934), u navednom razdoblju osnivaju se jedna za drugom nove organizacije komunista i skojevaca.

Već 1935. godine u »Zagorki« u Bedekovčini djeluje partijski aktiv od tri člana.

Godine 1935. osnovana je ćelija KPH u Prudnicama, kotar Zagreb vanjski, sa pet članova te u Mesnoj industriji Zaprešić sa šest člana.

Iduće, 1938. godine, osnovane su nove ćelije na području kotara Zlatar u Bedekovčini i Poznanovcu; u Kupljenovu, kotar Zagreb, zapadni; u rudniku Ivanec, kotar Ivanec.

Godine 1939. osnovana je ćelija u Mariji Bistrici, kotar Donja Stubica.

Iduće, 1940. godine, osjetno se povećava broj novih partijskih ćelija u Hrvatskom zagorju. Partijska ćelija osnovana je u Ivancu. Na području kotara Zlatar osnovane su ćelije u selima Grabama Pustodolu, Loboru i Maču. U kotaru Krapina osnovane su ćelije u Začretju, Zaboku i Đurmancu. Na području kotara Zagreb vanjski osnivaju se nove ćelije u Zaprešiću, Brdovcu (dvije), Hruševcu Pušćanskom, Hruševcu Kuplenskom i Pojatnom. U kotaru Klanjec osnovane su ćelije u Luki i Pluski. U kotaru Donja Stubica osnovane su ćelije u Mokricama i Gornjoj Stubici.

U toku 1941. godine osnovan je veći broj ćelija. U kotaru Zlatar osnovane su ćelije u Belcu, Konjšćini i Budinšćini, Turnišću-Brlekovo i u Hrašćini-Trgovišću. U klanječkom kotaru ćelije su osnovane u Dubrovčanu i Ravnicama, a u kotaru Zagreb vanjski u Bregovljanu, Pušći Gornjoj, Pušćanskom Trsteniku, Šibicama, Harmici-Šenkovec i Drenju Brdovečkom. U kotaru Donja Stubica osnovane su ćelije u Jakovlju (dvije), Donjoj Podgori i Bistričkom Podgorju. U krapinskom kotaru osnovana je ćelija u Jesenju Gornjem.

KARTA KOJU JE GRUPA ZAGORACA, ŠPANSOLSKIH BORACA,
 POSLALA IZ FRANCUSKOG LOGORA

Ćelije SKOJ-a osnovane su god. 1940. u Lugu Poznanovečkom i Poznanovcu (kotar Zlatar), te u Kupljenovu (kotar Zagreb vanjski). U toku 1941. godine na području kotara Zagreb vanjski osnovane su još skojevske ćelije u Brdovcu, Pojatnom, Prudnicama, Zaprešiću te u Bistrici, Oroslavju, Jakovlju, Gornjoj i Donjoj Stubici na području kotara Donja Stubica.

Tabelerani prikaz osnovnih podataka o organizacijama KPH i SKOJ-a u Hrvatskom zagorju prije početka oružanog ustanka izgleda ovako:

Red. br.	Partijska ćelija	Osnovana godine	Broj članova 27. 7. 1941. god	Kotar
1.	Mokrice	1933.	4	D. Stubica
2.	Lug Poznanovečki	1934.	16	Zlatar
3.	Bedekovčina (partijski aktiv u »Zagorki«)	1935.	3	Zlatar
4.	Prudnice	1935.	5	Zagreb v. (Zaprešić)
5.	Zaprešić	1933.	6	Zagreb v. (Zaprešić)
6.	Rudnik Ivanec	1938.	5	Ivanec
7.	Kupljenovo	1938.	8	Zagreb v. (Zaprešić)
8.	Bedekovčina	1938.	9	Zlatar
9.	Poznanovec	1938.	15	Zlatar
10.	Marija Bistrica	1939.	3	D. Stubica
11.	Mokrice	1940.	4	D. Stubica
12.	Gornja Stubica	1940.	5	D. Stubica
13.	Ivanec	1940.	5	Ivanec
14.	Luka	1940.	3	Klanjec
15.	Pluska	1940.	6	Klanjec
16.	Začretje	1940.	7	Krapina
17.	Zabok	1940.	11	Krapina
18.	Đurmanec	1940.	4	Krapina
19.	Brdovec I	1940.	5	Zagreb v. (Zaprešić)
20.	Brdovec II	1940.	5	Zagreb v. (Zaprešić)
21.	Hruševac Puščanski	1940.	5	Zagreb v. (Zaprešić)
22.	Hruševac Kupljenski	1940.	5	Zagreb v. (Zaprešić)
23.	Pojatno	1940.	5	Zagreb v. (Zaprešić)
24.	Zaprešić	1940.	5	Zagreb v. (Zaprešić)
25.	Lobor	1940.	5	Zlatar
26.	Mače	1940.	4	Zlatar
27.	Grabe Pustodol	1940.	6	Zlatar
28.	Jakovlje	1941.	7	D. Stubica
29.	Jakovlje II (kod Cohe)	1941.	3	D. Stubica
30.	Donja Podgora	1941.	5.	D. Stubica
31.	Bistričko Podgorje	1941.	5	D. Stubica
32.	Dubrovčan	1941.	4	Klanjec
33.	Žinci	1941.	3	Klanjec
34.	Ravnice	1941.	3	Klanjec
35.	Jesenje Gornje	1941.	4	Krapina
36.	Bregovljane	1941.	4	Zagreb v. (Zaprešić)
37.	Pušća Gornja	1941.	4	Zagreb v. (Zaprešić)
38.	Pučanski Trstenik	1941.	4	Zagreb v. (Zaprešić)
39.	Šibice	1941.	4	Zagreb v. (Zaprešić)
40.	Harmice—Šenkovec	1941.	4	Zagreb v. (Zaprešić)
41.	Drenje Brdovečko	1941.	4	Zagreb v. (Zaprešić)
42.	Belec	1941.	3	Zlatar
43.	Konjščina	1941.	8	Zlatar
44.	Budinščina	1941.	3	Zlatar
45.	T urnišće—Brlekovo	1941.	4	Zlatar
46.	Hrašćina-T rgovišće	1941.	4	Zlatar

Red. br.	Ćelija SKOJ-a	Osnovana godine	Broj članova 27. 7. 1941. g.	Kotar
1.	Kupljenovo	1940.	4	Zagreb v.
2.	Lug Poznanovečki	1940.	16	Zlatar
3.	Poznanovec	1940.	5	Zlatar
4.	Jako vije	1941.	5	D. Stubica
5.	Bistrica	1941.	3	D. Stubica
6.	Oroslavje	1941.	3	D. Stubica
7.	Gor. Stubica	1941.	3	D. Stubica
8.	Donj. Stubica	1941.	3	D. Stubica
9.	Brdovec	1941.	5	Zagreb v.
10.	Pojatno	1941.	9	Zagreb v.
11.	Prudnice	1941.	5	Zagreb v.
12.	Zaprešić	1941.	5	Zagreb v.

U nizu mjesta, u kojima nisu postojale organizirane partijske ćelije, djelovali su komunisti pojedinci. Na području Jablanovca i Novaka djelovao je Pero Car, u Bistranskom Oborovu Ivan Poljak, u Svedruži Marija Lovrenčak.

Iz prikazanih tablica o Partiji i SKOJ-u vidimo da su do dana ustanka 1941. godine na području spomenutih općina bile 44 partijske ćelije sa preko 240 članova KPJ i 12 organizacija SKOJ-a sa oko 70 članova.

Ako bi trebalo dati ocjenu procesa stvaranja partijskih i skojevskih organizacija u Hrvatskom zagorju, onda treba u prvom redu ukazati na ove značajke:

a) Osnivanje partijskih i skojevskih ćelija postiže svoj pravi intenzitet do 1938. godine. To znači da su u razdoblju do 1941. godine, kada se KPJ pod Titovim vodstvom izgrađuje i politički i organizaciono u partiju revolucije, i u Hrvatskom zagorju postignuti glavni rezultati na toj liniji.

b) Brojnost partijskih ćelija nije bila u pravom skladu sa stupnjem stvarnog utjecaja Partije na ovom području. Sigurno je niz objektivnih i subjektivnih razloga utjecao da nije nastao veći broj partijskih ćelija koje bi obuhvatile i veći broj organiziranih komunista. Uvjeti su za to postojali, na što ukazuje činjenica da su u djelatnost partijske organizacije kroz razne kolosijeke i oblike rada bili uključeni brojni simpatizeri, od kojih su mnogi mogli imati status kandidata KPH.

c) Posebno se ispoljila slabost u organiziranju omladine u SKOJ. S obzirom na stvarnu političku djelatnost omladine u Hrvatskom zagorju, i skojevska organizacija je sigurno mogla biti brojnija.

Značajan korak u daljnjoj konsolidaciji i povezivanju partijskih organizacija u Hrvatskom zagorju bilo je održavanje prve okružne partijske konferencije 28. srpnja 1940. god. u Krapini. Konferenciji je prisustvovalo osam delegata: Marija Lovrenčak, Ivan Huis, Stjepan Kovačec, Marko Čižmek, August Herceg, Antun i Lacko Jakuš, Petar Kin. Kao predstavnici Centralnog komiteta KPH na konferenciji su bili Anka Butorac, Mirko Bukovec i Martin Franekić. Na konferenciji je izabran Okružni komitet od sedam članova. Također su izabrani delegati za Prvu zemaljsku konferenciju KP Hrvatske.

PRVA OKRUŽNA PARTIJSKA KONFERENCIJA OKRUŽNOG KOMITETA KPH ODRŽANA NA STAROM GRADU U KRAPINI 28. SRPNJA 1940. GODINE

Na Prvoj konferenciji KP Hrvatske, održanoj u Dubravi kraj Zagreba 25. kolovoza 1940, prisustvovao je Josip Broz Tito, kao generalni sekretar KPJ. Sudjelovala su 64 delegata iz raznih krajeva Hrvatske, a ta činjenica također, bez sumnje, svjedoči o opsegu i značenju ovog skupa. Delegati Okružnog komiteta KPH Krapina na konferenciji bili su August Herceg »Brko«, Petar Kin, Lacko Jakuš, Marko Čižmek i Josip Tucman.

Analiza razvoja političkog režima u Jugoslaviji, s težištem na situaciji u Hrvatskoj, obilježena je bila na Konferenciji u prvom redu izrazitim pridavanjem pažnje njegovoj drugoj etapi koja počinje sklapanjem sporazuma Cvetković Maček, kolovoza 1939, i stvaranjem Banovine Hrvatske koja navršava svoju prvu godinu upravo u vrijeme održavanja Konferencije. Ta činjenica ne može se, međutim, objasniti samo time što je bilo neophodno potrebno da rukovodstvo KPH ocijeni karakter postojeće političke situacije u zemlji kako bi se zauzeo potreban stav i uočila na taj način perspektiva daljeg razvoja, nego i time što je politička praksa vlade Cvetković—Maček u potpunosti razbila sve moguće nade i iluzije o demokratizaciji zemlje, koje su dijelom postojale u naprednim i antifašističkim skupinama društva, obuhvaćajući ih u najširem smislu riječi. Zbog toga je ta etapa u razvoju režima, koji je osobito u pogledu svoje klasne politike činio očigledan korak natrag, tj. jačanje snaga reakcije, gotovo isključivo zaokupljala pažnju Komunističke partije Hrvatske kao pokretača i nosioca suprotne, proturežimske i antifašističke fronte.

Sporazum Cvetković—Maček od samog početka izazivao je vidljivu sumnju u redovima KP i širokog demokratskog pokreta, koja je u Hrvatskoj jasno došla do izražaja. Glavni inicijativni odbor za stvaranje Stranke radnog naroda Hrvatske, koji je u to vrijeme ponovo razvio akciju oko osnivanja te stranke, preko koje bi KPH jače i uspješnije legalizirala vlastitu djelatnost, već je u svom proglasu »Radnom narodu grada i sela«, 10. listopada 1939, i pored načelnog odobravanja samog akta sporazuma, istakao »da put i način za postizavanje ovog sporazuma nisu imali demokratske oblike i karakter, što za sprovođenje u život samog sporazuma može imati teških posljedica«. Ako je sporazum pozitivan doprinos, zaključuje se u proglasu, onda dalji razvitak zemlje mora ići u pravcu demokratizacije. U posljednjem broju ***Naših novina*** — legalnom organu spomenutog odbora — 8. siječnja 1940, u uvodniku, pod naslovom »Nova situacija«, analizira se politika sporazuma i konstatira se da težnje hrvatskog naroda nisu sporazumom ostvarene, jer se on »pretvorio u sporazum hrvatske gospode sa srpskom, a protiv svih naroda Jugoslavije«. »Ništa od onoga«, zaključuje se dalje, »što su hrvatske radne mase tražile nije ispunjeno. Nema slobode taj radni narod za njegovo organiziranje i borbu. Vođe HSS su izdale i svoj vlastiti program, na kojemu su se sakupili seljaci.«

U proglasu, koji je potkraj listopada 1939. uputio »Hrvatskim radnicima, seljacima, umnim radnicima, obrtnicima, sirotinji grada i sela!«, Centralni komitet KP Hrvatske je izrazio jasan stav prema politici Seljačko-demokratske koalicije u odnosu na unutrašnju i vanjsku situaciju. U toj je kritici rukovodstvo KPH postavilo težište na isticanju sve izrazitijih reakcionarnih tendencija u krilu SDK, čiji nosioci nastoje da sporazumu od 26. kolovoza dadu izrazitiji reakcionarni tijek. Svoj poziv »na zajedničku složnu borbu protiv protunarodnog šestosiječanjskog dijela vlade i svih saveznika reakcije u Hrvatskoj, za vladu istinske narodne slobode u Hrvatskoj i čitavoj Jugoslaviji«, rukovodstvo KP Hrvatske upućuje članstvu HSS-a, SDS-a, pristašama Stranke radnog naroda, članovima URSS-a i HRS-a te Seljačke i Građanske zaštite. U pozivu komunistima isticala se u prvom redu potreba zbijanja partijskih redova: »Komunisti! Vaša stranka i vaš Središnji odbor vas pozivaju da ispunite svoju dužnost prema radničkoj klasi i svome narodu. Okupite se čvrsto oko svog Središnjeg odbora i spriječite razorni rad neprijatelja radničke klase i narodne borbe, koji pokušavaju unijeti pomutnje u redove radničkog i narodnog oslobodilačkog pokreta.«

Politički zakoni koji su uslijedili poslije sporazuma, a među njima osobito oni koji su doneseni u Banovini Hrvatskoj, nedvojbeno su ukazivali da nova vlada i Banska vlast ne pokazuju nimalo volje za rješavanje gorućih pitanja u Jugoslaviji, nego su, dapače, vlastitim mjerama pojačavali pritisak režima u narodu, podižući svjesno još veću branu demokratizaciji zemlje.

Nastojanju da se spriječi štrajkaški pokret u Hrvatskoj, prethodio je od samog početka Banovine Hrvatske čitav niz mjera uperenih na slabljenje pozicija URSS-a. Spoznaja vodstva HSS-a da glavna opasnost za režim leži upravo u stalnom revolucioniranju radničke klase, koja se razvijala pod neposrednim utjecajem KP, vodila je traženju najpogodnijeg rješenja za sprečavanje tog procesa. Ono se našlo u isključivom usmjeravanju »radničke« politike HSS-a na jačanje Hrvatskog radničkog saveza koji u Banovini Hrvatskoj znatno mijenja svoj karakter, jer se od nacionalističke sindikalne organizacije koja se nalazila u službi jedne opozicione stranke, njenim dolaskom na vlast pretvara u režimski sindikat. Zbog toga je HSS i

mogla preko HRS-a, kao vlastitog instrumenta službeno preuzeti u svoje ruke najvažnije radničke ustanove, i tako, u svom interesu, odrediti daljnju politiku.

Shvatljivo je, dakle, da je takva politička situacija u Banovini Hrvatskoj bila predmet posebnog interesa Prve konferencije KPH, koja je zato i temeljila daljnju analizu na zaključku da su spomenute akcije vodstva HSS-a »prevazišle po svojoj reakcionarnosti i tvorevine zloglasne šestojanuarske diktature.«

Politička djelatnost KP Hrvatske u novoj političkoj situaciji bila je obilježena vidljivom razgranatošću i raznovrsnošću oblika rada u odnosu na prethodnu etapu. U vezi s tim i politika Narodne fronte dobivala je i po svom opsegu i po sadržaju jedini mogući karakter koji je taj pokret mogao steći u postojećim društvenim i političkim uvjetima u razvoju zemlje. Narodna fronta postaje u svagdašnjoj političkoj praksi najširi izraz ispoljavanja politike KP Hrvatske, a ogledala se u konkretnim političkim akcijama pripadnika širokih slojeva koji su, javnim isticanjem potrebe rješavanja gorućih pitanja u zemlji, izražavali legalnim putem stavove KP (borba protiv profašističkog kursa vlade: rješenje nacionalnog pitanja; demokratske slobode i građanska prava; borba protiv imperijalističkog rata; oslonac zemlje na Sovjetski Savez; poboljšanje ekonomskog položaja širokih slojeva; oslobođenje političkih osuđenika; povratak španjolskih dobrovoljaca i dr.).

Ocjena karakterističnih momenata postojeće situacije u zemlji, koju je dala Prva konferencija KPH, u nekim svojim pojedinostima pobuđuje osobitu pažnju, jer su upravo s njima vezani određeni zadaci buduće djelatnosti koji su tom prilikom temeljitije razrađeni. Ovdje nije potrebno ulaziti u isticanje potvrde općeg političkog kursa koji je KPJ već prije toga jasno proklamirala, a što je bilo osobito naglašeno nešto kasnije na Petoj zemaljskoj konferenciji. Težište razmatranja treba postaviti na one ciljeve kojima Partija treba posvetiti osobitu pažnju u Hrvatskoj. Konferencija je, naime, konstatirala da postojeću situaciju u Hrvatskoj obilježavaju »stalan proces opadanja buržoaskih partija i odvajanja masa od njihovih vrhova« i, usko povezano s tim, »zaoštavanje klasne borbe između buržoazije i proletarijata i sve oštrija klasna diferencijacija na selu«.

Kretanja na selu u Banovini Hrvatskoj, koja su bila obilježena jačim socijalnim nemirima, postala su predmet osobite pažnje i interesa KPH. Bez sumnje u novoj situaciji, kada pokret nezadovoljnih seljačkih masa s novim režimom buja u stihijском procesu, KP mogla je znatno uspješnije djelovati u njemu, privlačeći na svoju stranu seljačke mase. Zbog toga se, kao crvena nit, provlačila na Konferenciji potreba stvaranja što šire i jače partijske organizacije na selu, a to je bilo bolno mjesto u dotadašnjoj izgradnji Partije. Radi se o tome da KPJ nije imala u pogledu sela još uvijek dovoljno jasno izgrađen program. »Seljaci su, zato«, ističe Vladimir Bakarić, »dosta lako postajali političkim plijenom buržoazije i različitih demagoga. Jačale su (u Hrvatskoj) mačkovske i slične organizacije, ali s ogromnim latentnim revolucionarnim potencijalom. Bilo je jasno, da ne treba tražiti glavnu pokretnu točku u traženju likvidacije ostataka feudalizama. odnosno feudalnog veleposjeda. Kapitalizam onog doba već je bio toliko isprepleo naše društvo, da je potpuno porobio i selo. Postavljalo se pitanje daljnjeg razvoja, brzine i oblika toga razvoja.« Analizirajući akutne probleme tadašnjeg sela, Bakarić je u jesen 1939. pisao u partijskom časopisu *Izraz*, da se jedini pravi put kojim seljak treba poći nalazi u potrebi da se »otvoreno upusti u borbu s kapitalom i da nastoji u toj borbi pobijediti«. On je time u stvari javno izrazio i kurs kojim KP treba poći u svojoj politici na selu.

Kao rezultat takva kursa KPH u radničkoj klasi i na selu bila je akcija za stvaranje i dalje jačanje saveza radnika i seljaka kao najuspješnije političke snage u postojećoj situaciji. »Da bi proletarijat učvrstio savez sa seljaštvom«, ističe se u Rezoluciji Konferencije, »mora izolirati seljačke mase ispod utjecaja reakcionarnih buržoaskih vodstava HSS-a, SDS-a, socijaldemokrata, a naročito pooštriti borbu protiv frankovaca, koji su svojom demagogijom pokušavali da iskoriste nezadovoljstvo u širokim masama seljaštva. Mora voditi zajedničke ekonomske i političke akcije radnika i seljaka, preko kojih će se najbolje učvrstiti taj savez. Savez radnika i seljaka mora postati kičma saveza radnog naroda uopće, njega zato treba postaviti na najširu bazu, treba stvoriti odbore saveza radnog naroda, ali ti odbori ne smiju imati svoje posebne organizacije odozdo do gore, već moraju biti ostvareni na konkretnim pitanjima i biti široki skup, koji će djelovati pod rukovodstvom naše Partije.«

Dakako da su to sve bili zadaci u ostvarenju osnovnog cilja koji je Komunistička partija Hrvatske tako jasno istakla na svojoj Prvoj konferenciji, a to je da »zaista postane organizator i vod borbe, ne samo radničke klase, nego i čitavog radnog naroda Hrvatske«.

Potvrdu te politike KPH je dobila dva mjeseca kasnije na Petoj zemaljskoj konferenciji KPJ.

Peta konferencija KPJ održana je u Zagrebu (u Dubravi) 19—23. X 1940. godine. Označavala je vrhunac u procesu konsolidacije KPJ pod vodstvom Josipa Broza Tita. Peta konferencija je održana u vrijeme kada je drugi svjetski rat već bio u jeku i kada je fašistička opasnost sve ozbiljnije prijetila Jugoslaviji. Svjesna tako ozbiljne i složene situacije KPJ je i sazvala ovu konferenciju na kojoj je trebalo izvršiti temeljitu analizu postojeće situacije u svim njenim vidovima, ocijeniti bitne tendencije historijskog razvoja i donijeti smjernice za daljnju djelatnost KPJ. Za održavanje konferencije izvršene su temeljite pripreme. Održano je osam zemaljskih i pokrajinskih konferencija (za Hrvatsku, Sloveniju, Dalmaciju, Srbiju, Bosnu i Hercegovinu, Crnu Goru, Makedoniju i Vojvodinu), koje su svojim analizama i ocjenama političke situacije te pogledima na buduću djelatnost KP u pojedinoj zemlji ili pokrajini Jugoslavije pripremile u osnovi Petu konferenciju. Konferenciji je prisustvovalo 105 delegata koji su predstavljali oko 7 000 članova KPJ. U to vrijeme u SKOJ-u je bilo oko 18 000 članova. Širina i dubina pristupa analizi spomenutih osnovnih pitanja vidljiva je i po naslovima referata na konferenciji. Pored opsežnog »Izvještaja o dosadašnjem radu i zadacima Partije«, koji je podnio Tito, izneseni su još i ovi referati: politički referat, referat o sindikalnom pitanju, o agrarno-seljačkom pitanju, o nacionalnom pitanju, o agitaciji i propagandi, o omladinskom pitanju, o radu među ženama, o radu u vojsci, o tehnici i konspiraciji, o Narodnoj pomoći. Pitanje rata i obrane zemlje bilo je jedno od osnovnih pitanja koje je razmatrala konferencija. Glavno je težište bilo postavljeno na borbu protiv uvlačenja Jugoslavije u rat i usko povezano s time na borbu protiv reakcionarne unutrašnje politike režima. Konferencija je ukazala na potrebu pojačanih napora KPJ za što šire i čvršće okupljanje u borbi protiv režima vlade Cvetković—Maček, čija vanjsko-politička orijentacija dobiva sve izrazitije proosovinsko obilježje i time neposredno prijeti uvlačenjem zemlje u rat.

U Rezoluciji Pete konferencije posebno se ističe i Hrvatsko zagorje kao jedan od najsiriromašnijih krajeva Jugoslavije, gdje radni narod »nema sredstava da nabavi najnužnije potrebe za život, a često ni za novac ne može da nabavi ono što mu je potrebno«.

Na Petoj konferenciji prisustvovao je kao delegat OK Krapina Lacko Jakuš. Posebno je značenje imala Druga okružna partijska konferencija za Okrug Krapinu, koja je održana 1. siječnja u Đurmancuu stanu pilanskog radnika Petra Kina. Na toj konferenciji sudjelovala su 23 delegata iz partijskih organizacija svih zagorskih kotara, osim Ivanca i Novog Marofa koji su bili u sastavu Okružnog komiteta KPH Varaždin. Na konferenciji je izabran novi Okružni komitet u sastavu: Lacko Jakuš, sekretar, Marija Lovrenčak, Ivan Huis, Petar Kin, Marko Čižmek, August Herceg i Antun Jakuš.

Konferenciji je prisustvovao u ime Centralnog komiteta KPH Karlo Mrazović Gašpar. On je prisutnim komunistima prenio zaključke i smjernice Pete zemaljske konferencije KPJ. U vezi s tim postavljeni su zadaci za sve aktivnije i dublje prodiranje komunista među široke narodne mase sa zadatkom da se razbije svako sektašenje u odnosu na pridobivanje svih naprednih ljudi iz HSS-a za borbu protiv fašizma, da se razbije učmalost i oportunizam u partijskim organizacijama gdje god se on pojavljuje. Mrazović je na toj konferenciji vrlo jasno prikazao opasnost koja prijete našoj zemlji od fašističke okupacije.

Daljnji značajan korak u procesu konsolidacije partijskih organizacija u Hrvatskom zagorju bilo je biranje rukovodećih partijskih organa u pojedinim kotarima i općinama. U kolovozu 1940. god. održana je prva kotarska partijska konferencija za kotar Zlatar. Konferenciji je prisustvovalo oko dvadeset komunista, a izabran je kotarski komitet u sastavu: Antun Jakuš, sekretar. Drago Premor, Alojz Topolovac, Đuro Lisičar »Čukljavi« i Ivan Jadan — Mika.

U listopadu 1940. formiranje općinski komitet za općine Pušću i Jakovlje u sastavu: Josip Tucman, sekretar, Ivan Krkač, Stjepan Zebec, Vid Kuš, Mijo Hruševac.

U prosincu 1940. izabran je općinski komitet za područje općine Mače.

U veljači 1941. god. osnovan je općinski komitet KPH za Zaprešić i Brdovečko prigorje. Sačinjavali su ga: Pavao Lončar, sekretar, Pavao Beluhan. Juraj Filipčić, Franjo Šetinc.

U svibnju 1941. osnovan je kotarski komitet KPH za kotare Zagreb i Samobor u sastavu: Josip Tucman, sekretar, Pavao Lončar, Pavao Videković, Tomo Pipić, Rudo Gluhak i Ivan Krkač.

U siječnju 1941. osnovan je općinski komitet SKOJ-a za općine Pušća i Jakovlje u sastavu: Stjepan Filković, sekretar, Josip Jandras, Josip Turk, Mirko Bzik. Nešto kasnije osnovan je općinski komitet SKOJ-a za Zaprešić i Brdovečko prigorje. Činili su ga: Albin Kovačić, sekretar, Stjepan Crček, Nikola Širanović i Drago Butorac.

Posebnu brigu za političko uzdizanje članova Partije vodio je CK KP Hrvatske preko partijskih kursova. U zimi 1939. na 1940. godinu održavanje partijski kurs u Poznanovcu naizmjenice u kućama Gabrijela Juga, Alojza Člekovića i Mateka Špiranca. Kurs je trajao cijelu zimu, a posjećivalo ga je od 20 do 30 komunista iz područnih partijskih organizacija. Također je zimi od 1940. na 1941. godinu u sektoru Poznanovca s istim programom i brojem posjetilaca održan drugi partijski kurs.

U partijskim ćelijama u Kupljenovu i Pojatnu održavani su kružoci na kojima su komunisti i skojevci proučavali ilegalni partijski materijal koji su dobivali iz Zagreba. U kući Antuna Strgara u Zaprešiću održanje krajem 1940. kraći partijski kurs. Slični kursovi održani su i u selima Pluska i Hruševac. Predavači su bili Dragutin Saili, Marko Belinić, Antun Božac i još neki partijski rukovodioci.

Za što bolji uspjeh ovih kursova redovno su, ali naizmjenice, bili predavači ili su prisustvovali predavanjima članovi CK KPH Karlo Mrazović Gašpar, Josip Kraš i jedan predavač radnik iz željezničke radionice iz Zagreba.

Pomoću spomenutih kursova pružena je značajna pomoć — teoretska i politička — dobrom dijelu članova Partije u Hrvatskom zagorju za daljnji rad.

U duhu postavljenih zadataka, partijske organizacije u Hrvatskom zagorju usmjeravale su svoju aktivnost. Članovi i simpatizeri Partije objašnjavali su narodu opasnost koja prijete Jugoslaviji od fašističkog porobljavanja. Komunisti Zagorja su po zadatku Partije ujesen i zimi 1940. godine otvoreno pristupali ljudima na selu i u tvornicama. Prikupljali su potpise na čestitke, koje su slane u koncentracione logore revolucionarnim borcima, komunistima i drugim rodoljubima, koje je Cvetković—Mačekov režim tamo zatvorio, samo radi toga da bi što više oslabio revolucionarni radnički pokret i Partiju. Pored toga, upućivani su zahtjevi upravi kaznionice da se puste komunisti iz zatvora na slobodu. Partijska ćelija u Bedekovčini prikupila je potpise na oko stotinu dopisnica i uputila ih upravi kaznionice u Lepoglavi protestirajući zbog postupka sa zatvorenim komunistima i zahtijevajući da se oni iz zatvora puste na slobodu. Zatim su prikupljali potpise za Sovjetsko poslanstvo u Beogradu, za stvaranje saveza Jugoslavije sa Sovjetskim Savezom radi mogućnosti davanja jačeg otpora fašističkoj agresiji, koja je Jugoslaviji prijetila. Ta je akcija osobito bila masovna na području Zaprešića, Pušće, Luke, Brdovca. Bedekovčine,

KUĆA U KOJOJ JE ODRŽANA DRUGA OKRUŽNA PARTIJSKA KONFERENCIJA ZA OKRUG KRAPINA
U ĐURMANCU 1. SJEČNJA 1941.

Luga Poznanovečkog i Poznanovca. Članovi KPJ objašnjavali su narodu, a vojnim obveznicima napose, daje potrebno ići u rat protiv fašističkih okupatora i boriti se u redovima jugoslavenske vojske, srušiti postojeću profašističku vladu u Beogradu, te izabrati pravu narodnu vlast s osloncem na Sovjetski Savez.

Osobito značajan bio je veliki protestni zbor rudarskih radnika i seljaka na Lazama kod sela Kaniže 8. rujna 1940, koji su organizirali komunisti kotara Ivanec. Zboru je prisustvovalo oko 400 radnika i seljaka, a govorio je Josip Kraš. Zbor je bio usmjeren protiv fašizacije zemlje i politike režima Cvetković—Maček. Na zboru je nastupilo pjevačko društvo »Sloboda« iz Varaždina. Žandari se nisu usudili rastjerati zbor, nego su počeli hapsiti pojedince tek nakon njegova završetka.

Sve su to bili jasni pokazatelji da je partijska organizacija u Hrvatskom zagorju svojom političkom djelatnošću stvorila dosta široku osnovicu u redovima radnika, seljaka i inteligencije. Njezinih simpatizera sigurno je 1941, tj. pred oružani ustanak, bilo više tisuća.

Pred opasnošću Hitlerove agresije na Jugoslaviju SKOJ je, kao i Partija, poveo opsežne pripreme za obranu zemlje. U svibnju 1939. CK SKOJ-a uputio je omladini Proglas u kojem se, između ostalog, ističe da je »danas glavni zadatak cele komunističke i antifašističke omladine Jugoslavije: ujediniti sve snage mlade generacije, sve nefašističke organizacije, ujediniti omladinu svih radničkih slojeva i svih narodnosti u našoj zemlji, u borbi za obranu državne nezavisnosti od opasnosti fašističke agresije Njemačke i Italije i potčinjavanja Jugoslavije njihovim ciljevima. U tom smislu valja se zalagati za demokratizaciju zemlje, za rešenje nacionalnog pitanja na demokratski način i na osnovi pune ravnopravnosti svih naroda u Jugoslaviji...

Radi ostvarenja ovog istorijskog zadatka omladine i njenog pokreta potrebno je da mladi komunisti, još više no do sada, budu na delu prvoborci i stvaraoci jedinstva, da idu smelo putem ujedinjavanja omladine u odbrani nezavisnosti u borbi protiv fašizma.«

Odazivajući se proglasu, skojevci Zagorja počinju intenzivnim organiziranim političkim pripremama za predstojeće borbe, omasovljavajući revolucionarnu omladinu, objašnjavajući mladima prirodu i suštinu fašizma, njegove planove, a time mjesto i ulogu mladih u Jugoslaviji. Nekadašnje verbalno inzistiranje na omasovljenju revolucionarne omladine sada je prvi puta u praksi realizirano zahvaljujući obilju i raznovrsnosti djelovanja prekaljenih skojevaca, zagrebačkih Zagoraca. U pokret se sve više uključuje seoska i radnička omladina, preko šegrtskih organizacija, preko sportskih, kulturnih, vatrogasnih i drugih društava. U stvaranju antifašističkog raspoloženja napredna omladina vješto se koristi vjekovnim osjećajem zagorskog seljaka koga su tlačili Austrijanci, koji su već tada bili u sastavu Velikog Reicha (Zagorci su ih još u vrijeme austrijske vladavine zvali Švabama), potičući ga na borbu za ostvarenje davne težnje ovog siromašnog naroda za ljepšim i pravednijim životom.

Stvaranje antifašističkog raspoloženja u tom periodu spada u najslavnije uspjehe napredne omladine, a kičmu takvog raspoloženja i istovremeno organizatore skojevskih formalnih i neformalnih grupa, uz pomoć omladinskih i partijskih aktivista u Zagorju, predstavljali su brojni, već puni iskustva, omladinski i skojevski aktivisti, radnici i đaci, zagrebački Zagorci: Josip Debeljak, iz Huma na Sutli, u to vrijeme jedan od sedam sekretara SKOJ-a; Ivan Gluhak, trgovački pomoćnik iz Konjščine; Vlado Gluhak, trgovački pomoćnik iz Konjščine; Ljudevit Gluhak iz Konjščine; Valent Božić iz Konjščine; August Lončar iz Hrašćine Trgo-

višća, Drago Turčin, grad. tehničar iz Brlekove Konjščine; Drago Bedeković iz Galovca Konjščine; Ivan Kosovec iz Crkveno Konjščine; Mate Matok iz Laza-Bistričkog, sekretar MKSKOJ-a Zagreba; Gabrijel Jug,, student, skojevac iz Poznanovca; Ivica Gretić iz Putkovca, sekretar skojevskih grupa grafičara u Zagrebu; Petar Rihter iz Radoboja; Ivica Božić iz Krapine; Petar Đurkin iz Začretja; Rudolf Presečki iz Slatine; Stjepan Križnik iz Petrovskog; Drago Rafaj student iz Zaboka; Stjepan Hršak iz Petrovskog; Marcelj Bednjanec, krojački radnik iz Krapinskih Toplica, sekretar skojevskih grupa tekstilaca u Zagrebu; Ivica Kranželić iz Šušobrega, član MK SKOJ-a, a kasnije 1942—1943, sekretar Pokrajinskog komiteta SKOJ-a za Hrvatsku; braća Jureković, Stjepan — Pišta i Aleksandar, članovi SKOJ-a, porijeklom iz Krapinskih Toplica; Božo Meglić iz Dubrovčana, student skojevac u Zagrebu; braća Jeger, Helmut i Alfred iz Klanjca, studenti skojevci u Zagrebu; Zlata Bedeković iz Konjščine, studentica u Zagrebu; Drago Blažičko radnik; dak Ljudevit Dežman zvani Željko iz Klanjca; braća Vlado i Branko Broz, nećaci Josipa Broza Tita, iz Kumrovca, omladinci u Zagrebu; Pavao Žukina, radnik; Stanko Mahalec iz Bedekovčine; Josip Novosel iz Poznanovca; Tino Lončar iz Budinšćine, šegrt skojevac u Zagrebu; Dragutin Krstnik iz Plemenšćine, radnik u Zagrebu; Drago Potrč iz Huma na Sutli i mnogi drugi, znani i neznani radnici Zagorci, šegrti i sezonski radnici.

Slijedeći taktiku Partije, omladina je u sprezi sa prekaljenim borcima, skojevcima — zagrebačkim Zagorcima — temeljito krenula u obračun sa HSS-om. koristeći se činjenicom daje unutar tih redova bilo lijevih Radićevaca, koji su bili za suradnju sa radničkim pokretom, za veze sa SSSR-om, a protiv fašizma i njegovih planova, te desnih Mečekovaca koji su bili za trojni pakt, za sile Osovine, za suradnju sa frankovcima.

Pristupom Kraljevine Jugoslavije Trojnom paktu, 25. ožujka u Beču. Treći Reich i fašistička Italija postižu još jedan uspjeh u svojim imperijalističkim planovima.

KPJ je bila prva koja se stavila na čelo širokih masa koje su otvoreno izražavale nezadovoljstvo s pristupom Jugoslavije Trojnom paktu, osuđujući vladu Cvetković—Maček za otvorenu izdaju. Val demonstracija, koji je dosegao vrhunac 27. ožujka, kad je u Beogradu, u atmosferi velikih demonstracija koje su započele prethodnog dana, izvršen vojni puč prozapadnih elemenata — dobio je od toga trenutka još veće razmjere i zahvatio je čitavu zemlju. Svrgnuće kneza Pavla i vlade Cvetković—Maček, te osnivanje vlade generala D. Simovića, bili su događaji kojima je široko antifašističko raspoloženje masa davalo jako obilježje.

Centralni komitet KP Hrvatske ocijenio je nastalu situaciju u svom proglasu od 29. ožujka. »Hrvatski narode! Stanovita hrvatska gospoda hoće iskoristiti teški položaj zemlje i potajno kuju mračne planove, da uz pomoć Osovine ostvare svoje šovinističke namjere, pripremajući tako ropstvo hrvatskom narodu. Ovu izdajničku rabotu vrše ta hrvatska gospoda pod lažnom krinkom 'očuvanja mira za hrvatski narod'. Ta gospoda hoće iza leđa naroda — možda pod krinkom 'Nezavisne Hrvatske' — baciti hrvatski narod u tuđe ropstvo. Taj bi put cijepanja Jugoslavije neposredno doveo do unutarnjeg bratoubilačkog rata, krvoprolića i porobljavanja.«

Političke akcije koje je organizirala KPJ došle su u spomenutim događajima do vidljivog izražaja i davale su im važno obilježje. Partijske organizacije su organizirale demonstracije u nizu mjesta, te brojne protestne akcije. U nekim

drugim, manjim mjestima, osobito je bilo vidljivo upućivanje rezolucija i protestnih pisama banskoj vlasti. Te su akcije potkraj ožujka osobito zahvatile selo. što je došlo do izražaja i u Hrvatskom zagorju (npr. u Brdovcu i Zaprešiću).

Po mnogim selima su se tokom 1938. i 1939. stvarali odbori Stranke radnog naroda, npr. u Kupljenovu, Bregovljani, Hruševcu Pušćanskom i Kupljenskom, Merenju, Pluski, Vadini, Luki, Pušći Gornjoj, Brdovcu, Laduču. Hrastini, Trsteniku, Zaprešiću.

»Vjesnik radnog naroda«, br. 3, siječnja 1941. godine, donosi članak pod naslovom: »Akcija seljaka u Zaprešiću«.

Pismo glasi:

»Niže potpisani seljaci općine Zaprešić tražimo: soli, brašna, šećera, drva i ostale potrebne stvari. Isto tako tražimo, da se ukine koncentracioni logor u Banovini Hrvatskoj (Lepoglava), jer mi hrvatski seljaci nismo se borili za koncentracione logore. Mi smo željni demokracije i slobode, a potrebni soli, brašna, šećera, drva i ostalih svakodnevnih potrepština.« Slijede potpisi seljaka i seljanki. Među potpisnicima ima i otisaka prstiju, što zajedno sa sadržajem pokazuje najbolju sliku današnjeg života siromašnog svijeta u Hrvatskoj, ali i njihovu odlučnost da se bore protiv reakcije.«

Isti list, br. 4—5, početkom ožujka 1941. godine donosi i drugi članak s ovog područja:

»Brdovec — Koncem prošlog mjeseca obilazio je predsjednik Andrija Krajačić sela općine Brdovec, da organizira pojedine organizacije HSS-a, da organizira omladinu i Sud dobrih ljudi, ali mu je to slabo uspjelo radi nezadovoljstva seljaka sa politikom HSS-a. U pojedinim selima nije došlo na sastanak više od šest ljudi. U nekim pak selima u kojima se sakupilo više seljaka, održan je taj sastanak, tako kako se nije predstavnik HSS-a nadao. Tako se dogodilo u selu Laduču, kad je otvorio taj Krajačić sastanak, uzeo je riječ jedan stari seljak i počeo govoriti kako je hrvatski narod stradao pod Austro-Ugarskom i pod gospodstvom Mađara, a poslije od 1918. godine pod srpskom gospodom, a sada strada isto tako, pa još i gore pod našom hrvatskom gospodom. Zatim je rekao taj starac da neće biti tako dugo dobro dok ne dode Staljin. Kad je to izgovorio svi koji su bili prisutni viknuli su »Živio Staljin«, »Dolje Maček«, »Dolje politika gospodskog vodstva HSS-a«. Tako je isfućkan otišao taj jadni Krajačić iz općine Brdovec.«

Međutim, kolebljivost nove vlade u vanjskoj politici između Osovine i zapadnih sila, te zaoštreni kurs protiv revolucionarno-demokratskog pokreta u zemlji jasno su pokazivali čije interese ona zastupa. Vlada nije bila ni približno spremna da se stvarno založi za obranu zemlje od napada fašističkih sila, o čemu je Hitler donio odluku 27. ožujka, čim je saznao za iznenaadne događaje u Jugoslaviji.

* * *

Zagorski seljak je bio tradicionalno buntovno raspoložen i spreman da se bori za pravdu i slobodu. Neizmjerno je volio svoju grudu zemlje, premda mu ona nije nikada mogla pružiti sigurnu egzistenciju. Još manje su mu garantirali egzistenciju strani nenarodni režimi koji su ga nemilosrdno pljačkali i ropski potčinjavali. Razne buržoaske stranke manipulirale su sa njim u svojoj političkoj borbi za vlast. Stoga je

seljak postao nepovjerljiv, političke režime smatrao je tuđim kao nešto što mu je nametnuto i neprijateljsko. Zato narodnooslobodilačka borba nije mogla da zagorskog seljaka ostavi ravnodušnim i nezainteresiranim. Tome je znatno pridonijela i malobrojna radnička klasa Zagorja. On je tu borbu prihvatio kao svoju, za svoje vlastito oslobođenje. U nju se masovno uključio jer NOB-a postaje dio njegove svijesti da istinsko oslobođenje može biti djelo samih radnika i seljaka. Tu svijest, tu spoznaju razvila mu je u prethodnom razdoblju Komunistička partija dugim i upornim radom te će se po mjeri svoje vlastite spoznaje o ciljevima NOB-a u nju postepeno ali sigurno i masovno uključivati.

Pod okupacijom

Uspostava ustaškog režima

Katastrofalan slom Kraljevine Jugoslavije u travanjskom ratu 1941. godine nije bio samo ishod potpune obrambene nemoći jedne male zemlje protiv munjevitog naleta daleko jačeg i spremnijeg napadača, nego, dakako, i neminovna posljedica duboke društveno-političke krize koju je jugoslavenska država proživljavala od samog nastanka 1918. Sve jače zaoštavanje nacionalnih i klasnih suprotnosti davalo je glavni biljeg razvoju centralistički uređene monarhije. Zemlja zbog toga nije ni vojnički ni politički mogla biti spremna da se odupre agresiji osovinskih sila.

Nakon sloma Kraljevine Jugoslavije i njena komadanja Hrvatska se našla sasvim rascjepkana: jednim dijelom pod talijanskom fašističkom okupacijom, drugim pod mađarskom okupacijom, a trećim pod ustaškim režimom u tzv. Nezavisnoj Državi Hrvatskoj, uz najneposrednije prisustvo, djelovanje i utjecaj njemačke i talijanske vojne i okupacijske sile.

Koje su bile značajke nastale situacije kada je riječ o razumijevanju uvjeta u kojima se našla Komunistička partija Hrvatske u ulozi pokretača i vodeće snage nacionalnooslobodilačke borbe, provodeći program što ga je formuliralo rukovodstvo KPJ na čelu s Titom?

U vezi s tim trebalo bi ukazati na ove značajke:

Nasuprot stvarnom stanju u kojemu se našla Hrvatska, tj. hrvatski narod, razjedinjen više nego dotada, ustaška koncepcija o NDH i »velikoj Hrvatskoj« sa granicom na Drini, kao tobožnjem konačnom ostvarenju vjekovnih nacionalnih težnji, pokazala se paradoksalnom u pravom smislu riječi. Proglašenje NDH 10. travnja 1941. pod izravnim okriljem Trećeg Reicha i fašističke Italije, te daljnja isključiva ovisnost o tim silama — što je konkretno posebno došlo do izražaja u činu neposrednog ustupka hrvatske jadranske obale Italiji — ubrzo su veoma jasno okvalificirali držanje i politiku ustaškog režima te onih struktura i ustanova građanskog društva koje su ga podržale (npr. desničarski krugovi HSS-a, vrhovi katoličkog klera i dr.). Bila je to politika otvorene nacionalne izdaje. Osobitu joj je težinu dalo provođenje politike rasizma i genocida, koja se temeljila na posebnoj rasnoj teoriji o NDH kao nekom čistom rasnom i etničkom prostoru hrvatskog naroda. Masovni pokolji srpskog stanovništva; masovne likvidacije Židova; likvidacije Cigana; sistem koncentracionih logora — bile su pojave koje su davale obilježja teroru ustaškog režima u NDH. S druge strane, praksa terora sve je vidljivije bila obilježena i politikom tzv. »unutrašnjeg prečišćavanja«, tj. likvidacije svih onih Hrvata i Muslimana koji su u različitim oblicima pružali otpor toj politici i bili označeni kao »ljaga na tijelu« hrvatskog naroda. Daljnji će razvoj pokazivati

pravi smisao cjelokupnog terora koji će provoditi ustaške i okupacione sile. Radi se o tome da s početkom i daljnjim razvojem oružane oslobodilačke borbe i sam teror gubi svoje početne rasne značajke, pretvarajući se u krvavo nasilje nad svima — dakle, bez razlike na nacionalnost, vjeru i dr. — koji su okvalificirani kao pripadnici oslobodilačkog pokreta.

Posebno će se teror ustaškog režima ustremiti na komuniste i brojne antifašiste. Velik broj njih, koje je zatvorio režim Banovine Hrvatske, izravno je predan ustašama. Među tim komunistima bio je znatan broj poznatih partijskih rukovodilaca i intelektualaca.

Ustaški režim u NDH nije mogao stvoriti širu i čvršću društvenu osnovicu. On je mogao da nađe oslonac tek u malobrojnim i veoma uskim skupinama, porijeklom iz različitih društvenih slojeva, čiji su se pripadnici iz raznovrsnih pobuda i interesa uključivali u nosioce politike ekstremnog hrvatskog nacionalizma i šovinizma. Ispoljavanje najprimitivnijih političkih strasti na toj liniji često se temeljilo na težnji za ostvarenjem različitih osobnih probitaka.

Otpor ustaškom režimu u najširim razmjerima postao je stvarnost od samog početka. Postojanje određenih iluzija u NDH nije moglo dobiti šire razmjere. Glavno obilježje postojećem stanju davala je sve vidljivija politička pasivizacija u hrvatskom stanovništvu. Ona se ispoljavala u nemoći ustaškog režima da masovnije vrbuje svoje aktivne pobornike u širokim slojevima gradskog i seoskog stanovništva. Potpuno su propali pokušaji ustaškog režima da zadobije utjecaj i stvori oslonac u pojedinim krugovima humanističke inteligencije, ograničavajući se na bezimene pojedince ili nekolicinu njih koji su zauzimali marginalno mjesto u hrvatskoj kulturi. Dolazak ustaša na vlast sa Pavelićem na čelu, pomoću njemačkih i talijanskih okupatora, bilo je veliko iznenađenje za narod u Hrvatskom zagorju. Ustaški pokret nije bio poznat narodu prije rata jer nije postojao ni djelovao na tom području. Nasuprot tome više se osjetilo djelovanje Pete kolone, pristaša i simpatizera Njemačke i novog poretka u Evropi koji su se pojavljivali većinom iz redova HSS-a (neki obrtnici, gostioničari i njima slični).

Premda se narod u okviru HSS-a pune dvije decenije borio za nacionalnu slobodu, proglašenje tzv. NDH narod je primio sasvim hladno, s nevjericom i sumnjom da je to istinsko oslobođenje. Bilo je jasno da su ustaše došli na vlast pomoću njemačkih i talijanskih fašističkih okupatora i da ove snage ne mogu nikome pokloniti slobodu, već naprotiv da to predstavlja još gore fašističko ropstvo.

Kao glavni oslonac u uspostavljanju ustaškog režima poslužio je cjelokupni aparat vlasti koji je dotada faktički bio u rukama HSS-a u svim općinama. Tome je pridonijela i akcija Vlatka Mačeka koji je već 10. travnja, na dan proglašenja NDH, dao izjavu kojom poziva hrvatski narod i pristaše HSS na lojalnost i suradnju sa ustaškim režimom. Ta je sramotna izjava glasila:

»Hrvatski narode! Pukovnik Slavko Kvaternik vođa nacionalističkog pokreta u zemlji, proglasio je danas slobodnu i nezavisnu Hrvatsku državu na cjelokupnom historijskom i etnografskom području Hrvatske te je preuzeo svu vlast. Pozivam sav hrvatski narod da se novoj vlasti pokorava, pozivam sve pristaše HSS-a koji su na upravnim položajima, sve kotarske odbornike, općinske načelnike i odbornike itd. da iskreno surađuju s novom narodnom vladom.«

Na osnovu ovoga poziva cjelokupni upravni aparat općina i kotara štaavljenje u službu ustaškog poretka u cilju uspostavljanja i konsolidiranja ustaške vlasti. U tome je odigrala određenu ulogu i Mačekova zaštita. U kotaru i općinama ostali su na dužnosti gotovo svi općinski načelnici.

Međutim, iz toga se ne može izvući zaključak da su svi predstavnici ovog aparata i pristaše HSS-a jednako podržali ustaški režim. Naprotiv, mnogi su se odmah ogradili od ovakve politike stranke, pasivizirali se i postepeno povlačili i izbjegavali suradnju s ustaškom vlašću. Neki odmah, a mnogi kasnije, tokom 1943. godine povezuju se s NOP-om.

Nakon mjesec ili nešto više počinju se malo više osjećati mjere i aktivnosti ustaške vlasti. Među prvim mjerama bila je mobilizacija radnika za rad u Njemačku. Raspisom iseljeničkog ureda Ministarstva zdravlja NDH-a od 19. svibnja 1941. godine predviđeno je angažiranje 200 radnika iz kotara Donja Stubica za rad u rudokopima u Njemačkoj, iz Zlatara 300, Novog Marofa 300, Ivanca 300, Krapine 300, Pregrade 300, Klanjca 200 radnika.

Jedan dio mladih i nezaposlenih seljaka nasjeo je propagandi o dobroj zaradi i dobrom tretmanu radnika u Njemačkoj. Za vojne obveznike postojale su ove mogućnosti: prihvatiti poziv u ustašku vojsku, žandare, domobrane ili ići na rad u Njemačku. Jedan dio se u prvi trenutak opredijelio za ovo posljednje kao najpovoljnije, ali su nakon kratkog boravka u Njemačkoj sve iluzije nestale. Ugovori koje su potpisali prije odlaska nisu poštivani. Oni koji su tražili ispunjenje ugovora otjerani su u logore i još pod gorim uvjetima morali su raditi kao kažnjenici. Počelo je bježanje iz Njemačke. Od kuća stizale su razne intervencije, potvrđivanje u općinama o bolesti u porodici i razni razlozi. Ovi su radnici prvi pronijeli istinu o životu u Velikom njemačkom Reichu i o ropskom tretmanu naših ljudi u njemu.

U Zagorju su se sve više počele osjećati posljedice rata. Ono malo robe što je bilo u trgovinama nestalo je. Narodu je postalo sve više jasno da ustaška vlast mora narodnim dobrima i krvlju plaćati dug svojim fašističkim gospodarima.

Djelovanje frankovaca u Zagorju za vrijeme bivše Jugoslavije gotovo da i nije bilo poznato niti je ustaški pokret imao svojih ljudi na koje bi se mogao osloniti poslije dolaska na vlast. Bilo je pojedinaca u HSS-u koji su se već ranije fašizirali pa su odmah poslije okupacije prešli na stranu ustaša i njihovih gospodara Nijemaca. Nastojanja ustaškog režima išla su u pravcu uvlačenja u ustaške redove što većeg broja općinskih i seoskih funkcionera HSS-a, računajući da će pomoću njih privući veći broj ljudi, naročito omladine. Uz bučniju propagandu, obećanja pa i prijetnje, akcija je završila na tome da su svoj vodeći kadar našli među propalim trgovcima i gostioničarima pa su iz tih redova nastali ustaški tabornici i logornici.

Bolje nije išlo ni sa stvaranjem tzv. ustaških pripremnihi bojni u općinama. Uz žandare stare Jugoslavije pokušalo se sa stvaranjem tih naoružanihi ustaških snaga u općinama kao glavnog oslonca ustaške vlasti. Obećavano je onima koji stupe u ustaške pripreme bojne da će im se to računati u služenje vojnog roka, ali kod kuće u svom mjestu, da će imati snabdijevanje živežnim namirnicama i primati plaću. Uz sva ta obećanja jedva daje uspjelo u pojedinim općinama sakupiti po nešto ljudi u te formacije i to raznog lumpa, probisvijeta, neradnika, kojima se pružila prilika da budu nekakva vlast, da teroriziraju narod, da pijančuju, švercaju itd. Prijetnje mirnim građanima, pijanstvom i pucanjem iz oružja u pijanom stanju, kao i već poznati glasovi i istina o klanju Srba i Zidova, o paljenju sela i pljačkanju njihove imovine — stvorili su u narodu prezir i uvjerenje da otići u ustaše znači pravu narodnu sramotu.

Uza svu bijedu, siromaštvo i nezaposlenost ogromne većine žitelja, naročito omladine i obećanje lakog života, narod se nije javljao u ustaške redove što je nepobitan dokaz da uopće nije prihvatio ustašku vlast i da ne misli da slijedi ustaški

poredak. Što više, i ono malo ološa što se okupilo u pripremnim bojnama počinje se osipati bježanjem iz ustaških redova, naročito kada su se počele pojavljivati prve partizanske grupe, kao i zbog prezira naroda.

I same ustaše uvidjele su da od ološa koji se okupio u te pripremne bojne ne može biti nikakve koristi pa su neki mobilizirali u jedinice, iz kojih je dobar dio pobjegao.

Slijedeće nastojanje bilo je stvaranje organizacije ustaške mladeži. Međutim, preko 90% seljačke omladine nije nikad pristao da bude sljedbenik ustaškog pokreta. Naprotiv, ta omladina postala je kasnije, 1942. i 1943. godine, masovna baza NOP-a.

Prigodom uspostavljanja vlasti ustaškog režima u Hrvatskom zagorju bilo je pojedinaca koji su aktivno stupili u službu Pavelića.

Spomenut ćemo samo neke od onih koji su se isticali neprijateljskom djelatnošću protiv naroda i protiv Komunističke partije. Jedan od takvih bio je Janko Rukljač iz Poznanovca, bivši vlasnik tvornice kože. On će biti organizator napada na partizanski vod 7. svibnja 1942. godine u Poznanovcu. Zatim Žiga Gregurić, trgovac iz Bedekovčine, najbliži suradnik Rukljača i organizator neprijateljske aktivnosti u Bedekovčini; Dragutin Toplak iz Zlatara, vođa organizacije »Križarsko bratstvo«, a odmah po okupaciji ustaški logornik u Zlataru.

Na području Zagorja bio je čitav niz mačkovski opredijeljenih HSS-ovaca, zagriženih agitatora za Mačkovu politiku čekanja, što se pojavilo kao kočnica razvitku NOB-a u Hrvatskom zagorju. U takvoj aktivnosti bio je vrlo uporan Gabrijel Petanjek, seljak iz Mača, u ono vrijeme predsjednik HSS-a za kotar Zlatar. Zatim njegov najbliži suradnik Dragutin Golub, također iz Mača, funkcioner HSS-a za kotar Zlatar i fanatični propagandist protiv Komunističke partije Jugoslavije. On je više puta dolazio u Bedekovčinu na sastanke svojih istomišljenika s kojima je vrijeđao komuniste i Komunističku partiju, nazivajući ih četnicima i izdajicama hrvatskog naroda. U Krapini je djelovao, a otuda često dolazio i u Bedekovčinu doktor Malić, liječnik. Njegova tema govora bilo je klevetanje revolucionarnog radničkog pokreta i Partije, a sve to u ime HSS-a i Mačeka. On kao i svi ljudi njegova kova proglašavali su četničkim elementima sve one koji se nisu slagali s politikom HSS-a. Iz Zagreba je dolazio Duka Kemfelja, komandant Mačekove Hrvatske seljačke zaštite, koja je 1941. godine razoružavala bivšu Jugoslavensku vojsku, pomažući ustašama da organiziraju svoju vlast. On je također za vrijeme izbora 1938. g. dolazio u Bedekovčinu i zaklinjao seljake na sastancima, da ne vjeruju komunistima, da su komunisti izdajice hrvatskog naroda, dok ga najzad nije sa jednog sastanka narod najurio, te je morao pobjeći ne dovršivši svoj govor.

Osim domaćih ustaških propagandista i špijuna, koji su radili pod maskom HSS-a, HRSS-a i Križarskog bratstva dolazili su u Hrvatsko zagorje uoči rata i u vrijeme tzv. NDH-a, i drugi agitatori i organizatori ustaštva iz Zagreba. Oni su dolazili kao delegati HRS-a iz njihove glavne centrale u Zagrebu, a u stvari su bili pripadnici struja pomoću kojih su ustaše pripremali izdaju hrvatskog naroda. Uvjeravali su narod, naročito radnike, da komunisti žele hrvatski narod odnaroditi i podvrći tuđinskoj vlasti, iako su baš oni to činili.

Iako je KPJ imala veliki ugled i utjecaj u narodnim masama, a naročito u redovima radničke klase u Hrvatskom zagorju, ne možemo kazati da i neprijateljski elementi nisu imali u svojoj izdajničkoj djelatnosti u početku NOB-a izvjesnih, iako kratkotrajnih, rezultata. Oni su obmanom, podmićivanjem, prijetnjama pa i osvetom uspjeli da podvrgnu pod svoj utjecaj izvjestan broj ljudi koji su se na ovaj ili

onaj način, a neki i s oružjem u ruci, borili da uguše svaku, pa i najmanju pojavu ustaničkih snaga.

Dolaskom ustaša na vlast u NDH ti elementi su svoju propagandu još žešćim tempom nastavili, samo što su sada tvrdili da su partizani i sve što je s njima u vezi isto što i četnici te se protiv njih treba boriti kao protiv četnika.

Neprijatelj je, kao što se vidi, svoje glavne snage koncentrirao u ona mjesta gdje je aktivnost komunista i progresivnih snaga bila jače izražena. U Zagorju se to može reći za područje kotara Zlatar, a posebno za Poznanovec, Lug Poznanovečki i Bedekovčinu, gdje je postojao najjači pokret URSS-a i u svakom selu partijska organizacija, koja je razvijala široku aktivnost. Razvitak radničkog pokreta, a time i svijest seljaštva, osobito poslije 1934. godine, sve više su jačali, uslijed čega je i otpor prema propagandi neprijateljskih elemenata bio sve jači.

Antifašističko raspoloženje naroda u Hrvatskom zagorju bilo je masovno unatoč jake aktivnosti svakojakih naprijed navedenih fašističkih i profašističkih organizacija i njihovih ideoloških predstavnika. To su pokazivale mnoge manifestacije radnika, kojima su se često pridruživali i seljaci. Zatim, to potvrđuje i činjenica da je u Hrvatskom zagorju uskoro došlo do pojave partizanskih grupa i grupica i osnivanja NOO-a kao organa buduće narodne vlasti. U kolovozu 1941. ustaše su organizirali, zajedno s domaćim špijunima, pripadnicima bivše Mačerkove Zaštite potjeru za komunistima u Poznanovcu. Tom prilikom su uhvatili članove KPJ Josipa Novosela, studenta i Mariju Habulin. Predali su ih ustaškoj policiji u Zagrebu. Bili su strijeljani u Maksimiru.

O pravom raspoloženju naroda u Hrvatskom zagorju svjedoče i sami ustaški dokumenti.

Oružnički pukovnik Mate Rupčić uputio je 9. travnja 1942. godine glavnom stanu poglavnika izvještaj u kojem pokušava ocijeniti političku situaciju na području Zagorja. U tom izvještaju pored ostalog kaže:

»Narod je sklon zelenom kadru. Po selima se govorka da će radije poći u šumu, negoli u Bosnu, Kordun i u Rusiju.« (...)

»Kotarski predstojnici treba da kontroliraju i rad raznih ustaških dužnosnika po raznim mjestima, a to s razloga, jer se isti neprestano narodu groze, dok su sami neispravni. Predbacuje im se pljačka, šverc i nasilja. Ozbiljni seljaci i građani gledaju sa strepnjom u budućnost i drže se po strani.«

U godišnjem izvještaju Velike župe Zagorje od 7. siječnja 1943. godine pored ostalog se kaže:

»Ustaški pokret je seljaku kao i drugim širokim slojevima stran i nepristupačan.«

Vojno-geografski položaj Hrvatskog zagorja

U vojno-geografskom pogledu Hrvatsko zagorje je za okupatora i njegove domaće pomagače kroz čitavo vrijeme rata bio prostor od prvorazrednog strategijskog interesa. U zavisnosti od snage i masovnosti NOP-a, tj. raširenosti oružane borbe, reakcija neprijatelja se odmah povećavala zbog očuvanja nadzora na tom teritoriju. Ustaše su težili da mrežu svoje vlasti što šire razviju u čitavom

Zagorju. Žandarmerijske stanice iz stare Jugoslavije produžile su svoje djelovanje u službi ustaškog režima. To se odnosilo i na dobar dio amadministrativno-upravnog aparata. Doušnička i obavještajna mreža bila je dosta razgranata. U Zagrebu i Varaždinu nalazili su se jaki garnizoni odakle je neprijatelj, oslanjajući se na ustaška uporišta na terenu, mogao za jedan sat koncentrirati velike snage na svakoj točki Zagorja u cilju da vrši opkoljavanje partizanskih snaga.

Zbog velike važnosti ovog teritorija za okupatore i kvislinge, kako u političkom tako još više u vojnom pogledu, te zbog neposredne blizine Zagreba i vrlo važnih prometnica, neprijatelj je za održavanje svoje kontrole morao odvajati veoma jake snage. Kroz Hrvatsko zagorje su vodile cestovne i željezničke komunikacije koje su za neprijatelja bile veoma značajne. One su najkraćim putem povezivale Zagreb sa područjem Austrije — dakle Trećim Reichom — Mađarskom. Njemačkom i Italijom. Preko njih je osiguravan najkraći spoj sa glavnom prometnicom u Jugoslaviji, koja ide od Zagreba, preko Beograda i Niša, do Soluna. Za tu su prometnicu Nijemci bili prvenstveno zainteresirani. Inače je razvijenost putne mreže za ondašnje prilike bila u Hrvatskom zagorju na dosta visokom stupnju: na jedan km² dolazilo je 220 m putova i 43 m željezničke pruge.

Zbog toga je na ovom području u svakom iole važnijem mjestu i selu neprijatelj organizirao jaka uporišta iz kojih se za relativno vrlo kratko vrijeme mogao pojaviti na svakoj točki. Osim toga, jako razvijena mreža cesta i željezničkih pruga u tome mu je pogodovala i on je to obilato koristio. Zatim, teritorij Hrvatskog zagorja većim dijelom naslanjao se na dio Slovenije koji je bio posebno branjen i organiziran kao dio »Trećeg Reicha«; južni dio naslanjao se na Zagrebačku goru, a istočni dio na autoput Zagreb—Varaždin, kao vrlo važnu komunikaciju za čije držanje je neprijatelj u toku čitavog rata angažirao jake snage.

Zbog takvih svojih karakteristika čitavo ovo područje bilo je za neprijatelja od neprocjenjive važnosti u toku čitavog rata. Zato se on za njega neprestano grčevito borio, odvajajući jake snage za »čišćenje« svakog i najmanjeg sektora koji je s vremena na vrijeme bio u rukama snaga NOP-a kao slobodni ili poluslobodni teritorij.

Prema tome, kod ocjenjivanja slabosti koje su bile subjektivne naravi bilo je i objektivnih teškoća za pokretanje i rasplamsavanje ustanka u Hrvatskom zagorju. Zagorje je, s obzirom na geografski položaj, bilo kao u džepu neprijatelja. Pogotovu kad se zna da je neprijatelj pored spomenutih velikih garnizona, koji su mu služili kao udarna pesnica, imao na ovom terenu i manje garnizone, žandarmerijske stanice i domaće izdajnike pomoću kojih je mogao brzo intervenirati na svakom mjestu. Ta se praksa uostalom u toku NOB-a ne jedanput potvrdila.

Daljnju teškoću predstavljalo je pitanje kako učvrstiti pozadinu da bi funkcionirala i onda kad neprijatelj vrši teror i progone kao i onda kad je stanje mirnije. Da bi se taj zadatak riješio, bar donekle, trebalo je prethodno savladati propagandu neprijatelja. Već smo istaknuli da su ustaški i mačekovski elementi, svi ujedan glas, neumorno klevetali partizane i izjednačavali ih s četnicima. Trebalo je, dakle, proći izvjesno vrijeme da široke mase u cjelini shvate i prozru tu ustašku laž i da steknu uvjerenje da su partizani borci porotiv fašističkog okupatora i njegovih pomagača ustaša i četnika, a za istinsku slobodu radnog čovjeka. Posebno su to trebali shvatiti oni ljudi u Zagorju, koji su stajali na pozicijama Mačeka i kojima je trebalo dokazati da se od njegove politike čekanja nema šta očekivati. Također je trebalo postići da mase prozru taktiku neprijatelja, koji je poslije svakog izvršenog

POSILIJE SASTANKA SEKRETARA KOTARSKIH KOMITETA U RAVNICAMA

terora i ubojstva objavljivao dekrete u kojima je pozivao narod da se smiri, jer se ljudima u Zagorju neće ništa dogoditi, itd.

Bilo je očito da je Pavelić sa svojim taktiziranjem u Hrvatskom zagorju i zaklinjanjem na hrvatstvo htio pod svaku cijenu odvojiti mase od nosilaca ustanka, od komunista, te da Zagorje, kao čisto hrvatski kraj tu pokraj Zagreba, milom ili silom, veže uz ustaški režim u NDH, u čemu, međutim, nije uspio. Zbog upornog i neumornog rada komunista, a i drugih rodoljuba koji su koristili stečena iskustva iz prvih neuspjeha, sve više su sazrijevali uvjeti za masovni oslobodilački pokret u Zagorju, ali pod nešto drugačijim okolnostima nego u drugim ustaničkim krajevima naše zemlje, jer uvjeti razvoja nisu bili jednaki u svakom kraju.

Pripreme za oružanu borbu i njezin početak

(travanj 1941 — početak 1942)

Partijska organizacija u novoj situaciji

Ne mireći se sa slomom i razbijanjem Jugoslavije, KPJ je pod svojim vodstvom, na čelu s Titom, odlučno prišla pripremama za podizanje oružanog ustanka u Jugoslaviji. Već na svojoj sjednici od 10. travnja u Zagrebu, CK KPJ je osnovao Vojni komitet s Titom na čelu. Na taj načinje zapravo rukovodstvo KPJ u postojećoj veoma teškoj i složenoj situaciji preuzelo ulogu vojnog štaba oslobodilačke borbe, što je značilo veliku historijsku odgovornost.

U svojim prvim proglasima narodima Jugoslavije, nakon okupacije, KPJ je jasno ukazivala na to da nastalo stanje ne može biti nikakvom preprekom podizanju oružanog ustanka protiv stranih zavojevača i njihovih pomagača u zemlji, te da treba nastaviti borbu u kojoj će se radnička klasa s Komunističkom partijom boriti u prvim redovima svojih naroda zajedno s ostalim progresivnim snagama za novu, slobodnu i nezavisnu Jugoslaviju kao bratsku zajednicu ravnopravnih naroda.

Put do podizanja temelja narodnooslobodilačke borbe u Hrvatskoj bio je težak i složen. Ustaški režim je poveo osobito jaku propagandu i teror protiv Komunističke partije u cilju suzbijanja njezinog političkog utjecaja. O slozi hrvatske buržoazije, u borbi protiv komunista, jasno je govorila i situacija koja je nastala nakon dolaska ustaša na vlast. Njima je dotadašnja Banska vlast, uz suglasnost vodstva HSS-a, predala preko 100 komunista koje je držala u koncentracionom logoru u Lepoglavi i u Zagrebu. Ustaški, talijanski, njemački i mađarski teror jako su pogodili partijsku organizaciju u Hrvatskoj, tako da su mnogi komunisti u nizu mjesta bili uhapšeni, zatvoreni ili ubijeni.

Unatoč tome Komunistička partija Hrvatske pripremala se svim snagama za borbu. Pozivajući Hrvate i Srbe u zajedničku borbu protiv ustaškog režima, četnika i okupatora, ona je odlučno stala na čelo narodnooslobodilačke borbe u Hrvatskoj. Partija je ukazivala da se jačanjem bratstva i jedinstva u toj borbi stvara najjača sila, koju neće moći uništiti daleko nadmoćnije snage neprijatelja.

U tom razdoblju, u razdoblju intenzivnih priprema, u kojima je trebalo trpjeti i poraze, Komunistička partija Hrvatske sve je više učvršćivala svoje redove. Ona je tada brojala oko 4000 komunista i oko 11000 članova SKOJ-a. Hrvatski radnici bili su prvi aktivni borci, koji su na poziv Partije ponijeli zastavu oslobodilačke borbe.

Na majskom savjetovanju CK KPJ, održanom u Zagrebu, određeni su i glavni zadaci KP Hrvatske. Savjetovanje je, u sklopu temeljite analize političke situacije i daljnjeg razvoja u zemlji, ukazalo na ove bitne zadatke hrvatskih komunista: organiziranje i vođenje najodlučnije borbe protiv raspirivanja nacionalne mržnje između Hrvata i Srba; borba za bratstvo i slogu hrvatskog i srpskog naroda u borbi

protiv okupacionih i kvislinških snaga; organiziranje širokih slojeva naroda »u borbi za istinsku nezavisnost hrvatskog naroda«. Savjetovanje je istaklo da u vođenju te borbe komunisti Hrvatske treba da budu »ona spona koja će povezivati borbu hrvatskog naroda s borbom ostalih ugnjetenih naroda Jugoslavije za njihovo oslobođenje«. Osudivši komadanje Jugoslavije, vodstvo KPJ je na savjetovanju zaključilo da KPJ nastavlja svoju djelatnost kao jedinstvena politička snaga i organizacija, bez obzira na granice u podijeljenoj zemlji, te da svoju djelatnost prenese i na područje Istre i Slovenskog primorja, tj. krajeva koji su poslije prvog svjetskog rata potpali pod Italiju i gdje je hrvatsko i slovensko stanovništvo dva desetljeća živjelo pod teškim pritiskom politike denacionalizacije talijanskog fašizma.

Poslije majskog savjetovanja rukovodstvo KP Hrvatske pristupa poduzimanju niza političkih i organizacionih akcija za pripremu i vođenje narodnooslobodilačke borbe. Uspostavljaju se sve češće i stalnije veze sa partijskim organizacijama u Hrvatskoj, kojima se daju direktive za pripremu ustank⁶. Prikuplja se oružje i formiraju udarne grupe za vođenje diverzija i sabotaža. Prve udarne grupe osnovane su u Zagrebu i okolici, Splitu, Šibeniku, Sušaku, Karlovcu, Sisku, Šlavonskom Brodu, Varaždinu i u nizu drugih mjesta.

Na čelu tih priprema za podizanje ustanka nalazio se Vojni komitet, koji je rukovodstvo KP Hrvatske osnovalo u Zagrebu odmah nakon majskog savjetovanja. Nakon toga osnivaju se vojni komiteti i u nizu drugih mjesta, kao npr. pri Pokrajinskom komitetu KPH za Dalmaciju ili u Zagrebu.

Rukovodstvo KP Hrvatske je pravodobno reagiralo na vijest o napadu Trećeg Reicha na Sovjetski Savez, 22. lipnja 1941. U proglasu, koji je odmah objavljen u obliku letka, CK KPH je pozivao narod u oslobodilačku borbu, ističući daje počela »velika bitka, najveća bitka u historiji čovječanstva«. Ukazujući da je »kucnuo... čas kada treba stupiti u borbu za konačno nacionalno i socijalno oslobođenje«, jer će »vjera u pravednost naše borbe«, kao i borbe svih ostalih potlačenih naroda, dovesti do konačne pobjede, rukovodstvo KPH je ujedno ukazivalo da ne treba slušati one koji »govore da treba skrštenih ruku čekati dolazak Crvene armije«. Ono je time jasno ukazivalo na činjenicu da ulazak Sovjetskog Saveza u rat protiv fašizma ima izuzetno povijesno značenje, ali da hrvatski narod, kao i drugi narodi i narodnosti Jugoslavije, može ostvariti svoje oslobođenje samo vlastitom borbom.

Uslijedile su najneposrednije pripreme za početak oružane borbe. Rukovodstvo KPH je rasporedilo pojedine svoje članove i druge istaknutije partijske radnike, dajući im zadatak da rukovode oružanom borbom u pojedinim krajevima Hrvatske. Delegati CK KPH stvaraju na terenu lokalna vojna rukovodstva, štabove i partizanske jedinice. U svim područjima su angažirani najodgovorniji kadrovi, a kada su formirani veći štabovi, oni su uglavnom postavljeni za njihove komandante i političke komesare.

Odmah nakon historijske sjednice CK KPJ, održane 4. srpnja 1941. u Beogradu, na kojoj je donesena odluka da se započne s oružanom oslobodilačkom borbom protiv okupatora i kvislinga, partijsko rukovodstvo u Hrvatskoj poduzelo je značajne mjere i korake. Prvih dana srpnja CK KPH je osnovao Operativno partijsko rukovodstvo sa zadaćom da rukovodi oružanom borbom po vojnoj liniji. To je rukovodstvo imalo zapravo funkciju glavnog vojnog štaba u Hrvatskoj s ciljem da uz pomoć partijskih rukovodstava i štabova ustaničkih jedinica osigurava jedinstvo oslobodilačke borbe.

Događaji travanjskih dana 1941. godine, i oni koji su slijedili, stavili su organizaciju KPH u Hrvatskom zagorju u vrlo složenu situaciju. Nije bila dovoljna samo odlučnost, riješenost i spremnost za borbu, već je trebalo i znati kako se boriti. Bile su, dakle, potrebne nove smjernice kao hitna i neodložna nadopuna postojećeg iskustva i znanja.

U takvoj složenoj situaciji Okružni komitet KPH Krapina, još mlad i neizgrađen, sukobio se s opasnošću dezorijentacije. Stvari su se odvijale više spontano, a ne u organizaciji partijskog foruma.

Događaji su se, međutim, brzo nizali: napad Njemačke na Sovjetski Savez, poziv KPJ na oružani ustanak, početak ustanka u većem dijelu Jugoslavije. Okružni komitet Krapina nije u tim trenucima reagirao, nije zauzeo stavove, nije o tome animirao partijske ćelije, pa su one bile prepuštene same sebi, bez pravilne i pravodobne orijentacije. Time se, pored ostalog, može tumačiti pasivnost, zbunjenost i privremeno povlačenje nekih članova ili u najmanju ruku, iščekivanje što će biti. Ta situacija nije, međutim, potrajala dugo. Komunistička partija je na širokom planu poduzimala mjere za pripremu naroda za oružani ustanak, pa se takve mjere počinju poduzimati i u Zagorju. Međutim, političku pokretljivost partijskog i skojevskog članstva u prvom je redu obilježavala određena stagnacija. Svaki dan se sve više osjećala neophodna potreba usmjeravanja od nekog rukovodećeg faktora, a do toga još nije dolazilo.

Pitanje je, što se to zbilo s OK Krapina?

Prema utvrđenim podacima o stanju OK Krapina u 1941. godini zbilo se sljedeće:

Član OK Marija Lovrenčak je kao učiteljica bila za ustašku vlast »nepoćudna« u kotaru Krapina pa je premještena u Bosnu — Travnik i tamo se povezala s partijskom organizacijom. Ustaše su je uhapsili i nakon strahovitog mučenja zatočili u logor Stara Gradiška, gdje je umrla 17. rujna 1942. godine.

Ivan Huis iz Zaboka, bez dogovora sa drugovima, otišao je, na poziv u domobranstvo i time se izolirao od pokreta. Nešto kasnije, nakon povratka kući, ponovno se priključio i radio za NOP, ali od kuće nije htio ići. Strijeljanje od ustaša 26. X 1943. godine u Zaboku, zajedno sa svojom drugaricom Cvijetom Huis, koja je bila član KPJ i član ONOO Krapina te predsjednica Okružnog odbora AFZ za okrug Krapina.

Petar Kin, radnik pilane u Đurmancu, član, odmah nakon okupacije napustio je to mjesto i otišao u Slavoniju. Nije se više vraćao u Zagorje.

Marko Čizmek, zbog mučenja u zatvoru — kretao se pomoću štapova — bio je nemoćan. Uhapsili su ga ustaše. Umro je 1942. godine u logoru Jasenovac.

August Herceg »Brko« je živio ilegalno i radio na terenu nekoliko sela — dijelova kotara Krapina, Pregrada i Ivanec.

Antun Jakuš radio je na svom radnom mjestu u tvornici »Zagorka« i sudjelovao je u najužem krugu; u ilegalnost se nije dao.

Lacko Jakuš, sekretar Okružnog komiteta Krapina radio je također na svom radnom mjestu u tvornici, djelovao je u najužem krugu, a u ilegalnost nije htio prijeći.

Zbog takvog stanja u samom Okružnom komitetu, ni partijske ćelije nisu bile međusobno povezane kako treba, ostale su bez orijentacije, prepuštene same sebi u najtežim trenucima, upravo kada ih je trebalo prikupiti i povesti u akcije.

Kako su prvi počeci ustanka ukazivali na specifičan način borbe na ovom području, to je bilo neophodno organizaciono objediniti aktivnost partijskih

organizacija na širem području Zagreba, jer je Mjesni komitet sa svojim rajonskim komitetima bio, radi jakih neprijateljskih snaga, operativno usmjeren unutar gradskog područja. Imajući u vidu ranije odluke CK KPH o formiranju i osamostaljivanju partijskih rukovodstava, te praktičnu nemogućnost daljnjeg rukovođenja uz pomoć Mjesnog komiteta Zagreb, Vladimir Bakarić je dao u zadatak drugovima Dragutinu Sailiju i Marku Beliniću da izvrše pripreme za partijsku konferenciju okruga Zagreb. Organizaciju priprema preuzeo je Kotarski komitet Zagreb na čelu sa Tucmanom Josipom Crnim, kao sekretarom.

U noći 31. listopada održana je u selu Novaki kraj Samobora, u kući Pavla Videkovića, prva Okružna partijska konferencija KPH za okrug Zagreb, kojoj su prisustvovali delegati partijskih organizacija kotara Zagreb, Velike Gorice i dijela Samobora. U ime CK KPH konferenciji je prisustvovao V. Bakarić, koji je održao referat o političkoj situaciji u zemlji i o perspektivi podizanja ustanka na području okruga. Nakon svestrane diskusije o političkoj situaciji na terenu i u partijskim organizacijama i prihvatanja izvještaja V. Bakarića, izabran je Okružni komitet u sastavu: Dragutin Saili, sekretar; Marko Belinić, organizacioni sekretar, te članovi: Josip Tucman, Pavao Videković, Pavao Beluhan, Pavao Lončar, Josip Mikulčić, Tomo Pipić i Ivan Krkač. Konferencija je donijela i rezoluciju.

Naknadno su u Okružni komitet ušli: Milan Lovreković, sekretar OK SKOJ-a (u prosincu 1941) i Pavao Žukina (u veljači 1942), tj. po pripojenju kotara Donja Stubica okrugu Zagreb.

Dana 17. prosinca 1941. u stanu Ivana Kovačića u zagrebačkoj Dubravi održana je osnivačka konferencija SKOJ-a za okrug Zagreb na kojoj je uz 19 prisutnih delegata izabran OK SKOJ-a u sastavu: Milan Lovreković, Marijan Badel sekretar, Marijan Kos, Janko Prišlin, Albin Kovačić i Drago Butorac. Dakle, formiranjem oba komiteta bili su stvoreni svi preduvjeti za efikasan razvoj NOB-a u okrugu Zagreb.

U stubičkom kotaru stvari su krenule brže naprijed. Žukina se povezuje s dotadašnjim članovima Partije u kotaru i drugim naprednim i progresivno orijentiranim ljudima od kojih do kraja 1941. godine formira nove partijske ćelije i popunjava već postojeće.

Do kraja 1941. godine na području kotara Donja Stubica djeluje šest partijskih ćelija sa 26 članova Partije. Sve ćelije, uključujući one u Oroslavju, Bistrici i Jakovlju, koje su bile do tada vezane za organizaciju u Zlataru, Pušći i Krapini sada su povezane u jedinstvenu partijsku organizaciju u kotaru, čije je rad koordinirao i usmjeravao član Okružnog komiteta Pavao Žukina. Stvoreni su bili glavni preduvjeti da se ide brže na više forme organiziranja i rada s obzirom na događaje i zadatke u pripremi oružanih akcija. U siječnju 1942. godine formiranje Kotarski komitet Komunističke partije za kotar Donja Stubica u sastavu: Pavao Žukina, sekretar, te Milan Kuren i Ivan Krkač, članovi. Time je bila organizaciono zaokružena mreža partijskih organizacija u kotaru.

Treba istaknuti da se istodobno s organizacionom izgradnjom partijske organizacije vodila politička borba za pridobivanje što šireg kruga simpatizera i pristalica NOP-a.

Politički sekretar Okružnog komiteta KPH za okrug Zagreb, formiranog 1941. godine, bio je Dragutin Saili, »Konspirator«, a organizacioni sekretar Marko Belinić, »Stubičanec«. Josip Tucman »Crni« zadužen je za vojna pitanja. Ovaj Komitet je preuzeo rukovođenje partijskim organizacijama vanjskog kotara Zagreb kojima je do tada rukovodio Mjesni komitet. Početkom 1942. godine

odlučeno je da kotar Donja Stubica prijeđe u sastav Okružnog komiteta Zagreb. Žukina postaje članom Okružnog komiteta Zagreb koji preko njega usmjerava rad partijske organizacije u kotaru.

Koji su bili osnovni razlozi i prednosti uključivanja kotara Donja Stubica u Okružni komitet Zagreb?

1. Kotar Donja Stubica sa svojom južnom granicom naslanja se na Zagreb i čini tako dio njegove šire periferije.

2. Okružni komitet KPH Zagreb rukovodi neposredno pripremom oružanih borbi u Zagorju od jeseni 1941. godine i u proljeće 1942. godine. Preko teritorija stubičkog kotara omogućeno je bolje i neposrednije povezivanje s teritorijem Okružnog komiteta KPH Krapina i svim sjevernim kotarevima Zagorja, što je bilo od velikog značenja za cijelo vrijeme rata. Tu su veze bile neprekidne i dobro su funkcionirale.

3. Važni kanali za prebacivanje ljudi iz Zagreba u partizane za sjeverni dio Zagorja i Kalnik išli su preko stubičkog kotara. Tuda je išla veza od sjevernog i sjeveroistočnog dijela Hrvatske za Žumberak i obrnuto. I ta veza je radila za cijelo vrijeme rata. Osobito je važan bio kanal Pluska—Višovlje—Dubrovčan.

4. Budući da su bile planirane oružane akcije širih razmjera početkom 1942. godine, omogućeno je neposredno upućivanje zagrebačkih radnika i vojnih bjegunaca u partizanske jedinice u Zagorju.

Prve oružane akcije i ustaničke grupe

Unatoč tako teškoj situaciji sa OK KPH Krapina i propustu da se organizira odgovarajuće tijelo za pokretanje postojećih raspoloživih snaga ustanka u Hrvatskom zagorju, fašistički okupatori i ustaše su već u prvim danima okupacije naše zemlje osjetili da ni u Hrvatskom zagorju za njih neće biti mira. To se može vidljivo ilustrirati nizom podataka.

U svojoj izjavi iz travnja 1968. godine prvoborac Alojz Debeljak, između ostalog, iznosi:

»Postojala je 1941. godine, pod jesen, grupa simpatizera NOB-a u selu Lupinjak — ondašnji kotar Pregrada. Pojedini članovi te grupe su sa mnom zajedno već odmah po dolasku okupatora u našu zemlju učestovali u sabotazi i diverzijama na našem terenu. U travnju 1941. godine (15. ili 16) mi smo presjecali telefonski kabel njemačke vojske koja se njime služila u prvom kretanju u unutrašnjost naše zemlje. Preko 500 (petsto) metara smo presjekli toga kabla na liniji Rogatec—Pregrada i još više na liniji Rogatec—Krapina. Na liniji Rogatec—Pregrada ja i Stjepan Tepeš obavili smo taj zadatak, a na liniji Rogatec—Krapina ja, Konrad Faget i August Debeljak. Nadalje smo srušili graničnu liniju kojom je okupator htio pripojiti Reichu cijelu bivšu općinu Hum i selo Kostel iz sastava kotara Pregrada. To je okupator htio pripojiti zbog toga što je na području općine Hum bilo okno rudnika mrkog ugljena — Klenovec i Mali Tabor i rudnik kvarcnog pijeska u Kostelu, te tvornica stakla Straža za koju je upravo kvarcni pijesak bitna sirovina. Osim toga, do jeseni 1943. godine sakupili smo 16 pušaka. Ja sam imao 4000 (četiri tisuće) metaka za pušku, a svega je bilo oko 7000 (sedam tisuća) komada

puščane municije koju je moja grupa sakupila. Također smo sakupljali novčanu pomoć za koju smo kupili tri pištolja »FN« cal. 9 mm. Tu pomoć su dala 73 (sedamdesettri) rudara od 127 (stodvadesetsedam) zaposlenih. Naročito značajan politički potez bilo je organiziranje proslave 1. maja 1941. godine u kojoj su učestvovali svi radnici, osim petorice, iako je poslodavac Kerbic insistirao na tome da 1. maja radimo, a da po njemačkom sistemu slavimo 2. maj koji će nam biti plaćen.«

U kotaru Krapina, u Jesenju, komunisti su organizirali na cesti Bednja—Žutnica presijecanje telefonskog kabla. Zbog toga su Nijemci uhapsili Ivana i Josipa Brodara, Žigu Kranjčeca i Josipa Hercega.

Primjer osobne inicijative pojedinaca ili grupa, od ranije usmjerenih u borbu protiv fašističke okupacije, vidljiv je i iz neprijateljskog dokumenta koji glasi: »Zapovjednik oružničke postaje Ivanec brzojavlja: Dana 26 i 27. listopada poglavnikova slika u rudniku Ivanec, koja je bila na vanjskom zidu na magazinu izvješena, namazana je blatom. Do sada nepoznato da li hotimično ili nehotično. Istraga se vodi.«

Do masovnijeg hapšenja došlo je u Ivancu neposredno poslije okupacije. Petnaestog travnja 1941. godine ustaše su uhapsile grupu rodoljuba (među kojima Ivana Bukovca, Petra Pahića, Čičeka, Levatića) i izvršili mnogobrojne pretrese stanova rudara. Dakle, teror je počeo i u Hrvatskom zagorju, čistom hrvatskom regionu naše zemlje. I po drugim događajima u Zagorju vidi se kako fašizam beskrajnom mržnjom uništava sve što mu je iole suprotno. Komunisti i simpatizeri revolucionarnog radničkog pokreta svugdje su im bili glavna meta.

U kolovozu 1941. godine ustaše su u Poznanovcu i Lugu Poznanovečkom (bivši kotar Zlatar) poduzeli akciju progona i hapšenja komunista i simpatizera Partije — ilegalaca, i onih koji se nisu htjeli odazvati pozivu u Pavelićevu vojsku. Uspjeli su uhapsiti Mariju Habulin, člana Partije i španjolskog borca, ilegalca iz Poznanovca i Josipa Novosela, studenta, komunistu i ilegalca također iz Poznanovca. Oboje su ih ustaše strijeljali. Hapšeni su tada Franjo Habulin i Joža Mrkoci, član Partije, iz Poznanovca. Mika Jadan, komunista iz Bedekovčine, u to vrijeme nalazio se u zatvoru Okružnog suda u Varaždinu.

Ova navala ustaškog terora izazvala je revolt kod ostalih članova KPH i simpatizera s područja Poznanovca te su svi koji su u tom momentu bili ugroženi s oružjem otišli u šumu i boravili zajedno pripremajući se za borbu. Oni su u stvari činili odred partizana u Hrvatskom zagorju. To su bili ovi komunisti i simpatizeri Partije:

1. Jakuš (Lovre) Lacko — sekretar OK Krapina
2. Jakuš (Blaža) Antun — član biroa OK Krapina
3. Vidiček (Janka) Milan — radnik, član KPJ
4. Vidiček (Janka) Viktor — radnik, član KPJ
5. Jurin (Tome) Josip — pećarski majstor, član KPJ
6. Rogan (Jure) Juraj — radnik, član KPJ
7. Novosel (Karla) Dragutin — radnik, član KPJ
8. Jakuš (Mate) Viktor — radnik ličilac, član KPJ
9. Jakuš (Mate) Franjo — radnik
10. Jakuš (Mirka) Valent — radnik, član KPJ
11. Jug (Franje) Gabrijel — student prava, član KPJ
12. Čleković (Tonke) Alojz — seljak — član i sekretar partijske organizacije Poznanovec.

13. Mrkoci (Marka) Marko — radnik,

član

KPJ

14. Benčić Stjepan

»Stapek« — radnik

15. Vidiček (Josip)

Gabrijel — radnik, član

KPJ

16. Galic Josip —Pustodol Orehovečki, radnik, član KPJ sekretar par-

tijske organizacije Pustodol Grabe

17. Vuksan (Marka) Josip — seljak, Grabe, član KPJ

Nakon što se ova grupa boraca sakupila, Lacko i Antun Jakuš održali su razgovor (odvojeno od ostalih) sa Galic Josipom i Vuksan Josipom i ovi su se vratili doma, a ostalih 15 su se zadržali u šumi na okupu oko dva tjedna. Ne dobivši veze koju smo očekivali, i oni su se povukli u selo, svaki na svoj posao, i dalje su ilegalno radili, čekajući pogodnu priliku za odlazak u partizane. Veze nisu imali, sami nisu znali kako i šta da rade. Ovdje je očito da ni članovi OK nisu znali kako i šta započeti, a oružje je tu i ljudi su tu. To nedvosmisleno potvrđuje točnost konstatacije da je bila neophodna daljnja poduka, daljnja direktiva, te da nitko od višeg rukovodstva nije dolazio da se pokrenu i usmjere akcije koje su bile moguće.

Na zapadnom dijelu kotara Zagreb djelovale su tri manje udarne diverzantske grupe formirane po direktivi Mjesnog komiteta Zagreb i PK SKOJ-a, i to u Kupljenovu (Josip Jandras, Josip Turk i Mirko Bzik), u Pojatnu (Stjepan Filković, Karlo Slatković, Antun Štipak i Milan Mikuljan) i treća za relaciju Podsused—Brdovec (Albin Kovačić, Drago Butorac, Ivica Skomrak i Kokosek). Prve dvije grupe imale su zadatak da kidaju telefonske linije i glavni kabl Wehrmachta na relaciji željeznička stanica Pušća Bistra—Veliko Trgovišće i uništavanje teretnih vagona, odnosno mazalica na točkovima. Te grupe su ove zadatke u potpunosti obavljale. Odjel za željeznički promet NDH obavijestio je 14. svibnja 1941. svoje pretpostavljene da su »učestali slučajevi kidanja telefonskih linija uz željezničku prugu Zaprešić—Krapina, a osobito između željezničke stanice Pušća Bistra i Veliko Trgovišće«, te zahtijeva stroge kazne.

Treća grupa — Albin Kovačić sa Dragom Butorcem iz Brdovca i željezničarom Stjepanom Korošcem — minirala je koncem srpnja 1941. željeznički most na rijeci Krapini u Zaprešiću. Ali, zbog neiskustva, most nije porušen, samo su izvijene tračnice. S obzirom na neposrednu blizinu grada, odjek ove akcije bio je velik. Još je trebala biti izvršena jedna akcija kraj Brdovca — Savski Marof, ali ta nije uspjela.

Daje to bio oblik pripremanja za oružanu borbu, potvrdilo seje kasnije, kada su u prve partizanske jedinice ulazili upravo ti članovi SKOJ-a i KPJ.

U Desiniću, kotar Pregrada, Ivan Crnić. metalski radnik, našao je u potoku jedan bačeni puškomitraljez, osposobio ga za upotrebu i čuvao dok se nisu pojavili u Zagorju partizani.

Moglo bi se navesti još mnogo primjera koji pokazuju da su u Zagorju postojali uvjeti za početak oružanog ustanka. Samoinicijativne akcije pojedinih partijskih organizacija i pojedinih rodoljuba — pojedinaca bile su u cijelom Zagorju sve više prisutne. Sve je vidljiviji i partijsko-politički rad u narodu radi raskrinkavanja Mačekove politike čekanja te tumačenja da partizani nisu nikakvi četnici koji će Hrvate uništiti, već da su to borci za slobodu i nezavisnost hrvatskog i srpskog naroda i ostalih naroda i narodnosti Jugoslavije, te da radi toga svi podjednako trebaju sudjelovati u borbi za ostvarenje tog cilja.

U vezi s navedenom političkom aktivnošću došlo je i do povećanog broja partijskog članstva, osobito u donjem dijelu Zagorja.

Daljnje pripreme za oružanu borbu

Pred partijsku organizaciju postavljali su se sve opsežniji i složeniji zadaci. Na spomenutom konstituirajućem sastanku Okružnog komiteta KPH Zagreb razmatrana je politička situacija na području Zagorja i ocijenjene su mogućnosti za razvitak ustanka. Zaključeno je da postoje uvjeti za oružanu borbu i za osnivanje partizanske jedinice te su u tom smislu postavljeni zadaci. Na sastanku je donesena rezolucija koja glasi:

»1. Nakon saslušanog referata o vanjskoj i unutarnjoj polit, situaciji prisutni delegati u cijelosti i pojedinostima usvajaju i pozdravljaju političku liniju CK KPJ, koji je u svojim proglasima, cirkularima i direktivama na vrijeme signalizirao opasnost krvavog fašizma, te pravovremeno pozvao radni narod zemalja Jugoslavije na borbu protiv smrtno opasnosti, koja je zaprijetila od strane Njem.(ačkih) faš. razbojnika svim narodima zemalja Jugoslavije.

2. Konferencija sa zadovoljstvom konstatuje, da mržnja protiv okupatora i njihovih slugu (»ustaša«) svakim danom sve više raste, a simpatije za našu partiju kod siromašnog seljaštva bivaju danomice sve veće.

Borba bratskog srpskog naroda protiv okupatora dobiva sve više pristaša u hrvatskom seljaštvu i služi za primjer herojstva u borbi protiv fašističkih barbara.

3. Nada i simpatije hrvat, seljaštva za herojstvo nesalomive bratske Crvene armije od dana u dan sve su veće, te sazrijevaju momenti za oružanu borbu protiv fašističkih krvoloka. Kao vidljivi znakovi simpatija za bratski ruski narod i mržnje protiv fašističkih porobljivača jesu:

- a) bojkot tržišta,
- b) neodazivanje u vojsku i bratoubilačku borbu,
- c) bojkot »ustaških« konfidenata i špijuna,
- d) borba protiv rekviriranja žita, stoke, kukuruza i ostalih seoskih proizvoda.

Po saslušanim izvještajima o radu part, organizacije na selu, konferencija

konstatira i zaključuje slijedeće:

1. Rad na organizacionom polju u pojedinim kotarima bio je dosta slab, a naročito:

- a) slaba veza između mjesnih foruma i nižeg kadra,
- b) slabo funkcioniranje u dostavi part, materijala,
- c) netočno održavanje sastanaka rukovodstava i part, ćelija,
- d) neplanski rad,
- e) netočno plaćanje part, članarine i ostalog part, materijala.

Stoga konferencija stavlja si u zadatak, a budućem OK nalaže, da se provodi stroga kontrola rada rukovodstava, part, ćelija i članova; da se povede potrebna reorganizacija za točno funkcioniranje tehnike i veze s nižim kadrom; da se strogo plaća članarina — (tko pored ostalih dužnosti ne plaća part, članarinu ne može biti član Partije).

2. Nadalje konferencija konstatira da se nedovoljno provode part, direktive i linije, ne izučavaju part, proglaš i odluke, a naročito:

- a) ne vode se diverzione akcije,
- b) nepravilan i nesiguran odnos prema HSS-ovskim masama,
- c) slabo vođenje sabotaže,
- d) slaba propaganda u širokim redovima naroda,

- e) sektaštvo je također zauzelo maha u nekim mjestima; partijci se odvajaju od masa, traže komuniste, a antifašističke mase prepuštaju samim sebi.
- 0 nedovoljan rad na formiranju NOF.

Stoga se nalaže svim mjesnim forumima, ćelijama i ćlanstvu, da se strogo provode sve part, direktive, da se smjesta prouće part, proglasi i odluke V. konf. KPJ i I. konf. KPH. Zatim, da se okuplja sve antifašističke elemente u JNOF, da se izbací politikanstvo te da se stvara borbeni front naroda na sitnim svakodnevnim zahtjevima za borbu protiv okupatora i njihovih slugu, onako kako je to navedeno u part, proglasima i cirkularima.

3. Zapažen je nepravilan postupak kod primanja novih ćlanova, provođenju konspiracije i odgoja ćlanstva o držanju pred klasnim neprijateljem.

Zato konferencija zaključuje da se strogo provjeri na radu svaki onaj tko je kandidat za Partiju, da se strogo provodi konspiracija i podučava ćlanstvo o pravilnom držanju pred klas. neprijateljem.

4. Rad među seoskom omladinom i ženama također veoma je slab. Konferencija stavlja u zadatak svom part, ćlanstvu da prikuplja omladinu i žene oko Partije.

5. Da bi naša Partija odgovorila svom historijskom zadatku, potrebno je čistiti part. org. od raznih panikera, nediscipliniranih elemenata, špekulanata i dezertera, te raznih oportunistâ.

6. Jaćati Partiju putem izgradnje kadrova u prosvjetnom, akcionom i org. pogledu.«

Na slijedećem sastanku Okrušnog komiteta, koji je održan u prosincu 1941. godine, utvrđeni su plan i koncepcija ustanka u Zagorju. Sastanku Okrušnog komiteta prisustvovali su: Vladimir Bakarić, Dragutin Saili, Pavel Lonćar, Josip Tucman, Ivan Krkać i Pavel Videković. Odlućeno je da se otpoćne s intenzivnim pripremama za formiranje oružanih jedinica. U vezi s tim pred partijsku organizaciju postavljeni su konkretni zadaci od kojih treba istaći slijedeće:

1. Pojaćati politićki rad, propagandu i objašnjavanje linije Partije na ustanak, odnosno objašnjavanje ciljeva NOB-a kod naroda naroćito kod vojnih obveznika radi sprećavanja mobilizacije i odlaska u neprijateljsku vojsku, u domobrane. Ćlanovi KP su izrićito upoznati da odlazak u domobrane povlaći iskljućivanje iz Partije.

2. Pojaćati politićki rad među općinskim i seoskim funkcionerima HSS-a i pridobiti ih za NOP, te što više širiti politićku osnovu narodnooslobodilaćkog pokreta.

3. Prikupljati oružje, municiju i drugu opremu za partizanske jedinice koje treba formirati.

4. Pripremati teren za smještaj jedinica (zemunice, klijeti simpatizera i dr.), pripremati izvore ishrane po selima.

Ti su se zadaci s obzirom na Zagorje odnosili, dakako, u prvom redu na područje Donje Stubice, Zaprešića, Pluske i Hruševca.

Uvjeti pod kojima su ostvarivani ovi zadaci bili su dosta složeni. Naime, poslije napada Njemaćke na SSSR. 22. lipnja 1941. godine, i brzog napredovanja u dubinu sovjetskog teritorija, ustaška propaganda udarala je na sva zvona o skoroj pobjedi Njemaćke nad Sovjetskim Savezom. Takvoj propagandi komunisti su se suprotstavljali argumentima kojima ih je naoružavala Komunistićka partija putem letaka, cirkulara, obavještavanja, proglasa i ilegalne štampe. Pozivom narodima Jugoslavije na ustanak protiv okupatora od 4. srpnja 1941. godine CK KPJ je

ukazivao na neophodnost i perspektivu borbe protiv fašističkih zavojevača. Partija je ukazala na vojni savez Sovjetskog Saveza, Engleske i Amerike protiv fašističkih osvajača. »Čitav je kulturni svijet na strani Sovjetskog Saveza koji vodi herojsku borbu s njemačkim fašističkim hordama«, rečeno je u letku CK KPJ od 25. srpnja 1941. godine. Ukazivano je da je došlo vrijeme da se čitav narod bori za svoju slobodu protiv okupatora i domaćih izdajnika.

Centralni komitet KPH obraćao se pristašama HSS-a i SDS riječima: »I vi ste za nacionalnu slobodu, za pravo naroda da sam odlučuje svojom sudbinom, za bratstvo među narodima, protiv razbojničkih ratova i fašizma.« (...) »Komunistička partija vas sve poziva da se udružimo u jedinstveni nacionalno-oslobodilački front za odlučnu borbu za naše nacionalno oslobođenje, za oslobođenje svih porobljenih naroda od fašističkog jarma.«

Snabdjeveni takvim materijalima i naoružani stavovima Partije, komunisti su imali snažno oružje u borbi protiv ustaške propagande. Ti stavovi tumačili su se, zavisno od sela do sela, na manjim ili većim skupovima, obično u grupama u kojima su se okupljali ljudi po selima. Općinskim i seoskim vođama HSS-a pristupalo se još individualno i davan im je materijal na čitanje, a onima za koje se smatralo da su tvrdi, konzervativni ili kolebljivi materijali su dostavljani na razne načine ili su slani poštom. Cilj je bio da glas Partije dopre do što većeg broja ljudi, da se upoznaju s pozivom na oružanu borbu i njenim ciljevima.

Velika poteškoća u pripremama naroda za borbu bila je u razbijanju neprijateljske propagande o tome tko i sa kakvim ciljevima vodi borbu protiv okupatora i domaćih izdajnika. Naime, već u prvim mjesecima ustanka u Jugoslaviji postignuti su značajni rezultati: formirani su partizanski odredi, oslobođeni su znatni dijelovi teritorija itd. A narodu je to ustaška propaganda prikazivala kao komunističko-četničku zavjeru protiv hrvatskog naroda i njegove nezavisnosti. Osnivanje NDH-a tumačeno je kao krajnji cilj nacionalnog oslobođenja, a borba KPJ prikazivana je kao boljševička opasnost koja je inspirirana od velikosrpskih elemenata i koja je najveći neprijatelj hrvatskog naroda. Prema tome, istina o tome tko zapravo vodi borbu protiv okupatora i kvislinga i za kakve ciljeve teško se probijala u početku. Samo upornim i dugotrajnim radom Partije moglo se uvjeriti narod u ispravnost politike i ciljeva borbe u kojoj učestvuju i hrvatske mase.

Narod je postepeno i iz raznih drugih izvora saznavao pravu istinu. Polako i uz dosta poteškoća stvarana je klima u kojoj je narod počeo sve više primati stavove Partije jer se uvjerio da mu komunisti govore istinu.

S vojnim obveznicima se otvoreno razgovaralo po selima o tome gdje idu, s kakvim ciljem ih se šalje, da Pavelić mora ljudskim životima najboljih sinova hrvatskog naroda plaćati dug fašističkim gospodarima, da će se boriti protiv partizana, protiv svoje braće i protiv svojih vlastitih interesa. Rezultat je bio da je već u proljeće 1942. godine znatan broj izbjegavao vojnu obavezu, da se nije odazivao pozivu i da je na razne načine počeo izbjegavati vojnu obavezu: traženje veze, podmićivanje odgovarajućih organa u općini itd. Tako će već travnja mjeseca 1942. godine Okružni komitet Zagreb javiti CK KPH da u kotaru Donja Stubica ima »vojnih bjegunaca, uglavnom seljaka«.

U drugoj polovici prosinca 1941. Okružni komitet KPH Zagreb održao je u kući Franje Setinca u selu Šibice na cesti Zaprešić—Brdovec—Brežice — sjednicu u proširenom sastavu, tj. u prisustvu većeg broja odgovornih članova KP s ovog područja. Na toj sjednici se raspravljalo o mogućnosti formiranja partizanskog odreda na ovom području. Tom prilikom je utvrđeno da na terenu već ima

naoružanih članova KP i SKOJ-a, koji se polulegalno kreću i voljni su pristupiti u organiziranu partizansku jedinicu.

Međutim, zbog iznenadno oštre zime i nastojanja da se prikupi više boraca i oružja, članovi OK odgodili su formiranje partizanskog odreda. U međuvremenu su prihvaćani novopristigli borci iz Zagreba i smješteni u sela Kupljenovo. Puščanski Hruševac, Kupljenski Hruševac i u Plusku. Ujedno je to zimsko vrijeme iskorišteno za kopanje zemunica za ljude i oružje, pa i za sanitetski materijal. Takve zemunice iskopane su u šumi Veliki Vrh iznad Brdovca, u šumi Kupljenovo i u šumi Dubrava kraj sela Pluske, gdje je bila najveća.

S obzirom da je na ovom dijelu, tj. na područjima bivših općina Zaprešić, Brdovec, Bistra, Pušća i Luka, te Podsused i Vrapče bilo predviđeno stalno kretanje ilegalaca na teren Hrvatskog zagorja iz Zagreba, zatim veza Žumberak—Hrvatsko zagorje, bilo je neophodno uspostaviti čvrste i stalne, i to dvostruke veze, jer ako bi jedna zakazala, druga je morala da preuzme njenu funkciju. To su bile u najvećem broju slučajeva kuće simpatizera Partije, čitave obitelji, čiji su članovi ranije bili naklonjeni HSS-u. Osigurani su čamci na rijeci Savi i rijeci Krapini.

Jedna veza bila je i Harmica kraj rijeke Sutle. To je partijska ćelija koju je formirao Marko Belinić. a imala je posebni zadatak: prihvaćanje španjolskih dobrovoljaca koji su preko Njemačke dolazili u Dobovu, prelazili na ovaj teren, a odatle upućivani na određene adrese u Zagreb. Punktovi i veze imali su na ovom području šire značenje. Preko njih je prešlo više tisuća ilegalaca, rukovodilaca NOP-a i rodoljuba iz grada. Te veze su besprijeckorno funkcionirale kroz cijelo vrijeme narodnooslobodilačke borbe.

Pored partijskog rukovodstva, u to vrijeme je formiran u Zagrebu »Štab narodnooslobodilačke i dobrovoljačke vojske Hrvatskog zagorja«. U ime tog štaba, koji je postojao veoma kratko vrijeme, i Povjerenstva CK KPH za sjevernu Hrvatsku Marko Belinić je bio zadužen da zajedno s Okružnim komitetima za okrug Zagreb i Krapinu te mjesnim komitetom Zagreba radi na formiranju partizanskih jedinica i izvođenju akcija u Zagorju.

Pristupa se i aktiviranju Okružnog komiteta Krapina. U vezi s tim zanimljiva su sjećanja D. Sailija koji kaže: »Rad s vojskom (s vojskom u gradu Zagrebu) obavljao sam sve do rujna 1941. godine kad sam po odluci CK KPH dobio zadatak da uspostavim vezu s partijskim organizacijama u okolici Zagreba i pripremim partijsku konferenciju, na kojoj će se birati OK Zagreb, koji tada još nije postojao. Do tada je vezu s bližim kotarima držao Mjesni komitet Zagreb (...). Početkom rujna 1941. dobio sam vezu s drugom Markom Belinićem. te smo obišli teren i pripremili prvu partijsku konferenciju okruga Zagreb.« Saili zatim navodi ovaj podatak: »U međuvremenu smo dobili zadatak od CK KPH da obiđemo teren Krapine i uspostavimo čvršće veze s Varaždinom i Čakovcem.« To je bilo u prosincu

1941. godine. I stvarno, 28. veljače 1942. godine održan je prošireni plenum OK KPH za okrug Krapinu u Bedekovčini, u kući Ivana Hršaka. Na Plenumu je sudjelovao Marko Belinić — po svemu sudeći i sazivač plenuma, zatim Lacko Jakuš, sekretar OK i Antun Jakuš — član biroa OK; August Herceg »Brko«, član; Edo Leskovar, politički radnik; Alojz Čleković, sekretar partijske organizacije Poznanovec i Ivan Jadan Mika, sekretar partijske organizacije Bedekovčina. Plenum se odvijao u veoma burnom tonu. Lacko Jakuš i Antun Jakuš, tada jedini rukovodioci, ni pod koju cijenu nisu htjeli da napuste rad u tvornici, da odu u ilegalnost i da rade na terenu kao politički organizatori ustanka. Obrazlagali su svoj stav lošim zdravljem i porodicom. Ostali prisutni bili su iznenađeni i zaprepašteni

takvim držanjem. Belinić je upozorio Jakuša da takvo držanje povlači isključenje iz Partije i druge oštre sankcije. Na njegov prijedlog u Okružni komitet su kooptirana dva nova člana: Alojz Čleković i Ivan Jadan Mika. Ujedno je Edo Leskovar izabran za sekretara Okružnog komiteta. Na Belinićev prijedlog izvršen je ovaj raspored: Leskovar je zadužen za kotar Pregrada, August Herceg »Brko« za Krapinu, Alojz Čleković za kotar Zlatar i Ivan Jadan Mika za kotar Klanjec.

Na ovom plenumu je pored rekonstrukcije OK Krapina rješavano odmah i drugo važno pitanje o čemu je već zaključak donesen u OK Zagreb. To je bilo formiranje partizanskog odreda. U diskusiji je utvrđeno da samo u selima Poznanovec, Lug Poznanovečki i Bedekovčina ima 26 boraca članova KPH i vojnih bjegunaca, koji žive ilegalno još od 1941. godine, krijući se od neprijatelja i čekajući da se uključe u partizansku jedinicu. August Herceg je dao podatke da kod njega u Gornjem Jesenju ima 5 drugova s 5 pušaka i da mogu odmah stupiti u partizansku jedinicu. Na osnovu toga je odlučeno da se od tih drugova iz Jesenja i ovih iz kotara Zlatar formira jedna četa koju će činiti sasvim domaći ljudi sa zagorskog terena. Zatim je zaključeno da se odmah izvrše pripreme za formiranje jedinica na donjem dijelu Zagorja: Stubica, Zaprešić, Jakovlje, Brdovec i Kupljenovo. Naime, u tom dijelu Zagorja, pored domaćih, boravio je veći broj ilegalaca iz Zagreba, koji su također čekali da se oformi partizanska oružana jedinica u koju bi se i oni uključili. Njih je bilo svih zajedno više od stotinu.

Na taj način se na osnovu zaključaka oba okružna komiteta pristupilo osnivanju prvog partizanskog odreda u Hrvatskom zagorju.

Da se radilo i o sve pogodnijim uvjetima za taj pothvat potvrđuje pismo koje je Ivo Lola Ribar, u svojstvu instruktora CK KPJ, uputio Centralnom komitetu KPJ, 12. siječnja 1942. god. U njemu se, među ostalim, ističe ovo:

»Položaj ovdje u Hrvatskoj se sve dublje zaoštrava i potpuno potvrđuje tačnost naše posljednje analize. Izbjegavanje Pavelićeve opšte mobilizacije počinje da uzima masovne razmere ne samo u Primorju i Gorskom kotaru, već i u Zagorju: nažalost do sad sa strane naših nije preduzeto ni iz daleka dovoljno da se taj proces proširi i te mase aktivnije upute i prihvate.«

Prvi zagorski partizanski odred

(veljača—lipanj 1942)

Akcije za osnivanje Odreda

Od zaključaka oba Okružna komiteta prešlo se na djelo i nedugo iza toga formirane su četiri čete. Najprije je 12. ožujka na Špiranec brijegu osnovana četa pod nazivom »Prva partizanska četa Hrvatskog zagorja«. To je bila prva oružana jedinica u Zagorju. Rukovodstvo čete sačinjavali su: komandir — Josip Špiranec Pintar; komesar — Ivan Jadan Mika; zamjenik komandira — Milan Vidiček; zamjenik komesara — Valent Jakuš; vodnik voda — Marko Mrkoci Bertaš; vodnik voda — Juraj Glumpak Špacman.

Pored komandnog kadra četa je brojila još 29 boraca — ukupno 35 boraca. Borci iz Jesenja nisu bili na formiranju čete, jer je bilo predviđeno da će se priključiti prigodom formiranja Odreda.

Nedugo iza toga, 18. ožujka 1942. godine, zasjedao je OK KPH — Zagreb ponovo u kući Franje Šetinca i zaključio da se formira partizanski vod — zapravo

SPOMENIK PALIM BORCIMA U BRDOVCU

BRDOVEC, VINCILIRSKA KUĆA U KOJOJ JE OSNOVANA DRUGA ČETA PRVOG ZAGORSKOG ODREDA 1941. GODINE

četa. Te iste večeri u klijeti vlastelina Janekovića iznad sela Brdovca i Šibica zaključak je i realiziran.

Formirana je četa od 18 boraca na čelu s komandirom — Ivanom Sokolčićem, komesarom — Pavlom Videkovićem i zamjenikom komandira — Lazom Vračarićem.

Neki su borci kasnije ovu formaciju nazivali »Bataljon Matije Gupca«, neki Prvi zagorski partizanski odred, pa se u nekim kasnijim dokumentima zadržao takav naziv.

U relativno kratkom vremenu iz područja Zagreba i okolice u zapadni dio Zagorja pristigao je veći broj dobrovoljaca komunista i skojevaca voljnih da stupe u partizane. Tako je broj boraca postepeno narastao na 147 partizana od kojih su formirane tri čete pod nazivom druga, treća i četvrta, jer je prva bila formirana već

12. ožujka, a sve četiri zajedno trebale su dobiti naziv Prvi zagorski partizanski odred, što su u stvari i predstavljale. Komandni kadar također je prestrojen tako da su sada bili: komandir II čete Ivan Sokolčić, a zatim Tomislav Radić; komandir III čete — Lazo Vračarić; komandir IV čete — Pavel Videković.

Prema naređenju Marka Belinića, sve čete trebale su se naći 6. svibnja načever na zbornom mjestu na Špiranec brijegu u Bedekovčini. Potom je trebalo izvršiti jednu oružanu akciju i poslije krenuti na Strahinjščicu gdje je bilo predviđeno službeno formiranje Prvog zagorskog partizanskog odreda sa štabom odreda na čelu.

Djelovanje Odreda

Znatno prije dogovorenog datuma i službenog formiranja Prvog zagorskog partizanskog odreda, pojedini njegovi dijelovi razvili su vidljivu borbenu djelatnost, dajući do znanja neprijatelju da je buknuo oružani ustanak u Hrvatskom zagorju. Prve i glavne oružane akcije izveli su partizani Stubičke čete.

Za formiranje II, tj. Stubičke čete, iz partijske organizacije stubičkog kotara najprije su određeni: Kuren Milan iz Gornje Stubice, Nikolčić Tomo iz Donje Stubice i Krkač Ivan iz Jakovlja. O tome je odlučivano na sastancima ćelija, s tim što je tada rečeno da će se postepeno ostali članovi uključivati u oružane jedinice kako budu to zahtijevale potrebe tj. razvoj oružanih akcija.

Ubrzo nakon formiranja Stubičke čete, tj. njezinog jezgra, došla je ona na »svoje« odredište u zemunice ispod Sljemena. Na prolazu iz Brdovca na Sljeme četa je boravila u selu Jakovlje. Za komandira Stubičke čete bio je određen Tomislav Radić, a za komesara Ivan Krkač.

Prva ozbiljna akcija bila je zapljena nešto više od 40 pušaka u zgradi općine u Brdovcu. Time je ujedno spriječeno formiranje ustaške pripremljene bojne do čega je

OPĆINSKA ZGRADA U BRDOVCU U KOJOJ SU PARTIZANI 1941. GODINE ZAPLIJENILI 40 PUŠAKA

trebalo doći tih dana. Grupa boraca sa zaplijenjenim puškama pritajila se tri dana u crkvi Sv. Jandraš u Bregovljanima, a onda je oružje podijeljeno među borce u Hruševcu i Pluski. Nakon te akcije ustaše i žandari hapsili su i terorizirali ljude u selu Brdovcu.

Prva prava oružana akcija bio je napad grupe partizana iz Stubičkog voda na žandarmerijsku stanicu u Donjoj Stubici. Treba naglasiti da je napad trebalo pripremiti za 24 sata. Pavao Žukina doveo je četvoricu partizana sa Sljemena, smjestio ih u klijet svoga oca. Žukina je otišao u selo Mokrice-Oroslavje da obavijesti tamo drugove a Ivan Landripet obavijestio je ostale drugove koji su trebali da učestvuju u napadu. No, kako je to sve bilo vrlo brzo, neki drugovi nisu bili spremni uključiti se tako na brzinu, a neki nisu mogli biti odmah pronađeni i obaviješteni. Grupi su se iz Donje Stubice, odnosno iz partijske ćelije Podgora, priključili: Ivan Landripet, Miško Kraševac i Milan Horvat. Grupa za napad brojila je osam drugova od kojih su petorica bila iz Stubice.

Izvršenje napada Pavao Žukina je opisao ovako:

»Pošto smo sve naoružali puškama i poneke bombama pošli smo u napad prema dogovorenom planu. Približili smo se zgradi žandarmerije. Već smo izdaleka primijetili spuštene rolete. Prema tome trebalo je primijeniti drugu varijantu i zauzeti predviđene položaje. Uskoro su ispaljena 4 metka kod mosta kako je bilo dogovoreno. Jedan žandar provirio je kroz prozor, ali u tom času cestom je jedan seljak vozio puna kola bačvi. Dvojica žandara su izašli i uz seljakova kola uputili se prema mostu, gdje su bila trojica naših drugova. Seljaka Su pustili da ode, a tada su ova dvojica pripucala na žandare. Žandari su uzvratili vatrom, ali su brzo pobjegli u zgradu. Svi smo tada pripucali u pravcu zgrade, ali su se žandari rasporedili i pružili žestok otpor. Počelo je da sviće i mi smo se morali povući.«

Kasnije je više puta analiziran taj napad i došlo se do zaključka da je sve to moglo biti jednostavnije te da se propustila šansa. Ali treba imati u vidu da su samo dvojica boraca do tada služila vojsku i da je većina prvi puta te noći uzela pušku u ruke.

Iako je napad na žandarmerijsku postaju u Donjoj Stubici bio predviđen kao pomoć onome u Brdovcu, postao je glavni, samim time što ovaj u Brdovcu nije izvršen. Donja Stubica je bila kotarsko mjesto s jakom žandarmerijskom postajom i cjelokupnim upravnim aparatom kotara. Kako se kotar nalazio na periferiji prijestolnice ustaške NDH, na domak Zagrebu, taje činjenica povećavala značaj ove akcije. U kotaru je živio jsključivo hrvatski živalj, pa ustaške vlasti nisu mogle tvrditi da su došli četnici u Zagorje da dižu ustanak. Napad je izvršen 9. travnja uoči proslave prve obljetnice vladavine NDH. Bilo je to ne malo iznenađenje za ustaške glavešine u Zagrebu koji, iako nisu imali iluzija u privrženost i podršku ovog naroda, nisu očekivali da će tako brzo s oružjem u ruci ustati u borbu. Ovo tim više što ovaj napad nije bio usamljen. On je bio dio šireg plana akcija koje su se tada počele odvijati na širem području Zagorja sjeverozapadne Hrvatske. Ovaj napad na žandarmerijsku postaju imao je vanredan politički efekat kod naroda. On je označio buđenje Zagorja i nagovijestio da se Zagorje neće pomiriti s ropskim položajem u koji su ga dovele ustaše sa Poglavnikom na čelu. Pucnji ispaljeni u Donjoj Stubici bili su prvi ustanički pucnji koji su označili da je oružana borba u Hrvatskom zagorju počela i koja, uprkos privremenog poraza i zastoja, nije prestala do konačnog oslobođenja.

Josip Tucman »Crni« ovako je ocijenio značaj ovog napada: »Dana 10. travnja 1942. Pavelić je želio u Donjoj Stubici proslaviti prvu godišnjicu tzv. NDH.

Noću, s grupom boraca Stubičke čete kojoj su se priključili omladinci iz Stubice, napali smo žandarmerijsku stanicu u Donjoj Stubici. Time smo osujetili proslavu neslavne godišnjice koljačke ustaške vlasti u Gupčevom kraju.

Neprijatelj je napad shvatio veoma ozbiljno. U svom dnevnom izvješću logor u Donjoj Stubici je javljao: »Očekujemo danas napad komunističkih odreda, koji dolaze iz Sljemena prema M. Bistrici i D. Stubici, naoružani puškama i mitraljezima, i to u većim skupinama. Više odreda kreće se iz Kašine, bacajući letke i pozivajući narod na ustanak. Marija Bistrica i Donja Stubica ugroženi su. Potrebna je žurna Oružana pomoć i to svakako prije mraka. Molimo da se pošalje bez odlaganja 30—40 naoružanih vojnika u Donju Stubicu. Neka putuju preko Podsuseda i neka se jave Kotarskoj oblasti u Donjoj Stubici. Molimo ne čekati ni časa odlaganja. Rezultat javiti odmah na Donju Stubicu br. 2.«

Ustaške vlasti i žandarmerija poduzimaju mjere za zavođenje terora. U Varaždinu se u to vrijeme održava konferencija na kojoj se donose odluke o poduzimanju mjera. U Stubicu stižu pojačanja žandara i agenata ustaške nadzorne službe.

U međuvremenu u selu Jakovlju strijeljana su dvojica ustaša: trgovac Zorko i gostioničar Poturica. Narodu su objašnjeni razlozi i on je pozdravio likvidaciju dvojice izdajnika.

U svom kratkom izvještaju koji je 19. travnja 1942. uputio Centralnom komitetu KPH D. Saili posebno ukazuje na značenje oružanih akcija stubičkih partizana:

»Izvršen je napad na žandarmerijsku stanicu u Donjoj Stubici. Sama akcija imala je vanredno djelovanje u narodu. Seljaci su sa simpatijama primili ovo djelo i vojni bjegunci kojih imade prilično, pokazuju volju za partizane.« (...) »U selu Jakovlje kotar Donja Stubica, ubijena su 2 zakleta ustaše koji su bili omraženi kod seljaka zato jer su krivo optuživali nevine ljude i prijetili sa strijeljanjem. Nakon ubistva odmah se prisutnim ljudima objasnilo zašto je to učinjeno i rečeno je da će svatko tako proći koji radi protiv naroda. Ubistvo tih tipova naišlo je na odobravanje seljaka, a kod ustaša na strah i paniku. Od toga dana poznatiji ustaše ne usude se kod kuće spavati niti jesti, već se sakrivaju.«

Narod Stubičkog kotara je zaista dobro primio prvu akciju partizana na žandarmerijsku stanicu. Napad je izazvao snažan dojam u narodu koji je izražavao simpatije za smjelost partizana. Te akcije su povećale broj vojnih bjegunaca koji su bili spremni da se priključe partizanima.

Vojni bjegunci počeli su dolaziti iz Zagreba. Narod se neposredno upoznao s ciljevima NOB i uviđao je da ona ne može mimoći njega, da se svi trebaju boriti protiv okupatora i domaćih izdajnika za svoje oslobođenje, a ne samo oni kojima su neposredno ugroženi životi od ustaških i njemačkih koljača. Narod je vidio da se na čelo borbe stavljaju članovi Komunističke partije, domaći ljudi, koji će svjesno žrtvovati svoj život za narodnu slobodu i bolji život, za bratstvo i jedinstvo. U tome je, pored ostalog, i veliko značenje prvih žrtava koje su pale u prvim borbama.

Poslije napada na žandarmerijsku postaju partizanske jedinice su se naglo povećavale. Novi borci pristizali su iz Zagreba, ali i domaći iz Oroslavja, Stubice, Jakovlja. Partizanske jedinice sačinjavaju pretežno domaći ljudi, a polovica iz drugih krajeva.

Kada su otpočele oružane akcije odred je brzo, za nešto više od mjesec dana, narastao na 147 boraca.

Jedinice se brojčano povećavaju i akcije se nastavljaju. Koliko je narod u početku pokazivao strah od represalija i rezerviranosti, sada je sve više izražavao simpatije, hranio partizane i osiguravao im smještaj.

Dio Stubičke čete se početkom svibnja mjeseca ponovo iz Jakovlja prebacuje u rajon Stubice i smještava se u bazu Vrančićeve klijet na udaljenosti oko 1 km od Donje Stubice. Lokacija baze je vrlo nepovoljna. Uporište Donja Stubica je pojačano i na oprezu, a baza je na lokaciji odakle u slučaju da bude otkrivena danju gotovo nema mogućnosti povlačenja. U noći 4/5. maja ovu grupu partizana iznena- da je napala veća grupa ustaša i žandara.

U žestokom okršaju ubijena su dva ustaše i nekoliko je ranjeno. Partizani su se ipak pod zaštitom noći uspjeli probiti, ali je tom prilikom teško ranjen komandir čete Tomislav Radić. Njega su borci nosili jedno vrijeme i pokušali ga sakriti u grmlje u šumi zvanoj Šustovje u Hruševcu. Drugi dan, kada su ustaše pretraživali teren, Radića je pokazao jedan seljak koji je vjerojatno pratio gdje je sakriven. Iako teško ranjen, pružio je otpor. Ustašama je stiglo pojačanje i ujutro su se dali u potjeru za partizanima. Partizani nisu imali drugog izbora nego da prihvate borbu, ali su vješto manevrirali po brežuljcima i šumarcima u rejonu sela Hruševca i tek navečer pod zaštitom noći veći dio povukao se preko polja ispod Donjeg Oroslavja- -Mokrice prema Luki i u šumu Strmec na sektoru Pušće. Tu su se spojili sa četom iz Brdovca i krenuli prema zapovijesti u pravcu Začretja i Mihovljana na goru Strahinjščicu gdje su se trebale sakupiti sve snage Prvog zagorskog odreda.

O borbi u selu Hruševcu kod Donje Stubice u izvještaju Glavnom štabu Narodnooslobodilačke vojske Hrvatske, 18. svibnja 1942, Štab narodnooslobodilač- ke i dobrovoljačke vojske Hrvatskog zagorja izvještava:

»Drugi vod II čete vodio je 5. maja u Oroslavju (radi se o bitci kod Vrančićeve klijeti — pr. pisca) (kotar Stubica) žestoku borbu s ustašama, žandarima i financima. Ovaj vod spustio se dan prije u Oroslavje da izvrši akciju u tamošnjoj tvornici sukna, ali je bio primijećen od neprijatelja koji je nastojao da ga u noći od 4/5. maja opkoli i potuče. No, naša je straža na vrijeme primijetila kako se neprijatelj šulja i drug'komandir Radić Tomislav dao je komandu da svaki skoči na svoje mjesto. Za tren oka cio vod je bio u akciji.«

Što se u međuvremenu događalo sa Prvom četom zagorskog partizanskog odreda, koja se nalazila na području Bedekovčine?

O tome je August Herceg »Brko«, prilikom saslušanja 7. II 1943. godine na Okružnom partijskom savjetovanju u Ravnicama, između ostalog rekao: »Redovitim sjednicama prije 25. travnja 1942. — na dvije sjednice nije prisustvovao drug Edo. Na tim sjednicama nije došlo do zaključka o izvođenju akcija Zlatarskog voda. Do suglasnosti nije došlo zbog stava druga Jakuša (Jakuš Lovre Lacko) i druga Tonča (Jakuš Blaža Antun), članova OK koji su tvrdili daje prerano za izvođenje akcija na ovom teritoriju zbog nepovezanosti voda s pozadinom. 25. travnja došao je na sjednicu drug Edo koji je zauzeo stav akcija. Ja sam se time saglasio, s time da odgovornost posljedica neuspjeha snosi političko i vojno rukovodstvo. S time su se pod pritiskom saglasili i drug Tonč i drug Jakuš. Političko i vojno rukovodstvo je tu obavezu preuzelo.«

Teški su to bili dani. Strah od nepoznatog. Nitko nije znao što i kako treba raditi u toj situaciji. Savladati demoralizaciju koja je u velikoj mjeri bila prisutna nije bilo lako. Teško je bilo držati u potpunoj konspiraciji od ostalih boraca to što se događa u samom Okružnom komitetu.

Novoosnovanu partizansku četu na Špiranec-brijegu činili su borci iz Poznanovca, Luga Poznanovečkog i Bedekovčine, njih 26 s oružjem. Kasnije, kad su ustaše napali 1. zagorsku četu, priključili su se i ostali borci, njih 9. Četa se dijelila u dva voda. Treba napomenuti da je ova prva partizanska četa Hrvatskog zagorja bila predviđena kao Prva četa Prvog zagorskog partizanskog odreda Hrvatske.

Prvi zadatak koji je četa izvršila bilo je kopanje zemunice za 26 boraca sa spremom iznad zaseoka Papigi u Jalševcu. Zemunica je građena od jake hrastove podloge u dobro skrivenom šumarku. Za cijelo vrijeme rata nije bila otkrivena. Kopanje zemunica je trajalo nešto manje od tri tjedna. Potom su borci I voda otišli u svoja sela — Poznanovec i Lug Poznanovečki, osim jednog, Gabrijela Juga Rabusa, koji je sa II vodom ostao u Bedekovčini do odlaska u Strahinjščicu. Drugi vod I čete ostao je i dalje u bazi u Bedekovčini na Špiranec-brijegu, a povremeno i na Jurčevim kletima.

Zadatak i jednog i drugog voda bio je vršiti pripreme za doček i prijem glavnine boraca koji su prema dogovoru 6. svibnja 1942. noću trebali doći iz donjeg dijela Zagorja — Donja Stubica, Zaprešić, Brdovec, Pušća, Hrušovec, Pluska, Dubrovčan itd. — do I čete na Špiranec-brijegu. Nakon odmora trebali su svi zajedno 6. svibnja uveče izvršiti planiranu akciju te sutradan biti na prilazima Strahinjčice. Međutim, dogodilo se da je sve to pomoću domaćih izdajnika i špijuna poremetio neprijatelj koji je bio mnogo puta jači u ljudstvu, oružju i tehnici. S druge strane treba reći daje i u organiziranju odreda bilo dosta pogrešaka. Niti su borci iz donjeg Zagorja stigli na vrijeme kako je bilo dogovoreno, niti su iz Poznanovca došli u komandu čete kako su imali naređenje. Borci nisu bili tome krivi, jer još nisu znali za ponašanje Lacka i Antuna Jakuša. Umjesto da je iz Luga i Poznanovca došao cijeli I vod, došao je samo zamjenik komandira čete Milan Vidiček i saopćio komandiru i komesaru čete da se Jakuši ne slažu sa naredbom koju je Mika Jadán donio od Belinića, tj. da se sve digne na ustanak, da se narod, žene i djeca povedu sa sobom da ih neprijatelj ne maltretira. Također je izvijestio da se oni iz Poznanovca, tj. prvi vod, neće više vratiti, te da će njihovi borci braniti svoje selo. Tako je došlo do raskola čete u najkritičnijem trenutku, a također i cjelokupne akcije za formiranje Zagorskog partizanskog odreda. Situacija je bila vrlo složena. Nije se više stiglo stupiti u vezu s Belinićem, a i borci iz donjeg dijela Zagorja bili su u zakašnjenju. Također se nije moglo ništa učiniti da se borci iz Poznanovca vrate u komandu čete, jer je već sve to bilo prekasno. Neprijatelj je napao sa svih strana. Trebalo je, a to je i učinjeno, izvući one snage izvan opkoljavanja koje je bilo još kako tako moguće izvući. Jasno da je za to trebalo dobro poznavati put i disciplinirano se kretati, i to isključivo noću, ako se hjelo proći bez dodira s neprijateljem u nepoželjno vrijeme i na nepoželjnom položaju.

Ustaška ofenziva i prestanak djelovanja Odreda

Prema saopćenju člana OK KPH Krapina, Ivana Jadana Mike za komandanta odreda bio je predviđen Josip Špiranec, pa je tim povodom potkraj mjeseca travnja upućen na sastanak Marku Beliniću u Veliko Trgovišće radi primanja usmenih i pismenih direktiva.

Kako se ova dvojica do tada nisu osobno poznavali, a lozinka je bila pogrešna. Marko Belinić je dao samo usmene direktive, naglasivši da se partizani zapadnog dijela već spremaju da krenu na put i da će se na Strahinjčici dobiti daljnje direktive kada on dođe gore. Na kraju sastanka on je podvukao da treba s borcima povući žene i djecu kako ne bi bili izloženi ustaškom teroru. Očito je bilo iz svih relevantnih podataka da se 5. svibnja 1942. godine prikupilo u Pluski u jedinstvenu četu 48 partizana na čelu sa Lazom Vračarićem i Blažom Valjinom. Ova je četa, dakle, prema već iznijetom planu trebala navečer istog dana krenuti put Bedekovčine. Kako bi navečer 6. svibnja bila u akciji. Dragutin Glumpak i Janko Čajko bili su pripadnici I čete i upućeni su iz Bedekovčine kao kuriri — vodiči partizana iz zapadnog dijela Zagorja.

Međutim, četvrta četa također je trebala krenuti za Bedekovčinu, ali je ranije upućena na zadatak i toga je dana vodila borbu kod Stubice — Oroslavja i nije se vratila ni do 11. svibnja u Dubrovčan. Tada je Marko Belinić odlučio da četa prikupljena u Pluski s Lazom Vračarićem i Valjinom krene s vodičem Glumpakom u Bedekovčinu. Janko Čajko je ostao da u svojstvu vodiča čeka četvrtu četu.

Neprijatelj je brzo uočio rast pokreta i opasnost koja mu prijeti, i to ne samo ustaše već i njihovi gospodari Nijemci. Zagorje je relativno malo područje koje se nastavlja na sjeverne obronke Medvednice i na sjeveru je oko 60 km graničilo s Velikim njemačkim Reichom. Kroz njega i u njegovoj blizini prolaze glavne komunikacije sa sjevera i sjeverozapada prema jugoistoku koje su bile od vitalnog značaja za Njemačku. To područje naseljava posve hrvatsko stanovništvo kojemu su ustaše tvrdili da su mu donijeli slobodu i nacionalnu nezavisnost, a oni su se tako brzo latili oružja. Zbog toga što je Komunistička partija bila na čelu pokreta, ustaška propaganda nije više mogla uvjeravati narod ovog kraja da su komunisti, koji potječu iz njegove sredine i njegovi sinovi, inspirirani od velikosrpskih boljševika. Zbog tih, kao i mnogih drugih razloga, neprijatelj je morao brzo i snažno intervenirati. U ofanzivi neprijatelj je upotrijebio snage iz Varaždina i Zagreba te žandare i ustaše iz obližnjih garnizona i 12. svibnja otpočeo je »čišćenje terena«.

Ofanziva na partizane otpočela je u svim mjestima kuda su se kretali. Borba je, kao što je rečeno, otpočela 4/5. svibnja u noći kod Vrančičeve klijeti 1 km od Donje Stubice i trajala je drugi dan i do noći. Na sektoru Pušće sakupila se glavnina I brdovečke i II stubičke čete i krenula prema Strahinjčici gdje se trebao sakupiti cijeli odred. Presudne borbe vođene su 12. svibnja na prostoru kod Mihovljana i Mača gdje su partizani opkoljeni i razbijeni. Oko 15 boraca je poginulo, a veći broj je zarobljen ili se raspršio u raznim pravcima. U toj borbi je, pored ostalih, poginuo drug Antun Nikolčić iz Donje Stubice. Od skupine boraca svega se osam uspjelo probiti na goru Strahinjčicu. ali ne do zbornog mjesta. Među njima su iz Stubičke čete bili: Ivan Krkač, Pavao Žukina, Miško Kraševac, Ivica Delgalo i »Crni« Dalmatinac. Nakon više dana čekanja da se prikupe preostali borci, zbog gladi, kiše i iznemoglosti, pokušano je da se preko Zlatara uspostavi veza sa Zagrebom. Na taj zadatak pošli su Ivan Krkač i Ivica Delgalo. Oni su, međutim, odmah opkoljeni u mlinu Ernesta Knausa u blizini Zlatara. Krkač i njegov pratilac pružili su otpor, ali su savladani.

Istodobno, kada su otpočele oružane akcije u mjestima i selima gdje su se pojavljivali partizani, neprijatelj je počeo s masovnim hapšenjima i mučenjima uhvaćenih partizana tako i seljaka: počeo je odvoditi narod u logor, uglavnom Jasenovac. Pri tome nije mnogo birao. Hapsio je masovno sve one koji su mu se

SPOMEN-PLOČA NA SPOMENIKU PALIM BORCIMA U ŠEMNICI KOD MIHOVLJANA

činili nepoćudni. Među uhapšenima bilo je članova Partije i naprednih omladinaca, kao i veliki broj simpatizera NOP-a.

Hapšenja su počela već idućeg dana poslije napada na žandarmerijsku postaju u Donjoj Stubici i selima Donja Podgora i Jakovlje, a nešto kasnije nastavljena su u Oroslavju i drugim mjestima. U Donjoj Stubici i Podgori tokom travnja i svibnja mjeseca uhapšeno je preko 40 ljudi, muškaraca i žena. U selu Jakovlje uhapšeno je oko 35, u Oroslavju oko 25 ljudi. Sve u svemu, u prvom valu uhapšeno je oko stotinu muškaraca i žena. Većina uhapšenih odvedena je u zatvor u Savsku cestu u Zagreb, a od njih su u koncentracione logore u St. Gradišku i Jasenovac internirani: iz Donje Stubice dr Eugen Feller i supruga Huška, dr Stjepan Bačić, dr Franjo Šok, Marija Šok, ing. Franjo Šušter, Ljubica Vrančić, Franjo Lacković, Ivan Landripet te cijela obitelj Schönwald, Krajn i drugi, iz sela Jakovlja: Juraj Đundek, Ivan Coh, Ivan Svetac, Roko Poturica, Juraj Vodopija, Barica Krkač, Tomo Krkač; iz Oroslavja: Marko Čizmek, Stjepan Ptiček, Božo Lončar, Ljudevit Lončar, Stjepan Gradiček, Josip Čičko, Petar Čičko, Stjepan Jagečić, Srića... i drugi. Hapšenja i odvođenje u zatvor u Zagreb nastavljeno je i kasnije u svim selima gdje je bilo išta sumnjivo. Tako se već u rano proljeće i ljeto 1942. godine dobar broj Zagoraca iz kotara Donja Stubica i kotara Zagreb—Zapad našao u zatvorima u Zagrebu i u logorima smrti Jasenovcu i St. Gradiška iz kojih su se samo pojedinci uspjeli vratiti.

Hapšenja su imala i te posljedice da se među ljude, narod uopće i simpatizere počeo uvlačiti strah od represalija. Među onima koji su ostali bilo je malodušnosti, straha, kolebanja i pasivnosti. Ustaška propaganda koristila je taj privremeni poraz govoreći da su partizani uništeni itd. Pojedincima se činilo kao daje sve gotovo, da je svemu kraj, da nema više smisla angažirati se, da se ne može ništa učiniti protiv okupatora i domaćih izdajnika, pa su i neki članovi Partije i simpatizeri odlazili u domobrane itd. Uostalom, takve depresije i malodušnosti bile su normalan pratilac svake revolucije. Kako je već rečeno, partijska organizacija stvarana je na način kako su to zahtijevali zadaci i vrijeme. Nije bilo vremena da se čeka dok prođe kandidatski staž ili provjeravanje u akcijama, već ono što se smatralo najboljim i najborbenijim, te što je prihvatilo poziv Partije za borbu protiv okupatora i domaćih izdajnika, primano je u Partiju. Po socijalnom porijeklu u Partiju su primljeni većinom seljaci i radnici, koji nisu bili dovoljno prekaljeni u revolucionarnoj borbi, koji se mogu brzo zagrijati, ali i posustati i pasivizirati, ako nema čvrstog rukovodstva i dobre organiziranosti. U ovoj situaciji i to je zakazalo. Nije se čulo rukovodstvo Partije, nije bilo upozorenja, direktiva, usmjeravanja, nije bilo razmišljanja o tome da može doći do poraza i do potrebe da se pronade način na koji će biti sačuvani članovi Partije i simpatizeri od represalija. Jednom riječju partijska organizacija nije bila dovoljno organizaciono pripremljena za najteže slučajeve.

Prvi vod I čete, obišavši Strahinjčicu, povukao se u Ivanščicu i potom se razišao. Samo je II vod Prve čete jedini stigao na Strahinjčicu 10. svibnja na predviđeno mjesto za formiranje odreda, a zajedno s njime i zbijeg — žene i djeca koji su došli u pratnji i zaštititi voda. Vod je uspostavio vezu s partijskom organizacijom u Jesenju, a preko nje i sa članom biroa OK Krapina Augustom Hercegom »Brkom«. On je bio obećao na plenumu u Bedekovčini da će se partizanima I čete, kada stignu u Strahinjčicu, priključiti pet naoružanih boraca iz kotara Krapina. Međutim, pomoć se odnosila samo na pet pušaka i na

omogućavanje boravka na Strahinjčici u gospodarskoj zgradi simpatizera NOB-a Jože Malogorskog iz Jesenja.

Drugi vod I čete smjestio se na sjevernim padinama planine Strahinjčice sa zadatkom da sačeka ostale. S njime su u početku boravili ljudi iz zbjege — žene i majke sa djecom, ali to nije moglo dugo opstati. Olujno vrijeme, kiša i tuča, učinilo je svoje. Žene i djeca su se morali vratiti kućama ili rodbini da ne dođe do bolesti. Ostali su se zadržali na vrhovima Strahinjčice do potkraj svibnja. Razišli su se po direktivi Augusta Hercega »Brke«, u tom času zamjenika sekretara OK Krapina. Prema direktivi svi koji imaju pozive za domobranstvo moraju se prijaviti nadležnim organima NDH da idu u domobranstvo u Bosnu, jer ovdje nema uvjete za partizansku borbu, te da tamo učine što mogu. Na upit što s onima koji nisu bili vojnici i koji nemaju takve pozive, odnosno koji su bjegunci iz domobranstva, odgovoreno je da se snađu kako znadu. S vama je veza prekinuta. Tako je na kraju krajeva i I četa kao vojna jedinica prestala postojati. Odred nije službeno rasformiran. Ljudi su se protiv svoje volje razišli prema odredbi čovjeka koji je jedini bio u tom času ovlašten da kao zamjenik sekretara OK odredi kako treba postupiti. Jedan dio boraca je poginuo, drugi su pohvatani u šumi i otjerani u logore, nekolicina se zakonspirirala čekajući mogućnost ponovnog rada, a ostali su otišli s pozivima u domobranstvo i tako ponovno došli u partizane. Činjenica je da su svi ti borci, koji su po Hercegovoj odredbi otišli u domobranstvo, ponovno došli kao

ZBORNO MJESTO PRVOG ZAGORSKOG PARTIZANSKOG ODREDA, 2. SVIBNJA 1942. GODINE

SPOMENIK PRVOBORCU BLAŽU VALJINU ROĐENOM U KALIMA NA OTOKU UGLJAN KOD ZADRA. POGINUO U ŠEKNICI 1942. GODINE KAO KOMESAR PRVOG ZAGORSKOG ODREDA

partizani u Zagorje i aktivno sudjelovali u formiranju Drugog zagorskog partizanskog odreda. Neki su čak postali vojni i politički rukovodioci u Hrvatskom zagorju.

Četa predvođena Vračarićem i Valjinom stigla je u zoru 12. svibnja na Spiranec-brijeg. Nakon doručka odmah je krenula dalje, ali je potjera za njom već bila organizirana. Četa se kretala po ranijem planu prema Strahinjčici, ali je kretanje naravno bilo predviđeno noću. Na maršu je četa zastala u selu Tenšeki kod crkve Sv. Vid da se odmori. Kada je četa primijetila da je neprijatelj blizu, razvila se u strijelce i razdijelila na dvije grupe, ali već je bilo kasno. Neprijatelj se također razvio u

strijelce, ali s lijevog i desnog boka i s leđa četi. Četa je u pravom smislu riječi desetkovana. Poginulo je i ranjeno 28 drugova. Ranjene borce su ustaše pobili tako da se i oni ubrajaju u poginule. Borili su se dva sata sa deseterostruko nadmoćnijim neprijateljem u ljudstvu i oružju na brisanom prostoru. Kotarska oblast u Zlataru u svom izvještaju od 13. svibnja 1942. godine u ovoj akciji izvijestila je Župsku redarstvenu oblast Varaždin ovim riječima:

»U noći od utorka na srijedu je bilo javljeno da se u okolici Zaboka (kotar Krapina) opazila velika grupa naoružanih ljudi što da su i sigurno komunisti te da se kreću u pravcu Sv. Križ Začretje (kotar Krapina). Jučer oko 10 sati prije podne je ova grupa ili jedan dio od ove grupe opažen na jednom dijelu općine Bedekovčina (kotar Zlatar) te se kreće u pravcu Mihovljan (kotar Zlatar) naime, išli su u blizini međe kotara Zlatar i Krapine te iz općine Bedekovčina su došli na jedan dio općine Mače i odavle dalje su došli sve do mjesta Mihovljan. Čim se to doznalo odmah je o svemu tome dostavljen potreban brzoglasni izvještaj i naslovu i oružničkom krilu Varaždin i Ustaškoj nadzornoj službi Zagreb te je na temelju svega toga sa strane ove oblasti odmah određena svestrana potraga a u isto vrijeme je jedna jača potraga išla iz Krapine te se ova potraga iz Krapine jučer nešto poslije podne sukobila sa grupom komunista (kojih je bilo oko 60) na području općine Mihovljan i Sv. Križ tj. u neposrednoj blizini i međe, te je rezultat ovog sukoba bio da je na mjestu bilo ubijeno 12 komunista. Poslije podne je došla u Mihovljan potraga iz Varaždina, a pod večer iz Zagreba, te o rezultatu akcije poslije podne je bio jedan domobran ranjen i taj je prevezen u Varaždin. Ime ovom ranjenom jeste Turk Josip (...). Prema informacijama koje ima ova oblast u kotaru Krapina je uhvaćeno jučer poslije podne 6 komunista i 1 ženska. Noću su bile postavljene zasjede a danas rano ujutro se nastavilo sa tjeralicom te o rezultatu toga dana su još 2 komunista ubijena u blizini sela Vojnić na međi općina Sv. Križ i Mače. Nadalje su sa strane Ustaške bojnice iz Zagreba uhvaćena 3 komunista i to Matez Jakob rod. 1910. u Lečevici kod Splita inače stalno namješten kao ložač u Novinarskom domu u Zagrebu stan Perkovec ul. 2. Broz Stjepan rođen 24. 4. 1918. u mjestu Kumrovec kotar Klanjec po zanimanju soboslikar namješten u Zagrebu Sokolgradska 76. Filković Stjepan iz sela Pojatno kotar Zagreb-zapadni rođen 27. 2. 1922. stalno namješten u Zagrebu kao bravar kod bravara Stjepana Križića Čanićeva ul. 6.

Prema informacijama koje ima ova oblast na području kotara Krapina je uhićeno 10 komunista i 1 ženska a na području kotara Ivanec 2 komunista prema tomu je svega do sada uhićeno 13, tj. 12. muških i 1 ženska, a 14 ima mrtvih što iznaša 27, te po prilici još toliki broj komunista se negdje sakriva ili su se razbjegli, te je na području kotara Zlatar za ovima određena posebna potraga.«

Na kraju izvještaja se kaže: »Svi mrtvi prije nego što se zakopaju će se *fotografirati* i slike će se naknadno poslati.

O svemu tome u vezi kao i ostalim važnijim događajima odmah će se dostaviti posebni izvještaji.«

Četvrta četa je izbjegla svibanjski udar neprijatelja i prebacila se u Žumberak. Uz tamošnju grupu partizana poslužila je kao jezgro za okupljanje boraca i širenje NOB-a na Žumberku. Ova je četa u jesen 1942. godine ušla u sastav Kalničkog partizanskog odreda Hrvatske. Naravno, sada u drugačijem i mnogo brojnijem stanju i pod imenom »Žumberačka četa«.

Formiranje Prvog zagorskog partizanskog odreda i prve oružane akcije odvijale su se u širem kontekstu razvoja oslobodilačke borbe u sjeverozapadnoj

Hrvatskoj. Rezultati pripreme i razvoja pokreta i partizanskih jedinica kao i rezultati oružane borbe tijesno su povezivani sa cjelokupnim pokretom kojim je rukovođila Partija u ovom kraju. U toku nepuna dva mjeseca nakon formiranja Prvog zagorskog partizanskog odreda pokazalo se da je dio naroda bio spreman da prihvati pokret i da ga pomaže. *To najbolje potvrđuje stvaranje mreže partijskih organizacija i prikupljanje relativno šireg kruga simpatizera i omladine te hrzo narastanje prvih oružanih jedinica na 147 naoružanih boraca.*

Borba za oživljavanje narodnooslobodilačkog pokreta

(lipanj 1942 — veljača 1943)

Analiza prijedenaog puta

Period od svibnja 1942. godine do rujna 1943. godine izuzetno je značajan za razvoj narodnooslobodilačke borbe u Hrvatskom zagorju. Taj period je bio presudan zato što je pred njim bio period pripremanja oružane borbe, njenog početka, uspona i razbijanja Prvog zagorskog partizanskog odreda. Zato je ta činjenica zahtijevala donošenje što svestranije i pravilnije ocjene dotadašnjeg rada na razvoju političke i oružane borbe; ona je zahtijevala da se ocijene slabosti, pogreške i pozitivna iskustva, te da se donese odluka o neposrednim i daljnjim zadacima, o načinu rada i djelovanju svih organiziranih i potencijalnih snaga za daljnji razvoj narodnooslobodilačke borbe.

Kao što je poznato, razvoj narodnooslobodilačkog pokreta i oružane borbe u Hrvatskom zagorju odvijao se i poslije razbijanja Prvog zagorskog partizanskog odreda i kratkog zastoja u ljetu 1942. godine. Oružane borbe su išle svojim nezaustavnim tokom do konačnog oslobođenja naše zemlje od fašističkih okupatora i njihovih domaćih slugu. Postavlja se pitanje, do koje mjere se uspelo izvlačiti pouke iz perioda od 1941. do proljeća 1942. godine, te kako su se pozitivna iskustva koristila u narednim periodima političke i oružane borbe do konačne pobjede.

Što se sve zbivalo od ljeta 1941. do ljeta 1942. godine, iznijeto je u prethodnom tekstu, a ovom prilikom potrebno je osvrnuti se na kritičke analize toga perioda, izrečene od partijskih kadrova i organizacija odmah nakon svibanjskih događaja 1942. godine i narednih mjeseci, pa do danas.

Prema tim analizama narodnooslobodilački pokret u Hrvatskom zagorju nije bio ni ugušen ni razbijen u proljeće 1942. godine, već su samo zadani jaki udarci oružanim jedinicama Prvog zagorskog partizanskog odreda te partijskim organizacijama i kadrovima. Znači, poslije događaja u proljeće 1942. godine trebalo je izvršiti u prvom redu analizu pripremanja i djelovanja Prvog zagorskog partizanskog odreda u uvjetima kakvi su tada bili u Hrvatskom zagorju, tj. u neposrednoj blizini Zagreba te na terenu koji je bio gusto naseljen i veoma razveden s obzirom na saobraćajnice. Zatim, trebalo je izvršiti analizu stanja partijskih, skojevskih i drugih organizacija, odnosno njihovog djelovanja, sve do ponašanja svakog njihovog člana.

Razumije se da za takvu analizu nisu pogodne opće sheme ili opće parole o dizanju ustanka, već je pogodna samo konkretna analiza uvjeta, stanja i ponašanja organizacije i pojedinaca, odnosno analiza realnih mogućnosti, vlastitih pogrešaka i promašaja. Stavovi, zaključci i direktive CK KPJ i CK KP Hrvatske za pripreme za obranu zemlje od fašističke najeзде, kao i za pripreme i otpočinjanje oružane borbe i općeg narodnog ustanka bili su jasni, ali njihova primjena, strategija i taktika, te

redosljed i dinamika svake aktivnosti morala je biti stvar rukovodstva Komunističke partije svakog kraja, regiona i užeg područja. To pravilo je potvrdila praksa u cijeloj zemlji, a gdje se to pravilo nije poštivalo i provodilo u život, tamo su pogreške i promašaji bili veći, rezultati su bili slabiji, a žrtve veće. Poznato je da su gotovo u pravilu okružni komiteti KPH uz direktnu pomoć članova CKKPH, a u naslonu na kotarske komitete, bili osnovni nosioci i pokretači neposrednih političkih i oružanih priprema i konkretnih akcija. Ono okružno rukovodstvo koje se nije oslobodio općih shema i općih parola o ustanku, odnosno koje nije izrazilo i u praktičnoj aktivnosti izgrađivalo vlastite primjerene oblike borbe, počam od političkog rada, propagande i okupljanja svih potencijalnih snaga, od početnih diverzija do svih mogućih akcija na živu silu i materijalna dobra okupatora i njihovih domaćih slugu, provjeravajući i osposobljavajući pri tome sve svoje snage, bilo je stalno u opasnosti zbog slabijih rezultata i većih žrtava.

U cilju upravo takve analize u nastavku iznosimo stanje organizacija Komunističke partije i Saveza komunističke omladine u ljeti 1941. godine na području Hrvatskog zagorja (tadanji kotari: Klanjec, Krapina, Pregrada, Zlatar, Donja Stubica, Zagreb (zapadni dio) i Ivanec) kao jednog od bitnih preduvjeta organiziranog pokretanja i vođenja narodnooslobodilačke borbe u uvjetima Hrvatskog zagorja. U ljeti 1941. godine postojao je na ovom području Okružni komitet KPH Krapina koji je bio vrlo mlad; formiranje u ljetu 1940. godine. Tek u studenom 1941. godine formiran je Okružni komitet KPH Zagreb pod koji je tada potpao dio Hrvatskog zagorja, i to: kotar Zagreb (zapadni dio), a danas je to otprilike općina Zaprešić i kotar Donja Stubica. Kotar Ivanec je do kraja 1943. godine potpadao pod okrug Varaždin.

Od kotarskih komiteta KPH postojali su u ljetu 1941. godine na području Hrvatskog zagorja samo komiteti za Zlatar i Zagreb—zapad.

Raspored partijskih ćelija i organizacija SKOJ-a bio je po kotarima sljedeći:

Kotar	Partijske organizacije		Organizacije SKOJ-a	
	Broj part, ćelija	Broj članova	Broj grupa	Broj članova
Klanjec	5	19	—	
Krapina	4	26	—	
Pregrada		—	—	
Zlatar	12	80	2	21
Donja Stubica	7	32	5	17
Zagreb (zapadni dio) 15		73	5	28
Ivanec	2	10	—	
Ukupno	45	240	12	66

Pored organizacija i članstva KP i SKOJ-a kao jezgre subjektivnih snaga za razvitak narodnooslobodilačkog pokreta i oružane borbe, postojali su različiti oblici saveznika i potencijalnih učesnika u raznim oblicima rada i borbe, i to: simpatizeri Partije (uglavnom radnici, raniji članovi URSS-ovih sindikata i si.); ugledni pojedinci koji su zbog svog života, rada i poštenja uživali povjerenje kod ljudi, a koji su bili demokratski i antifašistički raspoloženi; pojedini pripadnici Hrvatske

seljačke stranke, kako oni kojima su komunisti već ranije prilazili na platformi borbe protiv nastupajućeg fašizma, tako i oni pojedinci koji su, vidjevši ubrzo što radi okupator, ustaše i »Nezavisna država Hrvatska« postajali njihova opozicija u raznim pitanjima, raznog intenziteta i dometa. Broj ovih bližih i daljnjih saveznika i potencijalnih učesnika narodnooslobodilačkog pokreta bio je različit u pojedinim kotarima Hrvatskog zagorja, ali su te snage postojale u svim kotarima i bez naslona na njih partijske i skojevske organizacije bile bi usamljene i preslabe za pripremu i vođenje političke i oružane borbe protiv okupatora i njihovih ustaških slugu.

Okupljanje svih spomenutih saveznika bilo je, zbog niza razloga, od posebnog značenja u Hrvatskom zagorju za razvoj narodnooslobodilačkog pokreta i oružane borbe.

Daljnje okupljanje komunista

Za ilustraciju organiziranih snaga (članova KP i SKOJ-a), te aktivnih pomagača i simpatizera narodnooslobodilačkog pokreta od ljeta 1941. do početka 1943. godine u Hrvatskom zagorju, smatramo da je potrebno navesti slijedeće osobe, odnosno cijele obitelji (pregled kotara, općina unutar kotara, sela unutar općina, te imena). U pregled nisu unesena imena onih koji se već naprijed spominju kao organizatori NOB-a. Poredak imena ne označava nikakav prioritet.

KOTAR KLANJEC

Općina Dubravica

Slović Franjo i obitelj	Bobovec
Štritof Franjo	D. Čemehovec
Štritof Rozalija	D. Čemehovec
Belas Andrija	Prosinec
Belas Marija	Prosinec
Matalin Josipa	Prosinec
Štiperski Štefanija	Prosinec
Špeljak Olga	Prosinec
Smaguc Franjo	Rozga
Štos F ranjo i obitelj	S. Lukavec

Općina Klanjec

Galić Martin	Dr dŠć*
Mrzaj Franjo	Draše
Balja Vilim	Goljak
Harapin Janko	Goljak
Poslek Franjo i obitelj	Gredice

Jakopčević Valent
Sušec Mirko i obitelj
Kantura Josip
Lunko Vlado
Mustač Vlado
Stanković Viktor
Vajdić Josip
Jurač Stjepan

Police
Police
Rakovec
Rakovec
Rakovec
Rakovec
Tomaševac
Tomaševac

Opcina Kraljevec na Sutli

Jurač Stjepan
Ozmec Stjepan
Zidanić Ignac
Blažičko Ivan
Bogović Josip
Jemeršić i obitelj
Mraz Kornelij
Šepetavc Ivan i Milan
Uršić Vinko
Jambrešić Franjo
Fogl Leon
Trajbar Ivan
Zajec Dragutin

Čemehovac
Čemehovac
Čemehovac
Kraljevac
Kraljevac
Movrače
Movrače
Movrače
Movrače
Radakovo
Sutlanski Strmec
Sutlanski Strmec
Sutlanski Strmec

Opcina Luka

Ferenčak-Kleković Anton
Halambek Franjo Mudić
Halambek Mirko i obitelj
Ivanković Andrija
Ivanković Josip
Lončar Franjo
Lončar Ljudevit Iskra
Ožegović Ivica
Ožegović Josip
Pravdić Mirko
Berislavić Franjo i obitelj
Herceg Albert (svećenik)
Hržina Evica
Hržina Stjepan i sin
Šimunjak Josip Pesko
Šimunjak Juraj i obitelj
Berislavić Ignac i obitelj
Berislavić Juraj i obitelj
Berislavić Mijo i obitelj
Capar-Petruša Vilim i obitelj

Krajska Ves
Krajska Ves
Krajska Ves
Krajska Ves
Krajska Ves
Krajska Ves
Krajska Ves
Krajska Ves
Krajska Ves
Krajska Ves
Luka
Luka
Luka
Luka
Luka
Pluska
Pluska
Pluska
Pluska

Općila Luka

Hlad Franjo (Belas) i obitelj	Pluska
Kroflin Dragutin i obitelj	Pluska
Masnjak Filip (Bartol) i obitelj	Pluska
Masnjak Josip (Pepek) i obitelj	Pluska
Matoc Dragee i obitelj	Pluska
Pondeljak Josip (Kranjec) i obitelj	Pluska
Pondeljak Mika	Pluska
Pondeljak Roza i obitelj	Pluska
Somodila Juraj i obitelj	Pluska
Šimunjak Ignac i obitelj	Pluska
Šimunjak Josip i obitelj	Pluska
Tujec Josip (Pepek) i obitelj)	Pluska
Rožić Ljubek	Pušava
Župančić Andraš	Pušava
Župančić Vilim	Pušava
Kosović Mijo i obitelj	Vadina
Petek Antun i obitelj	Vadina
Petek Andrija	Vadina
Rihter Franjo Štaps i obitelj	Vadina
Cvok Vilim	Žeinci
Huzak Andrija i obitelj	Žeinci
Vrhovec Filip	Žeinci
Žeinski Ivan	Žeinci

Općina Zagorska Seta

Humski Josip	Bratkovec
Jurjec Antun	Bratkovec
Sinković Josip i obitelj	Bratkovec
Bezjak Josip	Donji Škrnik
Bezjak Mijo	Donji Škrnik
Sporiš Alojz	Donji Škrnik
Taradej Ignac	Donji Škrnik
Bišćan Rok	Gornji Škrnik
Cvetić Stjepan	Harina Zlaka
Obitelj Bere	Kladnik
Pirš Dragutin	Kladnik
Dončić Alojz	Kumrovec
Gašpert Martin	Kumrovec
Krajcar Šandor	Kumrovec
Štefan Ljudevit	Kumrovec
Štvanek Albin	Kumrovec
Ulama Vjekoslav	Kumrovec
Boršić Viktor	Miljana
Hohnjec Antun	Miljana
Jäger i obitelj	Miljana

Općina Zagorska Sela

Komerički Martin	Miljana	
Boršić Alojz	Plavić	
Hohnjec Dragutin	Plavić	
Jurak Josip	Plavić	
Regvart Mijo	Plavić	
Govedić Antun	Poljanska	Luka
Pečnik Dragutin	Velinci	
Boršić Mihalj	Zagorska	Sela
Iveković Krsto i Katica	Zagorska	Sela
Sladović Antun	Zagorska	Sela
Sladović Josip i obitelj	Zagorska	Sela

Općina Tuhelj

Broz Dragutin	Brezje	
Erdelić Martin	Brezje	
Erdelić Vilim	Brezje	
Iveković Antun	Brezje	
Iveković Vilim	Brezje	
Sever Josip	Brezje	
Škvorc Dragutin	Brezje	
Škvorc Vilim	Brezje	
Zanoški Rudolf	Prosenik	
Posavec Edo	Risvica	
Hercigonja Dragutin i Kvirin	Tuhelj	
Krajcar Božo i obitelj	Tuhelj	
Novak Marcel	Tuhelj	
Šurina Ljudevit	Tuhelj	
Tramišak Zvonko	Tuhelj	
Tušak Josip	Tuhelj	
Jurić Dragutin	Tuheljske	Toplice
Kovačićek Janko	Tuheljske	Toplice
Ostrež Slavko	Tuheljske	Toplice
Pukljak Rudolf	Tuheljske	Toplice
Ježek Mijo	Tuheljske	Toplice
Ježek August	Tuheljske	Toplice

Općina Veliko Trgovišće

Petek Franjo i obitelj	Breza vina
Tresk Vika	Domahovo
Vinković Vinko	Domahovo
Bradač Stjepan	Družilovec
Balja Vilim i sin Ivan	Dubrovčan
Bogović Ivan (Matija) i obitelj	Dubrovčan

Općina Veliko Trgovišće

Cvetko Miroslav	Dubrovčan
Duk Janko i obitelj	Dubrovčan
Gorupić Stjepan	Dubrovčan
Grozaj Ivan i obitelj	Dubrovčan
Krivak Dragica i sinovi	Dubrovčan
Krivak Rudolf	Dubrovčan
Krivak Viktor	Dubrovčan
Lovrek Josip	Dubrovčan
Meglić Božo	Dubrovčan
Meglić Juraj	Dubrovčan
Plečko Franjo i obitelj	Dubrovčan
Plečko Juraj	Dubrovčan
Plečko Ljudevit	Dubrovčan
Plečko Vlado	Dubrovčan
Balija Petar i obitelj	Jalšje
Horvatek Janko	Jalšje
Horvatek Nikola	Jalšje
Očić Ljudevit	Jalšje
Očić Dragutin i Petar	Jalšje
Očić Stjepan	Jalšje
Ovčarić Ljudevit	Jalšje
Ovčarić Maks	Jalšje
Horvatek Stjepan	Jalšje
Puluk Antun i sin	Kl. Turnišće
Sušec Andrija	Kl. Turnišće
Horvatin Rudolf i obitelj	Kl. Turnišće
Kahlina Jakob	Kl. Turnišće
Sušec Viktor	Kl. Turnišće
Puklek Valent	Kl. Turnišće
Mihael August	Martinišće
Bartolić Slavko	Mrzlo Polje
Bartolić Stjepan	Mrzlo Polje
Bišćan Stjepan	Mrzlo Polje
Ivić Juraj	Mrzlo Polje
Kokot Josip	Mrzlo Polje
Krivak Josip i dva sina	Mrzlo Polje
Pavlinić Dragutin	Mrzlo Polje
Škalec Josip	Mrzlo Polje
Škalec Antun	Mrzlo Polje
Bartol August i obitelj	Ravnice
Bartol Josip i sin Milan	Ravnice
Besednik Ivan	Ravnice
Burek Stjepan i sin Ivan	Ravnice
Pavliša Maks	Ravnice
Pavliša Mirko	Ravnice
Pavliša Stjepan	Ravnice
Pavliša Vlado	Ravnice

Općina Veliko Trgovišće

Polanović Stjepan i brat Valent	Ravnice
Šafta Franjo i sinovi	Ravnice
Tišljer Danica	Ravnice
Tišljer Franjo	Ravnice
Tišljer Vilim	Ravnice
Rožić Antun i obitelj	Požarkovec
Gašpar Viktor i obitelj	Požarkovec
Gapšar Andrija	Požarkovec
Zajec Vilim	Požarkovec
Pubek Stjepan	Strmec
Petek Stjepan	Strmec
Matković Bartol	Strmec
Brinjevar Josip	Strmec
Postružin Pavao i obitelj	Strmec
Matković Stjepan	Strmec
Horvatek Vilim	Velika Erpenja
Capar Josip i brat	Veliko Trgovišće
Filija Stjepan i Vilim	Veliko Trgovišće
Jurina Viktor	Veliko Trgovišće
Kontrec Franjo i sin	Veliko Trgovišće
Oborovečki Antun i sin Fero	Veliko Trgovišće
Oborovečki Franjo i obitelj	Veliko Trgovišće
Štefanović Stjepan	Veliko Trgovišće
Vinković Vilim i Ivan	Veliko Trgovišće
Tudman Stjepan i sinovi	Veliko Trgovišće
Tudman Valent i sinovi	Veliko Trgovišće
Horvatek Stjepan	Vilanci
Siročić Josip i sin Vilim	Vilanci
Siročić Mirko	Vilanci
Siročić Stjepan	Vilanci
Kralj Slavko i obitelj	Vižovlje
Peh Stjepan i sinovi	Vižovlje
Vuk Mijo i brat	Vižovlje
Štok Mato i obitelj	Vižovlje
Rožić Franjo	Vižovlje
Kralj Dragutin ml.	Vižovlje
Kralj Ivan	Vižovlje
Kralj Stjepan	Vižovlje
Fiket Stjepan i obitelj	Vižovlje
Štok Vinko	Vižovlje
Fonjkutić Viktor	Vižovlje
Fonjkutić Ivica	Vižovlje
Lakuš Ivan	Vižovlje
Pavlinić Josip	Vižvolje
Borošak Antun i obitelj	Vižovlje
Pavunc Slavko	Vižovlje

KOTAR KRAPINA

Općina Đurmanec

Jedvaj Ivan i obitelj	Brdo
Kranjčec Jakob	Brdo
Ranogajec Josip i obitelj	Brdo
Ranogajec Vilim	Brdo
Cesaree August	Đurmanec
Horvat Vilim	Đurmanec
Kin Petar	Đurmanec
Mikša Zdenka i Stjepan	Đurmanec
Pondeljak Mijo i obitelj	Đurmanec
Škrlec Franjo i obitelj	Đurmanec
Šurlan Mihajlo	Đurmanec
Vraničar Petar i obitelj	Đurmanec
Mužar Ruda i obitelj	Goričanovec
Cesaree Milan	Hlevnica
Vrhovski Vid	Hlevnica
Anhalcer Albert	Jesenje
Brodar Janko i obitelj	Jesenje
Buzina Izidor i obitelj	Jesenje
Forjan Dragutin i obitelj	Jesenje
Galović Dragutin	Jesenje
Gojković Stjepan i obitelj	Jesenje
Grabar Ladislav i obitelj	Jesenje
Habjanec Antun	Jesenje
Herceg August i obitelj	Jesenje
Katalenić Ivan i obitelj	Jesenje
Katalenić Valent	Jesenje
Kovačec Janko i obitelj	Jesenje
Kovačec Stjepan i obitelj	Jesenje
Malogorski Dragutin i obitelj	Jesenje
Malogorski Ivan i obitelj	Jesenje
Malogorski Izidor i obitelj	Jesenje
Malogorski Josip i obitelj	Jesenje
Strmečki Ivan	Jesenje
Koprivnjak Dragutin	Koprivnica zagorska
Koprivnjak Janko	Koprivnica zagorska
Koprivnjak Josip	Koprivnica zagorska
Koprivnjak Rudolf	Koprivnica zagorska
Ravenski Franjo	Lužan
Horvat Leopold i obitelj	Macelj
Klasić Mirko	Macelj
Satler Jakob	Macelj
Vuzem Joža i Miško	Macelj
Belošević Ivan i obitelj	Podbrezovica
Belošević Mirko	Podbrezovica
Belošević Stjepan	Podbrezovica

Općina Đurmanec

Klasić Branko. Pepica i Ferek	Prigorje
Kletečki Ljudevit i obitelj	Prigorje
Toplak August	Prigorje
Družinec Ignac i obitelj	Putkovec
Družinec Ivica i obitelj	Putkovec
Družinec Josip (Ico) i Drago	Putkovec
Gretić Ignac i obitelj	Putkovec
Koren Slavko	Žutnica

Općina Krapina

Broz Dragutin	Doliće
Božić Ivica i Jagoda	Krapina
Družinec Valent	Krapina
Fizir dr Krešimir	Krapina
Lendler Artur	Krapina
Low Ivan	Krapina
Lovrec Ruda i obitelj	Krapina
Lovrenčak Marija	Krapina
Ljeljak Viktor	Krapina
Monić dr Miho	Krapina
Nežmahen Stjepan	Krapina
Nikolić dr Nikola	Krapina
Ortner Zlatko	Krapina
Piskrec Viktor	Krapina
Samac Vladimir	Krapina
Frankol Josip i obitelj	Podgora

Općina Petrovsko

Sopek Janko i obitelj	Benkovec
Rumbak Valent	Petrovsko
Zajec Rudolf	Petrovsko
Vdović Petar	Petrovsko
Sopek Janko	Petrovsko
Belačić Julijus	Petrovsko
Vdović Stjepan i Branko sa obitelji	Petrovsko
Kunštek Slavko i Mirko	Petrovsko
Mužar Slavko i obitelj	Slatina
Rumbak Ivan i obitelj	Slatina
Šanjug Julius	Slatina
Šanjug Vid	Slatina
Koret Tito	Slatina
Bešenski Mijo	Svedruža

Općina Petrovsko

Faget Rudolf i obitelj	Svedruža
Hriberski Ferdinand	Svedruža
Presečki Slavko i obitelj	Svedruža
Barušić Mirko	Škarićevo

Općina Radoboj

Draganić Janko	Gorjani
Malogorski Ivan	Gorjani
Kiseljak Stjepan i obitelj	Jazvine
Majerić Blanka	Jazvine
Šalković Stjepan i obitelj	Kraljevec
Broz Ljudva	Radoboj
Jambrek Andrija i obitelj	Radoboj
Košutić Ivan i obitelj	Radoboj
Richtar Petar	Radoboj
Rihter Viktor	Radoboj
Rihter Viktor (Žiga)	Radoboj
Smrečki Milivoj i obitelj	Radoboj
Slukan Josip	Radoboj
Tarle Mile	Radoboj
Vidović Franjo	Radoboj
Poljak Ruda	Radobojski Bregi
Vinceljak Viktor i obitelj	Radobojski Bregi
Vinceljak Stjepan i obitelj	Radobojski Bregi
Šalković Stjepan i obitelj	Radobojski Bregi
Šalković Peter i obitelj	Radobojski Bregi

Općina Zabok

Goluban Stanko	Grabrovec
Kopčić Ivan	Grabrovec
Ivanek Mato	Hum Zabočki
Ladišić Josipa	Hum Zabočki
Posavec Marija	Hum Zabočki
Bedeković Stjepan i obitelj	Pavlovec
Turk Mirko	Pavlovec
Bivol Mirko	Trebež
Borovčak Ivan	Trebež
Hujs Ivan i obitelj	Trebež
Jelenčić Franjo	T rebež
Kolar Alojz	Trebež
Kolar Andrija	Trebež
Vlahek Drago	Trebež
Vrančić Jura	Trebež

Općina Zabok

Černjević Kristina	Zabok
Detoni Mijo i obitelj	Zabok
Fiket Mato	Zabok
Jadek Jakob i obitelj	Zabok
Lesjak Zvonko i obitelj	Zabok
Lisak Josip	Zabok
Rafaj Drago i obitelj	Zabok
Tršinski Karlo	Zabok
Tršinski Mika	Zabok
....., nadglednik pruge	Zabok

Općina Začretje

Merkaš Slavek	Brezova
Cvrtila Alojz	Dukovec
Drakčević Gabrek i Ilija	Dukovec
Zubić Ivan i obitelj	Dukovec
Zubić Imbra	Dukovec
Zubić Štef	Dukovec
Kos Vanča i obitelj	Galovec
Vidović Franc	Lepajci
Škreblin Jura	Mirkovec
Đurkin Petar	Pačetina Donja
Popović Joža i Zvonko	Pačetina Gornja
Lončarek Juraj	Petrovski Vidovec
Galović Lacko	Sekirišće
Frček Franjo	Velika Ves
Herceg Janko	Velika Ves
Ljubaj Stjepan	Velika Ves
Lovrenčić Jura i obitelj	Začretje
Serec Julius	Začretje

KOTAR PREGRADA

Općina Desinić

Drenovac dr Nedeljka	Desinić
Korenčić Alojz	Desinić
Odorčić Anica	Desinić
Štimac Josip	Desinić
Turniški Edo	Desinić
Antolić Dragutin — Boris	Desinić
Šivak Slavko	Desinić
Bosnar Stjepan	Desinić
Peretić Alojz	Desinić Gora

Općina Desinić

Podboj Josip	Desinić Gora
Stiplošek Kondrad	Desinić Gora
Pokupec Janko i obitelj	Desinić Ivanić
Pokupec Stjepan i obitelj	Desinić Ivanić
Preglej Mijo	Desinić Ivanić
Kralj Andrija	Gaber
Miklenić Franjo	Gaber
Žnidarec Stjepan	Gaber
Bene Terezija i obitelj	Gostenje
Juran Antonija	Gostenje
Gregurić Eduard i obitelj	Jalšovec Donji
Bračun Oskar	Jalšovec Gornji
Gluhak Kondrad	Jalšovec Gornji
Slogar Alojz	Jelenjak
Kovač Kondrad	Klanječno
Krizmanić Ivan	Klanječno
Dečman Slavko	Košnica
Konštić Alojz i obitelj	Košnica
Lojen Ljudevit	Košnica
Pasarić Franjo	Košnica
Hržica August	Košnička Gora
Fistrić Stjepan i obitelj	Košnički Hum
Hržica Dragutin i obitelj	Košnički Hum
Koštrun Vinko	Košnički Hum
Špoljar Željko i obitelj	Osredak
Dravinec Andrija i obitelj	Ravnice
Šplajt Viktor i obitelj	Ravnice
Crnić Vjekoslav i obitelj	Šimunci
Crnić Ivan i obitelj	T movec
Podboj Eduard i obitelj	Tmovec
Antonie Mijo	Turnišće
Crnić Milivoj	Turnišće
Kecur Ljudevit i obitelj	Turnišće
Vinković Andrija	Velika Horvatska
Bosnar Vjekoslav i Stjepan	Zbilj Gornji
Kranjčec Kristina	Zgilj Gornji

Općina Hum na Sutli

Boršić Vinko	Brezno
Ciglencečki Ivan	Druškovec
Grilec Milan	Druškovec
Grofelnik Ćiril i obitelj	Druškovec
Jutriša Josip	Druškovec
Nežmah Stjepan	Grletinac
Boršić Vinko	Hum

Općina Hum na Sutli

Barić Franjo	Klenovac
Debeljak Alojz	Lupinjak
Kramar Franjo	Mali Tabor
Debeljak August	Orešje
Debeljak Ćiril	Orešje
Tepeš Stjepan	Rusnica
Rebernjak August	Rusnica

Općina Krapinske Toplice

Mikulić Zlatko	Čret
Podolšak Jura	Čret
Bedeniković Mirko i obitelj	Gregurovec
Filipec Božo i obitelj	Gregurovec
Habulinec Alojz i obitelj	Gregurovec
Plečko Ljudevit i obitelj	Gregurovec
Kranjčec Slavko	Jurjevec
Cvilinder Ivan i obitelj	Klokovec
Halapir Janko i obitelj	Klokovec
Jureković Jaša i obitelj	Klokovec
Telišman Alojz	Klokovec
Majsec dr Marcel	Krapinske Toplice
Sinković Franjo	Krapinske Toplice
Horvat Ivan i obitelj	Klupci
Lovrenčić Mirko i obitelj	Klupci
Matkun Josip	Klupci
Ilijaš August	Mala Erpenja
Komerički Janko	Mala Erpenja
Koprivnjak Josip	Mala Erpenja
Koprivnjak Julius i obitelj	Mala Erpenja
Kos Vilim	Mala Erpenja
Kuhar Albin i obitelj	Mala Erpenja
Kuhar Vilim	Mala Erpenja
Sinković Josip i obitelj	Mala Erpenja
Halapir Ivan i obitelj	Oratje
Jureša Janko i braća	Oratje
Križnik Lacko	Oratje
Novak Zlatko i obitelj	Oratje
Tišler Viktor	Oratje
Vuzem Mirko	Oratje
Zalokar Tereza i obitelj	Oratje
Bednjanec Stjepan i obitelj	Selno
Perhot Ljudevit	Vica selo
Škrnjug	Vrtnjakovec

Općina Pregrada

Mikulić Marko	Benkovo
Škrnjug Milan i obitelj	Benkovo
Jakoplić Vilim i obitelj	Cigrovec
Pracaić Josip	Cigrovec
Pracaić Milan	Cigrovec
Šoštarić Alojz i obitelj	Cigrovec
Šoštarić Franjo	Gorjakovo
Bucifal Ivan	Klenice
Špiljak Franjo i obitelj	Klenice
Drenški Ćiril	Kostelsko
Drenški Josip	Kostelsko
Vnućec Alojz	Kostelsko
Blažun Andrija i obitelj	Marinci
Blažun Antun i obitelj	Ma ri nei
Hostić Konrad	Marinci
Hlupić Ivan	Marinci
Barić Đuro i obitelj	Pavlovec
Krsnik Dragutin i obitelj	Plemenščina
Sveček Josip	Plemenščina
Brezak Petar	Pregrada
Canjuga Franjo	Pregrada
Ilić Stjepan	Pregrada
Kanjuh Pavao	Pregrada
Kantoci Ivan	Pregrada
Kantoci Viktor	Pregrada
Kolar Ignac	Pregrada
Krušec Josip i obitelj	Pregrada
Leskovar Dominik	Pregrada
Tkalec Franjo i obitelj	Pregrada
Tkalec Mirko i obitelj	Pregrada
Mišak Alojz	Pregrački Vrh
Kovač Mirko	Sopot
Leskovar Petar i obitelj	Valentinovo
Leskovar Štef i obitelj	Valentinovo
Pajtler Martin	Višnjevac
Rovišnjak Petar	Višnjevac
Cerčić Edo	Vojsak

Općina Vinagora

Majcenić August i obitelj	Mala Gora
Ljubić Željko i obitelj	Mala Gora
Jutriša Janko i obitelj	Martiša Ves
Krivec Dragutin i obitelj	Martiša Ves
Kezele Vjekoslav	Vinagora
Bolarić Albin i obitelj	Vinagorski Vrh
Bosnar Josip	Vinagorski Vrh

KOTAR ZLATAR

Općina Bedekovčina

Car Viktor i obitelj	Bedekovčina
Čajko Janko (Šnajder) i obitelj	Bedekovčina
Glumpak Ivan (Špumpač) i obitelj	Bedekovčina
Glumpak Juraj i obitelj	Bedekovčina
Glumpak Mijo i obitelj	Bedekovčina
Glumpak Stjepan i obitelj	Bedekovčina
Gorički Ljudevit i obitelj	Bedekovčina
Hršak Ivan i obitelj	Bedekovčina
Jadan Ivan (Mika) i obitelj	Bedekovčina
Jurčec Kvirin i obitelj	Bedekovčina
Jurec Janko i obitelj	Bedekovčina
Jurec Vid i Josip i obitelji	Bedekovčina
Komar Marija i obitelj	Bedekovčina
Kovačić Kata i obitelj	Bedekovčina
Kovačić Stjepan i obitelj	Bedekovčina
Petrovečki Franjo i obitelj	Bedekovčina
Petrovečki (Franje) Ljudevit i obitelj	Bedekovčina
Petrovečki Mato i obitelj	Bedekovčina
Petrovečki Stjepan i obitelj	Bedekovčina
Pilek Antun i obitelj	Bedekovčina
Pilek Franjo i obitelj	Bedekovčina
Sovec Antun i obitelj	Bedekovčina
Sove (Tome) Janko	Bedekovčina
Sovec Mijo i obitelj	Bedekovčina
Šenjuga Franjo i obitelj	Bedekovčina
Špiranec Alojz i obitelj	Bedekovična
Špiranec Antun i obitelj	Bedekovčina
Špiranec Stjepan i obitelj	Bedekovčina
Špiranec Janko i obitelj	Bedekovčina
Špiranec Josip (Pintar) i obitelj	Bedekovčina
Špiranec Ivan i obitelj	Bedekovčina
Špiranec Lacko i obitelj	Bedekovčina
Špiranec Mato i obitelj	Bedekovčina
Špiranec Viktorija i obitelj	Bedekovčina
Tkalec Franjo i obitelj	Bedekovčina
Vurnek Dragutin i obitelj	Bedekovčina

Općina Budinščina

Kršek Mirko i obitelj	Budinščina
Kunović dr Mihajlo i obitelj	Budinščina
Molnar Katarina i obitelj	Budinščina
Plenar Dragutin	Budinščina
Sablić Ivan i obitelj	Budinščina

Općina Budinščina

Zvonar Josip i obitelj	Budinščina
Jagetić Juraj i obitelj	Budinščina
Huzjak Alojz i Vinko i obitelji	Gotalovec
Prester Ivan	Gotalovec
Prpić Mile i obitelj	Gotalovec
Hubzin Franjo i obitelj	Selnica
Kosalec Petar	Selnica
Kurtanjek Alojz	Selnica
Sambolić Donat i obitelj	Selnica
Sambolić Josip (Pepek) i obitelj	Selnica
Sambolić Juraj (Beli) i obitelj	Selnica
Jurković Marijan	Zaježda
Posavec Nikola i obitelj	Zaježda
Premor Drago	Zaježda
Slokar Franjo i obitelj	Zaježda
Žapčić Slavko i obitelj	Zaježda

Općina Hrašćina Trgovišće

Kosovec Jura i obitelj	Bočadir
Kosovec Tomo (Nacek) i obitelj	Bočadir
Hacek Pavao i obitelj	Bočaki
Kosovec Ivan (Šuco)	Crkveno
Pazman Andrija i obitelj	Crkveno
Pazman Tomo i obitelj	Crkveno
Kiternaš Blaž	Domovec
Rogina Stjepan	Domovec
Bedeković Franjo i obitelj	Galovec
Bedeković Vid (stariji) i obitelj	Galovec
Jakopović Mato i obitelj	Galovec
Gregurek Franjo i obitelj	Hrašćina
Guštin Martin i obitelj	Hrašćina
Hunjek Đuro	Hrašćina
Ivanušić Stjepan	Hrašćina
Loborčec Blaž i Stjepan	Hrašćina
Lončar Stjepan i obitelj	Hrašćina
Sedlar Mirko	Hrašćina
Cerinski Tomo	Husinec
Čiček Duka i obitelj	Husinec
Slani Darinka	Husinec
Tomašković Blaž	Husinec
Bačanek-Trdak Ivan i obitelj	Jelovec
Crneković Martin (Top)	Jertovec
Čukelj Blaž i obitelj	Jertovec
Rohan Vjenceslav i obitelj	Jertovec
Lugarić Mato i obitelj	Klimen

Općina Hrašćina Trgovišće

Gluhak Juraj i obitelj	Konjščina
Hrnjak Savka i Maca	Konjščina
Pavlaković Zvonio	Konjščina
Ostojić Đuro	Konjščina
Hubak Slava i obitelj	Kosovečko
Hurčak Alojz i obitelj	Kosovečko
hjurčak Drago	Kosovečko
Hurčak Petar i obitelj	Kosovečko
Božić Valent	Kosovečko
Palej Pavao i obitelj	Krapina Selo

Općina Maće

Vuksan Josip i obitelj	Grabe
Jakuš Antun i obitelj	Lug Poznanovečki
Jakuš Lacko i obitelj	Lug Poznanovečki
Jakuš Viktor i obitelj	Lug Poznanovečki
Jurin Tomo i obitelj	Lug Poznanovečki
Jurin Vera i obitelj	Lug Poznanovečki
Mrkoci Alojz i obitelj	Lug Poznanovečki
Novosel Dragutin (Kos)	Lug Poznanovečki
Pozaić Lacko i obitelj	Lug Poznanovečki
Pozaić Mato i obitelj	Lug Poznanovečki
Rogan Jura i obitelj	Lug Poznanovečki
Vidiček Anastazija i obitelj	Lug Poznanovečki
Vidiček Janko, Stjepan, Alojz i obitelji	Lug Poznanovečki
Vidiček Ljudevit i obitelj	Lug Poznanovečki
Vidiček Stjepan i obitelj	Lug Poznanovečki
Vidiček Tomo i obitelj	Lug Poznanovečki
Pazman Dragutin	Maće
Premor Dragutin	Maće
Hrvoj Ivan	Mali Bukovec
Kocijan August	Mali Bukovec
Mutak Janko	Mali Bukovec
Mutak Josip	Mali Bukovec
Vragović Stjepan i obitelj	Mali Bukovec
Meštrović Ruda i obitelj	Orehovica
Perić Marko i obitelj	Orehovica
Ban Josip i obitelj	Poznanovec
Ban Franjo	Poznanovec
Crčić Monika i obitelj	Poznanovec
Čleković Alojz i obitelj	Poznanovec
Habulin Franjo i obitelj	Poznanovec
Jug Alojz i Janko	Poznanovec
Jug Gabrijel i obitelj	Poznanovec
Mrkoci Franjo i obitelj	Poznanovec

Općina Maće

Mrkoci Marko (Bertaš) i obitelj	Poznanovec
Mrkoci Karlo i obitelj	Poznanovec
Mrkoci Kata i obitelj	Poznanovec
Sajko Janko i Alojz i obitelj	Poznanovec
Božiček Matilda i obitelj	Orehovečki Pustodol
Galic Josip (Cirus) i obitelj	Orehovečki Pustodol
Petanjek Milan	Veliki Komor
Šukec Barica	Zlatarski Bjelovar

Općina Mihovljan

Belošević ing. Marijan i obitelj	Golubovec Novi
Konte ing. Vilibald	Golubovec Novi
Rome	Golubovec Novi
Plukavec Josip	Gregurovec
Vugrek Aleksandar i obitelj	Gregurovec
Gvajdek Ivan	Mihovljan
Kuternjak Stjepan i obitelj	Mihovljan
Pintek Stjepan	Veternica

Općina Lobor

Labaš August i obitelj	Golubovec Stari
Adamić Franjo i obitelj	Lobor
Brlčić Ankica	Lobor
Brlčić Josip i obitelj	Lobor
Brlčić Kata i obitelj	Lobor
Brlčić Marcel i obitelj	Lobor
Brlčić Petar i obitelj	Lobor
Brlčić Rozalija i obitelj	Lobor
Brlčić Slavko i obitelj	Lobor
Brlčić Stjepan i obitelj	Lobor
Drašić-Hleb Juraj	Lobor
Gregurić Đuro	Lobor
Ivančić Đuro	Lobor
Markuš Ana i obitelj	Markuš Breg
Markuš Stjepan i obitelj	Markuš Breg
Bratković Ruda	Petrova Gora
Kralj Dragutin	Petrova Gora
Folnović Petar i obitelj	Šipki
Lesičar Juraj i obitelj	Šipki
Lesičar Martin	Šipki
Pribolšan Mirko i obitelj	Šipki
Latin Vinko	Vini Potok
Krajnik Tomo i obitelj	Vojnovec

Sambol Bara i obitelj
Pavlinić Dragutin
Zgazivoda Stjepan

Vojnovec
Završje
Završje

Općina Zlatar

Rožman Juraj
Brlek Alojz i obitelj
Kršek Stjepan (Pek) i obitelj
Kršek Stjepan i obitelj
Kruhak Tomo i obitelj
Uroić Florijan i obitelj
Uroić Joža i obitelj
Turčin Dragutin (graditelj)
Varga Dragutin i obitelj
Majdak Gabro i obitelj
Prepolec Josip (Musek) i obitelj
Solgat Alojz i obitelj
Klancir Ruda i obitelj
Carek Dragutin i obitelj

Brestovec
Brlekovo
Brlekovo
Brlekovo
Brlekovo
Brlekovo
Brlekovo
Brlekovo
Donja Batina
Turnišće
Turnišće
Turnišće
Veleškovec
Zlatarski Martinci

KOTAR DONJA STUBICA

Općina Donja Stubica

Grabušić Alojz i obitelj
Grabušić Janko i obitelj
Grabušić Josip i obitelj
Leštek Janko
Mirt Josip
Vrančić Ljubica
Domitrek Alojz
Domitrek Branko
Domitrek Josip
Domitrek Stjepan i obitelj
Hučić Marko
Lacković Franjo
Landripet Ivan i obitelj
Mirt Janko
Petriško Marko
Bačić dr Stjepan i obitelj
Čajko Josip
Feler dr Eugen i obitelj
Plentaj Franjo
Šok dr Franjo i obitelj

Andraševac
Andraševac
Andraševac
Andraševac
Andraševac
Andraševac
Donja Podgora
Donja Podgora
Donja Podgora
Donja Podgora
Donja Podgora
Donja Podgora
Donja Podgora
Donja Podgora
Donja Podgora
Donja Stubica
Donja Stubica
Donja Stubica
Donja Stubica
Donja Stubica

Općina Donja Stubica

Dupelj Janko	Gornja Podgora
Žukina Josip i obitelj	Gornja Podgora
Čoha Valent	Igrišće
Luški Blaž	Igrišće
Luški Ivan	Igrišće
Žmak Petar i obitelj	Igrišće
Markuš Tomo	Kapelšćak
Cesaree Alojz	Pustodol
Kapusta Marica i obitelj	Strmec
Potočki Milan i obitelj	Strmec

Općina Gornja Stubica

Bockaj Dragutin i obitelj	Banšćica
Lisica Janko i obitelj	Banšćica
Dvojković Ivan i obitelj	Dobri Zdenci
Orešić Josip i obitelj	Dobri Zdenci
Drobec Miško i obitelj	Dubovec
Drobec i obitelj	Dubovec
Hren Josip i obitelj	Dubovec
Hren Stjepan i obitelj	Dubovec
Japec Dragutin i obitelj	Gornja Stubica
Kontet Dragutin	Gornja Stubica
Kuhta Leopold	Gornja Stubica
Kuhta Petar	Gornja Stubica
Stevićević	Gornja Stubica
Babić Dragutin	Gusakovec
Bakran Rudolf	Gusakovec
Kemfelja Josip i obitelj	Gusakovec
Kemfelja Stjepan i obitelj	Gusakovec
Kucelj Pavao	Milekovo Selo
Škreblin Stjepan	Milekovo Selo
Znika Andrija i obitelj	Milekovo Selo
Znika Petar i obitelj	Milekovo Selo
Lukina Josip i obitelj	Modrovec
Pikec Milan	Modrovec
Blagec Mato	Orehova Gorica
Ciglenečki Franjo i obitelj	Orehova Gorica
Ciglenečki Ignac i obitelj	Orehova Gorica
Novosel Joža (stariji) i obitelj	Orehova Gorica
Novosel Joža i obitelj	Orehova Gorica
Novosel Petar i obitelj	Orehova Gorica
Novosel Stjepan i obitelj	Orehova Gorica
Vreš Ivan i obitelj	Orehova Gorica
Lešković Stjepan i obitelj	Stubički Hum
Kletuš Zlatko	Stubički Matej
Sever Dragutin	Stubički Matej

Općina Gornja Stubica

Sever Josip i obitelj	Stubički Matej
Sever Juraj	Stubički Matej
Svetko Milan	Stubički Matej
Dominkuš Josip	Šagudovac
Dominkuš Rudolf i obitelj	Šagudovac
Kuren Milan i obitelj	Šagudovac

Općina Marija Bistrica

Brezovečki Andrija i obitelj	Bistrički	Hum
Kušić Petrica i obitelj	Bistrički	Hum
Obad Stanko i obitelj	Bistrički	Hum
Čukelj Fabijan i obitelj	Bistrički	Laz
Havoj Ivan i obitelj	Bistrički	Laz
Mikuš Miško i obitelj	Bistrički	Laz
Mikuš Dragutin	Bistrički	Laz
Kefeček Simun i obitelj	Bistričko	Podgorje
Muhek Andrija	Bistričko	Podgorje
Muhek Stjepan i obitelj	Bistričko	Podgorje
Ozimec Stjepan i obitelj	Bistričko	Podgorje
Papić Ankica	Bistričko	Podgorje
Papić Pavao i obitelj	Bistričko	Podgorje
Pisk-Brezovečki Ruda	Bistričko	Podgorje
Rogar Vincek i obitelj	Bistričko	Podgorje
Šćuric Andrija	Bistričko	Podgorje
Vedrina Micika i obitelj	Bistričko	Podgojre
Vrabec Stjepan i obitelj	Bistričko	Podgorje
Filipović	Bistričko	Podgrade
Prugovečki Juraj i obitelj	Globočec	
Prugovečki Stjepan i obitelj	Globočec	
Hudek Franjo i obitelj	Marija	Bistrica
Šćuric Marko	Marija	Bistrica
Kuren Juraj i obitelj	Selnica	
Grgac i obitelj	Šušobreg	
Kranželić Ivan i obitelj	Šušobreg	
Habajec Franjo	Šušobreg	
Hadina Franjo i obitelj	Šušobreg	
Domišljanović Stjepan	Tugojnica	
Mesar Josip	Tugojnica	
Maršić Stjepan	Tugojnica	
Maršić Josip	Tugojnica	
Klemar Petar	Tugojnica	
Pejić Juraj	Tugojnica	
Pejić Ivan	Tugojnica	

Općina Oroslavje

Ožanić Franjo i obitelj	Krušljevo Selo
Brodnjak Rudolf i obitelj	Mokrice
Cukovečki Josip i obitelj	Mokrice
Čičko Petar (stariji) i obitelj	Mokrice
Čizmek Marko	Mokrice
Čizmek Vid i obitelj	Mokrice
Gredičak Božo	Mokrice
Gredičak Petar	Mokrice
Gredičak Stjepan	Mokrice
Jagečić Stjepan	Mokrice
Knezić Mato i obitelj	Mokrice
Lončar Ljudevit i obitelj	Mokrice
Lončar Petar i obitelj	Mokrice
Varžić Ljudevit	Mokrice
Veverec Josip i obitelj	Mokrice
Jurdana Marko	Oroslavje
Knezić Franjo i obitelj	Oroslavje
Ptiček Stjepan	Oroslavje
Cesaree Josip i obitelj	Slatina
Čulig Milan	Slatina

Općina Stara Bistra

Milčić Vilko i Stjepan	Bistranski Ivanec
Družak Ivan	Bistranski Novaki
Solenički Stjepan	Bistranski Novaki
Belušić Nikola	Donja Bistra
Eršek Rok	Donja Bistra
Poljak Ivan	Gornja Bistra
Belinić Marko	Jakovlje
Belinić Stjepan	Jakovlje
Belinić Stjepan (zvan »Dimnjačar«)	Jakovlje
Breko Martin i obitelj	Jakovlje
Coha Ivan i obitelj	Jakovlje
Coha Stjepan i obitelj	Jakovlje
Đundek Juraj	Jakovlje
Đundek Stjepan i obitelj	Jakovlje
Fijan Florijan	Jakovlje
Fijan Vid i obitelj	Jakovlje
Krkač Ivan i obitelj	Jakovlje
Krkač Josip	Jakovlje
Krkač Josip	Jakovlje
Kuhta Ignac i obitelj	Jakovlje
Medvedec Ivan	Jakovlje
Medvedec Stjepan	Jakovlje
Papa Dragutin	Jakovlje

Općina Stara Bistra

Papa Martin	Jakovlje
Papa Mato	Jakovlje
Papa Stjepan	Jakovlje
Poturica Roko i obitelj	Jakovlje
Sever Stjepan	Jakovlje
Starman Josip	Jakovlje
Svetec Ivan i obitelj	Jakovlje
Vodopija Juraj	Jakovlje
Franešić Martin	Jakovlje
Breko Ivan	Kraljev Vrh
Breko Josip	Kraljev Vrh
Breko Slavko	Kraljev Vrh
Grgeč Milan	Kraljev Vrh
Kostanjčar Pavao	Kraljev Vrh
Požnjak Miško	Kraljev Vrh
Pušek Nikola	Kraljev Vrh
Strugar Pavao	Kraljev Vrh
Sučec Ivan	Kraljev Vrh
Sučec Miško	Kraljev Vrh
Sučec Vinko	Kraljev Vrh
Šimunić Ivan	Kraljev Vrh
Šimunić Ignac	Kraljev Vrh
Grgurić Petar	Oborovo-Bistransko
Grgurić Rok	Oborovo-Bistransko
Grgurić Stjepan (Lola)	Oborovo-Bistransko
Gulić Franjo	Oborovo-Bistransko
Gulić Ljudevit	Oborovo-Bistransko
Minković Stjepan (Đermek)	Oborovo-Bistransko
Novosel Stjepan	Oborovo-Bistransko
Poljak Nikola	Oborovo-Bistransko
Pustajec Nikola	Oborovo-Bistransko
Brezak Rok	Poljanica
Marković Ivan	Poljanica
Poreč Rok	Poljanica
Sever Rok	Poljanica
Škrlin Stjepan	Poljanica
Zrinjski Juraj	Poljanica
Zrinjski Marica	Poljanica
Zrinjski Pavao	Poljanica

KOTAR ZAGREB (zapadni dio)

Općina Brdovečko Prigorje

Balja Rok i obitelj	Brdovec
Beluhan Pavao	Brdovec

Općina Brdovečko Prigorje

Bukovina Josip	Brdovec
Bukovina Stjepan	Brdovec
Butorec Drago	Brdovec
Čižmek (Hulina) Barica	Brdovec
Čižmek Marko	Brdovec
Dojčić Mijo	Brdovec
Dojčić Stjepan i obitelj	Brdovec
Horvatić Josip i obitelj	Brdovec
Horvatić Jura i obitelj	Brdovec
Horvatić Marija i obitelj	Brdovec
Horvatić Pavao i obitelj	Brdovec
Horvatić Stjepan i obitelj	Brdovec
Ilić Julijus	Brdovec
Jovčić Viktor i obitelj	Brdovec
Katušić Pavao i obitelj	Brdovec
Katušić Stjepan	Brdovec
Klinčić Josip i obitelj	Brdovec
Klinčić Pavao (st.) i obitelj	Brdovec
Klinčić Pavao (Žuti) i obitelj	Brdovec
Laljak Ana i obitelj	Brdovec
Majkopet Josip	Brdovec
Maleković Josip i obitelj	Brdovec
Maleković Reza i obitelj	Brdovec
Maleković Vid	Brdovec
Mirt Ivan i obitelj	Brdovec
Mirt Stjepan i obitelj	Brdovec
Posel Katica	Brdovec
Raus Boris	Brdovec
Smrekar Juraj	Brdovec
Smrekar Pavao	Brdovec
Šepec Josip i obitelj	Brdovec
Širanović Josip i obitelj	Brdovec
Širanović Nikola i obitelj	Brdovec
Širanović P. Stjepan i obitelj	Brdovec
Škalko Zvonimir i obitelj	Brdovec
Živoder Miško i obitelj	Brdovec
Lukša Đuro	Bijela Gorica
Jakolić Nikola	Celina
Botički Josip	Drenje
Celeori Marijan	Drenje
Drenski Stjepan	Drenje
Hotko Ana	Drenje
Hotko Dragica	Drenje
Hotko Ivan i obitelj	Drenje
Hotko Pavao i obitelj	Drenje

Općina Brdovečko Prigorje

Hotko Vid Nikole	Drenje
Jurman Ćiro i obitelj	Drenje
Jurman Vera	Drenje
Jurman Zvonko	Drenje
Kunjas Josip	Drenje
Kapusta Nikola	Drenje
Topol Antonija i obitelj	Drenje
Cerari Marijan	Drenje
Valent Nikola	Drenje
Ledinski Pavao i obitelj	Drenje
Ostreš Ana	Drenje
Vunetić Julika i obitelj	Drenje
Puhak Ivan	Drenje
Raženj Ana Josipa	Drenje
Raženj Josip Josipa	Drenje
Raženj Vid	Drenje
Sečenj Josip	Drenje
Sečenj Stjepan	Drenje
Topol Antonija	Drenje
Topol Stanko i obitelj	Drenje
Valent Vid	Drenje
Žmauc Barica	Drenje
Žmauc Stjepan i obitelj	Drenje
Vunetić Julika	Drenje
Hotko-Novak Ivka	Drenje
Cizlin i obitelj	Harmica
Bukovina Nikola	Javorje
Kablar Rudolf	Javorje
Ključarić Nikola i obitelj	Javorje
Kovačić Stjepan	Javorje
Kovačić N. Vida	Javorje
Laljak Nikola i obitelj	Javorje
Škaler Franjo i obitelj	Javorje
Ivša Ninko i obitelj	Kraj Donji
Ivša Vinko i obitelj	Kraj Donji
Kušević Miško i obitelj	Kraj Gornji
Glogović Ivan	Križ Brdovečki
Glogović Stjepan	Križ Brdovečki
Hotko Đuro	Križ Brdovečki
Obranković Josip i obitelj	Križ Brdovečki
Obranković Ivan i obitelj	Križ Brdovečki
Tursan Josip i obitelj	Križ Brdovečki
Babić Mirko	Laduč
Briški Milica	Laduč
Cerinski Josip	Laduč
Debeljak Alojz	Laduč
Hanzir Ivan	Laduč

Općina Brdovečko Prigorje

Žagmestar-Hanzir Katica	Laduč
Hanzir Katica	Laduč
Hanzir Matija	Laduč
Hanzir Nikola i obitelj	Laduč
Hogač Slavko	Laduč
Hrgar Stjepan	Laduč
Jancić Branko	Laduč
Jurčec Nikola	Laduč
Jurčec Stjepan	Laduč
Jurišić Ivan	Laduč
Kušević V. Ivan	Laduč
Kušević Ivica i obitelj	Laduč
Levojević Pavao i obitelj	Laduč
Martinko Stjepan	Laduč
Martinko Stjepan — Stevo	Laduč
Rešetar Stjepan	Laduč
Verstošek Pavao	Laduč
Verstošek Stjepan i obitelj	Laduč
Žitković Stjepan	Laduč
Jančić Franjo i obitelj	Marija Gorica-Hrastina
Jančić Josip	Marija Gorica-Hrastina
Jančić Katica	Marija Gorica-Hrastina
Jančić Mihalj i obitelj	Marija Gorica-Hrastina
Jančić Vinko	Marija Gorica-Hrastina
Jurišić Cilika i obitelj	Marija Gorica-hrastina
Klokočar Karlo i obitelj	Marija Gorica-Hrastina
Klokočar Vinko	Marija Gorica-Hrastina
Kolarić Petar i obitelj	Marija Gorica-Hrastina
Kolarić Vinko	Marija Gorica-Hrastina
Hribar Branko	Prigorje
Hribar Dragutin	Prigorje
Krotendolfer Josip	Prigorje
Marković Josip	Prigorje
Mikec Ivan i obitelj	Prigorje
Bučar Ivica	Prigorje
Sutlar Stjepan i obitelj	Prigorje
Živoder Slavko	Prigorje
Filipčić Jelica	Prudnice
Filipčić Juraj i obitelj	Prudnice
Filipčić Milan	Prudnice
Filipčić Nikola	Prudnice
Gregurin Jela	Prudnice
Gregurin Joža	Prudnice
Horvatić Nikola i obitelj	Prudnice
Hrvol Ivan	Prudnice
Hulina Franjo	Prudnice
Hulina Ivan	Prudnice

Općina Brdovečko Prigorje

Hulina Nikola	Prudnice
Hulina Pavao	Prudnice
Kliončić Stjepan	Prudnice
Nađ Juraj i obitelj	Prudnice
Orsag Nikola i obitelj	Prudnice
Pavlović Stjepan i obitelj	Prudnice
Puhak Slavko i obitelj	Prudnice
Šimunić Josip	Prudnice
Šimunić Mirko	Prudnice
Zbukvić Ivan i obitelj	Prudnice
Prahin Nikola i obitelj	Prudnice
Golubić Josip i obitelj	Šenkovec
Novak Ivka	Šenkovec
Vrabec Edo i obitelj	Šenkovec
Vrabec Ivan i obitelj	Šenkovec
Vrabec Josip	Šenkovec
Borovec Ana	Šibice
Horvatić Pavao i obitelj	Šibice
Horvatin Vid	Šibice
Pasarić Mato i obitelj	Šibice
Pasarić Pavao	Šibice
Šetinc Franjo i obitelj	Šibice
Kovačić Josip	Trstenik
Kovačić Nikola	Trstenik
Krčelić Ivan	Trstenik
Majerić Juro i obitelj	Trstenik
Matas Nikola	Trstenik
Matas Pavao	Trstenik
Matas Stjepan i obitelj	Trstenik
Skomrak Ivan	Trstenik
Majerić Juro i obitelj	Trstenik
Jakovina Stjepan i obitelj	Vukovo Selo
Krupljenić Ivan i obitelj	Vukovo Selo
Brlić Stjepan	Zdenci
Čujko Stjepan	Zdenci
Dujaković Mirko	Zdenci
Galić Stjepan	Zdenci
Katušić Nikola i obitelj	Zdenci
Omerzo Antun	Zdenci
Omerzo Stjepan	Zdenci
Ostreš Stjepan	Zdenci
Petrek Stjepan i obitelj	Zdenci
Slatković Nikola	Zdenci
Šoštarić Stjepan i obitelj	Zdenci

Općina Pušća

Andraka Josip	Bregovljana
Bzik Antun	Bregovljana
Bzik J. Josip	Bregovljana
Bzik J. Stjepan	Bregovljana
Kožina K. Vid	Bregovljana
Peruša Stjepan	Bregovljana
Suša Nikola	Bregovljana
Antolić S. Nikola	Kupljenovo
Bregeš Stjepan	Kupljenovo
Bzik Josip i obitelj	Kupljenovo
Bzik Martin i obitelj	Kupljenovo
Bzik Mato i obitelj	Kupljenovo
Bzik S. Mirko	Kupljenovo
Bzik Stjepan (Kosmat) i obitelj	Kupljenovo
Bzik K. Stjepan	Kupljenovo
Horvat Ivan	Kupljenovo
Jandras Jura i obitelj	Kupljenovo
Jandras Stjepan i obitelj	Kupljenovo
Jakešić Josip	Kupljenovo
Mikuljan Josip i obitelj	Kupljenovo
Milić Dragutin	Kupljenovo
Milić Ivan	Kupljenovo
Milić Miško »Rabus«	Kupljenovo
Milić Pavao »Budeš«	Kupljenovo
Milić Pavao »Dugi«	Kupljenovo
Milić N. Slavko	Kupljenovo
Novoselac Stjepan	Kupljenovo
Pokupec Stjepan i obitelj	Kupljenovo
Porodec N. Rudolf	Kupljenovo
Rakoci Juraj i obitelj	Kupljenovo
Suša J. Stjepan	Kupljenovo
Škovran Ivan	Kupljenovo
Štipak Josip	Kupljenovo
Tucman Anka i obitelj	Kupljenovo
Škovran Josip i obitelj	Kupljenovo
Pokupec Luka	Kupljenovo
Tucman Antun »Deda«	Kupljenovo
Tucman Đuro i obitelj	Kupljenovo
Tucman S. Ivan	Kupljenovo
Tucman Jagica i obitelj	Kupljenovo
Tucman M. Josip (Crni) i obitelj	Kupljenovo
Tucman Josip	Kupljenovo
Tucman N. Stjepan i obitelj	Kupljenovo
Tucman Viktor	Kupljenovo
Turk Ivan	Kupljenovo
Turk S. Josip	Kupljenovo
Đurinski Antun	Kupljenski Hruševac

Općina Pušća

Zebec Imbro
 Zebec Karlo
 Zebec Stjepan
 Žlabnik Leopold i obitelj
 Vidak Slavko
 Mihalinać Juraj
 Pintar Josip
 Andranka Nikola
 Hruševac Mijo i obitelj
 Levak P. Stjepan i obitelj
 Percela F. Vinko
 Kozlek Slavko
 Mihalinać Imbro
 Mihalinać Pavao
 Bernadić Imbro
 Kozlek Josipa i obitelj
 Mikec Stjepan
 Vugec Dragutin
 Mihalinec Stanka
 Mihalinec Katica
 Mikec Ivan
 Barilović Juraj i obitelj
 Barilović N. Mirko i obitelj
 Kuhada Juraj
 Kuhada S. Nikola i obitelj
 Milić Josip
 Perički S. Ivan
 Perički N. Stjepan
 Zimak Mirko i obitelj
 Almer Ivan i obitelj
 Drobinović Josip
 Žlebečki Juraj
 Žlebečki Stjepan
 Žnidarić Pavao

Pojatno	
Pojatno	
Pojatno	
Pojatno	
Pojatno	
Pušća	Donja
Pušća	Donja
Pušća	Donja
Pušća	Gornja
Pušća	Gornja
Pušća	Gornja
Pušćanska	Dubrava
Pušćanska	Dubrava
Pušćanska	Dubrava
Pušćanska	Hrebina
Pušćanska	Hrebina
Pušćanska	Hrebina
Pušćanska	Hrebina
Pušćanska	Hrebina
Pušćanska	Hrebina
Pušćanska	Hrebina
Pušćanski	Hruševac
Pušćanski	Hruševac
Pušćanski	Hruševac
Pušćanski	Hruševac
Pušćanski	Hruševac
Pušćanski	Hruševac
Pušćanski	Hruševac
Pušćanski	Hruševac
Pušćanski	Žlebec
Pušćanski	Žlebec
Pušćanski	Žlebec
Pušćanski	Žlebec
Pušćanski	Žlebec

Općina Zaprešić

Bačan Antun
Bartolić Stjepan
Bezuh Ana st.
Bezuh Stjepan
Bezuh Vid
Bišćan Ivan
Bosak Stjepan
Crček Stjepan
Čujko Vid i obitelj

Zaprešić
Zaprešić
Zaprešić
Zaprešić
Zaprešić
Zaprešić
Zaprešić
Zaprešić

Općina Zaprešić

Devčić Petar	Zaprešić
Fabek Stjepan	Zaprešić
Filković Franjo	Zaprešić
Goljački Barica	Zaprešić
Gvardijan Vid	Zaprešić
Hlašć Ivan	Zaprešić
Hlašć Josip i obitelj	Zaprešić
Jandriček Ivan	Zaprešić
Jon Adolf i obitelj	Zaprešić
Jurman Ivan	Zaprešić
Jurman Juraj i obitelj	Zaprešić
Kalamboš Janko	Zaprešić
Kelek Josip	Zaprešić
Košić Josip i obitelj	Zaprešić
Lončar Pavao i obitelj	Zaprešić
Modrić Marko i obitelj	Zaprešić
Mužar Pavao i obitelj	Zaprešić
Ostreš Drago	Zaprešić
Ostreš Ivan (Moriš)	Zaprešić
Ostreš P. Ivan	Zaprešić
Ostreš Josip	Zaprešić
Prišlec Josip	Zaprešić
Skledar Juraj	Zaprešić
Strgar Antun i obitelj	Zaprešić
Šešek Juraj	Zaprešić
Šimunić Vid i obitelj	Zaprešić
Škrlec Stjepan	Zaprešić
Švajcar Drago	Zaprešić
Teur Nikola	Zaprešić
Teur Stjepan	Zaprešić
Udbinec Anđela	Zaprešić
Udbinec Milica	Zaprešić
Urlih Tereza	Zaprešić
Vincek Mara i obitelj	Zaprešić
Vincek Stjepan	Zaprešić
Urlih Vid ml.	Zaprešić
Vincek Vilko	Zaprešić
Vincek Zvonko	Zaprešić

KOTAR IVANEC

Općina Bednja

Hutinski Stjepan	Bednja
Gorup Josip i obitelj	Pašnik
Horvatek Mirko	Pašnik

Općina Bednja

Strmečki Joža i obitelj	Pašnik
Kralj Petar	Pleš
Ivić Mirko (Šiljo) i obitelj	Ravna Gora
Ferek Ivan (Srečko)	Rinkovec
Sajko Valent	Šaša
Češnjaj Tomo	Šinkovica Bednjanska
Grabar Jeronim i obitelj	Vrbno
Grabar Stjepan	Vrbno
Bukvić Šimun i obitelj	Jožovec
Baniček Janko i obitelj	Jožovec
Mramlinčić Strmečki Stjepan »Čendeš«	Šinkovica
Kramar Dragica i obitelj	Pleš
Mlinar Josip i obitelj	Šaša
Brezni Josip i obitelj	Pašnik
Kučko Kuhar Josip	Pašnik

Općina Cvetlin

Drakšić Šimun i obitelj	Brezova Gora
Grabrovec Čiro	Brezova Gora
Grabrovec Đuro i obitelj	Brezova Gora
Grabrovec Franjo i obitelj	Brezova Gora
Hudinčec Lovro i obitelj	Brezova Gora
Pernek Antun i obitelj	Brezova Gora

Općina Ivanec

Bregović Josip i obitelj	Ivanec
Buder Ivan	Ivanec
Gotal Đuro	Ivanec
Kušter Đuro	Ivanec
Kušter Ivan (Harjač)	Ivanec
Pahić Petar	Ivanec
Paprić Đoko	Ivanec
Posinović Mirko	Ivanec
Sanković Josip	Ivanec
Šoštar Đuro	Ivanec
Draksler Josip i obitelj	Jerovec
Kušen Petak Ivan	Jerovec
Novak Josip	Jerovec
Vusić Andrò	Jerovec
Zeljezić Ivan	Jerovec
Bregović Andrò	Kaniža
Bregović Ivan	Kaniža
Bregović Josip (Kukač)	Kaniža

Općina Ivanec

Geček Ćiril i obitelj	Kaniža
Geček Jakob	Kaniža
Geček Josip	Kaniža
Putar Franjo	Kaniža
Vreček Franjo i obitelj	Kaniža

Općina Lepoglava

Rešetar Ivan	Kamenica
Vusić Valent	Kamenica
Galić Josip i obitelj	Kamenica
Klas Ruža	Lepoglava
Sajko Ivan	Zarovnica
Šmit Franjo (Švabo)	Žarovnica

Općina Višnjica

Križanec Antun	Višnjica
Štumberger Antun	Višnjica

Općina Maruševac

Žiher Vinko i obitelj	Bikovec
Bek Stjepan	Budinšćak
Habrka Alojz	Budinšćak
Sambolec Jura	Budinšćak
Dubrovec Mirko	Cerje
Švigel Franjo i Edo	Cerje
Švelec Franjo	Cerje
Radić Slavko i obitelj	Korenjak
Jelenko Juraj	Ladanje
Krečić Jakob	Ladanje

Ovaj popis, dakle, pored imena članova KP i SKOJ-a, sadrži također imena onih osoba i obitelji koje su u periodu od 1941. do početka 1943. godine bile glavni i nezaobilazni oslonac narodnooslobodilačkog pokreta, te koje su pronosile ideje narodnooslobodilačke borbe u svim mjestima i selima Hrvatskog zagorja.

Također je potrebno prikazati još jedan pokazatelj od značenja za analizu stanja, razvoja i za daljnje zadatke i aktivnosti nakon događaja u proljeće 1942. godine. Naime, razvoj radničkog i komunističkog pokreta, demokratske i antifašističke misli, stvorio je između dva svjetska rata u svakom kotaru punktove — žarišta, i to:

KUĆA OBITELJI FRANJE PLEČKA, JEDAN OD PUNKTOVA NOB-a U VREMENU OD 1941 DO 1945. GODINE.

u kotaru Klanjec: Klanjec, Kumrovec, Sela Zagorska, Tuhelj, Dubrovčan, Ravnice, Veliko Trgovišće, Luka, Pluska, Strmec i Jalšje;
u kotaru Krapina: Krapina, Jesenje, Đurmanec, Petrovski Radoboj, Začretje i Zabok;
u kotaru Pregrada: Pregrada i okolica, Hum na Sutli, Krapinske Toplice i Desinić;
u kotaru Zlatar: Bedekovčina, Poznanovec, Mače, Golubovec, Lobar, Konjščina, Brlekovo, Hrašćina i Budinščina;
u kotaru Donja Stubica: Donja Stubica, Gornja Stubica, Marija Bistrica, Oroslavje, Mokrice, Jakovlje i Oborovo, Bistransko;
u kotaru Zagreb (zapadni dio): Zaprešić, Brdovec, Kupljenovo i Prudnice, Hrušovac, Pojatno, Šibice, Laduč, Trstenik, Hrastina, Drenje i Pušća;
u kotaru Ivanec: Kaniža, Vuglovec, Čret, Ladanje, Budinščak, Šinkovica Bednjanska, Brezova Gora, Ravna Gora, Pašnik, Vrbno i Ježovec.

Međutim, rat, priprema za narodnooslobodilačku borbu te mjere i akcije okupatora i njihovih slugu ustaša donijele su znatne promjene u uvjetima rada i djelovanja progresivnih snaga, pa je došlo i do novih punktova — žarišta. Naime, kod nekih je došlo do otežanih uvjeta rada i do stvaranja novih prostorno povoljnih punktova — žarišta, pa je jedno stanje bilo u ljeti 1941. godine, drugo u proljeće 1942. godine, treće u proljeće 1943. godine. Te činjenice moraju se uzimati u obzir kod ocjene stanja i pravaca daljnje aktivnosti za razvoj narodnooslobodilačkog pokreta i oružane borbe.

Da bi se lakše shvatilo što se sve zbilo i promijenilo i koje je novo stanje nastalo na području Hrvatskog zagorja od ljeta 1941. godine pa do kraja 1942. godine, navodimo stanje partijskih ćelija, organizacija SKOJ-a i drugih organizacija Narodnooslobodilačkog pokreta krajem 1942. godine:

Kotar	Part. ćelija	Organiz. SKOJ-a	Organiz. omlad.	Broj NOO	Broj Odbora AFŽ	Omlad. udarne grupe
Klanjec	4	—	2	6	1	1
Krapina	4	1	—	—	—	—
Pregrada	1	—	—	1	—	—
Zlatar	7	1	8	11	1	3
Donja Stubica	7	3	4	—	—	2
Zagreb (zap. dio)	8	4	2	11	6	1
Ivanec	1	—	—	3	—	—
Ukupno	32	9	16	32	8	7

Brojno stanje organizacija i članova KP i SKOJ-a je, u odnosu na naprijed prikazano stanje u ljeti 1941. godine, vidno smanjeno. Dio je poginuo u Prvom zagorskom partizanskom odredu, dio je hapšen i ubijen ili se nalazio u zatvorima i logorima, dio je otišao u partizane izvan Hrvatskog zagorja, a dio je privremeno izgubio veze ili se pasivizirao.

Slično stanje i razlozi osipanja odnosno trenutne stagnacije nastupili su i kod ostalih organizacija narodnooslobodilačkog pokreta i pojedinih simpatizera.

Znači, u jednogodišnjem periodu priprema oružane borbe, njenog početka i uspona, ali i gubitaka koji je neprijatelj nanio od ljeta 1941. do ljeta 1942. godine partijskim kadrovima i simpatizerima NOB-a, te Prvom zagorskom partizanskom odredu, desile su se mnoge promjene u metodima djelovanja i borbe njemačkog okupatora i njegovih ustaških slugu protiv snaga NOB-a, u razvoju svijesti i spoznaja organiziranih snaga NOB-a, i širih slojeva naroda, u brojnom stanju organizacija NOB-a, u njihovom rasporedu između kotara i unutar pojedinih kotara.

Stanje na zapadnom dijelu kotara Zagreb, tj. u selima bivših općina Pušća, Brdovec, Zaprešić, te Luka i Bistra, od druge polovice svibnja 1942. pa do kasne jeseni — kada se u prolazu preko ovog terena zadržavala Žumberačka četa — bilo je gotovo bez ikakve značajnije aktivnosti, jer su članovi općinskih komiteta KP i SKOJ-a Pušća — Jakovlje i Zaprešić — Brdovec poginuli, zarobljeni ili pohapšeni.

Ista situacija bila je i sa Kotarskim komitetom KPH Zagreb. Od članova OKKPH Josip Tucman je otišao za sekretara OK Krapina, Pavao Lončar za sekretara OK Zagreb, čije se sjedište preselilo iz ovog dijela na prigorsko-dugoselski teren, Pavao Beluhan je bio također na dugoselskom području. Dakle, područje je ostalo bez partijskog kadra, osim četiri sekretara i nekoliko članova KP. Neprijatelj se pak svom žestinom okomio na najaktivnija partizanska sela Kupljenovo, Pojatno, Hruševac, Pluska, Trstenik i Brdovec.

Narodnooslobodilački pokret bio je privremeno zaustavljen. Veći broj poginulih, zarobljenih i pohapšenih, te odlazak s terena ostalih kadrova, predstavljalo je šok u selima i za aktiviste kojih je još bilo, ali koji se nisu snašli, niti su mogli djelovati u tako složenoj situaciji. Tada u partizane na Žumberak i Pokuplje odlazi jedan broj skojevac.

Srpnja 1942. došao je na teren Brdovca vod boraca iz Žumberka, sa zadatkom da razruše željezničku prugu kraj Brdovca. Kako nisu imali alata, akcija nije izvršena. No, kako je u vodu bilo dosta boraca s ovog područja, odlučili su da likvidiraju ustaškog tabornika Đuru Kajnerta. Rano, u nedjelju ujutro, postavili su zasjedu na cesti Pojatno—Pušća u Velikom Vrhui tu ga zarobili, odveli ga u šumu Limbuš iznad Brdovca, gdje su se nalazili ostali borci i ilegalni aktivisti. Tu je u ime naroda osuđen na smrt i kazna je izvršena. Kod Kajnerta je pronađen popis ljudi — aktivista NOP-a — koje je namjeravao uhapsiti.

Ocjenjujući sva ta zbivanja i odnose koji su nastali, partijski aktivisti i organizacije dolaze u ljetu 1942. godine do globalne ocjene da je neprijatelj sve suroviji, bezobzirniji, lukaviji i organiziraniji u borbi protiv NOP-a, da su organizirane snage NOP-a iskustveno i moralno znatno ojačale, ali organizaciono i kadrovski veoma prorijeđene, daje kod naroda povećana spoznaja što je pravo lice fašističkog okupatora i njegovih ustaških slugu, ali je trenutno prilično zastrašen vrlo jakim neprijateljskim terorom.

Znači, trebalo je preostalim i novim snagama i novim sredstvima i argumentima nastaviti rad u datim. u stvari teškim uvjetima, na terenu koji je neprijatelj još više čuvao i branio svojim brojnim oružanim posadama po cijelom Zagorju.

Na osnovi takve ocjene stanja aktivnost je u drugoj polovici 1942. godine protekla u uspostavljanju pokidanih veza partijskih organizacija i kurirskih punktova, u aktiviranju preostalih organizacija KP i SKOJ-a, u pronalaženju i aktiviranju ranijih i novih simpatizera i učesnika NOP, i u njihovom pripremanju za prijem u KP i SKOJ i u druge organizacije NOP, u čišćenju terena od agenata i špijuna, u prihvaćanju, organiziranju i otpremanju u partizane mladića koji se nisu odazivali pozivu za odlazak u domobrane, već su se kao vojni bjegunci sakrivali po selima. Zatim, posebna pažnja je posvećena političkom radu. Trebalo je još aktivnije i smišljenije vršiti raskrinkavanje lažne tvorevine »Nezavisne Države Hrvatske«, a isto tako dovesti narod do svijesti što zapravo znači uporno propovijedanje Mačekovog stava »čekanja«. To se moglo postići samo velikim i neumornim radom partijskih aktivista na dokazivanju i uvjeravanju naroda o opasnosti koja mu i dalje sve više prijeti od okupatorske i ustaške politike i Mačekove politike »čekanja«. Trebalo je narod uvjeriti da je jedini put za oslobođenje naroda od okupatora i njegovih slugu ustaša u oružanoj borbi.

U ljetu 1942. godine poginuo je sekretar Okružnog komiteta KPH Krapina Edo Leskovar, a za novog sekretara izabran je Joža Tucman Crni. Okružni komitet

EKSHUMACIJA POSMRTHNIH OSTATAKA SEKRETARA OKRUŽNOG KOMITETA O. K. KPH KRAPINA EDE LESKOVARA. POGINUO U LIPNJU 1942. GODINE PRILIKOM USTOVLJANJA VEZE SA SLOVENSKIM PARTIZANIMA

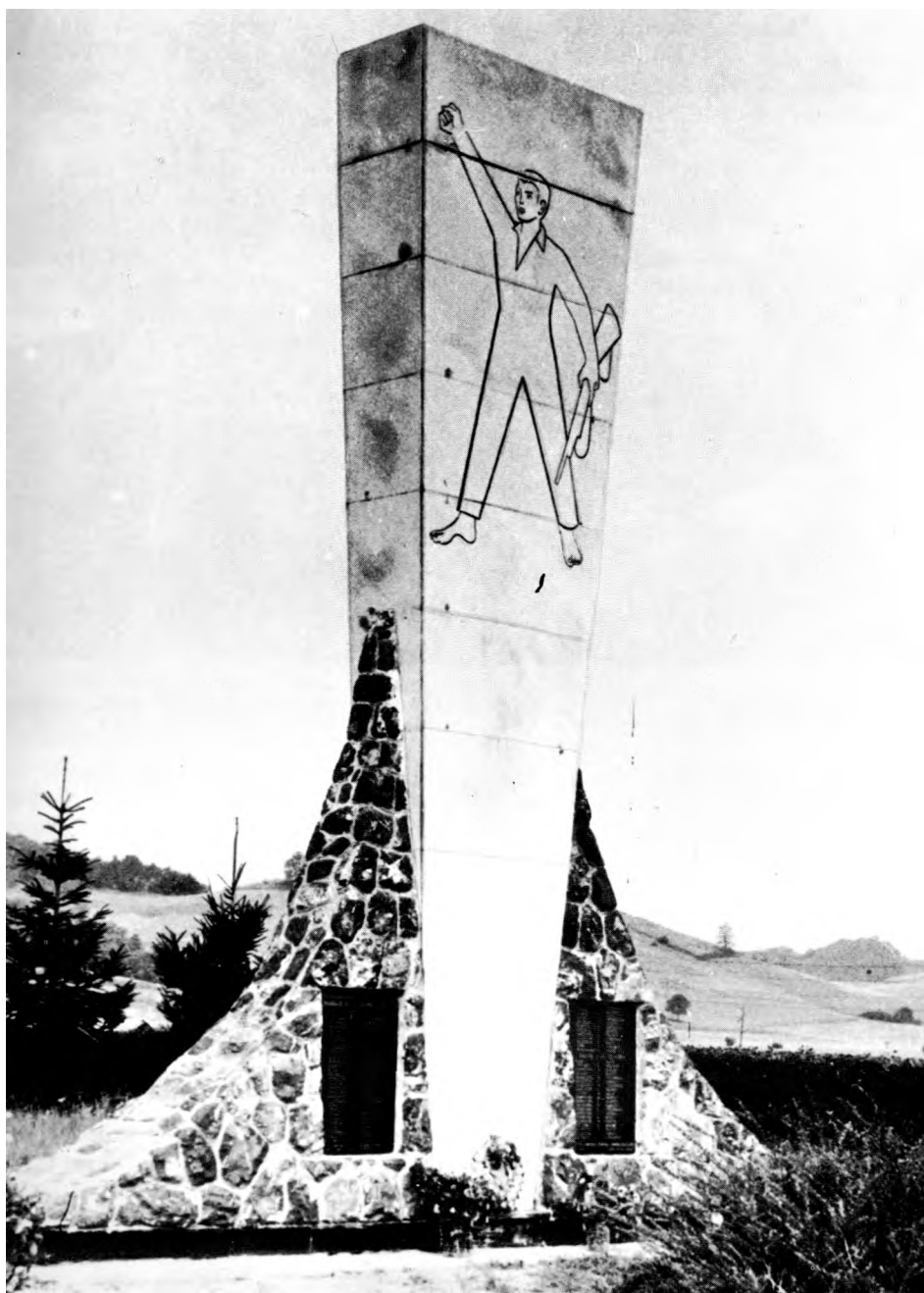
na čelu s Jožom Tucmanom u ljetu 1942. godine bio je veoma malobrojan, a zadaci su bili mnogobrojni i složeni.

Lacko i Antun Jakuš su krili u svom kraju odluku o isključenju iz Okružnog komiteta. S njihovim oportunizmom trebalo je energičnije raščistiti, ali to nije bilo dobro i na vrijeme učinjeno. Takvo stanje smetalo je u radu na terenu, a posebno u kotaru Zlatar, a bilo je raščišćeno tek početkom 1943. godine isključenjem Lacka Jakuša i Antuna Jakuša iz Partije.

Od novoprimitljenih članova Okružnog komiteta Alojz Čleković je poginuo u svibnju 1942. godine, a Ivan Jadan Mika je otišao po direktivi Augusta Hercega preko domobranstva u partizane izvan Hrvatskog zagorja.

Na osnovu prednjeg vidljivo je da je Okružni komitet Krapina u ljetu 1942. godine bio u stvari sveden na dva člana, tj. daje u njemu pored Jože Tucmana ostao samo August Herceg Brko. August Herceg je također bio prilično neaktivan u zbivanjima u proljeće 1942. godine, te za vrijeme boravka grupe zlatarskih partizana pripadnika Prve čete Prvog zagorskog partizanskog odreda koji su se izvukli iz okruća neprijatelja i povukli na Strahinčicu iznad same Krapine.

Zbog takvog stanja Okružnog komiteta Krapina u ljetu 1942. godine, Joža Tucman se prvenstveno oslanjao na rad i pomoć Kotarskog komiteta Klanjec i neposredno na partijske ćelije u Klanjcu, Dubrovčanu, Ravnicama i Pluski, te na

SPOMENIK PALIM BORCIMA U POJATNOM

tehniku Okružnog komiteta, koja je bila i jedan od kurirskih punktova za vezu Okružnog komiteta Krapina sa Povjerenstvom CK KP Hrvatske u Zagrebu.

U srpnju 1942. god., u vrijeme priprema za formiranje Prvog zagorskog partizanskog odreda, sekretar OK Krapina Joža Tucman došao je u Konjščinu, gdje je održan sastanak na kojemu su sudjelovali Venceslav Rohan, Ljudevit Gluhak, Zvonko Gluhak, Alojz Hurčak, Tomo Kosovec, Drago Hurčak i Florijan Uroić. Na sastanku je razmatrana priprema za osnivanje oružane jedinice na području Konjščine, Hrašćine, Budinšćine i Beleca. Jedinica se trebala formirati podno Ivančice u Belcu i tako rasteretiti oružane jedinice koje se bore na zapadnom dijelu okruga Krapina. Kako je istog dana u Konjščinu došla domobranska jedinica, Tucman nije održao ugovoreni sastanak s omladincima koji su trebali ući u oružanu jedinicu. On je otišao zatim u Hrašćinu kod Lončara i Zvonara, a zatim u Budinščinu i Belec, te se više nije vraćao natrag.

Krajem ljeta 1942. Tucman je upućen u Liku na partijski kurs pri Centralnom komitetu KP Hrvatske, pa je pored samoinicijativnog djelovanja partijskih organizacija na terenu, te aktivnosti tehnike Okružnog komiteta najveći teret rada pao na Stjepana Ivekovića koji je upravo u to vrijeme poslan iz Zagreba na rad u Hrvatsko zagorje i primio dužnost sekretara Kotarskog komiteta Klanjec.

Također treba podvući značaj pomoći i doprinosa koji su u toku 1941. i prve polovice 1942. godine dali pripremi i razvoju NOB-a u Hrvatskom zagorju: Karlo Mrazović (Gašpar), Dragutin Saili (Konspirator), Vlado Bakarić, Marko Belinić i Ivan Krajačić (Stevo), a zatim Povjerenstvo CK KPH, te u 1943. godini formirani Oblasni komitet KPJ za zagrebačku oblast kao i sva ostala Oblasna rukovodstva (SKOJ-a, omladine, NOO i AFŽ). U 1943. i 1944. godini u ime CKKPH te Oblasnih foruma Hrvatsko zagorje su obišli i pomogli svojim znanjem i iskustvom: Ivo Marinković, Mika Špiljak, Stipe Ugarković, Beba Krajačić, Anka Berus, Ivan Božičević, Lepa Petrović, Antun Biber (Tehek), Ivica Lovinčić (Rodo), Branko Uzelac, Dane Vuksan i drugi.

Bez ovog cjelovitog prikaza stanja i djelovanja Okružnog komiteta KPH Krapina od ljeta 1941. pa do jeseni 1942. godine ne bi bila data realna ocjena stvarnog stanja, a koja je bila osnova odluke Povjerenstva CK KPH o potrebi hitnog jačanja okruga Krapina s novim kadrovima u cilju jačanja Okružnog komiteta, a zatim i ostalih okružnih organa neophodnih za daljnji uspješan razvoj narodnooslobodilačke borbe.

U cilju ostvarenja te odluke Povjerenstva CK KP Hrvatske uskoro je iz Slavonije vraćen u Hrvatsko zagorje Marko Mrkoci Bertaš, a nešto iza njega je došla Tonka Jurin iz Žumberka, te Ivan Jadan Mika. Zatim je, krajem godine, poslan iz Zagreba na rad u Hrvatsko zagorje Josip Kolar Matek, a odmah iza njega je iz Slavonije upućen u Zagorje Ivica Gretić Marijan.

U kolovozu 1942. godine Okružni komitet KPH Zagreb organizira savjetovanja i donosi odluke o podizanju i organiziranju naroda na oružani ustanak. Krajem godine Okružni komitet izdaje proglas kojim poziva pod oružje sve rodoljube zagrebačke okolice.

Jačanje SKOJ-a

Komunistička partija s pozivom u NOB-u i revoluciju istovremeno je otvorila perspektivu omladini i ukazala na putove borbe za bolju sutrašnjicu.

Organiziranje i pripremanje omladine za NOB počinje u Zagorju 1941. godine s pozivom KP na ustanak protiv okupatora. Prve partijske ćelije stvarane su u većini od mladih ljudi. U mjestima gdje su formirane partijske ćelije, formirane su i omladinske grupe. Nije bilo nikakvih razloga što se te grupe nisu i formalno nazivale skojevske grupe. S tim grupama neposredno su rukovodile ćelije preko člana koji je bio zaduživan za rad s omladinskom grupom. U grupama se radilo na upoznavanju političke situacije, informirane su o aktualnim političkim događajima, čitala se grupno i individualno partijska štampa i propagandni materijal koji je dobivala ćelija. To je bio organizirani i kontinuirani rad koji će kasnije, krajem 1942. godine i početkom 1943. godine, nastaviti organizacija SKOJ-a. Uostalom, kao po pravilu baš iz tih grupa se kasnije obnavljala partijska organizacija jer su ti omladinci kasnije postali nosioci organizacionog rada Partije i pokreta i mnogi nesebično dali svoje živote.

Napori SKOJ-a u okupljanju omladine na području Hrvatskog zagorja tokom 1943. godine sve više su dolazili do izražaja. To je zapravo bio proces koji je vidljivije započeo u drugoj polovici 1942. godine. Od tada skojevska organizacija u Zagorju ulaže znatne napore radi konsolidiranja vlastitih redova te intenziviranja rada na okupljanju omladine.

Od sredine 1942. učvršćuju se i proširuju postojeće omladinske i skojevske grupe te se stvaraju u svim kotarima nove. Tako se u kolovozu 1942. godine osniva Kotarski komitet SKOJ-a u Stubici od pet članova, sa sekretarom Ivanom Novoselom, koji marljivo organizira postojeće i stvara nove skojevske grupe.

U jesen 1942. PK SKOJ-a Hrvatske šalje u Zagorje za sekretara OK SKOJ-a Josipa Kolara Mateka, predratnog omladinca, Zagorca. On dolazi na teren u kotaru Zlatar i u Konjščini, odmah se povezuje s tamošnjom skojevskom grupom i organizira nove grupe: u Loboru od 6 članova sa sekretarom Anđelom Brlečić; u Hrašćina-Budinščini skojevsku grupu od 5 članova sa sekretarom Tomom Lončarom. Kolar na tom terenu djeluje sve do veljače 1943, kada uspostavlja vezu s ostalim kotarima Zagorja, koja je bila u prekidu.

U kotaru Ivanec također se osnivaju nove skojevske i omladinske grupe. Formira se skojevska grupa u Kanjiži od tri člana sa sekretarom Dragom Lukovečkim. Juraj Grabovec osniva omladinsku grupu u Brezovoj Gori na čelu sa sekretarom Olgom Drakšić. I u Voči Gornjoj Alojz Habrka osniva omladinsku grupu od 8 članova sa sekretarom Komesom. U klanječkom kotaru osniva se nova omladinska grupa u Zagorskim Selima sa Zdenkom Sladović na čelu. U kotaru Krapini krajem 1942. braća Gretić Mirko i Štefek, osnivaju omladinsku grupu u Svedruži — Slatina, od sedam članova, na čelu sa Dragicom Makar. Članovi KP Jesenja i omladinka Klara Kovačec organizirali su omladinsku grupu u Jesenju krajem 1942. od četiri člana.

U Okružnom komitetu SKOJ-a Zagreb, koji je osnovan još 1941, sa područja Zagorja (Stubica i Zaprešić) članovi su bili: Albin Kovačić iz Pušćanskog Trstenika, Stjepan Sever iz Gornje Stubice, Ivan Kuhta iz Jakovlja.

Kotarski komitet SKOJ-a u Stubici osnovan je u rujnu 1942. (sekretari: Ivica Novosel, Radovan Krišković, Mika Kukolja, Josip Bočina, Nikola Orsag).

U toku proljeća i ljeta 1943. formirana su sva rukovodstva SKOJ-a na području okruga Krapina. Sekretari Okružnog komiteta SKOJ-a Krapina bili su: Josip Kolar Matek, Boris Majer i Štefica Šipek. Članovi Okružnog komiteta SKOJ-a bili su: Rudo Vidiček Veselić, Mirko Turk. Štefek Tudman, Josip Družinec, Mirko Gretić, Cveta Jerin Ruža, Dragica Makar. Štefek Gretić, Ivanka Vidiček, Zlata Starnberger, Andrija Jadek Mladić i Cvjeta Kunštek.

U travnju 1943. osnovan je Kotarski komitet SKOJ-a Zlatar (sekretari: Zvonko Gluhak, Tomo Lončar, Rudi Vidiček Veselić, Dragee Bedeković, Milan Brlek). U istom mjesecu osnovan je i Kotarski komitet SKOJ-a Kr^ine (sekretari: Andrija Jadek Mladić, Micika Družinec-Briški, Josip Zivičnjak, Štefek Gretić).

U lipnju 1943. osnovano je kotarsko rukovodstvo SKOJ-a Pregrade (sekretari: Marijan Krivec. Radek Osrečki, Mirko Škreblin, Tončika Juran, Vera Kosovec). Također je u lipnju osnovan Kotarski komitet SKOJ-a Klanjec (sekretari: Branko Masnjak Mustafa, Štefek Berislavić, Dragutin Antolić Boris, Barica Rihter-Masnjak).

Kotarski komitet SKOJ-a Ivanec osnovan je u srpnju 1943. godine (sekretari: Janko Crneka, Štefek Strelec Duka, Stjepan Novak Pišta. Svetislav Rajzer, Pavao Til Marijan, Micika Družinec).

Svi sekretari kotarskih komiteta bili su članovi Plenuma Okružnog komiteta SKOJ-a.

Krajem 1943. gotovo u svim općinama osnovani su općinski komiteti SKOJ-a, radi lakšeg rukovođenja operacijama udarnih omladinskih grupa.

Stanje grupa i članova SKOJ-a na području Hrvatskog zagorja krajem ljeta 1943. godine izgledalo je ovako:

	grupa	članova
Zaprešić	24	201
Stubica	10	90
Krapina	13	125
Klanjec	16	90
Pregrada	13	80
Zlatar	20	140
Ivanec	15	90
Ukupno	111	816

Partizanske akcije ne prestaju

Već povratkom u Hrvatsko zagorje Marka Mrkocija polovinom rujna 1942. godine počela je ponovno veća aktivnost u kotaru Zlatar, gdje je tada likvidirano nekoliko domaćih ustaških zlikovaca i izvršeno više akcija na komunikacije i veze.

Povratkom s partijskog kursa Jože Tucmana, te upućivanjem u Zagorje naprijed spomenutih drugova, nastavljen je po čitavom Zagorju još aktivniji rad na prebn>divatiji posljedica udaraca i gubitaka koje je neprijatelj nanio od ljeta 1942.

godine Prvom zagorskom partizanskom odred, partijskim kadrovima i simpatizerima NOP, odnosno nastavljeno je izgrađivanje strategije i taktike političkog i organizacijskog rada kojim će se uspješno i najbrže proširivati politička i oružana borba, te pripremati i voditi masovni narodni oružani ustanak.

Već u drugoj polovici 1942. godine počinju se na području Stubičkog kotara obnavljati partijske ćelije i formirati aktivni SKOJ-a, čija se aktivnost počela sve snažnije osjećati.

Poslije ranjavanja Pavao Žukina počinje s organizacionim i političkim radom. Obnavlja ćelije, formira grupe SKOJ-a, na jesen 1942. godine formira novi partijski komitet u sastavu: Vid Čizmek, sekretar, Vid Fijan, Petar Žmak i Stjepan Muhek. Na teren kotara vraća se Milan Kuren i uključuje se u organizaciono-politički rad. Pavao Žukina i Milan Kuren rade intenzivno na organizacionom i političkom sređivanju prilika u kotaru. Stvaraju se neophodne pretpostavke za masovno pokretanje naroda i omladine u borbu. U travnju 1942. Žukina odlazi na kurs u Liku, a potom na dužnost u Oblasni komitet SKOJ-a za zagrebačku oblast. U svibnju mjesecu dolazi po odluci Okružnog komiteta Zagreb za sekretara kotarskog komiteta Donja Stubica Mijo Kršelj Vilko, kada otpočinje novi masovni polet za borbu.

U danima poraza Prvog zagorskog odreda ustaška vlast je nastojala manifestirati svoju snagu terorom, progonima i masakrom nenaoružanih seljaka. Divljanja ustaša praćena su pojačanom propagandom o uništenju komunističko-četničkih bandi. One male grupice, što su ih uspjeli pridobiti, poslužile su kao doušnici, konfidenti i denuncijanti po selima. Marljivo optužuju i hvataju sumnjiva lica, tuku i muče. Plan koji su sastavili drugovi Gubec i Prigorac sadržavao je imena tih' ljudi po općinama sa naznakom: »tukao drugove«, »denuncirao«, »hapsio«, »najveći lopov« itd. U tom spisku bilo je iz općine Bistrica 8, Bistre 7, Gornje Stubice 13, Donje Stubice 11, Oroslavja 8, ukupno u kotaru 47 osoba. Na kraju tog spiska kaže se da za »sve navedene u popisu narod traži najstrožu kaznu jer su učinili mnoga zločinstva.« I zaista već u ljeto i jesen 1942. g. politički radnici na terenu počeli su čistiti teren od tih podmuklih izdajica. Mnogima je sudio narod javno, nekima narodni sudovi, a oni koji su bili najopasniji likvidirani su bez presuda jer je narod poznao njihova nedjela.

Nakon stečenih teških iskustava bilo je shvatljivo da se u postojećim vojnogeografskim uvjetima Partija orijentirala na specifičan vid borbe s neprijateljem u Hrvatskom zagorju. Kao najsvrshodnije pokazalo se da u tadašnjoj etapi razvoja oslobodilačke borbe, najveću ulogu u razvoju ustanka na ovom području mogu odigrati jedino manje jedinice. Potreba za razvijanjem diverzantske djelatnosti pokazivala je iz dana u dan sve veće značenje.

U to vrijeme na području Hrvatskog zagorja još nije bilo obučениh diverzantskih jedinica koje bi pripadale partizanskim formacijama, ali su za tu svrhu bile oformljene udarne grupe. Okružni komitet Komunističke partije uz pomoć prekaljenih boraca išao je na to da od omladinaca, članova SKOJ-a i Partije, oformi udarne grupe u onim mjestima gdje su bile komunikacione saobraćajnice i gdje se za to pokazivala najveća potreba. Tako zaslugom Jože Tucmana Crnog, Stjepana Ivekovića Brace, Marka Mrkocija Bertaša, I. Gretića, Milana Kurena Gupca i ostalih drugova počinju u prvoj polovici 1943. godine djelovati razgranate udarne grupe na području kotara Klanjec, Zlatar, D. Stubica, Pregrada i dijelom kotara Zagreb te kotara Celje u predjelu Rogača. Djelatnost ovih grupa bila je razumije se svedena na one akcije koje su davale svojim karakterom do znanja daje partizanski

pokret veoma složen i daje veoma razgranat. Ove akcije, prema direktivi Okružnog komiteta Partije, usmjerene su uglavnom na komunikacije, općinske centre i tome slično.

Čvrsto organizirane grupe bile su u Poznanovcu, Jakovlju, Pušći, Brdovcu, Luki, Vižovlju, Kraljevečkom Strmcu, Erpenji, Marincima i Desiniću.

Ne može se reći da su postojale samo ove grupe, no, ove su bile po broju članova i naoružanju dosta solidno opremljene. Postojali su komandiri grupa s kojima su rukovodili kotarski i Okružni komiteti.

Da bi se pribavilo potrebno naoružanje za potrebe otpora protiv neprijatelja donesena je odluka da udarne grupe na čitavom području sakupe oružje od civilnih osoba koje ga posjeduju bilo legalno ili ilegalno. Ova akcija donijela je dosta civilnog oružja te pištolja raznih kalibara, a i vojničkih pušaka koje su ostale kod 'bivših' jugoslavenskih vojnika. S ovakvim naoružanjem grupe su izvršavale svoje zadatke, rušile su pruge, napadale žandarmerijske stanice, uništavale rudarska postrojenja, palile općinske spise i likvidirale neprijatelje koji su se legitimirali u to vrijeme protiv NOP-a.

Početkom studenog 1942. došao je na teren Pušće Josip Tucman Crni, kao sekretar OK Krapina, sa zadatkom da pokrene neke akcije. Povezao se sa svojim bratom Jurom, već prekaljenim ilegalcem i radničkim borcem. U prolazu Žumberačke čete ostali su na terenu Stjepan Mesir i Nikola Suša, te uz njih Antun Kuš, Vid Kuš i Ivan Tucman Capek, pa je od njih formirana prva udarna grupa. Prva akcija bio je napad na željezničku stanicu Pušća Bistra, 31. prosinca 1942. god. Na stanici su uništili sve uređaje, tako da ona za duže vrijeme nije bila sposobna za rad. Novac iz blagajne, za koji je šefu stanice izdana potvrda, podijeljen je obiteljima čiji su članovi bili u logorima. Akcija je imala velikog odjeka među narodom, a unijela je nemir i među ustaše, tj. u garnizon PTS-a u Novim Dvorima i Zaprešiću.

Ova udarna grupa ubrzo je brojala 20 boraca i to je bila njezina stalna gornja granica. Čim bi se povećala, borce se upućivalo u druge operativne partizanske jedinice. Početkom 1943. ova grupa je čitavu okolicu očistila od raznih ustaških elemenata i tako omogućila ponovni zamah NOP-a. Njeni borci organizirali su i sastanke na kojima su birani seoski i općinski NOO-i, odbori NOF-e i AFŽ-a. To je ujedno bila jedina udarna grupa na ovom dijelu Hrvatskog zagorja koja je djelovala pred vratima Zagreba sve do završetka rata, dobro obučena i naoružana. Bila je stalan izvor novih boraca, koji su u grupama odlazili u operativne jedinice NOVJ. Kasnije je komandir te grupe bio Stjepan Mesir.

Išlo se za tim da udarne grupe budu uniformirane pa se do uniformi dolazilo na taj način da su neprijateljski vojnici, koji su dolazili na kraća odsustva svojim kućama, dočekivani od članova udarnih grupa, svlačeni i razoružavani. Udarne grupe između sebe su imale veoma dobru koordinaciju rada, a to je bilo potrebno zbog konspiracije. Na primjer, ako je došao netko na odsustvo iz područja Poznanovca, svlačenje vojnika izvršila bi udarna grupa sa susjednog područja i obratno. Tako su među ljudima ostajali dojmovi o postojanju partizanskih jedinica, jer članove grupa nisu prepoznali ljudi koji su obavljali akciju.

U takvom sakupljanju uniformi posebno se istakla grupa iz Jakovija koja je prikupila raznih uniformi neprijateljske vojske za jedan kompletan vod, zajedno sa naoružanjem. Isto tako grupe iz Poznanovca, Pušće Bistre i Luke imale su prilično lijepih rezultata u takvom prikupljanju. Udarne grupe iz Kraljevca na Sutli, pod rukovodstvom Šepetavc Milana, imala je posebno težak zadatak jer je sa tadašnje

granice Reicha vadila sa žica bombe koje su tu bile postavljene zbog sigurnosti njemačke granice. Tako je ova grupa prikupila veći broj bombi.

Postojanost takvih grupa veoma se brzo osjetila, tim više što su kidane željezničke pruge, rušeni vlakovi, paljene općine i općinski spisi te likvidirani razni ustaški elementi koji su se solidarizirali s okupatorom i postali otvoreni neprijatelji vlastitog naroda.

Prigodom prikupljanja oružja nije bilo izdajstva od onih koji su izručivali oružje članovima Partije, iako treba napomenuti da svi oni koji su posjedovali oružje nisu bili u to vrijeme simpatizeri NOP-a. Među takvim ljudima koji su posjedovali oružje bilo je i onih koji su do oslobođenja naše zemlje ostali pasivni promatrači, ali ipak nije dolazilo do toga da bi jednom riječju dali do znanja ustašama ili Nijemcima da je netko dolazio po vatreno oružje. Češće se dešavalo da su ustaše uporno zahtijevale da se dade opis ljudi koji su dolazili po oružje, ali su odgovori ustašama bili negativni, a u većini slučajeva govoreno je da je oružje ukradeno.

U pripremama za diverzantske akcije bio je potreban razni alat, kao francuski ključevi većih dimenzija i ostalo što je potrebno za odvrtnje šarafa na željezničkim prugama. Ovakvi alati mogli su se pronaći jedino u seoskim kovačnicama čiji majstori nisu ni znali sve o partizanskom pokretu. Ipak su taj alat pozajmljivali članovima udarnih grupa, iako su ustaše, poslije svakog rušenja pruge ili vlaka, obilazili sela radi provjere. Nikada se ništa nije doznalo o tome tko bi mogao ove akcije obaviti. Po ovim malim podacima vidi se koliko je narod bio uz Partiju i zadatke koje je ona imala u Hrvatskom zagorju.

U toku 1942. dinamičnost diverzantskih i drugih oružanih akcija u Hrvatskom zagorju sve je više dolazila do izražaja.

U travnju 1942. godine prema sjećanju druga Gupca, u Jakovlju su ustaše uspjeli pridobiti za sebe trgovca i gostioničara Zorka i Poturicu koji su na veliko počeli raditi za ustaški pokret. Prikupili su i dali UNS-u podatke o radu predratnih radničkih povjerenika koji su trebali otići u ustaški zatvor. Kako su ova dvojica već bili poznati kao izdajnici naroda, Gubec zajedno s Krkačem i Ivanom Sokolićem iz Vrševa sprečava da ova dvojica zajedno s ustašama pripreme hapšenje radničkih povjerenika u čast proslave godišnjice NDH. Gupčeva udarna grupa hvata Zorka i Poturicu i u ime naroda likvidira ovu dvojicu ustaša. Takve akcije odjeknule su na tom području tako da je ustašama bilo nemoguće pridobiti stanovništvo za svoj prljavi rad.

Pod rukovodstvom Ivice Gretića Marijana došlo je u srpnju do rušenja žičane željeznice ugljenokopa Mirna u Radoboju. Ovaj ugljenokop snabdijevao je neprijatelja ugljenom, no kad je uništena žičana željeznica, prestaje s radom.

9. VIII 1942. godine član KP Stjepan Kovačec iz Jasenja izvršio je diverzantsku akciju između željezničke stanice Žutnica—Đurmanec na taj način što je dovukao žicu električnog voda na tračnicu. Kada bi došao vlak, došlo bi do toga da struja ubije vlakovođu pa bi na taj način bio izazvan sudar vlakova. Međutim, ovo je otkriveno i opasnost za neprijatelja je otklonjena.

Isti Kovačec s još dva svoja druga djelomično je ošteti željeznički most kod Đurmanca i uništio kabel njemačkog telefonskog voda. U ovoj akciji učestvovali su

IZ MINISTARSTVA UNUTARNJIH POSLOVA

Broj: 7440.

Zagreb, dne 21. siječnja 1943.

OGLAS

Po pokretnom priekom sudu u Zagrebu, dana 20. siječnja 1943. osuđeni su na kaznu smrti strijeljanjem:

Opt. Stjepan Kovacec, rkt. vjere, iz Jesenjdola, 33 godine star, neoženjen;

Opt. Stjepan Nezmahen, rkt. vjere, iz Krapine, 48 god. star, oženjen, otac

i djeteta;

Opt. Dr. Petar Richter, rkt. vjere, iz Radoboja, 28 god. star, oženjen i

Opt. Ivan Božić, rkt. vjere, iz Brdovca, 32 god. star, oženjen.

Što je **Stjepan Kovacec**, počevši od mjeseca srpnja 1942., bio član komunističke stranke, član kotarskog komunističkog komiteta i sekretar občinskog komiteta u Djurmancu, kao jedne trojke; što je organizirao i vodio komunističke sastanke, na kojima je zaključivao glede daljnjeg organiziranja i skupljanja narodne pomoći i oružja; što je vršio sabotazu rušenjem žične željeznice ugljenokopa „Mirna“, prekidanjem njemačkog brzoglasnog voda, dizanjem u zrak željeznickog mosta kod Djurmance, spajanjem električnog voda sa željeznickim tračnicama u Djurmancu, svrhom ubijanja vlakovode električnom strujom; nadalje što je bio i sam voda jedne grupe za sabiranje narodne pomoći, te opetovano davao sam u i sabirao od drugih novčane prinose, da nabavi jednu vojničku pušku sa nabojima; što je izdavao naloge Branku Gretić, Leopoldu Horvat i Franji Skele, članovima komunističkog komiteta, da presjeku njemački brzoglasni vod i što je još u vrijeme 21. rujna 1942. posjedovao jednu vojničku pušku sa sto nabojima, te konačno što je, skupivši sa **Stjepanom Nezmahenom** i **Dr. Petrom Richterom**, propustio prijaviti vlastima ostale poznate komuniste i partizane, kao i njihov protudržavni rad.

Što je **Stjepan Nezmahen**, kao komunistički simpatizer, davao hranu komunisti Slavku Leskovaru iz Zagreba i sa ovim, kao i delegatom komunističke partije, Petrom Richterom, organizirao odbor za skupljanje narodne pomoći i preuzeo ulogu blagajnika za Krapinu, te što je opetovano davao sam u tu svrhu novčane priloge i takove sabirao od drugih, te konačno što je propustio prijaviti vlastima poznate mu komuniste i partizane, kao i njihov protudržavni rad.

Što je **Dr. Petar Richter** kao komunistički simpatizer, jednog točnije ne ustanovljenog dana u proljeće 1942. u Krapini, sa delegatom komunističke partije iz Zagreba, Augustom Herceg, organizirao odbor za narodnu pomoć u Krapini, te opetovano davao sam novčane iznose u tu svrhu i što nije prijavio vlastima protudržavni rad drugih poznatih mu komunisti i partizana.

Što je **Ivan Božić** opetovano davao novčane iznose za narodnu pomoć.

Smrtna kazna izvršena je nad **STJEPANOM KOVAČECOM** u zakonskom roku, a milošću **POGLAVNIKA** smrtna kazna je pretvorena **STJEPANU NEŽMAHEN** i **Dr. PETRU RICHTER** u doživotnu tešku tamnicu, a **IVANU BOŽIĆ** na dvadeset godina teške tamnice.

IZ MINISTARSTVA UNUTARNJIH POSLOVA

Leopold Horvat i Branko Gretić. Inače ova dvojica imaju velike zasluge za izvršenje pojedinih diverzantskih akcija.

Udarne grupa u Luki uništila je 19. VIII 1942. godine željezničku stanicu i sav ufeđaj. Spaljeni su općinski spisi, a iz crkvenog ureda župnika Hercega odnesene su sve knjige rođenih tako da za ovo područje neprijatelj uopće nije imao evidencije o godištima koja podliježu vojnoj obavezi. Prilikom ovog napada u Luki neprijatelj je iznad mjesta imao bunkere s posadom, ali za cijelo vrijeme napada na općinu nije uspio organizirati protunapad.

Također je bila aktivna omladinska grupa koja od jeseni 1941. djeluje u Vižovlju.

9. IX 1942. godine udarna grupa iz D. Stubice, na čelu sa P. Žukinom i Gupcem, napala je rudnik Vučak i spalila ga. Ovaj rudnik bio je skoro sasvim uništen.

Udarne grupa D. Stubice pod rukovodstvom P. Žukine i Gupca spalila je 21. IX 1942. godine općinske spise i evidencije.

U IX mjesecu 1942. godine udarna grupa iz Stubice likvidirala je općinskog bilježnika koji je pomoću ustaša poslao u logore više naših ljudi.

Poseban odjek imala je akcija koju je organizirao Marko Mrkoci Bertaš u Poznanovcu, kada je 15. X 1942. godine ruka pravde izvršila osudu naroda nad ustaškim krvnikom i omraženim neprijateljem Hrvatskog zagorja Jankom Rukljačem, tvorničarem iz Poznanovca. Iako se ovog krvnika veoma dobro čuvalo, čak su i ustaški agenti vodili brigu da mu se što ne dogodi, akcija je bila tako u detalje isplanirana da neprijatelj nikako nije otkrio trag izvršilaca. Napominjemo da je ova akcija izvedena po danu u samome Poznanovcu gdje su ljudi mogli vidjeti narodnog osvetnika i prepoznati ga. No, do toga nije došlo bez obzira na to što su ustaše terorizirali stanovništvo. Ova akcija je s velikim simpatijama primljena kao narodna i o njoj se mnogo pričalo na području Hrvatskog zagorja, a još je više zabrinula one koji su na bilo koji način pomagali ustaše i okupatora. Bila je pokolebana sigurnost domaćih izdajnika.

11. X 1942. godine rukovodilac udarne grupe iz D. Stubice Milan Kuren Gubec izvršio je između sadašnje željezničke stanice Luka i Žeinci, a onda Ključ, diverzantsku akciju na taj način što je francuskim ključem odvnuo šaraf na željezničkoj pruzi pa je vlak koji je išao iz Trgovišća u pravcu Luke naišao na odvrnute tračnice, zbog čega se lokomotiva s dva vagona prevrnula. Ova pruga bila je već tada čuvana od njemačkih jedinica koje su u Luki imale uporište. Gubec je nakon ove akcije otišao do simpatizera NOP-a Guste Kosa iz Ravnica i još dok je bio kod njega pročulo se da je vlak srušen. Gusta, iako je znao da je to mogao izvršiti Gubec, nije ni pomišljao na to da bi to bilo kome ispričao. Naprotiv, prikupio je sve podatke o tome što se govori i priča.

10. XI 1942. godine, na inicijativu Marka Mrkocija Bertaša, porušeni su telegrafski stupovi i prekinuta je telefonska veza u predjelu Budinščine i Bedekovčine.

1. XII 1942. godine udarna grupa iz Poznanovca uništila je u toku noći rudnik Zajezda. Djelomično je oštećen kamenolom Gotalovac kod Budinščine. Uz ovu udarnu grupu bio je jedan broj boraca koji je tuda išao za Kalnik. Prolaz partizanske jedinice uvijek su iskorištavale udarne grupe koje su nakon povezivanja s jedinicom izvršile po koju veću akciju.

5. XII 1942. godine udarna grupa iz Poznanovca porušila je željezničku prugu u pravcu Konjščine i tom prilikom uhvatila dva žandara koje je razoružala. Ovom prilikom uništeno je preko 25 komada telegrafskih stupova uz željezničku prugu.

Navedeni primjeri uvjerljivo svjedoče da oružana broba u Hrvatskom zagorju nije od ljeta 1942. godine ušla u fazu zatišja. Naprotiv, uspješne akcije zagorskih diverzanata u toku druge polovice 1942. pokazuju da neprijatelj nije mogao da se osjeća sigurnim na ovom području. To će još posebno potvrditi druge akcije koje su se u isto vrijeme vodile, o čemu će još biti govora.

Tehnika Okružnog komiteta KPH Krapina i pokretanje »Glasa Hrvatskog zagorja«

Povjerenstvo CK KPH. zajedno s OK Krapina, donijelo je odluku da treba formirati »Tehniku«, gdje će se štampati razni materijali, koji su tada bili potrebni za širenje oružane borbe u Zagorju. U toj »tehnicu« najprije je izdan letak upućen radićevcima, u kojem se objašnjavalo stvarno stanje u našoj zemlji i pozivalo narod da ne gubi vjeru u pobjedu. Taj letak imao je velikog odjeka na terenu gdje je bio podijeljen. Iza toga tehnika je umnožavala razne druge materijale.

»Tehnika« je započela radom skrivena u Ministarstvu domobranstva u Zagrebu 1941. godine. Štampani su leci, koji su odašiljani na teren, u Hrvatsko zagorje, u kovertama naslovljenim: »Općinskom poglavarstvu Veliko Trgovišće, str. pov.« Leci su se izvlačili na geštetneru. U veljači 1942. »Tehnika« seli u Zagorje.

Najprije je prebačena u Plusku, a zatim, nakon privremenog smještaja kod Slavka Lovrečića u Ravnicama. »Tehnika« se preselila u jednu napuštenu kuću Mirka i Josipa TIšljara. Poslije još nekoliko seoba i zadržavanja kod Iveka Grozaja u Dubrovčanu, »Tehnika« se za dulje vrijeme smjestila u kući Antuna Rožića u selu Požarkovcu kotar Klanjec. Tu je, u lipnju 1942, štampan prvi broj »Glasa Hrvatskog zagorja«.

»Glas Hrvatskog zagorja« tada uživa neposrednu pomoć Povjerenstva CKKPH, a na početku 1943. »Tehniku« potpuno preuzima novoizabrani Okružni komitet KPH Krapina.

U »Tehnici« su se, osim »Glasa«, koji je izlazio redovito kao mjesečnik, šampale i »Radio-vijesti«, razne brošure i leci.

»Tehnika« je kod Rožićevih ostala godinu dana, a zatim se, sve do kraja rata često selila. U Macelju je 1944. doživjela napad gestapovaca.

Štampani materijal dugo se raspačavao preko Franje Plečka u Dubrovčanu.

Uvjeti uređivanja, štampanja i rasturanja »Glasa« bili su veoma teški, iziskivali su velike napore, inicijativu i snalažljivost. Taj problem mogao se uspješno riješiti samo na taj način da su se drugovi iz redakcije mogli osloniti na članove Partije i na politički nekompromitirane, čestite ljude, koji su zbog svog povjerenja prema aktivistima NOP-a shvaćali stvar za koju se oni bore pravednom. Ti ljudi primanjem štamparije i štampe pod svoj krov, izlagali su opasnosti svoje domove, vlastite živote i živote svoje porodice.

SJEDIŠTE ŠTAMPARIJE »GLAS HRVATSKOG ZAGORJA« I TEHNIKE O. K KPH KRAPINA (KUĆA ANTONA ROŽIĆA)

»Tehnika« u kojoj se štampa »Glas« bila je u prvo vrijeme pod neposrednim rukovodstvom CK KPH u Zagrebu, gdje joj je pružena velika pomoć u uređivanju i davanju određenih smjernica i uloge koju treba da ima taj list u danoj političkoj situaciji narodnooslobodilačke borbe u ovom kraju. Dobri savjeti starijih drugova Ede Leskovara i Jože Tucmana pomogli su mladim članovima redakcije da »Glas« stvarno postane ne samo politički agitator nego i mobilizator i organizator NOB-a u Zagorju. Pravilnim tretiranjem političkih pitanja NOF-a, stvaranja NOO-a, omladinskih i ženskih organizacija, kao i oružanih akcija, »Glas« je postao ogledalo razvoja NOB-a za područje kojemu je bio namijenjen.

Zbog opće kvalitete i redovitog izlaženja bio je u 1942. godini, po ocjeni Povjerenstva CK KPH, jedan od najboljih listova u sjevernoj Hrvatskoj. O tome govori i činjenica da je preštapavan i u tehnikama nekoliko drugih okružnih komiteta. »Glas« je raspačavan diljem cijelog Zagorja od ruke do ruke simpatizera, međusobnih prijatelja, poštenih ljudi i patriota. Gdje god je trebalo probuditi antifašističku svijest ili pak podsjetiti na narodni sud za ustašku i izdajničku djelatnost, dospio bi ilegalno kroz prozor, ispod vrata ili na drugi pogodan način.

U političkom radu u narodu, pored danonoćnih usmenih kontakata, razgovora i uvjeravanja, ogromnu ulogu je imala štampa NOP-a, kako ona centralna (»Vjesnik« i druga izdanja) tako i »Glas Hrvatskog zagorja«, »Vijesti

partizanskog radija«, leci i drugo što je štampao Okružni komitet KPH Krapina u svojoj tehnici.

Uvjeti za pisanje, uređivanje, štampanje i rasturanje »Glasa Hrvatskog zagorja« i ostalih tiskanih materijala bili su, dakle, u to vrijeme još dosta teški i iziskivali su velike napore, inicijativu i snalažljivost. Taj rad je, pod neposrednim rukovodstvom Povjerenstva CKKPJ i direktnog ličnog angažiranja Dragutina Sailija i Ive Marinkovića, obavljao predano i neumorno Vlado Stopar, uz pomoć i suradnju Okružnog komiteta i partijskih aktivista sa čitavog terena, te čitave mreže kurira koji su prenosili štampu od tehnike do kotarskih punktova i od njih do sela.

Popularnim prikazivanjem razvoja i ciljeva NOB u zemlji i u Hrvatskom zagorju, prikazivanjem djelovanja narodnooslobodilačkih odbora kao klica nove narodne vlasti, prikazivanjem djelovanja omladinskih organizacija i organizacija Antifašističke fronte žena, te prikazivanjem oružanih akcija, diverzija i čišćenja terena od ustaških funkcionera, špijuna i agenata, »Glas Hrvatskog zagorja« je bio ogledalo stvarnog djelovanja i razvoja narodnooslobodilačkog pokreta u Hrvatskom zagorju. Uloga »Glasa Hrvatskog zagorja« je u toku 1942. godine i

1943. godine bila zaista velika i nezamjenljiva, i narod ga je sve više volio i tražio kao izvor istinskih informacija, orijentacija i putokaza.

U br. 4. od 15. rujna 1942. godine, »Glas Hrvatskog zagorja« je pisao:

»Hrvatskoje zagorje već dokazalo, daje odlučno protiv fašističkih okupatora i njihovog plaćenika Pavelića, tog najvećeg krvnika i izroda našeg naroda. Zagorci

KOLEKTIV ŠTAMPARIJE »GLAS HRVATSKOG ZAGORJA«

su stupanjem u partizanske odrede dokazali, da su dostojni potomci velikog seljačkog junaka Matije Gupca, koji se digao u borbu protiv tuđinskih porobljivača i domaćih izdajica i tlačitelja, za prava radnog naroda. Pred zagorskim rodoljubima predstoji zadaća: proširenje narodnooslobodilačke borbe na sva sela, tako da ne bude ni jedne kućice, ni jednog doma, koji ne bi pomagao svetu borbu za narodno oslobođenje. Predstoji zadaća još čvršćeg zbijanja oko Odbora Narodnooslobodilačke fronte, predstoji zadaća još svestranije borbe protiv krvavog fašizma, još mnogobrojnijeg stupanja u redove partizanskih boraca za slobodu, jer samo tako ubrzat će se oslobođenje naše domovine i slom ogavnog fašizma, čiji su dani odbrojeni. Pobjeda naše pravedne oslobodilačke borbe, pobjeda svih slobodoljubivih naroda nije daleko. Čas slobode nastupa brzim korakom.«

Već krajem 1942. godine vidno je pojačana cjelokupna politička, organizaciona i oružana djelatnost narodnooslobodilačkog pokreta u čitavom Zagorju.

Pojava Žumberačke čete

U jesen 1942. godine u Zagorje dolazi prva partizanska jedinica koja nije formirana na njegovu terenu. Bila je to Žumberačka četa, sastavljena od četrdesetak partizana Kordunaša i Zagoraca koji su ratovali u Kordunu i Baniji. Bili su to Zagorci iz I Zagorskog partizanskog odreda, koji su se u svibnju 1942. prebacili preko Save i otišli u Zumberak.

Sa četom, kojoj je komandir bio Šime Hudek, a komesar Ivo Robić, nalazio se i Izidor Štok Mrkić, nekadašnji španjolski dobrovoljac. U to vrijeme on je na osnovi odluke Glavnog štaba Hrvatske i naredbom Štaba II. operativne zone imenovan za komandanta Kalničkog partizanskog odreda.

Za Štroka je znao neprijatelj, što se vidi po izvještaju Poglavarstva u Krapini Kotarskoj oblasti:

»Juraj Konjić prepoznao je među partizanima Izidora Štroka, rod. 1911. godine u selu Podgora, koji mu seje i predstavio. Štok je odsutan iz občine od svoje mladosti, jer se sa majkom i bratom preselio prije više godina u Zagreb. Prema podacima sa kojima ova občina raspolaze Štok je za vrijeme španjolskog rata bio u logoru u Francuskoj kao komunist.«

Iz mjesta Sošice, u Žumberku, četa je krenula prema Savi. Devetog listopada prešla je bez borbe rijeku kod sela Brdovca. Tu se četa zadržala dva dana u šumarku, 200 metara od glavne ceste Zagreb—Ljubljana. Cijelo selo ju je hranilo. Zatim je, po Vidu Malekoviću i Vidu Šimuniću upućena u selo Hrastinu i tu je na gospodarskim zgradama Franje Jančića ostala pet dana, jer nije imala vezu za nastavljjanje puta. Nedugo poslije prijelaza neprijatelj je primijetio četu na ovom, za njega, vrlo osjetljivom terenu. Od toga časa pa do ulaska u sastav Kalničkog odreda, koji je gotovo u isto vrijeme, 10. listopada, nakon formiranja u selu Bijela u Slavoniji, krenuo prema Kalniku, četa je neprestano vodila borbe s ustašama, domobranima, Nijemcima i jedinicama njemačke vojne policije.

Idući prema Kalniku, četa je izvršila nekoliko manjih akcija: likvidirala je domobransku posadu na željezničkoj stanici u Ključu; na istom mjestu izvela je manju diverziju pruge; zatim je zapalila željezničku stanicu u Zaboku, napala je Đurmanec i vodila nekoliko borbi oko Marije Bistrice.

Osim nekih manjih akcija, Žumberačka četa izvršila je i jednu veću akciju na Ivanec. Evo što se o tome kaže u Operativnom izvještaju Štaba II. op. zone Glavnom štabu Hrvatske, 3. XII 1942. godine:

»10. XI izvršili napad na kotarsko mjesto Ivanec. Napad je potpuno uspio. Rudnik je bio razoružan od jedne naše čete, a u rudniku je bilo 25 domobrana koji su razoružani. Zaplijenjen je 21 karabin, jedna duplica, 1 pištolj i ostali ratni materijal. Zaplijenjeno je u blagajni 440.000 kuna. Uništena je električna centrala, uništene su glavne pumpe, kancelarije i 16 pisanih strojeva. Šteta se računa na više od 300 milijuna. Održan je govor rudarima, koji su vraćeni svojim kućama, jer je rudnik privremeno onesposobljen.«

Poslije borbe za Ivanec četa se kretala uz prugu prema Stražnjercu do Praske. Odatle su borci došli do osnovne škole u Druškovcu. Ondje su prenoćili na tavanu škole. Učitelji u školi bili su simpatizeri NOP-a, tako da partizani nisu mogli biti otkriveni od ustaša koji su za njima stigli u potjeru. Dva dana kasnije četa se u noći spustila na stanicu Cerje Tužno i tu izvršila poznatu akciju na vlak. Prema pričanju Stefa Ivančića — učesnika u toj borbi — ona je izgledala ovako:

»Kad smo se približili željezničkoj stanici Cerje Tužno, kraj nas je u stanicu ulazio teretni vlak iz Lepoglave. Svi smo se bacili u jarak uz prugu da nas iz vlaka tko ne primijeti. Odmah je donesena odluka da se napadne vlak. Čim je vlak prošao, ustali smo i trčali prema stanici.

Začas smo bili na stanici, upali smo u prostorije i kraj prestrašenih namještenika i kočničara porazbijali sve naprave i uređaje. Drugi su zarobili strojovođu i naredili mu, pošto smo se svi ukrcali na vlak, da vozi. Vlak nas je odvezao do Vidovca.

Ispred Vidovca četa se iskrcala, i pošto je prije toga zapalila vagone, pustila je prazan vlak punom brzinom prema Varaždinu.«

Zapaljeni vlak krenuo je u Varaždin, a četa pješice prema Kalniku. Kad je četa prvi put stigla na Kalnik, tamo još nije prispio Kalnički odred iz Slavonije, pa se vratila nazad u Zagorje. Putom je izvodila manje akcije, likvidirajući pojedine ustaše, špijune i ostale neprijatelje.

Četa je, izvodeći akcije, lijepo primljena i dočekana od naroda, ostala u Zagorju nešto više od mjesec dana, da bi potkraj listopada ponovo krenula na Kalnik, gdje je ušla u sastav Kalničkog odreda. Njezin tako dugi boravak u Zagorju pokazuje ujedno snagu narodnooslobodilačkog pokreta i organizacija koje se brinu da četa bude smještena, da ima osiguranu hranu i da je neprijatelj ne iznenadi.

U jednom pismu Marka Belinića, 23. listopada 1942. godine, Glavnom štabu Hrvatske govori se o toj četi:

»Kao što je bilo stavljeno u zadatak Štabu II Oper. zone da formira jednu četu, koja treba da krene u pravcu Ivančice u Zagorju, a nakon toga da produži put prema Kalniku, ta je četa odmah nakon našeg dolaska u Žumberak formirana. O tome ste vjerojatno dobili obavijest od komandanta naše Zone. Ista se četa uspješno prebacila 9. o. mj. preko Save u Zagorje. S tom četom pošao je drug Štok. Ona je već imala nekoliko okršaja s neprijateljem. No, kakav je bio rezultat borbi, još mi nije poznato, jer operativni izvještaj od druga Štoka nismo primili. Čuje se jedino to da se vodila oštra borba kod Marije Bistrice i da partizani nisu imali nikakvih gubitaka. Također su vodili borbu kod Bedekovčine i krenuli prema Kalniku.

Istovremeno, kad su se partizani prebacili u Zagorje, izvršila je jedna borbena grupa akciju na pruzi kod Vel. Trgovišta. Razrušena je pruga, na koju je naletio

vlak. Razbijena je lokomotiva i 6 vagona. Ova grupa izvela je tu akciju zbog toga da pomogne partizanima, jer su protiv njih kretale veće neprijateljske snage, a grupa je htjela da skrene neprijatelja u drugom smjeru. Ona je u tome momentano i uspjela.«

Pojavu partizanskih jedinica na ovom području neprijatelj je veoma ozbiljno shvatio, to više, što u borbi protiv njih nije postigao nikakav uspjeh.

Kalnički partizanski odred

Neposredno poslije boravka Žumberačke čete na području Zagorja prokrstarila su istim terenom dva bataljona Kalničkog partizanskog odreda.

U razvoju NOB-e na području Hrvatskog zagorja Kalnički je odred odigrao veliku ulogu. Osnovan je 10. listopada od Banijske proletherske čete i partizana iz slavonskih odreda u selu Bijela u Slavoniji. Na svom putu od Bijele do Kalnika odred je izvršio nekoliko usputnih akcija (Špišić—Bukovica, Šibenik, Ribnjačka itd.). Poslije prve ofenzive na Kalnik, u drugoj, sukobio se s Francetićevom Crnom legijom. Za vrijeme borbi sa Crnom legijom po grebenima Kalnika 9. studenog 1942. godine, štab odreda donosi odluku da se probije prema Ivančici. Prvi pokušaj odlaska u Hrvatsko zagorje nije uspio. Odred se zatim probio prema Bilo-gori, ali se nakon kratkog vremena ponovo vratio na Kalnik. U studenom odred je s uspjehom izvršio nekoliko manjih akcija, a naročito one na pruži Križevci—Koprivnica i Koprivnica—Ludbreg. Osjetivši upornost i odlučnost Kalničkog odreda da se zadrži na ovom terenu, neprijatelj je postao sve više uznemiren, pa donosi odluku za akciju i poduzima ofenzivu na Kalnički odred 29. studenog 1942. — ali udara u prazno. Saznavši da se priprema ofenziva, štab odreda je odlučio da neopazice izvuče odred s Kalnika. 1. bataljon je krenuo u Hrvatsko zagorje, i to na područje Zagrebačke gore i njezinih sjeveroistočnih padina; 3. bataljon, komandant je bio Stevo Došen, krenuo je u pravcu jugozapadno od Varaždina sa zadatkom da djeluje u kotarima Novi Marof, Ludbreg, Ivanec i Zlatar, kao i na obroncima Ivančice; 2. bataljon je bio upućen na zapadni dio Bilo-gore. Štab odreda nalazio se s 1. bataljonom.

Povjerenstvo CK KPH pripremalo je baš u to vrijeme akciju za oslobodenje grupe sovjetskih oficira koji su se nalazili u njemačkom logoru sa slovenske strane rijeke Sutle. Akcija je povjerena partijskoj organizaciji u Klanjcu, i u njoj su se naročito angažirali Milan Posavec Roda, Krsto Iveković, Ljubica Posavec i Stjepan Iveković, koji su uspostavili vezu s ruskim oficirima, donosili im hranu, cigarete i vijesti o Crvenoj armiji i situaciji u svijetu. Izvršenje akcije ponešto se kompliciralo zbog neprijateljske ofenzive na Kalnik i odlaska Kalničkog odreda u Zagorje. U međuvremenu je stigla sa Žumberka novoformirana četa Kalničkog odreda. Povjerenstvo CKKPH upućuje komandi čete pismo u kome objašnjava situaciju i stavlja četi u zadatak da oslobodi sovjetske oficire.

Oficiri su oslobođeni i prebačeni na Kalnik, a kasnije su upućeni u Vrhovni štab. Akcijom je rukovodio Okružni komitet KPH Krapina po uputi povjerenstva CK, na čelu sa Dragutinom Sailijem u Zagrebu.

Kratko vrijeme poslije toga »Borba« je, 23. prosinca 1942. godine, o toj uspješnoj akciji u uvodniku »Najljepša naša pobjeda«, pisala

ŠTAB KALNIČKOG PARTIZANSKOG ODREDA

»Slava naših partizana još jednom će se — ljepše nego ikada do sada — pronijeti širom svijeta, a naročito širom bratskog Sovjetskog Saveza. O našim partizanima govorit će neprijatelji s još većim ogorčenjem i strepnjom; o njima će naša sovjetska braća govoriti riječima divljenja i bratske zahvalnosti, a sovjetske majke govorit će o njima očiju punih suza-radosnica.

Hrvatski partizani izvojevali su najljepšu pobjedu naše vojske. Oni su u Hrvatskom zagorju oteli iz njemačkog zarobljeništva, sa prisilnih zarobljeničkih radova, pet sovjetskih oficira. Oni su petorici sovjetskih boraca, koji su se borili za čast i slobodu svoje domovine i svih porobljenih naroda, dakle i našeg naroda — vratili čast i slobodu u bratstvu, na našoj oslobođenoj teritoriji. Oni će bratskoj Crvenoj armiji vratiti pet boraca, a sovjetskim majkama — pet sinova.

Naša oslobođena braća nalaze se na putu za Vrhovni štab Narodnooslobodilačke vojske i partizanskih odreda Jugoslavije. Prolazeći kroz naše oslobođene

Demanti Vrhovnog štaba NOV i POJ

Verhovni štab S.O.V. objavio je
Sve što je nedavno objavio

[illegible]

Član izvršnog odbora Samostalnog demokratskog stranke dr. Sava Kosanović, ministar jugoslavenske vlade u Londonu, nedavno je na jednom zboru u Americi, govoreći o junacima borbi Cremlje, rekao, počinjućes ljubavni partizanski rat, koji će biti uspešan i takvi rat za slobodu našu i slobodu Evrope.

*

Vrhovni štab Narodno-oslobodilačke vojske i partizanskih odreda Jugoslavije, demantuje najnovije laži londonskih bjegunaca o tubožnjim berbam Draže Mihailovića protiv okupatora.

Dr. Savica Kosanović otkriva izdaju londonske izbegličke vlade.

Nasi borci obořili su za posljed-
nja četiri dana 4 ustaška
aviona: dva kod Slunja, kada
je uhaćen Francetić, i dva
kod Sanskog Mesta.

Druga divizija zaplenila je u Duvnu: 6 bacača sa 700 mina, 150 pušaka, 6 teških i 9 lakih mitraljeza, 120 hiljada metaka, vagon i posuđe, 2 vagona žita i 1 pasulja, nekoliko vagona ostalih namirnica i 1 radio-stanicu.

Nasi boreci na položaju kod Samskog Mosta uhvatili su 4 od 5 vreća hleba, koje su ustaški avioni bacili svom opsednutom garnizonu.

krajeve, živeći kod nas, oni će vidjeti koliko naš narod voli sovjetsku domovinu; oni su već vidjeli i još će vidjeti kako naša herojska vojska ostvaruje svoje oružano, svoje nerazrušivo bratstvo s nepobjedivom Crvenom armijom. Oni će vidjeti, i još jednom će reći svijetu tko se u ovoj zemlji bori za slobodu naroda i za ispunjavanje dužnosti prema saveznicima. Oni će uvidjeti kako mi umijemo da volimo i da se borimo.«

U isto vrijeme kreću dva bataljona Kalničkog odreda različitim pravcima kroz Zagorje. Prvi je bataljon na cesti Zagreb—Varaždin kod Bisaga uništio jedan kamion i putnički auto. Petog prosinca oko podne bataljon je preko Orešja i Podgorja stigao do Marije Bistrice, gdje se kod seljaka raspitao o posadi u Mariji Bistrici. Da bi lakše izvršili akciju na žandare u Mariji Bistrici, partizani su stavili na glave domobranske kape i tako nesmetano došli pred žandarmerijsku stanicu. Žandari su, naravno, bili iznenađeni i nespremni za otpor. Bili su razoružani bez borbe. U Mariji Bistrici bataljon je ostao jedan dan. Kad je 7. prosinca krenuo iz Marije Bistrice, za njim se odmah uputila u potjeru jedna satnija legionara iz Kašine. Na prostoru Mrzljaka bataljon se razvio za borbu s legionarima, koji su ga pratili u stopu. Teren za obranu bio je idealan. To su primijetili i legionari. Zastali su i neko vrijeme zadržali se tu, a pred mrak su se vratili u Kašinu.

Uveče istoga dana bataljon je izbio na Rauchovu lugarnicu, na Zagrebačkoj gori. Jedna se patrola uputila prema Tomislavovu domu, odakle je ispalila nekoliko rafala prema Zagrebu, dok je ostali dio bataljona, osim osiguranja, odsjeo u lugarnici, koja je u to vrijeme služila za odmaralište njemačkih i ustaških oficira i podoficira. Jedna je četa razoružala stražu Pavelićevog šumskog gradilišta, na kojem je radila grupa mobiliziranih Srba. Neki od njih stupili su u odred.

Noću od 7. na 8. prosinca bataljon je krenuo preko Pila i Krušljeva prema Velikom Trgovišću. U teškom noćnom maršu bataljon se razdvojio i sakupio se tek sutradan u svitanje po obroncima iznad ceste Veliko Trgovišće—Ključ—Luka, iznad sela Žeinci. Cestom i prugom ispod položaja bataljona neprestano su se kretali vlakovi i kamioni s neprijateljskim vojnicima. Oko podne 8. prosinca dio bataljona otvorio je vatru na jedan od kamiona. Nekoliko minuta poslije toga krenule su prema položajima bataljona od Zaboka neprijateljske snage tri do pet puta nadmoćnije od partizanskih snaga. Čitavo poslije podne na prostoru sela Družilovca i Ravnica vodila se žestoka borba između bataljona i neprijatelja koji je napadao. Pred noć je lijevo krilo bataljona, pod komandom Stojana Komljenovića »Čoke«, poduzelo protivnapad u pravcu sela Gregurovec—Ravnice i odbacilo neprijatelja prema Velikom Trgovišću. Kad je pala noć, neprijatelj se povukao u Veliko Trgovišće i Zabok. Kad se bataljon skupio, krenuo je u selo Oratje, gdje je i prenoćio. Poslije borbe komesar odreda je s ranjenicima i osiguranjem krenuo pravcem Krapina—Ivančica—Kalnik. Dvije se grupe više nisu spojile sve do dolaska jedne i druge na Kalnik. Devetog prosinca poslije podne, oko 1,5 km južno od Krapinskih Toplica, neprijatelj je napao bataljon s komunikacije Veliko Trgovišće—Gubaševo—Krapinske Toplice. Došlo je do kratke, ali oštre borbe, u kojoj se glavnina bataljona, unatoč ustaškim tenkovima, uspjela probiti preko ceste Veliko Trgovišće—Krapinske Toplice i produžiti put prema Ivančici. Grupa od oko 40 boraca s komandantom odreda ostala je odsječena i opkoljena u području sela Jasenovec. U šumi južno od Jasenovca grupa partizana je očekivala napad. No, zahvaljujući slučaju, znatno premoćniji neprijatelj nije prilazio položajima. U samo svitanje 10. prosinca bataljon je prošao ispred Krapine i prebacio se na jugoistočne padine Strahinjšćice. Noću 10. prosinca, bataljon je krenuo, preko zaseoka Donji Kamenički i šume Sekolje, prema Veterničkom Golubovcu. Prolazeći šumom kroz

jedan duboko usječeni put bataljon je pred sobom primijetio neko svjetlo. Prema riječima vodiča, to je morala biti lugarnica. Čelo kolone nije prošlo ni stotinu metara, kad je netko naglo povikao: »Stoj tko ide?« Mate Jerković je hladnokrvno odgovorio: »3. domobranska satnija, natporučnik Ivanković.« Posluživši se tim lukavstvom bataljon je prošao kroz neprijateljski raspored bez borbe.

Grupa koja se kretala s komesarom odreda razbila je u selu Prigorec kod Ivanca domobransku patrolu koja joj se ispriječila na putu. Isto tako, na mostu preko Bednje kod Margečana, neprijateljska zasjeda pobjegla je odmah nakon nailaska spomenute grupe. Na pruzi Zagreb—Varaždin, kod sela Presečno kraj Novog Marofa, predala se domobranska posada jednog bunkera.

Put III bataljona Kalničkog odreda bio je približno sličan putu I bataljona. Prvu borbu bataljon je imao nedaleko od ciglane kraj Novog Marofa. Poslije borbe kod Marofa bataljon je u jednom maršu produžio prema Zajezdi, gdje je uništio električnu centralu i kompresor, te na taj način onesposobio kamenolom za daljnje korištenje. Isto je tako onesposobljen rudnik u Gotalovcu. U svom daljnjem nastupanju bataljon je očistio od ustaša i žandara područje kotara Ivanec i Zlatar. Pod pritiskom velikih neprijateljskih snaga, u neprestanom čarkanju s neprijateljem i jedan i drugi bataljon povukli su se na Kalnik.

SPOMENIK PALIM BORCIMA PRVOG KALNIČKOG BATALJONA

U izvještaju štaba II operativne zone, 16. 1 1943. godine, političkom komesaru NOV i PO Hrvatske kaže se o ovim borbama:

»Nakon dva uzastopna pokušaja neprijateljske ofenzive na naš odred (misli se na Kalnički odred, nap. red.), da ga unište ili rasprše s njegovog terena, neprijatelj je dosta brižno i veoma tajno pripremao novu ofenzivu, koja je započela 29. XI 1942. Usljed slabe obavještajne službe, štab odreda saznao je za ovu ofenzivu tek 28. XI i odmah donio odluku da Odred po bataljonima krene u slijedećim pravcima: I bataljon s komandantom i komesarom Odreda u pravcu Zagreba, II bataljon sa zamjenikom komesara odreda u pravcu Bilo-gore, III bataljon s jednim članom Varaždinskog OK i obavještajnim oficirom u pravcu Ivančice. Takav zaključak donijet je na osnovu naređenja našeg štaba.

Neprijateljska ofenziva promašila je, dakako, kao i obično, a naš se odred, boreći se, povećao i zarobio novog oružja. Put I bataljona završio je potpunim uspjehom, makar je neprijatelj uspio da ga na povratku razbije u nekoliko grupa. Naše jedinice provele su desetak dana u srcu Zagorja. Tom prilikom održan je miting u Mariji Bistrici, Kolarcu, Lazu, Šagudovcu i Sv. Mariji.

Inače narod je naše borce vrlo lijepo dočekao. Nigdje nije bježao pred našim borcima, častio ih je i lijepo se ophodio prema drugovima. Iako do tada u mnogim selima nije bilo partizana, narod je naše drugove smatrao kao svoje znance, na bazi: »Ah, vi ste siromahi kak i mi«. Za ilustraciju kako je narod primao naše borce navodimo slijedeće: 8. XII 1942. gonili su ustaše naše borce tenkovima, oni su se povlačili pod neprekidnom vatrom iz brda na brdo iscrpljeni i gladni. Narod ih je dočekivao, noseći iz kuće kruha i vina i nudio da se okrijepe.«

Kalnički partizanski odred postao je snažna baza daljnjeg privlačenja i mobilizacije boraca iz Hrvatskog zagorja, koji su stalno pristizali. Do kraja 1942. godine poslano je samo iz zlatarskog i krapinskog kotara oko 20 boraca većinom članova Partije i SKOJ-a u Kalnički partizanski odred, među kojima su bili: Slavko Mrkoci (narodni heroj), Stjepan Mrkoci, Rudolf Mrkoci, Dragutin Mrkoci, Gabro Mrkoci, Franjo Jakuš, August Jurin, Stjepan Pozaić, Vlado Vidiček, Ivan Katalenić, Valent Katalenić, Čuček Terezija (Vrbinšek) r. 1920. g. u Klenovcu, poginula kao borac Kalničkog odreda i drugi. Takvim političkim i organizacionim radom, te slanjem dobrovoljaca u Kalnički partizanski odred, koji je koncem 1942. godine predstavljao značajnu vojničku i političku snagu na Kalniku te veliku podršku ponovnom pripremanju oružanih jedinica u Hrvatskom zagorju, nastavilo se i početkom 1943. godine.

Veze sa Slovenijom

Hrvatsko zagorje je imalo važnu ulogu u uspostavi i jačanju veza između snaga narodnooslobodilačkog pokreta Hrvatske i Slovenije. Te veze su po mnogo čemu bile značajne i za daljnji razvoj oslobodilačke borbe na području Zagorja.

Veza između Slovenije i Hrvatske u početku je održavana željeznicom na liniji Zagreb—Ljubljana. Iako je ta veza dobro funkcionirala i bila dobro organizirana, bila je riskantna zbog kontrole na graničnim prijelazima.

Osim ove, druga veza je bio Slovenski dom, kulturno-prosvjetno društvo osnovano u Zagrebu još prije rata, koje je okupljalo i povezivalo Slovence. U početku je rukovodstvo »Slovenskog doma« bilo profašistički orijentirano, no po uputama CK KPH u njega su se postepeno počeli uključivati slovenski komunisti u Zagrebu, te su postepeno preuzeli vodstvo. Kad je tajnik Društva postao Miha Korošec, uspjeli su iz svih njegovih tijela odstraniti profašističke elemente i Društvo je postalo snažno središte oslobodilačkog i antifašističkog pokreta u Zagrebu.

Da bi još jače povezali Slovence s oslobodilačkim pokretom, uz pomoć zagrebačkog mjesnog komiteta KP Hrvatske i na poticaj iz Slovenije, osnovan je u Zagrebu odbor Osvobodilne fronte kojeg je također vodio Miha Korošec. Odbor je sakupljao materijalnu i financijsku pomoć za slovenske iseljenike koji su kroz Zagreb prelazili na razna područja NDH i u Srbiju. Početkom 1942. godine, kada je nastao odbor Osvobodilne fronte za Kozjansko, počela se razvijati suradnja između partizanskog pokreta Kozjanskog i Hrvatskog zagorja.

Oslobodilački pokret je trebao što više dobrih veza, pa je Edvard Kardelj potakao slovenski odbor Osvobodilne fronte u Zagrebu na uspostavljanje i širenje veze sa Slovenijom i na linijama Zagreb—Klanjec, Zagreb—Dobova—Kozjanskfc, Zagreb—Samobor—Gorjanci i Zagreb—Karlovac—Metlika. U održavanju tih veza sa slovenske strane uz Milana Šepetavca isticale su se obitelj Gerjević iz Rigonca, a sa zagorske strane Sutle vezu su održavali Edo Vrabec, Jelena Vrabec, Ivan Vrabec, Rezika Vrabec, Josip i Ana Golubić, Pavao Ledinski, Nikola Hanzir i Franjo Jančić. Oni su prihvatili i Slovence koji su izbjegli u Šleziju.

Upotrebljavane su domobranske i željezničarske uniforme pri putovanjima kurira i ilegalnih partijskih radnika. Željezničarske uniforme je više puta nabavio Karlo Korošec iz Ljutomera koji je radio na Zapadnom kolodvoru u Zagrebu i koji je još od početka okupacije bio sekretar partijskog komiteta željezničara. Na željezničkom kolodvoru je bilo zaposleno mnogo Slovenaca koji su većinom bili organizirani. Karlo Korošec je radio u tijesnoj vezi s Mihom Korošcem sve dok ustaše nisu prodrle u partijsku organizaciju željezničara, početkom proljeća 1942. godine, kada je otišao u jednu od partizanskih grupa u Hrvatskom zagorju i tu pao u ustaškoj ofenzivi protiv Prvog zagorskog partizanskog odreda.

Glavna veza Slovenskog doma i Slovenije, koja je išla preko sela Movrača (Kraljevec na Sutli) bio je Milan Šepetavc, i to od decembra 1941. godine, sve do hapšenja. Druga veza Slovenskog doma išla je preko Dobove, a na vezi je bio komunista Lojze Vučanjk. Do Bizeljskog veza je održavana preko ljudi koji su imali posjede u Sloveniji i dozvolu njemačkih vlasti za prijelaz njemačke granice, a u hitnim slučajevima ta veza je išla preko Janeza Rožmana, Janka Krupića i Stanka Ilije.

Početkom ožujka 1942. po nalogu Edvarda Kardelja na Kozjansko je otišla skupina od četiri slovenska aktivista koju je vodio Jože Preskar. Imali su zadatak da organiziraju rad zajedno s političkim radnicima koje je partijsko rukovodstvo Slovenije poslalo iz Celja i iz revirske partizanske čete radi održavanja veze sa Zagrebom na liniji Kozjansko—Kraljevac—Zagreb. Tom vezom putovala je pošta, sanitetski materijal i oružje.

Grupa obavještajaca koju je vodio Ivan Krajačić, uz sudjelovanje slovenskih aktivista, nabavljala je oružje i iz domobranskih skladišta, organizirala je nekoliko svojih skladišta u raznim dijelovima Zagreba. Jedno od najvećih je bilo u Kustošiji u

prostorijama transportnog poduzeća u kojem je šef bio neki Slovenac, po zanimanju učitelj. To skladište za čitavo vrijeme rata ustaše nisu otkrili, iako su otkrili njegovog šefa. Drugo veliko skladište je bilo u Draškovićevoj ulici, u prostorijama neke njemačke firme u kojoj su kao službenici radili Ferdo Pavletić i Radovan Korša. Treće je bilo u Gundulićevoj ulici. S njim je bio povezan Franjo Balon, domobranski oficir. Iz skladišta su kamionima prevozili i slali oružje u razne krajeve — u Moslavinu preko Ivanje Rijeke, na Gorjance, u Žumberak i u Hrvatsko zagorje. Oružje su skupljali i slali ga u pratizanske jedinice čitavo vrijeme rata. Ta se djelatnost proširila i postala je tako uspješna da su pomoću napravljenih putnih listova poslali partizanima 15 kamiona oružja pod izgovorom da ga šalju domobranima na položaje.

Odbor Osvobodilne fronte u Zagrebu stalno je razvijao i širio rad, te se povezao s ostalim slovenskim iseljenicima na području Hrvatske. Tako je u Varaždinu u rujnu 1942. godine pod rukovodstvom Franca Čučka također osnovan odbor Osvobodilne fronte koji je imao 12 članova, a na čelu je bio drug Joža Vnuk iz Ptuja. Odbor se povezao i stupio u suradnju s Okružnim komitetom Komunističke partije Hrvatske Varaždin, čiji je sekretar bio Stjepan Ivić. Odbor Osvobodilne fronte osnovan je također i u Novom Marofu, Brezničkom Humu i Donjoj Zelini.

Nakon hapšenja Milana Šepetavca veza sa Slovenijom održavana je iz Zagreba iz stana drugarice Olge Iveković-Kubović, preko partijske organizacije Klanjec. Na vezi Zagreb—Klanjec bili su drugovi Milan Posavec Roda, Krsto i Stjepan Iveković i Ljubica Posavec, a vezu je stalno održavala drugarica Olga Iveković-Kubović sa drugovima iz povjerenstva Komunističke partije Hrvatske, Stjepanom Krajačićem, Markom Belinićem, Dragutinom Sailijem, Ivom Marinkovićem i drugima.

Partijska organizacija Klanjca uspostavila je vezu u Zagorskim Selima u kući Antuna Sladovića kamo su dolazili kuriri i politički radnici iz Zagorja i susjedne Slovenije. Partijska organizacija u Zagorskim Selima, osnovana 1942. godine, razvila je veliku aktivnost.

Druga veza bila je u selu Plavič u gostionici Kameričkoga u koju su dolazili kuriri iz Slovenije — Boris Zmaga i Triglav. Tim putovima je konstantno putovala pošta iz Zagreba u Sloveniju, dok je u obratnom smjeru išla preko Viktora Zlendera iz Brezakovca koji je poštu predavao Alojzu Dončiću iz Kumrovca, a dalje je pošta išla preko Antuna Ivekovića iz Brezja do Klanjca i Zagreba.

U to vrijeme dolazi i do naprijed prikazane uspješne akcije oslobađanja sovjetskih oficira, za što je bila zadužena partijska organizacija u Klanjcu.

Formiranjem prvih partizanskih jedinica u Sloveniji i Hrvatskoj došlo je do prvih kontakata, a tako i do suradnje hrvatskih i slovenskih partizana. Prvi susret na granici Slovenije i Hrvatskog zagorja uslijedio je nakon razbijanja prvog zagrebačkog partizanskog odreda »Matija Gubec«. Taj je odred formiran 15. VIII 1941. u šumi Gmajna blizu sela Đurići i brojio je 37 boraca. Kako je pojava partizana u neposrednoj okolini Zagreba izazivala snažnu reakciju ustaških vlasti, odred je napadnut 7. rujna i tom se prilikom razbio u nekoliko grupa koje su se samostalno probijale u raznim pravcima. Najbrojnija, pod vodstvom komandira Slavka Komara, probila se prema Sloveniji preko Pleša sjeverno od Sošica i kroz Sv. Goru. Na slovenskoj granici Komar je naredio da se probiju u Sloveniju i da uspostave vezu sa slovenskim narodnooslobodilačkim pokretom, što je i učinjeno. Slavko Komar i Vlado Božac, Istranin iz Pule, išli su preko Novog Mesta, Kočevja i

Gerova u Sušak, da bi se uključili u narodnooslobodilački pokret Hrvatskog primorja i Gorskog kotara. Kraće vrijeme su se zadržali kod radnika neke pilane u kočevskim šumama, koji su im pomagali. Preostala četiri borca omanje skupine probila su se na Dolenjsku, a dvojica su kasnije stupila u slovenske partizanske jedinice — to su bili Branko Radulović i Mirko Ivković.

Kada se 8. svibnja 1942. godine iz Hrvatskog zagorja u Žumberak prebacio IV vod Prvog zagorskog partizanskog odreda, koji je tih dana bio razbijen od ustaša, od boraca tog voda i boraca sa Korduna formiranje novi vod od 31 borca, koji se odmah povezao sa slovenskim partizanima.

U izvještaju štaba NOP odreda Hrvatskog zagorja Glavnom štabu Hrvatske, 30. lipnja 1942. godine, javljeno je o formiranju druge čete II operativne zone i njenim akcijama zajedno sa slovenskim partizanima na Žumberku. U izvještaju se govori o uspješnoj akciji IV voda od 20 partizana protiv domaćih špijuna, kao i o akciji na cesti Žumberak—Kostanjevica, u kojoj je zarobljen jedan kamion sa 14 vreća griza.

Slijedi niz uspješnih akcija koje zajedničkim snagama vrše slovenske i hrvatske partizanske jedinice. U tome su partizani Hrvatskog zagorja imali sve važniju ulogu.

Potkraj maja 1942. godine Povjerenstvo CKKP Hrvatske tražilo je da se uspostavi veza partizana i partijskih radnika Hrvatskog zagorja sa drugovima iz Slovenije. Baza za jačanje partizanskih snaga s obje obale rijeke Sutle trebalo je biti Kozje. Obzirom da su prvi pokušaji uspostavljanja veze bili bezuspješni, povjerenstvo CKKPH je preko Josipa Tucmana Crnog povjerilo taj zadatak Edi Leskovaru. Prilikom dolaska na uspostavljanje veze u lipnju 1942. godine on je poginuo u Virštajnu kod Potčetrтка, pa ta veza nije bila uspostavljena.

U Sloveniji je okupator 29. augusta 1942. uhvatio ranjenu Tonku Čeč, sekretara Okružnog komiteta KPSI za Kozjansko. Ako navedemo i to da je skoro istovremeno pao i sekretar Okružnog komiteta KPSI za Rogatec i da je neprijatelj uhvatio ranjenog Jožeta Lacka, sekretara Okružnog komiteta KPSI za Ptuj, možemo lako zaključiti da je to bio jedan od osnovnih uzroka sporijeg razvoja oslobodilačkog pokreta na tom području, kao i velika prepreka tješnje suradnje s oslobodilačkim pokretom u susjednoj Hrvatskoj.

28. augusta 1942. po povratku sjedne uspješne oružane akcije, Kozjanska četa je pala u njemačku zasjedu koja ju je djelomično uništila, a preživjeli su se razbili u nekoliko grupa od kojih je jedna sredinom rujna prešla u Hrvatsko zagorje da bi se povezala sa zagorskim partizanima, ne znajući da su oni još prije nekoliko mjeseci bili razbijeni. Na područje Zagorja su se probili Anton Zidanič s još jednim borcem, Petar Šprajc i Emil Salmič te terenski politički radnici Marijan Jerina i Janko Dobršek. Uspjeli su se povezati s naprednim ljudima, simpatizerima NOP-a koji su bili u dodiru s partijskom organizacijom u Klanjcu, odnosno u Krapini. Preko tih veza su se kasnije uključili u hrvatske partizanske čete na Kalniku, gdje su postali uglavnom delegati i politički komesari i rame uz rame se borili sa svojom hrvatskom braćom do kraja rata.

Povezivanje hrvatskog i slovenskog oslobodilačkog pokreta postalo je otežano zbog sve češćih gubitaka partizanskih jedinica. Nakon prvih uspješnih akcija partizana neprijatelj je činio sve da ih uništi. Tako je stradala kočevska četa od 20 boraca koja se uspjela povezati sa hrvatskim partizanima na Žumberku. Po povratku su je u selu Drenje kod Savskog Marofa napale snažne neprijateljske jedinice, pa se tek pet preživjelih boraca uspjelo probiti na Medvednicu (Zagrebačku

goru), odakle su se s velikim teškoćama probijali dalje u Štajersku. Time je propao i treći pokušaj da se razvije i ustali partizanska četa na Kozjanskom, a kako je slična sudbina zadesila i hrvatske partizane, u takvim teškim uvjetima nije se moglo ostvariti plan Glavnog štaba Slovenije koji je predviđao zapadno od željezničke pruge Maribor—Zidani Most—Brežice, na području između Sutle i Savinje, odnosno između Savinje i Dravinje, osnivanje 4. grupe partizanskih odreda Slovenije, koja bi u suradnji sa drugom grupom odreda iz Gornje savinjske doline i s partizanima Hrvatskog zagorja razvila snažan partizanski pokret. Tu zamisao je potkrepljivalo uspješno razvijanje oslobodilačkog pokreta na području Ptuja. Ptujaska partizanska četa, osnovana u travnju 1942. godine, izvela je nekoliko vrlo uspješnih akcija, a četni štab je za svoju operativnu bazu htio iskoristiti Haloze, odakle bi četa odlazila u akcije i lakše se povezivala sa hrvatskim partizanima na Strahinščici i Ivančici. Međutim, četa je bila otkrivena i uništena u Mostovima kod Ptuja, pa je i plan povezivanja hrvatskih i slovenskih partizana propao.

Unatoč tome, daljnje će se veze zagorskih i slovenskih partizana sve više razvijati.

Okružno partijsko savjetovanje u Ravnicama i njegovo značenje

Uz postizanje sve vidljivijih rezultata u intenziviranju narodnooslobodilačke borbe u Hrvatskom zagorju, što je vidljivo iz prethodnog prikaza, vršile su se i intenzivne pripreme za održavanje okružnog partijskog savjetovanja početkom 1943. godine. Na njemu je trebalo izvršiti detaljnu analizu rada, zbivanja i problema u minulom periodu, te donijeti odluke o neposrednim i daljnjim zadacima. Na savjetovanju je, prema već ranijem dogovoru, trebao prisustvovati i delegat CK KP Hrvatske.

Okružno patijsko savjetovanje održano je 6. i 7. veljače 1943. godine u selu Ravnice, kotar Klanjec. Bio je to nesumnjivo najvažniji prelomni dogovor, a na temelju analize i pouka iz 1941. i 1942. godine, što i kako dalje raditi. Na savjetovanju je prisustvovalo 15 delegata te član CKKPH Ivo Marinković, koji je dao veliki doprinos u formuliranju narednih, neposrednih i daljnjih zadataka te načina rada. Savjetovanje se odvijalo u vedroj i drugarskoj atmosferi, ali i kritičnosti, te velikoj odlučnosti da se zaključci savjetovanja provode odlučno i nepokolebljivo u život.

Na dnevnom redu Savjetovanja bila su slijedeća pitanja:

1. Organizaciono stanje;
2. Politička situacija;
3. NOO-i i AVNOJ;
4. Partizani i udarne grupe;
5. SKOJ i USAOH;
6. AFŽ;
7. Agit-prop;
8. Razno;
9. Izbor Okružnog komiteta.

NARODE HRVATSKOG ZAGORJA!

Porobljavanjem naše zemlje od krvavog fašizma, naš je narod pao u najveće do sada nezapamćeno ropstvo. Narod Hrv. Zagorja je to svom jačinom osjetio na svojim ledima. Hitler je preko svoga slugu Pavelića otpečeo odmah sa strahovitom pljačkom bogatstva naše zemlje. Izvezlo se gotovo sve: stoka, žito i zemelj-
ske plodine, što se samo izvesti moglo. Odavno se u tri-
govinama ne može kupiti ni deka brašna, ni deka masti
kao ni bilo koja neophodno potrebna roba kao odjeća,
obuća i drugo.

Braćo Zagorci! Koliko nas je to pogodilo to i
sami znadete. U mnogim i mnogim seljačkim kućama po-
nestalo je već kruha i masti. Ono malo što se još ni
je oduzelo i izvezlo prodaje se po strahovito viso-
kim cijenama, što naš zagorski svijet ne može kupova-
ti, pošto nema novčanih sredstava. Ustaške vlasti nam
poručuju, da se neka ne nadamo preko općina dobiti bi-
lo kakvih živežnih namirnica, jer da ih nema. Dakle,
nemamo čime kupovati, a nemamo ni gdje.

Ali, braćo Zagorci! Nije to sve što nas uda-
ra i bija. Ustaške vlasti su otpočele i po našem si-
romašnom i pasivnom Hrv. Zagorju sa реквизиcijom: ma-
sti, kukuruza, ~~graha~~ pšenice i stoke. Zlikovac Pave-
lić izdao je već naredenje da vam oružanom snagom o-
duzme vašu muku i trud. O gramoto i zločinstva! Poče-
li su oduzimati i ono, na čemu naš zagorski kraj naj-
više ~~oskudijeva~~ živi. Što to znači? To znači da su nas kr-
vavi fašizem i njegove slugu ustaše osudili na smrt
gladu. Ali na to trebate tim pljačkašima dostojno od-
govoriti, vi potomci Matije Gupca. Ni deke masti, ni
zrna pšenice ili kukuruza, ni grla stoke; branite
svoju muku i trud, ne nasjedajte neprijateljima, ko-
ji vas stalno pozivaju da mirujete, da još nije došao
čas. Ustanite vilama, sjekirama i oružjem u ruci o-
duprite pljački. Dižimo i mi narodni ustanak kao na-
ša braća u drugim hrvatskim krajevima, te u zajednič-
koj borbi sa bratskim srpskim i slovenskim narodom
uspostavimo pravu narodnu vlast, koja je već i uspo-
stavljena u mnogim oslobođenim selima, gradovima i po
krajinama naše domovine.

Vojni obveznici i omladino! Ne odazivajte se i
ne stupajte u Pavelićevu vojsku, u Pavelićevu voj-
sci se proganja, pune zatvori i gladuje se! Otkružite

poslušnost izdajici, izrodu, krvniku i tlačitelju našeg naroda Paveliću. Pavelić šalje nas - očeve i sine - naše zemlje ginuti za interese omrznutog fašizma na Istočni front, na Crno More, kao i u Njemačku na pri silan i ropski rad. Pavelić šalje svoju vojsku ovdje, protiv naše braće, protiv naše Narodno-Oslob. Vojske i Partiz. Odreda Jugoslavije, koja se bori za najuzvišene ciljeve naših porobljenih naroda, a to su istje rivanje i uništenje okupatora iz naše zemlje, uništenje domaćih izroda i izdajica te vraćanje svih odete tih dijelova naše zemlje u sastav naše buduće sretne i zaista slobodne domovine.

Vojni obveznici i omladino Hrv. Zagorja! Stupajte smjelo u partizanske redove koji se bore za bolju i sretniju budućnost našeg naroda, a koji su već oslobodili veliki dio naše domovine ispod jarma okupatorskih i ustaskih vlasti. Samo potpunom okupljeni oko našeg slavnog i herojskog Vrhovnog Štaba NOV i POJ na čelu sa junačkim drugom Titom i čvrsto zbijeni u redovima NOV i POJ najbolja je garancija što bržeg svršetka tog krvavog rata, a naše pobjede i oslobođenja.

Razbojnik Pavelić postepeno, ali stalno provodi mobilizaciju, a upravo ovih dana kani to i pojačati. Nas odgovor treba na to biti: nijedan obveznik, nijedan regrut u vojsku krvnika Pavelića. Mobilizacija za Pavelićevu vojsku treba da se pretvori u mobilizaciju za Narodno-Oslobodilačku Vojsku i Partizanske Odrede Jugoslavije. To i samo to je put oslobođenja našeg porobljenog naroda. Pored naše snazne Narodno-Oslobodilačke Vojske i Partizanskih Odreda Jugoslavije garancija naše pobjede je nepobjediva Crvena Armija bratske nam ruske zemlje.

Zato k oružju Hrvatski Zagorci, na obranu časti imovine i života svojih!

ZIVJELA NEPOBJEDIVA I HEROJSKA CRVENA ARMIJA!

ZIVJELA NARODNO-OSLOBODILACKA VOJSKA I PARTIZANSKI ODREDI JUGOSLAVIJE!

ZIVIO VRHOVNI ŠTAB NOV i POJ!

ZIVIO VRHOVNI KOMANDANT NOV i POJ DRUG TITO!

Smrt fašizmu-sloboda narodu!

Veljača, 1943.

Okružni Komitet
KOMUNISTIČKE PARTIJE HRVATSKE
Krapina

Na Savjetovanju, koje je imalo i karakter konferencije, izabran je Okružni komitet od 9 članova na čelu sa sekretarom Josipom Tucmanom. U Komitet su izabrani: Josip Tucman, Marko Mrkoci, Stjepan Iveković, Ivica Gretić, Josip Kolar, Gabro Jug, August Bartol, Janko Halapir i Tonka Jurin. Nešto kasnije u toku proljeća i ljeta 1943, u Okružni komitet su ušli Drago Rafaj i Ivan Jadan Mika.

Na Savjetovanju su kroz raspravu potvrđene analize i ocjene perioda od ljeta 1941. pa do svibnja 1942. godine. Na njemu je također kritički ocijenjen rad i aktivnost u drugoj polovici 1942. godine.

Dogovori i zaključci odnosili su se na tri glavna pravca aktivnosti:

1. daljnje osnivanje organizacija KP i njihovo idejno i političko uzdizanje;
2. osnivanje i osposobljavanje SKOJ-a i omladine, NOO-a i AFŽ;
3. mobilizacija dobrovoljaca za partizanske jedinice i udarne grupe, izvođenje akcija na neprijateljske komunikacije i veze, čišćenje terena od neprijateljskih funkcionera i agenata, te pripremanje uvjeta za osnivanje Drugog zagorskog partizanskog odreda.

Uzimajući riječ odmah u početku savjetovanja, Ivo Marinković je izrazio želju

1 zahtjev da savjetovanje predstavlja novu prekretnicu u radu, da je osnovno pitanje uključivanje naroda u oružane akcije, te razvijanje i jačanje partijskih organizacija kao organizatora i pokretača oružane borbe. U toku diskusije posebno je naglasio potrebu da se partijske organizacije stalno čiste od kolebljivih i oportunističkih pojedinaca, te da se jačaju mladim ljudima i da se stalno podiže njihovo idejno i političko znanje. Riječi Ive Marinkovića svi članovi savjetovanja duboko su osjećali, prihvaćali i pamtili.

Na savjetovanju je utvrđeno da je na području okruga Krapina (koji su tada sačinjavali kotari: Krapina, Klanjec, Pregrada i Zlatar) u vrijeme savjetovanja bilo 14 partijskih ćelija sa 52 člana KP, 2 kotarska komiteta, jedna skojevska grupa, 10 odbora Saveza mlade generacije, 18 narodnooslobodilačkih odbora i 7 u osnivanju, 2 odbora Antifašističkog fronta žena i 3 u osnivanju, te 4 omladinske udarne grupe. Pored toga, postojala je dobro organizirana i aktivna Tehnika Okružnog komiteta koja je do savjetovanja izdala: 11 brojeva »Glasa Hrvatskog zagorja«, 7 brojeva »Vijesti partizanskog radija«, 2 biltena Vrhovnog štaba, 12 brošura i više raznih letaka.

Za vrijeme savjetovanja radila je i posebna partijska komisija pa je na temelju njenog izvještaja Okružni komitet donio odluku o isključenju iz KP Lacka i Antuna Jakuša, te o isključenju iz Okružnog komiteta Augusta Hercega Brke. Time su pitanja ove trojice drugova, a koja su se povlačila od proljeća 1942. godine, bila konačno raščišćena i skinuta s dnevnog reda.

August Herceg je nastavio s partijskim radom te je kao aktivan politički radnik kasnije postao član Kotarskog komiteta KPH Krapina.

Zaključci savjetovanja, kao i njihovo uspješno provođenje u život, imali su kao glavni cilj što brže i šire nastavljanje oružane borbe protiv okupatora i domaćih izdajica, a temeljili su se na cjelokupnoj liniji KP Hrvatske i Jugoslavije, na dotadanjem radu, rezultatima i poukama do kojih su došle partijske organizacije Hrvatskog zagorja, radeći na pripremi naroda za oružanu borbu, te na pripremi, osnivanju i borbama Prvog zagorskog partizanskog odreda, kao i na iskustvima i uspjesima narodnooslobodilačke borbe diljem Hrvatske i Jugoslavije.

Zaključci toga Savjetovanja provodili su se zaista ustrajno i nepokolebljivo u život, a to potvrđuje daljnji tok razvoja narodnooslobodilačkog pokreta i oružane borbe u Hrvatskom zagorju.

Razgaranje narodnooslobodilačke borbe

(veljača — rujan 1943)

Daljnje širenje društveno-političke osnovice narodnooslobodilačkog pokreta

Razvoj svjetskog rata na prijelazu iz 1942. u 1943. godinu bio je označen pravom prekretnicom. Ishodi značajnih događaja na svjetskim ratištima ukazivali su sve jasnije na pobjedu sila antifašističke koalicije. U tom pogledu osobito je značenje imao razvoj situacije na istočnom bojištu koje se pretvorilo u glavno ratište drugog svjetskog rata. Spomenuta prekretnica ogledala se najvidljivije u velikoj pobjedi Crvene armije nad njemačkim trupama u bitki na Volgi, koja je dovršena početkom veljače 1943. kod Staljingrada. Velike pobjede anglo-američkih trupa u sjevernoj Africi imale su također veliko značenje, jer su otvorile put prenošenju ratnih operacija u Sredozemlje, a u tom sklopu je od osobite važnosti bilo napredovanje savezničkih trupa u Italiji.

Dakako da je takav razvoj svjetskog rata imao sve veće značenje za širenje i jačanje narodnooslobodilačkog pokreta u Jugoslaviji. Jugoslavenstvo je ratište dobilo još više na važnosti i pojačavalo je pažnju zaraćenih strana. U vezi s tim prvorazredno značenje imala je činjenica da je Narodnooslobodilačka vojska — koja je tada brojala oko 150 000 boraca — zbog svojih znatnih uspjeha, zadržavala na jugoslavenskom ratištu znatne okupatorske i kvislinške vojne snage.

Veliki vojnički i politički uspjesi NOP-a bili su sigurno jamstvo za potrebu stvaranja općejugoslavenskog političkog predstavništva NOP-a, ujedno i kao najvišeg organa narodne vlasti. Tako dolazi do osnivanja Antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Jugoslavije (AVNOJ) na njegovu Prvom zasjedanju u Bihaću 26. i 27. studenog 1942. Tom prilikom, na inicijativu CK KPJ i Vrhovnog štaba NOV i POJ, sastali su se predstavnici NOP-a iz svih krajeva Jugoslavije. Osnivanje AVNOJ-a kao vrhovnog političkog predstavništva naroda Jugoslavije u njihovoj oslobodilačkoj borbi protiv okupatora i domaćih izdajničkih snaga imalo je dalekosežno povijesno značenje za daljnji razmah i širenje NOP-a.

Opasnost, koja je zbog porasta snaga NOP-a zaprijetila da se do kraja ugrozi položaj sila Osovine na jugoistoku, zahtijevala je poduzimanje krupnijih vojnih operacija protiv NOVJ. Velike ofenzive, koje su okupatorsko-kvislinške vojne snage s ukupno oko 100000 vojnika poduzele protiv glavnine Narodnooslobodilačke vojske od siječnja 1943. nisu, međutim, unatoč vojničkoj premoći uspjele da zadaju odlučan udarac NOP-u, što im je bio osnovni cilj. U prvoj etapi ovih ofenziva vodio se čitav ciklus vojnih operacija na prostoru od Zagreba do Crne Gore u trajanju do travnja 1943. Vrhunac je dosegnut potkraj veljače i početkom ožujka 1943. na Neretvi pa je čitava ofenziva i poznata pod imenom bitke na Neretvi. Zahvaljujući veoma žilavom otporu jedinica Narodnooslobodilačke vojske, okupatorske snage

nisu mogle postići veći uspjeh, pa su zbog toga provodili masovni i krvavi teror nad stanovništvom. Moral i samoprijegor boraca NOV posebno su došli do izražaja u I bici za ranjenike, koja se vodila u veoma teškim uvjetima zime, gladi i napada I neprijatelja sa svih strana. Čuveni prijelaz jedinica NOV na lijevu obalu Neretve bio je primjer velike ratne vještine, izveden u času kada se neprijatelj tome najmanje nadao. Odlučni udarac, koji je zatim zadan četnicima Draže Mihailovića, označavao je veliku vojničku i političku pobjedu NOP-a.

Spomenute zimske operacije nisu polučile one rezultate kojima su se I okupatorske i kvislinške snage nadale, nego su jedinice Narodnooslobodilačke vojske naprotiv prodrle u Hercegovinu, Crnu Goru i Sandžak, približavajući se Srbiji. Upravo je to i bio razlog da neprijatelj poduzme novu ofenzivu, koja je I poznata kao peta ofenziva ili bitka na Sutjesci. Plan Nijemaca bio je jasan. Trebalo je uz pomoć osjetne tehničke premoći izvršiti opkoljavanje grupe divizija Narodnooslobodilačke vojske zajedno sa Vrhovnim štabom i Centralnim komitetom KPJ na prostoru Sandžaka i Crne Gore i ondje ih zauvijek uništiti. U ovoj ofenzivi, koja je započela sredinom svibnja 1943, uspjelo je jedinicama NOVJ da, zajedno sa spomenutim rukovodećim organima NOP-a, probiju obruč i započnu prodor kroz istočnu Bosnu. Ova akcija je polučila uspjeh zahvaljujući nadljudskim naporima boraca NOVJ, koji su, unatoč velikoj iscrpljenosti, u danonoćnim borbama, često u uzastopnim jurišima prsa u prsa, pokazali visoku moralnu i vojničku sposobnost i vrijednost. U bitki na Sutjesci jedinice NOV su podnijele velike žrtve, izgubivši gotovo polovicu ljudstva, ali su odnijele značajnu moralnu pobjedu. Zbog toga je bitka na Sutjesci postala simbol hrabrosti, visoke moralne vrijednosti, nadljudske izdržljivosti, bratstva i jedinstva naroda Jugoslavije u njihovoj borbi za slobodu.

Premda se u ovim ofenzivama nalazio angažiran najveći dio okupatorsko-kvislinških snaga i snaga narodnooslobodilačkog pokreta, ipak se narodnooslobodilačka borba u isto vrijeme uporedo razvijala s većim ili manjim intenzitetom u čitavoj zemlji. Upravo su se jedinice NOV izvan opsega ofenziva koristile činjenicom da se velik dio neprijateljskih snaga angažirao u njima, pa su vodile borbe da bi olakšale položaj ugroženih snaga NOV. U Hrvatskoj su bili ponovo oslobođeni Banija, Kordun i Lika, a NOP je znatnije ojačao u Dalmaciji, Hrvatskom primorju i Gorskom kotaru, te u svim krajevima sjeverne Hrvatske: oko Zagreba, u Hrvatskom zagorju, Moslavini, Podravini i osobito u Slavoniji. U tim borbama s okupatorsko-kvislinškim snagama nastajali su novi slobodni teritoriji. Također je od proljeća 1943. počeo postepeno da se razvija narodnooslobodilački pokret u Istri, oslonjen na mrežu narodnooslobodilačkih odbora i na niz partizanskih grupa koje su se stvarale. Obuhvaćajući tako čitavu Hrvatsku, narodnooslobodilački pokret je sve više jačao svoju društveno-političku osnovicu širenjem mreže organa narodne vlasti i uključivanjem novih boraca.

Polovicom 1943. godine, tj. 13. i 14. lipnja formirano je Zemaljsko Antifašističko vijeće narodnog oslobođenja Hrvatske. Njegove odluke značile su prilog realizaciji stava Komunističke partije o položaju i budućnosti Hrvatske u novoj Jugoslaviji, o političkom uređenju zemlje. Taj stav sada je bio poznat masama i prevladan je strah i neizvjesnost što će biti sa Hrvatskom. Time je proširena politička osnova oslobodilačkog pokreta naroda Hrvatske. Narod se masovno opredjeljuje za NOB i NOVJ.

Sva ta zbivanja imala su snažnog odjeka u Hrvatskom zagorju. O partizanima, o njihovim pobjedama govorilo se svuda. Oni su postali općepoznata snaga, o njima

PREDSJEDNIŠTVO PRVOG ZASJEDANJA ZAVNOH-a 1943. GODINE

je počela pisati i neprijateljska štampa, itd. Narod je jasno izdiferencirao pojmove »partizani«—»četnici«. Postalo je jasno da partizani nisu četnici, da su partizani i Hrvati i da se bore pod rukovodstvom Komunističke partije. Kod naših ljudi tema dana postala je NOB i partizani.

Odmah poslije Savjetovanja u Ravnicama članovi Okružnog komiteta, koji su bili zaduženi i po sektorima rada i po kotarevima, prenijeli su zaključke i dogovore sa Savjetovanja na postojeće kotarske komitete i partijske ćelije. U skladu sa zaključcima Savjetovanja naročita je pažnja posvećena u toku proljeća i ljeta 1943. godine stvaranju što jače mreže organizacija KPH, SKOJ-a, omladine, narodnooslobodilačkih odbora i odbora Antifašističke fronte žena. O djelatnosti na tim sektorima u daljnjem tekstu bit će posebno govora, a ovdje se u uvodnom smislu daje najprije sumarni pogled na postignute rezultate:

- broj partijskih organizacija u okrugu Krapina povećao se
- osnovani su i učvršćeni svi kotarski komiteti KPH;
- osnovan je Okružni komitet SKOJ-a, 3 kotarska komiteta, 16 novih

skojevskih grupa, 3 općinska odbora USAOH-a, i 29 novih seoskih odbora USAOH-a;

- osnovan je privremeni Okružni narodnooslobodilački odbor u koji su ušli ugledni ljudi iz naroda, među kojima je bilo i ranijih pripadnika Hrvatske seljačke stranke. Privremeni Okružni narodnooslobodilački odbor se sa svog osnivačkog sastanka obratio narodu Hrvatskog zagorja javnim proglasom koji su potpisali svi članovi Odbora. Proglas je štampan u »Glasu Hrvatskog zagorja« i kao poseban letak koji je rasturen po cijelom Zagorju. Proglas je imao velik odjek u narodu i utjecao je na daljnje opredjeljivanje naroda za narodnooslobodilačku borbu.

U istom periodu osnovana su 4 općinska NOO-a te 66 novih NOO-a u selima.

Delegat kotara Klanjec Stjepan Tuđman sudjelovao je u formiranju Inicijativnog odbora ZAVNOH-a.

Delegat kotara Krapina Ivan Rumbak Živko sudjelovao je na Prvom zasjedanju Zemaljskog antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Hrvatske u lipnju 1943. godine, a delegati ostalih kotara, izabrani kao vijećnici ZAVNOH-a, nisu iz raznih razloga uspjeli sudjelovati na tom zasjedanju:

Osnovan je Okružni odbor antifašističkog fronta žena, zatim 2 općinska odbora AFŽ. te 24 seoska odbora AFŽ-a.

Broj partizanskih udarnih grupa i seoskih partizanskih straža, kojih je u početku godine bilo nekoliko, narastao je do kolovoza 1943. godine na 52.

Takav rad i takvi rezultati u tom istom periodu bili su u kotaru Donja Stubica, kotaru Zagreb (zapadni dio) i u kotaru Ivanec.

Pored osnivanja navedenih organizacija velika pažnja je u toku ljeta i jeseni 1943. godine posvećena organiziranom čitanju naše štampe, te održavanju partijskih i skojevskih kursova, kao i kursova po svim ostalim organizacijama.

Od početka 1942. do jeseni 1943. godine u okrug Krapina su, u cilju pojačanja kadrova upućeni, ili su došli na drugi način, vrijedni i prekaljeni partijski, omladinski i vojni kadrovi, rodom iz Zagorja, i to: Boris Majer Marić, Ivica Kranželić, Ruža Keršovani-Škrinjar, Štefica Šipak Ribica, Josip Družinec Ico, Stjepan Gretić, Mirko Gretić. Mijo Krošelj, Barica Glavač, Franjo Kukulja, Radovan Krišković, Stanka Planine, Josip Špiček, Anka Berislavić, Marica Jurinec, Katica Jančić-Kos, Dušan Gašparović, Darinka Gluhak, Slavko Gluhak, Tomo Kosovec, Hedviga Kosovec, Anđela Bedeković, Drago Hurčak, Ivan Kuhta, Gašpar Jurina, Jura Tucman, Zora Tkalec, Ruža Jerin, Vlado Madarić, Ferdo Mandić, Antun Crnka, Stjepan Strelec, Tonček Fukešin, Vilim Firšt i Stjepan Križnik, Juraj Tucman, Marica Jurinec, Jurina Gašpar, Dušan Gašparović, Franjo Smolčić, Franjo Capar, Stjepan Mesir, Nikola Orsag, Josip Golubić, Stjepan Martinko, Juraj Filipčić, Ivan Hulina, Barica Čizmek, Katica Jančić i Dragutin Domitrović. Zatim, iz Kalnika su se vratili u Zagorje u cilju priprema i formiranja Drugog zagorskog partizanskog odreda Josip Špiranec Pintar i Joža Vidiček, a zatim Ivica Družinec, Vlado Vidiček, Drago Huršćak, Tomo Lončar, Gusta Kocijan, Drago Bedeković, Branko Gretić, Ferdo Klasić i drugi. Svi ti drugovi bili su kod formiranja Drugog zagorskog odreda i kasnije jezgro rukovodećeg kadra Zagorskog odreda, a kasnije Zagorske i drugih brigada.

Povjerenstvo Centralnog komiteta KP za sjevernu Hrvatsku 15. ožujka 1943. godine ocijenilo je daje rad u stubičkom kotaru slab te u pismu Okružnom komitetu KPH Zagreb, koje je potpisao Marko Belinić, ukazuje na usko djelovanje i kritizira Okružni komitet zato što nije uspio ponovno organizirati kotarski komitet za Donju Stubicu.

Kotarski komitet, koji je Pavao Žukina obnovio krajem 1942. godine, nije bio dovoljno aktivan i nije odgovorio zadacima koji su se pred njega postavljali.

Nakon pisma Povjerenstva CK KPH Okružni komitet Zagreb poduzima mjere za organizaciono sređivanje kotarskog komiteta i njegovo osposobljavanje za rad. Za sekretara komiteta poslan je u svibnju 1943. iz Zagreba Krošelj Vilko Mijo, do tada član i sekretar rajonskog komiteta Maksimir u Zagrebu. Novi, popunjeni kotarski komitet konstituiranje krajem mjeseca svibnja 1943. godine. Komitet je imao 9 članova i to: Krošelj Vilko Mijo, polit, sekretar; Debanić Mirko Međimurec, org. sekretar, Čimek Vid Mokri, Fijan Vid Nacek, Muhek Stjepan Podgorac, Kamfelja Stjepan Šuco, Đakman-Glavač Barica Strina, Anton Tuđen Toni, Franjo Kukolja Mika, ujedno sekretar Kotarskog komiteta SKOJ-a.

Na sastanku Komiteta u srpnju, kojemu je prisustvovao član Povjerenstva Centralnog komiteta za sjevernu Hrvatsku Stipe Ugarković, raspravljano je o političkoj situaciji u kotaru i konstatirano da je ona veoma povoljna i da postoje dobri uvjeti i raspoloženje naroda, posebno omladine, da se odazovu za masovniju mobilizaciju u Zagrebački odred čije je formiranje bilo predviđeno. Odlučeno je da se pripremi i održi šire savjetovanje na kojem će se razmatrati organiziranje NOO i mobilizacija za Odred.

Ovo savjetovanje je pripremljeno i održano u kolovozu 1943. godine u selu Šagudovac u kući Josipa Dominikuša. Savjetovanju su, osim članova komiteta, prisustvovali sekretari partijskih ćelija, članovi Kotarskog komiteta SKOJ-a i predstavnici društveno-političkih organizacija i organa koji su bili do tada formirani. Savjetovanju je prisustvovao Milan Kuren Gubec u svojstvu člana Okružnog komiteta i političkog komesara Zagrebačkog odreda u formiranju. Iz izvještaja komiteta vidi se da se komitet sastajao svakih 14 dana. Ovi sastanci i savjetovanje zaslužuju posebnu pažnju zbog toga što su predstavljali prekretnicu u političkom životu kotara s obzirom na slijedeća pitanja: na razvoj masovnih političkih organizacija, na masovnu dobrovoljnu mobilizaciju omladine za NOVJ i stvaranje NOO kao organa nove revolucionarne vlasti.

U toku ljeta 1943. godine formirana su tri općinska komiteta. Općinski komitet za Gornju Stubicu sačinjavali su: Ciglenički Ignac Kolar, sekretar, Novosel Josip Boltek, Ciglencečki Franjo Mali i Andrija Znika. Članovi općinskog komiteta za Bistricu bili su: Hunjak Mijo Brzi, sekretar, Vrtarić Ljubomir i Muhek Stjepan, a općinskog komiteta za Bistru: Fijan Vid Coha, Valent i Josip Špiček, Stjepan Novosel, Nikola Poljak, Ivan Poljak, Nikola Belušić, Martin Breko i Mato Cipek.

Krajem 1942. godine obnavljane su partijske ćelije u mjestima gdje su u proljeće bile razbijene i čiji su članovi poginuli ili pohapšeni, a formirane su i nove. Partijske ćelije su sada obnavljane na mnogo široj osnovi, jer je situacija nalažala da partijska organizacija bude sposobna da rukovodi pokretom koji se sve više razvijao u širinu.

Najveći broj članova Partije odlazio je u partizane, a do svog odlaska mnogo su pridonijeli svojim radom na terenu u kotaru mobilizaciji omladine i širenju narodnooslobodilačkog pokreta. Inače, zbog čestih i većih pomjeranja kadrova u jedinice i na razne dužnosti, na terenu u kotaru osjećao se nedostatak kadrova. Kako se vidi iz izvještaja Kotarskog komiteta, na terenu u kotaru djelovalo je oko 25 do 30 članova Partije.

Od početka NOB-a izrastali su novi, domaći, dobri aktivisti i organizatori NOB-a, od kojih su već u toku proljeća 1943. godine pa nadalje oni najbolji, najaktivniji i najborbeniji uzdizani za članove Okružnog komiteta KPH i SKOJ-a, kotar-

skih komiteta KPH i SKOJ-a, zatim okružnih i kotarskih rukovodstava NOO-a, AFŽ-a, USAOH-a i JNOF, te za rukovodioce udarnih grupa i partizanskih deseti-
na, a zatim za vojne i političke rukovodioce u odredima i brigadama. Mnogi od tih
aktivista su poginuli, a preostali su časno izvršavali svoje dužnosti do kraja
oslobodilačkog rata kao i u poslijeratnoj socijalističkoj izgradnji. Oni su opravdali
povjerenje koje im je ukazala Komunistička partija, narodnooslobodilački pokret i
sam narod, pa njihova imena navodim po tadašnjim kotarima.

U ovom prikazu neće biti ponovljena imena naprijed spomenutih članova
Okružnog komiteta KPH, rodom iz pojedinih zagorskih kotara.

Dakako da i ovaj popis ima eventualnih propusta unatoč mnogih napora
prigodom sastavljanja ovog prikaza.

KOTAR KLANJEC

Bogović Ivan (Matija), Posavec Milan, Milčić Jožica, Iveković Krsto, Sladović
Zdenka, Iveković Svetozar, Jäger Alfred, Jäger Helmud, Broz Pavao, Šoštar Franjo, Šoštar
Viktor, Šepetavc Milan, Zidanić Ignac, Plečko Franjo, Plečko Marek. Bogović Štefa, Krivak
Rudolf, Plečko Jura, Bartol Stjepan, Bartol Štefa, Lovrečić Anka, Pavliša Slavko, Pavliša
Mijo, Ježek Miško, Ježek Andela, Ježek Marica, Ježek Ljubica, Horvatek Janko, Balija Joža,
Balija Stjepan, Kralj Slavko, Masnjak Josip, Masnjak Branko, Masnjak Barica, Šimunjak
Mirko, Šimunjak Josip, Šimunjak Anka, Berislavić Anka, Berislavić Mijo, Berislavić Stjepan,
Hlac' Franjo (Belas), Rihtar Mirko, Petruša Vilim, Halambek Mirko, Antolić Boris, Tuđman
Stjepan, Tuđman Franjo, Tuđman Stjepan (mladi), Tuđman Ivica, Sever Josip, Brković
Martin, Zrne Rudolf, Zrne Slavko, Starešina Albin, Jurina Viktor, Špoljar Milan, Vinković
Vilim, Capar Pero, Besednik Franjo, Jemrić Dragee, Siročić Janko, Rožić Francek, Štritof
Franjo.

KOTAR KRAPINA

Rafaj Drago, Katalenić Ivan, Nežmahen Stjepan, Božić Ivica, Božić Jagoda, Frankol
Josip, Škrlec Franjo, Družinec Ivica, Družinec Drago, Belošević Mirko, Katalenić Valent,
Katalenić Milka, Vraničar Petar, Turniški Zdenka, Gretić Branko, Gretić Franjo, Gretić
Mirko, Gretić Stjepan, Družinec Josip (Ico), Družinec Drago, Družinec Micika, Družinec
Ignac, Klasić Branko, Klasić Pepica, Klasić Ferdinand, Klasić Leonard, Krog Stjepan,
Makar Dragica, Kunštek Cvijeta, Horvat Vilim, Herceg Kata, Kovačec Stjepan, Kovačec
Slavko, Kovačec Milka, Strmečki Ivan, Forjan Dragutin, Habjanec Antun, Ranogajec
Mirko, Horvat Leopold, Klasić Mirko, Broz Dragutin, Rumbak Ivan (Živko), Rumbak
Janko, Kunštek Milan, Presečki Slavko, Presečki Ignac, Sopek Janko, Bešenski Zvonko,
Barušić Mirko, Richtar Petar, Majerić Blanka, Tarle Mile, Vinceljak Viktor, Vinceljak
Stjepan, Malogorski Ivan, Rihter Viktor, Košutić Ljudevit, Kos Vanča, Kos Milka,
Lovrenčić Branko, Durkin Petar, Drakčević Gabrek, Drakčević Barica, Škreblin Jura, Jadek
Andrija, Posavec Mimica, Huis Cvijeta, Borovčak Ivan, Rafaj Gabro, Rafaj Miroslav, Rafaj
Maša, Černjević Tina, Lesjak Ivan, Turk Mirko, Löw Branko, Fizir Ivica, Cesaree Milan,
Pavić Vida, Šanjug Vida, Koprivnjak Rudolf, Vincelj Stanko, Petrak Alojz, Poslončec Pavao,
Mužar Slavko, Peček Ruda (Belec), Pondeljak Dragutin, Haramina Stjepan, Haramina Janko,
Šerek Dragutin, Jambrek Ivan, Ravenski Franjo, Florjan Janko, Peček Milan, Malogorski
Stjepan, Malogorski Stjepan (mladi). Hrvoj Ivan, Cvetko Milan, Prelčec Dragutin, Topolovec
August, Jambrek Tomo. Kiseljak Ivan, Mužek Josip, Živičnjak Josip, Zajec Mirko, Salković
Josip, Horvat Ivan (Jazvine), Horvat Ivan (Radoboj), Horvat August, Maligec August,
Grabar Ladislav, Grabar Verona, Novak Slavica, Hrčeg Štef, Konjić Stjepan, Hlevnjak Ivan,
Ovčariček Alojz, Belošević Rudolf, Belošević Rudolf (Hlevnica), Šoštarić Ladislav Laci, Kla-
sić Mato, Hršak Stjepan, Varjačić Drago, Kovačec Slavko, Kovačec Janko, Šalković Stjepan,
Miljan Janko. Miljan Julius, Košutić Martin, Kranjčec Dragutin, Kranjčec Petar, Leljak Jan-

ko, Štefanić Valent, Kablar Stjepan, Lovrenčić Mirko, Lovrenčić Đuro, Palčec Stjepan, Zubić Janko, Merkaš Slavko, Belačić Stjepan, Kunštek Milan, Balenec Janko, Zajec Mirko, Kunštek Josip, Frljužec Marko, Puh Rudolf, Puh Julius, Puh Janko, Puh Stjepan, Frljužec Slavko, Sopek Janko, Sopek Ivan, Sopek Rajko, Presečki Rudolf, Novak Josip, Špoljar Mirko, Korat Drago, Korat Josip, Korat Mirko, Pilića Ivan, Pilića Dragutin, Pilića Rudolf, Kuhar Ivica.

KOTAR PREGRADA

Tkalec Josip. Tkalec Franjo. Jureković Jaša. Bednjanec Ljudevit. Halapir Ivan, Kuhar Miško, Blažun Andrija, Špiljak Franjo, Jutriša Josip — Janko (narodni heroj), Krivec Marijan, Gluhak Mijo, Hostić Konrad, Hlupić Alojz, Bosnar Stjepan, Podboj Josip, Gluhak Marcel, Koštrun Vinko, Antoniće Mijo, Barić Đuro, Plečko Ljudevit, Plečko Stjepan, Ljubić Dragutin, Jutriša Josip, Brošić Vinko, Debeljak Alojz, Mišak Alojz, Grilec Milan (Hunski), Krsnik Dragutin, Gorupić Branko, Cvek Vilma, Svečak Josip (Žuti), Hohnjec Dragutin, Šaš Željko, Sinović Stjepan, Šoštarić Josip, Antolić Dragutin, Leskovar Branko, Oreški Radek, Očko Josip, Crnić Ivan, Antolić Dragutin, Šivak Slavko, Podboj Josip, Štimac Josip.

KOTAR ZLATAR

Špiranec Josip, Vragović Gabro, Mrkoci Marija, Čajko Janko, Glumpak Drago, Šipak Štefica, Brlek Milan, Kosovec Vera, Vidiček Rudolf (Veselić), Gluhak Ljudevit (Drotar), Lončar Ankica, Brlečić Franjo (Stanek), Jurec Janko, Crneković Martin (Top), Čukelj Stjepan (Cvek), Vidiček Gabro, Božićek Franjo, Bartolec Josip. Gluhak Rudolf, Gluhak Slavko, Uroić Florijan, Kosovec Tomo, Šćurić Bolto, Pušelj Josip, Brlečić Ivan, Sambolić Pepek, Vugrek Aleksandar, Jadan Evica, Čleković Ljubica, Vragović Zorica, Gluhak Darinka, Slavka Rohak. Ivan Gluhak, Valent Tomašević, Juraj Sambolić, Zvonko Zvonar, Rohan Marženka, Rohan Ankica, Jakuš Draga, Švec Mirko (Imbro), Gluhak Zvonko, Bedeković Drago, Vidiček Vilko, Jurec Ljubica, Čorko Vilko, Tovernić Gabro, Sambolić Ivica, Folnović Dragutin, Zvonar Zvonko, Jakuš Danica, Čiček Duka, Mrkoci Slavko, narodni heroj, Mrkoci Stjepan, Vidiček Josip, Vidiček Vlado, Ban Franjo, Pozaić Stjepan, Hurčak Drago, Lončar Tomislav, Kreber Stjepan, Klarić Gabro, Glumpak Stjepan, Pozaić Vlado, Meštrović Ruda, Mrkoci Dragutin, Brlek Vinko, Brlek Dragutin, Kunović Ivica, Frčko Dragutin, Cimić Tomo, Prestar Ivica, Kadoić Nikola, Bertić Valent, Rožman Juraj, Kiternaš Blaž, Kiternaš Đuro, Žeželj Franjo, Kunić Gabrijel, Vučković Slavko, Novosel Stjepan, Pavlović Gabro, Herceg Franjo, Sambol Franjo, Kosovec Milan, Vučković Stjepan, Hacek Milan, Mrkoci Gabro, Mrkoci Ruda, Mrkoci Antun, Habajec Joža, Habajec Gusta, Glumpak Franjo (Špacman), Vragović Franjo, Jakuš Adolf, Mlinarić Rudolf, Petrovečki Alojz, Glumpak Petar, Špiranec Josip, Rukljač Zvonko, Jurčec Alojz, Novosel Rudolf, Jakuš Blaž, Lončar Ivan, Gregurek Stjepan, Žabčić Venceslav, Mlinarić Stjepan, Valjak Josip, Maleković Milan, Gazdek Dragutin, Deriš Stjepan, Sedlar Švec Mirko, Hađina Franjo, Lugarić Vinko, Čiček Juraj, Bedeković Branko, Glumpak Dragutin Špacman, Bedeković Vida Anđela udata Žeželj, Curiš Ljudevit, Gluhak Vlado, Špoljar Valent, Sadaić Franjo, Božić Drago, Kosovec Milan, Hađina Vinko, Božić Andrija, Mikulčić Franjo, Božić Milan Sivi, Čukelj Franjo, Cerovec Vlado, Špoljar Vinko.

KOTAR DONJA STUBICA

Kuren Milan (Gubec), Čizmek Vid, Čizmek Marko, Kufta Ivan, Bočina Josip. Novosel Ivica, Čukelj Fabijan, Glavač Barica, Brezovečki Mato, Hunjak Mijo, Obad Tomo, Ciglencečki Franjo, Krkač Stjepan, Landripet Ivan, Kletuš Zlatko, Orešić Fabijan. Bakran Rudolf, Poturica Ivan, Šćuric Andrija, Potočki Ruža, Šišak Petar, Kufta Franjo, Dominkuš Stjepan, Gredičak Božo, Đundek Stjepan, Solenički Nikola, Hađina Franjo, Čičko Josip, Muhek Stjepan, Beljak Anka, Tuden Antun, Kemfelja Josip, Kemfelja Stjepan, Fijan Vid, Hudek Šime, Cesaree Dragutin, Prlić Ivan, Hanžek Rudolf, Humljak Ruda, Gulić Franjo, Gulić Josip, Špoljar Josip, Švec Josip, Ninković Stjepan, Grgurić Rok.

KOTAR ZAGREB (zapadni dio)

Lončar Pavao, Kuhada Nikola, Šimunić Vid, Vrabec Ivan. Golubić Josip, Šepec Josip. Martinko Stjepan, Jančić Franjo, Ledinski Pavao, Novosel Stjepan, Filipčić Juraj, Hulina Ivan, Orsag Nikola, Beluhan Pavao. Butorac Drago, Horvatić Pavao (Štana), Tucman Đuro. Kuš Josip. Filković Stjepan. Mesir Stjepan. Hruševar Mijo, Almer Ivan. Fabek Stjepan, Skledar Jurica, Vincek Zvonko. Klokočar Vinko, Maleković Stjepan, Baća Josip, Jurman Ivan, Bosak Stjepan, Crček Stjepan. Bartolić Stjepan, Gregorin Nikola, Todinov Tomo, Švajcar Josip, Davčić Petar, Novak Ivka, Balja-Pužar Zora, Vrabec Edo, Petek Ljudevit. Skomrak Ivan, Rakar Mijo, Žnidarić Ivan, Hanzir Matija, Debeljak Alojz, Hanzir Ivan, Babić Mirko, Cerinski Josip, Kušević Vilim, Štipak Dragutin, Horvatić Juraj, Sutlar Stjepan, Širanović Stjepan, Hrvol Ivan, Nad Juraj, Zbukvić Ivan, Šoštarić Josip, Valent Nikola, Drenski Josip, Hotko Jura, Hotko Ivan, Šoštarić Pavao, Šoštarić Juro, Hotko Pavao, Jurman Vid, Hanzir Franjo, Vunetić Vera, Jurman Ivan, Jurman Vlado, Širanović Josip, Šimunić Stjepan, Širanović Nikola, Horvatić Pavao, Ključarić Ljudevit. Bukovina Josip, Peruša Stjepan, Suša Nikola, Bzik Mirko, Jandras Josip. Tucman Stjepan. Turk Josip. Škovran Ivan, Jandras Dragutin, Rakoci Dragutin, Jandras Nikola, Mikuljan Marijan, Štipak Antun.

KOTAR IVANEC

Šmit Franjo, Ivić Mirko — Šiljo, Čus Franjo, Kušter Ivan, Žiher Vinko, Galić Josip. Oreški Mato, Pernek Antun, Jelenko Juraj, Kralj Jelica, Ferek Ivan, Klas Ruža, Bregović Josip, Posinović Vinko, Žiher Terezija, Kralj Zdenka, Gregurec Andela, Ivica Anka, Vrček Magda, Bregović Francika, Pernjek Marija, Hudinčec Lovor, Vrček Andro, Gorup Josip, Baniček Janko, Habrka Alojz, Gašparić Tomo, Geček Franjo, Lukavečki Dragutin. Grabrovec Ciro, Kušen Andrija, Putarek Božo, Šostarek August, Horvatek Mirko, Murić Josip, Sajko Ivan, Strmečki Stjepan, Buder Ivan, Kušen Ivan, Vrček Ivan, Posinović Miro, Grabrovec Đuro, Milec Pavao i Brezni Josip.

SPOMENIK PALIM BORCIMA U LUGU POZNANOVEČKOM

U znak poštovanja prema njima osobno i prema njihovom rodnom kraju napominjemo da u ovom prikazu nisu navedeni mnogi drugovi i drugarice koji su rođeni u pojedinim kotarima Zagorja, a koji su bili učesnici i organizatori NOB-a izvan Zagorja, kao:

Josip Kraš, narodni heroj, Pavle Gregorić, narodni heroj, Janko Lisak, narodni heroj, Izidor Štok, narodni heroj, Rudolf Kroflin. narodni heroj. Ivo Gluhak, narodni heroj, Pero Car, narodni heroj, Josip Prša, narodni heroj, Nikola Slivonja, Andrija Muhek, Josip Leljak, Marija Lovrenčak, Dragutin Bočkaj, Franjo Škrlec, Dragutin Pracaić, Zlata Bedeković, Alojz Brlek. Franjo Brlek, Rudolf Gluhak, Anka Rakoci rod. Tucman, Nikola Slatković, Ivan Jakopović, Martin Lončar (Tino), Josip Drvar, Anđela Pavlinić rod. Drvar, Gahro Glanoč, Josip Krklec, braćni par Bajš. Rudolf Car i mnogi drugi.

Na ovom mjestu želimo, i kao čast i kao dužnost Zagoraca, citirati riječi druga Tita koje je izrekao na velikom narodnom zboru u Krapini 10. V 1952. godine:

»Zagorski narod nije davao samo žrtve na svojem vlastitom tlu, ovdje. Sinovi zagorskog naroda bili su raštrkani širom naše zemlje, u mnogim drugim krajevima, svugdje gdje se vodila borba za oslobođenje naše zemlje od okupatora i kvislinga. Svugdje su bili i sinovi Zagorja prisutni i dali svoj doprinos.«

Istovremeno i paralelno sa stvaranjem opisane mreže organizacija NOP-a u toku proljeća i ljeta 1943. godine, sve partijske snage i druge organizacije NOP-a izvršile su veliku ofanzivu na čitavom području Hrvatskog zagorja u cilju daljnje diferencijacije i opredjeljenja u redovima mjesnih, općinskih i kotarskih funkcionara Hrvatske seljačke stranke; općinskih načelnika i bilježnika: jednog dijela svećenika; pojedinih mjesnih ili općinskih ustaških funkcionara koji se nisu okaljali narodnom krvlju, a koji su pokazali znakove izvlačenja iz ustaštva i prijanjanja uz NOP. U tom cilju su obavljeni brojni pojedinačni razgovori s tim licima, provjeravane su na djelu njihove verbalne izjave, ali su istovremeno vršena i energična upozorenja, javne kritike i opomene kao i smrtne presude i njihovo izvršenje nad tvrdim i neprijateljski raspoloženim pojedincima.

Ta politička ofanziva dala je dobre rezultate. Mnogi mjesni, općinski i neki kotarski funkcionari Hrvatske seljačke stranke pristupili su NOP-u, kao:

Stjepan Nežmahen, Joža Horvat, Jura Podolšak. Lacko Lojina, Stjepan Kunštek, Andrija Hršak, Adalbert Podhraški, Milan Podhraški, Pavao Mihalinač, Stjepan Pustajec, Imbro Zebec, Josip Pintar, Vinko Pracela. Antun Pracela. Stjepan Barbić, Feliks Moherski, Stjepan Sagi, Franjo Patrčević, Franjo Lukaček, Blaž Fotez, Blaž Hrižanec. Antun Potisk. Florijan Ban. Stjepan Škrlec i Josip Hlašč. To pokazuje da je utjecaj HSS-a slabio i da je 1943. opao do minimuma.

Od svećenika pristupili su NOP-u:

Albert Herceg 1942. godine (Luka), Marcel Novak (Tuhelj), zatim Janko Dumbović (Bedekovčina), Juraj Cenkić (Konjščina) i Ivan Vlajnić (Zajeзда). I to je bila potvrda da je dotadašnji vjerski utjecaj katoličke crkve u Zagorju sve više slabio.

Tom političkom i vojnom aktivnošću u ljetu i jeseni 1943. godine u velikom broju općina potpuno su razbijeni općinski organi stare vlasti, a mnogi općinski bilježnici i blagajnici su se aktivno uključili u narodnooslobodilački pokret, kao:

Mirko Kiseljak, Valent Rumbak. Ladislav Laci Šošarić. Albin Seljan. Josip Gržetić, Josip Žiger, Josip Čuk. Juraj Cipriš, Andraha Stjepan, Bašlin. Bregović, Jakovina, Šert, Ljudevit Herceg i Antun Bahat.

O tim zbivanjima i njegovim posljedicama po ustašku vlast rječito govori izvještaj kotarskog predstojnika u Krapini početkom jeseni 1943. godine, u kojem među ostalim stoji:

»Usljed neprijateljske promičbe kao i uslijed učestalih partizanskih nedjela, danas se primjećuje zaostatak u cjelokupnom radu u svim državnim i posebničkim uredima na području kotara Krapina. Sam kotar danas nema veze sa nijednom općinom. Pošta kao i razni sudski pozivi ne mogu se odpremiti u nijednu općinu u selo, jer dosadnji nosioci pošte tj. dostavljači i lugari ne mogu po nalogu partizana više vršiti svoje dužnosti.«

Takva situacija je približno bila u čitavom Zagorju.

Naravno, ni neprijatelj nije mirovao. Naprotiv poveo je ljeti 1943. godine veoma smišljenu i lukavu protuofenzivu. Naime, u to vrijeme općeg razmaha NOB-a u Hrvatskom zagorju i neprijatelj je pored ustaške propagande, represalija i hapšenja po selima otpočeo ponovno veću aktivnost preko ostataka Mačekovaca i klera s novim parolama i akcijama kao: »U vojsku se mora ići jer će to biti vojska HSS-a«; rasturalo se neke letke sa potpisom »Glavni pomoćni štab NOVH«, itd. Te mjere, međutim, nisu imale većeg značenja, ali nisu bile ni bezopasne, a nije to bio ni posljednji pokušaj.

Zagorska četa

Osam dana nakon Savjetovanja partizanske udarne grupe u kotaru Zlatar napale su domobransku posadu na željezničkoj stanici u Konjščini. Zaplijenjeno je 13 pušaka, nešto bombi i druge opreme, te su demolirani svi telefonski i telegrafski uređaji.

U toku ožujka i travnja upućene su tri grupe mladića (iz Kotara Klanjec, Krapina i Zlatar) u Kalnički partizanski odred pa je od njih i Zagoraca koji su prije bili u Kalničkom odred u ubrzo formirana Zagorska četa Kalničkog partizanskog odreda, u kojoj su bili:

Mrkoci Slavko	komandir čete	Zvonar Zvonko	
Kolenko	komesar čete	Hunjek Đuro	
Mrkoci Stjepan	zamjenik komandira čete	Ivanušić Stjepan	
Balun Stjepan	vodnik 11 voda	Čopor Stjepan	
Družinec Ivica	zamjenik komesara čete	Lončar Tomo	
Gretić Branko	delegat voda	Košuta Marijan	
Gregić Franjo		Strmečki Franjo	
Droždek Aleksa	delegat voda	Katalenić Stjepan	
Vidičeg Vlado	desetar	Drobec Stanko	
Belošević Rudolf	ekonom čete	Kuhar Mijo	komesar čete
Loborčec Blaž	mitraljezac	Maligec.....	
Žerjavić Luka	mitraljezac	Mrkoci Dragutin	kurir čete
Družinec Dragutin		i drugi.	
Klasić Ferdo			
Belošević Rudolf (Anđelina)			

BORCI ZAGORSKE UDARNE ČETE KALNIČKOG PARTIZANSKOG ODREDA

Zagorska četa je već u svibnju 1943. godine došla u Hrvatsko zagorje sa zadatkom da pored akcija na manja uporišta, radi na prihvaćanju novih dobrovoljaca, da njena prisutnost u Hrvatskom zagorju pomaže politički rad u narodu, te da prodre sve do slovenske Kozjanske partizanske grupe koja je djelovala u području Kozja, tj. između Šmarja i Brežica.

Četa je uz više borbi i neprijateljskih napada došla do prostora između Krapine i Pregrade (selo Putkovec) gdje je bila žestoko napadnuta, pa se otuda počela postepeno povlačiti opet prema Kalniku. Boravak i prolaz čete kroz veliki dio Zagorja imao je veliki značaj za politički rad i mobilizaciju omladine radi razvoja udarnih grupa.

Neprijatelj je budno pratio kretanje čete i stalno ju je napadao, a njeno djelovanje kao i djelovanje terenskih udarnih grupa sve više gaje zabrinjavalo. To se najbolje vidi iz slijedeća dva neprijateljska dokumenta o stanju u Hrvatskom zagorju u proljeće 1943. godine.

»Na području zapovjedništva mjesta Varaždin (misli se na šire područje Zagreba, op. ur.), izgleda kao da među partizanima dobar dio njih sačinjava domaći živalj, koji po danu radi svoj posao, a noću vrši napad.«

»Odmetnici napadaju u sve većim grupama, njih vode domaći ljudi... Glavni cilj im je da pobune rudare u Zagorju, što pokušavaju pomoću letaka; ovo se potkrepljuje činjenicom, da se je nekoliko seljaka iz s. Gornje Jesenje odmetnulo u šumu.

U zadnje vrijeme odmetnike potpomažu i djeca od 14—16 godina, koja vrlo dobro služe za razviđanje.

U toku ovog mjeseca svoje djelovanje partizani su na području Zagreba (operativnom) usredotočili na uništavanje državnih objekata naročito u Zagorju.

Treba naglasiti da sigurnost visokih ličnosti koje se voze u insurgiranom području sa oružanom pratnjom nije zajamčeno ako se ne drži u tajnosti cilj samoga puta.

Dojavna služba prema neprijateljskoj vrlo je slaba. Mještani bojeći se osvete ne javljaju pokrete odmetnika, a ukoliko jave to je obično kasno, čak poslije nekoliko dana.«

Zagorska četa je uskoro prerasla u bataljon »Matija Gubec« Kalničkog partizanskog odreda. Bataljon je imao značajnu ulogu u toku ljeta 1943. godine na Kalniku i u Hrvatskom zagorju. Prokrstarivši Hrvatskim zagorjem, među ostalim, likvidirao je žandarmerijsku stanicu u Desiniću pa je time taj kraj ostao oslobođeni teritorij sa većim područjem skoro godinu dana. Početkom rujna 1943. godine bio je osnova za formiranje brigade »Braća Radić«, prve brigade na području sjevero-zapadnog dijela Hrvatske.

Zbog takve vojne i političke aktivnosti ovdje, na samom pragu Zagreba, u proljeće 1943. godine, neprijatelj je pojačavao svoje političko-propagandne parole, ali bez rezultata, pa im je obilato dodavao represalije i hapšenja rodoljuba, na što je narod odgovarao sve većim i širim priklanjanjem NOB-u.

Ocjenjujući tadanju situaciju, Okružni komitet je donio zaključak da postoje svi uvjeti da se odmah priđe pripremama za osnivanje Drugog zagorskog partizanskog odreda koji bi djelovao na području okruga, a s naslonom na Kozjansko gorje preko Sutle, nasuprot Kumrovca. Stoga je već potkraj svibnja 1943. godine Okružni komitet KPH Krapina odlučio na osnovi inicijative Kotarskog komiteta KPH Klanjec, koji je održavao vezu s Kozjanskim bataljonom, da se priđe formiranju Zagorskog odreda na slovenskoj strani, koji će se povezivati s

LOGORAŠI IZ OKOLICE BEDEKOVČINE (LUG POZNANOVECKI) U LIESINGU KRAJ BEČA, 1943-1944.
GODINE

Kozjanskim bataljonom. Povodom te odluke formirana je četa od 26 boraca koja je potkraj svibnja 1943. godine upućena na Kozjansko s ciljem da bude jezgro budućeg odreda. Za komandira čete izabran je Gabrijel Vragović Crni, za komesara Ivan Jadan Mika, a za sekretara Ruda Vidiček Veselić. Vezu sa Kozjanskim partizanskim odredom uspostavio je Stjepan Iveković Braco preko drugova iz partijske organizacije Klanjca: Milana Posavca, Krste Ivekovića i Milana Šepetavca. Jedne noći, početkom lipnja 1943. godine, grupa je prešla hrvatsko—slovensku granicu između Kraljevca na Sutli i Dubrvice, gdje ju je dočekaio kurir Janez Rožman koji ju je vodio dalje. Na slovenskoj strani dočekala ih je grupa slovenskih partizana vođena komandir čete Ivanom Lekše Jobom iz Kozjanskog bataljona. Dalje su zagorski partizani nastavili put na zapadno pobočje Bohorja gdje je bila smještena baza Kozjanskog bataljona. Tu je održan sastanak kozjanskih i zagorskih partizana na kojem se govorilo o dotadašnjoj i budućoj suradnji u zajedničkoj borbi protiv neprijatelja. Da bi koordinacija bila što bolja, izabran je zajednički štab u koji su ušli Franc Mrazovec i Božidar Gorjan Bogo, komandant i polit-komesar Kozjanskog bataljona, te Stjepan Iveković i Marko Mrkoci. vođe zagorske partizanske grupe. Od tog sastanka sve do kraja narodnooslobodilačkog rata djelovala je kurirska veza između Slovenije i Hrvatskog zagorja. Nakon tri tjedna provedenih zajedno, hrvatski su se borci vratili u Zagorje, a zatim su nastavili put prema Kalniku. Veza

Kozjanskog bataljona sa Zagorjem nastavljena je dalje preko partijske organizacije Klanjca do Okružnog komiteta Krapina, a ujedno je nastavljena zajednička borba kozjanskih i zagorskih partizana protiv zajedničkog neprijatelja.

Nakon toga Okružni komitet ponovo analizira stiuaciju i donosi odluku o stvaranju mnogobrojnih udarnih grupa koje bi zatim trebale prerasti u čete, bataljone i Drugi zagorski odred. Istovremeno je trebalo organizirati takvu mrežu partijskih i drugih narodnosolobodilačkih organizacija koje će biti sposobne da organizacijom snabdijevanja, obavještavanja i prihvata, omogućće održavanje partizanske snage na području okruga usprkos velikoj gustoći naselja, nepostojanja većih nenaseljenih površina, guste mreže saobraćajnica te velikog broja neprijateljskih garnizona, te straža i bunkera za čuvanje prometnica.

Brojne akcije zagorskih partizanskih grupa

Od početka 1943. godine vidljivo je pojačana djelatnost diverzantskih grupa u Zagorju. Neprestano su rušene komunikacije i pojedini neprijateljski objekti, napadane su neprijateljske straže i patrole. Istovremeno su likvidirani ustaški tabornici, suradnici i doušnici čiju je aktivnost neprijatelj nastojao maksimalno razviti u cilju kontrole i uvida u kretanje partijskih radnika, kurira i udarnih grupa.

Prvih mjeseci 1943. po direktivi Okružnog komiteta KPH Krapina generalno su rušene komunikacije, naročito željezničke pruge i mostovi. Organizirano je pripremljen rad udarnih grupa na rušenju željezničkih pruga na svim dijelovima skoro iste noći. Tako je 19. II 1943. god. porušena željeznička pruga na sektoru željezničkih stanica Pušća Bistra, Luka, Vel. Trgovišće, Bedekovčina, Konjščina i Podrute, a na pruži Zabok—Rogatec porušena je pruga između želj. stanice Začretje—Velika Ves, Đurmanec—Hromec i Lupinjak—Rogatec. Paralelno sa rušenjem pruge uništeni su i telefonski stupovi uz želj. prugu. U ovim akcijama uz članove udarnih grupa učestvovao je i veći broj ljudi koji su bili simpatizeri pokreta. Ovakav masovni nastup partizanskih jedinica, tj. udarnih grupa, naprosto je zastrašio neprijatelja, pa su već tada garnizoni bili veoma pojačani na tim dijelovima pruga, tim više što je bila u pitanju i granica Njemačke. 27. II 1943. godine udarna grupa Luka, potpuno je uništila, zajedno s udarnom grupom Pušća, uređaje željezničke stanice Luka, a uništen je i sav uređaj. Odnijeta je ručna blagajna, a sve raspoložive karte su uništene. U tom mjesecu ista sudbina zahvatila je i željezničku stanicu Pušća Bistra, Poznanovac, djelomično i Đurmanec, dok su na željezničkoj stanici Pušća Bistra demontirani herčevi na skretnicama i odbačeni u rijeku Krapinu. Ovom prilikom, prema sjećanju komandira udarne grupe Stjepana Misira Luke, u jednoj nastambi na želj. stanici Pušća Bistra bilo je 15 žandara željezničke bojne koji su iz Zaprešića u toku noći došli u Pušću Bistru, ali se ovi žandari prilikom napada diverzanata nisu pojavljivali da bi ih omeli u radu.

Ustaše su svim silama nastojali da uđu u trag ovakvom partizanskom djelovanju, ali su u većini slučajeva ostali bez rezultata. No, ipak su na neki način doznali za rad aktivista NOP-a u Pluski. Tu su već u kolovozu 1942. uhapsili Josipa Masnjaka, inače oca poginulog Branka Masnjaka Mustafe, njegovu ženu Baricu te

Ignaca Šimunjaka i njegovu ženu Magdicu, pa Maricu Šimunjak koja je prilikom hapšenja izvršila samoubojstvo. Ova hapšenja vršili su ustaše iz Zagreba, a inače je cjelokupnom akcijom rukovodio ustaški zločinac iz UNS-a u Zagrebu Rogić. Vjerni pomagač bio mu je ustaški tabornik Kajner iz Pušće. S ovima su djelovali ustaše iz G. Pušće, kao Joža Kožina, tabornik; Kiseljak, ustaša, načelnik općine i još neki koji su u ustaškoj uniformi opljačkali ovo selo i premlatili uhapšene. Prema izjavi Magdice Šimunjak ovi domaći ustaše najokrutnije su fizički mučili uhapšene u Pušći i Zagrebu. Zaključeno je da se ove ustaše kazni zbog ovakvog odnosa prema narodu. Još 1942. godine Josip Tucman Crni organizirao je likvidaciju ustaškog poručnika Kajnera koji je u neposrednoj blizini Paveličeve rezidencije u Novim Dvorima kod Zaprešića uhvaćen i likvidiran. OK donio je odluku da se i ostalim ustašama koji su se ogriješili o narod sudi pa je Juraj Brković Tucman zajedno sa Stjepanom Misirom Lukom i Brankom Masnjakom Mustafom organizirao u svibnju 1943. godine akciju likvidacije ovih ustaša koji su boravili kod svojih kuća, a po potrebi oblačili ustaške uniforme i odlazili u akcije protiv partizana. Akcija je bila

PARTIZANSKI BUNKER U POZNANOVCU

veoma dobro organizirana tako da niti jedan od ustaša koji je trebao biti likvidiran nije ostao ili pobjegao iako su bili naoružani. Točno u 22 sata članovi udarne grupe zakucali su na prozore ovih ustaša i pohapsili ih. Likvidirani su na jednoj livadi između Hruševca i Pluske uz prethodno čitanje presude narodnog suda koju je sastavio OK. Članovi udarnih grupa bili su ilegalci ili pak nekompromitirani pojedinci. Iako su ljudi prepoznavali partizane, nije došlo do toga da bi bilo tko izdao osobe, koje su likvidirale gore navedene ustaše.

Sredinom veljače 1943. godine na inicijativu Marka Mrkocija Bertaša udarna grupa organizirala je napad na Konjščinu, i kako je već spomenuto, zarobila domobrane i sav ratni materijal.

Nakon prve akcije udarne grupe Pušća na željezničku stanicu Pušća Bistra, uslijedile su brojne akcije neprekidnog rušenja željezničke pruge. U njima je sudjelovao veći broj mještana iz Kupljenova, Hruševca i Pluske. Posebno je značajnu ulogu odigrala udarna grupa Pušća u osiguravanju kanala Zagreb—Hrvatsko zagorje, preko kojeg su stalno dolazile veće ili manje grupe novih boraca u NOVJ. Tu svoju borbenu djelatnost udarna grupa Pušća provodila je sve do kraja rata.

27. III 1943. godine odvrtnjem šarafa na tračnicama između želj. stanice Pušća Bistra — Zaprešić srušen je osobni vlak kojom su se prilikom lokomotiva i još dva vagona survivali u jarak.

Takvo stanje dovelo je do toga da se neprijatelj nije usudio patrolirati i kontrolirati objekte s jednim ili dvojicom vojnika već su prugu čuvale veće grupe vojnika.

U travnju 1943. godine Vilim Petruša Capar i Branko Masnjak Mustafa doznali su da je iz sela Marenje došla neka grupa ljudi obučena u sportska odijela i da se zanimaju za partizanske grupe, jer bi željeli pristupiti NOP-u. Mustafa, koji je u to vrijeme bio komandir udarne grupe, i Capar otkrili su da se radi o agentima UNS-a i likvidirali ih.

13. IV 1943. godine uz prethodnu pripremu Milana Šepetavca, rukovodioca udarne grupe u Kraljevcu na Sutli, organiziran je napad na autobus koji je saobraćao na relaciji Zagreb—Klanjec. Šepetavc je raspolagao detaljnim podacima koliko će se ustaša voziti u autobusu prilikom dolaska iz Zagreba. Svatko je u toj akciji imao određeno mjesto gdje će se nalaziti u vrijeme napada. Petruša Ivan zajedno s Petruša Vilimom Caparom imao je zadatak da na cesti zaustavi autobus i da odmah nakon što autobus stane ubaci bombu u autobus. Tom prilikom dat je i otpor iz autobusa jer su u njemu bila dva ustaše iz garnizona Klanjec, jedan financiz Kraljevca na Sutli i jedan gestapovac koji je išao na dopust u okolicu Klanjca. Ova obrana odmah je savladana bez gubitaka. U neposrednoj blizini ovog napada bila su ustaška uporišta Klanjec, Dubravica i Kraljevec na Sutli, a na kilometar daljine nalazila se bivša njemačka granica.

Nakon ovog događaja ustaše su pronijeli vijest da je u ovom napadu učestvovalo preko 200 partizana, a u stvari ovaj napad je izvršilo svega 17 članova udarne grupe.

U okolici Krapinskih Toplica gdje je bilo njemačko uporište, udarna grupa Janka Halapira izvela je nekoliko akcija diverzantskog karaktera. Najveća je ona

koja je izvršena u travnju 1943, kada je preko noći bilo porušeno ukupno 36 telegrafskih stupova. Halapirova grupa imala je za partizansku jedinicu uvijek pripremljenih rezervnih uniformi svučenih sa neprijateljskih vojnika, kao i oružja.

Značajna akcija izvedena je u svibnju 1943. godine nakon što je Stjepan Iveković Braco, preko drugova iz partijske organizacije Klanjec: Milana Posavca, Krste Ivekovića i Milana Šepetavca, pripremio odlazak naprijed spomenute zagorske jedinice na područje Kozjanskog odreda. Tom prilikom je Petruša Vilim Trušić veoma požrtvovno izvršio teški zadatak na njemačkoj granici gdje je ova grupa trebala prijeći preko rijeke Sutle. On je prerezao žicu i s nje izvadio bombe, te na taj način oslobodio prolaz ovoj grupi. To je bilo teško učiniti zato što je njemačka granica bila veoma dobro čuvana.

U svibnju 1943. godine dolazi do masovnog uništenja željezničke pruge kojom su prilikom porušena i 4 cestovna mosta. Na pruzi Zagreb—Varaždin i Zabok—Rogatec porušeno je pruge više od 3000 metara, a uništeno preko 150 tei. stupova. Ovu akciju pomogli su mahom svi seljaci iz okolice. Nije bio rijedak slučaj da su ljudi po noći rušili, a po danu bili mobilizirani od neprijatelja za popravak ovih objekata. No, unatoč svemu tome nije se dogodilo nikakvo izdajstvo, nije bio nitko uhapšen zbog ovakvih akcija.

O takvim akcijama najbolje svjedoče izvještaji ustaškog redarstva iz Zagreba koji ne samo da govore o tome da se Zagorje diglo mahom na ustanak, već priznaju da partizane čine seljaci koji su tokom dana kod svojih kuća, a preko noći su partizani. Napominje se da partizane pomažu i djeca od 14 do 16 godina. U tim izvještajima dosta se točno zapaža da terenske partizanske jedinice tvore seljaci iz okolnih mjesta, koji pripremaju napade, izvrše izvidničku službu, a osim toga ruše željezničke pruge i pale državne zgrade po nalogu vojnih jedinica. Ta kolaboracija između terenskih i vojnih jedinica omogućava da se brzo stvori velika udarna jedinica i da se u tren oka izgubi. Vojne jedinice su operativne jedinice koje vrše sve operacije uz pomoć terenskih jedinica, tj. organiziranih domaćih ljudi koji ne napuštaju svoja mjesta. Takvih izvještaja bilo je sa područja župe Zagorje mnogo.

RODNA KUĆA NARODNOG
HEROJA IVICE GLUHAKA U
KONIŠČINI

Dakle, neprijatelj je otvoreno priznao da je u Zagorju pokret uzео takvog maha da je ustaški režim nemoćan, makar je plašio narod logorima i svim ostalim.

U noći između 11. i 12. svibnja 1943. godine udarna grupa Luka, Stubica, Poznanovec - i Pušća uništila je preko 600 metara pruge na dijelu Zaprešić—Konjščina i spalila je željezničku stanicu Ključ, dok je udarna grupa u Desiniću uništila poštu Desinić i zaplijenila 300000 kuna.

Veoma živu borbenu djelatnost razvile su partizanske grupe na području Konjščine, Hrašćine Trgovišća pa sve do Zlatara i Budinščine. U siječnju 1943. u selu Pešćeno partizansku grupu osnovao je Ljudevit Gluhak »Drotar«. U isto vrijeme, ili nešto kasnije, osnivaju se grupe u Donjoj Konjščini, Brlekovu, Jertovcu i za sela Jelovec, Galovec i Krapinsko Selo. Sve ove grupe bile su dosta dobro međusobno povezane. Glavni cilj njihova djelovanja bio je onesposobljavanje pruge Zagreb—Varaždin na dionici između Zlatar-Bistrice i Budinščine. Tu su se akcije provodile gotovo svakog tjedna. U njima su sudjelovali i brojni seljaci iz okolnih sela, tako da je u nekim akcijama bilo prisutno i do 300 ljudi.

Te su grupe poduzele u toku ljeta 1943. niz uspješnih zajedničkih akcija u rudnicima Pešćeno, Gornja Konjščina i Maretić. Time je uveliko onemogućavan rad rudnika, a jedan broj rudara se priključio NOP-u. Zahvaljujući tim akcijama dolazilo se i do potrebnog eksploziva za poduzimanje daljnjih diverzantskih akcija.

Ove su grupe, pored oružanih akcija, bile inicijatori i organizatori niza političkih skupova u pojedinim selima. Tako je grupa iz Pešečna u ljeto 1943. na inicijativu Gabrijela Vragovića organizirala veoma uspješan miting u školi u Husincu. Tajе akcija imala snažnog odjeka u cijeloj okolici. Još veći narodni zbor održanje u Gornjoj Konjščini. Prisustvovalo mu je oko 500 ljudi. Značajna akcija bila je i paljenje općinske zgrade u Hrašćini.

Zahvaljujući takvim uspjesima i držanju, partizanske grupe su na ovom području stekle veliki politički ugled u narodu. Karakteristična potvrda za to bio je događaj u selu Vrbovi u listopadu 1943. Ondje se pojavila jedna grupa pljačkaša, koja se predstavljala kao partizanska. Ubrzo je bila otkrivena od partizanske grupe Pešečno—Husinec. Organizirano joj je suđenje pred narodom u Vrbovi. Vijest o tom sudjelovanju ubrzo se proširila, tako da su se seljaci obraćali partizanima i za mnoge druge stvari, priznavajući ih kao prave predstavnike narodne vlasti.

Zagorske partizanske udarne grupe u Zagrebu, kasnije nazvane »partizanske udarne grupe zagorskog odreda«, djelovale su u Zagrebu od ranog proljeća 1943. godine i izvršile slijedeće akcije:

Iz Zagreba u Desinić dopremile su dva ciklostil-aparata sa priborom i materijalom, mali tigl stroj za tiskanje, žigove za OK KPH Krapina, kotarske organizacije i jedinice zagorskog odreda, 16 puškomitraljeza, ukupno jedan kamion municije, dosta oružja i opreme; uništile su radiostanicu u tzv. »IX stadionu« na Bijeničkoj cesti; odvele su na teren pred narodni sud ustaškog oficira Danu Petranovića; u pokušaju odvođenja na teren ustaškog generala Vilka Begića, tadašnjeg načelnika generalštaba oružanih snaga NDH, odnijeli su mu dva šmajsera od kojih je jedan bio graviran posvetom Adolfa Hitlera generalu Begiću, zatim sva odlikovanja (18), nešto oružja, opreme i generalsku pelerinu; uništeno je šifrantsko odjeljenje u ministarstvu oružanih snaga NDH u Gornjem gradu; sabotiran je jedan bombarder na aerodromu Borongaj, koji se po polijetanju srušio; pripreman je atentat na Pavelića i Artukovića; pripremano je odvajanje na teren blindiranih bornih kola; uništeno (zapaljeno) je skladište motocikla u kasarni u Ilici; napadnuto je nekoliko ustaških oficira.

U udarnim grupama djelovalo je preko 60 drugova i drugarica. Nosioći akcija i organizacija bili su: Josip Stimac Učo, Josip Jutriša Janko, Crnić Ivan Lif, Podboj Josip Bunjk, Čerlek Ivica, Josip Veselić, Hubak Miroslav Fric, Božo Fiolić Mali, Edo Fiolić, Vilim Lončar Vlado, Valić Slavko, Ivić Milan, Slogar Albin i drugi.

Mjesec dana prije osnivanja II zagorskog odreda, ustaše su uputili četu od 102 žandara da prokrstari Hrvatskim zagorjem i pokaže da partizana nema. Tu četu žandara, na izlasku iz Desinića prema Pregradi, napali su partizani iz sela Marinci i Desinića te je jedan žandar ranjen.

Značajno je bilo djelovanje grupe koju su sačinjavali Stjepan Mršić Mršonja, Dragutin Jambrek, Mirko Šimunjak Hasan, Franjo Gulić Miga i ostali diverzanti sa područja Jakovlja, Pušće i Vrapča. Ova grupa je u svibnju 1943. napravila nagaznu minu od ručnih bombi i postavila je na željezničkoj pruzi između Luke i Pušće Bistre. Lokomotiva je ovom prilikom potpuno uništena, a 2 do 3 vagona surva su se u jarak. U prva dva vagona bili su smješteni ustaše i Nijemci koji su se vraćali iz neke borbe u okolici Varaždina. Učinak je bio više nego dobar, jer je poginulo više od trideset neprijateljskih vojnika.

Poturica Ivan, Fian Nacek i Komiša iz Jakovlja zajedno sa Buncekom i ostalim drugovima pripremili su lipnja 1943. napad između Jakovlja i D. Bistre na kamion koji je iz Oroslavja prevezio za potrebe ustaških agenata bale štofova. Ovaj kamion imao je dva sprovodnika, naoružane ustaše, koji su prilikom napada na kamion pokušali dati otpor ali su likvidirani. To je bio veoma smion pothvat udarne grupe iz Jakovlja, tim više što je ovaj predio ceste neprijatelj veoma dobro osigurao. Kroz Jakovlje je malo kad mogao proći neprijateljski vojnik, bilo motociklom ili drugačije, a da nije bio uhvaćen od udarne grupe. Ovaj štof kasnije je predan OK koji ga je podijelio simpatizerima i političkim radnicima. Ovom prilikom treba napomenuti da je ova udarna grupa u tekstilnoj industriji u Oroslavju imala takvu vezu da je točno znala kada se štof tovari i u koliko sati će se nalaziti u Jakovlju.

10. VI 1943. udarne grupe iz Jakovlja i Stubice, s uspjehom su izvršile napad na općinu D. Bistra i tom prilikom spalile općinske spise i uništile telefonsku centralu. Grupa u D. Stubici likvidirala je jednog ustaškog bilježnika koji je uveliko surađivao s ustašama.

Udarna grupa iz Poznanovca u srpnju 1943. godine u sastavu Antun Mrkoci, Milan Mrkoci, te Josip i Mate Mrkoci, Janko Habulin, Jurek Habulin, Vilko Habulin, Vlado Habulin, Franjo Habulin, Janko Jug, Ljubica Jurec i iz Jakuša poduzela je razaranje pruge na dijelu Poznanovec—Lipovec—Konjščina, kojom su prilikom razrušili oko 300 metara pruge i porušili telegrafske stupove. Ova grupa napala je i baraku za smještaj ustaške željezničke bojne u Konjščini i tom prilikom uhvatila dva žandara s »mauzer« puškama.

Diverzantske grupe su bile povezane s partijskim organizacijama zbog prikupljanja informacija o tome da li u nekom kamenolomu ili rudniku ima eksploziva. Drugovi iz partijskih organizacija ozbiljno su shvatili ovu koordinaciju između diverzanata i njih, pa se lakše moglo doći do ekrazita. Tako su se stvarale diverzantske baze. Tako je u Kupljenovom bio konspirativni bunker za smještaj ekrazita kod Viktora Novoselca, u Pluski kod Juraja Smudila, u Jakovlju kod Ignaca Šimeka, U Igrišću kod Josipa Starješine, u Vrapcu kod Tome, borca moslavačkih jedinica, koji je kasnije postao diverzant, u Brdovcu kod Šveca gostioničara, u Šimunčevcu u zagrebačkom prigorju, u Kladušćici kod Marije Bistrice, itd. Kad su bile izvršene sve ove pripreme, prišlo se skupljanju ekrazita. U lipnju 1943. diverzanti su izvršili nekoliko uspješnih napada na rudnik Golubovec,

kamenolom u Podrutama i rudnik u Krap. Strahinju. Na taj način se došlo do preko dvadeset kilograma ekrazita i ostalog potrebnog materijala za diverzantske akcije. Tom prilikom su sva postrojenja uništena i zarobljeno je s puškama i municijom sedamnaest domobrana koji su bili na osiguranju ovih objekata. Domobrani su uglavnom puštani kućama.

U srpnju 1943. uz pomoć udarne grupe Pušća na željezničkoj stanici Pušća Bistra uništena su četiri komada herčeva-skretnica i demolirana je željeznička stanica sa svim uređajima.

Odmah zatim, krajem srpnja, diverzanti Marko Čižmek, Joža Gregorin i Stjepan Švec uspjeli su dignuti u zrak jedan njemački transport između željezničke stanice Zaprešić i Brdovec. Lokomotiva je uništena, a tri do četiri vagona sa njemačkim vojnicima survała su se uz prugu. Drugovi iz Zaprešića, Brdovca i Vrapča dobivali su s velikom lakoćom od željezničara sve podatke o kretanju raznih vojnih trasporta i vojnog materijala iz Zagreba u raznim pravcima.

Značajna je akcija udarne grupe Hromec—Đurmanec, koja je pod rukovodstvom Mirka Beloševića, Dragutina Družinića i Dragutina Varjačića sastavila plan napada na autobus, te sredinom kolovoza 1943. napala autobus u Hromcu. Tom prilikom zarobljena su dva legionara, dva financa i dva žandara te jedan agent policije. Svi su bili naoružani, ali ni jedan nije stigao upotrijebiti oružje jer su ih članovi grupe odmah razoružali. Ove zarobljenike udarna grupa je svukla i pustila kućama.

U kolovozu 1943. Franjo Plečko, rukovodilac udarnih grupa, organizirao je napad na Veliko Trgovišće. Naime, u Velikom Trgovišću neprijatelj je složio zalihu veće količine sijena koje je bilo potrebno za prehranu tegleće i jahaće stoke vojnih jedinica. To sijeno neprijatelj je naprosto otimao od seljaka. Treba napomenuti da je napad na uporište Veliko Trgovišće bio veliki rizik jer je uporište bilo veoma dobro branjeno, a u njemu je bilo osim ustaša i dosta gestapovaca. Udar na grupu je u noći došla prilično nezapažena do kolosijeka gdje se nalazilo sijeno i tu počela sa paljenjem tako da je zapaljeno 5 vagona sijena. Uništena je općinska arhiva sa svim knjigama. Sve instalacije su uništene, a dvije preše za sijeno potpuno razbijene.

Udar na grupu koja je napala Veliko Trgovišće pružen je dosta jak otpor, ali su diverzanti veoma vješto osujetili svaki napad neprijatelja.

U vezi s tim napadom neprijatelj je naširoko pričao kako je Veliko Trgovišće napala veća jedinica partizana koji su bili naoružani teškim naoružanjem.

Istodobno s obnovom partijske organizacije, na području stubičkog kotara formiraju se oružane udarne grupe i počinju oružane akcije. U rujnu 1942. godine formirana je udarna grupa u Gornjoj Stubici koju su sačinjavali: Franjo Ciglenički, komandir, Ignac Ciglencečki, Ivan Novosel, Mato Novosel, Josip Novosel, i Pavao Kucelj. Većina tih drugova ožujka 1943. odlazi dobrovoljno u 13. proletersku brigadu u Žumberak, a udarna grupa se popunjava novim borcima: Stjepan Dominkuš, Dragutin Bockaj, Ruda Tuđek, Dragutin Babić, Stjepan Sever, Zlatko Kletuš, Stjepan Kemfelja, Fabijan Orešić i Juraj Sever.

U ožujku 1943. godine formirana je oružana udarna grupa u Jakovlju u sastavu: Ivan Poturica, komandir, Franjo Poturica Buncek, Franjo Poturica ml., Stjepan Fijan sin Alojza, Mirko Papa, Pavao Papa, Marko Pučić i Stjepan Pučić.

U svibnju formirana je podgorsko-bistrička udarna grupa koju su činili: Ivan Prlić, komandir, Tomo Obad, Gvozdić iz Podgorja, Ivan Mesar, Stjepan Muhek Podgorac, Stjepan Vrabec i Andrija Škrlec.

Kada su prošla prva vatrena krštenja, udarne grupe su odlazile obično

BISTA NARODNOG HEROJA JANKA LISAKA U DOBRIM ZDENCIMA KOD ISTOIMENE ŠKOLE

kompletne u odred ili brigadu, a u kotaru se formiraju nove grupe, i tako stalno. Neki su članovi udarnih grupa bili i poznati politički radnici pa ih je Komitet dulje vrijeme zadržao na terenu kotara. Među ostalim pripadnicima udarnih grupa to su bili: Dragutin Bočkaj, Andrija Novosel, Stjepan Sever, Bolta Novosel, Franc Ciglencečki, Branko Domitrek, Vincek iz Jakovlja, Franc Habajec Crni iz Šušobrega, Juraj Orešić, Josip Šagud, Janko Lisica, Miško Hučić, Marko Hučić, Josip Beljak, Miško Kapusta, Janko Dupel, Marko Tučkar i drugi.

Udarnim grupama rukovodio je neposredno Kotarski komitet koji im je određivao zadatke za akciju. Djelovale su na cijelom teritoriju kotara. Vršeni su napadi na općine: Gornja Stubica i Marija Bistrica, spaljivana je arhiva, rezani su telefonski stupovi i linije, uništavane su trafostanice i strojarnice u rudnicima Selnice, Dubovec i Vučjak, postavljane su zasjede žandarima, razoružavani su neprijateljski vojnici, pucalo se na njemačke vojnike, likvidirani su ustaški suradnici i špijuni po selima, itd.

Udarne grupe su imale i niz drugih zadataka, na primjer: zaštita kanala kojima su se iz Zagreba prebacivali dobrovoljci u partizane. Ti kanali bili su Vrapče—Bistra—Jakovlje—Gornja Stubica—Laz za kotar Zelinu i Kalnik. Tim kanalom prebačeno je iz Zagreba u partizane mnogo ljudi, a da nijedan nije pao u ruke neprijatelja. Od ovog kanala veza se odvijala za Pušću—Brdovec—Žumberak, te klanječki, krapinski i zlatarski kotar. Drugi kanal iz Zagreba vodio je Maksimir—Vidovec—Rauhova lugarnica—Pila ili Kraljev Vrh—Podgora ili Gornja Stubica.

Daljnji zadatak udarnih grupa bio je mobilizacija omladine i vojnika bjegunaca za NOV. U akcije udarnih grupa uključivao se sve veći broj omladinaca koji su se u tim malim akcijama kalili i pripremali za odlazak u partizane. Jedni su odlazili u odrede i brigade, drugi su se u sve većem broju uključivali u udarne grupe. Ove su grupe već u kolovozu 1943. god. brojno narasle pa je formirana četa »Matija Gubec«.

Ova četa, zajedno sa Gornjostubičkom udarnom grupom, po drugi put napada rudnike u Selnici i Dubovcu. Prilikom tog napada uništene su strojarnice i sva postrojenja, a rudnici su za dulje vrijeme onesposobljeni za rad. Četa napada i domobransku posadu koja je čuvala željezničku stanicu u Gornjoj Stubici. Posada od 30 domobrana je razoružana i zarobljena.

Zahvaljujući tako intenzivnoj djelatnosti pratizanskih udarnih grupa i seoskih partizanskih straža u ljetu 1943. godine, stvoreni su svi uvjeti za osnivanje Drugog zagorskog partizanskog odreda. U dogovoru sa Štabom II operativne zone i uz pomoć druga Jože Špiranca Pintara, a zatim i drugih već prekaljenih zagorskih boraca, prišlo se početkom rujna povezivanju udarnih grupa u cilju osnivanja Drugog zagorskog partizanskog odreda. Prvo su u kotaru Klanjec spojene udarne grupe u partizansku četu koja je uz mnogobrojne akcije kretala prema Pregradi i Krapini. Zatim, to isto je učinjeno u kotaru Pregradi i Krapini, a te čete su također izvršile niz akcija i prije i na putu prema dogovorenom mjestu na Ivančici. Isti proces grupiranja partizanskih snaga bio je i u kotaru Zlatar. Susret tih snaga iz kotara Klanjec, Pregrada, Krapina i Zlatar izvršen je 5. X 1943. godine, kada je istog dana oformljen Drugi zagorski partizanski odred od 205 boraca raspoređenih u dva bataljona.

U tom isto razdoblju odvio se isti takav proces i u okrugu Zagreb, počevši od osnivanja partizanskih udarnih grupa pa do osnivanja Zagrebačkog partizanskog odreda.

Dolazak slavonskih partizana i oslobođenje Lepoglave

U srpnju 1943. godine dolaze u Zagorje po prvi put veće jedinice Narodnooslobodilačke vojske, i to 12. i 28. udarna slavonska divizija. Nakon odmora i uobičajenih priprema u okolici Vočina 12. divizija pošla je na put u Hrvatsko zagorje 27. lipnja 1943. god.

Osnovni je zadatak divizije na tome putu bio da borbama potpomogne daljnje razvijanje i učvršćenje narodnooslobodilačke borbe u ovim krajevima, da svojom prisutnošću u ovom izrazito hrvatskom kraju pokaže snagu Narodnooslobodilačke

vojske Jugoslavije i da neprijatelju pokaže da je u ovom, za njega toliko važnom predjelu, moguće pružiti otpor i s ovako krupnom jedinicom.

Divizija je imala nevjerojatno težak zadatak. O tome najbolje govore podaci o borbama koje je gotovo neprekidno vodila do Zagorja, u samom Zagorju i na povratku u Slavoniju. Nešto više od mjesec dana koliko se zadržala u Zagorju, obilježeno je teškim, ali uspješnim borbama.

Čim je divizija napustila Slavoniju i prešla u Bilo-goru, 1. srpnja, imala je borbu u selu Zrinjskoj i Brazji. U žilavoj borbi uspjela je odbaciti neprijatelja u Veliki Grđevac i Pisanicu, nanijevši mu teške gubitke — oko 60 mrtvih i 100 ranjenih Nijemaca. Divizija je također imala znatnije gubitke — oko 40 izbačenih iz stroja. Sutradan, 2. VIII, neprijateljska avijacija u selu Ribinjačkoj uhvatila je kolonu 18. brigade i bombardirale je. Tom prilikom poginuo je komandant brigade Uroš Popara.

Divizija je uz svakodnevne manje borbe izbila na komunikaciju Križevci—Koprivnica. Prijelaz komunikacije osigurala je 18. brigada, koja je, osim toga, dobila zadatak da vrši stalan pritisak na prugu i cestu Križevci—Koprivnica, kako bi na taj način vezala za sebe izvjesne neprijateljske snage i time olakšala prodor 12. i

16. brigade u Hrvatsko zagorje. Poslije prijelaza pruge Križevci—Koprivnica divizija se srela s Kalničkim partizanskim odredom koji je za vrijeme čitavog njezinog boravka u Zagorju sudjelovao s pojedinim brigadama u svim borbama. Već su 7. srpnja 12. divizija i Kalnički odred izvršili akciju na Jalkovec kraj Varaždina. Akciju je izveo, prema unaprijed pripremljenom planu, Kalnički odred. Brigade 12. divizije bile su na osiguranju prema susjednim uporištima, naročito Varaždinu.

Garnizon Jalkovca sačinjavao je »Domobranski topnički sklop« pod komandom bojnika Demetra Varde, koji je duže vremena bio povezan s narodnooslobodilačkim pokretom. On je već bio izrazio spremnost da prijeđe sa čitavom svojom jedinicom u partizane. Za izvođenje takve akcije bila je potrebna prisutnost veće jedinice Narodnooslobodilačke vojske. Sada se za to pružila prilika.

Prethodno se sporazumjevši s predstavnicima operativnog štaba koji je bio formiran prilikom polaska s Kalnika u Hrvatsko zagorje, bojnič Varda predao je bez borbe Kalničkom odredu svoj »Topnički sklop«, u sastavu kojega se nalazio, pored ljudstva, 8 haubica, 2 vagona granata, 250 pušaka, 2 teška mitraljeza, 40 000 metaka i razni ostali materijal. Budući da snage Narodnooslobodilačke vojske nisu mogle evakuirati sav zaplijenjeni materijal, odmah je uništeno 6 haubica i veći dio artiljerijske municije. To je bio prvi značajniji prijelaz čitave jedne domobranske jedinice na stranu Narodnooslobodilačke vojske u ovim krajevima, i snažno je odjeknuo ne samo u sjevernoj Hrvatskoj već diljem čitave naše domovine.

Pošto je likvidiran Jalkovec, divizija je zajedno s Kalničkim odredom pošla prema Ivančici. Na cesti Zagreb—Varaždin, u selu Oštrice, na divizijsku kolonu naletjela su dva kamiona krcata njemačkim vojnicima. U kratkoj borbi kamioni i vojnici bili su uništeni. Nešto prije pola noći 13/14. srpnja 12. divizija i Kalnički partizanski odred napali su kazneni zavod u Lepoglavi u kojem se nalazio, pored raznih osuđenika i više od stotinu političkih zatočenika.

Neprijateljski je otpor svladan za nepunih osam sati. Brzom likvidaciji neprijateljskog otpora, pored velikog zalaganja boraca i rukovodilaca, pridonijela je i vatra iz jedne od zaplijenjenih haubica iz Jalkovca, koju su partizani privukli na četrdesetak metara od zida kaznionice. Rezultat borbe u Lepoglavi bio je oslobođenje oko stotinu političkih zatočenika i oko 600 ostalih. Jedan dio teških kriminalaca nije oslobođen, nego je ostao i dalje u kaznionici. Zarobljeno je 120

kaznioničkih stražara, a ubijeno ih je sedamnaest. Zaplijenjena su 3 puškomitraljeza, 2 automata, teški mitraljezi i 140 pušaka. Napad je izveo 3. bataljon 12. udarne brigade, koji je imao minimalne gubitke: 5 mrtvih i 13 ranjenih boraca. Na osiguranju prema Varaždinu, bila je 16. omladinska brigada »Joža Vlahović«, koja je uništila neprijateljsku posadu na željezničkoj stanici Cerje Tužno.

Evo kako opisuje svoje dojmove o tome Stjepan Jureković, jedan od osuđenih komunista koji su čamili u tamnici:

»Među zidinama Lepoglave više od stotinu komunista ležalo je u ćelijama i slušalo tupi korak stražara na hodniku. (...)

Na početku srpnja 1943, jednog jutra, kad su se robijaši spremali da krenu u radionice na rad, otjerani su nazad u ćelije. Brzo se pronio glas da veće partizanske jedinice kreću prema Lepoglavi. Organizacija nije ništa određeno znala, a drugovi raštrkani po ćelijama nisu imali mogućnosti da se bolje obavijeste. Napeto su pratili svaki korak stražara, svaki su povik registrirali i nagađali što se vani dešava.

Dani su gmizali kao godine. Divljačka pjesma ustaške posade koja se tom drekom hrabrila, bila je sve nesnosnija. Uzbudjenje i nervoza rasli su iz sata u sat.

Predvečer 12. VII. 1943. sve se umirilo. Čuli su se samo brzi koraci izvan kaznioničkog zida, a po hodnicima su se stražari brže kretali. Tu i tamo čuo se iz daljine hitac i rafali. To je povećalo uzbudjenje.

Poslije 9 sati navečer, nasred kaznioničkog kruga u staroj zgradi tresnula je minobacačka granata. Tresak je odzvanjao zidinama najprije oštro, a zatim se muklo gubio u prostoru bivšeg starog pavlinskog samostana. Za prvom slijedila je druga, pa sve više. Počeli su štekati mitraljezi. Razvila se oštra borba. Tresak mina, granata, štektanje mitraljeza i puščana paljba pomiješali su se s vikom ustaške posade. U dvorište su nahrupili civili, obitelji lepoglavskih stražara koje su pobjegle u zidine Lepoglave i zavukle se u podrume. Vatra iz svih mogućih oružja, čas se pojačavala, pa opet jenjavala, kao valovi. Po krovovima su treskale mine i drobile crijep. Po hodnicima su trčali stražari. Borba je trajala već više od dva sata, kad se najednom čitava zgrada stresla. Odjeknuo je strahovit tresak — haubica je počela rušiti zgradu...

Partizani su radili precizno i oprezno, da ne bi povrijedili robijaše. Granate su udarale u zidove ondje gdje su bili hodnici. Kratko vrijeme poslije toga počelo je puškaranje i eksplodiranje bombi po kaznioničkim hodnicima. Partizani su prodrli u zgradu.

Još je dugo trajala borba. Po hodnicima su odjekivali povici partizana: „Drugovi, evo nas, spašeni ste, izvući ćemo vas!” Oko 5 sati ujutro 13. VII 1943. pucala su vrata na svim ćelijama, iz kojih su istrčavali robijaši i grlili se s partizanima. Njihovo je uzbudjenje bilo neopisivo.

Sloboda! Teško je opisati šta je sve sadržano o toj jednoj riječi. Nemoguće je riječima izreći splet svih osjećaja koji su strujali ljudima.

Robijaši su brzo napuštali kaznionicu. Istrčali su u kaznionički krug, po kojem je još uvijek sa crkvenog tornja brisao neprijateljski teški mitraljezi. U odstojanju su trčali prema jednom uglu kaznioničkog zida i provlačili se kroz rupu koju je otvorila haubica. U koloni, predvođeni jednim partizanskim kurirom, ubrzanim su koracima kretali robijaši do najbližeg partizanskog štaba.

Svanulo je divno ljetno jutro, a robijaši koji su sjedili u kaznionici i po dvije godine (drug Radivoj Davidović — 13 godina!), kretali su se na svježem zraku, kroz lugove preko polja. Razvukla se duga kolona. Kolona bijelih robijaških uniformi kretala se kroz intenzivno zelenilo polja i lugova. Nisu mislili na to da su divna meta

za neprijateljske avione. Bili su slobodni, i to je za njih bilo najhitnije. Partizani su ih upozoravali na oprez i učili ih, kao što majka uči dijete prvim koracima, o čemu treba voditi računa. Mnogi su od njih pri svojim prvim partizanskim koracima pali, pokošeni neprijateljskom vatrom.

Kad su robijaši, poslije svoga oslobođenja, vidjeli izvana utvrđenja i sistem bodljikavih žica oko lepoglavskog uporišta, kad su čuli koliko je drugova partizana palo u borbama na utvrđenjima, kad su vidjeli ranjene drugove, kad su čuli kakve su teške borbe jedinice 12. slavonske divizije i Kalničkog partizanskog odreda vodile na pruži i cesti prema Varaždinu, odakle je lepoglavskom garnizonu stizalo pojačanje oklopnim vlakovima, motorizacijom praćenom tenkovima, tek tada su shvatili kakav su težak zadatak partizanske jedinice obavile i koliko je to žrtava stajalo.

Cijeli se dan nastavila teška borba. Po noći su jedinice krenule prema Trakošćanu. Ujutro 14. VII 1943. kolone partizana i bivših robijaša kretale su se po brežuljcima iznad Trakošćana. Obasjan jutarnjim suncem dvorac Trakošćan dizao se iz jezera i magle kao kula iz bajke. Mnogi su se robijaši sjetili da je taj datum, datum pada Bastilje, za njih imao isto značenje.

Vijest o oslobođenju Lepoglave proširila se po čitavoj zemlji. U Zagrebu se tih dana mnogo pričalo o tome, a naročito među rodbinom robijaša.«

Tako je pala zloglasna tamnica upravo na godišnjicu kada je francuski proletarijat zapalio poznatu parišku kaznionicu Bastilju. Od oko 700 zatvorenika, stotinu ih je prišlo 12. diviziji i Kalničkom odredu, a najveći dio je pušten kućama.

U isto vrijeme, u noći 12./13. srpnja napadnut je Ivanec, u kojem su ubijena 42 žandara, a napadnuta je i žandarmerijska postaja u Bednji, gdje je ubijeno 11 žandara.

Poslije borbi za Lepoglavu 16. brigada otpratila je ranjenike na Kalnik, a 12. brigada i Kalnički odred smjestili su se na južnim padinama Ravne Gore. No 12. brigada nije imala mnogo vremena za odmaranje. Već 15. srpnja prihvatila je u selu Žarovnici tešku borbu s neprijateljem koji je nastupao od Ivanca i Lepoglave. U borbama je sudjelovala i neprijateljska avijacija. Nakon osmosatne borbe neprijatelj je odbijen i djelomično razbijen.

Šesnaestog srpnja 12. brigada i Kalnički odred izveli su pokret prema Trakošćanu. U šumi kod Trakošćana naišli su bataljoni na ustašku zasjedu. U borbi, koja je trajala samo pola sata, neprijatelj je razbijen i protjeran sa svojih položaja. U isto je vrijeme jedna neprijateljska kolona napala bataljon koji je išao u zaštitnici brigade i s kojom se nalazila jedna haubica iz Jalkovca. Na teško prohodnom terenu kolona se sporo kretala. U kratkoj, ali žestokoj borbi neprijateljski je napad odbijen. Tome je nešto pridonijela i njegova avijacija, koja je bombardirala svoje vlastite snage. Toga dana poslije podne, na istim položajima, jedna je grupa neprijateljskih vojnika, potpomognuta sa tri tenka, pokušala ponovo napasti brigadu, ali i ovaj put bez uspjeha.

Zbog teškog i neprohodnog terena za haubicu, nakon te borbe simbolički su na njemačke garnizone u Sloveniji izbačene 24 granate, poslije čega je haubica uništena. Sedamnaestog srpnja izveden je pokret preko Strahinjščice prema rudnicima Radoboj i Golubovec. Kalnički odred napao je na cesti Bednja—Jesenje iz zasjede jednu ustašku satniju. Uz pomoć dviju četa 12. brigade neprijatelj je vrlo brzo razbijen. Istoga dana jedinice 12. brigade uništile su rudnike Radoboj i Golubovec; bili su uništeni svi rudnički uređaji.

Na sektoru Golubovec—Zajeзда spojila se 12., brigada s brigadom »Joža Vlahović«, koja se vratila s Kalnika. Poslije spajanja brigada i prebacivanja na

sektor Kalnika neprijatelj započinje veliku ofenzivu na Kalnik, s vojskom od oko 4.000 Nijemaca, ustaša i domobrana i uz sudjelovanje tenkova i avijacije. Dvadeset drugog srpnja neprijatelj je u nekoliko kolona napao 12. udarnu brigadu. U isto vrijeme je napadnut Kalnički partizanski odred, a dvije neprijateljske kolone napale su brigadu »Joža Vlahović«. Nakon teških borbi, koje su trajale čitav dan. 12. i 16. brigada, stalno praćene jakim neprijateljskim snagama, krenule su preko Bilo-gore prema Slavoniji.

Time je završen prvi boravak slavonskih jedinica na teritoriju sjeverne Hrvatske i Zagorja.

Bilanca tridesetodnevnog boravka i borbi na ovom teritoriju, prema djelomičnim podacima, iznosila bi: uništena 4 kamiona, 4 tenka, 1 lokomotiva, 2 motocikla, uništeni rudnički uređaji u tri rudnika, zapaljena 1 kasarna i 2 kaznioničke zgrade. Zarobljena oko 33 neprijateljska vojnika, broj ranjenih i mrtvih nije poznat; zaplijenjeno 8 haubica, 8 puškomitraljeza, 3 teška mitraljeza, 513 pušaka, 2 laka mitraljeza, 14 automata, više od 50000 metaka, itd. Gubici divizije iznosili su 95 mrtvih, 100 ranjenih boraca i 100 nestalih.

Jačanje antifašističkih organizacija

U izgradnji široke društveno-političke osnovice narodnooslobodilačkog pokreta u Hrvatskom zagorju sve se veća pažnja pridavala stvaranju Narodnooslobodilačke fronte. JNOF je stvaran odozdo, na bazi jedinstva širokih narodnih masa i njihovog potpunog opredjeljenja za NOP. Jedinstvo naroda i bezrezervno opredjeljenje za NOB-u, kao što se vidi iz prethodnog razmatranja, ostvareno je u procesu višegodišnje borbe, a potpuno se manifestira tokom 1943. godine.

Institucionalno organiziranje JNOF nije bilo u prvom planu. Jedinstvo naroda stvaralo se postepeno na bazi platforme Komunističke partije. Ta platforma bila je formulirana u odlukama Prvog i Drugog zasjedanja AVNOJ-a, te u odlukama ZAVNOH-a. Od prihvaćanja tih odluka, od prihvaćanja te platforme zavisilo je opredjeljenje naroda za JNOF. Komunistička partija je u pomenutim dokumentima jasno iznijela svoj stav o tome za kakvo se društveno-političko uređenje bori i kakav socijalni i politički poredak mogu ostvariti narodi Jugoslavije i Hrvatske pod njezinim rukovodstvom. Na toj osnovi stvarano je jedinstvo naroda za politiku JNOF. Glavna akcija vođena je za omasovljavanje vanpartijskih organizacija SKOJ-a, USAOH-a i AFŽ. Hrvatska seljačka stranka organizaciono nije formalno postojala. Jedan dio seoskih i općinskih vođa opredijelio se za NOP, a i mase su je definitivno napustile tokom 1943. godine i opredijelile se za NOP. Samo najreakcionarniji pojedinci su prihvatili i širili parolu »još nije vrijeme«, odnosno poHtiku »čekanja«. Ali narod nije prihvatio tu politiku, on se listom opredijelio za

U stvaranju JNOF-a osobito se radilo na okupljanju i organiziranju omladine i žena.

SKOJ je pod vodstvom Partije već od samog početka razvio relativno snažnu akciju na okupljanju demokratske i antifašistički orijentirane omladine. Na toj liniji

dolazi u Hrvatskoj do osnivanja Saveza mlade generacije. Ta se organizacija podizala preko brojnih kotarskih, općinskih i seoskih odbora, a imala je za cilj okupljanje omladine na osnovi borbe »protiv prisilnog organiziranja omladine u ustaške organizacije, a za razbijanje tih organizacija i onemogućavanje stvaranja novih; protiv svih oblika službe okupatoru i ustaškoj državi, kao što su služba rada i si.; protiv ustaške i tuđinske nastave u našim školama, jer ona ide za tjeranjem omladine u kasarne i na front; protiv mobilizacije omladine; za puno nacionalno oslobođenje« i dr.

Stvaranje Ujedinjenog saveza antifašističke omladine Jugoslavije krajem prosinca 1942. u Bihaću na Prvom antifašističkom kongresu označavalo je prijelomni korak u stvaranju jedinstvene omladinske antifašističke organizacije na čitavom području Jugoslavije. Bio je to, dakako, rezultat postignutog stupnja u dotadašnjem razvoju NOB-a i značajan prilog težnji da se, prema Titovim riječima, »još više učvrsti jedinstvo koje se iskivalo u procesu naše divovske borbe, jedinstvo svih mladih sinova i kćeri naših porobljenih naroda. Ovim kongresom treba da se još više učvrsti bratstvo između svih naroda Jugoslavije jer je Komunistička partija oduvijek gledala u omladini nosioca tog bratstva i jedinstva — i nije se prevarila«. Pred novom organizacijom postavljeni su značajni zadaci: u prvom redu rad na širokoj mobilizaciji novih boraca; suradnja i pomoć omladine NOO-ima i AVNOJ-u u organizaciji života na oslobođenim područjima; organiziranje kulturno-prosvjetnog, političkog i sportskog rada omladine; organiziranje Saveza pionira i dr. U provođenju odluka Prvog kongresa USAOJ-a SKOJ je u Hrvatskoj razvio široku djelatnost. Inače su do sredine 1943. izvršeni značajni koraci u daljnjoj konsolidaciji i jačanju organizacija SKOJ-a. Broj njegovih članova u Hrvatskoj povećao se polovicom 1943. na 300 000. Posebno značenje u tom procesu imala je Pokrajinska konferencija SKOJ-a za Hrvatsku, održana u siječnju 1943. u Slunju.

U lipnju 1943. održana je u Otočcu Prva konferencija Ujedinjene antifašističke omladine Hrvatske. Kao delegat okruga Krapina Konferenciji je prisustvovao Josip Kolar. Konferencija je imala višestruko značenje. Ona je ukazala na niz značajnih tekovina koje je omladina u Hrvatskoj izvojevala u dotadašnjem razvoju kao što je bilo u prvom redu »ostvareno široko i čvrsto borbeno i oružano bratstvo hrvatske i srpske omladine širom čitave Hrvatske«, te značajna činjenica da »omladina sudjeluje kao punopravni činilac u čitavom životu naroda, napose u radu i izgradnji narodne vlasti vršeći na ovom području svoju historijsku pionirsku ulogu«. U skladu s tim je Konferencija istakla i glavnu zadaću USAOH-a u NOB-u u cilju stvaranja »borbenog saveza sveukupne omladine Hrvatske«.

U Hrvatskom zagorju omladina je bila u prvim redovima borbe protiv fašizma i domaćih izdajica. Omladina je između dva svjetska rata dijelila sudbinu svog kraja, svojeg sela, svojih roditelja; sudbinu siromaštva i bijede. Generacija omladine koja je stasala krajem 30-tih godina za rad, za privređivanje, za stručno usavršavanje bila je primorana da ostaje na roditeljskom slogu zemlje, da na njemu životari i da povećava siromaštvo zbog brojnosti porodice.

Već u ljeto 1943. u Zagorju djeluje oko 50 udarnih grupa. One se naoružavaju razoružavanjem domobrana koji su došli na dopuste svojim kućama, zatim razoružavanjem domobranskih i žandarmerijskih patrola, te napadima na manja žandarmerijska i domobranska uporišta uglavnom uz željezničke pruge i ceste.

U sastav udarnih grupa ulazilo je 10—20 ljudi, koji su u smjenama obavljali stražarsku službu, patrolirali, a kada su kretali u veće akcije grupe su se udruživale.

U sastavu udarnih grupa bilo je oko 90% omladinaca i skojevaca. Te su grupe bile najrazvijeniji oblik djelovanja skojevskih i omladinskih organizacija. Grupama su rukovodili iskusni i odgovorni članovi KP i SKOJ-a. Posebno valja istaknuti da u akcijama udarnih grupa nije bilo samovolje ili pak apolitičnih osveta, što je naravno, zasluga OK Partije i SKOJ-a. Teren Zagorja bio je pod stalnom kontrolom udarnih grupa, preko patrola, izvidnica i organizirane obavještajne službe unutar neprijateljskih uporišta. Ipak treba upozoriti i na pojavu sektaškog odnosa prema omladini, što se posebno odražavalo u primanju omladine u SKOJ. Ta je pojava bila prisutna u cijeloj zemlji, ali se dosta dugo zadržala u Hrvatskom zagorju.

U tom razdoblju udarne grupe osiguravaju održavanje masovnih mitinga u pojedinim mjestima Zagorja. O ciljevima borbe i revolucije govorili su partijski i skojevski rukovodioci, te rukovodioci narodnooslobodilačkih odbora, koji su već bili osnovani u pojedinim selima, općinama i kotarima.

Diljem Zagorja skojevci i omladinci organizirali su brojne kulturne priredbe na kojima su izvođeni recitali, kazališne predstave, pjevale se pjesme od kojih je najmilija bila »Digli su se Zagorci« na popularnu ariju »Još ni jedan Zagorec«, a tekst joj je glasio:

Digli su se Zagorci Da izbace Švabe Hitlerove krvnike Što slobodu grabe. Napred svi!...	A tko nije s narodom Taj je izdajica Borbe žrtve plaši se, samo kukavica. Napred svi...	Napred svi... U borbu svi Partizani Zagorci Napred sve U borbu sve Partizanke Zagorke.
O vi bijedne ustaše Fašističke slugе, Osim kugle čelične Za vas nema druge. Napred svi...	Naša bit će pobjeda, Živjela sloboda! Hrvatskog naroda Gupčevoga roda! Napred svi...	

Idejni rad bio je svakodnevno prisutan unutar skojevskih i omladinskih grupa. U jesen 1943. OK SKOJ-a organizira skojevski kurs koji je prošla većina članova KK i dobar dio sekretara SKOJ-a, posebno iz većih mjesta. Takvi kursovi bili su održavani tokom 1944. godine u raznim mjestima Zagorja prema političkoj i vojnoj situaciji.

Sve su to bili vidljivi pokazatelji stalnog rada na okupljanju omladine u narodnooslobodilačkom pokretu. Na toj liniji pristupilo se i pripremama za Okružnu konferenciju USAOH-a. Pripreme je vodio OK SKOJ-a, a počele su poslije Prve konferencije USAOH-a, održane u Otočcu, na kojoj je kao delegat bio tadašnji sekretar OK SKOJ-a Joža Kolar Matek.

Organizacije USAOH-a počele su se praktički stvarati krajem 1943. i prvom polovicom 1944. g. pa su do Okružne konferencije postojale u svim većim selima, općinama i kotarima Zagorja, te u kotaru Zagreb-zapad.

Početni organizacioni oblik u stvaranju Antifašističke fronte žena u Hrvatskoj bilo je osnivanje Inicijativnog odbora u Zagrebu u rujnu 1941. god. Usljedila je zatim inicijativa rukovodstva KPH u pojedinim područjima za stvaranje odbora AFŽ-a. Na prvim oslobođenim područjima djelatnost žena počinje osobito dolaziti

do izražaja održavanjem prvih većih zborova, osnivanjem »aktiva žena« i dr. U vezi s tim treba istaći da ta djelatnost sve više obuhvaća žene seljanke.

U Okružnici br. 4 CK KPH je dao konkretnije upute za osnivanje AFŽ-a koji se nalazi u sastavu Narodnooslobodilačke fronte. U tim uputama se kaže da »treba obuhvatiti sve žene svih slojeva bez obzira na njihovu političku, nacionalnu i vjersku pripadnost«. Već od prosinca 1941. osnivaju se inicijativni, a zatim okružni odbori u pojedinim krajevima Hrvatske. Sve više se širi i grana rad odbora AFŽ-a, što posebno dolazi do izražaja u obavljanju pojedinih konkretnih zadataka kao što je organiziranje snabdijevanja boraca hranom, odjećom i sanitetskim materijalom, spremanje bolničarki za partizanske jedinice, kurirska služba, sudjelovanje u organiziranju sjetve i žetve, briga za ugroženu djecu i dr.

Nakon održavanja Prve zemaljske konferencije AFŽ-a za Jugoslaviju, prosinca 1942. u Bos. Petrovcu, uslijedile su neposredne pripreme za konferenciju AFŽ-a Hrvatske. U vezi s tim Sazivački odbor AFŽ-a, koji je imao zadatak da pripremi konferenciju, u svojoj je okružnici istakao: »Tokom 18 mjeseci narodnooslobodilačkog rata podigla se i učvrstila i sve više jača Antifašistička fronta žena u svim dijelovima oslobođenog teritorija Hrvatske, kao i u mnogim dijelovima neoslobođenog teritorija. Mreža odbora razgranala se po čitavoj Hrvatskoj obuhvatajući žene svih slojeva, vjera i narodnosti i predstavljajući čvrsti oslonac narodnooslobodilačke vojske i narodne vlasti u pozadini«. Zbog četvrte ofenzive, Konferencija je održana nešto kasnije, tj. u lipnju 1943. u Otočcu. U svojoj rezoluciji Konferencija je među glavnim zadacima organizacija AFŽ-a u Hrvatskoj istakla ove:

1. Ukazivati na činjenicu da je AFŽ »politička organizacija koja treba da razvija svoju budnost i aktivnost u svim političkim zbivanjima« u NOB-u. U vezi s tim nameće se potreba većeg političkog rada sa ženama, prvenstveno s ciljem da one »što masovnije učestvuju u svim oblicima borbe protiv okupatora i njihovih slugu«.

2. Akcija razvijanja što većeg rada »na pomoći Narodnooslobodilačkoj vojsci i jačanju njene materijalne baze«.

3. Okupljanje »mase žena u pitanju pomoći NOO-ima u svim njihovim naporima u proširenju borbe i u izvršenju zadataka koje borba postavlja pred narodnu vlast«.

Ostvarivanje zadatka Prve konferencije označavalo je početak etape znatno šireg političkog i organizacionog rada AFŽ-a u Hrvatskoj.

Godine 1942. započinje proces osnivanja organizacije AFŽ-a i na području Hrvatskog zagorja. U ustaničkim selima, gdje su se ilegalno partizani dulje vrijeme zadržavali, u Poznanovcu i Gornjem Jesenju, djelovali su seoski odbori AFŽ-a. U proljeće 1942. u Poznanovcu članice odbora bile su: Ljubica Čleković, Hedviga Mrkoci, Mimica Mrkoci, Barica Mrkoci i Ana Mrkoci, a u Gornjem Jesenju: Katica Malogorski, Katarina Herceg Brkina, Milka Katalenić, Veronika Grabar, Jana Brodar, Mara Malogorski, Ana i Marija Katalenić. U Konjščini je osobito aktivna bila Darinka Gluhak, a u Hrašćini obitelj Lončar.

I na partijskom savjetovanju u Ravnicama, na području krapinskog okruga spominju se dva odbora AFŽ-a, a tri su bila u osnivanju.

Pojačana politička aktivnost žena pridonijela je da je prije osnutka Okružnog odbora AFŽ-a bio formiran Inicijativni odbor 23. svibnja 1943. Organizirani skup žena omogućio je i održavanje tečaja za antifašistkinje u Maloj Erpenji, krajem lipnja 1943. Bosiljka Krajačić održala je osmodnevna predavanja sa zanimljivom tematikom: »Ciljevi NOB u našoj zemlji i ideološka izgradnja žena Jugoslavije«. U

ljeta 1943. OK KPH Zagreb uputio je na područje kotara Stubica Baricu Đakman »Strinu«, koja je ušla u Kotarski komitet KPH i bila zadužena za rad sa ženama.

Žene su sa djecom na neoslobođenom i na oslobođenom području predstavljale većinu kada je održavan neki narodni zbor, a to znači da su bile i masovno aktivne. Nisu nastupile samo na mitinzima nego i kada je trebalo pripremiti prehranu i druge materijale prilikom prihvata većih jedinica NOV-e, kao što su bile 12. i 28. slavonska udarna divizija prilikom ispomoći u oslobođenju Lepoglavske kaznionice 13/14. VII 1943, te kasnije brigada »Braća Radić«, »Matija Gubec«, 14. slovenska divizija, Kalnički i Zagorski partizanski odred, Zagrebački partizanski odred, Prva zagorska udarna brigada i druge jedinice.

Kada su žene Zagorja razvile veću aktivnost u borbi protiv neprijatelja, 12. rujna 1943. organizirale su i održale Okružnu konferenciju AFŽ-a, na kojoj je izabran Okružni odbor od 6 članica. Odbor su sačinjavale: Cvijeta Huis, predsjednica; Tonka Mrkoci-Jurin, tajnica; Ana Mrkoci »Marija«, Milka Katalenić, Marica Plečko i Jagoda Božić.

Iz spomenutog izvještaja Inicijativnog Okružnog NOO-a Krapina, za rujan 1943, vidljivi su i točni podaci o brojnom stanju organizacija AFŽ-a na tom području. U izvještaju se navodi ovo:

»Postoji Okružni odbor AFŽ-a od 6 članica.

Seoskih odbora AFŽ-a 27, sa 116 članova, i to:

Kotar Zlatar sa 8 odbora 32 članice. Kotar Krapina 9 odbora sa 33 članice,

Kotar Pregrada 5 odbora sa 26 članica i Kotar Klanjec 5 odbora sa 26 članica.«

Kotarski komitet Stubica u svom izvještaju od 16. prosinca 1943. godine izvještava Okružni komitet da u Donjoj Stubici postoji Kotarski odbor AFŽ od 3 člana, 1 Općinski odbor od 4 člana i 20 mjesnih odbora sa 92 člana, odnosno ukupno 99 žena.

Na području kotara Zagreb-zapad djelovala su tri odbora sa 15 članova. U doba takve svestrane aktivnosti žena u NOB-u Zagorja zanimljiv je prikaz napisala u svojim sjećanjima Bosiljka Krajačić Beba koja je ovamo došla do potpomogne ženama u razvitku te masovne organizacije. Zato njezin vrijedni zapis prenosimo u ovom tekstu. Taj zapis je ona objavila u listu »Žena u borbi«, glasilu Glavnog odbora AFŽ Hrvatske, br. 7, ožujka 1944. Zapis glasi:

»IZ GUPČEVOG ZAGORJA —.... Niču Zagorski odredi, brigade i divizije, sastavljeni od sinova i kćeri hrvatskog naroda. U svakoj kolibi, na svakom brežuljku radi se i pomaže narodnooslobodilačka borba. Uslovi za rad su vrlo teški, jer okupator misli da terorom spriječi val narodnog ustanka, makar u Zagorju, kad mu to drujdje ne uspijeva.

Žene traže da ih organiziramo i mole, da dodemo u njihovo selo na susjedni brijeg, da održimo sastanak. Neke se žale govoreći: »Vidiš, u selu Prigorje bila su već dva sastanka, a kod nas nijedan.« A kad biraju odbor, traže da se bira javno. »Zašto i ne bi? Narodne izdajice, koji su se našli po selima, istrijebili smo, nema ih više.«

U drugom selu pričaju nam žene: »Znate, jučer smo s našim domaćima prekopavale cestu, da se banda, koja je otišla s tenkovima u pljačku, ne može na vrijeme vratiti u svoja uporišta.« I u smijehu nam nadodaju da Švabe imaju osjećaj, kao da iz svakog grma viri pratizan na njih, nigdje nisu sigurni, uvijek ih »zrihtamo«.

Stanovala sam kod jedne pobožne seljanke, koja je svaku večer pred raspekom na raskršću molila večernicu sa ostalim ženama. Jednu večer u sumrak odlazim na sastanak AFŽ-a i vidim da moja stanodavka pred raspekom kleči sama. Nisam je htjela smetati u molitvi već produžim dalje.

Na večer, kad sam došla kući, upitam je kako to, da je bila sama. Ona mi s prijekorom reče: »Trebali ste mi reći, daje sastanak, išla bih i ja, a molitvu bi svršila ili prije ili poslije.«

Koju god ženu u krapinskom okrugu pitaš za Tonku, partizansku, ili kako je okupator nazivao »partizanska učiteljica«, žena će s ponosom reći, da je pozna. One su ponosne na svoju seljanku, koja je među prvima, još na početku ustanka, otišla u partizane. Znaju one, da Tonka ne poznaje zapreka. Jednoga dana, idući s jednim drugom po cesti, naleti na njemačku patrolu. Za tren razlegne se pucanj, oba Švabe padaju mrtvi, i Tonka »svoga« razoružava.

Druga isto tako poznata u Zagorju je partizanka Cvijeta, majka jednog djeteta, koja na poziv Komunističke partije odlazi u partizane. Radi na organiziranju NOO-a i žena. U njezinom rodnom mjestu Zaboku, kad je došla da održi sastanak žena, banda je uhvati živu, te je nakon par dana užasnog mučenja strijeljaju.

Hrvatsko zagorje imade desetke i stotine takovih kćeri, koje neumorno rade i ne plaše se ni najvećeg terora ni zapreka.

Danas nije više neobično u Hrvatskom zagorju, kad žene s ponosom govore: »Moja je Štefa partizanka!« ili: »Iz našeg sela su tri „puce“ otišle u borce.«

I mlado i staro prožeto je mržnjom prema okupatoru.

Dolazim u kuću dviju starica. Jedna, mati, ima 86 godina, a druga kćer, 61 godinu. Pričaju mi o prvom prolazu partizana kroz njihovo selo: »Bojale smo se jako, a kad tamo — to su naši. I mi pomažemo borbu.«

»Reci nam drugarice, znaju li partizani, da ih i mi stare žene pomažemo i volimo?« »Znaju stara, znaju, vi ste njihova desna ruka«, rekao je drug Tito.

Tito je Zagorac, znaju to one. Znaju one i iz kojeg je sela. Neke čak znaju i pričaju šta je nekada, davno, kad je svračao u selo, govorio o siromašnom Hrvatskom zagorju. Jednog dana vodi me Jana — vodič iz jednog sela u drugo, i usput pričamo. Riječ je o drugu Titu. »Bog zna je l' Tito«, veli Jana, »zna da smo se i mi Zagorci digli na ustanak? Najljepše bi bilo, kad bi on jednog dana došao k nama, pa da nas vidi«, oduševljava se s tom mišlju Jana. Na svakom koraku, u svakoj kolibi, osjeća se ljubav za borbu i za Tita.

Žene Zagorja organiziraju takmičenja za sakupljanje lana ili, kako ga one zovu »povesma« za vojsku. Slažu hrpicu po hrpicu »povesma«, dok ne naraste ogromna hrpa. Nema žene, nema kuće, koja ne bi od srca odnijela što više može za narodnu vojsku. Niže se kuna do kune, dok ne narastu stotine hiljada, a to je sve dato s jednom mišlju i jednom željom, da se okupator što prije uništi.

Pod najtežim uvjetima održava se u Hrvatskom zagorju, u neposrednoj blizini banditskih uporišta prvi politički kurs AFŽ-a. Na njega dolaze kradom od okupatora pored ostalih žena i žene antifašistkinje iz uporišta, da bi poslije još spremnije mogle štetiti okupatoru. Kad Švabe upadaju u selo, gdje se održava kurs, omladinka Jaga i pod cijenu života izvlači se iz kuće, u kojoj su bile Švabe na »pretresu« i obavještava drugarice na kursu, da budu pripremane, jer da su Švabe u selu.

Okupator bijesan i nemoćan, počeo je paliti siromašne domove i sela Zagorja. Bacio je u plamen ubijene žene i djecu. Gore sela i čitava općina Petrovsko, pa onda i ostala. Švabe to rade zato da bi zaplašili i upokorili narod Hrvatskog zagorja. Plamen odsijeva i plamti daleko, daleko i umjesto da zastraši ostale Zagorce po brežuljcima diljem cijelog Zagorja, daje im još više snage za otpor i borbu do

konačnog oslobođenja. Svaki dan se sve više i više slijevaju redovi novih boraca — Zagoraca i Zagorki — u odrede, brigade, divizije i korpus.«

Tako su borbena omladina i žene svojom sve intenzivnijom djelatnošću izrastale u sve snažniju i značajniju polugu narodnooslobodilačke borbe u Hrvatskom zagorju.

Temelji narodne vlasti

Usporedo sa pripremama boraca za formiranje Prvog zagorskog partizanskog odreda 1941. na 1942. godinu partija je radila i na razvijanju organa buduće narodne vlasti — narodnooslobodilačkih odbora (NOO-i), koji se postepeno brojčano povećavaju i prostorno šire na cijelo područje Zagorja, ali i sužavaju u datoj situaciji. Imaju, dakle, svoju plimu i oseku, ovisno od općeg napredovanja oružnog ustanka na zagorskom tlu, a i šire, od jačine i napredovanja NOB-a na cijelom teritoriju naše zemlje.

Prvi NOO-i javljaju se u Hrvatskom zagorju potkraj 1941. godine u selima oko Zaprešića — Prudnice, Brdovec, Laduč, Drenje, Hrastina — Trstenik Pušćanski, Javorje, Pušćanski Hruševac, Pojatno, Kupljenovo, Jakovlje i u gornjem dijelu Zagorja — Lug Poznanovečki, Poznanovec, Bedekovčina, Hrašćina Trgovišće, Veliko Trgovišće, Ravnice, Dubrovčan, Jesenje (Krapina) Đurmanec, Konjščina, Belec, Lobar i drugdje. Zatim u Donjoj Stubici, Ivancu, Klanjcu, Selima Zagorskim, drugim selima i mjestima Zagorja. Njihov broj se u početku 1942. godine povećava, a osnivaju se i novi NOO-i kao u selu Mesari za Tugonicu. To je trajalo sve dok I zagorski partizanski odred u svibnju mjesecu 1942. godine nije bio od mnogo jačeg neprijatelja razbijen i prestao u Zagorju djelovati kao oružana snaga ustanka. Tada je i u razvoju NOO-a nastupila znatna oseka, ali kao što otpor ustaškom režimu i fašističkim okupatorima nije prestao, tako i NOO-i nisu sasvim prestali postojati. Oni su se morali za neko vrijeme povući, ali, kako je plima ustanka ponovno rasla tako su se i NOO-i ponovno aktivirali 1943. godine, osobito poslije Okružnog partijskog savjetovanja u Ravnicama.

Ponovni snažni razvoj NOO-a u Zagorju omogućio je da OK KPH Krapina 28. kolovoza 1943. godine u Ravnicama formira Inicijativni Okružni NOO za okrug Krapina.

U sastav tog Inicijativnog ONOO-a ušli su ovi drugovi i drugarice:

Tuđman Stjepan	predsjednik	Veliko Trgovišće, kotar Klanjec
Rumbak Ivan-Živko	tajnik	Petrovsko, kotar Krapina
Živičnjak Slavko	blagajnik	Pregrada, kotar Pregrada
Huis Cveta	član	Zabok, kotar Krapina
Bartel August-Hrs	član	Ravnice, kotar Klanjec
Družinec Josip »Ico«	član	Putkovec, kotar Krapina

Političku situaciju i rast NOO-a na terenu Okruga Krapina u to vrijeme najoriginalnije ilustrira izvještaj ONOO-a Krapina ZAVNOH-u za rujan 1943. godine, pa ga znatnim dijelom donosimo:

»Narod je u apsolutnoj većini antifašistički raspoložen i u posljednjih mjesec dana sve borbeniji i aktivniji u NOB. Pad Italije, uspjesi Crvene armije i Proglas Pavelićeve mobilizacije koju je narod apsolutno otkazao, doprinijeli su tom borbenom raspoloženju. To se očituje u tome što narod pristupa u naše organizacije, broj ljudi koji daju pomoć za NOF raste. Formiran je i naš Zagorski odred.

Ustaških organizacija nema, a ako ih ima u centrima, one nemaju uspjeha ni uticaja na narod, osim nekih plaćenika i agenata.«

U izvještaju se zatim navodi slijedeće organizaciono stanje NOO-a:

»Postoje 4 inicijativna kotarska NOO-a: Zlatar od 6 članova, Krapina od 7 članova, Klanjec od 6 članova i Pregrada od 5 članova.

Općinskih NOO-a ima 6. Općina Pregrada (kotar Pregrada) NOO od 7 članova, Općina Petrovsko (kotar Krapina) NOO od 6 članova, Općina Bedekovčina (kotar Zlatar) NOO od 4 člana, Hrašćina Trgovišće (kotar Zlatar) NOO 4 člana, Općina Luka (kotar Klanjec) NOO od 4 člana i Općina Zagorska Sela (kotar Klanjec) NOO od 6 članova.

Seoskih NOO ima 95. Kotar Zlatar 23, Kotar Krapina 28, Kotar Klanjec 24 i Pregrada 20«.

Prvi Kotarski NOO Stubica osnovan je u lipnju 1942. Na savjetovanju predstavnika NOO, partije, SKOJ-a i AFŽ-a početkom rujna na delegatskom principu izabran je stalni Kotarski NOO. Prisustvovalo je oko 50 delegata. Izabran je Kotarski NOO od 15 članova sa Čukelj Fabijanom, predsjednikom.

U toku ljeta i jeseni 1943. godine bili su veoma povoljni uvjeti za razvoj NOP u kotaru. To je došlo do izražaja u raznim političkim manifestacijama, formiranju jedinice i odazivu mladih ljudi u NOV. Do kraja godine formirani su mjesni i općinski NOO-i. U listopadu mjesecu 1943. god. formiran je Općinski NOO za Gornju Stubicu i Mariju Bisticu. Krajem 1943. osnovan je Općinski NOO Oroslavje.

Na zapadnom dijelu kotara Zagreb već 1941. formirani su prvi NOO-i u selima: Prudnice, Brdovec, Javorje, Šibice, Drenje, Laduč, Trstenik-Hrastina, Kupljenovo, Pojatno i u Pluski. Početkom 1943. radi pogibije, hapšenja i odlaska u partizane, obnovljeni su ili formirani novi NOO-i. Omogućili su to u prvom redu članovi udarne grupe »Pušća«, kojima je zadatak obnavljanja postojećih i formiranja novih institucija NOP-a, dao Josip Tucman. U tom razdoblju — siječanj-ožujak 1943. — obnovljene su i partijske i skojevske organizacije, formirani su seoski i općinski NOO-i, te odbori AFŽ-a. U to vrijeme seoski NOO-i su postojali u selima Merenje, Kupljenski Hruševac, Puščanski Hruševac, Kupljenovo, Pojatno, Bregovljani, Pušća Donja i Gornja, Puščanski Trstenik, Hrebina, Žlebac, Marija Magdalena i Celine, kao i općinski NOO Pušća sa 16 odbornika.

Seoski NOO-i osnovani su zatim u Šibicama, Brdovcu, Javorju, Zdencima, Prudnicama, Laduču, Drenju, Šenkovcu, Hrastini, Sv. Križu, Kraju Donjem i Kraju Gornjem.

Na području Luke NOO-i su formirani u Pluski, Vadini, Luki, Žeincima i Krajskoj Vesi.

SPOMENIK BORCIMA U KLANJCU, RAD AKADEMSKOG KIPARA ANTUNA AUGUSTINČIĆA ----->

Na bistranskom području seoski NOO-i osnovani su u Oborovu i Poljanici, a u drugim selima nešto kasnije.

U to vrijeme općinski su NOO-i bili u Brdovcu, Pušći, Zaprešiću, Luki, Bistri i Dubravici. Oni su okupljali 85 odbornika. Seoskih odbora bilo je 36, a u njima je djelovalo 222 odbornika. Nanovo su osnovani općinski komiteti KPH za Pušću, Zaprešić, Brdovec i Bistru, jer je glavnina članova prijašnjih komiteta otišla u jedinice NOVJ ili poginulo. Na spomenutom području bilo je tada 14 ćelija KPH sa 93 člana i 24 ćelije SKOJ-a koje su okupljale 201 člana. Odbora AFŽ-a bilo je 20 sa 108 članova.

U ljeto 1943. osnovan je Kotarski NOO za kotar Zagreb-zapad. Predsjednik mu je bio Pavao Lončarić.

Narodnooslobodilački odbori u nekim selima, na primjer Jakovlju, Bistri, te u selima Gornje Stubice počeli su javno djelovati i afirmirati se kod naroda kao istinski organi vlasti. Do kraja godine cijeli je kotar bio pokriven mrežom NOO-a pa je Kotarski komitet u izvještaju Okružnom komitetu Zagreb od 16. 12. 1943. tabelarno prikazao razvoj NOO-a u kotaru. Tu je pokazano da ima kotarski NOO od 14 članova, četiri općinska NOO-a sa 22 člana i 45 mjesnih NOO-a sa 218 odbornika, odnosno sveukupno 49 NOO-a sa 254 odbornika koji pokrivaju 59 sela.

GORJANI, ZGRADA U KOJOJ JE BILA TEHNIKA OKRUŽNOG KOMITETA KPH KRAPINA

političko-propagandni rad Partije

Političko-propagandni rad Partije u Zagorju bio je jedan od glavnih oblika djelovanja u masama. To je bio način da se narodu prenese i objasni linija Partije u antifašističkoj oslobodilačkoj borbi. Kao osnovno sredstvo za političko-propagandni rad bila je veoma razgranala i raznovrsna izdavačka djelatnost. Kotarski komiteti su redovno primali znatne količine pisanih materijala koji su, u stvari, imali višeznačnu namjenu: vlastito teoretsko i općepolitičko izgrađivanje mladog partijskog članstva i rukovodstva u kotaru te upoznavanje i prenošenje linije Partije u svim relevantnim pitanjima koja su se isticala u razvoju NOB. Kotarski komitet je pisanim materijalima i političko-propagandnom radu poklanjao izuzetnu pažnju. U svim svojim izvještajima Komitet registrira i potvrđuje prijem literature i o tome izvještava Okružni komitet. Iz tih izvještaja se vidi koliko je štampa bila raznovrsna, bogata za one uvjete, koliko je ona mnogo značila u radu partijske organizacije za upoznavanje širokih masa naroda s linijom Partije i ostvarivanjem njene rukovodeće uloge u NOB-i.

Okružni komitet KPH Zagreb lipnja mjeseca 1943. godine izdaje proglas narodu Zagrebačkog okruga u kojem ga upoznaje sa situacijom na Istočnom frontu, ukazuje na velike pobjede Crvene armije kod Staljingrada, Harkova i na Kavkazu,

KUĆA U GORJANIMA, SJEDIŠTE OKRUŽNOG KOMITETA KPH KRAPINA

te sa uspjesima NOV-e širom zemlje. U proglasu se ukazuje na izdajnički rad rukovodstva HSS-a i poziva narod i omladinu da se svrsta u front antifašističke borbe. Ukazujemo samo na jedan primjer da bismo pokazali kako je pisana riječ u toku rata bila mnogo korištena kao sredstvo političko-propagandnog rada.

»Tehnika« OK KPH Krapina štampala je brojne i raznovrsne materijale za propagandno-politički rad. Od srpnja 1943. u ovoj »Tehnici« je štampano i preštampavano slijedeće:

Lenjin »Uloga prol. omladine«	200	primjeraka
Radio vijesti, broj 14	600	primjeraka
»Glas Hrv. Zagorja«, br. 17	450	primjeraka
Radio vijesti, broj 13	660	primjeraka
12 uslova za boljševiziranje Partije	120	primjeraka
Radio vijesti, broj 15	630	primjeraka
Radio vijesti, broj 16	1700	primjeraka
Radio vijesti, broj 17	520	primjeraka
Radio vijesti, broj 18	1000	primjeraka
»Vjesnik« JNOFH, broj 9	1000	primjeraka

Letak Privremenog Okružnog NOO Krapina	4500	primjeraka
»Glas Hrv. Zagorja«, broj 18	520	primjeraka
Poslovnici za Narodnooslobodilačke odbore	200	primjeraka
Velike parole	60	primjeraka
»Glas Hrv. Zagorja«, br. 2/44	1000	primjeraka
Radio vijesti, broj 1/44	2000	primjeraka
Radio vijesti, broj 2 i 3/44	1000	primjeraka
Kućni liječnik	800	primjeraka
Slika druga Tita	2000	primjeraka
Upute za organizaciju ekonomske obavještajne službe	200	primjeraka
Patrolni listovi za štab ZPOH-a	500	primjeraka

Ovdje se, radi ilustracije, navodi sadržaj izvještaja iz kolovoza 1943. Kotarskog komiteta Stubica, u kojemu se navodi da je komitet primio slijedeći materijal:

- 145 kom. »Izdajničko i reakcionarno rukovodstvo HSS«
- 76 kom. letaka »Izdaja«
- 38 kom. »Historija sves. kom. partije boljševika«
- 50 kom. »Međunarodni dan žena«
- 5 kom. »Uslovi za boljševizaciju partije«
- 3 kom. »O projektu ustava SSSR«
- 509 kom. letaka »Vladi SSSR«, »Vladi Velike Britanije i vladi SAD«
- 34 kom. »Proletera«
- 35 kom. »Historija«
- 2000 kom. letaka »Hrvatski narod«
- 33 kom. »Vjesnik«, br. 7
- 37 kom. »Naprijed«, br. 13
- 28 kom. plakata »Spremi dobro svoje žito«
- 38 kom. »Svi u partizane«
- 33 kom. »Pred žetvom«
- 25 kom. »Vijesti«, br. 4
- 2 kom. »Drugu Titu«
- 127 kom. »Proglas narodima Hrvatske«
- 30 kom. »Vjesnik«, br. 14
- 24 kom. »Historija, III glava«
- 23 kom. »Okružnica, br. 3
- 23 kom. »Okružnica«, br. 4
- 100 kom. »Radio vijesti«
- 61 kom. »Vjesnik«
- 38 kom. »Naprijed«
- 49 kom. »Rezolucija«
- 11 kom. »Stazom slobode«
- 3 kom. »Fašizam i radnička klasa«
- 4 kom. »Međunarodni karakter okt. revolucije«
- 2 kom. »Rodoljubu« itd.

U kolovozu Kotarski komitet u izvještaju govori i o tome kako se koristi štampa i kakav je rezultat toga kod naroda pa kaže i ovo:

»Štampa se prima u narodu sa velikim interesom. Narod traži da ga se što više i što izdašnije obavještava putem štampe (lecima, brošurama i dr.) o svim događajima u i izvan domovine.

Izvještaji se čitaju sa zanimanjem te se komentiraju vrlo živo. Narod donosi konstatacije na temelju stvarnih činjenica i ističe uvjerenje da se naša narodnooslobodilačka borba temelji u istinu na pravdi i poštenju.«

Iz izvještaja se vidi da je među narodom osobito živo odjeknuo proglas ZAVNOH-a, pa se u istom izvještaju nastavlja:

»Narod nas prima sa oduševljenjem i dolazi do spoznaje o političkom stanju u državi. Sastanci i skupštine, koje smo do danas održali i održavamo, imali su svrhu da prikažu narodu osnovni pravac narodnooslobodilačkog pokreta. Kako narodu nije bilo do danas poznato i jasno za koga se bori i zašto se bori narodnooslobodilačka vojska i partizanski odredi, to mu je na tim sastancima, odnosno skupštinama prikazano i dokazano za što se borba vodi, koja joj je svrha i cilj. Narod je potpuno suglasan s time, da je u istinu jedini i najispravniji put onaj kojim ide narod, oslob. vojska i partizanski odredi.

Narod je na tim sastancima, odnosno skupštinama dao čvrsto obećanje i vjeru, da će svim svojim silama i sredstvima pomagati narod, oslobodilačku borbu.«

Ova masovna aktivnost u narodu trajala je zapravo od proljeća 1943. godine i zahvatila je većinu sela.

Osnivanje Drugog zagorskog partizanskog odreda

Sazrijevanje uvjeta za formiranje Drugog zagorskog partizanskog odreda obilježeno je bilo sve intenzivnijim političkim radom na terenu i učestalim akcijama manjih grupa aktivista i boraca koji su upućivani na Kalnik ili su popunjavali jedinice nakon njihovog povremenog dolaska na teritorij Hrvatskog zagorja. A kada je na proljeće 1943. godine prokrstarila prva četa, formirana na Kalniku od boraca iz Hrvatskog zagorja, a nešto kasnije udarni bataljon »Matija Gubec«, postajala je sve očiglednija činjenica da se simpatije naroda prema NOP mogu i trebaju masovnije pokrenuti u stvaranju većih i stalnih jedinica u samom Zagorju.

Povećana aktivnost partijskih i ostalih organizacija NOP na terenu, naročito poslije uspjelih vojnih akcija, prelazila je sve više okvire ilegalnog rada, a uvjeti kao i potrebe za postojanje jačih vojnih formacija u samom Zagorju, iako u neposrednoj blizini Zagreba, sve su se jače nametale.

U tim uvjetima u ljeto 1943. godine, pored daljnjeg upućivanja boraca za popunu jedinica na Kalniku, oformljeno je na teritoriju Zagorja niz partizanskih grupa koje su svojom aktivnošću prelazile okvire diverzantskih akcija i stvarale dojam kod neprijatelja o postojanju i stalnom prisustvu većih partizanskih jedinica na tom sektoru. Ta njihova aktivnost stvarala je mogućnosti i nametala potrebe za objedinjene akcije većeg zahvata, a istovremeno iz dana u dan uključivala sve veći broj ljudi u aktivan rad za NOP, stvarajući tako šire i povoljnije uvjete rada postojećih političkih organizacija, njihovog omasovljavanja i širenja.

Sve to, dakako, treba sagledavati u širim relacijama razvoja oslobodilačke borbe u Hrvatskoj i Jugoslaviji.

Glavni štab Hrvatske i Centralni komitet Komunističke partije Hrvatske još u travnju 1943. godine postavili su zadatak štabu 2. operativne zone Hrvatske da se pripremi za odlazak sa Žumberka na Kalnik, kako bi se ti krajevi Hrvatske što aktivnije uključili u narodnooslobodilačku borbu. Osnovni zadatak bio je da se oružanom borbom stvori oslobođeni teritorij kao baza za brži razvoj ustanka u sjeverozapadnoj Hrvatskoj, poznatoj i pod imenom zagrebačka oblast. Ona se prostire na teritoriju od rijeke Save na jugu do rijeke Drave na sjeveru te od rijeke Ilove na istoku do rijeke Sutle na zapadu.

Krajem srpnja 1943. godine štab 2. operativne zone Hrvatske stigao je na Kalnik. Na teritoriju Zagrebačke oblasti bila su tada dva partizanska odreda, na Kalniku Kalnički partizanski odred i u Moslavini Moslavački partizanski odred. Odredi su imali štab i tri bataljona, ukupno oba odreda oko 700 boraca. Na Bilo-gori, u Prigorju i Zagorju bilo je niz udarnih partizanskih grupa, kojima su rukovodili okružni komiteti Partije.

Politička situacija u Zagrebačkoj oblasti bila je povoljna. Cijeli teritorij bio je obuhvaćen političkim radom; tu su djelovali okružni komiteti KPH, kotarski komiteti i osnovne ćelije u nekim mjestima i selima. U mnogim mjestima postojali su narodnooslobodilački odbori.

Od naročite važnosti za razvoj ustanka u Zagrebačkoj oblasti bilo je vrlo aktivno djelovanje 6. korpusa NOVJ u Slavoniji. Slavonija je imala veliki oslobođeni teritorij na koji su se oslanjali Kalnički i Moslavački odred. U partizanskoj bolnici na Papuku liječili su se teški ranjenici iz Zagrebačke oblasti, a odredi su u teškim situacijama prelazili na odmor u područje istočne Bilo-gore, gdje je djelovao Bilo-gorski odred.

U toku druge polovice 1943. godine u borbama u Zagrebačkoj oblasti 6. korpus je pomagao u kadrovima i prihvatao teške ranjenike u partizansku bolnicu na Papuku. U operacijama u Zagrebačkoj oblasti, kako smo vidjeli, učestvovala su 12. udarna divizija, a zatim 28. divizija.

U tim zajedničkim borbama kalili su se borci i kovalo se bratstvo i jedinstvo hrvatskog i srpskog naroda u svim krajevima kroz koje su Slavonci u borbi prolazili.

Južno od rijeke Save borile su se jedinice 4. korpusa i GŠ Hrvatske. Banija, Kordun, Lika i Gorski kotar činili su jedan povezani oslobođeni teritorij Hrvatske, gdje su se vodile borbe s ustašama, Talijanima i Nijemcima.

Glavni štab Hrvatske, poznavajući vojnu situaciju u Zagrebačkoj oblasti, znao je da se sa dva partizanska odreda za kratko vrijeme ne mogu postići veći vojnički uspjesi. Zato je naredio 6. korpusu da uputi na teritorij Zagrebačke oblasti pod komandu štaba 2. operativne zone 28. slavonsku diviziju. Ona je stigla u Moslavinu u pravo vrijeme, na dan kapitulacije Italije, 8. rujna 1943. godine.

Neprijatelj — ustaše, domobrani i Nijemci — dobro je kontrolirao ovu oblast. Zagorje i Prigorje sa Zagrebom bili su jedna operativna cjelina. Taj su kraj ustaše i Nijemci smatrali svojim političkim i vojnim područjem, potpuno sigurnim za njih. Za Nijemce je taj kraj bio od velike važnosti, jer je to područje najkraće vezivalo Zagreb sa Mariborom.

Hrvatsko zagorje bilo je načičkano većim brojem manjih ustaških posada. Nijemci su na tom terenu imali 187. rezer. grenadirsku diviziju, tenkovsku brigadu »Nordland« u Krapinskim Toplicama, 15. bataljon feldžandara u Krapini i 7. bataljon u Varaždinu. Sam Zagreb i komunikacije kroz Hrvatsko zagorje i Prigorje ka Dravi i Mariboru imale su operativno strategijsko značenje za njemačku Armijsku grupu »E« na Balkanu. Vojničko značenje te oblasti bilo je sve veće

DRUGI BATALJON ZAGORSKOG ODREDA SNIMLJEN 1943. GODINE

ukoliko se bližio kraj rata. Zato su sve snage ustaša, domobrana i Nijemaca u tom području bile operativno potčinjene štabu 187. rezervne grenadirske divizije — za specijalne zadatke, sa štabom u Zagrebu.

Jače ustaško-domobranske snage bile su koncentrirane na području Zagreba, Varaždina i Krapine, što je otežavalo formiranje partizanskih jedinica u Zagorju i Prigorju.

Razmatrajući vojno-političku situaciju u Zagrebačkoj oblasti, vojno i partijsko rukovodstvo, početkom rujna 1943. godine, postavilo je zahtjev da se u prvom redu najviše pažnje posveti formiranju partizanskih odreda. Zaključeno je da će, ukoliko se rat bliži kraju, biti sve veća koncentracija neprijatelja baš u Zagorju, Prigorju i Podravini, jer su to vojno-operativni pravci povlačenja neprijatelja iz naše

zemlje. Partizanski odredi moraju i u uvjetima velike koncentracije neprijatelja ostati na svom terenu, rušiti objekte i komunikacije i štititi narod od neprijatelja.

U duhu tih zaključaka 13. rujna 1943. godine formiranje na Zagrebačkoj gori Zagrebački partizanski odred, jačine 250 boraca. Odred je imao štab i dva bataljona, a djelovao je na području: Dugo Selo, Sv. Ivan Zelina i Stubica do Zagreba, glavna željeznička pruga do Zaprešića, i na sjeveru do rijeke Krapine. Prvi komandant bio je Stevo Došen, a politički komesar Milan Kuren Gubec. Zagrebački odred bio je dotada najveća partizanska jedinica osnovana od boraca iz Zagreba, dijela Zagorja i Prigorja. Kasnije su se u odredu našli i borci iz mnogih drugih krajeva naše zemlje. Po tome je Zagrebački partizanski odred postao nosilac bratstva i jedinstva naših naroda u ovom dijelu Hrvatske.

BORCI PRVE KLANJEČKE PARTIZANSKE ČETE U LJETU 1943. GODINE

U sastav Zagrebačkog partizanskog odreda ušle su ranije formirane čete Prigorska, Posavska i Stubička četa »Matija Gubec«, te neke udarne grupe koje su djelovale na području Prigorja i dijelu Zagorja. U odred su stalno pristizali novi borci. Tako je ubrzo brojio više od 750 boraca. Odred je razvijao svoju borbenu djelatnost na području Prigorja, Posavine i Zagorja, dakle na domak samom Zagrebu. Iako je operirao pod vrlo teškim uvjetima, Zagrebački partizanski odred nije nikada za dulje vrijeme napuštao svoje operativno područje. Šira zagrebačka okolica bila je njegov stalni teren.

U kolovozu i rujnu 1943. godine formirana je Stubička četa od 150 boraca od kojih je veći dio bio iz stubičkog kotara. U listopadu 1943. god. iz G. Stubice i Bistrice oko 100 novih omladinaca odlazi u Zagrebački odred, a uskoro zatim još 50. Odlazak manjih grupa u izvještajima se ne prati i ne registrira. U drugoj polovici

1944. godine formiran je stubički bataljon koji je ušao u sastav Zagrebačkog partizanskog odreda.

Krajem rujna 1943. godine u Bilo-gori je formiran Bjelovarski partizanski odred od dva bataljona. U sastav odreda ušle su udarne grupe sa Bilo-gore, borci iz Kalničkog i Bilo-gorskog odreda iz tih krajeva. Područje djelo'vanja odreda bilo je zapadna Bilo-gora, Podravina i Bjelovarska kotlina.

U svjetlosti takve vojne i političke situacije uopće i na terenu, odluka o formiranju i samo osnivanje Zagorskog partizanskog odreda bila je više formalna stvar budući da je ona uslijedila kao potreba da se sa postojećim snagama na terenu prijede na višu formu organiziranog djelovanja. Spajanjem tih snaga stvorene su veće formacije koje su mogle apsorbirati veliki odaziv boraca, što je bio rezultat sve većeg broja oružanih akcija udarnih partizanskih grupa i desetina obrazovanih po čitavom Zagorju, izvedenih na komunikacijama, protiv žandarmerijskih i željezničkih stanica, općinskih i kotarskih uprava, domaćih izdajnika, domobranskih posada i dr.

Odluka o formiranju odreda donijeta je u štabu II operativne zone u srpnju 1943. nakon čega se na terenu prešlo na konkretne pripreme za njeno izvršenje. U samom Zagorju postojeće udarne grupe i desetine spajane su u partizanske čete po kotarima u kojima je u toku sinhroniziranih akcija pod rukovodstvom kotarskih komiteta partije odabiran niži starješinski kadar, dok je u štabu II operativne zone i Okružnog komiteta partije pripreman i odabiran kadar za štabove bataljona i odreda.

Partizani svrstani u čete po kotarima Klanjec, Krapina i Pregrada došli su na zbornu mjesto u G. Plemenščini dne 4. listopada 1943. g., održali su veliki zbor naroda i na svom putu za zbornu mjesto odreda izvršili su uspjele napade na neprijateljske posade u Lupinjaku i željezničkoj stanici Đurmanec. Dana 5. listopada spomenutim se četama pridružila četa partizana iz kotara Zlatar na zbornom mjestu u selu Sambolići podno gore Ivančice i tu je toga dana formiran Drugi zagorski partizanski odred. Svečanosti formiranja odreda prisustvovali su Marko Mrkoci i Ivica Gretić, članovi Okružnog komiteta KPH za Krapinu.

Odred se prvobitno sastojao od dva bataljona sa po dvije čete i ostalim prištapskim dijelovima, potrebnim za uspješno komandiranje, dakako s oskudnim tehničkim sredstvima.

Štab odreda sačinjavali su slijedeći drugovi: komandant odreda Josip Špiranac Pintar; zamjenik komandanta Stjepan Iveković; komesar Josip Vidiček; operativni oficir Stjepan Bosnar; obavještajni oficir Valent Katalenić; referent saniteta Zvonko Bahun.

MJESTO GDJE JE OSNOVAN ZAGORSKI PARTIZANSKI ODRED SELO SAMBOLIĆI. 5. X 1943.

Štab prvog bataljona: komandant Viktor Jurina; komesar Milan Šepetavc; pomoćnik komesara Stipić; zamjenik komandanta Franjo Tkalec.

Štab drugog bataljona: komandant Stjepan Rušković; komesar Pero Capar; zamjenik komandanta Ferek Klasić.

Toga dana Okružni komitet Krapina javlja Oblasnom komitetu KPH za zagrebačku oblast:

»U toku mjeseca rujna pristupili smo formiranju naših četa, tj. bataljona. Danas, 5. listopada, održali smo sastanak svih četa u našem okrugu i formirali smo odred sa dva bataljona po dvije čete. Brojno stanje odreda je 205. Izgledi za daljnju mobilizaciju veoma su povoljni.«

Geografski položaj Hrvatskog zagorja u svjetlosti širenja NOP na području sjeverne Hrvatske, a zatim važnost tog područja za okupatora i kvislinške snage u

vojnom pogledu, predstavljaju sami po sebi i posebne prilike u kojima su se održavale i djelovale jedinice NOV na tom sektoru. To uostalom potvrđuje i činjenica koja pokazuje da su jače snage NOP-a iz Slavonije, Kalnika i Moslavine, za vrijeme svog nastupanja u Zagorju, postizale značajne uspjehe, nailazeći uostalom i na punu podršku u narodu koji ih je mahom svesrdno prihvaćao; to pokazuje i činjenica iz koje se vidi da je u slijedećoj fazi skoro uvijek bila inicijativa na strani neprijateljskih snaga što je povratak iz Zagorja činilo znatno težim i uz velike žrtve.

U takvim okolnostima i Zagorski partizanski odred, kada je ostajao sam na ovom području, vrlo rijetko je mogao djelovati skupno i najčešće je svoje akcije izvodio sa bataljonima na relativno dosta velikoj međusobnoj udaljenosti.

Zagorski partizanski odred djelovao je u granicama šireg teritorija Hrvatskog zagorja. Često je prelazio te granice, i to zbog vrlo složenih uvjeta u vezi s njegovim opstankom i aktivnostima neprijatelja na izrazito osjetljivom području.

Takvi uvjeti zahtijevali su vrlo veliku pokretljivost jedinica odreda, jer nije bio rijedak slučaj da se u toku jedne noći moralo prelaziti 50 i više kilometara s jednog sektora na drugi i po dolasku na drugo područje odmah nakon nekoliko sati prihvatiti borbu. Zbog takvih okolnosti odred je često bio primoran da privremeno napušta teritorij Zagorja i da prelazi na sektor Zagrebačkog ili Kalničkog područja, a katkada i na područje Slovenije.

No, i u takvim najtežim momentima dio snaga odred je ostavljao na području Zagorja, tako da se prisustvo partizanskih snaga na tom teritoriju uvijek osjećalo i uvijek je zadavalo brige neprijatelju. Osim toga, nije se smjelo nikad, pa i po cijenu vrlo velikih naprezanja, ostaviti narod bez zaštite pred neprijateljem koji je narod odmah zlostavljao, čim bi osjetio da su se snage NOP-a locirale van Zagorja. U takvim slučajevima i manje snage bile su od neprocjenjive važnosti za zaštitu naroda i njegovih političkih predstavnika na najugroženijim područjima, do ponovnog povratka glavnine snaga odreda.

S obzirom na udaljenost Hrvatskog zagorja od ostalih ustaničkih mjesta i krajeva gdje su se pod zaštitom krupnijih jedinica NOVJ nalazile stalne partizanske bolnice na oslobođenom ili poluoslobođenom teritoriju (Slavonija, Moslavina, Bilo-gora i Kalnik), a imajući u vidu naprijed izložene specifičnosti teritorija Hrvatskog zagorja, problem ranjenika — njihovo najosnovnije zbrinjavanje i liječenje — postavljao se kao veoma važan problem pred jedinice u Hrvatskom zagorju za čitavo vrijeme rata. Često su krupnije partizanske jedinice u svojim ofenzivnim pohodima, ili za vrijeme prolaza kroz Hrvatsko zagorje, bile prinudene da odustanu od akcija koje su inače obećavale uspješan ishod, da bi se spasilo ranjenike i blagovremeno evakuiralo na sigurno mjesto, te da se istovremeno ne poveća njihov broj i ne oteža evakuacija. Jer briga za ranjene drugove i njihova zaštita bila je uvijek na prvom mjestu što je bio jedan od osnovnih faktora visokog morala boraca i jedinica NOVJ u toku čitavog narodnooslobodilačkog rata. Nije bio rijedak slučaj da je po nekoliko drugova izginulo u borbi za spasavanje i izvlačenje ranjenog druga pod kišom neprijateljskih metaka.

Zagorski partizanski odred je ovim pitanjima bio posebno opterećen. To je vrlo često umanjivalo njegovu pokretljivost i borbenu sposobnost do krajnjih granica, jer je teritorij njegovog djelovanja bio najčešće udaljen 200 i više kilometara od stalnih bolnica. Zbog toga se skoro uvijek za osiguranje prebacivanja i za 15 do 20 ranjenih drugova moralo angažirati jedan bataljon pa, i više snaga, koje bi do evakuacije ranjenika na sigurno mjesto pretrpjele znatne gubitke.

Organizaciji sanitetske službe, zbog takvih izrazito teških okolnosti, u odredu je za čitavo vrijeme posvećivana posebna pažnja. No, sve ovo nije moglo znatnije ublažiti situaciju jer nije bilo dublje pozadine i sigurnijeg mjesta za sklanjanje ranjenika, bar za nekoliko dana. Radi toga je manji broj ranjenika, za koje se nije mogla angažirati veća jedinica za osiguranje njihovog prebacivanja na oslobođeni teritorij, smješten u zemunice pod strogom konspiracijom. Ti ranjenici, ukoliko bi ostali u životu, izlazili su iz zemunica do krajnjih granica iscrpljeni i sa znatnim posljedicama po zdravlje.

Bilo je, doduše, pokušaja da se izgrade privremene prihvatne bolnice u unutrašnjosti Ivančice i Maceljske Gore, no bez uspjeha, jer je to neprijatelj svojim čestim upadima osujetio. A zatim, snage NOP-a, pod pritiskom neprijatelja, često su mijenjale i ove, bar donekle, sigurnije baze.

O borbenim djelovanjima i aktivnostima Zagorskog partizanskog odreda, imajući u vidu osjetljivost i svu specifičnost teritorija na kojem se on održavao, nemoguće je dati cjelovitu sliku borbenog puta odreda, a isto tako nije moguće zadovoljiti ni sve njegove učesnike, jer svaki od njih događaje promatra onako kako ih je proživljavao, prema tome gdje i u kakvoj ulozi se nalazio. Tako je to i zato što je odred djelovao po bataljonima koji su kao vrlo dinamične formacije bili stalno u pokretu i koji su, poslije određenog borbenog puta u odredu, kao cjelina uključivani u brigade i odmah se po svojoj borbenosti i iskustvima izravnavali sa starim i prekaljenim brigadnim bataljonima. Stoga se slobodno može izvući zaključak da je odred u neku ruku predstavljao kadrovsku jedinicu, odnosno okvir iz kojeg su se brigade popunjavale jedinicama — bataljonima vrlo dobrih borbenih kvaliteta. Prema tome se sa sigurnošću može tvrditi da je odred kroz čitavo vrijeme svoga djelovanja predstavljao, pored svoje mobilizacijske uloge, jedinicu koja se po borbenosti i postignutim uspjesima nije razlikovala od pojedinih brigada, osim što zbog pomenutih općih uvjeta nije mogao da djeluje skupno kao cjelina.

U to vrijeme poduzima se i akcija za osnivanje Ivanečke čete. Okružni komitet KPH Varaždin odobrio je zaključak kotarskog komiteta Ivanec o pripremama za formiranje Ivanečke partizanske čete od najboljih članova udarnih omladinskih grupa s cijelog područja.

Konačni dogovori za formiranje čete izvršeni su u Brezovoj Gori, gdje je organizirano prikupljanje boraca za četu. U Brezovoj Gori postojala je najbrojnija udarna grupa kojom su rukovodili članovi KP. Kad su se borci okupili u Brezovoj Gori, krenuli su u Vrbo, gdje su organizirali veliki narodni miting a nakon toga krenuli su u pravcu Višnjice, jer je bio planiran napad na žandarmerijsku stanicu u Vinici. Za tu su akciju obavještajci prikupili sve potrebne podatke. U Višnjici, na raskršću putova, u studenom 1943, četa je postrojena te joj je pročitana zapovijed o imenovanju njezinog vojnog i političkog rukovodstva. Tu su se četi priključili budući borci iz Voće, Maruševca i Kaniže. U stroju je bilo ukupno 56 boraca, naoružanih raznim vrstama pušaka, pištoljima i ručnim bombama. Najviše je boraca bilo iz Brezove Gore, ukupno 35.

Organizaciju prikupljanja boraca iz udarnih grupa i formiranje čete izvršio je Mirko Posinovec Žuti, član Kotarskog komiteta KPH Ivanec, koji je već ranije određen za komesara čete.

Na mjestu gdje je četa postrojena, gdje joj je pročitana vojna zapovijed, i gdje je imenovano njeno rukovodstvo, boračke su organizacije podigle spomenik u znak sjećanja na taj vrlo značajan datum u razvoju NOP-a na ovom području.

U rukovodstvo čete postavljeni su: Pavao Milec iz Strmca za komandira čete; Mirko Posinovec Žuti iz Ivanca za komesara; Juraj Grabrovec iz Brezove Gore za sekretara ćelije KP; Cirić Ferčec iz Brezove Gore za zamjenika komandira; Milan Bregović iz Kaniže za sekretara SKOJ-a; Stanko Digola iz Gorenca za zamjenika komesara; Pero Strmečki iz Pašnika za zamjenika sekretara SKOJ-a; Danica Križevcov iz Varaždina za rukovodioca saniteta; Mirko Horvatek iz Pašnika za delegata prvog voda; Franjo Eneršić iz Višnjice za delegata drugog voda; Rok Teskač iz Brezove Gore za delegata trećeg voda; Stjepan Grabar iz Vrbna za komandira prvog voda; Ciro Grabrovec iz Brezove Gore za komandira drugog voda; Mirko Piskulić iz Brezove Gore za komandira trećeg voda; Franjo Grabrovec iz Brezove Gore za obavještajca i zamjenika sekretara KP.

U vrijeme osnivanja čete bilo je iz ovoga kraja u raznim jedinicama NOV dosta boraca ' oji su se priključili NOB-u potaknuti političkim radom i djelovanjem aktivista NOP ili članova KP.

U prosincu ivanečka četa ušla je u sastav Drugog zagorskog partizanskog odreda.

Ivanečka partizanska četa nastavila je borbenu aktivnost udarnih grupa. Za relativno kratko vrijeme samostalnog djelovanja izvršila je veći broj vojnih aktivnosti, kojih se rado sjećaju preživjeli borci i narod ovog kraja. U svom naletu četa je bez poteškoća zauzela žandarmerijsku stanicu Vinica, likvidirala njemačku graničnu policijsku i financijsku stanicu u Križovljanu i Maclju, te provela čišćenje ostataka njemačkih policijskih stanica Cvetlin i Višnjica. Za vrijeme boravka na teritoriju Slovenije u okolici mjesta Sv. Marko, u blizini Ptuja, četa je uništila ostatke njemačke granične policije. Tom prilikom četa je zarobila veću količinu oružja, municije i ostale vojne opreme.

Spajanje Ivanečke partizanske čete sa Drugim Zagorskim partizanskim odredom Hrvatske imalo je višestruke koristi. Zagorski partizanski odred Hrvatske povećao se potencijalom Ivanečke partizanske čete i povećao je učestalost svog djelovanja na teritoriju kotara Ivanec, a četa prestaje biti teritorijalna jedinica.

U to vrijeme formirane su sve institucije društveno-političkih tijela na nivou kotara Ivanec, a te institucije su objedinjavale i rad i rezultate mjesnih organizacija. Društveno-političkim organizacijama i NOO-ima, kao organima narodne vlasti, veliku pomoć pružio je Drugi zagorski partizanski odred Hrvatske sa svojim štabnim kadrom.

Uspon oslobodilačke borbe i jačanje oružane sile narodnooslobodilačkog pokreta

(rujan 1943 — prosinac 1944)

U sklopu velikog slobodnog teritorija

Kapitulacija fašističke Italije 8. rujna 1943. imala je osobito značenje za daljnji razvoj narodnooslobodilačke borbe, jer su talijanske vojne snage uz njemačke bile glavni stup okupacionog sistema u Jugoslaviji. Od toga trenutka nastaje ubrzana i teška bitka između jedinica NOVJ i njemačko-kvislinških snaga za jadransku obalu, jer se radilo o području od izvanrednog interesa ne samo za dalje širenje i jačanje NOB-a nego i za težnje Nijemaca u podizanju obrane Balkanskog poluotoka. Već su u vrijeme same kapitulacije Italije jedinice Narodnooslobodilačke vojske uspjele da razoružaju glavninu talijanskih jedinica, zaplijenivši pri tome velike količine oružja. Te su se akcije vodile uz široku podršku naroda, što je bio očit znak da se u Dalmaciji, Hrvatskom primorju, Istri i Slovenskom primorju, tj. u krajevima koji su se nalazili pod talijanskom okupacijom, NOP naglo širio u opći narodni ustanak. U tim akcijama bila je oslobođena gotovo cijela jadranska obala, a među nizom gradova i Split. Počelo je masovno dolaženje naroda u jedinice NOP-a. Znatno su se povećale snage Narodnooslobodilačke vojske, posebno mornarica. Slom talijanske vojne sile utjecao je da se razbiju u mnogim krajevima četničke jedinice kao glavni pomagači okupatora. Narodna vlast se brzo uspostavljala i jačala u novooslobođenim područjima.

Nakon kapitulacije fašističke Italije posebno se razbuktao narodnooslobodilački pokret na području Zagrebačke oblasti. Dolazi do masovnog oružanog ustanka naroda na području Kalnika, Hrvatskog zagorja, Moslavine i zapadne Bilo-gore, gdje se stvara veliki slobodni teritorij. U jedinice NOVJ dolazi sve više novih boraca iz tamošnjih sela, te iz redova domobrana koji u sve većem broju dezertiraju.

Zbog velikog priliva novih boraca iz Zagreba, Zagorja, Moslavine i Kalnika, 4. rujna 1943. na Kalniku formirana je brigada »Braća Radić«, prva brigada u Zagrebačkoj oblasti. Za komandanta brigade postavljen je Izidor Štrok, dotadašnji komandant Kalničkog partizanskog odreda, a za političkog komesara Ivan Robić.

Na dan kapitulacije Italije sa područja Koprivnice Nijemci su hitno uputili 14. SS policijski puk u Ogulin. Zbog nastale situacije pomaknuli su 187. granadirsku diviziju do Slavonskog Broda kuda je premješten i Štab divizije. U Zagrebačkoj oblasti ostao je samo 462. grenadirski puk ojačan jednom baterijom haubica u Bjelovaru. Neprijatelj je svoje glavne snage i rezerve uputio na zauzimanje jadranske obale i Istre, gdje su se snagama NOVJ predavaie talijanske divizije s naoružanjem.

Tako povoljna vojno-politička situacija stvorena kapitulacijom Italije omogućila je da počnu operacije na neprijateljske posade u Zagrebačkoj oblasti.

6. rujna 1943. godine Treći bataljon brigade »Braće Radić« napao je domobransku posadu u Novom Marofu i poslije slabog otpora zarobio je. Porušeni

su mostovi na rijeci Bednji i prekinut je željeznički i putnički promet između Zagreba i Varaždina.

Od 10. do 20. rujna brigada »Braće Radić« i Kalnički part, odred napali su sve posade na postajama duž pruge Križevci—Koprivnica. Posade su zarobljene, a putnički i željeznički promet je prekinut. Željeznička pruga Križevci—Koprivnica tako je solidno uništena da do kraja rata nije više proradila.

Dolaskom 28. divizije na Kalnik izvršene su pripreme za napad na Varaždinske Toplice. Krajem rujna brigada »Braće Radić« vodila je borbu za Varaždinske Toplice. 28. divizija i Kalnički odred bili su u zasjedi braneći pristup od Varaždina i Ludbrega. Poslije dva dana borbi jedna četa feldžandara je uništena, a četa domobrana i vod žandara se predao. Time su put i željeznička pruga Zagreb—Varaždin preko Novog Marofa i Varaždinskih Toplica bili presječeni i prekinuti sve do početka 1944. godine, kada su ustaše ponovo zauzeli Varaždinske Toplice i Novi Marof.

Početkom listopada 1943. godine izvršenje napad na posadu u Ludbregu koji su branili jedan bataljon domobrana, jedna četa feldžandara, vod žandara i nešto ustaša. Za napad na dobro utvrđeni garnizon u Ludbregu određena je 17. udarna brigada 28. divizije.

Obranu prema Varaždinu vršila je brigada »Braće Radić« kod s. Šemovec. Po značenju to je bila odlučujuća operacija za daljnji razvoj NOB-a u Zagrebačkoj oblasti, pa su ustaše iz Varaždina pošli odmah u pomoć svim raspoloživim snagama ojačani njemačkom avijacijom iz Zagreba.

Još u toku noći 2/3. rujna Drugi bataljon kod s. Šemovec sukobio se sa 1. ustaškom bojnom PTS iz Varaždina, ali je s ostalim bataljonima brigade njezin napad odbio. Ujutro su ustaše napadali pojačani teškim tenkovskim sklopom i artiljerijom, ali je i taj napad odbijen. Oko 10 sati otpočeo je najžešći napad ustaša podržan tenkovima i eskadrilama štuka iz zraka. Na položaju Drugog bataljona ostalo je 48 mrtvih boraca, ali položaj nije pao.

Ludbreg je osvojen 3. rujna do podne pa je pritisak kod s. Šemovca oslabio i brigada je zauzela novi položaj na rijeci Plitvici.

Borba kod s. Šemovec bila je u stvari bitka za Kalnik i Podravinu. Po značenju za razvoj ustanka u sjevernoj Hrvatskoj bila je to naša najveća pobjeda u Zagrebačkoj oblasti u ratu. Brigada »Braće Radić« pohvaljena je za svoje junaštvo pokazano u toj borbi od GŠH i imenovana udarnom brigadom.

17. udarna brigada, poslije teške borbe u toku noći, do podne je na juriš zauzela sve položaje neprijatelja. Dobila je veliki ratni plijen u oružju, municiji i ratnom materijalu. Posada je dijelom uništena a dijelom zarobljena. Većina feldžandara uspjela je pobjeći uz rijeku Dravu u Varaždin.

Neprijatelju je u toj borbi zadan težak vojnički poraz, koji je imao snažan politički odjek širom Podravine, Kalnika i Hrvatskog zagorja. Narod je poslije te pobjede osjetio daje došao čas kad se treba što aktivnije uključiti u NOP. Stvorenje oslobođeni teritorij na Kalniku koji je postao baza za operacije u Hrvatskom zagorju i Podravini.

Planina Kalnik (k. 620) po svom geografskom položaju predstavlja centralni dio Zagrebačke oblasti. U vojnom pogledu Kalnik ima ključni položaj za prodiranje u Zagorje, Prigorje, Podravinu i Bilo-goru. Otuda njegovo istaknuto vojno-operativno značenje i za NOP i za neprijatelja.

Pred štab Zone postavilo se pitanje kako prodrijeti u Hrvatsko zagorje. S obzirom na jake neprijateljske snage u Zagrebu i Varaždinu moralo se očekivati

brzu reakciju neprijatelja. Postojalo je iskustvo 12. udarne divizije koja je poslije zauzimanja Lepoglave vodila teške borbe u Zagorju sa Nijemcima i ustašama. Sada je situacija bila lakša. Kalnik je u rukama snaga NOVJ, a neprijatelj nema rezervi. Oslobođenjem Ludbrega, Varaždinskih Toplica i Novog Marofa stvoreni su povoljni vojni i politički uvjeti za operacije u Zagorju.

6. listopada 1943. godine izvršile su pokret 28. divizija i brigada »Braće Radić« u Zagorje. Da bi spriječili napad neprijatelja od Zagreba, 21. brigada zaposjela je položaje kod Brezničkog Huma i zatvorila put Zelina—Novi Marof. Prema Varaždinu za obranu je bio zadužen Kalnički partizanski odred na Varaždin brijegu.

Plan je bio da se zauzme kotarsko mjesto Ivanec, a zatim Zlatar, te da se stvore uvjeti za stvaranje oslobođenog teritorija uz pl. Ivančicu. Strahinjšćicu i na Macelju, te da se drži put i prolaz kod Veterničkog Golubovca.

U Ivancu je neprijatelj imao jednu četu domobrana i nešto žandara. Ustaše su imali jaku posadu u Lepoglavi. Za napad na Ivanec i zaštitu prema Lepoglavi određena je brigada »Braća Radić«, a 17. udarna brigada branila je prilaze od Varaždina kod s. Cerje Tužno.

17. listopada poslije kraće borbe brigada »Braća Radić« zauzela je kotarsko mjesto Ivanec. Domobrani su se predali, a rudnik uglja onesposobljen je za eksploataciju.

17. brigada vodila je dva dana borbe sa ustašama koji su intervenirali iz Varaždina i uz gubitke ih protjerala.

U Ivancu je odmah uspostavljen normalan život. Sve trgovine normalno su radile, u apoteci za gotov novac kupovani su lijekovi koji su bili potrebni sanitetu. Zgrada pošte u borbi je bila nedirnuta. Narod je dočekao borce NOVJ bez straha i uspostavio normalan promet. U mjesnom mlinu našlo se 5 vagona bijelog brašna, pa su sve jedinice, za vrijeme dok su bile u Zagorju, primale po 1 kg kruha dnevno za borca.

Lepoglava nije napadana. Jedinice su imale samo lako naoružanje, a nitko nije želio nepotrebne gubitke.

Sutradan je intervenirala njemačka tenkovska brigada iz Krapinskih Toplica od pravca Lepoglave praćena avijacijom. Jedinice NOVJ su se povukle bez gubitaka, pa su se ponovo vratile u Ivanec čim su se tenkovi vratili u svoje baze.

Poslije Ivanca izvršene su pripreme za napad na ustašku posadu u Zlataru. U njemu je bila posadna jedinica PTS, jačine oko 200 ustaša, koji su se dobro utvrdili oko crkve i u čvrstim zgradama, opasani rovovima i bodljikavom žicom. Očekivala se teška borba u mjestu i na zasjedi. Cilj je bio da se ustaše unište kako ne bi više postavljali svoje posade u Zlataru.

21. listopada 1943. godine 17. udarna brigada napala je na ustaše u Zlataru, a brigada »Braće Radić« branila je prilaz od Zlatar-Bistrice i Poznanovca. Zagorski partizanski odred branio je prolaz na Strahinjšćici od pravca Krapine i Lepoglave.

Ustaše su prvog dana pružile jak otpor, ali u toku noći 21/22. nisu izdržali snažan juriš boraca 17. udarne brigade. U borbi je uništeno oko 60 ustaša, ali većina ih se u toku noći uspjela povući ka Bedekovčini.

Nijemci su sutradan tenkovima iz Krapinskih Toplica opet intervenirali kad je borba završena. Prošli su tenkovima kroz Zlatar i krenuli putem prema Belec, gdje su izgubili jedan tenk od 20 tona, uništili ga i povukli se u Krapinske Toplice.

Zlatar je ostao u rukama NOVJ. Brigade i Zagorski partizanski odred zajedno s narodom temeljito su porušili željezničku prugu kod željezničke stanice D. Konjščina ka Novom Marofu u dužini od 30 km. Zagorski partizanski odred

porušio je željezničku prugu kod željezničke stanice Luka te između željezničkih stanica Zabok i Bedekovčina. Željeznička pruga Zagreb—Varaždin ponovo je proradila tek u drugoj polovici 1944. godine, poslije 9 mjeseci.

Za vrijeme operacija u Zagorju 21. brigada vodila je svakodnevno borbe kod Brezničkog Huma s ustašama koji su na svaki način uz pomoć tenkova htjeli da odbace jedinice NOVJ iz Zagorja. U tim borbama ustaše su imali znatne gubitke. Sve napade 21. brigada uspješno je odbila.

Za vrijeme boravka i borbi brigada u Zagorju, na Kalniku je po direktivi CK KP Hrvatske оформljen oblasni komitet KPH za Zagrebačku oblast, čiji je prvi sekretar bio Josip Hrnčević. Oblasni komitet Partije objedinio je partijsko-politički rad pet okružnih komiteta u Zagrebačkoj oblasti, a to je imalo značajan utjecaj na rad partije na terenu.

28. divizija i brigada »Braće Radić« poslije operacija u Zagorju odmarale su se na Kalniku. Za vrijeme boravka brigada u Zagorju neprijatelj nije dobivao nikakva pojačanja u Zagrebačkoj oblasti. Njegova aktivnost bila je usmjerena na operacije u Istri, Primorju i u Dalmaciji. Zato je postojala mogućnost da se ofanziva produži, pa je štab 2. operativne zone odlučio da napadne neprijatelja u Koprivnici i da oslobodi Podravinu, a potom i Čazmu. Štabovi su vršili pripreme za predstojeće zadatke, jer su to bili jaki i dobro branjeni garnizoni.

Napad na Koprivnicu je izvršen 6/7. studenog 1943. Borba je trajala dva dana. Grad Koprivnica oslobođenje 8. studenog poslije teške borbe. Zaplijenjene su velike količine municije i ostalog materijala. Krajem studenoga oslobođena je Čazma.

Odjek ovih pobjeda bio je velik u cijeloj Zagrebačkoj oblasti i u Zagrebu. Stvoreni su povoljni uvjeti za dolazak mladih dobrovoljaca. U selu Rasinji kraj Koprivnice formiran je centar za obuku, u koji je samo iz Zagorja za dva mjeseca došlo preko 2000 novih boraca.

Mladi glumci iz Zagreba došli su u Koprivnicu i оформili partizansku k-azališnu grupu.

Na velikom oslobođenom teritoriju formirane su partizanske ustanove: komande područja, komande mjesta i partizanske straže.

Od Varaždinskih Toplica preko Kalnika i Bilo-gore pa sve do Papuka u Slavoniji podignuta je telefonska linija i uspostavljena telefonska veza između 6. slavonskog korpusa i 2. operativne Zone. Štab 2. op. zone smjestio se u selu Rasinja.

Hrvatski krajevi, na koje je neprijatelj gledao kao na svoje zalede: Zagorje, Prigorje i Podravina uključili su se aktivno u narodnooslobodilačku borbu. Odziv boraca u partizane bio je veoma dobar. Formirane su nove jedinice: 12. prosinca u selu Lipovčani blizu Čazme formirana je brigada »Matija Gubec«, a 17. prosinca formirana je 32. divizija NOVJ. U sastav divizije ušle su: brigada »Braće Radić« i novoformirana brigada »Matija Gubec«. Operativna zona 32. divizije bila je: Kalnik, Zagorje i Prigorje. Njen osnovni smjer operacija bio je Hrvatsko zagorje do rijeke Sutle. Za komandanta divizije postavljen je Izidor Strok, a za političkog komesara Ivan Robić. Za komandanta udarne brigade »Braća Radić« postavljen je Stjepan Kučić, a za političkog komesara Zlatko Rukavina.

Poslije sređivanja 32. divizija krenula je 3. siječnja 1944. u Zagorje. Cilj operacija bio je najprije napad na ustaško uporište Zlatar, a potom na Ivanec, i to zajedno sa Zagorskim i Kalničkim odredom. Prilikom prolaza 32. divizije sa Kalnika za Ivančicu, neprijatelj je 4. siječnja zauzeo Varaždinske Toplice i Novi Marof.

ŠTABNI OFICIRI 32. DIVIZIJE NOV-a 1944. GODINE

32. divizija vodila je borbu za Zlatar 6. i 7. siječnja dosta uspješno, ali je zbog brze intervencije ustaša iz Zagreba i ostalih garnizona u Zagorju morala odustati od napada i povući se od Zlatara i Ivančice na položaje Breznički Hum—Zaistovec, gdje je vodila borbe sa 1. pukovnijom PTS do kraja siječnja.

Prisustvo 32. divizije u Zagorju omogućilo je Zagorskom i Zagrebačkom odredu da se srede i da vode uspješne borbe u svojim zonama djelovanja.

Poslije uspješnih vojničkih operacija i stvaranja velikog oslobođenog teritorija u Podravini, na Kalniku, Zagorju, zapadnoj Bilo-gori i u Moslavini, Glavni štab Hrvatske, razmatrajući političku i vojnu situaciju u sjeverozapadnoj Hrvatskoj, predložio je Vrhovnom štabu NOVJ da se na tom području od postojećih jedinica 2. operativne zone formira 10. zagrebački korpus. Vrhovni štab se suglasio s tim prijedlogom.

19. siječnja 1944. godine u selu Rasinji kod Koprivnice štab 2. operativne zone s potrebnim kadrovskim popunama prerastao je u štab 10. korpusa.

Postavljeni su osnovni zadaci Korpusu, i to: da se naročito obrati pažnja na dalje širenje ustanka u Hrvatskom zagorju, da se tijesno poveže i da surađuje sa jedinicama 6. korpusa u Slavoniji, te da stalno ruši željezničku prugu Zagreb—Novska.

Stvaranje tako velikog oslobođenog teritorija imalo je ogromno političko i vojno značenje za daljnji razvitak narodnooslobodilačke borbe u sjeverozapadnoj Hrvatskoj i predstavljalo je veoma veliki uspjeh za snage NOVJ koje su operirale na tom području. Oružani ustanak uzeo je široke razmjere na čitavom području Zagorja. Narod Zagorja masovno stupa u partizanske odrede koji su djelovali na njegovom području. Iz izvještaja štaba II operativne zone koji je on uputit) 28. XII 1943. g. Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske vidi se da je Zagorski partizanski odred toliko brojčano ojačao da postoji namjera da se u najkraće vrijeme formira brigada od vlastitih snaga. Da bi naoružao bar dio nenaoružanih boraca, štab zone šalje mu 170 pušaka.

U cilju što uspješnijeg, lakšeg i operativnijeg rukovođenja mnogobrojnim jedinicama na području II operativne zone, došlo je po naređenju Glavnog štaba Hrvatske do reorganizacije jedinica II operativne zone. Sama reorganizacija izvršena je 24. siječnja 1944. g. Štab II operativne zone preformiran je u štab X Zagrebačkog korpusa. Za komandanta korpusa postavljen je Vlado Matetić, a za političkog komesara Ivan Šibi. Od Kalničkog, Zagorskog i Zagrebačkog partizanskog odreda formirana je Zapadna grupa odreda. Na čelu se nalazio štab Zapadne grupe odreda koji je bio neposredno potčinjen štabu X korpusa. Partijska ćelija štaba bila je vezana na Oblasni komitet KPH za Zagrebačku oblast. Za komandanta štaba grupe odreda postavljen je Rade Bulat, za politkomesara Stjepan Iveković, za načelnika štaba Branko Cikojević, a za informativnog oficira Mirko Horvat.

Osnovni zadatak štaba Zapadne grupe bio je da objedinjava i usmjerava djelovanje odreda pod njegovim rukovodstvom, da povezuje teritorij na kojem su ovi odredi djelovali, da im pruži što neposredniju vojnu i političku pomoć, da osigura što čvršću i neposredniju i suradnju sa političkim rukovodstvima na terenu radi što uspješnijeg organiziranja i vođenja borbe na području Zagorja gdje je ustanak poprimao sve veće razmjere, da mobilizira nove borce radi jačanja postojećih odreda i popunjavanja ostalih jedinica, da formira zagorske brigade odnosno zagorske divizije te da uspostavi suradnju sa Kozjanskim partizanskim odredom koji je djelovao preko Sutle u Sloveniji. Pored toga štab grupe imao je zadatak da razvije oružanu borbu u Međimurju koje su okupirali Mađari.

Štab Zapadne grupe sa svojim odredima pokrivao je čitavo područje Zagorja, Prigorja, Kalničkog gorja, Podravine od Varaždina do Koprivnice i Međimurja. Operativna granica sa štabom Istočne grupe odreda prolazila je linijom Zagreb, Dugo Selo, Vrbovec, Križevci i Koprivnica. Na operativnom području štaba grupe nalazile su se neprijateljske snage u Varaždinu, Varaždinskim Toplicama, Novom Marofu, Ivancu, Lepoglavi, Krapini, Žutnici, Đurmancu, Pregradi, Desiniću, Klanjcu, Krapinskim Toplicama, Trgovišću, Zaboku, Tuheljskim Toplicama, Velikoj Erpenji, Sv. Križu, Podsusedu, Stubici, Oroslavju, Zlatafu, Zlatar-Bistrici, D. Konjščini, Mihovljanu, Maču, Vinagori, Golubovcu, Belcu, Humu na Sutli, Zelini, Kašini, Sesvetama, Dugom Selu, Božjakovini, Vrbovcu i Križevcima. Dakle, najveći broj bio je na području Zagorja, a na području kotara Zagreb-zapad u Zaprešiću, Pušći i Laduču.

Prilikom formiranja štaba grupe, Kalnički partizanski odred imao je u svom sastavu dva bataljona jačine oko 500 boraca, Zagorski odred tri bataljona jačine

ZAGORSKI PARTIZANSKI ODRED

oko 650 boraca i Zagrebački odred dva bataljona jačine oko 350 boraca. Štabovi odreda imali su u osnovi istu organizacionu strukturu. Oni su se sastojali od komandanta, političkog komesara, zamjenika komandanta, zamjenika političkog komesara, operativnog, informativnog, obavještajnog i sanitetskog oficira. Pored toga štabovi odreda imali su potrebne prištapske jedinice.

Kalnički partizanski odred bio je jedan od najstarijih i najaktivnijih odreda. On je djelovao na području kotara Varaždin, Ludbreg, Novi Marof i Križevci, djelomično na području kotara Koprivnica, te na području kotara Čakovec i Prelog. Odred je u osnovi pokrивao područje OK KPH Varaždin. Težište djelovanja ovog odreda bilo je na komunikaciji Križevci—Koprivnica, Koprivnica—Varaždin i Zagreb—Novi Marof—Varaždin.

Zagorski partizanski odred djelovao je na području kotara Zlatar, Krapina, Ivanec, Pregrada, Klanjec i Zagreb-zapad. Težište djelovanja ovog odreda bilo je na komunikaciji Zagreb—Zidani Most, Zagreb—Krapina—Rogatec i Zagreb—Varaždin. Odred je u osnovi pokrивao područje OK KPH Krapina.

Kalnički partizanski odred bio je jedan od najstarijih i najaktivnijih odreda. On je djelovao na području kotara Varaždin, Ludbreg, Novi Marof i Križevci, djelomično na području kotara Koprivnica, te na području kotara Čakovec i Prelog. Odred je u osnovi pokrивao područje OK KPH Varaždin. Težište djelovanja ovog odreda bilo je na komunikaciji Križevci—Koprivnica, Koprivnica—Varaždin i Zagreb—Novi Marof—Varaždin.

Zagorski partizanski odred djelovao je na području kotara Zlatar, Krapina, Ivanec, Pregrada, Klanjec i Zagreb-zapad. Težište djelovanja ovog odreda bilo je na komunikaciji Zagreb—Zidani Most, Zagreb—Krapina—Rogatec i Zagreb—Varaždin. Odred je u osnovi pokrивao područje OK KPH Krapina.

Zagrebački partizanski odred djelovao je sa osloncem na Zagrebačku goru na području kotara Zagreb, Stubica, Sv. Ivan Zelina i Dugo Selo. Težište djelovanja ovog odreda bilo je na komunikaciji Zagreb—Dugo Selo, Zagreb—Zelina i Zagreb—Stubica. Odred je djelomično pokrивao područje OK KPH Zagreb.

Uvjeti za borbu, posebno Zagorskog i Zagrebačkog odreda, bili su veoma teški, mnogo teži nego na drugim područjima zbog neposredne blizine Zagreba, gustog rasporeda neprijateljskih uporišta, rezervoara za popunu domobransko-ustaških jedinica, guste mreže putova, velike važnosti komunikacija koje su prolazile preko Zagorja za Sloveniju i mogućnosti veoma brze koncentracije jačih neprijateljskih snaga zbog napadaja na odrede.

Iako su uvjeti za borbu bili otežani, odredi su svojim dotadašnjim akcijama na manja neprijateljska uporišta i komunikacije uspjeli prisiliti neprijatelja da drži jače garnizone na području Zagorja. Samim tim neprijatelju nije bilo moguće da svoje jedinice odvaja i upućuje na druga operativna područja. Naprotiv, bio je prisiljen da neprekidno ojačava postojeća uporišta i da se iz njih uporno brani. Svi dotadašnji pokušaji ustaša da razbiju odrede i da očiste područje Zagorja od partizana ostali su bez uspjeha i nisu doveli do očekivanih rezultata.

Hrvatsko zagorje postalo je veliki izvor novih boraca, koji su iz dana u dan odlazili u pojedine jedinice NOVJ. Oni se nisu samo borili u Zagorskom partizanskom odred, nego u većem ili manjem broju i u drugim jedinicama, kao što su naprijed spomenuti partizanski odredi, te brigade »Braća Radić« i »Matija Gubec«. Prema tome zagorski su partizani dali značajan doprinos stvaranju najvećih jedinica u sjeverozapadnoj Hrvatskoj: 32. divizije i X. korpusa. Taj će njihov

ZAGREBAČKI ODRED U PRIGORJU KOTAR ZELINA 1944. GODINE

doprinos još više doći do izražaja nešto kasnije osnivanjem Zagorske brigade. Zbog svega toga shvatljivo je da se 32. divizija često nazivala i »zagorska«.

Neprijateljske su snage u to vrijeme na području Zagorja bile oslabljene i nisu mogle poduzimati veće operacije protiv jedinica NOVJ. Trebalo je prethodno privući nove i jače snage da bi se mogle poduzeti veće ofenzivne operacije, a to je značilo privući ih sa drugih operativnih područja.

Kakva je tome prethodila stvarna politička situacija u Zagorju najbolje svjedoči izvještaj Okružnog komiteta KPH Krapina od 16. IX 1943. godine upućen CK KPH, u kojem se, pored ostalog, navodi:

»U prošlom izvještaju javili smo Vam kako se situacija u našem Okrugu sve više mijenja u korist NOB. Od tada je prošlo mjesec dana i za to vrijeme nastalo je u tom pogledu još veće poboljšanje. Narod ne samo daje više od 90% antifašistički raspoložen, nego počinje sve više da mrzi neprijatelja i da bude borben. Seljaci na

sve strane pitaju za partizane i traže da dođu k njima. Ona sela u koja se partizani ne mogu sklanjati radi neposredne blizine fašističkih garnizona traže mogućnosti da nose hranu u ona sela gdje se nalaze partizani.

Po čitavom Zagorju održavaju se masovni mitinzi. U posljednje vrijeme održano je oko 30 zborova na kojima je prisustvovalo od 50—600 ljudi. Seljaci s velikim zanimanjem slušaju govornike. Na tim zborovima ispoljuje se velika mržnja seljaka prema fašizmu.

Našu štampu narod očekuje s velikim nestrpljenjem. Kada je na mitinzima dijelimo, ljudi se prosto trgaju za nju. Centralnu štampu narod s oduševljenjem prima i mnogo govori o njoj.

U posljednje vrijeme ne primjećuje se nikakav javni rad Mačekove klike. Onaj mali broj ljudi koji su počeli surađivati s reaktionarima iz HSS-a traže vezu s nama, a neki čak sada pomažu NOB. Belačić, koji je, čini se, glavni organizator u Hrvatskom zagorju, bio je uhapšen od naše vojske, ali je pušten jer nije dovoljno raskrinkan pred narodom. U razgovoru s narodom i na mitinzima sve se više čuje da Maček vodi »gospodsku politiku«.

Simpatije prema našoj Partiji sve više rastu. Sve općenitije mišljenje je da biti član KP znači biti prvoborac za narodna prava. U zadnje vrijeme niču sve više novi dobri kadrovi. To nam pomaže da Partija sve više jača.

Kao što smo već spomenuli narod je sve borbeniji. U akcije seljaci odlaze s oduševljenjem. Tako je u akcijama 11. IX na pruzi Zabok—Hromec i Zabok—Budinščina sudjelovalo oko 870 seljaka. Tom prilikom potpuno je razoreno 1.700 m željezničke pruge. Pruga Zabok—Budinščina uništena je eksplozivom u dužini od 2.000 m i dignuta su u zrak 4 manja mosta na pruzi. Također je uništeno 3.000 m telefonske veze. Iste noći jedna grupa seljaka (40) potpuno je uništila telefonsku vezu između Tuheljskih i Krapinskih Toplica. Stupovi su prepiljeni na polovicu. 12. IX u akcijama na pruzi između stanice Luka—Ključ sudjelovalo je oko 250 seljaka. Tom prilikom razoreno je 200 m pruge i zapaljene su željezničke stanice Luka i Ključ. Osim ovih akcija gotovo svake noći izvodi se niz sitnih akcija (piljenje stupova, zapljena državnog novca itd.).

Prije kratkog vremena prokrstario je po našem okrugu bataljon »Matija Gubec« Kalničkog partizanskog odreda. Držanje naroda prema NOV bilo je upravo svečano. Seljanke su u povorkama donosile hranu partizanima, tako da su ih ovi morali vraćati, jer je bilo donošeno previše hrane. Seljaci su obavještavali partizane o svim kretanjima bande. Prekinute su bile po čitavom terenu telefonske i telegrafske veze. Narod je s veseljem hrlio u akcije. U kotaru Klanjec spaljeni su u svim općinama spisi i razoružane su 2 domobranske i dvije financijske straže.

Teror bande se svaki dan sve više pojačava. Tako čitave bojne izlaze iz njemačkih i ustaških garnizona koji su u zadnje vrijeme jako pojačani i koji vrše premetačine po čitavim selima, gone vojne bjegunce, traže političke radnike i partizane, a kad njih ne mogu naći, onda hapse starce i starice i odvođe ih u svoje garnizone kao taoce, jer se boje napadaja. Budući da su oni brojčano i tehnički nadmoćniji, naše slabo naoružane desetine nisu u stanju da im se suprotstave.

Istovremeno sa rastom mreže organizacija i partizanskih grupa održavani su, kao što je naprijed spomenuto, masovni zborovi naroda po selima, a partizanske grupe, uz veliko učešće omladine i naroda, napadale su neprijateljske komunikacije i veze.

Ta širina učešća naroda u raznim oblicima borbe protiv okupatora i njegovih

ZAGORSKI PARTIZANI ISPOD STAROG GRADA VELIKOG TABORA 1943. GODINE

ustaških slugu u ljeti 1943. godine može se s punim pravom označiti kao oblik stvarnog općenarodnog ustanka i u ovom kutku Hrvatske i Jugoslavije.

Nadalje, to masovno učešće naroda u raznim oblicima borbe u ljeti 1943. godine bilo je realna politička priprema i realna osnova za sva daljnja zbivanja u Hrvatskom zagorju, počevši od značajnih i uspješno organiziranih štrajkova rudara, pilanara i tekstilaca na području šire okolice Krapine (Jesenje, Đurmanec, Petrovsko i Radoboj) u jesen 1943. godine; masovno se odlazilo u Zagorski partizanski odred te u brigade »Braća Radić« i »Matija Gubec« krajem 1943. i početkom 1944.

godine; masovno su održavani javni zborovi za biranje narodnooslobodilačkih odbora: od seoskih do okružnog NOO; narod Hrvatskog zagorja masovno je učestvovao u svim događajima i u NOB-u sve do oslobođenja naše zemlje.

Tako uspješan i plodan razvoj političkih i oružanih snaga NOP-a u toku ljeta i jeseni 1943. godine stalno je širio broj oslobođenih i poluoslobođenih sela, grupa sela te manjih i većih dijelova svih zagorskih kotara. U jesen i potkraj 1943. godine oslobođeni i poluoslobođeni teritorij Zagorja protezao se od Kumrovca preko Desinića, Pregrade, Đurmanca, Jesenja, Krapinskih Toplica, Veternice, Golubovca, Lobora, Belca. Podruta, Novog Marofa sve do Kalnika. Razumije se da se to stanje oslobođenog i poluoslobođenog teritorija mijenjalo i da je do kraja oslobođenja bilo velikih oscilacija. Međutim, potkraj sloma okupator i njegove ustaške sluge vršili su velika čišćenja i gusto vojno zaposjedanje toga terena, jer je Hrvatsko zagorje bilo važni pravac vojnog povlačenja fašističkog okupatora i njegovih slugu u danima sloma u svibnju 1945. godine.

Snažna oružana borba diljem Zagorja

Odmah po formiranju Zagorski partizanski odred je predstavljao snažnu borbenu jedinicu sposobnu da izvršava složene borbene zadatke s čime je štab II operativne zone računao. U ofenzivnim planovima operativnih jedinica, u pohodima kroz Zagorje, s odredom se računalo kao s iskusnom udarnom snagom. To je i razumljivo ako se ima u vidu da je odred osnovan od udarnih grupa i četa koje su već ranije učestvovale u raznim akcijama, iako po obimu manjim. Osim toga rukovodeći kadar je mahom bio od starijih boraca .sa već stečenim iskustvima i dobrim poznavanjem prilika u Hrvatskom zagorju.

Zbog tih razloga odred je svojom pojavom predstavljao strah i trepet za neprijatelja, to više što se podijeljen po jedinicama istovremeno pojavio na više mjesta i napadao uporišta. Stoga je i neprijatelj odmah svoja uporišta pojačavao primjenjujući znatnije mjere borbenog osiguranja, a svoje izlaske iz uporišta ograničavao na organizirane akcije protiv jedinica odreda.

Prva akcija odreda izvedena je dva dana poslije njegovog osnivanja, i to na neprijateljsko uporište Budinščina, odvajajući istovremeno dio snaga za rušenje pruge Zabok—Varaždin. Za ovu akciju bila je ugovorena veza i po planu je trebalo da ustaše, njih oko 20, izadu izvan utvrđenja. Međutim, ta je veza otkazala i oni su se svi povukli u bunkere na željezničkoj stanici, koje odred, zbog nedostatka sredstava za rušenje, nije mogao uništiti. Napad nije uspio i jedinice odreda povukle su se u pravcu sela Zajezda. Nakon toga Drugi bataljon je krenuo s ranjenicima za Kalnik, a Prvi bataljon je prebačen na područje kotara Pregrada—Klanjec sa zadatkom da ruši komunikacije i da mobilizira nove borce za odred. Tako se bataljon na ovom svom putu već 10. X sukobio s neprijateljem na položajima u selu Vojsak kod Pregrade, napadnut od njemačkih snaga iz uporišta Pregrada. Bataljon je imao zadatak da poruši željezničku prugu između Zaprešića i Zidanog Mosta, ali taj zadatak zbog jakih osiguranja nije bio u stanju da izvrši. Međutim, za vrlo kratko vrijeme mobilizirao je 180 novih boraca.

Budući daje u to vrijeme pripremana veća ofenzivna aktivnost 10. slavonske divizije i jedinica II operativne zone na Hrvatsko zagorje, odred je dobio zadatak da onesposobljavanjem komunikacija i napadima na neprijateljska uporišta veže što više neprijatelja za sebe i da mu onemogući brze intervencije komunikacijama, u čemu je, zbog masovnog angažiranja civilnog stanovništva, postigao vidne rezultate. U tom cilju Drugi bataljon je poslije povratka sa Kalnika porušio most na rijeci Bednji kod Novog Marofa i time je privremeno onesposobljen za promet autoput Zagreb—Varaždin na toj dionici, a izveo je i niz drugih sličnih akcija. Prvi bataljon je uz masovno rušenje komunikacija na sektoru donjeg Zagorja napao 18. X neprijateljsko uporište Klanjec i u četvorosatnoj borbi skoro potpuno njime ovladao. U toj akciji uništena je zgrada ustaškog logora, ubijeno je 12 ustaša, a trojica su naknadno podlegla ranama. Istovremeno zauzeta je zgrada žandarmerije i financija, odnosno zarobljeno je 6 žandara i 10 financa. U akciji je zaplijenjeno 16 pušaka, dosta municije i razne druge opreme. Zatim je demolirana općinska zgrada i uništena je arhiva.

Gubici bataljona u ovoj borbi bili su: 1 mrtav, 7 lakše i 1 teže ranjeni. Tom je prilikom poginuo zamjenik komandanta bataljona Franjo Tkalec.

Nakon dva dana, tj. 20. X, bataljon je izvršio istovremeno napad na željezničke stanice Luka i Ključ (Žeinci) u kojima se nalazilo po 20 njemačkih vojnika. Napad na Luku je potpuno uspio. Na juriš je osvojeno neprijateljsko uporište kojom prilikom je ubijen 1, ranjeno 3 i zarobljeno 16 njemačkih vojnika, a zaplijenjeno je oko 20 pušaka, 1 automat, 1 mitraljez SMG, 16 bombi, 2.000 komada municije i drugog ratnog materijala. Napad na željezničku stanicu Ključ nije uspio zato što se neprijatelj iste noći preselio u drugu zgradu, ali su mu u dvosatnoj borbi nanijeti gubici. Po zauzeću Luke bataljon je potpuno uništio 100 m željezničke pruge. Neprijatelj je iz susjednih garnizona Velikog Trgovišća i Oroslavja brzo reagirao i u pokušaju da napadne kolonu u povlačenju odbijen je, uz 1 mrtvog i 4 ranjena, ali su ovu situaciju iskoristili zarobljenici pa ih je 10 pobjeglo, dok je 6 ubijeno u bijegu. Naš bataljon nije u toj akciji imao gubitaka.

Pojava jedinica odreda na terenu i nekoliko uspjelih akcija imalo je snažnog odjeka u narodu koji je masovno učestvovao u rušenju komunikacija i držanju straža pri odmaranju jedinica, a broj bjegunaca iz neprijateljskih uporišta iz dana u dan se povećavao od kojih je 50 % odmah stupalo u naše redove, dok su se ostali uključivali u udarne grupe na terenu koje su i dalje vršile manje akcije i okupljale borce za popunu jedinica odreda. Tako je za samo nekoliko dana poslije formiranja odreda stupilo u njega blizu 200 novih boraca, a 24. X 1944. godine formiranje od novopridošlih boraca Treći bataljon. Nešto kasnije, u svim bataljonima formirane su i treće čete. Za komandanta Trećeg bataljona postavljenje Stjepan Bosnar, dok je za komandanta Prvog bataljona tada postavljen Ivica Družinec.

U to vrijeme jedinice 28. divizije i II operativne zone u svom nastupanju prema zapadu oslobađaju velik dio gornjeg Zagorja likvidacijom nekoliko jakih uporišta u kotarskim mjestima što je proširilo slobodan teritorij od Bilo-gore i Kalnika duboko u Hrvatsko zagorje. Tom prilikom jedinice 28. divizije i brigade »Braće Radić« oslobađaju 16. X neprijateljsko uporište Bisag, 17. X kotarsko mjesto Ivanec i rudnik uglja Ladanje, a 22. X kotarsko mjesto Zlatar. Tako prošireni slobodni teritorij u dubinu Hrvatskog zagorja i značajni uspjesi postignuti u tim borbama imali su snažnog političkog odraza na terenu, što uostalom potvrđuje činjenica daje odazivom novih boraca pored većeg broja kojim su se popunjavale pomenute

operativne jedinice, u odredu formiran Treći bataljon, a polovinom, studenog mjeseca odred je imao i 182 nenaoružana borca.

Nakon odlaska 28. divizije i brigade »Braća Radić« iz Hrvatskog zagorja odred je do 21. studenog sa dva bataljona držao položaje na području Ivanca kojim je neprijatelj za to vrijeme nekoliko puta ovladao i ponovo bio potisnut, da bi na kraju, angažirajući jače snage iz Varaždina i Lepoglave, potisnuo naše jedinice koje su se, pošto daljnje držanje ovih položaja nije bilo od većeg interesa, povukle na područje zlatarskog kotara. U tom vremenu prva četa Trećeg bataljona izvršila je noću 19/20. XI uspješan napad na žandarmerijsku stanicu u Vinici i najuriš zauzela zgradu žandarmerije, zarobivši 12 žandara sa svom opremom i naoružanjem. 21. XI treći bataljon ZPO, koji je sve do tada na području sela Prigorec držao dominantne položaje u odnosu na sam Ivanec, zbog izdajstva i jake magle napadnut je iznenada i u probijanju prema Ivančici pretrpio je prilično velike gubitke. Izgubljen je teški mitraljez, a nestalo je 14 boraca. Između ostalih tu je ranjen komandant bataljona Stjepan Bosnar, a poginuo je komandir prve čete Juraj Plečko.

Za novog komandanta Trećeg bataljona postavljen je tada drug Trzun, a nešto kasnije Ferdo Klasić.

Za čitavo ovo vrijeme aktivnosti Drugog i Trećeg bataljona na području kotara Ivanec i Zlatar, Prvi bataljon se uglavnom nalazio na sektoru donjeg Zagorja, i postavljao je zasjede, napadao je uporišta i rušio je komunikacije kojima se neprijatelj mogao tada služiti tek sa 25 %. Kad se prebacio na zlatarski kotar, bataljon je 14. XI u 6 sati ujutro, držeći sam Zlatar na okolnim položajima, bio napadnut s nekoliko strana jakim neprijateljskim snagama. U napadu je učestvovalo oko 400 Nijemaca sa dva brzometna topa u pratnji ustaša. Bataljon je vodio tešku borbu s neprijateljem. Budući da mu je prijetila opasnost od okruženja, povukao se sjeverno od Zlatara. Bataljon je nanio neprijatelju gubitke od 42 poginula, a veći broj je bio ranjen.

Nakon dva dana, 16. XI, neprijatelj ponovo napada sa 100 vojnika i 8 tenkova položaje Prvog bataljona kod sela Sambolić. Poslije četvorosatne žestoke borbe bataljon uspijeva da vješt看 manevrom i drskim potunapadom izbac i neprijatelja iz sela, da mu nanese znatne gubitke i da ga natjera u pravcu Zlatara.

Koncem studenog i početkom prosinca, po naređenju štaba II operativne zone odred je svoje glavne snage usmjerio na zapad, pojačavajući aktivnost duž slovenske granice (dolinom rijeke Sutle) sa ciljem koordinacije zajedničkih akcija sa Kozjanskim partizanskim odredom.

Prvi bataljon nalazio se još krajem studenog na položajima kod Veternice, pripremajući se za odlazak s jednom grupom Slovenaca na put u pravcu Klanjca sa zadatkom da prebaci ove drugove do teritorija Kozjanskog partizanskog odreda te da u koordinaciji s njima izvrše duž granice neke zajedničke akcije. Noću 30. XI na

1. XII bataljon je krenuo u pravcu sela Jesenje našavši se u dubokoj noći u blizini zaseoka Jesenjsko Cerje. U samom selu i na okolnim položajima nalazile su se jače snage ustaša iz Poglavnikova tjelesnog zdruga. Još na prolazu kroz gornje Jesenje dobiveni su neprovjereni podaci o dolasku grupe od oko 60 ustaša u zaselak Cerje. No dobivene podatke nije se moglo provjeriti jer su ustaše kao osiguranje prolaza Pavelića u Lepoglavu nadolazili u toku noći. Tek kasnije saznalo se daje u Hrvatsko zagorje za osiguranje puta i Pavelića upućen čitav PTS sa oko 20 do 25 tenkova. Tako je Prvi bataljon u zoru 1. XII napao čitavu bojnu Pavelićeve elitne jedinice, dok su se ostale bojne nalazile razmještene u širem rajonu, držeći sve dominantne položaje. U takvoj situaciji neprijatelj je bio potpuno iznenađen i bataljon je

energičnim napadom uspio razbiti i natjerati u bijeg čitavu bojnu uz gubitke od 42 mrtva i više ranjenih ustaša. Tom prilikom poginuo je i jedan ustaški pukovnik, zapovjednik Lepoglave i Ivanca. U metežu koji je nastao kod iznenađenog neprijatelja, bataljon se uspio izvući, iako je bio takoreći okružen, budući je neprijatelj držao sve okolne visove. U toj borbi osobito se istakla Prva četa i njen komandant Josip Podboj.

Gubici bataljona bili su 2 mrtva i 3 lakše ranjena. Neprijatelj je za odmazdu popalio selo Cerje. Tom prilikom je izgorjelo preko 35 zgrada, a oko 30 žena, djece i staraca pobijeno je i spaljeno. Krvavi teror neprijatelj je provodio i u drugim mjestima. Tako je selo Sambolići, podno Ivančice, paljeno dva puta, kao i Macan Breg u Budinščini.

Poslije ove uspješne akcije u Jesenju i Prvi bataljon je po već unaprijed određenom planu krenuo na područje kotara Klanjec—Pregrada. U prosincu mjesecu aktivnost odreda uglavnom je prenijeta na taj sektor gdje su posebno sa prvim bataljonom postignuti značajni rezultati.

Poslije napada na Stražu Drugi bataljon je svoju aktivnost prenio na uništavanje komunikacija, mobilizirao je nove borce i svojim čestim pokretima vezivao je neprijatelja za jača uporišta.

Prvi bataljon je po svom dolasku na područje kotara Klanjec i Pregrada rušio komunikacije, postavljao je zasjede u blizini neprijateljskih uporišta i prikupljao je podatke o rasporedu neprijateljskih snaga duž rijeke Sutle (ondašnja"njemačka granica) radi zajedničkih akcija sa Kozjanskim partizanskim odredom.

10. XII bataljon je postavio zasjedu na cesti Pregrada—Desinić na svega 1 km. od uporišta Pregrada koga su držali Nijemci. Neprijatelj je izašao iz uporišta i kretao se brdima, izvan putova, s namjerom da napadne snage NOV s leđa. No, njegove namjere bile su pravovremeno otkrivene. Četa koja se nalazila u zasjedi napala je neprijatelja i natjerala ga u bijeg, nanijevši mu gubitke od 6 mrtvih. Budući da se bataljon i dalje zadržao na tom sektoru, neprijatelj je 12. XII krenuo u akciju iz pravca Desinića prema Pregradi snagama od 250 njemačkih vojnika na 9 kamiona i 3 terenska automobila naoružan sa 15 puškomitraljeza i brzometnim topovima na oklopnim kolima. Vještim manevrom bataljon je napao neprijatelja, preuzeo je inicijativu i nanio mu gubitke od 32 mrtva, 14 ranjenih i 6 uništenih kamiona, a bataljon je imao 2 poginula i 2 ranjena.

Prva zajednička akcija slovenskih partizana i Prvog bataljona bio je napad na neprijateljsko uporište Sv. Peter koga je držalo oko 45 njemačkih graničara i feldžandara. No iako se nije uspjelo likvidirati uporište, neprijatelju su nanijeti veliki gubici.

Pred svanuće 20. XII snage Odreda prodrle su dublje u Sloveniju u pravcu sela Osredok na Bizeljskom u namjeri da se na području Osredok, Pavlova Vas, Pišece jedinice odmore i nahrane te da se slijedećih dana prebace na područje Pl. Bohor radi poduzimanja daljnjih akcija na tom sektoru.

Međutim, neprijatelj je, pošto se spustila magla, neprimjetno blokirao Kozjanski odred koji se smjestio kod Drenovca na relativno uskom prostoru. Prvi bataljon je odmah poduzeo juriš sa prvom četom i razbio neprijatelja, deblokirajući Kozjansku grupu. Borba se vodila 2 sata.

Ovi prvi sukobi s neprijateljem i pojava snaga Zagorskog odreda na tom teritoriju naišli su na jaku reakciju kod neprijatelja koji je odmah intervenirao s jačim snagama stvarajući obruč oko partizanskih jedinica. Za ovu akciju neprijatelj je prikupio oko 3 000 vojnika iz Brežica, Celja i okolnih garnizona. Borba se vodila

na život i smrt u toku čitavog dana 21. XII. Vješt看 manevrom snaga, čvrstinom obrane i drskim protunapadima partizani su odbili šest neprijateljskih juriša. Pomanjkanje municije kod partizana omogućilo je neprijatelju da po cijenu velikih žrtava probije partizanske redove. Nakon toga štab Prvog bataljona izvlači jedinice u pravcu Vrhovca i ka rijeci Sutli radi ponovnog prelaska na teritorij Zagorja, preplivavši nabujalu rijeku i probijajući se kroz neprijateljske zasjede. Posebno značajnu ulogu odigrala je zaštitnica od trinaest boraca na čelu sa komesarom Šepetavcem, štiteći odstupnicu bataljona.

Pored navedenih borbenih akcija Prvog bataljona, Odred je u to vrijeme do konca prosinca s ostalim snagama svoju aktivnost usmjerio na rušenje komunikacija i postavljanje zasjeda na sektoru kotara Krapina i Zlatar, i to u neposrednoj blizini neprijateljskih uporišta te je izbacio iz upotrebe važne prometnice na liniji Zabok—Krapina i Zabok—Zlatar.

U to vrijeme je inicijativa na terenu bila potpuno u rukama Odreda, a neprijatelj je bio sabijen u uporištima. Prvi bataljon je prevezio svoje snage na kamionima od Pregrade do Radoboja i Veternice preko Krapinskih Toplica i Velike Vesi.

Kad se vraćao prema štabu odreda na sektor zlatarskog kotara, Drugi bataljon je 10. XII izveo akciju na pruzi Začretje—Krapina s namjerom da napadne vlak. Drugog dana ujutro bataljon se našao u blizini sela Petrove Gore i zbog silnog zamora borci su se odmah išli odmarati, ne čekajući nužni obrok hrane. Oko 10 sati primijećeno je nastupanje neprijateljskih snaga jačine oko 800 vojnika iz tri pravca, i to: od Začretja oko 400 gestapovaca, od Lepoglave oko 180 i od Zlatara oko 200 ustaša. Borba se vodila tokom čitavog dana, no bataljon nije imao gubitaka, a neprijatelju su nanijeti znatni gubici.

Po pravilu Odred je uvijek poslije neprijateljskih akcija brzo prelazio u protuakcije na različitim mjestima i tako neprijatelja dovodio do nedoumice o stvarnoj jačini svojih snaga.

Tako je, po dolasku Drugog bataljona kod štaba Odreda, na sektor njegove ranije aktivnosti upućen odmah Treći bataljon koji je već 13. XII postavio uspješnu zasjedu na željezničkoj pruzi Zabok—Krapina.

26. XII Drugi bataljon je ponovo napao vlak na pruzi Velika Ves—Krapina i zarobio 6 neprijateljskih vojnika, a idućeg dana za vrijeme zasjede u selu Polje, u blizini Krapine, prva četa Drugog bataljona pustila je neprijatelja na 100 metara i poslije tri četvrtasne borbe nanijela mu gubitke od 10 mrtvih i nekoliko ranjenih.

Snage Odreda su tada potpuno blokirale Krapinu, držeći dio snaga i na položaju kod crkve »Trški Vrh« pa je neprijatelj nekoliko dana bio prinuđen da snabdijeva svoje snage u Krapini zračnim putem.

Aktivnost Odreda u tom mjesecu bila je u uskoj vezi s dolaskom 32. divizije na područje Hrvatskog zagorja, koja je 6. siječnja 1944. godine napala jako neprijateljsko uporište Zlatar koga je neprijatelj, nakon povlačenja jedinica NOVJ, posjeo s jačim snagama, dobro ga utvrdio i držao u svojim rukama sve do oslobođenja. Napad na Zlatar izvodila je novoformirana brigada »Matija Gubec«. Blokiral ga je 3 dana, ali nije uspjela njime ovladati jer se neprijatelj grupirao u tvrde zgrade iz kojih je pružao ogorčen otpor.

Snage Zagorskog partizanskog odreda bile su u tim borbama angažirane na vanjskom osiguranju i vršile su pritisak na okolne garnizone vezujući njihove snage za sebe.

Uspjesi odreda u proteklim mjesecima kao i operacije koje su u Zagorju do

tada izvodile krupnije jedinice NOVJ, naročito su povoljno djelovale na političku orijentaciju naroda. U to vrijeme skoro u svim selima oformljeni su NOO-i i druge antifašističke organizacije.

Politička aktivnost jedinica odreda na terenu kao i ostalih organizacija NOP-a ustalasala je široke narodne mase koje su se pored ostalog svestrano angažirale na mobilizaciji novih boraca.

Uoči Nove godine 1944. organizacije NOP na terenu, naročito NF, AFŽ i omladina, organizirale su prikupljanje poklona za naše borce, i to razne odjevne predmete, hranu i cigarete. Tih je dana na području Veternica—Novi Golubovec—Petrova Gora, gdje se Odred tada nalazio pred dolazak jedinica 32. divizije, narod samo iz donjeg dijela Zagorja poslao desetke zaprežnih kola sa mnoštvom poklon paketa i pisama.

Štab ZPO zahvalio se preko lista »Glas Hrvatskog zagorja« narodu Hrvatskog zagorja ovim riječima:

»Narodu Hrvatskog zagorja! Uoči božićnih i novogodišnjih blagdana iz svih krajeva Hrvatskog zagorja primili smo nekoliko stotina čestitki upućenih borcima i rukovodiocima našeg Žagorskog odreda. U njima pojedinci i antifašističke organizacije: odbori USAOH-a i AFŽ-a, organizacije Komunističke partije i SKOJ-a, kao i NOO-i izražavaju duboku povezanost čitavog naroda na oslobođenom i ne-oslobođenom dijelu Zagorja s našom NOV. U svim čestitkama vidi se bezgranična ljubav omladine i svih čestitih rodoljuba prema našim borcima, koji svojom krvlju i životima kuju temelje novog života u oslobođenoj i preporođenoj domovini.

Isto tako primili smo na stotine paketa blagdanskih darova, koji su dolazili čak iz najudaljenijih sela kotara Zlatar, Krapina, Pregrada i Klanjec.

U ime boraca i rukovodilaca našeg odreda, mi se ovime najsrdacnije zahvaljujemo svim rodoljubima i organizacijama na primljenim čestitkama i darovima. Obećajemo da ćemo svojom pojačanom borbom pod mudrim vodstvom našeg vrhovnog komandanta druga maršala Josipa Broza Tita, a uz pomoć čitavog naroda Hrvatskog zagorja, koji treba da mobilizira sve svoje snage da doskora oslobodi naš kraj od razbojstva, pljačke i paleža švapskih okupatora i krvavih ustaških bandi.«

Velik broj onih koji su se u većim grupama javljali, odred nije mogao da prihvati jer je već imao dosta boraca bez oružja, pa su novoprijavljeni upućivani u jedinice 32. divizije. Poslije napada na Zlatar u sastav brigade »Matija Gubec« ušao je i Prvi udarni bataljon Žagorskog partizanskog odreda, kao Prvi bataljon brigade. Zato je nakon kratkog vremena u Odredu formiran novi Treći bataljon.

Prvih pet mjeseci 1944. godine obilježeni su naročitom aktivnošću snaga NOVJ i neprijateljskih snaga na sektoru Hrvatskog zagorja. Na česte pojave većih jedinica NOV na ovom za neprijatelja tako osjetljivom terenu, on nekoliko puta pokušava s jakim snagama da »očisti« ovo područje i da se koliko toliko oslobodi stalnih prijetnji i briga koje su mu zadavale snage NOVJ u neposrednoj blizini Zagreba i da tako bar koliko toliko stvori sebi slobodan prostor oko »prijestolnice«. Po pravilu on bi uvijek poslije organiziranijeg »pročešljavanja« jačim snagama kroz Zagorje ojačavao već postojeća uporišta i stvarao nova.

Aktivnost Žagorskog partizanskog odreda u tom periodu bila je tijesno povezana s operacijama većih jedinica NOVJ. Njegovi su zadaci kao i uvjeti djelovanja bili posebno složeni zbog toga što je Odred poslije svakog odlaska ovih jedinica sa tog područja ostajao sam među jačim i brojnijim neprijateljskim uporištima.

Tako je Odred, poslije napada 32. divizije na neprijateljsko uporište Zlatar i poslije njenog odlaska na Kalnik, ostao sam sa svoja dva bataljona. Nakon nekoliko dana formirao je Treći bataljon. Rasporedio je svoje snage po bataljonima i često je bio u pokretu po čitavom Zagorju. Svoju aktivnost usmjerio je na rušenje komunikacija i postavljanje zasjeda ispred neprijateljskih uporišta.

Kratko vrijeme poslije reorganizacije jedinica II operativne zone, novoformirani štab grupe odreda, ocjenjujući mogućnost širenja i jačanja ustanka u Zagorju, svojom naredbom broj 1 od 7. veljače 1944. godine formirao je udarni bataljon kao jezgro za formiranje buduće zagorske brigade. Bataljon je bio sastavljen iz jedne čete Kalničkog i dvije čete Zagorskog partizanskog odreda. Za komandanta bataljona postavljen je Stjepan Krkač, za politkomesara Đuro Srnec, a za zamjenika politkomesara Drago Rafaj (Rok), član OK Krapina. Brojno stanje bataljona iznosilo je oko 150 ljudi.

Od formiranja do ulaska u zagorsku brigadu, udarni bataljon je bio neposredno potčinjen štabu grupe odreda, od njega je dobivao zadatke i djelovao je na onom području gdje je to bilo najpotrebnije.

Odmah po formiranju uarnog bataljona štab grupe odreda zajedno je s njim krenuo u Zagorje. Međutim, već u drugoj polovini veljače dolazi do koncentracije ustaških i njemačkih snaga u Zagorju i do ofenzive na Zagorski partizanski odred i na udarni bataljon zapadne grupe koji su se nalazili na sektoru Ivančice, na položajima Sambolići—Selnica. Cilj je bio da se ove jedinice NOVJ odbace od komunikacije Zabok—Krapina i Zagreb—Varaždin te da se te komunikacije osiguraju, jer je željeznička pruga Zagreb—Zidani Most bila suviše opterećena. Borba je vođena dva dana po velikom snijegu. Zbog velike nadmoćnosti ustaških i njemačkih snaga Zagorski partizanski odred i udarni bataljon odlučuju da se iz obruča probiju po dubokom snijegu i vrlo niskoj temperaturi preko Ivančice. Tom prilikom izbačeno je bilo iz stroja oko 40 boraca kojima su promrzle noge i prsti. Poslije ove ofenzive, koja je trajala od 20. do kraja veljače 1944. godine, štab Zapadne grupe s udamim bataljonom i jednim bataljonom Zagrebačkog odreda prebacio se s ranjenicima i promrzlim borcima na Kalnik.

Ovom ofenzivom nije obuhvaćen Zagrebački i Kalnički partizanski odred. Međutim, treba napomenuti da je Kalnički partizanski odred prije toga vodio žestoke i teške borbe, posebno kod sela Radeljeva, s ustaškim snagama prilikom ofenzive na slobodnu teritoriju. Ta ofenziva je počela 8. veljače 1944. godine koncentričnim nastupanjem ustaških snaga iz Križevaca, Apatovca, Varaždinskih Toplica i Varaždina u cilju ponovnog zauzimanja Ludbrega i Koprivnice.

No, za uspješan ishod ovih borbi, pored snaga koje su neposredno učestvovala, imaju određene zasluge i ostale jedinice odreda koje su svojom aktivnošću i rušenjem komunikacija ograničavale manevar neprijateljskih snaga i vezivale ga za sebe. Osim toga, neprijatelj se nije mogao kretati izvan glavnih komunikacija i zbog velikog snijega.

Prvi bataljon Zagorskog partizanskog odreda nalazio se u to vrijeme na području klanječkog kotara, stalno je bio u pokretima, rušio je komunikacije, postavljao je zasjede i držao je neprijatelja potpuno prikovanog za njegova uporišta. Bataljon je 10. II u Družilovcu postavio zasjedu na koju je naišao neprijatelj iz Velikog Trgovišća, vodio je s njim dvosatnu borbu i natjerao je na kraju neprijatelja u panični bijeg.

18. II bataljon je postavio zasjedu neprijatelju u selu Gredice kod Klanjca.

Neprijatelj je naišao sa dva kamiona vojske i u energičnom napadu nanijeti su mu gubici od 7 mrtvih.

Neprijatelj je u to vrijeme kroz Hrvatsko zagorje prebacivao znatne snage u pravcu Varaždina za Mađarsku zbog kritične situacije na istočnom frontu i naglog napredovanja Crvene armije. Tako su, poslije izvršenih pregrupacija neprijateljskih snaga, njegova uporišta u Zagorju bila upotpunjena ustaškim i gestapovskim jedinicama umjesto ranijih njemačkih garnizona.

U takvoj novostvorenoj situaciji Odred nije bio u stanju da napada neprijatelja u njegovim pojačanim uporištima, već je svoje djelovanje usmjerio na komunikacije, postavljao je zasjede i na taj način je otežavao pokrete neprijatelja, nanoseći mu gubitke.

Štab Odreda je sa dva bataljona, kad se Drugi bataljon vratio s Kalnika kamo je u drugoj polovini veljače pratio grupu ranjenika, operirao na sektoru zlatarskog i krapinskog kotara gdje je promet neprijatelja bio najživlji. Treći bataljon, koji je snosio najveći teret neprijateljske ofanzive na području Ivančice, poslije ofenzive prebacio se na sektor donjeg Zagorja. Kako se ovaj bataljon nalazio uglavnom na periferiji glavnih neprijateljskih pokreta, on je u to vrijeme izvršio nekoliko vrlo smjelih i uspelih akcija.

Prvih 10 dana ožujka mjeseca, bataljon se kretao na području Pregrada—Klanjec i postavljao zasjede. Ali, budući da neprijatelj nije izlazio iz svojih uporišta, štab bataljona je odlučio da se približi komunikaciji Zagreb—Krapina na kojoj je tada bio živ promet neprijatelja i 11. III zauzeo je položaje u selu Vadina, neposredno do Velikog Trgovišća, s namjerom da se oko 16 sati popodne napadne vlak na području željezničke stanice Ključ (Žeinci).

Otpor neprijatelja iz samog vlaka bio je brzo slomljen, a iz najbližih uporišta neprijatelj nije intervenirao jer je iz tih uporišta (Veliko Trgovišće i Luka) 3—4 sata prije toga, pošto je napao naše snage u selu Vadina, bio natjeran u bijeg. Vjerojatno je pretpostavljao da se radi o jačim partizanskim snagama pa se nije usudio reagirati.

Osim pobijenih u toku borbe, u ovom napadu zarobljeno je 97 domobrana, 2 ustaše, nekoliko legionara i žandara, 55 željezničara i poštara, 17 Nijemaca među kojima je bio 1 liječnik. Zaplijenjene su znatne količine oružja i municije i drugog ratnog materijala.

Ostale snage Zagorskog partizanskog odreda, koje su se u to vrijeme nalazile na sektoru krapinskog i zlatarskog kotara, predstavljale su ozbiljnu smetnju neprijatelju ometanjem prometa stalnim izazivanjem pokreta i zasjedama kraj njegovih uporišta. Neprijatelj mijenja metode u svojem djelovanju i pokušava noćnim prepadima, manjim i brzo pokretnim jedinicama, »trupovima«, uznemiravati i nanositi gubitke snagama Odreda.

Noću 12/13. ožujka izvršio je jedan takav »trup« jačine od 50 ustaša, prepad na štab Odreda i odredsku ambulantu u selu Petrova Gora. Budući da se štab Odreda na tom mjestu nalazio nekoliko dana, neprijatelj je imao točne podatke o rasporedu snaga Odreda, privukao se potajno u pozadinu, napao je iznenada štab Odreda iz pravca iz kojeg se to najmanje moglo očekivati. U neposrednoj blizini nalazio se i Prvi bataljon koji je odmah izašao na položaje i izvršio protunapad na neprijatelja, no glavni je otpor pružila štapska straža koja se nalazila uz sam štab odreda. Neprijatelj je u tom munjevitom prepadu, poslije kojeg se odmah dao u bijeg, nanio gubitke odredu od 6 mrtvih i 2 ranjena, a on je imao 3 mrtva i nekoliko ranjenih ustaša.

Drugi bataljon nalazio se tih dana na području Konjščine i Zlatar-Bistrice na rušenju komunikacija i postavljanju zasjeda. Angažirajući i civilno stanovništvo, bataljon je za nekoliko dana izbacio iz prometa više važnih prometnica, a 14. III na željezničkoj stanici D. Konjščina zapalio je nekoliko vagona i uništio 300 metara željezničke pruge.

U tom periodu Odred je u stalnom manevru sa svojim bataljonima, nanosio je neprijatelju ogromne štete i usporavao je njegova kretanja koja su bila veoma živa i od posebne važnosti za pregrupiranje snaga.

Daljnje djelovanje Zagorskog partizanskog odreda bilo je određeno planom štaba Zapadne grupe partizanskih odreda Hrvatske, a odnosilo se na pripremanje terena pred ponovni dolazak 32. divizije u Hrvatsko zagorje koncem ožujka, te početkom travnja i snaga 10. zagrebačkog korpusa.

Poslije žestokih borbi, koje je 23. ožujka vodila u okolini Žitomira i Orešja, 32. divizija se prebacila na sektor Krapine i 28. ožujka napala je neprijateljska uporišta Žutnicu i Đurmanec. Žutnicu je napao dio snaga udarne brigade »Braće Radića«, a neprijateljsko uporište Đurmanec napao je udarni bataljon štaba Zapadne grupe odreda.

Zbog vrlo jakih okolnih uporišta i očekivanja intervencije, nužno je bilo većinu snaga postaviti za vanjsko osiguranje. U tu svrhu angažirane su i snage Zagorskog partizanskog odreda, koji je sa Prvim bataljonom zaposjeo položaje u Donjem Macelju, osiguravajući pravac Ptuj—Đurmanec, a sa Drugim bataljonom pravac Rogatec—Krapina na položajima Hromec—Lupinjak. Treći bataljon Odreda nalazio se kao rezerva štaba Zapadne grupe odreda na području sela Jesenja.

Zbog jake intervencije od Zagreba, od kuda je neprijatelj nastupao prema Krapini sa vrlo jakim snagama (92 kamiona i 11 tenkova), napad na Žutnicu nije u potpunosti uspio jer se nije mogao izvući plijen, iako su snage brigade »M. Gupca« u gonjenju neprijatelja, koji je pokušao prodrijeti u Žutnicu, djelimično upale i u samu Krapinu.

Nakon ove akcije udarna brigada »Braće Radić« provela je nekoliko dana na sektoru kotara Pregrada i Klanjec nakon čega se vratila na područje Ivanšćice gdje su se nalazile ostale snage 32. divizije.

Prvih 10 dana travnja mjeseca jedinice 32. divizije, uz kraće odmore, mijenjale su često položaje i imale s neprijateljem manje sukobe. Neprijatelj je osjećao prisustvo jačih snaga NOVJ u Zagorju. Zato je svoja uporišta znatno pojačavao, usavršavajući i sistem vanjskih osiguranja. No, ipak se u to vrijeme u Hrvatskom zagorju osjeća povoljna atmosfera za veće zahvate. Štab korpusa, provodeći direktivu Glavnog štaba Hrvatske, odlučio je da produži operacije u Hrvatskom zagorju radi razbijanja neprijateljskih uporišta i šire mobilizacije boraca za popunu jedinica. I on je sa prvom Moslavačkom brigadom krenuo u Hrvatsko zagorje. Jasno da je prisustvo tako jakih jedinica na ovom sektoru, u neposrednoj blizini Zagreba, izazvalo snažne reakcije neprijatelja koji u nekoliko navrata pokušava da s raspoloživim snagama razbije jedinice NOVJ i tako »očisti« ovo područje u cilju stvaranja slobodnog manevarskog prostora. No, snage NOVJ uspješno odoljevaju neprijateljskim napadima, održavši se na tom području sve do 15. svibnja. Za to

vrijeme oslobađaju nekoliko uporišta i uspješno mobiliziraju nove borce. 8. svibnja, po odluci štaba korpusa, formira se u okviru Zapadne grupe partizanskih odreda Hrvatske i Prva zagorska brigada.

Poslije napada na Žutnicu i Đurmanec, koncem ožujka mjeseca, značajnije akcije većeg zahvata u stvari počinju s napadom na jako neprijateljsko uporište Novi Golubovec, uveče 14. travnja. Zadatak za likvidaciju ovog uporišta dobiva Zagorski partizanski odred uz sudjelovanje dijela snaga 32. divizije.

Snage Odreda zauzele su u prvom naletu željezničku stanicu, produžile su napad i zauzele još nekoliko zgrada. Zaplijenile su veće količine vojne opreme i naoružanja koje kasnije nisu mogle izvući. Neprijatelju su u toku napada nanijeti znatni gubici, kako u samom Golubovcu tako i u vanjskom osiguranju. No, snage NOVJ nisu izvršile ovaj napad s punim uspjehom i morale su se povući.

Poslije ovog napada na Novi Golubovec jedinice Odreda drugog dana ponovo se prebacuju na područje Jesenja od kuda će djelovati u duhu općeg plana ofenzivnih akcija koje slijede dolaskom štaba u Hrvatsko zagorje 10. zagrebačkog korpusa sa Prvom moslavačkom brigadom. Tu, na sektoru Macelj—Trakošćan, trebalo je smjestiti ranjene drugove kojih je jedan dio kasnije prebačen na područje Desinić—Vinagora, gdje je u to vrijeme aktivnost neprijatelja bila manja.

Dana 23. IV snage 10. korpusa (Prva moslavačka brigada), pomoću jednog tenka zarobljenog od neprijatelja prethodnih dana, napadaju i zauzimaju jako neprijateljsko uporište Ivanec. Snage Odreda nalaze se na vanjskom osiguranju i vode borbe s neprijateljem koji se izvlačio iz napadnutog uporišta, spriječivši mu prijelaz preko rijeke Bednje.

Naročito je bio jak pritisak neprijatelja od Varaždina prema Ivancu. S njime su u toku čitavog dana vodile žestoke borbe snage 32. divizije. Prvi bataljon Zagorskog partizanskog odreda dobio je zadatak da u noći 24/25. IV izvrši noćni napad na neprijatelja u rejonu Cerje Tužno sa ciljem rasterećenja snaga 32. divizije, koje su se pripremale za razbijanje neprijateljske protuofanzive. U tom cilju Prvi bataljon se trebao prebaciti kroz selo Druškovec preko Novog Cerja u pravcu Lukavca. Međutim, u pokretu bataljon nailazi na jaču neprijateljsku formaciju na položajima u rejonu Novo Cerje. Dolazi do obostranog iznenađenja i borbe. Nakon borbe bataljon se uz osjetne gubitke povlači natrag prema polaznim položajima.

Da bi zaustavila ofenzivu snaga NOVJ, ustaška vlast koncentrira vrlo jake snage koje je prebacila iz Koprivnice, Ludbrega i Križevaca.

Ne znajući za ovu koncentraciju jačih ustaških snaga i za predstojeću ofenzivu na jedinice NOVJ, dijelovi 32. divizije krenuli su 28. travnja 1944. godine u napad na Novi Marof. Međutim, istog dana krenule su i ustaške jedinice u napad na području Podruta. U borbi do koje je došlo na prilazima Novom Marofu razvile su se veoma žestoki okršaji s ustaškim jedinicama koje su krenule iz Novog Marofa. Zbog proboja položaja kod Podruta koje je držao udarni bataljon Zapadne grupe radi osiguranja napada na Novi Marof iz pravca Ivanec, dijelovi brigade »Braće Radić«, koji su vodili susretnu borbu kod Novog Marofa, bili su prisiljeni da prekinu borbu i da zauzmu nove obrambene položaje na Ivančici. Neuspjeli napad na Novi Marof u stvari je bio uspjeh u razbijanju ofenzive koju su ustaše pripremili protiv jedinica NOVJ u širem rejonu Podruta.

Iako je zagorski partizanski odred u toku borbi ožujka i travnja mjeseca, surađujući s jedinicama 10. korpusa, pretrpio dosta velike gubitke, za njegove jedinice to je bila u stvari nova škola. Bogato borbeno iskustvo omogućilo je ulaskom odredskih bataljona u sastav novoformirane Zagorske brigade, da se s

njom zajedno, odmah po njenom formiranju 8. V 1944. godine, moglo ravnopravno voditi najteže borbe kao i s ostalim već prekaljenim brigadama 10. korpusa.

Sve uspješnije oružane akcije na jednom dijelu Zagorja vodio je i Zagrebački partizanski odred. To se u prvom redu odnosilo na područje kotara Stubica.

Neprijatelj je žurio s većom koncentracijom svoje vojske na ovo područje kako bi zaustavio i suzbio započeti politički proces masovnog opredjeljenja naroda za NOB. Trebalo je osigurati ovaj teren, grad Zagreb i važne strateške komunikacije na ovom području.

S obzirom na blizinu Zagreba, geografsko obilježje kotara i brojnu prisutnost neprijatelja svaka izvedena partizanska akcija imala je specifičnu vojničku i političku težinu. Stoga su akcije partizana, iako ne velikih razmjera, imale veoma veliki utjecaj kod naroda. Ovdje ćemo naznačiti samo neke od akcija.

U jesen 1943. Zagrebački odred ulazi u ustaško uporište Marija Bistrica bez borbe. Ustaše su doznali za napad i povukli se u Zlatar-Bistricu. Drugi bataljon Zagrebačkog odreda sredinom 1944. godine kod sela Jakovlje iz zasjede uništava i zarobljava oko 30 neprijateljskih vojnika. Omladinski bataljon, koji je tek formiran,

PARTIZANSKA ARTILJERIJA U HRVATSKOM ZAGORJU

na cesti kod sela Jablanovec u zasjedi dočekuje 18. kolovoza 1944. jedan kamion ustaša iz Zlatara koji su išli na neku proslavu u Zagreb. Tom prilikom pobijeno je 45 ustaša.

U lipnju 1944. jedna četa Zagrebačkog odreda sačekala je u zasjedi 3 kamiona ustaša i legionara na cesti u selu Jakovlje. Veliki broj ustaša i legionara je pobijen; zarobljena su 2 mitraljeza, nekoliko šmajsera i razni drugi materijal. Nekoliko dana iza toga selo Jakovlje bilo je spaljeno.

Pored navedenih akcija bilo je izvedeno i niz drugih, i to najviše na cesti Zagreb—Donja Stubica, jer se neprijatelj kretao tim pravcem. U značajnije aktivnosti u kotaru treba ubrojiti i neprekidno uništavanje ustaških suradnika koji su davali informacije o kretanju i aktivnosti NOO, o kretanju i aktivnosti partizanskih snaga, o porodicama čiji su članovi bili u partizanima itd. Ti domaći izdajnici nanijeli su dosta štete NOP-u, zbog njih je palo dosta žrtava prije nego je njih stigla zaslužena kazna.

Najvažnije aktivnosti u ovom kotaru tokom 1944. odnosile su se na stalno ugrožavanje prometa na pruzi Zagreb—Zabok—Varaždin. Još ujesen 1943. godine, prilikom formiranja Zagrebačkog odreda, štab II operativne ukazuje na zadatke Odreda, pa između ostalog kaže:

».. jedan bataljon uputiti prema Stubici sa ciljem ugrožavanja komunikacija Zagreb—Varaždin. Stalnim akcijama na tim komunikacijama onemogućit ćemo redovno snabdijevanje i povezanost njegovih snaga.« U Bistru je upućena diverzantska grupa koja je vršila diverzije na pruzi Varaždin—Zagreb na sektoru između Zaprešića i Zaboka te Bedekovčine i Zlatar-Bistrice. Ovaj dio za okupatora važne pruge bio je stalno pod djelovanjem naših diverzanata. Nekoliko puta prekinuta je pruga na relaciji Gornja Stribica—Stubičke Toplice.

U ožujku 1944. bio je ozbiljniji sudar I bataljona Zagrebačkog partizanskog odreda u selu Jakšinec i Karivaroš s ustašama koji su došli iz Zagreba, Planine i iz M. Bistrice. Prema izvještaju kotarskog komiteta ustaše su imali oko 50 mrtvih.

U istom mjesecu ponovno su uništeni rudnici ugljena u Vučaku i Selnici.

Pored sve intenzivnijeg borbenog djelovanja jedinica NOVJ u Hrvatskom zagorju, djelatnost diverzantskih grupa također je i dalje vidljivo dolazila do izražaja.

Nije stoga nikakvo čudo što je ujesen 1944. godine na području Zagorja bilo ukupno preko 50 udarnih grupa, sa preko pet stotina članova. Moramo napomenuti da već tada to nisu bili isti članovi grupa kao iz 1942. godine, jer su to bili novi mladi članovi. Prethodnici su otišli u partizanske jedinice kao iskusan partizanski kadar, mahom su postali rukovodioci, a ako su ginuli, onda su ginuli herojskom smrću. U partizanskim jedinicama bili su primjerno hrabri i vješti u borbi. Nakon odlaska u partizane iza sebe su ostavili preko šest tisuća metara razorene pruge, trinaest spaljenih općina, preko trideset likvidiranih ustaških špijuna i aktivnih ustaša, petnaest porušenih mostova, preko četiri stotine porušenih telefonskih stupova, 7 spaljenih rudnika i rudničkih centrala, na nekoliko mjesta poremećene telefonske veze njemačkog okupatora. Sve ovo radili su mladići pod rukovodstvom svoje Partije ne prezajući ni pred čim i ne znajući za strah i odmazdu neprijatelja, koji je postupao zvjerski.

U početku rujna povećao se broj diverzanata, jer su to prilike i akcije zahtijevale. U Moslavini, gdje su se diverzanti pripremali za diverzantske akcije, bilo je ukupno oko sedamdesetpet ljudi. Osnovan je bataljon koji se s jednom četom uputio na Kalnik. Taj bataljon imao je zadatak da djeluje na prugama Varaždin-

Koprivnica—Ludbreg i u okupiranom Međimurju. Četa je bila oformljena mahom od Zagoraca i Međimuraca. Komandir te čete bio je najprije Vitez Branko, a kad je poginuo kod Rovišća, za komandira čete postavljen je Mirko Kučeković iz okolice Kalnika, dok je komesar bio Kerovec Ivan. Četa na području Zagorja imala je ovaj komandni sastav: Vlado Đuretek, komandir i Pajo Marinković, komesar.

Za komandanta bataljona postavljen je Josip Car, prekaljeni borac, a za zamjenika Dragutin Radošević. Komesar bataljona bio je Alojz Samoščanac Koprivničanac, a zamjenik Dragutin Kapusta. Sekretar SKOJ-a u bataljonu bio je Mirko Šimunjak Hasan, a obavještajni oficir Drago Sotler.

Tada se diverzantski materijal dobivao iz baze diverzantskog odreda, u Moslavini, gdje se nalazio štab odreda. No, da bi se izbjeglo i skratilo ovaj teški put, u Zagorju se materijal nalazio na razne druge načine, samo da se ne bi moralo u Moslavinu. Napadalo se čak i dobro čuvana skladišta da bi se došlo do eksploziva. Tako je npr. skoro u samom Zagrebu napadnuto skladište kod Grmovšćice, odakle su diverzanti odnijeli preko 20 kg ekrazita i ostalog materijala.

Ustaše su zajedno s Nijemcima stavljali veoma jaka osiguranja na željezničke pruge i objekte. Zato je već pod konac 1943. godine bilo po danu skoro nemoguće izvršiti akciju, a još je to teže bilo učiniti u toku noći jer su osiguranja na pruzi bila tako jaka da se naprosto nije moglo prići. Diverzanti su stoga morali veoma požrtvovno prilaziti akcijama koje su ipak lakše izvršili u toku dana. Tako je pala odluka da onaj tko najviše pozna prugu između Luke i Pušće Bistre izvrši u toku dana i diverzantsku akciju rušenja vlaka. Mirko Šimunjak, koji je poznavao taj sektor, zajedno s Josipom Starešina Jovicom pripremio je minu i od seljaka, inače simpatizera NOP-a Vide Kuš, pozajmio je dvije krave koje su napasali uz željezničku prugu. Vlak je dolazio. Pričekali su da se on što više približi. Kad se dovoljno približio, pripremljenu minu su prebacili na prugu preko šina, stavili su električnu žicu i za malo čula se eksplozija. U vlaku je bilo tri vagona gestapovaca. Neki su se izvukli iz vagona i počeli nasumce pucati u selo. Dana 22. studenog 1943. između Zaprešića i Savskog Marofa jedinica Trećeg diverzantskog bataljona, uz pomoć domaćih aktivista, minirala je prugu. Tri dana kasnije ista jedinica ponovo je minirala prugu između Brdovca i Savskog Marofa, a za odmazdu neprijatelj je objesio sedam talaca iz zagrebačkih zatvora.

Drugovi iz Brdovca dobili su podatke da se u pravcu Zidanog Mosta prevozi benzin u cisternama. U Zaprešiću je uz pomoć jednog željezničara stavljena ispod jedne cisterne tempirana mina koja je eksplodirala negdje u blizini Zaprešića, sat i pol nakon što je vlak krenuo.

Kada je početkom 1944. godine poduzeta ofenziva na Kalnik, dobiven je zadatak da se onespособi prugu i cestu, kako bi se neprijatelju na vrijeme omelo doturanje pojačanja. U vezi s tim uspjelo se, uz pomoć diverzantskog vodnika Stjepana Rakoci Bambulje, u Pušći Bistri srušiti dva herca — raskrsnica i onespособiti promet za preko 12 sati. U isto vrijeme porušena je na nekoliko mjesta željeznička pruga u blizini željezničke stanice Konjščina, te željezničke stanice Ključ.

U blizini Zeline porušen je u isto vrijeme jedan cestovni most od armiranog betona. Most je bio čuvan, ali je posada ubrzo natjerana da se povuče.

Kada je u travnju 1944. godine pripremana velika parada ustaških jedinica u Stenjevcu u čast proslave godišnjice osnutka NDH-a, Car je nekolicinu diverzanata otpremio u Borčec, odakle ih je s jednim političkim radnikom s tog terena izveo na samu cestu u Stenjevcu. Tu su diverzanti pred samom gostionicom likvidirali nekoliko ustaša koji su bili zatečeni. Odmah zatim postavljena je zasjeda na samoj cesti.

Kada je naišla ustaška parada u četiri reda, iz neposredne blizine osuta je na njih vatra iz automata i bacane su bombe. Među ustašama nastao je veliki metež.

Do lipnja 1944. diverzanti su pohvatali preko 20 ustaških i njemačkih oficira, koji su preko štabova zamijenjeni za političke zatvorenike i taoce.

Također u lipnju prvi vod je napao posadu u blizini Sesveta i uništio dva reflektora koji su osvjetljavali prugu. Tom prilikom presretnut je i oklopni vlak koji se kretao u pravcu Mraclina. Taj vlak je bio uništen, jer su ispod njega eksplodirale tri jake mine.

U to vrijeme trebalo je što više djelovati na pruzi Zagreb—Zidani Most, pa je na tu prugu usredotočeno diverzantsko djelovanje. Na veoma komplicirani način uspjelo se u toku lipnja i srpnja na tom dijelu srušiti dva vlaka, ali je to stajalo i žrtava. Stradala su dva poznata diverzanta, Juraj Krčelić i Salko. Veoma dobar i hrabar diverzant Salko bio je ranije domobranski oficir u inženjeriji, pa je veoma stručno baratao kompliciranim tempiranim minama. On je na neobjašnjeni način došao u sukob s Nijemcima i ustašama u Brdovcu. Tom prilikom je u borbi teško ranjen i uhvaćen. Prije nego što je pao u ruke krvnicima, hrabro se borio.

Skojevci Ivica Pavlič, Ivan Duk i Josip Starešina Jovica imali su težak zadatak da na Zapadnom i Glavnom kolodvoru u Zagrebu u željezničkim uniformama postavljaju tempirane mine engleskog tipa pod lokomotive, pretvarajući se da su pregledači kola. Na taj način uništeno je nekoliko lokomotiva. Neke su stradale u željezničkoj stanici u Zagrebu, a neke na putu.

I taj način akcija bio je uskoro nemoguć, jer su ustaše svoju pažnju nad željezničkim osobljem udvostručili. Gotovo je bilo nemoguće kretati se u predjelu željezničke pruge bez specijalnog ovlaštenja. No, to nije značilo i zamiranje akcija.

U blizini Brdovca i Zaprešića u ožiljku 1945. godine diverzanti su uspjeli minirati jedan vojni transport. U transportu su uglavnom bili Nijemci, a među njima i dva njemačka generala.

Bilanca djelovanja drugog diverzantskog bataljona nije bila velika, ali kad se uzmu u obzir okolnosti pod kojima su vršene diverzantske akcije, koliko je tu bilo neprijateljskih bunkera, patrola, blindiranih vlakova i svega ostalog, onda se vidi da je izvršen veoma značajan zadatak.

Snaga narodne vlasti

Od jeseni 1943. godine organi narodne vlasti u Hrvatskom zagorju iskazuju sve sadržajniju djelatnost i sve širi politički utjecaj.

Inicijativni Okružni narodnooslobodilački odbor Krapina radio je u spomenutom sastavu nepuna tri mjeseca. Budući da je učešće narodnih masa u narodnooslobodilačkom pokretu bivalo sve veće, a s tim u vezi i zadaci organa narodne vlasti sve složeniji, nametnula se potreba povećanja broja članova ONOO-

a. Također treba uzeti u obzir i činjenicu daje Slavko Zivičnjak, blagajnik ONOO-a, došao pred narodni sud i osuđen na smrt. Zbog svega toga, na Kosovom je brijegu (općina Krap. Toplice), 14. listopada 1943. godine, održan sastanak na kome su izvršene prve promjene u ONOO-u. Birani su novi članovi u ONOO, i to: Hohnjec Dragutin — Pregrada, Tonka Mrkoci-Jurin i Ivan Jadran Mika (oboje Zlatar).

Na osnovu tog izbora izvršeno je ponovno konstituiranje ONOO-a, pa je novi sastav ONOO-a Krapina bio slijedeći:

Tudman Stjepan	predsjednik,	Veliko Trgovišće,	kotar	Klanjec
Ivan Jadan Mika	tajnik,	Bedekovčina,		Zlatar
Rumbak Ivan Živko	blagajnik,	Petrovsko,		Krapina
Huis Cveta	član,	Zabok		Krapina
Mrkoci Jurin Tonka	”	Poznanovec		Zlatar
Bartol August Hrs	”	Ravnice		Klanjec
Družinec Josip Ico	”	Putkovec		Krapina
Hohnjec Dragutin		Bušin		Pregrada

Taj nanovo izabrani inicijativni ONOO preuzeo je obavezu da uz redovne poslove najvišeg organa narodne vlasti u Okrugu, podrškom Partije, SKOJ-a, AFŽ-a, JNOF-e, USAOH, AVNOJ-a i ZAVNOH-a, obavi političko-organizacione pripreme za javno biranje, tj. na javnom zboru naroda, kotarskih i Okružnog narodnooslobodilačkog odbora.

To su bili dani kad su seoski i općinski NOO-i u Hrvatskom zagorju izrasli do te mjere da su nametnuli neophodnu potrebu javnog biranja viših narodnih predstavništava.

Veoma dinamičan razvoj organa narodne vlasti u Zagorju pokazuje da su, unatoč otežanim okolnostima zbog oružane borbe, uvjeti za to bili potpuno sazreli. O tome uvjerljivo svjedoči zapisnik sa sjednice Okružnog NOO-a Krapina, 30. 11. 1943, iz kojega donosimo one dijelove koji se odnose na narodnu vlast.

Kotar Krapina

Održana je konferencija za izbor KNOO-a na kojoj je prisustvovalo oko 200 ljudi. Konferencija je trajala cijeli dan uz pjesmu i oduševljenje naroda. Izabran je kotarski NOO od 29 članova, koji je između sebe izabrao izvršni odbor.

Kotar Klanjec

Održana je konferencija za izbor KNOO-a, na kojoj je prisustvovalo 180 ljudi. Konferencija je trajala kroz cijeli dan, narod je bio oduševljen, svirala je domaća limena glazba, pjevane su borbene pjesme. Izabran je Kotarski NOO od 28 članova, koji je između sebe izabrao izvršni odbor.

Kotarske, Općinske i seoske sjednice NOO-a održavaju se redovito. Također je održano (5) širih seoskih sastanaka na kojima je prisustvovalo oko 100 ljudi.

Kotar Pregrada

Održana je konferencija za izbor Kotarskog NOO-a na kojoj je prisustvovalo oko 60 ljudi. Konferencija je trajala kroz cijeli dan, narod je bio oduševljen i pjevao je borbene pjesme. Izabran je Kotarski NOO od 30 članova koji je između sebe izabrao izvršni odbor.

Kotar Zlatar

Održana je konferencija za izbor Kotarskog NOO-a na kojoj je prisustvovalo oko 250 ljudi. Konferencija je trajala kroz cijeli dan uz veliko oduševljenje naroda.

Domaća limena glazba i jedan vod boraca ZPOH koji su između govornika izveli nekoliko borbenih pjesama karakterizirali su ovu konferenciju kao izraz jedinstva vojske i naroda. Izabran je kotarski NOO od 25 članova koji su između sebe izabrali Izvršni odbor. (...)

Organizaciono stanje bilo je sljedeće:

NOO-i:

ONOO ima 8 članova (Inicijativni)

Kotar Krapina:

Kotarski NOO postoji od 29 članova. Postoje 4 općinska od 29 članova, 51 seoskih od 248 članova.

Kotar Klanjec:

Kotarski NOO postoji od 28 članova. Postoje 4 općinska od 26 članova — 60 seoskih sa 332 člana.

Kotar Pregrada:

Kotarski NOO postoji od 30 članova. Postoji 5 općinskih sa 32 člana, 60 seoskih sa 332 člana.

Kotar Zlatar:

Kotarski NOO postoji od 25 članova. Postoji i 6 općinskih sa 41 članom, 59 seoskih sa 290 članova.

A.F.Ž.:

Okružni odbor AFŽ postoji od 6 članica.

Kotar Krapina:

Kotarski odbor postoji od 3 članice, 2 općinska od 8 članica i 16 seoskih od 70 članica.

Kotar Klanjec:

Postoji 19 seoskih odbora od 68 članica.

Kotar Pregrada:

Postoji Općinski odbor od 3 članice i 14 seoskih od 56 članica.

Kotar Zlatar:

Kotarski odbor AFŽ od 6 članica. Postoji 15 seoskih od 72 članice.

Većina NOO te AFŽ-a i USAOH-a odbora jesu ilegalni, dok je manji broj polulegalan. Rade prilično. U ovom mjesecu studenu pokazali su se u radu slabiji nego što su bili prošlog mjeseca. Razlog je tome što je okupator pojačao svoju vojsku u svim uporištima ovoga okruga i što se okupatorska banda zaletavala u sela po danu i noći te vrši hapšenje, pljačku itd.

NOO-i još se u svemu ne snalaze. Daje im se pomoć na taj način, da dolaze na sjednice drugovi s viših do nižih NOO-a koji ih upućuju u rad. Sada je umnožen i »Poslovnik o radu NOO-a« koji će njima u radu mnogo pomoći, a u najkraće vrijeme održat će se šira savjetovanja NOO-a.

N.O.F. (Narodnooslobodilački fond, op. ur.)

Ostatak od 10. mjeseca	447.759	Kuna	izdano		
Ubrano u kotaru Krapina	223.171	Kuna	izdano	38.191	Kuna
Ubrano u kotaru Klanjec	73.171	Kuna	izdano	50.690	Kuna
Ubrano u kotaru Pregrada	80.710	Kuna	izdano	64.125	Kuna
Ubrano u kotaru Zlatar	269.701	Kuna	izdano	8.000	Kuna
UBRANO UKUPNO:	1,094.512	Kuna	izdano	161.006	
Ostatak	933.506				

TENK »GRGA« KOJI SU ZAROBILI BORCI I BATALJONA BRIGADE »BRAĆE RADIĆ« 21. TRAVNJA 1944.
KOD PODRUTA

Zadaci

1. Pristupiti sakupljanju, odnosno povesti kampanju za sakupljanje darova i slanje čestitaka za Božić našim borcima u ZPOH. NOO imade organizirati kurire koji će prikupljene darove dostavljati ZPO. Na svakom paketu treba biti napisano »Našim borcima za Božić«.
2. Povesti kampanju koji će kotar dati više boraca od 14. prosinca za ZPO.
3. Organizirati dopisničku službu tako da ima svaki član NOO-a napisati mjesečno jedan članak za list »Glas Hrvatskog zagorja« i jedan za »Vjesnik« kojega idaje ZAVNOH.
4. Povesti kampanju za vršenje akcija, rušiti mostove, pruge, telefonske veze i prekopavanje cesta, da se onemogući neprijatelju prevažanje svojih snaga.

5. Upoznati narod putem održavanja sastanka i skupština o zaključcima ZAVNOH iz posljednjeg zasjedanja. Prvo da ne priznamo monarhije i ne dozvoljavamo povratak kralja Petra i izbjegličke vlade. Hoćemo federativno uređenje Jugoslavije u kojoj treba da bude slobodna republika Hrvatska i ostalih naroda unutar Jugoslavije. Drugo, dioba zemlje narodnih neprijatelja — seljacima na privremeno uživanje pod kontrolom NOO-a. Sva socijalna i demokratska prava radničkoj klasi.

6. Pripremati narod za konferenciju za proširenje Okružnog NOO-a.

Na području Donje Stubice osnivanje NOO-a tokom 1943. stvorilo je situaciju u kojoj je južniji dio kotara, od Bistre i Jakovlja preko Pile, Podgore i sela u Gornjoj Stubici sve do Bistričkog Laza bio poluoslobodeni teritorij. Situaciju su imali u rukama NOO-i sa društveno-političkim organizacijama, na čelu s Kotarskim komitetom.

U to vrijeme formirano je 45 mjesnih NOO-a, zatim veliki broj mjesnih odbora JNOF, općinski komiteti i odbori AFŽ-a. Omasovljena je organizacija SKOJ-a, a naročito USAOH-a. Na osnovi izvještaja Kotarskog komiteta iz tog vremena i svjedočenja živih sudionika izlazi daje u periodu nekoliko mjeseci (lipanj-rujan 1943) u kotaru bilo uspostavljeno svojevrsno dvovlašće — vlast NOO-a u većini naselja, te ustaška vlast u administrativnim centrima i uporištima. Dobar dio kotara predstavljao je tada poluoslobodenu teritoriju koju su pokrivali narodnooslobodilački odbori. To se, u prvom redu, odnosi na sela južnog dijela kotara: Jakovlje, Gornja Bistra, Poljanica, Kraljev Vrh, Pila i ostala sela na sjeverozapadnim padinama Medvednice: Podgora, Slani Potok, Karivaroš, Sagudovec, Hum, Matej, Bistričko Podgorje i neka druga. Sva su ta sela u to vrijeme, tako reći, javno manifestirala svoj odnos prema NOB-u. Na tom području održavani su masovni skupovi na kojima je prisustvovalo po nekoliko stotina ljudi, a koji do tada nisu zapamćeni. Ovi se skupovi u svim izvještajima Kotarskog komiteta nazivaju jednostavno skupštine. Time se naglašavao demokratski karakter ovih skupština i slobodno izražena volja naroda da sam odlučuje o svojoj sudbini. Na tim skupštinama narod je donosio važne odluke: javno se deklarirao za NOB-u, odlučivao je o organima narodne vlasti, NOO-ima, izjašnjavao se o mobilizaciji za NOV i konačno o društvenom uređenju. Skupštine su imale radni karakter.

Poslije ovih skupština i partijskog savjetovanja bio je najveći odaziv omladine u partizane. Zato se može smatrati posebno značajnim događajem to što je narod na »vratima« Zagreba tako otvoreno i javno manifestirao svoje opredjeljenje za NOB. U tome su prednjačila sela kojima je narod sa ponosom davao određene atribute, kao npr. Jakovlje — »Mala Moskva«, a Bistričko Podgorje — »Kozara« itd. Bez obzira na teror, stradanja i kolebanja koja su nastala u kasnijem periodu, put koji je tada narod izabrao i osnovna opredjeljenja ostat će do kraja, i u tome će narod biti dosljedan.

Uočljiva je brojnost Kotarskog i općinskih NOO-a za ono vrijeme i uvjete: kotarski ima 15 članova, a općinski devet članova. Žitelji kotara bili su zainteresirani za NOO i rado su se prihvatili dužnosti u odborima. U nekim selima bilo je slučajeva da se odbori javno biraju na skupštinama koje su održavane po selima. Kotarski komitet 21. 8. 1943. izvještava o održanim sastancima i skupštinama po selima, o raspoloženju naroda, o posjećenosti skupština. Na kraju se kaže: »Poslije tih sastanaka, odnosno skupština formirani su mjesni narodnooslobodilački odbori (NOO).«

Od jeseni 1942. na području Ivanca sve više se radi na osnivanju organa narodne vlasti.

Politički aktivisti — terenski radnici, nakon prvih akcija organiziranih partizanskih jedinica i u sve povoljnijoj političkoj situaciji za razvoj NOP, veliku pažnju posvećivali su političkim i organizacionim pripremama za osnivanje NOO u selima. Već 1942. godine radi se na takvim pripremama u Mačkovcu, Kaniži, Pašniku, Ladanju, Brezovoj Gori.

U većini sela odbori su osnivani konspirativno bez prisustva većeg broja ljudi. No, bilo je i mnogo primjera osnivanja odbora na posve javan način, kao što je bio slučaj u Bednji, Sinkovici, Pašniku, Ježovcu, Osonjaku i drugdje, gdje su odbori izabrani javno na masovnim skupovima ljudi cijeloga sela. To je bilo moguće činiti u selima, gdje su već aktivno djelovale partijske ćelije, omladinske organizacije i jedinstvena narodna fronta.

Primjer koji treba istaći bilo je javno biranje NOO-a u Ivancu 1943. godine ujesen kada je Ivanec bio slobodan skoro šest tjedana. Taj odbor djelovao je gotovo cijelo vrijeme rata, javno i ilegalno, a istakao se prigodom konačnog oslobođenja Ivanca kao i prigodom rješavanja raznih problema koji su se javljali u jednom većem mjestu. Na mitingu u Ivancu uglavnom su ponovno izabrani oni odbornici koji su već i ranije bili u NOO-ima. Slična situacija bila je i kod nekih drugih odbora, npr. u Prigorcu.

Najteže dužnosti i najveće odgovornosti imali su NOO-i na području Vrbna, Ježovca, Brezove Gore i Voće Gornje, gdje su se partizanske jedinice najčešće i najdulje zadržavale, pak su u tim mjestima odbori kao organi vlasti morali voditi brigu oko smještaja, prehrane i drugih pitanja boraca partizanskih jedinica.

Vrlo velika aktivnost od početka 1943. godine razvijala se na području Vrbna, gdje su osnovani NOO-i.

Oko Bednje kao općinskog centra dolazi do osnivanja NOO-a, ali ubrzo iza ove političke aktivnosti u Bednju dolazi druga ustaška bojna, koja počinje odmah s hapšenjima i s tog područja oko 180 ljudi ustaše odvođe u logor Lepoglava iz kojeg se neki nikad nisu vratili.

Oko Lepoglave situacija je bila vrlo teška, pogotovo nakon ponovnog vraćanja ustaša, ali se veza sa političkim zatvorenicima pokušava i u ovim složenim uvjetima dalje održavati. Na vezi su radili neki članovi NOO-a preko majstora u kaznionici.

Osnivanje NOO-a u cijelom ivanečkom kraju pada upravo u vrijeme Prvog zasjedanja ZAVNOH-a, listopada 1943. godine, te Drugog zasjedanja AVNOJ-a u studenom iste godine. Na tim zasjedanjima narodnih predstavničkih tijela Hrvatske i Jugoslavije, govorilo se o NOO-ima, kao organima prave istinske i demokratske narodne vlasti. O radu tih zasjedanja bili su ljudi iz ovoga kraja iscrpno i na vrijeme upoznati upravo preko osnovanih NOO-a kao i drugih političkih organizacija. Posebno se radilo na upoznavanju naroda s odlukama tih najviših predstavničkih organa. Narod je na svim skupovima i sastancima s velikim oduševljenjem prihvaćao sve odluke i zaključke i na osnovi toga još masovnije pristupa NOP-u, a mnogi odlaze u partizanske jedinice.

NOO-i bile su snažne organizacije, jer su u njih bili izabrani najaktivniji ljudi. Radili su uglavnom ilegalno, ali su ljudi u selu znali za svoj odbor i njegove članove.

Raspoloživi podaci govore da je krajem 1943. godine na cijelom području bivšeg kotara djelovalo 33 NOO-a s oko 180 odbornika. Međutim, u kojim preostalim selima su još djelovali NOO-i, osim gore navedenih, nije se moglo

utvrditi te ovo pitanje ostaje otvoreno da se u budućem radu na prikupljanju povijesne građe prikupe podaci i za preostala sela u kojima su radili NOO-i.

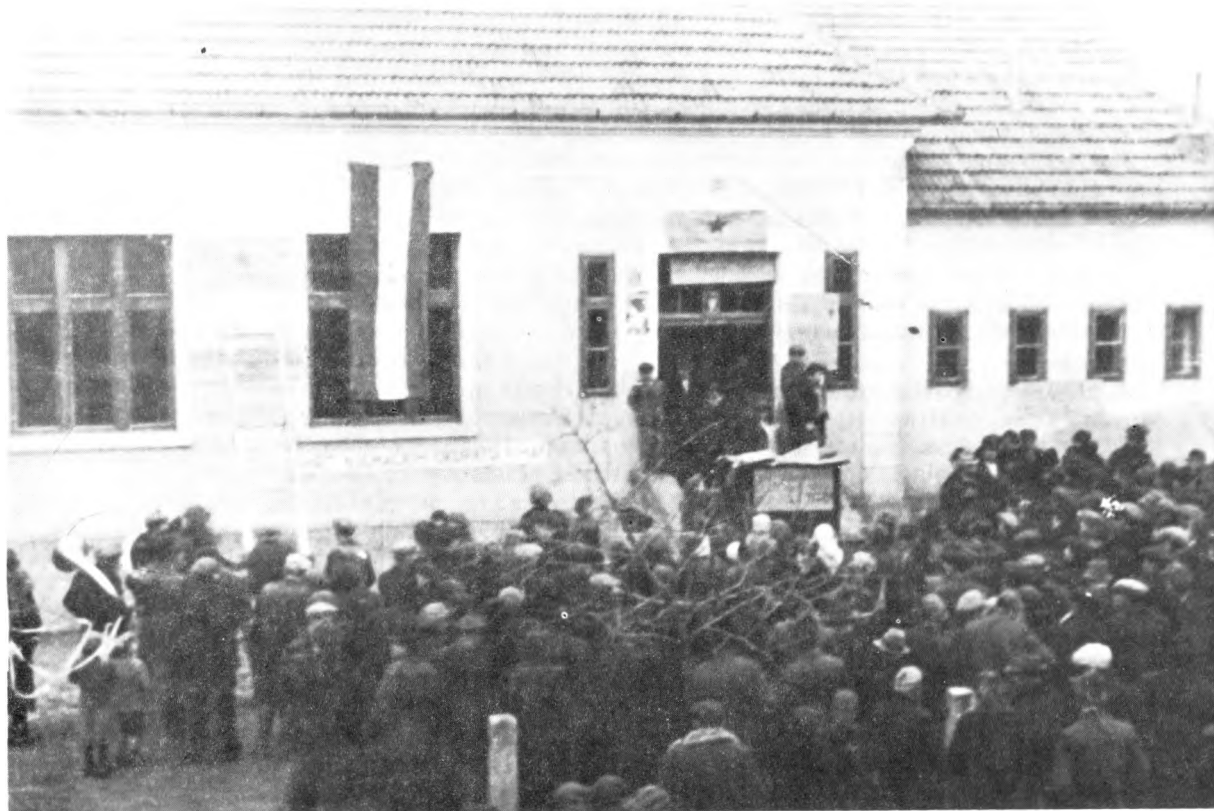
U toku 1944. godine osnovani su općinski NOO-i za Voću G. u travnju, a za Voću D. u lipnju mjesecu 1944. godine.

U takvoj situaciji kada NOP postaje sve masovniji po direktivi OK KPH Varaždin formiranje 15. VIII 1943. godine na Ravnoj gori »Filičev dom« inicijativni kotarski narodnooslobodilački odbor za Ivanec, sastavljen od komunista i simpatizera NOP-a.

Inicijativni odbor imao je zadatak: objedinjavati rad postojećih seoskih NOO-a, osnivati nove i pripremati javne izbore za Kotarski NOO. Te zadatke inicijativni odbor uspješno je izvršio.

Javno biranje Kotarskog NOO-a za kotar Ivanec izvršeno je na javnom zboru u školi Višnjica 6. veljače 1944. godine. Zboru su prisustvovali delegati iz svih mjesnih NOO-a i predstavnici društveno-političkih organizacija. Zbor su osiguravale jedinice NOV. Kao delegat Okružnog NOO Krapina, zboru je

BIRANJE OKRUŽNOG NOO-a KRAPINA U ŠEMNICI, 17. SIJEČNJA 1944.

prisustvovao i na njemu govorio Ivica Gretić Marijan, tada potpredsjednik Okružnog NOO-a Krapina.

Kotarski NOO, poslije javnog biranja, imao je svoje sjedište u Trakošćanu, gdje je kolektivno i javno vršio sve poslove kao organ vlasti preko 2 mjeseca. Tu su radile i druge kotarske institucije i rukovodstva društveno-političkih organizacija. Nakon novih ofanziva i stalnih upada neprijatelja odbor se povukao u Vržno, gdje je nastavio rad, a zatim su se svi članovi razili po terenu Kotara. Neko vrijeme bilo je sjedište ovog odbora u školi u Brezovoj Gori, gdje je također izvjesno vrijeme boravio i Okružni NOO za okrug Krapinu.

Kao što vidimo, već u toku studenog 1943. godine u Zagorju su pored seoskih i općinskih izabrani i kotarski NOO-i. To su u stvari bili legalni predstavnici narodne vlasti, javno od naroda izabrani. Ilegalnost je prestala i sada je ostajalo svim članovima NOO-a da se još čvršće na svom terenu povežu s narodom i u potpunosti oslone na podršku naroda, da ga mobiliziraju i da se s njim zajedno bore protiv svih snaga neprijatelja u svojim selima, kao i protiv oružanih snaga neprijatelja kada se one pojave i kada se pred njima s narodom zajedno povlače na strateški povoljnije položaje. Ovim se želi naglasiti neraskidiva veza nove narodne vlasti s narodom koji ju je uspostavio, rukovođen Komunističkom partijom i drugom Titom.

To je vrijeme sve šire i jače oružane borbe u Hrvatskom zagorju, što je vidljivo iz prethodnog poglavlja. O kako velikoj političkoj pokretljivosti i angažiranosti naroda se radilo svjedoči izvještaj Komisije za agitaciju i propagandu pri OK KPH Krapina, 14. X 1943. godine. U njemu se ističe:

»Po čitavom našem Okrugu održavaju se masovni zborovi na kojima prisustvuju na stotine muškaraca, žena i omladine. Prema nepotpunim podacima do sada je održano oko 50 takvih zborova. Evo nekoliko značajnih iz pojedinih kotara:

U Kraljevcu (kotar Klanjec) održan je zbor sa preko 400 ljudi, u Plemenščini (kotar Pregrada) održanje zbor sa 500 ljudi, u Klokovcu (kotar Pregrada) održanje zbor s preko 300 ljudi, u Jesenju (kotar Krapina) sa 400 ljudi. U Zlatarskom kotaru, obzirom na to što imade vrlo mnogo bande, održani su manji mitinzi s najviše po 100 ljudi. Narod na zborove dolazi u grupama pjevajući naše borbene pjesme. U tome se naročito ističe omladina. Na zborovima narod osuđuje fašističko-ustaški režim, protunarodni rad Mačekove klike i izbjegličku Jug. »vladu«, Dražu Mihailovića itd. Narod oduševljeno kliče NOV, drugu Titu, ZAVNOH-u, bratskom Sovjetskom Savezu, Crvenoj Armiji. (...) Borbenost Hrvatskih Zagoraca raste iz dana u dan. Narod u masama hrli u akcije.«

U takvoj vojnopolitičkoj situaciji Inicijativni ONOO pripremao je sazivanje velikog narodnog zbora Okruga Krapina, na kojem će se javno izabrati novi Okružni NOO koji će u svojoj strukturi imati Plenum s oko 30 članova i Izvršni odbor s 8 članova. Zahvaljujući upornom zalaganju svih terenskih društveno-političkih organizacija i aktivnom prisustvu Zagorskog partizanskog odreda, sve političke i organizacione pripreme bile su izvršene na vrijeme pa je i sam zbor naroda Zagorja održan u predviđeno vrijeme.

Zbilo se to 17. siječnja 1944. godine, u osnovnoj školi u Šemnici Gornjoj, koja leži ispod sela Gorjani, na krajnjim obroncima Strahinjščice. Tu je izvršeno javno biranje Okružnog narodnooslobodilačkog odbora za Okrug Krapina koji je obuhvaćao kotare Klanjec, Pregradu, Krapinu i Zlatar, kasnije i Ivanec.

Tu nadomak neprijateljskih uporišta Krapine i Začretja, Lepoglave, Zlatara, garnizona u Varaždinu i drugih — na šemničkoj cesti (u šemničkoj školi) okupilo se više od 800 građana da bi javno i najdemokratskije izrazili želju naroda Hrvatskog zagorja da sam bira rukovodstvo svoje narodne vlasti. I taj značajan događaj pokazao je kako je narod bio spreman da se probija pred cijevima neprijateljskih mitraljeza samo da bi ostvario istinsku narodnu vlast za što su veliki zalog već do tada dali mnogi sinovi i kćeri naroda Hrvatskog zagorja, žrtvujući svoje živote.

Prema tome, do izbora ONOO-a nije došlo tek tako, samo po sebi. Bio je to rezultat razvoja narodnooslobodilačke borbe u zagorskom kraju od prve oružane partizanske grupe iz kolovoza 1941. godine u Lugu i Poznanovcu, I i II ZPOH-a i drugih partizanskih jedinica koje su nastale kao djelo rada Komunističke partije i kao izraz volje naroda Hrvatskog zagorja. Narodnooslobodilačka borba u Hrvatskom zagorju bila je u svom zenitu. Novoizabrani Okružni NOO bio je izraz jedinstvene narodne volje u Zagorju, ali i negacija ustaške vlasti i vlasti okupatora.

Da bismo čitaocu što bliže i jasnije dočarali veličanstvenost onoga vremena i narodnog zbora na kome je narod po prvi puta u svojoj povijesti odbacio svaku drugu vlast i izabrao na najdemokratskiji način svoju narodnu vlast, donosimo kratak prikaz zbora na osnovu sačuvanog zapisnika od 17. siječnja 1944.

Najprije je Konferencija svečano otvorena sviranjem »Lijepe naše« i »Hej Slaveni«.

Otvarajući Konferenciju predsjednik Inicijativnog ONOO-a Stjepan Tuđman je istakao da su uspjesi NOB-e omogućili održavanje ove Konferencije na kojoj će narod slobodnom voljom »izabrati predstavnike svoje prave narodne vlasti«. Time prestaje funkcija privremenog Okružnog NOO-a. Na Konferenciji će se birati Prvi Okružni NOO.

Minutom šutnje odana je počast palim borcima.

Zatim je ispred ZAVNOH-a govorio Franjo Mraz. On je ukazao »kako se hrvatski narod u prošlosti borio za tuđina, ali danas je drugačije. Hrvatski je narod opraio ljagu koju mu je nanio Pavelić. Danas je mjesto svakom poštenom Hrvatu u narodnooslobodilačkoj borbi.«

Mraz je upozorio na izdajničku rabotu reakcionara okupljenih oko Mačeka, ističući »kako su poštteni HSS-ovci stupili u NOB i kako je formiran Izvršni odbor pri ZAVNOH-u«.

Mraz je svoj govor završio riječima:

»Mi ćemo moći prvi stvoriti onakvu državu, kakvu hoćemo, kakvu naš narod hoće, kakvu je htio Matija Gubec, kakvu hoće drug TITO!«

U ime Komunističke partije govorio je Ilica Gretić Marijan.

»Na ovoj svečanoj konferenciji — istakao je on — gdje ćemo mi hrvatski seljaci birati Okružni Narodnooslobodilački odbor, ja Vam u ime Komunističke Partije Jugoslavije izručujem tople pozdrave. Daje ova naša borba ispravna, da vodi najkraćim putem do pobjede, da cilj nije daleko, to je već danas svakome jasno. A tko nam je pokazao taj put? Taj put nam je pokazala KPJ, njene su to zasluge. Komunistička partija dala je za oslobođenje svoga naroda ogroman broj svojih članova, svojih nižih i viših partijskih funkcionera. Koja stranka je to dala? Da li je to dao Kralj Petar i izbjeglička Jugoslavenska vlada?«

Zatim je Gretić govorio o »klevetama kojima su narodni neprijatelji klevetali Komunističku partiju još za vrijeme stare Jugoslavije«. Ukazujući na historijske zasluge KPJ on je istakao:

»Kada je naš narod bio porobljen, kada su nas njemački i talijanski fašisti ekonomski opljačkali, kada su pobili stotine i tisuće sinova našega naroda, kada počеше naš narod slati na ropski rad u Njemačku, u borbu protiv braće Rusa, tada je bila za nas Hrvate najteža situacija. I u toj teškoj, može se reći najtežoj situaciji za naš narod, Komunistička partija stavila se na čelo svoga naroda i povela ga putem oružane borbe, putem NOP-a. Komunistička partija je bila ta koja je povela narod smjelo prema slobodi, koja je visoko digla zastavu slobode i ona će sa svojim narodom ustrajati. Komunistička partija koja je bila partija izvan zakona, koja je bila lažno klevetana, danas ta partija uživa ljubav i povjerenje naroda.«

Na kraju je Gretić završio svoj govor ovim riječima: »Osnovna zadaća za kojom teži Komunistička partija jest istjerati okupatore iz naše zemlje, osloboditi našu zemlju ispod ustaškog i četničkog režima. Kad smo pošli u borbu, mi smo sebi postavili zadatak, zakleli smo se, da u toj našoj zemlji neće više nikada zasjati nijedan protunarodni režim.«

U ime NOVJ govorio je Josip Vidiček, kqmesar Zagorskog partizanskog odreda. On je prikazao razvitak NOB-a u našoj domovini, ističući da su se sinovi našeg Zagorja borili »u raznim dijelovima naše domovine. Naši Zagorci pokazali su se kao najbolji borci NOV«. Ukazao je na potrebu da se formira Zagorska brigada, ali ne samo brigada, već jaka Narodnooslobodilačka vojska koja će pokazati neprijatelju da, unatoč svim naporima, ne može u Zagorju da se ni malo osjeti sigurnim.

Nakon izvještaja o radu organa narodne vlasti i masovnih političkih organizacija, te opširne diskusije, izabran je Okružni NOO Krapina.

Njega su sačinjavali ovi drugovi i drugarice:

IZVRŠNI ODBOR

Predsjednik: Stjepan Tuđman, seljak iz Velikog Trgovišća, član ZAVNOH-a za kotar Klanjec, dotadašnji predsjednik Privremenog ONOO-a;

Potpredsjednik: Ivica Gretić Marijan, grafičar iz Putkovca, politički radnik, sekretar OK KPH Krapina;

Tajnik: Ivan Jadan Mika, radnik iz Bedekovčine, dotadašnji član Privremenog ONOO-a;

Blagajnik: Ivan Rumbak Živko, seljak iz Petrovskog, vijećnik ZAVNOH-a za kotar Krapina i dotadašnji član Privremenog ONOO-a;

Odbornici: Dragutin Hohnjec, seljak iz Pregrade, predsjednik KNOO-a Pregrada; Tonka Mrkoci-Jurin, seljanka iz Poznanovca, tajnica Okružnog odbora AFŽ-a; Ivica Božić, apsolvant filozofije iz Krapine, politički radnik; Alojz Debeljak, seljak iz Općine Hum na Sutli, član KNOO-a Pregrada.

PLENUM

Gusta Bartol, seljak iz Ravnica kotar Klanjec, dotadašnji član Privremenog okružnog NOO-a; Ana Mrkoci Marija, seljanka iz Poznanovca, kotar Zlatar, član Okružnog odbora AFŽ-a; Josip Družinec Ico, seljak iz Putkovca, dotadašnji član Privremenog ONOO-a; Josip Vidiček, politički komesar ZPOH-a; Milka Katalenić, seljanka iz Jesenja Gornjeg, predsjednica Okružnog odbora AFŽ-a; Tomo Kosovec, seljak iz Bočadir Hrašćine—Trgovišća, član KNOO-a Zlatar; Branko Klasić, seljak

iz Prigorja, tajnik KNOO-a Krapina; Dragutin Forjan, seljak iz Cerja, predsjednik KNOO-a Krapina; Ivan Katalenić Pero, radnik iz Jesenja, potpredsjednik KNOO-a Krapina; Gabrijel Drakčević, seljak iz Sv. Križa - Začretje, blagajnik KNOO-a Krapina; Dragutin Novosel Kos, radnik iz Luga Poznanovečkog, potpredsjednik KNOO-a Zlatar; Janko Čajko, radnik iz Bedekovčine, blagajnik KNOO-a Zlatar; Slavko Gluhak, radnik iz Konjščine; Gabrijel Vidiček, radnik iz Luga Poznanovečkog, član KNOO-a Zlatar; Franjo Šoštar, trgovac iz Klanjca, predsjednik KNOO-a Klanjec; Ivan Bogović Matija, seljak iz Dubrovčana, potpredsjednik KNOO-a Klanjec; Zdenka Sladović, učiteljica iz Sela Zagorskih, član Okružnog odbora AFŽ-a; Leo Zidanić Nacek, seljak iz Kraljevca, član KNOO-a Klanjec; Janko Halapir, seljak iz Krapinskih Toplica, član KNOO-a Pregrada; Ljudevit Bednjanec, radnik krojač iz Selna, član KNOO-a Pregrada; Andrija Blažun Blaž, šofer iz Marinaca, tajnik KNOO-a Pregrada; Dragica Makar, seljanka iz Svedruže, član Okružnog odbora USAOH-a.

Poslije izbora Ivan Jadan Mika predlaže narodu kotara Zlatar da izabere svog vijećnika u ZAVNOH. Izabran je Janko Čajko, tajnik KNOO-a Zlatar. Zatim je Mika Jadan saopćio narodu da je Slavko Živičnjak iz kotara Pregrada zbog nepravilnosti svojih postupaka isključen iz ZAVNOH-a i predložio je da se izabere novi član ZAVNOH-a za kotar Pregrada. Narod je usvojio saopćenje i izabrao za novog vijećnika ZAVNOH-a za kotar Pregradu Dragutina Hohnjeca, predsjednika KNOO-a Pregrada.

Time je zborovanje naroda bilo završeno. Pjevajući borbene pjesme ljudi su se razišli na sve strane Hrvatskog zagorja.

Područje Okružnog NOO-a Krapina uključilo se uskoro u šire područje Oblasnog NOO-a Zagreb. Sredinom svibnja 1944. godine održana je skupština za Zagrebačku oblast. Na njoj je izabran Oblasni NOO. Njegov Izvršni odbor su sačinjavali: predsjednik Stjepan Prvčić, seljak, okrug Bjelovar; članovi: Mileva Cetušić, seljanka, okrug Bjelovar; Antun Biber, radnik, okrug Varaždin; Viktor Tot, seljak, okrug Varaždin; Đuro Takač, obrtnik, okrug Varaždin; Vjenceslav Rohan obrtnik, okrug Zagreb; Grga Jankez, radnik, okrug Bjelovar; Josip Tucman, radnik, okrug Zagreb; Stjepan dr Baneković, liječnik, okrug Bjelovar.

Plenum Oblasnog NOO-a sačinjavali su: Tomo Gaži, okrug Bjelovar; Milan Mesarić, okrug Bjelovar; Stjepan Ivić, okrug Varaždin; Ivan Skubić, okrug Zagreb; Tomo Geres, okrug Zagreb; Ivan Rumbak, okrug Krapina; Ivan Božić, okrug Krapina; Ivan Jadan, okrug Krapina; Ivan Božičević, Moslavina; Ivan Turković, Moslavina; Valent Bost, Moslavina; Ljubo Đurić, Moslavina; Vlado Matetić, general-major, komandant X korpusa; Izidor Štrok, potpukovnik, komandant 32. divizije.

Tako se sve čvršće gradila narodna vlast u Hrvatskom zagorju u toku svakodnevne ljute borbe s neprijateljem, počev od seoskih NOO-a 1941. godine do javnog biranja Okružnog NOO-a Krapina, 17. siječnja 1944. godine i uključjenja u Oblasni oslobodilački odbor.

U postojećim posebno otežanim prilikama u Hrvatskom zagorju djelovanje NOO-a kao vlasti bilo je izuzetno složeno. Međutim, i unatoč svim teškoćama i žrtvama NOO-i su djelovali kao vlast na oslobođenom teritoriju i kao organi JNOF-e na neoslobođenom području sve dok nisu potpuno preuzeli samo funkciju narodne vlasti.

U nastavku ćemo citirati još jedan dokument o problemima rada NOO-a kao organa vlasti u Okrugu Krapina, kako bismo ukazali na teške uvjete njihova

razvoja. To je izvještaj ONOO-a Krapina ZAVNOH-u, upućen 7. ožujka 1944. godine. U njemu se politička situacija opisuje ovim riječima:

»Politička situacija na našem Okrugu u posljednjih mjesec dana se je pogoršala. Neprijatelj je bio poletom narodnih masa i aktivnošću naših bataljona smeten, ali se je tokom vremena ipak snašao. Poduzeo je protiv nas vojničku, a naročito političku ofanzivu. Zima, koja je nastupila, koristila je više neprijatelju nego nama. Banda izlazi iz svojih garnizona obično u jačini jedne čete, krstari po selima i to većim dijelom po onim selima, gdje su se najviše zadržavale naše snage i ustanove, tako da smo morali činiti velike napore, da spriječimo! razbijanje naših vojnih jedinica i ustanova. Banda vrši pljačku po selima nad imovinom seljaka, hapsi simpatizere NOB-e i članove NOO-a, vrši ubistva, osim toga vrši propagandu protiv naše Narodnooslobodilačke borbe. Govori narodu da su naše brigade uništene, da neka partizani pristupe k njima, pa će se zajednički boriti protiv neprijatelja ne napominje kojeg neprijatelja. Nedavno je izbačen jedan letak u kojem neprijatelj poziva partizane i sve one koji su s njima u bilo kakvoj vezi, da se prijave ustaškim i njemačkim vlastima, da im se sve oprašta, što su do sada radili protiv NDH. Banda iz Krapine i Đurmanca govori na prolazu kroz selo, da će naručiti 40 vagona žita i podijeliti narodu, znajući daje ovo pasivan kraj, da se oni mnogo bolje hrane nego partizani, da imaju daleko bolje naoružanje nego naša vojska. Uhapšeni u Krapini vodi u kino i s nekojima dosta dobro postupa i nakon toga ih pušta kući. Banda u Krapinskim Toplicama govori po selima, da oni neće ništa partizanima, da bi se oni s njima složili samo da izbace srpske oficire i Crvenu — zvijezdu, poziva vojne obveznike da se prijave i vrate natrag u njihovu banditsku vojsku.

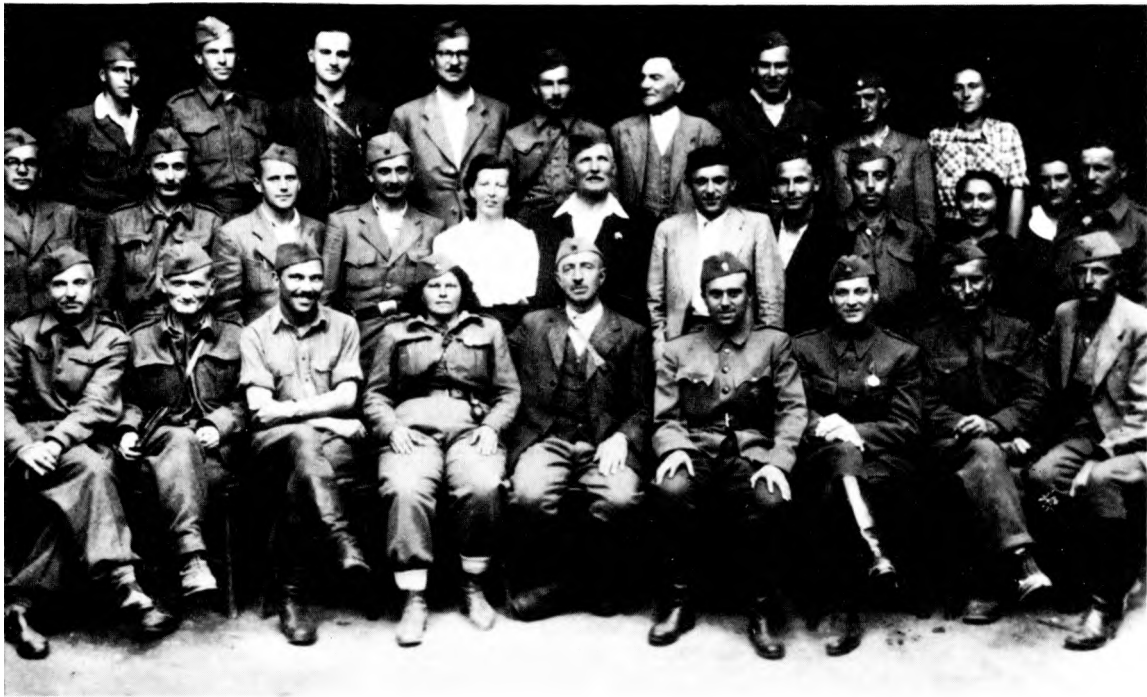
Neprijatelj je tim svojim postupkom pripremio plan za svoju mobilizaciju i želi razbiti narodnooslobodilački pokret u našem Okrugu, kao i naše vojne jedinice. Mi smo u tom periodu pretrpili dosta osjetljivi ekonomski i politički udarac. U vojničkom pogledu smo osjetili taj udarac u mobilizaciji za NOV, dok naše vojne jedinice nisu bile nigdje poražene. Neprijatelj je kroz to vrijeme uspio mobilizirati oko 100 ljudi. Ima slučajeva, da su članovi NOO-a otišli i prijavili se k bandi. Najporaznija je činjenica, da je na kotaru Krapina otišlo 12 članova NOO-a iz općine Radoboj k bandi, a među njima i blagajnik Opć. NOO-a, koji je sobom odnio 10.400 kuna NOF-a i predao bandi. Osim toga osjeća se rad pojedinih popova koji po crkvama vrše propagandu protiv narodnooslobodilačke borbe i odvrćaju narod od nje. Tako u Orehovici, kotar Zlatar, govori tamošnji pop narodu da ne smije odlaziti na mitinge, da partizani neće pobijediti i napao je našeg druga Tita. Pop kod crkve Sv. Tri Kralja, kotar Klanjec, govori pred narodom kako on priznaje NOB i pravi se našim prijateljem, a vršio je izdaju, jer je jednom ustaškom natporučniku izdao kuda se kreću naše jedinice i naši politički radnici. Pop Vukina u Vinagori, kotar Pregrada, poziva narod, da se moli bogu za mir, a da oružje neka baci. Propaganda koju vrše gore navedeni popovi usko je povezana sa ustaškom i svom petokolonaškom propagandom, tako, da se može reći, da je rad te oružane reakcije u našem okrugu uspio učiniti osjetljivi zastoj u razvitku oslobodilačkog pokreta na našem Okrugu.

Neprijatelj je sa svojim manevriranjem uspio, kako smo naprijed napomenuli, da zavede izvjestan strah i nesigurnost u narod, da poljulja onaj borbeni polet masa koji je postojao. Ali možemo reći da još do sada nije postigao one rezultate iz te svoje kampanje kako je to prema njegovom planskom nastupu i nasrtaju na naš pokret u prvi mah izgledalo. Simpatije naroda ostale su i nadalje na strani NOB.

Odluke II zasjedanja AVNOJ-a narod veoma lijepo prima na sastancima koji se održavaju. Brzobjavnim pozdravima koje sa tih sastanaka šalje odaje najveće (priznanje) povjerenje i odanost Maršalu drugu Josipu Brozu Titu, Nacionalnom komitetu i AVNOJ-u. Slaže se sa federativnim uređenjem Jugoslavije, a naročito sa odlukom o zabrani povratka kralju Petru i izbjegličkoj vladi. Pobjede Narodnooslobodilačke vojske, pobjede Crvene Armije prima s najvećom radošću. Sve više se jačaju simpatije naroda prema našim saveznicima. Engleskoj i Americi. To se osobito osjeća od kako je londonska radio-stanica izjavila da saveznici više neće pomagati Dražu, nego da će svu pomoć pružati drugu Titu. Bombardiranje Zagrebačkog aerodroma i nekih drugih objekata u samom Zagrebu pojačalo je još više povjerenje naroda našeg Okruga u saveznike, jer mu je to kao jedan najbliži događaj u kojem vidi stvarnu suradnju saveznika s našom narodnooslobodilačkom borbu. To još više učvršćuje vjeru u zaključke Moskovske i Teheranske konferencije.

Da bi osjetili plan neprijatelja, podigli moral u narodu, poduzet ćemo slijedeće mjere: Ponovno ćemo formirati ekipe na svim kotarevima našeg Okruga, koje će održavati mitinge po svim selima, tumačiti odluke II. zasjedanja AVNOJ-a, a u vezi sa odlukom II. zasjedanja ZAVNOH-a, raskrinkavati sve reakcionarne elemente, koje ćemo osim toga pozvati na odgovornost. Izdati ćemo letak za cijeli

OBLASNI NOO ZA ZAGREBAČKU OBLAST

Okrug, letak za radnike tekstilne tvornice Zabok, sav narod pozvati da pojača svoje učešće u narodnooslobodilačkom pokretu, a radnike ćemo pozvati da napuste rad u tvornici koja radi za neprijatelja i da stupe u NOV-u. (...)

Iznosimo po kotarevima podatke o teroru neprijatelja i likvidaciji izdajnika naroda.

KLANJEC

Na kotaru Klanjec banda je u toku mjeseca veljače popalila dvije kuće s gospodarskim zgradama i opljačkala 38 gospodarstava, ubila je trojicu ljudi, uhapsila 11 i prisilno mobilizirala 8 mladića.

PREGRADA

Na kotaru Pregrada banda je popalila 6 kuća s gospodarskim zgradama i opljačkala 15 gospodarstava. Prisilno je mobilizirala 40 mladića (vojnih obveznika). S naše strane su likvidirana dva (2) špijuna.

KRAPINA

Na kotaru Krapina banda je opljačkala 38 gospodarstava, ubila 1 člana KNOO-a i još jednog druga. Uhapsila je 33 osobe. Otišlo je k bandi iz općine Radoboj 12 članova NOO-a i 12 vojnih obveznika otišlo je k bandi. Sa naše strane likvidirano je 5 špijuna.

ZLATAR

Na kotaru Zlatar banda je popalila 13 kuća sa gospodarskim zgradama i opljačkala 53 gospodarstava. Ubila je 13 naših ljudi, među njima i dva člana NOO-a. Uhapšeno je 35 osoba, od toga jedan član NOO-a. Prijavili su se bandi (predali) 3 člana NOO-a, a 20 vojnih obveznika javilo se u banditsku vojsku zbog straha pred bandom da im ne unište familiju. S naše strane likvidiran je jedan špijun.«

Osobito žestok teror neprijatelj je provodio na području stubičkog kotara.

Kotarski komitet KPH Donja Stubica izvijestio je Štab Zagrebačkog partizanskog odreda 22. listopada 1943. o teroru ustaša u selu Laz. U izvještaju se kaže da su ustaše »okupirali Stubički i Bistrički Laz te počeli terorizirati mirno stanovništvo. Otvorili su vatru iz teških i lakih strojica, iz svog oružja kojeg su imali, tražeći partizane, govoreći da su svi mještani partizani i da sve treba uništiti i pobiti«. U travnju 1943. ustaše i gestapovci organizirali su raciju na selo Bistransko Oborovo i potpuno ga opljačkali. Tom prilikom uhapšeno je deset mještana.

26. listopada 1943. poduzeli su Nijemci iz pravca Gornje Stubice i ustaše iz M. Bistrice represalije na selo Bistrički Laz. Tražili su partizane i počeli ubijati i paliti. Zapalili su kuću Čukelj Fabijana, a zatim su ustaše zapalili cijeli zaselak Gabudi Donji. Represalije Nijemaca i ustaša trajale su do 15 sati. Izgorjelo je 26 stambenih i gospodarskih zgrada, izmrcvarena i na najzvjerskiji način ubijena su 22 čovjeka. Jedna šesnaestogodišnja djevojčica, koja je nađena ranjena u kući, polivena je benzinom i spaljena. Četiri mladića vezana su žicom, omotana u kukuruzovinu, bačena u šupu i zapaljena.

23. siječnja 1944. godine prodrli su ustaše iz Bistrice i Laza u Gornju Stubicu. Tom prilikom ubijeno je i vješano oko 60 osoba. Nakon nekoliko dana, prema izjavama mještana u G. Stubici dolazi pod jakom pratnjom Erik Lisak, tada Veliki župan Velike župe Prigorje, da provjeri efekat ove odmazde.

26. kolovoza 1944. godine obješeno je u općini Jablanovac 36 građana. 28. prosinca 1944. godine obješeno je u Krušljivom Selu 50 građana. Sve su to bili suradnici i simpatizeri NOP-a.

23. prosinca 1944. ustaše su izvršili teror u selu Hruševac popalili 60 kuća i gospodarske zgrade te ubili 17 mještana aktivista i simpatizera NOP-a. U Mariji Bistrici su u travnju 1945. SS jedinice i ustaše ubili deset židovskih porodica sa 43 člana.

Svi ovi zločini učinjeni su po naređenju Erika Lisaka što stoji u optužnici kojom je optužen pored ostalih i za ova djela.

U selu Kraljev Vrh i Donja Podgora zapaljeno je više kuća, pohapšeno i strijeljano više građana, a veliki broj odveden je u zatvore i logore.

U selu Jakovlju ustaše su više puta vršili represalije. Već u proljeće 1942. godine u selu Jakovlju bilo je masovno hapšenje i odvođenje u logor Jasenovac. Ustaše su se stalno zalijetali u to selo da ga kazne i pokore. U studenom 1943. dolazi 80 ustaša. Uхватili su 6 vojnih bjegunaca i na licu mjesta ih postrijeljali. Pohvatali su neke roditelje čiji su sinovi bili u partizanima, maltretirali ih i zaprijetili ako im se sinovi ne vrate da će im popaliti kuće i njih strijeljati. Uzimali su seljacima svinje i razne druge vrijednosti.

Unatoč teroru, ubistvu, odvođenju u logore, selo Jakovlje nije pokleklo. Kao što je poznato ono je od 1941. godine bilo listom za NOP. Do kraja 1944. godine, tako reći sve što je sposobno otišlo je u NOV, uključivši i znatan broj djevojaka. A to selo je na vratima Zagreba. Nalazi se svega oko 3—4 km udaljeno od Novih Dvora u Zaprešiću gdje je bila jedna od Pavelićevih rezidencija u kojoj je često boravio. Kroz ovo selo je prošlo mnogo ljudi iz Zagreba u partizane, u Kalnik i druge krajeve sjeverozapadne Hrvatske.

Zato je sam Pavelić želio osobno kazniti Jakovlje. Uoči nove, 1945. godine, došla je kaznena ekspedicija u selo Jakovlje. U izvještaju Okružnom komitetu KPH-a Zagreb o toj ekspediciji Nikola Slatković, član OK Zagreb, koji je tada boravio u Stubičkom kotaru izvijestio je:

»30. 12. 1944. godine došli su ustaški koljači u selo Jakovlje, blokirali ga, pobili 29 žena, djece i staraca, opljačkali narodnu imovinu, popalili 55 kuća i oko 100 gospodarskih zgrada, u logor odveli 163, uglavnom starca«.

U Bistrici partizani su ubili jednog ustaškog agenta a ustaše su zato ubili 6 seljaka i oko 100 pohapsili. Za jednog ubijenog ustašu obješena su 3 druga i tako je to išlo stalno. Što je vrijeme više odmicalo, što se rat bližio kraju, to je neprijatelj bio više ogorčen. U izvještaju početkom 1945. godine Kotarski komitet piše:

»U našem Kotaru u ovo posljednje vrijeme stanje se još pogoršalo. Nema gotovo dana kad patrole banditske vojske iz svih bližih uporišta ne upadaju u sela, tako da nema nijednog sela u kojeg ne bi došla banditska patrola. Naš rad je moguć samo po noći, dok drugovi po danu moraju većinom da se zadržavaju po šumama. Banda je u toku mjesec dana pohvatala *oko 600 ljudi na našem kotaru*, što zapravo znači da ih je na taj način mobilizirala i da tu ima žena, staraca i djece koji su nesposobni za vojsku kao i svaki rad«.

Na području kotara Ivanec također je bio sve veći teror neprijatelja. Ustaše i žandari obilaze sela u grupama, proganjaju stanovnike, traže bjegunce i skriveno

oružje, vrše stalne pljačke. Tako je nekoliko grupa uhapšenih ljudi s tog područja otpremljeno u logor Jasenovac, 4. lipnja 1943. ustaše su u Cerju Tužnom javno strijeljali deset zatvorenika — talaca.

U spomenutom izvještaju ONOO-a Krapina ZAVNOH-u iznosi se i organizaciono stanje narodnooslobodilačkih odbora. Ono je bilo slijedeće:

»ONOO« sastoji se od 30 članova — izvršni 8.

KLANJEC: KNOO postoji od 29 članova — 8 izvršni, 7 općinskih od 47 članova, 82 seoska sa — 401 članom

PREGRADA: KNOO postoji od 28 članova — 8 izvršni, 5 općinskih od 31 člana, 75 seoskih od 346 članova.

KRAPINA: KNOO postoji od 26 članova — 8 izvršni, 5 općinskih od 31 člana, 54 seoskih od 258 članova.

ZLATAR: KNOO postoji od 28 članova — 8 izvršni. 7 općinskih, od 40 članova, 72 seoska od 364 članova«.

Daje se zatim ova ocjena stanja i mogućnosti NOO-a:

»Stanje NOO-a je slabo. Njihov politički nivo još uvijek ne zadovoljava. Otuda i slučajevi odlaska k bandi. A najslabija strana je ta što u većini ne shvaćaju ozbiljno odgovornost za preuzete zadatke i ne snalaze se u administraciji. Za to snosimo i mi veliki dio odgovornosti, jer im nismo pružili dovoljno pomoći.

Da bi ih podigli i više osposobili za vođenje poslova, odlučili smo slijedeće: Održavati kurseve za funkcionere NOO-a, raspisali smo okružnicu na sve KNOO-e u kojoj smo im postavili zadatak da se svi članovi šireg KNOO-a sastanu na izvanrednoj sjednici na koju će stići članovi ONOO-a, s njima proučiti upute i napraviti raspored da svi članovi KNOO-a otiđu na teren po općinama, da održe sjednice sa svim općinskim i seoskim NOO-ima, da ih upute u rad. Sjednice kotarskih NOO-a od sada pa nadalje posjećivat će stalno članovi ONOO-a tako da ojačamo i učvrstimo naše NOO-e, da budu sposobni u izvršenju svoje dužnosti, tj. u izvršenju dužnosti organa narodne vlasti — u izgradnji naše države.

Do sada još nismo uspjeli formirati sve potrebne komisije kod našeg NOO-a, ali u svakom odsjeku već imamo po jednog, dva ili tri druga ili drugarice, a potrebne stručnjake pronalazimo na terenu preko naših organizacija«.

Zanimljivi su u izvještaju podaci o postignutim rezultatima NOO-a na pojedinim vitalnim područjima svog rada.

GOSPODARSTVO

»U toku mjeseca veljače učinili smo u gospodarstvu slijedeće: U kotaru Pregrada preuzeto je vlastelinstvo Bežanec od baruna Ottenfelsa, sa ukupnom površinom od 406 i pol jutara zemljišta, od toga 250 jutara šume, cjelokupni inventar sa gospodarskim zgradama i dvorcem. Preuzeli smo još 8 manjih posjeda od narodnih neprijatelja, državnih i napuštenih sa ukupnom površinom od 78 kat. jutara oranice, 63 kat. jut. livade, 5 i pol kat. jut. pašnjaka, 3 kat. jut. vrta, 36 kat. jut. vinograda, 16 kat. jut. voćnjaka i 259 i pol jut. šume. Na tim posjedima preuzete su osim zemljišta samo gospodarske zgrade, inventar nije naden. Blago (stoka), žito i

vino sa vlastelinstva Bežanec evakuirano je po gospodarskoj komisiji KNOO-a Pregrada. Manja količina žita je već podijeljena postradalima od banditske pljačke, blago je dato u pohranu pojedinim seljacima. Zemlju smo odlučili podijeliti narodu, ali kako doznajemo da je banda ponovno ušla u Pregradu, to nam sada neće biti moguće, jer se isti posjedi nalaze baš na tom sektoru. Na kotaru Krapina preuzeli smo šumsku upravu »Macelj«, bivše vlastelinstvo baruna Ottenfelsa, sa ukupnom površinom 1244 kat. jut. šume, 26 kat. jut. ostalog zemljišta i gospodarske zgrade. Dijelit ne možemo, jer je banda ponovno ušla u Đurmanec koji je u neposrednoj blizini tog posjeda. Na ostalim kotarevima do sada nismo preuzeli još ništa zbog kontrole neprijatelja, u njihovom području, nego tek prikupljamo podatke od istih.

NOF:

Naš obračun za mjesec veljaču izgleda ovako:

Saldo iz prošlog mjeseca	464.088.50 kuna
Primitak prošlog mjeseca	1.662.821 — kuna
	Ukupno
	2.126.909.50 kuna
	Izdatak
	724.842— kuna
Saldo za budući mjesec -----	1.402.067.50 kuna

PROMET:

U tom pogledu smo učinili slijedeće: Zatražili smo od svih KNOO-a našeg okruga, da nam pošalju popis svih prometnih sredstava — kola, konja, volova, automobila, benzina i nafte. O tome zavesti knjige za svaki kotar.

SOCIJALNI ODSJEK:

Zatražili smo od KNOO-a našeg Okruga, da izvrše popis svih obitelji bez sredstava za život, koliko i što im je potrebno. O tome također zavesti knjige za sve kotareve.

ZDRAVSTVO:

U zdravstvu nismo do sada učinili drugo osim nabavke lijekova i sanitetskog pribora za potrebe NOV-a. Do sada smo to dijelom davali za potrebe ZPOH-a i bolnicu Kalnik.

Sada smo zaključili osnovati zdravstvenu komisiju od 1 liječnika i 2 bolničarke. To isto smo odlučili provesti i u svim KNOO-ima. Liječnik u kotarskoj komisiji liječiti će narod badava, s time da mu osiguramo sve što je potrebno za njegovo održanje. Osnovne lijekove nabavit ćemo iz sredstava NOF-a.

Organizirat ćemo po selima predavanja o higijeni i sprečavanju zaraznih bolesti.

Organizirat ćemo kurseve za bolničarke, od kojih ćemo moći slati i za našu vojsku. Predavač će biti jedan liječnik.

PROSVJETNI ODSJEK:

Na polju prosvjete smo učinili tek toliko da smo u školama koje su pod našom kontrolom uredili sa učiteljima, da ne uče djecu prema ustaškim načelima, nego da ih odgajaju u duhu NOB-e. Odlučili smo da dok nam ne stigne nastavni plan od prosvjetnog odsjeka ZAVNOH-a sa svim učiteljima održati sastanke sa političkim i pripremiti ih za novi nastavni plan.

PROP. ODJEL:

Na polju agitacije i propagande učinili smo u mjesecu veljači slijedeće: Štampali smo »Glas Hrvatskog zagorja«, br. 3. u 800 primjeraka.

Štampali smo »Radio-vijesti«, br. 4, u 1200 primjeraka.

Održano je 162 mitinga sa 10.980 prisutnih, sa kojih je poslato 234 brzojavnih pozdrava AVNOJ-u, Nac. komitetu i Maršalu Jugoslavije drugu Josipu Brozu Titu.

Osnovano je 18 »Domova kulture«, gdje se čita naša štampa, a u nekim se osim toga izdaju »Zidne novine«. Isto tako osnovano je 9 tamburaških sekcija i jedna limena glazba. Ispisuju se parole. Komisije kod naših odsjeka još nisu potpune, odlučili smo pozvati sve stručnjake za koje znademo na okupiranom dijelu našeg Okruga, da se stave u službu naroda. Njih ćemo uposliti u našim odsjecima, odnosno komisijama«.

O djelovanju organa narodne vlasti u Hrvatskom zagorju sačuvana je relativno velika dokumentacija. Iz nje se vidi kakvu je ogromnu snagu predstavljao narodnooslobodilački pokret u ovom području.

Jedna od najvažnijih briga bilo je osiguranje živežnih namirnica za narod i vojsku. Okružni NOO Krapina u pismu od 20. siječnja 1944. KNOO-ima daje ovu uputu:

»Da bi mogli što uspješnije sprovesti dovoz živežnih namirnica za potrebe prehrane stanovništva našeg okruga, potrebno je da svi kotarski NOO-i najhitnije izvrše slijedeće zadatke:

Prikupiti što veći broj potrebnih vreća za prijevoz žita iz Podravine. Vreće pronadite kod pojedinih gospodara po selima i trgovaca u najkraće vrijeme, a najkasnije za 5 dana da ih predate u intendaturu Okružnog NOO-a. Svaki KNOO dužan je da prikupi 50 vreća, s tim da čim prikupi 25 komada da ih odmah šalje u gore navedenu intendaturu u određenom roku i da nastavi sa daljnjim prikupljanjem vreća. Također treba uz vreće poslati i špagu za vezanje istih.

Isto tako trebate pronalaziti ljude koji imaju konje, da ih u danom momentu možete odmah poslati k nama za prijevoz žita, u količini od 3 vagona, kojeg smo dobili.«

»U posljednjim ofanzivama«, upozoruje ONOO u svojoj okružnici od 3. travnja 1944, »koje je neprijatelj vršio na Kalniku i okolici, pokazalo se daje njegov cilj bio uništiti i opljačkati svu onu okolicu. Neprijatelj svojim naletima nastoji da naše oslobođeno područje potpuno gospodarski uništi, a djelomično mu je to i uspjelo.

Slične nalete neprijatelj vrši i kod nas u našem Okrugu. Njegova je namjera da nas što više gospodarski oslabi i tako onesposobi za uspješno vođenje oružane borbe na ovom sektoru.

Da bi spriječili neprijatelja u njegovom nastojanju, da bi mogli razvijati sve žešću oružanu borbu za konačno njegovo uništenje i što skorije oslobođenje našeg

kraja, postavlja se pred sve naše organizacije slijedeći i u sadašnjem momentu vrlo važan zadatak.

Kotarski NOO-i odmah po primitku ovog dopisa trebaju angažovati sve općinske i seoske NOO-e, sve antifašističke organizacije i sav narod da se kopaju zemunice za sakrivanje hrane, također da u slučaju neprijateljske ofanzive ne bi narod ostao bez hrane, rublja i ostalih životnih potrepština. Kampanju za kopanje zemunica treba sprovesti tako da se po svim selima održe seoski sastanci, da se narodu svestrano objasni značaj kopanja zemunica za skrivanje hrane pred neprijateljem. Članovi NOO-a kao i članovi antifašističkih organizacija treba da prednjače u tome. Oni trebaju prvi iskopati zemunice, prvi sakriti svu svoju pokretninu, da time pokažu put i ostalom dijelu naroda u svome selu. Ovo treba shvatiti najozbiljnije i odmah poduzeti mjere u tom pravcu.«

Poduzete su mjere za uspješno obavljanje proljetne sjetve. »Nama je potrebno, da najhitnije i svestrano poradimo na povećanom uzgoju povrća. Da bismo mogli postići, nužno je. da osnovana »komisija za nabavu gospodarskih potrepština« kod Vašeg NOO-a svim silama i najžurnije pristupi otkupu, sabiranju i pronalaženju izvora, odakle ćemo dobiti povrtno sjeme. Naročito je važno, da se sakupe što veće količine sjemena, kupusa, mrkve (korenja); boba, ranog graška, korabice, ranog zelja i kelja«.

U okružnici od 30. travnja 1944. godine ONOO Krapina prenosi naredbu predsjednika Nacionalnog komiteta Maršala Tita:

1. sva privatna zemlja mora biti obrađena i zasijana žitaricama ili usjevima, koji odgovaraju zemljištu.
2. Organizirati obradu napuštene zemlje u korist NOF-a.
3. Izvršiti pravilnu raspodjelu i upotrebu tegleće marve za gospodarske poslove i potrebe NOV. (U tu svrhu treba načiniti popis voznog blaga i vozila.)
4. Gospodarski alat treba popravljati i izrađivati u privatnim i javnim radionicama, da bude sposoban za obradu vlastelinske zemlje i napuštenih posjeda. (Sastaviti zatraženi popis gospodarskih oruđa).
5. Pod parolom »sve za pobjedu« pristupiti sakupljanju sjemenja za ovogodišnju sjetvu. (Za sada dolazi u obzir sjeme postrne repe, stočne repe, crne rotkvice i kasnog zelja, te prosa i heljde). Sakupljanje provesti najhitnije na bazi dobrovoljnog sakupljanja — otkupa.
6. Izvršiti popis obradive i za obradu sposobne zemlje sa popisom plugova, brana, okopačica, nagrtača, vršaćih mašina (na ručni, konjski i motorni pogon) i sijačica. (Svi ovi podaci su već zatraženi i formulari dostavljeni).
7. Dostaviti pojedinačni popis napuštenih imanja. (Također već zatraženo. Upozorava se da treba predložiti i popise onih imanja, koja se još nalaze pod kontrolom neprijatelja ili su u njihovim uporištima, u koliko su to feudalni ostaci veleposjeda, manji posjedi narodnih neprijatelja itd.).
8. Dostaviti popis državnih, samoupravnih (općinskih) i crkvenih imanja (svih, bez razlike da li su na oslobođenom ili neoslobođenom području). (Kod ovih, kao i kod imanja pod toč. 7 treba uz dosadašnjeg vlasnika naznačiti: mjesto, općinu, koliko imade zgrada za stanovanje, koliko gospodarskih zgrada, koliko ima sve' zemlje ukupno kat. rali, a koliko je od toga obradive, koliko neobradive zajedno s

NARODU PREGRADSKOG KOTARA :

Ustaše su na Vinogori i okolici organizirali tzv. "miliciju". Nekoliko stotina ljudi dale se zavesti obećanjima da će ostati kod svojih kuća i dobiti dovoljne živinskih namirnica. Međutim, to je samo novi način ustaške mobilizacije sa švapsku okupatorsku vojsku. Hitler i njegovi sluge ustaše stoje pred slomom i nastoje sve više mobilizirati da si produže život.

Crvena Armija zauzela je Lavev, Bijalostok, Brest Litovsk, Dvinsk a njemini topovi tuku granice Njemačke. U posljednjih mjesec dana uništila je preko 500.000 njemačkih vojnika i oficira, a predale joj se 150.000 sa 25 generala. Od tih 25 generala koji su se predali Crvenoj Armiji 17 generala uputilo je poziv njemačkim vojnicima i oficirima da okrenu oružje protiv Hitlera, Armije Engleske i Amerike tjeraju Nijemce iz Italije i Francuske. Naša Narodno-oslobodilačka Vojska čisti našu zemlju od fašističkih, njemačkih i ustaških svijetli.

Strahoviti porazi njemačke vojske na frontovima izazvali su velike nezadovoljstvo protiv Hitlera. Do jučer njemu vjerni oficiri izvršili su atentat na Hitlera. Izbile su vojne pobune u njemačkim garnizonima u samoj Njemačkoj, Francuskoj i Grčkoj. Ubijeno je preko 1000 oficira i generala. I to je znak skoro propasti njemačke ratne mašine.

Dan slobode približuje se sa sve narode Evrope. Hrvatski narod svojom junškom borbom protiv fašizma čvrsto se povezao sa velikim saveznicima Slavonskom Rusijom, Engleskom i Amerikom i osigurao si sretnu budućnost. Na III zasjedanju Zemaljskog Antifašističkog Vijeća Narodnog Oslobođenja Hrvatske, održanog 9. svibnja o.g. u Topuskom ostvarene su davne težnje hrvatskog naroda. ZAVNOH je pretvoren u PRVI PRAVI NARODNI SABOR HRVATSKE. Među ostalim od lukama demijeta je deklaracija o Osnovnim Pravima Naroda i Građana demokratske Hrvatske. U deklaraciji je predviđena SMRTNA KAZNA ZA IZDAJSTVO DOMOVINE, SLUŽENJE NEPRIJATELJU I ŠPIJUNAŽA U KORIST NEPRIJATELJA.

Milicioneri i ostali novomobilizirani! Vas su ustaše pred svršetak rata uvukli u borbu protiv partizana i naših saveznika Engleske, Amerike i Savjeta. Ovim ujedno preuzimate na sebe odgovornost i sa sva naša zločesta, paljeva, pljačka i umorstvo koje su Nijemci i ustaše izvršili u našoj zemlji kroz tri godine rata. VI SE MOŽETE JOŠ SPASITI OD NEMINOVNE PROPASTI KOJA ĆE STIĆI OKUPATORE I USTAŠE DOK JOŠ NIJESTE OGREZLI U ZLOČINE, TIM DA PREBETE NA STRANU PARTIZANA ILI DA SE VRATITE SVOJIM KUĆAMA. ONIMA KOJI TO UČINE NEĆE SE NIŠTA DOGODITI.

Majke, žene i sestre! Spasite svoje sinove, muševce i braću. Pozovite ih da napuste redove neprijatelja hrvatskog naroda.

ŽIVJELA NARODNO OSLOBODILAČKA VOJSKA I PARTIZANSKI ODREDI !

ŽIVIO PRVI PRAVI NARODNI SABOR HRVATSKE !

ŽIVIO VODA NARODA JUGOSLAVIJE MARŠAL JOSIP BROZ - TITO !

Općinski Narodno-oslobodilački
Odbor za okrug Krapinu
31. srpanj 1944.

Štab
Zagrebakog Narodno-oslobodilačkog
Partizanskog Odbora Hrvatske

livadama i pašnjacima i koliko imade šuma te imade li na imanju gospodarskih strojeva i gospodarskih alata. Svako imanje upisati posebno u jedan red u iskazu).

9. Dostaviti popis stoke, purana, gusaka, pataka, pčela sa pokretnim i nepokretnim saćem«.

U rješavanju najosnovnijih ekonomskih problema veliku ulogu imale su gospodarske i prehrambene komisije pri narodnooslobodilačkim odborima. U ožujku 1944. godine ONOO izradio je upute za rad ovih komisija:

»1. Kotarski NOO-i trebaju u najkraćem vremenu osnovati gospodarske komisije kod svih općinskih i seoskih NOO-a.

Članovi gospodarske komisije trebaju svakih 15 dana održati svoj sastanak. Na ovom sastanku će se iznijeti rad prošlih 15 dana, ustanoviti što još nije učinjeno i što će se u slijedećih 15 dana, do narednog sastanka, morati učiniti. (...).

2. Na isti način treba organizirati prehrambene komisije, a njihove sastanke povezati sa sastancima gospodarskih komisija (...).

3. Predsjednik gospodarske komisije treba organizirati popis svih stručnjaka i majstora na cijelom području kotara (i u neprijateljskim uporištima) i pozvati ih da se stave u službu NOP-a.

4. Kod svakog kotarskog NOO-a osnovana je »Komisija za nabavu gospodarskih potrepština« prema već datim uputama (...). Treba pristupiti što hitnijoj nabavi lijekova protiv stočnih bolesti, svih vrsta povrtnog sjemenja djeteline i lucerne te konačno modre galice. (...).

5. Kod svakog kotarskog NOO-a mora biti osnovana posebna »Komisija za upravu napuštenih imanja«, koja se sastoji od 3 do 5 članova. Glavni zadaci ove komisije jesu da imadu u posebnom iskazu popisane sve napuštene posjede, da izvrše razdiobu zemlje seljacima onako, kako će to odrediti okružni NOO-i u posebnim odlukama za svako imanje; nadalje vršit će nadzor da bude razdijeljena zemlja valjano obrađivana, da se u povrtnjacima, koji će biti osnovani kod bivših veleposjeda uzgaja što više povrća (naročito ranog) za potrebe NOV-e i ustanova. Ista komisija imade također zadatak da vodi brigu i vrši nadzor nad pokretninama (zalihe, oruđa, stoka, namještaj itd.) takovih imanja, da se ne bi stvari bez kontrole pogubile i razvlačile. Ova komisija mora imati popis imanja za koja se predviđa, da će potpasti pod narodno vlasništvo, da vodi brigu o tome da po ulasku NOV-e na licu mjesta organizira preuzimanje tih gospodarskih posjeda. Suraduje sa šumskim odborima u koliko se njihov rad odnosi na šumske posjede napuštenih imanja.«

Narodnooslobodilački odbori vršili su veliku aktivnost u mobilizaciji novih boraca za jedinice NOV. Ulažu se napor da se iz neprijateljskih redova privuku pojedinci koji su tamo otišli iz straha ili neobaviještenosti. Kotarski narodnooslobodilački odbor Klanjec izradio je cirkularno pismo koje je uputio nizu pojedinaca u uporištima. »Druže«, kaže se u pismu, »kako možeš da ostaneš po strani, kada cio narod sudjeluje u svojoj svetoj narodnooslobodilačkoj borbi? Tisuće boraca oružjem u ruci ostvaruje vjekovne težnje hrvatskog naroda, za koje su se borili Matija Gubec, Juraj Križanić, braća Radić i mnogi drugi narodni prvoborci. U ove dvije i pol godine krvavih borbi protiv zakletog neprijatelja Slavena i Hrvata u ovom sveopćem ustanku naših naroda protiv krvavog fašističkog zvjerstva, u borbama protiv podlih izdajica naših naroda, njemačkih slugu ustaša, naš je narod oružjem u ruci stekao priznanje cijelog naprednog svijeta, stekao sebi pravo i snagu da sam odlučuje o svojoj sudbini.

Druže, kako i s kojim pravom Ti ostaješ po strani u službi narodnih neprijatelja?

Naš narod, svojom krvlju i besprimjernim junaštvom ostvaruje sebi sretniju budućnost. Krvlju i žrtvama najboljih sinova, postignute su neizbrisive tekovine narodnooslobodilačke borbe, bratstvo hrvatskog i srpskog naroda, Narodnooslobodilačka vojska, koja je oslobodila veliki dio naše domovine, Zemaljsko Antifašističko Vijeće Narodnog Oslobođenja Jugoslavije i Nacionalni komitet oslobođenja pod predsjedništvom Maršala Josipa Broza Tita.

Druže, zar ti nije poznato, da su poslije T. zasjedanja Antifašističkog Vijeća Narodnog Oslobođenja Jugoslavije donešeni historijski zaključci. Da je AVNOJ prerastao u narodni parlament, u vrhovno zakonodavno i izvršno tijelo, koje izdaje zakone, odnosno odluke sa zakonskom snagom, koje su obavezne za sve stanovnike Jugoslavije bez obzira, živjeli oni na oslobođenom ili neoslobođenom teritoriju. Da je osnovan Nacionalni komitet oslobođenja pod predsjedništvom Maršala Josipa Broza Tita na koji je AVNOJ prenio svu svoju izvršnu funkciju. Time je Nacionalni komitet oslobođenja naša privremena vlada, čije odluke je dužan svatko sprovoditi u život, ne želi li da ga se proglasi izdajnikom i kao s takvim postupa.

Druže! naša vlada je pozvala sve, da napuste krvavu ustašku vladu da napuste protunarodnu izdajničku službu. Svi oni, koji rade za okupatore i njegovog slugu Pavelića, rade protiv svog naroda.

Druže! Danas kada umiruća fašistička zvijer u svom bijesnom očaju pali i pljačka naša sela, siluje i ubija ljude, kako možeš i kako smiješ da Ti sjediš kod kuće i još služiš krvnike vlastitog naroda.

Hrvatsko zagorje je danas cijelo u borbi. Ono je javno izabralo svoje narodne vlasti, seoske, općinske, kotarske narodnooslobodilačke odbore, a 17. I. izabrao je i svoj Okružni narodnooslobodilački odbor. Narod je preuzeo vlast u svoje ruke. Sa vlašću fašističkih slugu i starih pokvarenjaka, narod je odlučno i za uvijek prekinuo te mi danas nikog ne priznajemo, osim svoje narodne vlasti.

U svojoj organizaciji narodne vlasti, u izgradnji i obnovi poružene narodne imovine, narod je pozvao sve svoje stručnjake, da mu se stave na raspolaganje. Potrebe našeg naroda traže, da sva stručna lica stave sve svoje znanje i iskustvo narodu na raspolaganje, da sudjeluju u današnjoj svetoj narodnooslobodilačkoj borbi i da pomognu izgradnju naše opljačkane i ratom opustošene privrede.

Druže! Dužnost ti je da napustiš uporište i svoju izdajničku službu, da staviš svoje sposobnosti narodu na raspolaganje. Danas je borba otvorena. Ili si s narodom ili si bandit. Tko nije ustaški sluga, pouzdanik ustaša, ne može služiti i raditi u banditskom uporištu, jer bi ga banda strpala u logor ili ubila. Druže! Kotarski narodnooslobodilački odbor Klanjec dostavio Ti je ovim putem poziv, da se odazoveš narodnim potrebama. U koliko ćeš i dalje ostati u službi krvave ustaške vlade, smatrat ćemo te narodnim neprijateljem, a narodni neprijatelji dolaze pred narodni sud.

Po primitku ovog pisma potraži vezu preko seoskog ili općinskog NOO-a, do kotarskog narodnooslobodilačkog odbora Klanjec, da možeš preuzeti dužnost, koju si spram naroda obavezan.

Dopisom od 9. rujna 1944. godine ONOO upoznaje KNOO-e s odlukom o mobilizaciji boraca u NOV.

»Na poziv vođe jugoslavenskog naroda Maršala Josipa Broza Tita, dužan je svaki građanin bez obzira na narodnost i vjeroispovijest, stupiti u Narodnooslobodilačku vojsku, da bude branitelj svog naroda od okupatora i domaćih izdajnika, ustaša, četnika i ostalih.

Na Trećem zasjedanju hrvatskog sabora donijeta je odluka, da je dužnost svakog sposobnog građanina bez razlike na narodnost i vjeru, da kao vojnik Narodnooslobodilačke vojske i partizanskih odreda, aktivno učestvuje u narodnooslobodilačkom ratu.

Vrijeme je da mobiliziramo sve snage i povedemo borbu protiv okupatora, koji je već razbijen, ali treba da se potpuno uništi.

Na temelju poziva vođe Maršala Josipa Broza Tita i Trećeg zasjedanja hrvatskog sabora, počeli smo sa mobilizacijom svih građana, koji nisu okrvavili ruke o hrvatski i ostale narode Jugoslavije.

Mobilizaciju provada naša narodna vlast u suglasnosti sa vojnim komandama. Za koja sela se izdaju pozivi, imadu kotarski i ostali odbori u istim selima pozivati narod na sastanak i objašnjavati narodu zašto vodimo borbu tako, da se narod upozna sa svim ciljevima narodnooslobodilačke borbe. Ako ćemo više uložiti truda za sastanke i skupštine mobilizaciji više ćemo imati vojnika u NOV. Zato upotrebimo sve sile u korist mobilizacije.«

Narodnooslobodilački odbori razvili su veliku aktivnost u borbi protiv raznih otvorenih i prikrivenih narodnih neprijatelja. U pismu koje je ONOO Krapina uputio 4. listopada 1944. godine Kotarskom NOO Klanjec kaže se, između ostalog, ovo:

»Poduzmite protiv domaćih špijuna, reacionera, sabotera itd. sve ono što je bilo u vidu, koje smo trebali dati uhapsiti prije nekoliko vremena. Kako se nalazi na vašem terenu omladinski bataljon, to imate mogućnosti očistiti svoj teren. (...)

Drugovi, shvatite ovo ozbiljno i ne čekajte nijednog dana te primite se posla, jer u protivnom slučaju ćemo mi i naše familije ponovno stradati, pomirljivosti više nema pa makar rođeni brat. (...) Zato čistimo naša sela od izdajica i špijuna, samo tako ćemo našem kraju i stanovništvu dokazati ono što želi sav pošten svijet, a to je sloboda i socijalna pravda.«

Narodna vlast sprečavala je odlazak ljudi u neprijateljska uporišta, da bi na taj način spriječila šverc i suzbijala neprijateljske pokušaje špijunaže.

»Događa se«, kaže se u jednom pismu, »da drugovi iz KNOO-a u pojedinim kotarima izdaju propusnice za ljude koji odlaze u neprijateljska uporišta iako smo već na više navrata naglasili putem dopisa i na prošloj sjednici plenuma ONOO-a da to ne smije biti.

Ponovno, vas, drugovi, upozoravamo na to, da ni jedan KNOO ne izdaje propusnicu za odlazak u neprijateljska uporišta, jedino u iznimnim slučajevima ako traže interesi našeg Pokreta može izdati propusnicu za uporišta ONOO u suglasnosti sa Komandantom Područja«.

U pojedinim slučajevima, kada se radilo o profesionalnim švercerima, narodnooslobodilački odbori primijenili su stroge mjere. Tako je u dopisu KNOO Klanjec Komandi Zagorskog područja, prilikom hapšenja i sprovođenja jednog teškog švercera, između ostalog istaknuto:

»Šaljemo vam Z. D. (...), taj čovjek profesionalni je švercer, i vozio je već više puta raznovrsne živežne namirnice u Zagreb.(...).

Opomenuli smo ga da ćemo mu zaplijeniti konje, a on da će biti kažnjen prisilnim radom ukoliko će ići još jednom u Zagreb.

Drugi dan otišao je ponovno u Zagreb, ne znamo kakove je sve stvari vozio. Ovaj je čovjek imućan i nije mu nikako potrebno da se bavi švercom. Molimo Vas, da ga najstrože kaznite i da mu oduzmete konje, jer to će biti za njega najveća kazna, a njega pošaljite na prisilni rad.

Svi ljudi njegove okoline ugledali su se u njega i švercaju. Svatko kaže, kad može švercati onaj koji je bogat, zašto ne bi mi sirotinja. Krivnjom toga švercera imademo nepritika i štete«.

Invalidi NOV i žrtve fašizma bili su i u ratu okruženi pažnjom i brigom narodne vlasti. »Pozivamo Vas«, ističe se u dopisu ONOO Krapina, »da sakupite podatke o svim invalidima Narodnooslobodilačke vojske, koji se nalaze na dopustu ili na liječenju kod svojih kuća, a nisu sposobni, da se vrate u operativne jedinice.

Treba ispitati svakog invalida, za kakvu struku bi bio sposoban da radi, npr. poljoprivredu, vinogradarstvo, veterinarski pomoćnici, lugari, zdravstveni pomoćnici, administrativna lica, statističari ili razne druge pomoćne službe.

Čim sakupite podatke, javite ovom odboru, a mi ćemo javiti vašem odboru, koji će pozvati preko nas naše invalide, koji se jave za kakva strukovna znanja na kurs, na kojem će se osposobiti za razna zvanja, da mogu primiti službu. Da si osiguraju život. Narodnooslobodilačke vlasti imaju puno povjerenja u naše invalide, koji su prolivali krv za oslobođenje svog naroda. Radi toga su zavrijedili da ih se zaposli na odgovorna mjesta za koja mjesta nisu sposobni razni kolebljivci u koje ne bi imao narod povjerenja.«

Organi narodne vlasti nastojali su okupiti što veći broj raznovrsnih stručnjaka. ONOO Krapina dao je u vezi s tim ovu direktivu:

»U smislu direktiva ZAVNOH-a pristupite najhitnije prikupljanju podataka o stručnim osobama kako na oslobođenom tako i okupiranom području.

Sastavite popis sa karakteristikama svih inženjera, agronoma, veterinara, liječnika, poreznih i upravnih činovnika, profesora i učitelja, sudaca, advokata njihovih pripravnika, svršenih i nesvršenih studenata prava, sudskih, advokatskih, javnobilježničkih činovnika, općinskih bilježnika, geometara, šumara, apotekara, bankovnih činovnika, rudarskih stručnjaka kao i svih drugih stručnjaka sa srednjoškolskom i fakultetskom naobrazbom.«

Velika pažnja posvećena je prosvjeti. Zagorje nije imalo čvrstog oslobođenog teritorija, ali je veći ili manji dio ovog područja bio pod kontrolom jedinica NOV. Mnogi učitelji i uopće prosvjetni radnici bili su simpatizeri NOP-a. Tridesetog travnja 1944. godine organiziranje trodnevni učiteljski tečaj za učitelje simpatizere NOP-a.

Veliku poteškoću činile su razne zarazne bolesti kod ljudi i stoke. Nije bilo lako nabavljati potrebne lijekove i organizirati zdravstvenu službu. Ogromni napor bili su potrebni da bi se pružila pomoć ranjenim borcima. Teži ranjenici prebacivani su na Kalnik ili u konspirativnu bolnicu koja se nalazila u Maceljskoj šumi. Još u veljači 1944. godine ONOO Krapina razrađuje upute o organizaciji zdravstvene službe.

»Za vrijeme rata pojava raznih oboljenja je neminovna posljedica.

Sjetite se da je poslije svjetskog rata pomrlo više ljudi od »španjolske groznice«, »griže« i »tifusa« nego za samog rata. Tome je uzrok skupni život ljudi, vojska koja uslijed rata ne može biti uvijek u čistoći, donašanja zaraza po vojnicima i izbjeglicama iz jednog kraja u drugi, pomanjkanja liječnika u narodu i nehaja pučanstva prema opasnosti oboljenja.

I danas naš narod stoji pred opasnošću zaraza i težih oboljenja, uslijed ratnih prilika, slabe obuče i loših higijenskih prilika u selu.

Veliko pomanjkanje liječnika koji još uvijek žive u neprijateljskim uporištima, kao i pomanjkanje lijekova, jer se ljekarne još većinom također nalaze pod kontrolom neprijatelja, sve su to uzroci da moramo biti naročito na oprezu da naš

BORCI ZAGORSKE BRIGADE POLAŽU ZAKLETVU U SVIBNJU 1944. GOD. U SELU PRESEKA U MOSLAVINI

narod spasimo od velike nesreće — teških zaraznih oboljenja. Mi naš narod moramo i možemo čuvati od bolesti ako odmah pristupimo rješenju svih onih zadataka, koje pred nas postavlja zdravstveni odsjek. (...).

Drugovi, kod kotarskih i općinskih i seoskih NOO-a, osnujte zdravstvene komisije koje će pomagati rad NOO-a po pitanju zdravlja. Odmah pozovite sve liječnike, koji se nalaze na vašem kotaru da napuste banditsko uporište i stave narodu svoje znanje na raspolaganje.

Povedite najširu akciju za nabavljanje lijekova i zavojnog materijala ako vam se pruža prilika da i za novac nabavite možete kupiti, ako već ne ide drukčije. O sakupljenom materijalu nas obavijestite i pohranite ga u bunkere da ga mi po potrebi možemo raspodjeljivati.

Odmah povedite najširu kampanju za podizanje higijene na selu. I to svaka kuća mora da izradi zahodsku jamu, jer je ljudsko blato jedno od glavnih nosilaca zaraza, a mi sada ulazimo u proljeće kada su opasnosti zaraza najveće. Povedite kampanju bijelenja kuća. Svi NOO-i moraju imati vapna na skladištu da mogu, kada se zato pruži potreba, kuću oboljeloga odmah okrečiti. Nastojte da u svakom selu osnujete seosku ambulantu, gdje će se spriječiti daljnje širenje bolesti. (...).

Drugovi, samo ozbiljnošću shvaćanja podizanja higijene na selu i zavođenjem mjera potrebnih za suzbijanje zaraznih bolesti mi ćemo mnoge spasiti od teških

oboljenja. Savjesnim izvršenjem gore navedenih uputa naši NOO-i će dokazati da su uistinu prava narodna vlast koja vodi brigu o svim potrebama naroda.«

Uništavanje prometnih veza zadavalo je neprijatelju teške udarce. On nije u stanju da brzo prebacuje svoje motorizirane jedinice i da koristi željezničke pruge. Na poziv narodnooslobodilačkih odbora narod se u 1943. godini masovno odazivao i preko noći rušio pruge, ceste i telefonske linije. Gotovo i nije bilo ceste koja nije bila prekopana, ni pruge koja nije bila porušena. Veliku ulogu odigrale su i posebne diverzantske jedinice.

No, time je stvorena poteškoća i za Narodnooslobodilačku vojsku. Zbog toga su pri narodnooslobodilačkim odborima osnivani prometni odsjeci.

O njihovom radu ONOO Krapina izdao je NOO-ima, 29. studenog 1944. posebno uputstvo:

»Prometni odsjeci brinu se o popravku mekanih puteva na području svojeg NOO, uz pomoć odjela za tehničke radove, dok o popravku ceste vodi brigu za vrijeme oslobodilačkog rata narodnooslobodilačka vojska, a po oslobodenju će tu dužnost preuzeti Odjel tehničkih radova kod viših NOO-a. Rad prometnih odsjeka kontroliraju prometni odjeli pri kotarskim i višim NOO-ima. Osim toga prometni odjeli kotarskih NOO-a daju upute prometnim odsjecima u radu, te šalju redovite izvještaje višim NOO-ima. Činjenica je da prometni odsjeci do danas nisu formirani kod većine NOO-a, a upravni ili odjel tehničkih radova, koji su trebali vršiti dužnost istih do njihovog formiranja vršili su je slabo ili nikako. (...).

Kako će se pred okružnim NOO-ima u najskorije vrijeme postaviti novi zadaci za uspostavljanje željezničkog, poštanskog, plovidbenog i autoprometnog saobraćaja, o tome već sada treba voditi računa, te odmah formirati odjele prometa tamo gdje još ne postoje.«

Citirani dokumenti o radu narodne vlasti u Hrvatskom zagorju imaju neprocjenjivu vrijednost. U neposrednoj blizini Zagreba, na području načičkanom neprijateljskim uporištima, na području na kojem je djelovanje reakcionarnog vodstva HSS-a i neprijateljski raspoloženog katoličkog klera bilo osjetno, razvijala se i bujala narodna vlast. Unatoč tome, djelatnost narodno-oslobodilačkih odbora, kao i političkih organizacija narodnooslobodilačkog pokreta razvila se do znatnih razmjera.

Partija i SKOJ pred novim zadacima

Koliki je politički utjecaj u narodu Hrvatskog zagorja stekla organizacija KP Hrvatske, kao glavna pokretačka i rukovodeća snaga narodnooslobodilačkog pokreta, najbolje svjedoče dva značajna partijska skupa održana u prvoj polovici 1944. godine.

Najprije je 26—27. ožujka 1944. održano u Trakošćanu okružno partijsko savjetovanje kojem je prisustvovalo 165 delegata s terena i iz vojske. Savjetovanju su prisustvovali član CK KPH Anka Berus i član Oblasnog komiteta KPH za Zagrebačku oblast Ivan Božičević. Savjetovanje je analiziralo rad partijske

DVORAC TRAKOŠĆAN U KOJEM JE ODRŽANA OKRUŽNA PARTIJSKA KONFERENCIJA 16—18. V 1944.

organizacije u proteklom periodu, zadržavajući se prije svega na nedostacima. Među njima je istaknuto nekoliko osnovnih: nedovoljna pažnja pomlađivanju partijskog kadra i skojevskoj organizaciji; učešće malog broja žena u partijskim organizacijama; slaba teoretska izgradnja članova Partije.

Na savjetovanju je naglašeno da je neprijatelj još vezan s terenom najrazličitijim kanalima, naročito ekonomskim. U skladu s tim analizirale su se mogućnosti svladavanja tih opasnosti.

U novom Okružnom komitetu KPH Krapina nalazili su se: Ivica Gretić (sekretar), Marko Mrkoci (org. sekretar), Ivan Bogović, Josip Kolar, Boris Majer, Tonka Mrkoci-Jurin, Ivan Jadan i Drago Rafaj.

Savjetovanje je bilo u isto vrijeme priprema za partijsku konferenciju u svibnju iste godine.

Okružna partijska konferencija u Trakošćanu održana je 16—18. svibnja, a razmatrala je velik broj problema. Konferenciji su prisustvovali Lepa Perović, član

Oblasnog komiteta za Zagrebačku oblast; major Rade Bulat, komandant Zapadne grupe odreda; Branko Uzelac, član Oblasnog komiteta SKOJ-a za Zagrebačku oblast; članovi Okružnog komiteta KPH Krapina; delegati kotarskih i općinskih komiteta, vojske i partijskih jedinica. U svemu je prisustvovalo oko 150 delegata.

Konferenciju je otvorio Marko Mrkoci, politički sekretar Okružnog komiteta, a zatim su delegati otpjevali Internacionalu. Konferenciju su pozdravili Lepa Perović, Rade Bulat, Branko Uzelac, te u ime Okružnog NOO-a Krapina Andrija Blažun-Blaž i u ime AFŽ-a Zorica Vidiček.

Konferencija je imala ovaj dnevni red:

1. Politička situacija
2. Organizaciono stanje
3. Vanpartijske organizacije
4. O vojničkoj situaciji
5. Biranje novog Okružnog komiteta
6. Razno.

Na konferenciji je izabran novi Okružni komitet KPH Krapina, u koji su izabrani: Marko Mrkoci (politički sekretar), Ivica Kranželić (organizacioni sekretar i zadužen za organizaciju AFŽ), Ivan Jadan (narodna vlast i agitprop), Boris Majer (SKOJ), Stjepan Iveković (vojska), Dragutin Rafaj (vojska) i Ivan Bogović. Josip Kolar je otišao na novu dužnost, u Okružni komitet SKOJ-a Varaždin, da bi se u ljeto 1944. vratio ponovo u Okružni komitet Krapina.

S konferencije su poslani pozdravni telegrami drugu Titu, CK KPJ, CK KPH, AVNOJ-u, Nacionalnom komitetu i ZAVNOH-u. U toku tri dana velik broj delegata sudjelovao je u diskusiji postavljajući mnogobrojna pitanja, koja jasno ocrtavaju raznoliku problematiku i sa samog terena, i uopće u vezi sa zbivanjima u zemlji i svijetu.

Konferencija je donijela ovu rezoluciju:

I.

»Veliki politički i vojni uspjesi, koji su postignuti pod rukovodstvom naše Partije u borbi protiv fašističkih porobljivača i njegovih slugu, ustaša i četnika u našoj zemlji, imali su velikog utjecaja na narodne mase i u našem okrugu. Naglo napredovanje Crvene armije sa Istoka, koja razbija i uništava hitlerovske horde i goni ih iz svoje domovine, te udarci saveznika sa Zapada olakšali su mnogo pristup naroda i prikupljanje naroda u narodnooslobodilačkoj borbi.

Svi ti uspjesi nijesu išli u račun ne samo okupatora i njegovim slugama, nego je protiv naroda i njegove borbe od prvih dana radio i izdajnik Maček, zajedno sa izbjegličkom vladom i kraljem Petrom u vezi sa međunarodnom reakcijom i reakcijom unutar naše zemlje.

Dok su kralj i vlada već od prvih dana, otkako su se narodi Jugoslavije digli na oružanu borbu, radili otvoreno protiv naroda i njegove borbe, Maček i njegova klika radili su bolje prikriveno, a jedni i drugi pomagali su najvećeg neprijatelja slavenskih naroda — krvavi fašizam.

Maček i klika oko njega, videći da se plamen oružanog ustanka u Hrvatskoj širi nesmanjenom žestinom, unatoč svim njegovim nastojanjima da ga spriječe, istupili su otvoreno protiv svog vlastitog naroda i njegove oslobodilačke borbe.

Ta reakcionarna klika na čelu sa Mačekom povezala se sa svim onima, koji su uvijek, a ne samo danas, služili svim nenarodnim režimima. Povezala se preko svojih emisara Jančikovića i pukovnika Babića se najvećim neprijateljem hrvatskog naroda — četnicima, koji stoje pod pokroviteljstvom kralja Petra na jednoj strani, dok se na drugoj strani povezala preko Pavelićevog agenta Seitza sa okupatorom.

Maček nakon toga što se povezao sa kraljem, izbjegličkom vladom i okupatorom preko svojih ortaka Kemfelje, Reberskog, Košutića i drugih, vrbuje razne kriminalne tipove, koji po njegovim direktivama kleveću našu Partiju i Narodnooslobodilački pokret, šire razne glasine i unose zabunu u narodne mase, ne bi li na taj način unijeli razdor među narodom i da ga tako odvrate od njegove borbe. S druge strane ti agenti nastoje da izazovu mržnju hrvatskog naroda prema ostalim narodima Jugoslavije, a naročito prema bratskom srpskom narodu, koji od prvog dana daje najveće žrtve za slobodu svih naroda Jugoslavije, pa prema tome i za slobodu hrvatskog naroda. Jednom riječju, ta reakcionarna klika razjedinjava i hoće razjediniti sam hrvatski narod. To se osjeća u našem okrugu utoliko više, što je nastanjen čisto hrvatskim življem, pa ipak narod našega okruga ne učestvuje kao cjelina u Narodnooslobodilačkoj borbi.

Unatoč svim nastojanjima Mačeka i rada njegovih agenata u našem okrugu da spriječe okupljanje naroda u Narodnooslobodilačku borbu i dizanje oružanog ustanka, naša partijska organizacija postigla je lijepe uspjehe u tom radu za vrijeme trajanja Narodnooslobodilačke borbe u našoj zemlji. Većina naroda okupljena je u Narodnooslobodilačku frontu. Narod svakog dana sve više shvaća, da je ta borba njegova borba za bolju i sretniju budućnost. Kod naroda naši članovi Partije stječu sve veći ugled, tumačeći mu ciljeve Narodnooslobodilačke borbe, i narod u njima gleda svoje najodanije i najborbenije sinove.

Kao najvažniji uspjeh političkog rada naše Partije u okrugu možemo zabilježiti formiranje Zagorskog partizanskog odreda Hrvatske u listopadu 1943. godine, biranje kotarskih odbora koncem 1943. i Okružnog narodnooslobodilačkog odbora u siječnju 1944, putem javnih konferencija, koje je birao sam narod i formiranje Zagorske brigade u svibnju 1944. godine.

Svi ti uspjesi jesu rezultat rada naših partijskih organizacija, ali još uvijek nisu postignuti oni rezultati, koje smo mogli postići. Još uvijek narod našeg okruga ne učestvuje u Narodnooslobodilačkoj borbi koliko bi trebao i mogao, kad bi naše partijske organizacije bile usvojile u cijelosti liniju NOV-e, koju je postavila naša Partija.

Da još uvijek jedan dio naroda u našem okrugu stoji pod utjecajem Mačeka, njegove reakcionarne klike i drži se pasivno prema NOB-i, uzrok je i u tome, što su naše organizacije pravile greške u svom radu kod pristupanja k narodu i naš nepravilni stav u odnosu prema ljudima iz bivše HSS. Narodu nisu dovoljno rastumačeni ciljevi Narodnooslobodilačke borbe, a prema članovima bivšeg HSS griješilo se u tome, što se sektašilo kod njihovog primanja u Narodnooslobodilački pokret.

To je bilo iskrivljavanje partijske linije, koju je naša Partija postavila pred svoje članstvo kao kompas za orijentaciju u Narodnooslobodilačkoj borbi.

Nedovoljno poznavanje i iskrivljavanje partijske linije uzrok je, da na političkom polju nismo postigli zadovoljavajuće rezultate i zato još uvijek dio naroda nije pokrenut u Narodnooslobodilačku borbu. Radi nedovoljnog poznavanja ciljeva NOB-e narod je premalo upoznat, za koga se ova velika borba vodi. Baš zbog toga i reakcija uspijeva povremeno unijeti zabunu u narodu.

II.

Na proširivanju partijskih organizacija u našem Okrugu imali smo također lijepih uspjeha, ali još uvijek nismo postigli onih rezultata, koje smo mogli postići, da se bila vodila pravilna politika kadrova, primanje novih članova u našu Partiju. Rezultate, koji bi prema broju članova trebali postići, nismo postigli zato, jer je to sve mlado članstvo, a primani su u Partiju i takvi ljudi, koji nijesu bili još dovoljno pripremljeni da mogu postati članovi naše Partije. Zato su se događale i griješke, koje su mnogo utjecale na razvoj pokreta i političku situaciju u našem okrugu.

Na širenju vanpartijskih organizacija možemo zabilježiti uspjeh kod NOO-a i djelimično kod stvaranja omladinskih organizacija, dok smo kod stvaranja organizacija AFŽ-a postigli vrlo male uspjehe...

..Nadalje nije se vodila nikakva politika kadrova. Mnogi drugovi i drugarice, koji su imali uslova da postanu dobri partijski rukovodioci, nisu zapaženi te njihove sposobnosti nisu iskorištene u onoj mjeri, kako bi to trebalo. Također se griješilo u pitanju kadrova i sa strane, što se neke mlade partijce naglo podiglo, a onda im se nije pružila dovoljna pomoć, i tako su se srozali u blatu izdajnika (slučaj Pregrade).

Prema omladini se također sektašilo. Mnogi omladinci i omladinke članovi SKOJ-a, koji su zavrijedili da budu članovi KP, nisu zapaženi i ostali su izvan Partije.

Sve su to krupne pogreške, koje ocrtavaju nebudnost naših partijskih organizacija pa i samih rukovodilaca. Ove greške treba potpuno odbaciti.

III.

NOO-i su se u toku 1943. godine omasovili kao organizacije, ali nisu dali ni izdaleka one rezultate, koje bi mogli dati, da su bili na onoj visini političke svijesti, na kojoj bi svaki član NOO-a trebao biti. No to tako moramo priznati kao svoju griješku, jer se na NOO-e gledalo kao na nešto manje vrijedno i nije se posvećivalo dovoljno brige za njihovu političku izgradnju. Isto tako se griješilo kod stvaranja NOO-a u tome, da su se u NOO-e uspjeli proturati agenti protunarodne klike reakcionara Mačeka, koji su iznutra radili protiv interesa narodnooslobodilačke borbe u Pregradi.

Omladinske organizacije su se razvijale bez dovoljno kontrole Partije pa im prema tome nije pružena nikakva pomoć, kakvu im je trebalo dati. To je jedan od glavnih razloga, da iz omladinskih organizacija nije bio pristup u našu Partiju onoliki, koliki bi morao biti.

Ženske organizacije su se također razvijale kao posebna samostalna organizacija te i njima nije pružena potrebna pomoć u političkoj izgradnji.

Sve su to nedostaci, kojima treba učiniti kraj i krenuti putem političkog uzdizanja, učvršćivanja i jačanja vanpartijskih organizacija, te čišćenja od kolebljivih i špekulantskih elemenata. One treba da budu prožete duhom učvršćenja narodne vlasti i izgradnje naše nove države, treba da budu prožete duhom čuvanja tekovina Narodnooslobodilačke borbe.

Rad na stvaranju vojnih jedinica NOV u našem okrugu imao je također lijepih uspjeha, no rezultati koje smo mogli postići, i u tom pravcu nisu postignuti. Formiranje ZPOH 5. listopada 1943. godine i I. zagorske brigade ove godine, te akcije, koje su oni vršili bilježimo kao naše uspjehe. Dezerterstvo, koje se u zadnje

vrijeme pojavilo u velikoj mjeri, jest neuspjeh, koji smo mogli izbjeći da su naše organizacije kako na terenu tako i u vojsci radile točno na liniji naše Partije.

Mobilizacija na terenu nije vršena točno po datim direktivama na dobrovoljnoj bazi, nego je bilo slučajeva prisilnog mobiliziranja. Kad su takvi drugovi, novi borci, došli u vojne jedinice, nije se s njima radilo partijski kako treba. Tako je i moglo doći do toga, da bilježimo u našem okrugu oko 300 do 400 dezertera iz NOV.

U samoj vojsci skretalo se s partijske linije također u dva smjera suprotna liniji naše Partije. Na jednoj strani se primalo u Partiju ljude, koji su se riječima pokazali dobri, a na djelu bili su oportunisti ili kukavice, a na drugoj strani su mnogi stari borci, odani našoj borbi stajali izvan Partije. U istom smjeru se sektašilo i prema omladini. Partija se u samim operativnim jedinicama ne osjeća kao živ organizam, koji pokreće akciju i podiže političku svijest boraca.

Te nedostatke treba također odbaciti i pristupiti političkom uzdizanju svijesti partijaca i boraca naših operativnih jedinica.

Ovdje smo istakli uspjehe i nedostatke rada naših partijskih organizacija na terenu i u vojsci. Uspjehe, koje smo spomenuli, možemo zabilježiti kao rezultat napora našeg partijskog članstva, dok neuspjehe možemo uzeti kao rezultat pogrešnog rada i neprovođenja u život linije Narodnooslobodilačke borbe, koju nam je dala naša Partija.

Na osnovu gore izloženog konferencija konstatira:

a) daje pristup naroda našeg okruga u Narodnooslobodilačku borbu olakšan time, što su u čitavoj zemlji bili već postignuti veliki politički i vojni uspjesi u borbi protiv okupatora i njegovih slugu, što je Crvena armija u svojoj ofenzivi protiv hitlerovskih osvajača u stalnom napretku i što saveznici tuku i uništavaju Hitlerovu ratnu industriju i priznaju našu NOB.

b) da su kralj Petar i njegova vlada radili od početka, pa i danas rade protiv NOB, sa Mačekom, služeći na taj način okupatoru.

c) da je Maček sada otvoreno istupio protiv NOB, da se povezao sa svim neprijateljima naših naroda i da preko svojih agenata prodire u naša sela, pomoću ustaša i okupatora obnavlja svoju zaštitu, odnosno organizira »bijelu gardu« za borbu protiv oslobodilačkog pokreta.

d) da, iako smo u našem radu imali lijepih rezultata, još uvijek nisu postignuti oni rezultati, koje bismo postigli da su naše partijske organizacije provodile u život liniju Partije.

e) da još uvijek narod našeg okruga ne učestvuje u NOB kao cjelina, zbog utjecaja reakcije oko Mačeka i nepravilnog rada naših organizacija.

f) da smo u proširivanju naših organizacija imali vidljivih uspjeha, ali nismo postigli one rezultate, koje smo mogli postići, da je partijska organizacija u našem okrugu vodila pravilnu politiku podizanja kadrova i primanju novih članova u Partiju.

g) da su se NOO-i omasovili, ali nisu dali one rezultate, koje bi mogli dati, da su se više politički podizali.

h) omladinske i ženske organizacije su se razvijale bez dovoljne kontrole Partije, nije im se pružila dovoljna pomoć i zbog toga one nisu bile izvor novog članstva za našu Partiju i nisu bile proširene kako bi mogle biti da im se posvetila veća pažnja.

i) dezerterstvu iz NOV-e je kao glavni razlog nedovoljni politički rad u vojsci i nepravilan postupak u mobilizaciji.

Da bi se sav narod našeg okruga vezao uz NOP, da bi se naše partijske organizacije proširile i organizaciono učvrstile, da bi se naš partijski kadar osposobljavao za pravilno rukovođenje svim ostalim organizacijama, da bi vanpartijske organizacije ispunile namijenjene zadaće i da bi se aktivnost naših operativnih jedinica pojačala i spriječilo dezerterstvo, konferencija postavlja slijedeće zadatke:

1. Da se narod u našem Okrugu svestrano upozna s brzim napredovanjem Crvene armije, priznanjem i pomaganjem naše NOV-e od strane saveznika i uspjesima naše NOV-e u svim pokrajinama naše zemlje.
2. Da se narod upozna s odlukama II. zasjedanja AVNOJ-a o zabrani povratka kralja Petra u domovinu te da se Mačeka i njegove agente u našim selima raskrinka kao izdajnike našeg naroda.
3. Voditi neprestanu borbu do potpunog priznanja Nacionalnog komiteta oslobođenja Jugoslavije na čelu sa maršalom Titom, kao prave narodne vlade. Sav narod skupljati oko ZAVNOH-a i AVNOJ-a i druga Tita u vezi sa učvršćivanjem narodne vlasti i izgradnje naše nove države — Federativne Jugoslavije.
4. Nemilosrdna borba protiv iskrivljavanja linije Narodnooslobodilačke borbe i borba protiv samovolje pojedinaca, koji krše ugled naše narodne vlasti i narodnih sudova.
5. Borba protiv šverca. Politički narodu objasniti, da šverc omogućuje dulje vođenje rata okupatoru protiv našeg naroda.
6. Popularizirati Partiju kao organizatora oslobodilačke borbe našeg naroda i spasioca naroda Jugoslavije od potpunog istrebljenja kojega je želio okupator.
7. Podići sveukupni partijski kadar u našem okrugu putem sistematskog proučavanja partijskog materijala i kurseva.
8. Očistiti Partiju od svih oportunističkih i partiji tuđih elemenata i učvrstiti je tako, da bude sposobna za pravilno rukovođenje borbom.
9. Posvećivati osobitu pažnju drugovima, koji pokazuju sposobnost da budu rukovodioci — kod primanja novih članova u Partiju da li je dotični zavrijedio da ga se primi u Partiju ili nije, i kakve je uslove ispunio za to.
10. Da se postojeći NOO-i učvrste, politički podižu i da ih se očisti od svih špekulantskih i petokolonaških elemenata putem konferencija. Da se u njima organiziraju svi odjeli i potrebne komisije, koje će djelovati u pravcu obnove narodnog gospodarstva, izgradnji države i da ih se uči u vršenju poslova.
11. Da se postojeće ženske organizacije ponovo pokrenu na rad i da se stvaraju nove tamo, gdje ih nema, te da se žene politički podižu i odgajaju u duhu izgradnje države i učestvovanja u narodnooslobodilačkim odborima.
12. Da se SKOJ-evske organizacije čvrsto povežu sa Partijom počevši od SKOJ-evskih grupa i partijskih ćelija, pa naviše, tako im se može pružiti potrebna pomoć od strane Partije i da se sva omladina okupi na učvršćivanju i pomaganju NOO-a kao narodne vlasti i izgradnje nove države Federativne Jugoslavije — zajednice ravnopravnih naroda.
13. Jačati naše vojne jedinice kroz mobilizaciju, pojačati rad oko političke i vojne izgradnje boraca i rukovodilaca za uspješno vođenje akcija.
14. Otkloniti sektaštva u primanju u Partiju i SKOJ kod drugova, a naročito kod drugarica.
15. Težiti tome, da se uspostavi pravilan odnos NOO-a sa vojnim pozadinskim vlastima.

16. Voditi borbu protiv saboterstva u našim jedinicama i stranih shvaćanja, kao što su nedisciplina, netočnost, neodgovornost, nedrugarstvo i nepravilan odnos prema drugaricama u vojsci.«

Odluke i zaključci Okružne partijske konferencije u Trakošćanu bile su jasan putokaz zagorskim komunistima za daljnju političku akciju.

U daljnjem okupljanju i angažiranju omladine na raznim područjima vojne i političke djelatnosti, SKOJ je diljem Zagorja stekao značajan utjecaj kao dobro organizirana rukovodeća snaga. Također je sve više organizacijski i politički jačala i organizacija USAOH-a.

Posebna je pažnja bila posvećena pripremama za Okružnu konferenciju USAOH-a Krapina. U vezi s tim Okružni komitet SKOJ-a donio je dvije značajne mobilizatorske odluke:

1. Imenovanje delegacije omladine Zagorja za II. kongres USAOJ-a, koji je u svibnju 1944. održan u Drvaru. Delegaciju su činili: Boris Majer Marić, sekretar OK SKOJ-a; Ankica Bednjanec, član KK Pregrada; Ifka Vnućec, član KK SKOJ-a; Klanjec; Dragutin Frčko, ispred SKOJ-a II ZPOH-e, Štefek Gretić Đurek, član OK SKOJ-a.

Delegacija je krenula iz Zagorja u veljači 1944. no na putu se razbolio i vratio kući Majer. tako da su delegaciju predstavljala samo četvorica. Put je bio nadčovječanski naporan. Prelazeći rijeke, pruge, ceste, neprijateljske garnizone, preko Žumberka gdje su se sastali sa delegacijama ostalih pokrajina Hrvatske i Slovenije, a u povratku preko Majevice, Slavonije, Moslavine, Kalnika do Zagorja, bilo je čestih sukoba sa ustaško-njemačkim patrolama, zasjedama, četnicima, koje su sa uspjehom savladali. Vrativši se u rodno Zagorje delegati su neumorno obilazili organizacije SKOJ-a tumačeći odluke i zaključke Kongresa te dojmove iz susreta sa drugom Titom.

2. Takmičenje svih organizacija SKOJ-a, USAOH-a te jedinica Zagorskog partizanskog odreda u čast II. kongresa USAOJ-a, s ciljem omasovljenja organizacija SKOJ-a i USAOH-a, mobilizacije novih dobrovoljaca za jedinice NOVJ, brige oko ranjenika itd.

Prije Okružne konferencije USAOH-a održano ih je niz po većim mjestima, općinama i kotarima. Te su konferencije bile masovne i svečane.

Na Okružnoj konferenciji USAOH-a Krapina, u svibnju 1944. kod Lepe Bukve u Macelju, sudjelovali su delegati iz svih kotara Zagorja sa zastavama, parolama, a najvažnije — sa svojim rezultatima. Skojevcima i omladincima Macelja posebno su za tu priliku uredili kuću te organizirali smještaj za delegate.

Na konferenciji je prvo podnjet izvještaj o političko-vojnoj situaciji na istočnom i zapadnom frontu, u Jugoslaviji a posebno u Zagorju. Na osnovi izvještaja i diskusije doneseni su zaključci o daljnjem razvoju NOB-a u Zagorju, odnosno zadaci do konačne pobjede.

Izdvajamo tri zaključka:

1. Formiranje jedne omladinske partizanske jedinice, što je OK Krapina sa komandom zapadne grupe odreda usvojio, te je već rujna mjeseca formiran Zagorski omladinski bataljon.

SPOMENIK PALIM BORCIMA U KRAPINSKIM TOPLICAMA, RAD MAJSTORA
ANTUNA AUGUSTINČIĆA ----->

2. Formiranje Zagorske divizije, što nije ostvareno, mada je objektivna situacija i raspoloženje omladine to omogućavalo.

3. Doneseni su neposredni zadaci omladine Zagorja do konačnog oslobođenja: politički rad sa cjelokupnom omladinom; popunjavanje jedinica NOV; briga o vojsci, koja nije bila laka, naročito u donošenju hrane na položaje; održavanje higijene vojske; kulturno-zabavni život; briga za ranjenike, ishranu, sakrivanje u ofanzivama po kućama i šumama, gdje treba posebno istaknuti skojevce i omladince Jesenja, Macelja, Desinića, Brdovca (bolnica Macelj); transport ranjenika iz same borbe i prihvatnih punktova za Kalnik, Moslavinu i Slavoniju.

Konferencija u Maclju bila je velika politička manifestacija omladine Hrvatskog zagorja.

ČLANOVI SKOJ-a OKRUGA
ZAGREB NA PUTU ZA MO-
SLAVINU U SELU BOTINCU,
1944. GODINE

Jačanje Narodnooslobodilačke fronte

Stvaranje, tj. organizacijsko uobličavanje Jedinstvene narodnooslobodilačke fronte Hrvatske, u svibnju 1944, imalo je posebno značenje za daljnji razvoj narodnooslobodilačke borbe. Isticalo se značenje »stvaranja vodstva i organizacionog učvršćenja« NOF-e, kao nove etape u njenom razvoju. Tu je etapu obilježavala potreba da se NOF, koji »obuhvaća idejno vrlo široke slojeve naših naroda u Hrvatskoj i u čitavoj Jugoslaviji«, i organizacijski »čvrsto poveže«. U idejno-političkom smislu to je značilo da se takvim organizacijskim konstituiranjem NOF-e istaknu pogodne okolnosti unapređivanja »politike ujedinjavanja svih naprednih, demokratskih i rodoljubivih snaga«, a to je u postojećoj situaciji značilo širenje i ubrzavanje »procesa daljnjeg omasovljenja« narodnooslobodilačkog pokreta.

U Topuskom je 18. svibnja 1944. održana Zemaljska konferencija JNOF-e Hrvatske na kojoj je izabran Izvršni odbor. On se sastojao od »predstavnika svih grupa i političkih stranaka koje sudjeluju u narodnooslobodilačkoj borbi«. U saopćenju, koje je objavila Konferencija, ističe se da se NOF Hrvatske »razvila i učvrstila u toku trogodišnje borbe protiv fašističkih okupatora i njegovih slugu i pomagača u općenarodnu organizaciju. Narodnooslobodilačka fronta Hrvatske obuhvaća i ujedinjuje najšire demokratske i rodoljubive redove Hrvatske svih društvenih slojeva i bez obzira na stranačku pripadnost«.

Na osnovi donesenih zaključaka Konferencija je istakla potrebu da se NOF-i Hrvatske »dade čvršći organizacioni oblik biranjem Izvršnog odbora kao jedinstvenog vodstva Narodnooslobodilačke fronte Hrvatske i što tješnjim povezivanjem na terenu svih organizacija i grupa oko kojih se u Narodnooslobodilačkoj fronti okupljaju najširi redovi naroda«. Konferencija je s obzirom na daljnji rad NOF-e istakla da su odluke Drugog i Trećeg zasjedanja ZAVNOH-a i Drugog zasjedanja AVNOJ-a one smjernice kojima su određeni »oni veliki ciljevi« za čije se ostvarenje bori NOF. U vezi s tim Konferencija je istakla prvenstvenu potrebu obveze svih organizacija, grupa i pristaša NOP-a Hrvatske »na bratsku saradnju i prijateljske međusobne odnose ne samo u borbi za konačno oslobođenje naše domovine, nego i poslije rata u izgradnji ujedinjene federalne države Hrvatske i Demokratske Federativne Jugoslavije«.

Napori Partije i drugih organizacija NOP-a u stvaranju i jačanju borbenog jedinstva širokih narodnih masa u Hrvatskom zagorju na liniji Narodnooslobodilačke fronte, okrunjeni su od jeseni 1943. godine osobito značajnim rezultatima. Na te rezultate konkretno je ukazano već na velikom narodnom zboru u Šemnici Gornjoj.

17. siječnja 1944, gdje je izabran Okružni NOO Krapina. Ukažimo na te rezultate posljednjih mjeseci 1943. godine.

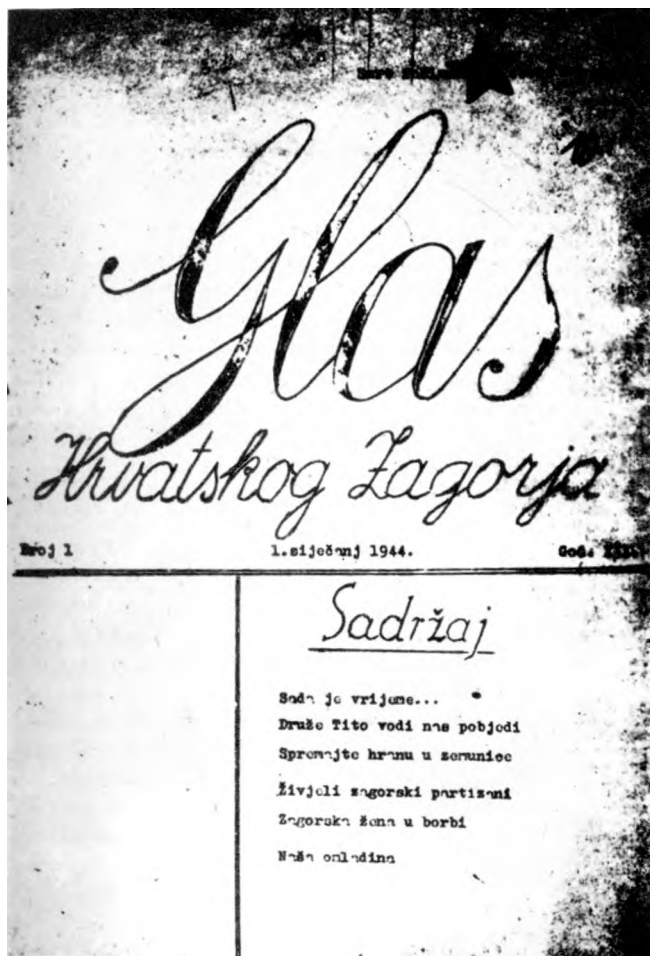
Konstatirajući da je u narodu »nastao veliki polet« i da se »sve opredijelilo za akciju«, konkretno se ističu ovi rezultati:

»Rujan: Organizaciono stanje se jača. Formirana su i 4 kotarska NOO-a (Privremena) od 24 člana. Općinski su porasli od 2 na šest sa 21 članom, a seoski od 60 na 95 NOO-a.

AFŽ: Postoji Okružni odbor AFŽ-a i 27 seoskih od 106 članica.

USAOH: Postoji 29 seoskih odbora omladine.

Zatražili smo od ZAVNOH-a 3,000.000 (tri milijuna) obveznica za podignuće Zajma narodnog oslobođenja.

Listopad: Nastao je još veći polet, održano je 49 mitinga (sastanaka) sa oko 6.000 ljudi.

U Krapinskom kotaru održana je konferencija sa prvacima HSS-a. Oni su dali izjavu da pristupaju NOB-i i osudili oportunistički stav Mačeka.

Mobilizirano je oko 500 boraca za NOP.

Studen: Mobilizirano je 210 boraca (razlog reakcija i oportunističko držanje pojedinih NOO-a). Održano je 17 mitinga sa 800 ljudi. Narod se plašio ići na mitinge zbog špijuna koji su to javljali bandi.

Letak je izdan u 5.200 primjeraka pod naslovom: »Hrvatski narode« i letak njemačkoj vojsci: »Deutsches und Österreich«.

Mobilizacija je podbacila, jer je neprijatelj iskoristio moment i pozive, te su neki pljašljivci otišli u Pavelićevu vojsku.

Prosinač: Mobilizirano je 1184 novih boraca u ZAPOH-a i jedinice 32. divizije NOV (ovdje se ubrajaju novo mobilizirani u toku prosinca 1943. i siječnja 1944. do zhora u Šemnici). Tu je bio najveći polet mobilizacije u Hrvatskom zagorju.

1) **Mobilizacija ukupno**

Do sada je mobilizirano 1894 boraca u NOV (oko 500 u listopadu + 210 u studenu i + 1184 u prosincu 1943. i siječnju 1944). Kotar Krapina je na prvom mjestu.

2) **NOF**

Do sada je prikupljeno 2,327.824 kuna. Izdato je pomoći 987.877 Kuna, a ostatak koji je potreban za pomaganje NOV iznosi 1,339.947 Kuna.

3) **Organizaciono stanje**

Okružni NOO od 8 članova, KNOO-a 4 od 111 članova. 19 općinskih od 128 članova, seoskih 219 od 1075 članova.

AFŽ Okružni odbor od 6 članova i 64 seoska od 266 članica.

USAOH

112 odbora od 602 člana.

AGITPROP

Održano je 66 mitinga sa oko 6.800 ljudi.

Štampane su »Radio vijesti« u 5200 primjeraka

»Vjesnik«, br. 9 u 1000 primjeraka

»Letak 16.900 primjeraka«.

Napori malobrojnih snaga kontrarevolucije da se u Hrvatskom zagorju okupe i ujedine neprijateljski elementi protiv NOP-a mogli su se u ovo vrijeme svoditi tek na grupice i pojedince. Vrbovanje na liniji HSS-a postaje najvidljivije u tim naporima. Nisu bili od nekog vidljivijeg značenja, ali ih ne treba ni potcjenjivati. Naprotiv, u raznim oblicima i sadržajima neprijatelj je imao određenih pokušaja sve do kraja 1944. godine, i to ne bez određenih rezultata. Na primjer, neprijatelj je, u skladu sa svojom parolom o osnivanju takozvane HSS-ove vojske počeo osnivati na terenu takozvanu »Bijelu gardu« koja će biti po selima i čuvati sela i od ustaša i od partizana. Parola lukava i opasna. Na toj neprijateljskoj paroli stvorio je pop Vukina iz Vinagore. kotar Pregrada, od seljaka i omladine neobuhvaćenih NOP-om. nekoliko grupa »Bijele garde«. Te grupe su bile brzo fizički likvidirane od partizanskih snaga, ali su u toku te pojave i njezine likvidacije padale žrtve na jednoj i drugoj strani. Sličnih ali manjih pojava »Bijele garde« bilo je u još nekim dijelovima Zagorja.

Zatim, tzv. »Pavelićeva velika amnestija« u ljeti 1944. godine kojom je obećavao miran život svim dotadašnjim pripadnicima i učesnicima NOB, ako se vrate svojim kućama i ako se odreknu daljnje suradnje s partizanima. A one pak suradnike, pripadnike i učesnike NOB-a koji to neće uraditi čeka najveća kazna i uništenje njih, njihovih obitelji i njihove imovine. I ta neprijateljska smišljena igra imala je kod nekih pojedinaca, a preko njih onda i u nekim selima izvjesnog odjeka. Odjek je bio naravno kratkotrajan, ali je također nanio žrtava i negativnih političkih posljedica.

Na području stubičkog kotara također je jačala NOF. Pokazalo se da je jedino istaknuti funkcioner HSS-a Ivan Ferenčak pristupio NOF iz svojih posebnih računa. On je, uz podršku nekolicine HSS-ovaca, nastojao da se organizacija NOF proglasi koalicijom stranaka i grupa u kojoj bi jednu od glavnih uloga igrao HSS. Međutim ta njegova uloga i njegovih pristaša brzo je raskrinkana, a o njihovoj razornoj djelatnosti narod su informirali upravo HSS-ovci koji su iskreno pristupili JNOF-u. Položaj HSS pod utjecajem Mačekova stava »čekati« postao je neodrživ. Narod se u ogromnoj većini opredijelio za NOP Ferenčak je morao ići za masama, a pri tome je kao i vodstvo stranke imao svoje ciljeve i svoju računicu. Nasuprot tome može se reći da se niz naprijed navedenih pripadnika HSS, ne samo iskreno opredijelio za JNOF i NOP, nego aktivno radio za NOP, kao npr. Stjepan Novosel, čija je cijela porodica aktivno radila za NOP, te Josip Vadrina i Josip Žukina koji su sa cijelom familijom otišli u partizane.

Znači daje od 1941. godine kada se formira partijska organizacija u kotaru pa do 1943. godine trebalo mnogo političkog rada, strpljivosti, upornosti pa i žrtvovanja života komunista da se objasni politika i ciljevi NOB-a. Narodu je trebalo objasniti gdje su uzroci njegove bijede i siromaštva, što znači ustaštvo i okupacija zemlje, ukazati mu na izlazak i perspektivu borbe. Trebalo gaje uvjeriti u to kakav će njegov položaj, položaj Hrvatske, biti u novoj Jugoslaviji, da neće biti povratka na staro, čega se osobito narod bojao. Događaji 1942. i 1943. godine: Prvo zasjedanje AVNOJ-a i ZAVNOH-a bili su osnova da se narodu objasni zašto treba da se bori. Narodnooslobodilačka borba bila je ujedno i revolucija koja se vodila kako protiv okupatora i domaćih izdajnika tako i protiv svega staroga i truloga u Jugoslaviji, tako i za nacionalnu slobodu svakog naroda i za nove društveno-ekonomske i političke odnose. Tu platformu revolucije narod je prihvatio, a to znači da je prihvatio i nacionalnu i klasnu komponentu revolucije — nove društveno-ekonomske i političke odnose.

Na području kotara Ivanec već krajem 1943. godine organizaciono djeluje 17 organizacija JNOF-e u većini sela u kojima su radili i NOO-i.

U početku je Mačekova propaganda dosta ometala razvoj ovih organizacija sa svojim poznatim stavovima politike »čekanja«.

Međutim, napornim radom komunista na okupljanju svih naprednih, uglednih i utjecajnih ljudi, svakodnevno je povećavao broj pristaša opredijeljenih za ciljeve NOP-a. Bilo je primjera da se mnogo puta razgovaralo individualno s pojedincima, što je zahtijevalo veliku strpljivost i taktičnost svih onih koji su širili ideje i potrebu jedinstva naroda u borbi protiv domaćih izdajnika i okupatora. Većina ljudi, pa čak i neki raniji pristaše HSS-a opredijelila se za NOP tokom 1943. godine. Onaj preostali mali dio koji se nije opredijelio uglavnom je ostao do kraja rata na strani neprijatelja.

Jedinstvena narodno-oslobodilačka fronta bila je jedina organizacija koja je pružala mogućnost svakom čovjeku da daje svoj udio za pobjedu revolucije i ostvarenje slobode, pod uvjetom da se prije nije ogriješio o interese NOP-a.

U početku osnivanja prvih organizacija JNOF bilo je primjera da su neki od tih odbora izvršavali i neke od funkcija NOO-a, ili pak bilo je primjera da su NOO-i bili ujedno i odbori JNOF, ali sve to trajalo je kratko vrijeme, što je ovisilo o konkretnoj situaciji svakog sela pojedinačno.

U takvoj političkoj klimi, pod sve većim utjecajem partije, Mačekovi pristaše, koji se nisu opredijelili za NOP ili su bili pasivni, brzo su raskrinkani kao narodni

LETAK S LIKOM DRUGA
TITA ŠTAMPAN U ZAGOR-
SKOJ OKRUŽNOJ TEHNICI
1944. GODINE

neprijatelji, koji su nastojali pod svaku cijenu svojim demagoškim parolama oslabiti razvoj NOP.

Snage su se sve više diferencirale, a NOP svakodnevno ima sve veći broj pristaša, jer mu pristupaju čak i oni koji su dugo vremena bili pasivni i koji su sa strane neutralno promatrali politička zbivanja.

Masovne antifašističke organizacije postižu sve vidljivije rezultate.

Pred I. kongres Antifašističke omladine Hrvatske, koji je bio predviđen za jesen 1944, Glavni odbor USAOH-a raspisao je pretkongresno takmičenje omladine.

I omladina Hrvatskog zagorja postigla je u tom natjecanju značajne rezultate. Sakupljene su bilježnice i olovke za omladinu Korduna, živežne namirnice, ratni i sanitetski materijal, te 1 milijun 26.820 kuna.

Evo još najvažnijih rezultata pretkongresnog takmičenja mladih Zagoraca:

Mobilizirano je 894 boraca, formirano 58 odbora USAOH-a, održano 167 sastanaka, napisano 184 parola, održava se 16 tečajeva, ubijeno 7 neprijateljskih vojnika, zaplijenjena su 3 karabina, 4 pištolja i drugi ratni materijal. Zaplijenjena su i dva pisaa stroja. Sakupljeno je 1.800 kg žita, 658 kg brašna, 1950 kg krumpira, 1214 kg kukuruza i graha, 6824 komada jaja, 56 kg masti, 177 litara mlijeka i drugo. Zatim je sakupljeno 42 kg novinskog papira, 900 araka papira te veća količina drugog pisaaeg pribora. Za ranjenike je sakupljeno 118 injekcija, 100 zavoja i 1 kg masti za rane. Borcima je sašiveno 50 pari rublja. Sakupljeno je 3.620 cigareta. Omladina je dala 566 radnih dana.

Omladina zlatarskog kotara, koja je bila pod najvećim teretom i kontrolom neprijatelja, skinula je, između ostalog, 400 metara neprijateljske telefonske linije. Istakla se i omladina kotara Klanjec i Pregrada.

PIONIRI PARTIZANSKOG UPORIŠTA NA STRMCU, KOTAR KLANJEC

Bilo je mnogo malih boraca velikog srca u stroju Titove vojske za vrijeme četverogodišnje borbe protiv fašističkog okupatora i njihovih slugu u našoj revoluciji. I Zagorje je velika potvrda te činjenice. Primjera za to ima zaista mnogo. U mjestima koja su bila žarišta i baze naše borbe, gdje su narod i omladina bili uz pokret, tu su se hrabri mali borci organizirali po uzoru na omladinu u Pionirsku organizaciju. Bilo je to u Zaprešiću, Oborovu, Hrebini, Mariji Gorici, Kraju Donjem, Jakovlju, Kupljenovu, Mariji Bistrici—Lazu, Oroslavju, Velikom Trgovišću, Klanjcu, Kumrovcu—Zagorskim selima, Luka—Pluski, Desiniću, Krapinskim Toplicama, Klokovcu, Selnom, Strmecu, Vižovlju, Jalšju, Lučenici, Tomaševcu, Mrzlom Polju, Maloj Erpenji, Humu na Sutli, Dubrovčanu, Ravnicama, Bedekovčini, Vilancu, Poznanovcu, Konjščini, Budinščini, Sambolićima, Putkovcu, Svedružićima, Slatini, Petrovskom, Đurmancu, Macelju, Jesenju Gornjem i Donjem, Lužanu, Pašniku, Trakošćanu. Brezovoj Gori, Voći Gornjoj i Donjoj i u samoj Krapini u gimnaziji. Među njima bili su i oni najmlađi sa šest-sedam godina, mali rastom, ali hrabri i neustrašivi kuriri, dok su oni sa deset-petnaest godina bili ratnici takvog kova da su pred njima drhtali neprijatelji i izdajnici, a stariji borci su im se iskreno divili i poštovali ih. Među njima posebno su se istakli: Josip Ivša, Stjepan Kuhada, Stjepan Kos, Stjepan Barilović, Zorica Jandras, Petar Piljek, Rudolf Pogačić, Ivan Lončar, Elza Poljak, Petar Strmečki, Jurek Zvonar, Josip Dolen, Zvonko Mrkoci, Stjepan Mrkoci, Verica Ban, Blaž Rukljač, Mirko Šimunjak, Josip Škalec, Stjepan Škalec, Mirek Rafaj, Gabrek Rafaj, Vlado Cvilinder, Slavko Plečko Ćiro, Stjepan Cvilinder, Fiolčić i niz drugih.

Zagorske žene organizirane u Antifašističkom frontu razvile su svestranu političku djelatnost, pa su uspjele proslaviti 8. mart — međunarodni Dan žena — u Gornjoj Plemenščini. Kako se odvijala ta svečanost u ratnom razdoblju, upoznaje nas objavljena informacija u »Glasu Hrvatskog zagorja« od 1. travnja 1944:

»Početkom ožujka ove godine održana je vrlo uspješna prolava 8. marta - međunarodnog Dana žena. Na proslavi je prisustvovalo oko 200 žena iz cijelog kotara Pregrada. Prisutne su pažljivo slušale govore drugarica i drugova, koji su govorili o značenju 8. marta za Antifašistički pokret žena, o odlukama II zasjedanja Antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Jugoslavije i Zemaljskog Antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Hrvatske. Žene su sudjelovale u diskusiji koja se razvila i pokazale su veliko zanimanje za sva pitanja o kojima se govorilo.

Na konferenciji je zaključeno da će se poraditi svim silama kako bi se što više žena okupilo u organizaciji Antifašističkog fronta žena i kako bi se uprle sve snage za borbu protiv okupatora i njegovih slugu. Sa konferencije su poslani brzoglasni pozdravi drugu Titu, Antifašističkom vijeću narodnog oslobođenja Jugoslavije, Zemaljskom antifašističkom vijeću narodnog oslobođenja Hrvatske, te Nacionalnom komitetu. Proslava je završila pjevanjem naših borbenih pjesama.«

U ožujku 1944. po Zagorju su upriličene svečanosti na kojima su isticane velike revolucionarne zasluge Josipa Broza Tita. U znaku toga zagorski su brežuljci postali prave revolucionarne baklje koje su plamtjele iz zapaljenih mnogobrojnih krijesova. U općinskom centru Zagorska Sela, kojem je pripadalo rodno mjesto druga Tita, priređen je veličanstven narodni zbor. Na toj je proslavi sudjelovalo oko tisuću ljudi. Na tom je mitingu posebno istaknuta parola »Prihvatiti se oružja i istjerati neprijatelja što prije iz naše zemlje!« Bio je to najvažniji zavjet Titu za konačno oslobođenje naše domovine.

Među veće javne skupove spada proslava 1. maja 1944. godine u Desiniću, veličanstvena manifestacija ne samo stanovnika toga kraja nego i šire okolice

TEČAJ AFŽ-a U MALOJ ERPENJI U LJETU 1943. GODINE

Zagorja. Kakvu su radost i borbeni zanos osjetili, vidi se iz ratnih zapisa preživjelih sudionika NOB-a: »Prvog maja 1944. padala je kiša. No, narod u selima pregradskog kotara nije se dao smesti, te se u Desiniću ipak sakupilo oko tisuću ljudi — došli su s kišobranima.

U Desiniću je navečer uoči Prvog maja bila bakljada s glazbom, među ostalima, u povorci su stupali i pioniri, u vojničkim redovima, oboružani svojim drvenim puškama.

Nekoliko je grupa odlučilo dočekati osvit dana na okolnim brežuljcima. Ponijeli su sa sobom harmonike, gitare i puške i uz pucnjavu i svirku dočekali zoru Prvog maja. Kad je svanulo, slile su se sve te grupe u jednu i spustile se u Desinić uz pjevanje, svirku i klicanje maršalu Titu i Narodnooslobodilačkoj vojsci. Tu je već sve bilo pripremljeno: na trgu su bile podignute pozornice, a kuće okićene zastavama s petokrakom. Narod je, usprkos kiši, pojedinačno i u povorkama dolazio u Desinić, pod zastavama, s pjesmom i borbenim poklicima. U povorci su opet stupali i pioniri. Ni njih nimalo nije smetala kiša. Bilo ih je i bosih, ali su oduševljeno i ponosno stupali uz svoje starije drugove.

Poslije podne je kiša prestala, pa je priredba održana na trgu. Omladinke su izvele nekoliko igrokaza i deklamacija, održano je nekoliko govora.

U povodu proslave Prvoga maja dobili su ranjenici darove što su ih sabrali članovi NOO-a i partijskih organizacija. Ranjenici su bili veoma dirnuti ovim znakom pažnje.«

Slavlje Prvoga maja prošireno je organiziranim naporima svih društveno-političkih organizacija na Krapinske Toplice, Lovreća Sela, Malu Erpenju, Čret, Klokovec. Neki su krijesovi bili zapaljeni i u neposrednoj blizini neprijateljskih bunkera. Uz neprijateljsko uporište Krapinskih Toplica, osvanule su hrvatske zastave s petokrakom. Ta je akcija posebno izazvala agresivnu mržnju među gestapovcima i ustašama. Tako je Prvi maj proslavljen vrlo zapaženo u općini Hum na Sutli, u Vinagori i drugim mjestima Hrvatskog zagorja.

Kao što je poznato, članice AFŽ-a su uvijek imale pune ruke posla i kad su održavana partijska savjetovanja i konferencije. A bilo je tako i za vrijeme javnog biranja Okružnog odbora Jedinstvenog Narodnooslobodilačkog fronta za okrug Krapina kod Lepe Bukve — u Maclju, 22. X 1944. Bilo je to u najvažnijim partizanskim bazama koje su tada bile stacionirane pod okriljem bujnih maceljskih šuma.

Vrijedno je spomenuti izuzetnu humanitarnu djelatnost zagorskih žena u prihvatu ratne siročadi s područja legendarne Kozare i Korduna. Ta su djeca primana posredstvom antifašistkinja Zagreba i drugih mjesta. Bio je to velik napor zagorskih žena koje su preuzele majčinsku ulogu.

Zagorske su žene na različite načine pomagale akcije i u pružanju materijalne pomoći mnogim logorašima u ustaškim i njemačkim koncentracionim logorima, prvenstveno lociranim na području Hrvatskog zagorja: Lepoglava, Lobar-grad, Oroslavje i u još nekim drugim mjestima gdje se nalaze zagorski dvorci, koji su u doba okupacije zemlje poslužili i za zločinačka teroristička mučilišta fašističkih nacista i ustaških slugu.

Potrebno je istaknuti da je aktivno sudjelovanje žena u svim oblicima borbe, žrtve koje su dale tokom rata, njihov heroizam, učešće u organima narodne vlasti, utjecalo iz dana u dan na stara shvaćanja o maloj vrijednosti žene te da je učvrstilo shvaćanje da žena u novom socijalističkom društvu mora biti ravnopravan član zajednice, jer je i ona pod istim uvjetima i istim teškoćama sudjelovala u borbi za nezavisnost svoje zemlje, za slobodu, za bratstvo i jednakost među narodima i narodnostima Jugoslavije, kao i za ravnopravne odnose među ljudima. Zagorske žene su u toj borbi dale svoj dostojan doprinos.

Postignuti rezultati pridonijeli su da se pristupi i organizacijskom uobličavanju NOF-e u Zagorju.

22. listopada 1944. izabran je u Lepoj Bukvi, u Macelju, Okružni odbor JNOF-e za okrug Krapina. Za predsjednika Okružnog odbora izabran je Stjepan Nežmahen, predsjednik kotarske organizacije HSS Krapina, a za tajnika Marko Mrkoci Bertaš. U Odbor su ušli Ivan Jadan, Stjepan Tuđman, August Bartol, Krsto Iveković, Ivan Rumbak, Ana Mrkoci, Josip Špiranec, Milka Katalenić, Alojz Debeljak, Josip Kolar i drugi. Bila je to ogromna politička manifestacija na koju je došlo oko 700 ljudi s pjesmom i pod zastavama iz svih krajeva Okruga, usprkos neobično teškim uvjetima za prebacivanje.

U tom je povodu izašao poseban broj »Vijesti«, koje na ovaj način opisuju događaj:

»22. listopada ove godine izvojevao je narod krapinskog okruga veliku pobjedu nad neprijateljem. Prvi puta u povijesti narod je borbom sebi omogućio da slobodnim demokratskim glasanjem izabere svoje narodno političko rukovodstvo, Okružni odbor Jedinstvene narodnooslobodilačke fronte.

Neprijatelj je htio spriječiti ovu konferenciju, pa je poduzeo jaku ofenzivu na pregradski kotar, kao i na dijelove klanječkog i zlatarskog kotara. Međutim, neprijateljske namjere su se razbile na čvrstoj volji i odlučnosti naroda. Na odredište je došlo preko 700 ljudi, usprkos dugog, napornog i opasnog puta. Zlatarčani su morali probijati sebi put ruskim šmajserima. Oni su nam pričali: »Naša parola bila je — probiti se ili poginuti.« I probili su se, te okićeni narodnom zastavom stigli na konferenciju. Preko 120 ljudi iz kotara Ivanec stiglo je u uzornom redu pjevajući »Drug Tito nas u boj zove«.

Poslije biranja radnog predsjedništva, pozdravnih govora, te referata drugova Marka Mrkoci Bertaša i Ivana Bogovića Matije, pristupa se samom biranju. To je bio najsvečaniji trenutak, trenutak kada je narod svojom slobodnom voljom izabrao najbolje, najodanije i najodlučnije ljude, stavljajući u njihove ruke svoje puno povjerenje.

Ova konferencija, održana pod tako teškim uslovima, dokazala je još jednom da će narod našeg okruga okupljen u Jedinstvenu narodnooslobodilačku frontu nastaviti još odlučnije svoju borbu za što skorije oslobođenje od fašizma. Ta borba donijet će mu bolji i sretniji život u slobodnoj federalnoj republici Hrvatskoj, koju narod u Zagorju traži, kao dijelu demokratske federativne Jugoslavije.

Ova konferencija spada među najznačajnije političke događaje u toku NOB u Hrvatskom zagorju. Neprijateljska ofenziva u lipnju mjesecu na naše jedinice, koncentracija velikih snaga u Zagorju, rovarenje narodnih neprijatelja, žestoki teror

— sve se to razbilo o snagu narodne revolucije u Zagorju.«

Djelatnost vojnopozadinskih organa

Stvaranjem i formiranjem slobodnog teritorija u razvoju NOB-e, nužno se nametnuo zadatak formiranja vojno-teritorijalnih upravnih organa i ustanova, ili, kako su tada nosili ime — vojnopozadinskih organa. Funkcije i djelovanja tih organa i ustanova su višestruki, a među najvažnije mogu se ubrojiti:

— mobilizacija ljudstva za popunjavanje operativnih i teritorijalnih vojnih jedinica;

— organizacija prihvata, smještaja i liječenja ranjenika;

— organizacija vojnih radionica za izradu i popravak oružja, odjeće, obuće i si., zatim uskladištenje i čuvanje vojne i druge opreme kao i živežnih namirnica za potrebe vojske i ostalog stanovništva;

— čišćenje terena od ostataka kvislinga putem vojnih sudova;

— osiguranje organa narodne vlasti i pružanje pomoći tim organima u izvršavanju njihovih zadataka, kao i pružanje takve pomoći političkim organizacijama.

Od početka 1944. uvjeti za formiranje vojnopozadinskih organa i ustanova u Hrvatskom zagorju sve su više sazrijevali, a potrebe za njima svakim danom sve više

rasle. To je vidljivo iz izvještaja Štaba Zapadne grupe partizanskih odreda Hrvatske, 14. II 1944, i dopisa OK KPH Krapina, 20. III 1944, dostavljenog Štabu grupe odreda.

U tim se aktima imperativno nameće rješenje pitanja organizacije prihvatne bolnice i bolnice za liječenje lakših ranjenika, te važnost formiranja Komande Zagorskog područja i vojnog suda iz praktičnih i političkih razloga. Zbog toga su, Komanda Zagorskog područja X »zagrebačkog« korpusa NOV i POJ i vojni sud pri Komandi, formirani koncem ožujka 1944. godine u Ivancu, sa sjedištem na Vinagori. Formiranje je izvršio komandant X korpusa Vlado Matetić. Od tada pa nadalje, niz poslova vojnopozadinske naravi otpalo je od Štaba ZPOH-e kao i

partijskih komiteta, što je jasno vidljivo iz dopisa OK KPH-a Krapina od 5. IV 1944. upućenog Štabu Zagorskog partizanskog odreda u kome se kaže: »Nepravilno je da se obraćate na nas za stvar hapšenja, budući da znate da imamo Komandu područja, čiji je to djelokrug rada«.

Prilikom formiranja područja u Komandu su imenovani: Šime Hudek za komandanta, Josip Špiranec Pintar za političkog komesara, Milan Šepetavc za zamjenika komandanta.

Politički komesar po svom položaju zauzimao je i funkciju sekretara partijske organizacije, a zamjenik komandanta obavljao je mobilizacijske poslove.

yojni sud pri Komandi zagorskog područja sačinjavali su i u njemu radili: Josip Špiranec Pintar, kao predsjednik suda, Pero Rihter i dr. Janko Malić, kao sekretari suda, Antun Tofant, Helmut Jaeger i Laci Šošćarić kao suci istražitelji.

Sudska vijeća, pored predsjednika suda, sačinjavali su po dvojica sudaca porotnika iz jedinice pri Komandi područja, od kojih je jedan bio obavezno borac.

Komanda područja preuzela je zadatak formiranja ostalih organa i ustanova, pa je tako nakon kraćeg vremena iza svoga formiranja, formirala Komandu mjesta Pregrada sa sjedištem u Pregradi, a kasnije u Sopotu. Tom prilikom formiran je i ekonomski odsjek pri Komandi područja. U tom su odsjeku formirane krojačka, postolarska i puškarska radionica.

Još u siječnju 1944. god. u Desiniću je bila organizirana partizanska bolnica na čelu sa dr Ivanom Španićem i vojnim bolničarom Edom Beberom u zgradi zvanoj »Vila« i u bivšoj žandarmerijskoj stanici, dok su rekonvalescenti bili smješteni kod građana i u kuriji Bidružice gdje je bila partizanska podoficirska škola. Sve je to bilo moguće zbog velike odanosti naroda, koji je od sadašnjih 3.200 stanovnika dao preko 600 boraca i aktivista od kojih je 99 dalo svoje živote u NOB-u.

Formiran je i sanitetski odsjek na čelu s Milutinom (Mićom) Peričićem, tada apsolvantom medicine. Organizirana je prihvatna bolnica za lakše ranjenike u šumi Gornji Macelj, u predjelu »Pod Brezama«. Ova je bolnica primala na liječenje i veoma teške ranjenike i često mijenjala sjedište da bi ostala u konspiraciji.

Međutim, treba konstatirati da je Komanda zagorskog područja sa svojim područnim organima i ustanovama djelovala u specifičnim uvjetima, u odnosu na druga područja. Ova se specifičnost ogleda prije svega u poluoslobodenoj teritoriji. Neprijatelj je zbog vitalnih vojnostrategijskih interesa imao više uporišta nego u 1942. godini pa se može više govoriti o neoslobodenoj teritoriji, nego o oslobodenoj.

U takvoj situaciji imperativno se nametala potreba za jednom vojnom oružanom jedinicom koja će omogućiti Komandi područja i ostalim organima i službama kao i organima narodne vlasti i političkim organizacijama relativno nesmetan rad na izvršenju postavljenih zadataka. Tome je izašao u susret Štab Zapadne grupe partizanskih odreda. Poltkomesar Štaba Stjepan Iveković u svome izvještaju od 23. VI 1944. god. navodi da je Štab pružio pomoć Komandi područja dodjelom dvije desetine (20) boraca. To je omogućilo da se formirala straža u jačini jedne čete koja je bila podijeljena u dva voda, od kojih je jedan bio stalno dodijeljen Komandi mjesta Pregrada. Komandir ove čete bio je Ferdo Šepetavc, a politički komesar Franjo Oborovečki. Ova je četa uz jedinice ZPOH-a učestvovala i u drugim akcijama, kao npr.: u napadu na njemačko uporište u mjestu Žetale, gdje je pored ostalog plijena zaplijenjena veća količina hrane za potrebe ranjenika. Inače, oba ova voda vodila su česte borbe s neprijateljem koji se kontinuirano zalijetao u uži teritorij komande Područja i Komande mjesta, dok je najzad neprijatelj poduzeo

ozbiljnu ofenzivu na te organe. Iza toga Komanda mjesta Pregrada preselila je sjedište u Sopot, jer se u Pregradu smjestio neprijatelj, a komanda Područja se i nadalje locirala privremeno na Vinagori. Međutim, da bi komanda Područja omogućila razvoj ostalih službi, riješila je koncem lipnja, da se locira na terenu Macelja, a u suglasnosti sa Komandom vojne oblasti X. korpusa rasformirala je Komandu mjesta Pregrada. U kotaru Klanjec sa sjedištem u Vel. Horvatskoj formirana je i djelovala partizanska straža, koja je u neku ruku vršila poslove Komande mjesta. U izvještaju OK KPH-e Krapina od 7. VII 1944. odaslanom Oblasnom komitetu KPH za Zagrebačku oblast podvlači se pravilnost ove odluke, jer je mogućnost za rad svih organa i ustanova bila daleko veća.

Iako pod veoma teškim uvjetima života i rada vojnopozadinskih organa i ustanova pojedine su se službe veoma lijepo i široko razvile.

Nakon preseljenja u Macelj za referenta ekonomskog odsjeka imenovan je Viktor Jurina, dotadašnji intendant Štaba Zapadne grupe odreda, a zamjenik referenta bio je Vilim Vinković.

Pred ekonomski odsjek postavljeni su slijedeći zadaci: da organizira rad i radionice potrebne za snabdijevanje jedinica; da sa organima narodne vlasti radi na prikupljanju hrane za potrebe bolnice i operativnih jedinica kad dodu na njegov sektor; da pribavlja potreban materijal za izradu odjeće, obuće, i ostalog; da snabdijeva operativne jedinice odjećom i obućom u okviru mogućnosti radionica; da nabavlja potrebne lijekove za bolnice i pokretne ambulante; da popravlja neispravno oružje; da sprema zarobljeni plijen koji dobiva od operativnih jedinica; da usko surađuje sa narodno-oslobodilačkim odborima u ekonomskim pitanjima; da narodu pruža pomoć, a također da od naroda i traži pomoć u ekonomskim pitanjima.

Da bi ekonomski odsjek mogao sve te zadatke izvršavati, prišlo se proširenju postojećih radionica te osnivanju pekare i mesnice, pod rukovodstvom Milivoja Krapinca.

Također su od Zagorskog partizanskog odreda preuzete 4 zemunice na sektoru Ivančice sa rukovaocem Josipom Borovečkim i 4 na sektoru Veternice, sa rukovaocem Perom Hercegom, a osim toga odsjek je imao i 4 svoje zemunice na sektoru Macelja sa rukovaocem Antunom Špirancem, tako je raspolagao sa 12 zemunica.

S obzirom na proširenje radionica, sve stvari (razna roba, sirovine i si.) iz zemunica sa sektora Ivančice i Veternice bile su prebačene u zemunice na sektoru Macelja, odakle su se radionice mogle lakše snabdijevati materijalom za izradu obuće, odijela, rublja i živežnim namirnicama.

Razna roba, koju je Komanda područja dobivala od narodnooslobodilačkih odbora, bila je smještena, osim u zemunicama i u privatnim kućama u selima Novi i Stari Golubovec, Gornja Selnica, Mala Velika, Loborsko Završje, Veternica, Petrova Gora, Lužani, Sambolići, Ježovec, a naročito u Gornjem Jesenju. Posebno treba spomenuti slijedeće osobe: Anka Krsnik, St. Golubovec; Ljudevit Vrlec, Gornja Selnica; Valent Mendek, Mala Velika; Fritz Mateža, Loborsko Završje; Franjo Tušek, Veternica; Rok Janžek, Gornje Jesenje; Mato Sitar, Gornje Jesenje; Martin Janžek, Gornje Jesenje; Stjepan Janžek, Gornje Jesenje; Slavko Janžek, Gornje Jesenje; Josip Janžek, Gornje Jesenje; Franjo Habjanec, Gornje Jesenje; Mijo Habjanec, Gornje Jesenje; Martin Šoštarić, Gornje Jesenje; Cvetko Bukvić, Lužan kraj Trakoščana; Ivka Risek, Veternica; Josip Sambolić, Sambolići; Franjo Ravenski, Ježovec; i kod mnogih drugih.

Radionice Ekonomskog odsjeka bile su vrlo aktivne. Tako je npr. u postolarskoj radionici bilo dnevno izrađivano, prosječno uzevši, 9 pari nove obuće i podonjeno 5 pari, a pored toga je bilo izvršeno i niz drugih popravaka. Krojačka radionica je dnevno izrađivala 8 komada hlača, 14 titovki i 2 bluze. Osim toga, u selima Vuzmi, Ferčeci i Klasići za potrebe bolnice i operativnih jedinica šivalo se rublje od padobranske svile. Pekara je svakodnevno pekla kruh za bolnicu i jedinice Komande područja, sa kapacitetom od 150 kg kruha dnevno. Kruh su dobivali i siromašniji seljaci, a pogotovo oni čiji su sinovi i kćeri bili u NOV-i. Brašno za potrebe pekare dobivalo se mljevenjem pšenice u mlinu u selu Hromec. Puškarska radionica je uspješno vršila često puta i najkompliciranije popravke oružja.

Radionice, osim što su radile za Komandu područja, bolnicu i jedinice pri Komandi područja, ipak su većim dijelom radile za operativne jedinice. Tako je npr. iz izvještaja Ekonomskog odsjeka od 8. X 1944. vidljivo, daje odsjek 7. IX 1944. izdao Zagorskoj brigadi 34 para novih cipela i 48 pari podonjenih cipela sa navlakom, zatim veće količine obuće Štabu Zagorskog partizanskog odreda, a Drugom bataljonu Odreda 11 pari novih cipela. Krojačka je radionica izrađivala hlače, titovke i bluze, uglavnom za operativne jedinice. Isti je slučaj i sa puškarskom radionicom. Naime, u njoj se pretežno popravljalo neispravno oružje operativnih jedinica i pohranjivalo neispravno oružje po zemunicama na sektoru Vetrnice. Također su i zemunice dobrim dijelom služile potrebama operativnih jedinica. Iz izvještaja Ekonomskog odsjeka u listopadu 1944. vidljivo je također daje Zagorskoj brigadi bilo izdano 23 kg kože, a Zagorskom partizanskom odredu 16 kg, te da je Zagorskoj brigadi izdano 7 bala štofa. Iz dopisa od 26. X 1944. koji je odaslan Zagorskoj brigadi vidi se da joj je preporučeno da diže u pekari Komande područja 100 kg kruha dnevno, ukoliko joj je to potrebno.

Budući daje teren na kojem je djelovala Komanda područja bio neoslobođen, aktivnost Ekonomskog odsjeka odvijala se pod vrlo teškim uvjetima. Prije svega, zbog čestih pokreta radionice nisu mogle imati veći kapacitet i veće količine hrane na zalih. Snabdijevanje su uglavnom organizirali narodnooslobodilački odbori u mjestima kroz koja se Komanda područja kretala. Istina, neki artikli su u Komandu područja stizali i iz drugih kotara i mjesta. Tako su npr. lijekovi stizali iz Zagreba; šećer, mast i ulje uglavnom iz kotara Zlatar; znatne količine brašna i žita stizale su iz Voće Gornje; koža iz tvornice »Rukljač« Poznanovec, itd.

Dajući opću ocjenu o aktivnosti Ekonomskog odsjeka, možemo konstatirati da je odsjek, s obzirom na uvjete pod kojima je radio, uglavnom uspješno izvršavao postavljene zadatke, naročito u pogledu snabdijevanja bolnica u svestranoj suradnji s NOO-ima na terenima, u nabavljanju potrebnih sirovina za radionice, u organizaciji rada po privatnim kućama, u popravljanju neispravnog oružja, u organizaciji i sređenju zemunica, u snabdijevanju operativnih jedinica i u povezanosti sa civilnim organima vlasti i pučanstvom općenito.

Kao što je već naprijed naglašeno, nedugo iza formiranja Komande Zagorskog područja, formiran je i zdravstveni odsjek, a za referenta odsjeka imenovanje Mićo Peričić koji je prije stupanja u NOB bio student medicine. Njegov je osnovni zadatak bila organizacija sanitetske službe. Zbog čestih okršaja naših jedinica s neprijateljem, situacija je nametnula da se kao najhitnije organizira prihvatna ambulanta koja bi imala karakter male bolnice, što je i učinjeno. Bolnica je smještena najprije u Desiniću, a zatim se preselila u Košenine kraj Vinagore. U njoj se uvijek nalazilo 10—15 ranjenika. Ranjenici su ležali na slami i dobivali su

osnovnu medicinsku terapiju. Kako nije bilo kirurga, a ni drugog liječnika, sve medicinske poslove obavljao je Mićo Peričić.

Hrana za ranjenike sakupljala se po okolnim mjestima. Ljudi su vrlo rado davali hranu za potrebe bolnice, a i sve ostalo što je bilo potrebno, jer je sanitetska služba imala velik ugled u narodu. Svaki je tamošnji građanin imao pristup u ambulantu, a dobivao je u granicama mogućnosti i lijekove.

Ova ambulanta bila je kratkog vijeka, jer je u lipnju 1944. izvršen napad na Vinagoru, gdje je bila i Komanda područja, pa prema tome i na ovu ambulantu. Neprijatelj je brzo nadirao, tako da se jedva imalo vremena u šumi sakriti ranjenike. U toku ofenzive bila je spaljena kuća u kojoj se nalazila ambulanta, a kotao za raskuživanje demoliran. Na sreću, od ranjenika nitko nije stradao.

Poslije ove neprijateljske ofenzive Komanda područja se ponovo privremeno locirala na Vinagori. Većina ranjenika je nakon izvjesnog vremena ozdravila i vratila se svojim jedinicama, a ostala su još samo petorica.

Nakon preseljenja Komande područja u Macelj, prišlo se odmah na nekoliko konspirativnih mjesta organizaciji zemunice, za smještaj bolnice, a kroz te zemunice prošlo je više od 200 ranjenih boraca. Ranjenike, kojima je prijetila opasnost da će podleći ranama, prebacivalo se na oslobođeni teritorij Moslavine, gdje se nalazila partizanska bolnica većeg obima.

Zemunice su bile u najvećoj konspiraciji; za njih je znala samo uža Komanda područja. U zemunicama je sa ranjenicima stalno boravila drugarica Etela Žunac, a glavni je ekonom bio Ivan Hodko. Pomoćni ekonomi bili su Antun Špiranec i Štefek Klarić, dok je Mirko Klasić član KK KPH Krapina pronalazio i predlagao konspirativna mjesta za zemunice, u kojima se obavljala bolnička služba za lakše, pa i teže ranjenike.

O životu, liječenju i patnjama ranjenika i sanitetskog osoblja u jednoj od ovih zemunica, drugarica Etela Žunac dala je intervju Slavi Ogrizović. Taj intervju objavljen je u Zborniku zapisa iz narodne revolucije »Ža čovjeka«, koji je izdao Glavni odbor RVI — NRH, a u kojem se između ostalog kaže:

»Bila je to zemunica u zemlji s tako uskim i niskim otvorom, da smo jedva sagnuti mogli ući i ugurati nosila. U zemunicu smo mogli smjestiti samo sedam ranjenika. Po zemlji smo prostrli najprije naslagu smrekinih grančica, a na njih deke. Sa »stropa« kapala je voda«.

Polu kilometra od zemunice nalazili su se Nijemci. Zbog toga su ranjenici morali biti posve mirni a nije se smjela paliti ni vatra, da se ne primijeti plamen i dim.

Kad je počela ofenziva, zemunica sa ranjenicima i Etelom Žunac je zatvorena uz veoma male otvore kroz granje i otvorena je tek nakon ofenzive, tj. nakon 3 dana i 2 noći.

Zemunice su često mijenjane, radi stroge konspiracije, a ranjenike nije bilo lako ni prebacivati na oslobođeni teritorij.

Evo što o tome u svojoj izjavi kaže Mićo Peričić:

»Interesantno je ovom prilikom opisati jedan jezovit događaj, koji se zbio u času kada je jedan bataljon Zagorskog odreda prebacivao ranjenike za Kalnik. Naime, taj isti bataljon imao je za zadatak da prebaci ove ranjenike na Kalnik, ali u tome nije uspio zbog ofenzive koja je u to vrijeme u Zagorju bila u punom jeku. Sam bataljon se jedva probio do Kalnika. Mi smo ostali sa petoricom ranjenika zakonspirirani u Brezovoj Gori. Događaj o kojem se radi tekao je ovako:

Tom prilikom kad su prebacivani ranjenici od Lepe Bukve pa do Brezove Gore po vrlo uzanom, sklizavom puteljku, jer je cijelu noć toga dana padala kiša, te strmom, srušio se konj komandanta Zagorskog odreda zajedno sa ranjenim Hirgom koji je na njemu jašio, u provaliju duboku nekih 50 metara i to u času kada je konj trebao prijeći preko jedne strme litice. Konj se poskliznuo i stropoštao sa Hirgom, a što je interesantno da se konj ubio, a Hirc ostao živ, samo sa teškom ozljedom rane koju je imao na butini jedne noge, uslijed čega je zadobio teške bolove. I to je također bio jedan od razloga da se odustalo od prebacivanja ovih ranjenika na Kalnik.

Kopanje zemunica za bolničku službu povjeravalo se također samo užem krugu komandnog kadra. Nekoliko takvih zemunica u Maceljskoj šumi i obroncima Brezove Gore kopali su i formirali bolničke nastambe od njih, drugovi: Šime Hudek, Josip Špiranec, Ferdo Šepetavc, Helmut Jaeger, Franjo Oborovečki, Miško Vuzen, Mirko Klasić, Laci Šoštarić, Viktor Jurina, Mićo Peričić, Milan Šepetavc, Žganec Joža, Vilček Vinković i Ivan Hodko.

Nije na odmet napomenuti, da su se u bolnici ovog Područja liječili i vojnici savezničkih armija — SAD-a i SSSR-a. Tako je Paja Belanča skojevac iz Desinića pronašao američkog avijatičara opečenog od zapaljenog aviona i doveo ga u Sanitetski odsjek Područja gdje je on izliječen i zatim preko Moslavine vraćen u SAD, od kuda se zahvalio preko radio-stanice »Glas Amerike« u emisiji za Jugoslaviju. Drugi je slučaj bio sa Aleksom N. pripadnikom Crvene Armije koji je bio ranjen i nakon ozdravljenja upućen preko oslobođenog teritorija njegovoj jedinici.

Iz ovog, iako veoma šturog prikaza rada zdravstvenog odsjeka veoma je plastično vidljivo pod kako teškim uslovimaje radila ova služba, a daje ipak mnogo učinila kako na pružanju liječničko-bolničke pomoći ranjenim borcima, tako i na zdravstvenoj zaštiti civilnog stanovništva. U cilju zdravstvene zaštite civilnog stanovništva izdavani su i leci i upozorenja sa uputama kako treba postupati sa zatrovanom hranom i cigaretama, što ih je neprijatelj proturao na teren Područja. Evo jednog takvog letka iz rujna 1944. godine:

»Prošlo je tri i pol godine od kako švapski i ustaški psi ubijaju naše nevine ljude, starce, žene i djecu i pljačkaju našu domovinu.

Danas kada je sloboda našeg naroda na pragu, a gore pomenuti neprijatelji vide da će za svoja krvnička djela doći pred narodni sud i odgovarati pred narodom, te kada im nije uspjelo na njihov dosadašnji način uništiti naš narod, latili su se u svom posljednjem trzaju najkrvavijeg sredstva za uništenje našeg nepokorenog naroda.

U posljednje vrijeme neprijatelj je otpočeo sa trovanjem cigareta, raznih živežnih namirnica i pića, te nastoji da to izlazi iz uporišta među narod, a pogotovo na oslobođene teritorije. Ima već nekoliko slučajeva takvog trovanja.

Zato upozoravamo sav naš narod da bude na oprezu i da budno pazi da ne bi kupovao zatrovane artikle, kojim će neprijatelj — da bi ih lakše ubacio među narod — možda pokušati i sniziti cijenu.«

Zatim su održavani časovi sa ženama trudnicama o potrebnoj higijeni, a isto tako pružana je zdravstvena zaštita narodu u raznim oblicima.

Iako pod veoma teškim uvjetima, odsjek je opravdao svoje formiranje i postojanje.

Iz veoma kratkog prikaza rada ovih organa i ustanova, vidljivo je, da je trebalo mnogo požrtvovnosti, odanosti i hrabrosti za opisani rad. Karakteristika

ovih boraca je upravo u tome, što su bili radnici-stručnjaci u radionicama te što su bili u stalnoj pripremi, uz vatreno oružje, veoma često i borci partizani. Upravo zbog toga logično je i razumljivo, da su u ovim organima i ustanovama trebali biti isključivo veoma pokretni borci, tj. marljivi i stručni radnici, ali istodobno i spremni za borbu, što nije karakteriziralo vojnopozadinske organe na oslobođenom području.

Također je Vojni sud pri Komandi područja počeo djelovati odmah nakon osnivanja Komande Zagorskog područja.

Pred tim sudom odgovarali su razni izdajnici narodnooslobodilačkog pokreta, koje je neprijatelj koristio za aktivnu borbu protiv NOP. U to vrijeme je neprijatelj poduzimao oštre represivne mjere protiv snaga NOB-a u Hrvatskom zagorju, u cilju da održi pozicije koje je svakim danom sve više gubio na ovom području. Ubacivanje špijuna u redove NOB-a bio je ustaljeni metod neprijatelja. S obzirom na sve jači teror neprijatelja bilo je kolebljivaca koji su napuštali redove NOB-a, odlazili svojim kućama da tu »živi dočekaju oslobođenje«, a bilo je i takvih koji su odlazili u neprijateljska uporišta. Ratna situacija uvijek pogoduje i raznim špekulantima. Bilo je dosta šverca raznom robom, pa su, uz špijune koje je ubacivao neprijatelj, zatim dezertere NOB-a i osobe koje su se inače stavile u aktivnu službu neprijatelja, pred Vojnim sudom odgovarale i osobe zatečene u vršenju šverca. To je vidljivo iz izvještaja KK KPH Krapina od 7. V 1944. i izvještaja KK KPH Klanjec od 25. V 1944. u kojima se spominje da se švercere predaje na postupak Vojnom sudu pri Komandi područja.

Nadležnosti Komande područja i Vojnog suda kao i odnosi između Komande područja i NOO-a bili su predmet rasprave na Okružnoj partijskoj konferenciji, 16. V 1944, na kojoj je točno određena nadležnost Komande područja u pogledu dezertera i švercera, kao i odnos između Komande područja i NOO-a. Na ovoj konferenciji ozbiljno je istaknuto da hapšenje vrši Komanda područja i da tu treba postojati puna suradnja između NOO-a i Komande područja.

Vojni sud je pažljivo razmatrao svaki konkretni slučaj i donosio presude nakon temeljito izvršenih saslušanja okrivljenih, te svih okolnosti pod kojima su djela počinjena. Samo za najizrazitije neprijateljsko djelovanje izricane su najteže kazne. Karakterističan je slučaj jednog ubačenog gestapovca (u jesen 1944) koji je izjavio da je po zanimanju liječnik i da kao takav nije više mogao podnositi zvjerske postupke gestapovaca, te uvidjevši da će oni izgubiti rat, odlučio je, makar kasno, da se pridruži NOB-u i da tako »opere obraz«. Želio je da ga se uputi u borbeni odred i da ga se provjeri na djelu. Kako se nije raspolagalo nikakvim podacima o njemu, počelo je potanje ispitivanje. Kao »liječniku« bilo mu je postavljeno nekoliko pripremljenih pitanja s područja medicine, znanja latinskog jezika i slično i kada je uvidio da se na taj način ne može izvući, priznao je da nije liječnik, već da je mehaničar, radnik, koji mrzi fašizam itd. Međutim, i na toj liniji nije se mogao održati, te je konačno priznao da je ubačen kao špijun. Osuđen je na smrt strijeljanjem.

Za lakša, a u nekim slučajevima i teža krivična djela, sud je izricao vremenske kazne popravnog rada.

Za izdržavanje ove vrste kazne osuđene se vodilo na oslobođeni teritorij, gdje su bili raspoređivani na fizičke poslove.

Izrečene smrtno kazne i kazne vremenskog trajanja Komanda područja je objavljivala pučanstvu putem proglasa, kao što je npr. ovaj:

» P R O G L A S

Vojni sud Korpusne Vojne oblasti X Korpusa »Zagrebačkog« NOVJ, vijeće kod Komande Zagorskog područja na svom zasjedanju od 29. X 1944. god. u krivičnom predmetu protiv VARJAČIĆ ANKE iz Podbrezovice donijelo je slijedeću

P R E S U D U

VARJAČIĆ ANKA, kći Antuna i Kate, rođena 11. VII 1923. u Podbrezovici, općina Đurmanec, kotar Krapina

K R I V A J E :

- 1 — što je neustanovljenih dana godine 1943 i 1944. više puta odlazila u neprijateljsko uporište Krapina bez propusnice te se sastajala sa gestapovcem Vanuš Ivanom. Ona je njemu prokazivala saradnike Narodnooslobodilačkog pokreta, te mu davala podatke o naoružanju, brojnom stanju, bazama i kretanju Narodnooslobodilačke vojske.
- 2 — što je neustanovljenog dana 1944. god. izjavljivala pred svojim susjedima da se Rusi povlače iz Beograda prema Nišu a partizani da su tučeni od Nijemaca i ustaša na području cijele Jugoslavije.
Ona je dakle učinila krivična djela špijunaže i propagande za korist neprijatelja, te se prema članu 14 Uredbe o vojnim sudovima

P R E S U D U J E

Na kaznu prisilnog rada u trajanju od 2 (dvije) godine, te gubitak građanske časti kroz isto vrijeme.

Naši narodi već preko 3 godine vode borbu protiv okupatora i za istrebljenje svih domaćih izroda i izdajica. U toj borbi učestvuju sve poštene i svjesne žene bilo u redovima Narodnooslobodilačke vojske ili u pozadini. No još uvijek se nađe takvih izdajica koje svojim podlim radom nanose štetu narodnooslobodilačkoj borbi. Put kojim su pošli naši narodi jeste put pobjede i boljeg života. Svi oni koji će se na tom putu ispriječiti bit će snagom narodne bujice pregaženi, bili to otvoreni narodni neprijatelji ili njihovi pomagači. Svakoga će stići stroga alipravedna kazna Narodnog suda.

To traže od nas naše majke, žene i sestre, koje su bile na najstrašnji način mučene i ubijane od krvavih neprijatelja. To traže od nas hiljade mladih života, koji su pali u borbi za svete ciljeve narodnog oslobođenja.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

listopad 1944. god.

Komanda Zagorskog područja
X korpusa »Zagrebačkog« NOV i POJ«

Inače je najviše izrečeno kazni opomene ili ukora.

Djelovanje Vojnog suda i javno objavljivanje presuda imalo je vrlo pozitivan utjecaj na stabilizaciju situacije, kako u redovima borbenih jedinica, tako i u pozadini.

Uopće, Vojni sud, mada je djelovao u vrijeme najžešćeg neprijateljskog terora i obračuna sa svim mogućim neprijateljskim oružanim snagama i upornog nastojanja neprijatelja da održi poljuljane pozicije, rukovodio se socijalističkim humanizmom

I tako se potpuno afirmirao u ratnim prilikama kao institucija socijalističkog pravosuđa.

Između organa narodne vlasti, vojno-teritorijalnih upravnih organa i suda pri Komandi područja postojala je veoma dobra suradnja na svim nivoima. U početku formiranja ovih organa bilo je miješanja u nadležnosti jednih i drugih, što je i razumljivo ali se taj nedostatak ubrzo otklonio praktičnim radom, a tome je mnogo pridonijela Okružna partijska konferencija održana 16. V 1944, zatim sjednica KK KPH Ivanec održana 24. VI 1944. i najzad, pored niza kontakata i savjetovanja — raspis Okružnog Narodnooslobodilačkog odbora Krapina od 15. X 1944. upućen svim kotarskim narodnooslobodilačkim odborima toga okruga, u kojem se potanje razrađuju nadležnosti i djelokrug pojedinih vojnih i civilnih organa vlasti.

Rad vojnopozadinskih organa i službi najviše se razgranao poslije odlaska sa Vinagore u Macelj, tj. sa teritorija kotara Pregrada na teritorij kotara Krapina. Već nakon kraćeg boravka u Macelju, partijska i skojevska organizacija ojačale su i brojčano i kvalitetno. Iz izvještaja sekretara partijske organizacije Komande područja Josipa Špiranca za listopad 1944. vidljivo je, da su u Području postojale 3 partijske organizacije sa 23 člana KP, kandidatska grupa od 3 člana i skojevska organizacija od 15 članova, što je u odnosu na rujan bilo povećanje za 8 članova KP, 2 kandidata i 6 skojevaca. U svim organima i službama Područja u mjesecu listopadu bilo je 140 ljudi, što pokazuje daje u organizacijama partije i SKOJ-a bilo vezano oko 30% svega ljudstva. Valja naglasiti daje tada u odsjeku ekonomije bilo i nekoliko bolesnih i za rad veoma slabih ljudi, ali zbog opće mobilizacije bilo je korisno, da oni nisu kod kuće, jer su to bili odani ljudi NOP-u.

U ovom vremenskom razdoblju mobilizacija je bila u samom jeku. Komanda područja obveznike je pozivala posebnim pozivima.

Nakon liječničkog pregleda, uzimanja općih podataka te podataka dobivenih sa terena, sposobni za vojsku bili su upućivani u vojne jedinice, a mladići i oni koji nisu služili vojsku, upućivani su sa potrebnim podacima Mobilizacijskom centru ZPOH-e koji ih je upućivao u obrazovnu četu pri ZPOH-e.

Nakon kraćeg upoznavanja s oružjem i načinom vođenja partizanskog rata i oni su bili upućivani u operativne jedinice. Međutim, pored poziva na ovaj način, političke su organizacije, gdje god su mogle doprijeti, naširoko objašnjavale potrebu odlaska u NOV i POJ, a u ostala mjesta Komanda područja rasturivala je Proglas ovog i sličnog sadržaja:

» P R O G L A S

DOMOBRANI PRISILNO MOBILIZIRANI, USTAŠE, I SVI ZAVEDENI KOJI SE JOŠ
DANAS NALAZITE U TABORU NEPRIJATELJA!

Glavni štab Narodnooslobodilačke vojske Hrvatske izdao je proglas u kojem vas poziva da se sa oružjem prijavite jedinicama NOV iako je već prošao 15. rujan.

Ta mogućnost data vam je u proglasu Predsjednika Nacionalnog komiteta oslobođenja Jugoslavije — Maršala Jugoslavije Josipa Broza Tita u kojem se kaže da će se kao olakšavajuća okolnost uzeti u obzir onima koji se nisu do 15. rujna mogli predati.

Maršal Tito predvidio je da će okupatori i krvnik Pavelić poduzeti sve mjere nasilja da vas spriječe u vašem prelaženju u NOV, zato vam je i pružio tu posebnu mogućnost.

Dakle ne čekajte više ni časa! Dvanaesti čas otkucava. Naša Saveznička vojska Engleske, Amerike i Sovjetskog Saveza sve više iz dana u dan sužava obruč oko njemačkog Reicha.

Crvena armija i naša herojska narodnooslobodilačka vojska opkolile su Beograd. To će naskoro biti i sa Zagrebom.

Teško onima koji će se u vrijeme sloma fašizma naći u taboru neprijatelja. Crna sudbina čeka sve takve.

Stoga smjesta napustite neprijateljska uporišta i prijavite se najbližim jedinicama NOV. Ne dozvolite da i vas zatekne ista sudbina. Okrenite svoje oružje protiv onih koji vas gone u sigurnu smrt, a za svoje vlastite probitke.

Vi pak, koji ste pobjegli iz domobranstva ili ustaša, a niste se prijavili ni jednoj jedinici NOV. nego ste ostali kod kuće odmah se prijavite najbližoj našoj jedinici.

*Nitko nema pravo da stoji po strani, a pogotovo ne oni koji su okaljali svoj obraz služenjem okupatoru i njegovim slugama.
Vama je dužnost da kao borci narodnooslobodilačke vojske i partizanskih odreda operete tu ljagu.
Živjela Crvena armija, zaštitnik porobljenih naroda!
Živjela naša narodnooslobodilačka vojska!
Živio voda naših naroda, Maršal Jugoslavije Josip Broz Tito!
Naprijed k pobjedi!*

Smrt fašizmu — sloboda narodu!

10. listopada 1944. v , Komanda Zagorskog područja
X korpusa »Zagrebačkog« NOV i POJ«

Prilazilo se formiranju saobraćajnog odsjeka i u tu svrhu bio je postavljen za referenta saobraćaja drug Rožman Drago. Međutim, upravo u vrijeme najšireg razmaha u radu vojnopozadinskih organa, neprijatelj je ponovo poduzeo ozbiljne, ali i posljednje korake da onemogući rad i dalji razvitak vojnih i civilnih organa i organizacija, odnosno da paralizira akcije operativnih i teritorijalnih vojnih jedinica. Naime, tada se već radilo na formiranju Srijemskog fronta i neprijatelj je izradio plan svog povlačenja iz naše zemlje, a pravac povlačenja je bio upravo sektor sjedišta i djelovanja Zagorskog područja.

UČESNICI IZ HRVATSKOG ZAGORJA NA PUTU ZA OBLASNO PARTIJSKO SAVJETOVANJE U ČAZMI

U tu svrhu neprijatelj je isključivo sa SS trupama i ustašama ojačao postojeće garnizone i formirao nove, te nakon toga poduzeo ozbiljne korake za osiguranje terena u pravcu svog povlačenja. Upravo zbog tih razloga mobilizacija za NOV nije izvršena u cijelosti, kako to podvlači i politkomesar Štaba X. korpusa »Zagrebačkog«, tada pukovnik Ivan Šibi, u svom redovnom izvještaju politkomesaru NOV i POJ, 28. X 1944, u kome kaže:

»Zagorsko Područje imade vrlo malo uslova za egzistenciju i ono ne djeluje u onom obliku kako bi trebalo djelovati Područje.«

Kako je neprijatelj sve više sužavao radius kretanja i djelatnosti, Komanda Zagorskog područja sa svim svojim dijelovima napustila je Zagorje i otišla na Kalnik 15. XI 1944. godine. Usput ona je bila pratilac organa narodne vlasti, te staraca, žena i djece, koje se nije smjelo ostaviti u Zagorju u vrijeme neprijateljskog povlačenja. Ostao je na terenu i nadalje zamjenik komandanta Komande područja Milan Šepetavc radi daljnje mobilizacije uz pomoć jedinica ZPOH-e.

O tome se u izvještaju OK KPH Krapina od 22. XI 1944. dostavljenog Oblasnom komitetu KPH za Zagrebačku oblast između ostalog kaže: »Neprijatelj neprimjetno pojačava uporišta i stvara nova s namjerom da u datom momentu pokupi i mobilizira sve što ie za njega u Zagorju- Prema tome naše ustanove, Komanda područja i NOO-i se ovdje ne mogu zadržati kao ustanove da šire svoj rad jer svaki dan sve manje mogućnosti za rad tih naših ustanova ima radi vojničke situacije. Ako bi i dalje ostale naše ustanove pod takvom situacijom, jer oslobođenog teritorija nemamo, morale bi se rasformirati i ići po terenu ili u vojsku, a kako mi smatramo da ćemo trebati primiti uskoro vlast u svoje ruke zato nismo

rasformirali ustanove već smo ih poslali tamo gdje će moći pripremiti se za preuzimanje vlasti.«

Na Kalniku je Komanda područja bila locirana uz Kalničko područje, ali je djelovala organizaciono zasebno. Jedino je politički komesar Špiranec vršio istu dužnost i za Kalničko područje jer je tamošnji bio otišao na politički kurs.

Komanda se na Kalniku zadržavala u selima: Apatovac, Ivanec i Vel. Poganeć, a ekonomski odsjek radio je za račun Kalničkog područja. Pri Komandi Područja održavan je podoficirski kurs. Starješina kursa bio je Mirko Lipnički. Politički rad odvijao se u području redovito za sve vrijeme boravka Komande na teritoriju Kalnika iako su se nakon evakuacije iz Zagorja kadrovi sukcesivno premještali na druge položaje, u druge jedinice, što je bilo i razumljivo. Tako su prekomandirani: Viktor Jurina u komandu Vojne oblasti, Milan Šepetavc u OZN u III, Helmut Jaeger u Štab X. korpusa, Laci Soštarić u opunomoćstvo OZN-e za okrug Krapina, Etela Žunac na podoficirsko-sanitetski kurs, Joža Žganec u intendaturu X. korpusa i tako dalje.

Komanda vojne oblasti X. korpusa dostavila je 24. II 1945. g. depešu Komandi Zagorskog područja u kojoj naređuje da se Zagorsko područje privremeno rasformira, da se kadrovi stave na raspoloženje Komandi vojne oblasti, da se borci sposobni za operativne jedinice preko Komande upute u operativne jedinice, a oni koji su nesposobni za operativne jedinice da se stave na raspoloženje komandi Kalničkog područja.

Sve ovo vidljivo je iz dopisa sekretara partijske organizacije Komande Zagorskog područja Josipa Špiranca od 27. II 1945. kojim je dopisom Oblasnom komitetu KPH za Sjevernu Hrvatsku dostavio partijske karakteristike, da ih ovaj pošalje u jedinice u koje su upućeni članovi KP i SKOJ-a.

Time je prestalo i svako daljnje djelovanje Komande područja. Nakon oslobođenja formirana je Komanda područja Varaždin sa sjedištem u Varaždinu, koja je preuzela teritorij dotadašnjeg Kalničkog i Zagorskog područja.

Osnivanje Zagorske brigade i njene prve borbe

Uspješne akcije 32. divizije, 1. Moslavačke brigade i jedinica zapadne grupe odreda u ožujku i travnju 1944. godine pozitivno su se odrazile na dalji razvitak narodnooslobodilačke borbe na području Zagorja. Svakodnevno su dolazile nove grupe boraca, od kojih su neke zadržavane u odredima, dok su druge upućivane u 32. diviziju radi popune.

Tako je početkom svibnja 1944. godine Zagorski partizanski odred imao u svome sastavu tri bataljona i brojio 482 čovjeka; Zagrebački odred imao je dva bataljona i brojio 260 ljudi; Kalnički odred imao je tri bataljona i brojio 376 ljudi; Udarni bataljon zapadne grupe imao je 172 čovjeka, izviđački vod grupe odreda 16 ljudi, podoficirska škola štaba grupe odreda 21 čovjeka i štab grupe 52 čovjeka. Kao što se vidi, ukupno brojno stanje jedinica pod neposrednim rukovodstvom štaba zapadne grupe odreda iznosilo je 1.384 čovjeka.

UKAZOM
PRETSEDNIKA
FEDERATIVNE NARODNE REPUBLIKE JUGOSLAVIJE
JOSIPA BROZA TITA
BROJ 62 OD 25. septembra 1953 GODINE

ODLIKOVANA JE
Prva Zagorska udarna brigada
32 divizije

ORDENOM
ZASLUGE ZA NAROD I REDA

O ČEMU SE IZDAJE OVA POVELJA
KANCELARIJA ORDENA
U BEOGRADU 25. septembra 1953 GODINE

ŠEF KANCELARIJE ORDENA

ugbić

GRUPA BORACA ZA VRIJEME KRATKOTRAJNOG PREDAHA

S obzirom na povoljnu mobilizaciju novih boraca i stalno jačanje odreda, odlučeno je da se pristupi formiranju Prve zagorske brigade. Brigada je formirana 10. svibnja 1944. godine u selu G. Selnica, kotar Zlatar. U njen sastav ušao je udarni bataljon zapadne grupe odreda te drugi i treći bataljon Zagorskog partizanskog odreda. Ukupno je u brigadi bilo oko 500 boraca. Pri formiranju bili su prisutni Anka Berus, Božičević, članovi Oblasnog komiteta KPH za Zagrebačku oblast i komandant X korpusa Vlado Matetić.

Štab brigade sačinjavali su: v.d. komandanta Mato Škrljan, v.d. političkog komesara Đuro Srnec, zamjenik političkog komesara Drago Rafaj (Rok), načelnik štaba Stjepan Sutlar, obavještajni oficir Valent Katalenić i sanitetski oficir Vatroslav Mimica.

Formiranje brigade imalo je veliko političko i vojničko značenje na području Zagorja. I borci i stanovništvo Zagorja bili su ponosni što su i oni konačno formirali svoju Zagorsku brigadu.

Nakon formiranja Zagorske brigade, Zagorski partizanski odred ostaje s jednim bataljonom. Narednih nekoliko mjeseci, kada teritorij Hrvatskog zagorja napuste snage 10. korpusa i I Zagorske brigade, nastupit će vrlo teške okolnosti za djelovanje, dok se odred ponovo ne ojača formiranjem novih jedinica. Jezgro im je bio Prvi bataljon odreda.

Početkom svibnja 1944. godine, s obzirom na stalnu prijeteću opasnost koju mu je pričinjavalo prisustvo naših jačih snaga na području Hrvatskog zagorja, neprijatelj je svoja uporišta znatno ojačao i istovremeno osnovao neka nova. Od domaćih izdajnika počeo je formirati tzv. ustašku miliciju, koja je bila sastavljena od dobrih poznavalaca mjesnih prilika i terena. Od takvih narodnih izdajnika uspostavljena su, između ostalih, na sektoru kotara Zlatar uporišta u općinskim mjestima Maču i Mihovljanu od po 50 do 60 ustaša.

Štab 10. korpusa donio je odluku da se istovremeno likvidiraju ova dva uporišta sa Prvom zagorskom i Prvom moslavačkom brigadom.

SPOMENIK PALIM BORCIMA U GORNJOJ STUDICI

Napad je izvršen noću 13. svibnja uz prethodnu potpunu blokadu ovih neprijateljskih uporišta.

Prva Zagorska brigada, kojoj je ovo bila prva akcija po njenom formiranju, dobiva zadatak da likvidira neprijateljsko uporište Mihovljan koga je držalo 57 ustaša. Poslije 18 sati borbe brigada je likvidirala neprijatelja nakon što je minirala crkvu u koju su se zabunkerirale neprijateljske snage.

Bataljon Zagorskog partizanskog odreda nalazio se na vanjskom osiguranju od Lepoglave, držeći jake položaje na liniji: Veternica — Ranjeni Isus — Veternička Gora. Neprijateljske snage nepoznate jačine naišle su od Lepoglave do Novog Golubovca u cilju vanjske intervencije, ali se nisu usudile nastupati prema položajima bataljona.

Kada je 1. moslavačka brigada likvidirala neprijateljske posade u Mihovljanu i Maču, štab Zapadne grupe odreda dobio je zadatak da osigura sa brigadom Okružnu partijsku konferenciju Okružnog komiteta Krapina koja je održana 16, 17. i 18. svibnja 1944. godine u Trakošćanu.

Odlaskom štaba Zapadne grupe i Zagorske brigade na sektor Trakošćana, na području zlatarskog kotara ostala je 32. divizija i 1. moslavačka brigada. No, već 15. svibnja otpočeo je koncentričan napad ustaško-njemačkih snaga iz pravca Zeline, Krapine, Ivanca i Novog Marofa. Ukupno je u ovom napadu učestvovalo pet ustaških bojni sa 14 tanketa i oko 800 Nijemaca koji su prebačeni iz Slovenije. 32. divizija i 1. moslavačka brigada su se u borbi povukle na Kalnik.

Zagrebački odred, koji se nalazio na području Beloslavca, bio je također zahvaćen ovom ofenzivom i vodio je oštre borbe kod Beloslavca, G. Peščene i Hrašćine Trgovišća s ustaškim snagama koje su prodirale iz Zeline. Jedan bataljon probio se iz okruženja Hrašćine Trgovišća i prebacio se na Zagrebačku goru, dok se drugi bataljon probio na Kalnik, gdje je opet u selu Kalnik i u Apatovcu vodio borbe. U svim ovim borbama odred je pokazao visoku borbenu svijest i čvrstinu, usprkos stalnom bombardiranju i mitraljiranju. U cilju sređivanja odreda, štab grupe naredio je bataljonu koji se prebacio na Zagrebačku goru da krene na Kalnik. Nakon kratkog vremena, poslije sređivanja, odred se vratio na Zagrebačku goru.

Za vrijeme ovog napada na 32. diviziju i 1. moslavačku brigadu, Kalnički odred nalazio se na području Kalnika, gdje je osiguravao obrađivanje zemljišta, bolnice i sprečavao upade neprijateljskih jedinica na oslobođeno područje Kalnika.

Zagorski partizanski odred nalazio se na području kotara Klanjec i nije zahvaćen ovom ofenzivom.

Po završenoj ofenzivi i povlačenju 32. divizije i 1. moslavačke brigade na Kalnik, ustaška vlast odmah je uspostavila svoja uporišta u D. Konjščini, Beloslavcu i Brezničkom Humu u cilju osiguranja popravka ceste Zagreb—Varaždin i mobiliziranja ljudstva za svoje jedinice.

Po završenoj konferenciji Okružnog komiteta KPH za okrug Krapina u Trakošćanu, štab grupe odreda sa Zagorskom brigadom krenuo je na sektor Pregrade da zajedno sa Zagorskim odredom izvodi akcije i mobilizira nove borce te da uspostavi vezu i suradnju sa Kozjanskim partizanskim odredom koji je djelovao preko rijeke Sutle.

Na ovom sektoru brigada je dobila zadatak da likvidira neprijateljsko uporište u Križu, no napad nije uspio. Pored toga brigadi je dat zadatak da prebaci jednu četu preko Sutle u Sloveniju. Četa se uspješno prebacila u Sloveniju i zaplijenila puno materijala. Kontakt sa Kozjanskim odredom nije uspostavljen. Pored vojničkih akcija na sektoru Pregrada održano je niz mitinga koji su bili redovno do-

BORCI ZAGORSKE BRIGADE

bro posjećivani i mobilizirani su novi borci. Stanovništvo ovog kraja oduševljeno je primalo partizane.

Da bi odbacio jedinice NOVJ sa tog sektora, ustaški režim je već 5. lipnja poduzeo napad na partizanske snage koje su se nalazile kod Tuheljskih Toplica, V. Horvatske i Desinića. U napadu je učestvovalo nekoliko ustaških bojni i dva bataljona Nijemaca koji su došli iz Slovenije, potpomognuti sa 9 tanketa. Zbog nadmoćnijih neprijateljskih snaga, velikog broja nenaoružanih boraca i nestašice municije, štab grupe odreda odlučio je da se sa Zagorskom brigadom prebaci na sektor G. i D. Jesenje, a odatle preko Golubovca i Zajezde na Kalnik. Po dolasku na sektor Golubovca, štab grupe sa Zagorskom brigadom bio je ponovno napadnut na Petrovoj gori od strane zlatarskih ustaša. Ovaj napad je protujurišem odbijen, a ustaše su se u paničnom bijegu vratili u Zlutar.

Po odlasku štaba grupe i Zagorske brigade na sektoru Klanjec i Pregrada ostao je Zagorski odred s jednom četom sa zadatkom da krstari u donjem dijelu Zagorja, da mobilizira nove borce, da održava vezu sa Slovencima i da pomaže drugovima u kotaru Klanjec na održavanju kanala za prebacivanje novih boraca iz Zagreba u odred.

U međuvremenu reakcionarna struja HSS-a u suradnji s ustašama otpočela je odmah po odlasku jedinica NOVJ sa sektora, da na sektoru općine Pregrada, Đurmanec, Krapina i Radoboja organizira vojne bjegunce u miliciju sa zadatkom da napadaju partizanske kurire i terenske radnike i da sprečavaju odlaženje u partizane.

Po povratku bataljona Zagorskog odreda koji je otpratio ranjenike na Kalnik, spriječeno je daljnje organiziranje milicije pod rukovodstvom popa Vukina, a već formirane grupe su razbijene i pohvatane.

Zagrebački odred u to vrijeme s jednim bataljonom nalazio se na sektoru Zeline, a sa drugim na sektoru Stubice gdje je svakodnevno vodio borbe s milicijom koja se i na operativnom području tog odreda počela organizirati uz punu podršku ustaša koji su u selu Crkvena Ves poklali 6 ljudi, među njima i djecu. Uspješnim vojnim i političkim djelovanjem razbijena je i ova milicija, koju su naši borci nazivali »škrljokaši«.

Kalnički odred, za vrijeme dok se štab grupe nalazio na području Pregrade, kontrolirao je oslobođeni teritorij Kalnika. Početkom lipnja uputio je dva bataljona u sastav 32. divizije radi popune. Odred je ostao s jednim bataljonom radi kontroliranja područja na Kalniku i mobiliziranja novih boraca.

Početkom lipnja dolazi do promjene u štabu grupe odreda. Dotadašnji komandant potpukovnik Rade Bulat postavljen je za komandanta 32. divizije. Tek početkom srpnja postavljen je za komandanta major Stjepan Kučiš, do tada na dužnosti šefa operativnog odsjeka X korpusa.

Štab zapadne grupe sa Zagorskom brigadom i nenaoružanim ljudstvom došao je 18. lipnja 1944. godine na sektor Kalnika. Odmah je udarni bataljon brigade s nenaoružanim ljudstvom upućen u Moslavinu da bi po svom povratku donio oružje i municiju. Nekoliko dana kasnije brigada se prebacila na Bilo-goru iako za to nije bilo posebnih razloga.

Kalnički partizanski odred po naređenju štaba grupe formirao je drugi bataljon u koji je ušla Križevačka četa i udarna grupa G. Rijeke. Nakon toga jedan bataljon je ostao na području Kalničkog gorja, a drugi na području kotara Križevci.

U sklopu ofenzivnih operacija koje su bile predviđene na području Kalnika i Zagorja u cilju ponovnog oslobođenja Ludbrega i Novog Marofa od strane 32. i 28. divizije, Zagorska brigada i Kalnički odred iz sastava zapadne grupe odreda vodili su, naročito u vremenu od 2. do 7. srpnja, oštre i teške borbe s daleko nadmoćnijim ustaškim snagama na položajima Višegrad i Medved kod sela Leskovca kao i na položajima sela Apatovca prilikom osiguranja napada na Novi Marof. Uoči napada na Ludbreg 28. divizija u suradnji sa Zagorskom brigadom razbila je 2. lipnja jednu jedinicu PTS-a, 1. kombiniranu bojnu i topništvo kod sela Prkosa, kad su nadirali preko Apatovca u pravcu Rasinje.

Poslije ovih borbi, odnosno poslije neuspješnog napada na Ludbreg, 6/7. srpnja, s obzirom na dobivene podatke o jačoj koncentraciji ustaških snaga u Koprivnici, Križevcima i Bjelovaru, štab korpusa je naredio da se 32. i 28. divizija te Zagorska brigada povuku na Bilo-goru na područje G. Križa, Sredica i Topolovca. Zagorskoj brigadi je naređeno da se operativno potčini štabu 32. divizije, a štabu grupe odreda da se prebaci na područje Zagorja. Na području Kalničkog gorja ostao je samo Kalnički partizanski odred.

Nakon prebacivanja 32. divizije sa Zagorskom brigadom na Bilo-goru, ustaške snage su ponovno otpočele napad. U ovom napadu učestvovalo je oko 4—5.000 ustaša i Nijemaca. Naročito teške borbe vođene su na položajima Širokog Sela, G. Križa, Sredice, Tvrde Rijeke i Topolovca gdje je 32. divizija sa Zagorskom brigadom bila okružena. Nakon proboja iz okruženja naređeno je 32. diviziji da se zajedno sa Zagorskom brigadom povuče u Šandrovec, a odatle u Bulinac. U Bulincu divizija je ponovno bila napadnuta, ali je napad odbijen. Po naređenju korpusa Zagorska brigada krenula je 19. srpnja 1944. godine iz Bulinca u Draganac kod Čazme gdje je

ostala neposredno pod rukovodstvom korpusa do kraja mjeseca srpnja kada se ponovno vraća u sastav Zapadne grupe.

U to vrijeme dolazi do promjena u štabu Zagorske brigade. Za komandanta je postavljen Vladimir Kobal do tada v.d. komandanta 1. brigade 32. divizije, a za politkomesara Ivica Gretić do tada pomoćnik komesara udarne brigade »Braća Radić«.

Zajedničke borbe sa slovenskim partizanima

U studenom 1943. godine, kada je na području bivše ljubljanske pokrajine njemačka ofenziva poprimila sve veće razmjere, Okružni komitet Krapina poslao je Štabu II operativne zone Hrvatske pismo u kojem izvještava da je Kozjanski bataljon na Bohorju i da se želi približiti Sutli. Štab Kozjanskog bataljona je molio štab II operativne zone i Kalničkog odreda, preko Okružnog komiteta Krapina, da pošalju Slovence iz jedinica Kalničkog odreda u Kozjanski bataljon, kako bi ovaj brojno ojačao. Krajem studenog 1943. godine Štab II operativne zone poslao je pismo Štabu VII slovenskog korpusa u kojem se između ostalog kaže: »Konačno se našem Zagorskom odredu uspjelo tješnje povezati s odredom koji se zadržava na Sutli. Veseli nas daje nakon dvogodišnjeg ratovanja došlo do suradnje na tom dijelu naše domovine. Uvjereni smo da će suradnja između slovenskih i hrvatskih jedinica još više ojačati. Čujemo da se borite s velikim teškoćama, jer je njemački okupator pokušavao svim silama pokoriti vaš narod, osigurati ceste i željeznice za svoju vojsku, otpočeo ofenzivama na vaše teritorije, što je za njega završilo porazno.

Od druga Janeza Rožmana, kojeg je poslao šef T.V. stanica za sjevernu Sloveniju da bi uspostavio vezu s našim Zagorskim odredom, dobili smo obavijest o razmjeni na području Kozjanskog odreda, te smo zaključili da pošaljemo 20 drugova Slovenaca koji su bili u našim jedinicama, a koji su sposobni da budu politički i vojni rukovodioci. Zajedno s njima šaljemo dva puškomitraljeza, da popunimo borbenu moć odreda.«

Po naređenju Štaba zone, Štab Zagorskog odreda poslao je svoj prvi bataljon vođen komandantom Ivicom Družincem i komesarom Milanom Sepetavcem na područje Pregrade—Klanjca. S njima je išao i operativni oficir Odreda Nino Cikojević. S Prvim bataljonom je krenula i skupina slovenskih boraca, koju su kod Kumrovca preuzeli predstavnici Okružnog komiteta Krapina i Kotarskog komiteta Klanjec, te je prebacili preko Sutle u Kozjanski bataljon.

Prvi bataljon Zagorskog odreda, nakon teških, naprijed opisanih borbi, vratio se iz Slovenije 24. prosinca iz sela Lukavca preko Klanjca prema Desiniću, dakle natrag u Zagorje.

Pokrajinski komitet KP Slovenije za Štajersku poslao je 1. siječnja 1944. pismo Okružnom komitetu KPH Krapina u kojem kaže: »Prema podacima koje smo primili od Kozjanskog Okružnog komiteta Slovenije postoji mogućnost suradnje i koordinacije jedinica Narodnooslobodilačke vojske koje operiraju na području Kozjanskog okružja, a osim toga se nalazi u vašim jedinicama veći broj Slovenaca koji bi bili spremni da prijeđu u sastav naših jedinica.

U interesu Narodnooslobodilačke borbe je da se sva ta pitanja što povoljnije i što prije riješe, a osim toga da tom prilikom izmijenimo iskustva u radu na organiziranju terena, pa predložimo da nam vi date prijedlog na koji način i gdje bismo se sastali da riješimo sva ta pitanja. U najkraćem vremenu doći će jedan član IV operativne zone Narodnooslobodilačke vojske i partizanskih odreda Slovenije u jedinice Kozjanskog okružja i bilo bi dobro, da upozorite Štab Kalničkog odreda da omogući sastanak s tim našim vojnim funkcionerima u rješavanju i koordiniranju svih vojnih pitanja.«

Glavni štab narodnooslobodilačke vojske Slovenije odredio je da u pomoć Štajerskoj krene 14. slovenska divizija koja se u selu Rasinji povezala sa Štabom 10. korpusa Hrvatske. Tom prilikom dogovorena je suradnja između 14. divizije i hrvatskih jedinica na njihovom putu preko Hrvatskog zagorja. Za pomoć Štabu divizije korpusni štab je dao komandanta zapadne skupine odreda Radu Bulata i sekretara Okružnog komiteta KPH Krapina Ivicu Gretića. Divizija je morala održati vezu s 10. korpusom i zato što se pokvarila radio-stanica pomoću koje su bili povezani s Glavnim štabom Slovenije. Veza je održavana radio-stanicom 10. korpusa. Kako se 14. divizija kretala sve bliže Zagorju, Oblasni komitet Komunističke partije Hrvatske za zagrebačku oblast poslao je pismo Okružnom komitetu KPH Krapina 22. siječnja 1944. godine, slijedećeg sadržaja:

»Preko našeg okruga prolazit će 14. slovenska divizija. Ona će se sigurno i koji dan zadržati na vašem terenu. Molimo vas da pružite svaku pomoć koja će biti potrebna bratskim slovenskim jedinicama koju će ona trebati. Isto iskoristite prolaz te divizije kroz vaš okrug, popularizirajte to kod naroda kako bi se što više učvrstilo jedinstvo između našeg i slovenskog naroda, a i kako bi drugovi Slovenci odnijeli što ljepšu sliku iz naših krajeva. Mi vjerujemo da će vam prolaz Slovenske divizije, ako ga pravilno iskoristite, mnogo doprinijeti kod oružanog ustanka u vašem kraju. Na putu 14. divizije kroz Hrvatsko zagorje, Štab divizije je ostavio arhiv u sjedište Okružnog komiteta KPH Krapina, kako bi ga drugovi iz komiteta pohranili, sve dok divizija po dolasku u Štajersku ne utvrdi svoju bazu.«

Slovenska 14. divizija stupila je na tlo Zagorja 30. siječnja 1944. godine. Komandant divizije bio je Jože Klajušik Vasja, a komesar Stane Debovičnik Kot, koji je poginuo 1944. godine. Da bi ostvarila zadatak Glavnog štaba Slovenije da s prostora Suhe Krajine prijeđe rijeku Savu i proдре kroz Hrvatsko zagorje u Štajersku, divizija je morala prijeći ogromni zaobilazni put. U Zagorju se divizija zadržala šest dana, nailazeći na oduševljenje naroda. Put divizije kroz Zagorje pretvorio se u manifestaciju bratske ljubavi. Narod je slovenske partizane svuda srdačno dočekivao, primao i pomagao koliko je najviše mogao. U Desiniću su ostali na odmoru dva dana. Predsjednik NOO-a je bio tada Franjo Miklenić, a tajnik Ivan Ban.

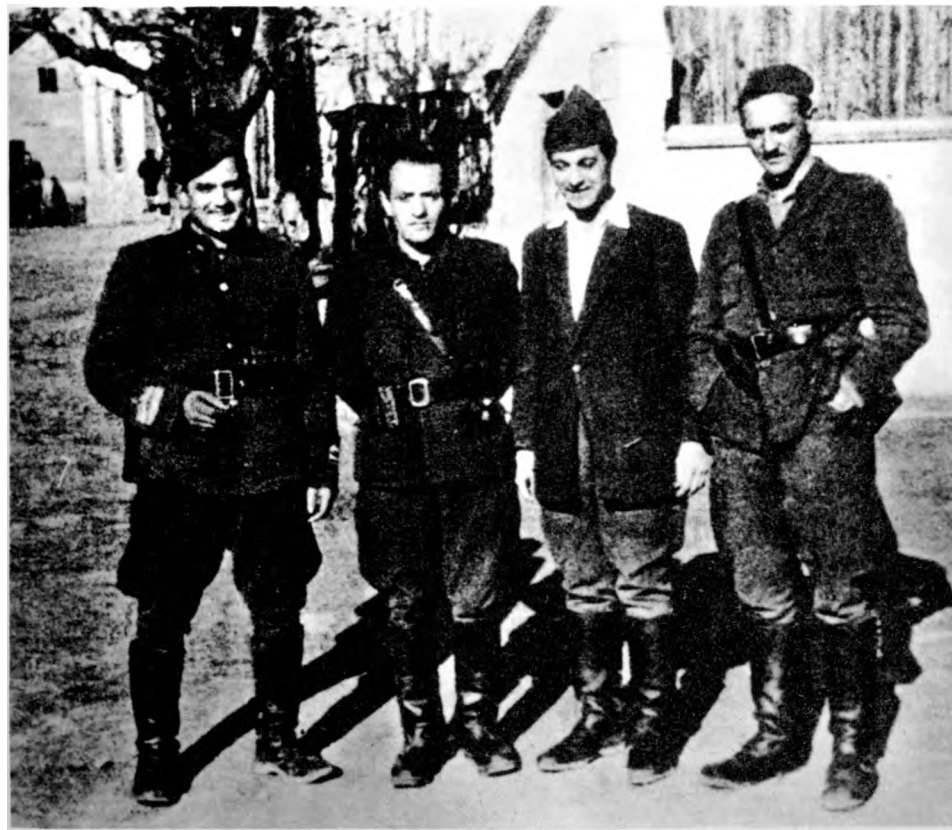
Narodnooslobodilački odbori su ih svuda dočekivali raširenih ruku, obilno su ih hranili, davali im vodiče, izgradili most preko Sutle, most preko kojega su prešli vojnici i sve naoružanje, topovi, minobacači i 140 konja. Divizija je probila žicu i razminirala granicu, a mjesne terenske organizacije napravile su most. Granicu su prešli 6. veljače 1944. godine mirno i bez ikakve pucnjave.

Početkom ožujka 1944. godine uspostavljen je još jedan kanal kojim su surađivale slovenske i hrvatske jedinice. Tu vezu uspostavili su Okružni komitet KP Slovenije — Ptuj i Okružni komitet KPH Krapina. Ptujski komitet je odlučio poslati slovenske omladince u hrvatske jedinice. Započeli su i dogovori obaju komiteta o zajedničkim akcijama, mobilizaciji u Ptuj i okolici. Konkretni oblici suradnje počeli

su istom u svibnju 1944. godine. Tako je Okružni komitet za Ptuj poslao na sjednicu Okružnog komiteta Krapina, koja se održavala 18. svibnja 1944. godine, svog predstavnika Milka Goluba Joška, kako bi se neposredno dogovorili o narednoj suradnji. Nakon toga, na sastanak sa drugovima iz Zagorja, koji se održavao u Sv. Barbari u Halozama, došli su Zvonko Segedin, sekretar Okružnog komiteta Ptuj i član komiteta Tone Belšak. Na sastanku je bilo dogovoreno na koji način će se ptujske omladince slati u hrvatske partizanske jedinice. Komiteti ptujskog i krapinskog područja imali su međusobno vezu preko karaule slovenskih partizana koja je bila smještena na području Višnjice, Trakoščana i Gornje Voče. Ta karaula je kao glavni zadatak imala primati ljude iz ptujskog terena, te ih otpremati u Zagorsku brigadu u Hrvatskoj. Osim toga, tom vezom je ptujsko partijsko rukovodstvo slalo tehnički i drugi materijal za krapinsku tiskaru.

S obzirom daje ptujski komitet ukinut u rujnu, Okružni komitet KP Slovenije, Maribor je uspostavio kurirsku vezu sa Kotarskim komitetom KPH Ivanec, a o tome je bio obaviješten Okružni komitet KPH Krapina. Veza između Okružnog

ZAGORSKI I SLOVENSKI PARTIZANI 1944. GODINE

komiteta Krapina i Okružnog komiteta Šmarje bila je poremećena, jer je u srpnju bio zarobljen od ustaša kurir Kozjanskog bataljona. U studenom 1944. veza je ponovo uspostavljena između Okružnog komiteta brežičkog i kozjanskog područja i OK KPH Krapina.

I dalje su slijedile zajedničke akcije. Tako štab Zapadne grupe odreda 17. travnja 1944. godine izvještava X. korpus, između ostalog, slijedeće:

»Od 1—6. IV 1944. g. naš udarni bataljon pravi zasjede i uništava komunikacije. Četa Kozjanskog bataljona P.O. Slovenije 3. IV 1944. g. priključila se I. udarnom bataljonu. Ova četa bila je prisiljena da prijeđe rijeku Sutlu pod pritiskom njemačkih snaga koje su izvodile ofenzivu na sektoru Kozje.« U vezi s tim sve je više dolazila do izražaja borbeno djelatnost Zagorske brigade.

U izvještaju Zagorske brigade, 9. lipnja 1944, Štabu Zapadne grupe kaže se slijedeće:

»2. VI 1944. g. brigada je izvršila pokret, i to: Drugi bataljon je krenuo u Brezje, gdje je istog dana održan miting, a jedna četa tog bataljona bila je u akciji preko granice u Njemačkoj, gdje je zaplijenila veću količinu kože i donova. Isti bataljon prešao je u selo Loka, gdje je s jednom četom bio u zasjedi na cesti Podčetrtrek—Sodna Vas.

U toj akciji zarobljeni su: dva neprijateljska vojnika s ratnom opremom, jedan bicikl, spaljen je jedan kamion, potučeno je 8 neprijateljskih vojnika, a 9 je ranjeno. Vlastitih gubitaka nije bilo.

Nakon izvršene akcije, isti bataljon smjestio se u Kumrovcu, gdje je održan miting.«

Sistematska kontrola gornjeg Zagorja, prisne veze s partizanima u Sloveniji, ostvarivanje parole bratstva i jedinstva na cijeloj graničnoj liniji prema Sloveniji rezultiralo je većom političkom širinom i vojnom pripravnošću u teškoj ratnoj jeseni 1944. godine.

Ponesena velikom pobjedom nad ustašama i gestapovcima u Gornjem Jesenju, Zagorska brigada je u tijesnoj suradnji sa Zagorskim i Zagrebačkim partizanskim odredom i u suradnji sa OK KPH Krapina i Povjerenstvom CK KPH za sjevernu Hrvatsku krenula u političke i vojne akcije na području gornjeg Zagorja. Cilj tih akcija je bio upoznavanje naroda s najnovijim dostignućima i uspjesima NOB-a i s perspektivom općenarodne revolucionarne borbe i poslijeratnog ustrojstva zemlje, zatim razbijanje svih organizacija koje su još bile u službi fašističkog okupatora i njegovih domaćih slugu ustaša, razaranje neprijateljskog prometa koji vodi prema Trećem Reichu, jer su te prometnice zbog opće razvojne situacije na jugoslavenskom ratištu 1944. godine dobivale sve veći strateški značaj.

Da bi zahvatila šire područje, brigada je cijeli kolovoz i rujan djelovala rastresito po bataljonima. Prvi udarni bataljon Zagorske brigade krenuo je zajedno s komesarom Brigade Ivicom Gretićem i komandantom bataljona Stjepanom Krkačem na zapad prema Sutli.

Dolazak bataljona na rijeku Sutlu bio je novi prilog bratimljenju s borcima NOV-a u Sloveniji koja je bila pod strogom kontrolom njemačkih snaga.

← SPOMENIK BORCIMA KOD TRI KRALJA GDJE JE POGINUO NARODNI HEROJ JANKO JUTRIŠA

Bataljon uspostavlja veze s Kozjanskim odredom, prolazi Sutlu i izvodi na teritoriju Slovenije više akcija. U zasjedi kod Brežica, koja je postavljena fašističkoj kaznenoj ekspediciji, oteto je 10 kola plijena opljačkanog u slovenskim selima. Sve opljačkane stvari vraćene su seljacima. To je još više podiglo borbeno raspoloženje naroda.

Udarni bataljon je zajedno s Kozjanskim odredom učestvovao u napadu na žandare u Podsredi, 28. kolovoza. U četverosatnoj borbi Zagorci i Kozjanci su bratski, rame uz rame, izveli tri juriša na utvrđenu zgradu iz koje su žandari pružali ogorčeni otpor. To se ponovilo i prilikom napada na jaku gestapovsku posadu u Slovenskom Leskovcu. Vojnog uspjeha istina nije mnogo bilo, jer ni udarni bataljon ni borci Kozjanskog odreda nisu imali odgovarajuće oružje za razaranje neprijateljskih utvrđenja.

Ali je ostalo nešto mnogo više od jedne dobivene bitke — bratstvo, uzajamno povjerenje, spremnost na međusobnu pomoć, čvrstina jedinstva borbe jugoslaven-skih naroda. I tu se, na rijeci Sutli, stvaralo veliko bratimljenje hrvatskih i slovenskih partizana, bratska veza i suradnja u zajedničkoj borbi.

Nakon oslobođenja Beograda i uspostavljanja sremskog fronta, njemačke i ustaške jedinice počele su se okupljati na području između Save i Drave. S obzirom da su na tom području bile koncentrirane velike neprijateljske snage, sudjelovanje narodnooslobodilačkih snaga Hrvatskog zagorja i Štajerske je slabilo, pa je Okružni komitet KPH Krapina povodom toga obavijestio Komitet Kozja i Maribora. U Hrvatskom zagorju kao i u Sloveniji bila je posebno teška situacija, jer su se neprijateljske snage povlačile upravo preko tog teritorija.

Takva situacija prisilila je partijsko rukovodstvo u Zagorju da većinu kadrova pošalje na sigurnije područje. Samo je mali dio kadrova ostao i morao je djelovati strogo ilegalno. Okružni komitet KPH Krapina, kojem su tada bili na čelu Marko Mrkoci i Josip Kolar, imao je veliku pomoć u djelovanju i manevriranju Zagorskog odreda.

Ti teški uvjeti pod kojima je djelovao Okružni komitet KPH Krapina utjecali su na još veću povezanost sa drugovima iz Slovenije. Kod oslobađanja sjevernih predjela Slovenije sudjelovali su dijelovi Zagorskog i Kozjanskog odreda koji su se od aprila 1945. godine probijali preko Hrvatskog zagorja u Prekomurje radi formiranja prekomurske brigade.

U Zagorju neprijatelj nema mira ni jednog trenutka

Kad su se snage prve Zagorske brigade povukle iz Mihovljana, poslije potpune likvidacije uporišta, neprijateljske snage iz pravca Krapine i Začretja ponovo su ondje upale, nakon čega je uslijedio nalet aviona iz Zagreba. Avioni su brzo otkrili partizanske položaje na Veterničkoj Gori te ih bombardirali i mitraljirali u tri navrata sa po devet »štuka« aparata, nanijevši bataljonu velike gubitke u mrtvima i ranjenima.

Bataljon se povukao u pravcu sela Gornje Jesenje od kuda je odmah naredne noći krenuo sa grupom od oko 15 ranjenika koje je trebalo predati korpusnoj pokretnoj bolnici koja se tada nalazila u okolici sela Zajezde na podnožju Ivančice.

Međutim, ovaj put i ta ohrabrujuća činjenica o blizini bolnice, nije olakšala situaciju, jer se bolnica ondje više nije nalazila. Odlučeno je da treba brzo prijeći preko Lobora i podno sela Završja krenuti prema Belcu, te uspostaviti vezu s bolnicom i predati joj ranjenike. Ubrzo je, međutim, došlo do sukoba s neprijateljem.

Štab bataljona brzo donosi jedinu pravilnu odluku u toj situaciji, da se spasi ranjene drugove nošenjem u pravcu Ivančice. Svima je tog momenta bila prva briga spasiti ranjene drugove. Ali našavši se sada u šumi sa 16 ranjenih i nedovoljnim brojem nosila, a o prevoženju dalje nije bilo ni govora, trebalo je od pruća napraviti nosila i tako prijeći veoma težak put duž čitave Ivančice. Budući da se u pravcu Kalnika vodila žestoka borba, s ranjenicima se nije moglo dalje. Trebalo se s njima vratiti natrag u pravcu Maceljske gore i kako se to obično dešavalo na ovom terenu, s njima u bunkere u konspiraciju.

Kolona je odmah krenula natrag imajući pred sobom put koji je bio poznat svakom borcu, put duž čitave Ivančice, ali sa vrlo nejasnim perspektivama i ishodom. Svima je bilo jasno da treba žuriti. Napor su snosili svi podjednako. Kada se u pola noći stiglo u selo Stari Golubovec, tu se brzo saznalo da je situacija vrlo kritična i tako reći bezizlazna. Sa svih strana čuli su se pucnji i vidjelo osvjetljavanje

SPOMENIK ŽRTVAMA FAŠIZMA U SELU TRSTENIKU

terena raketama na položajima ustaša i Nijemaca. U zoru idućeg dana kolona se našla u neposrednoj blizini Lepoglave. U momentu kada se udaljila neprijateljska patrola, koja je svakog sata prolazila cestom, kolona se uspješno prebacila na drugu stranu puta i produžila kretanje u pravcu sela Gornje Jesenje.

Kada je 16. V, poslije dva dana teških napora u borbi za ranjenike bez trunke hrane i odmora, kolona prolazila kroz selo Gornje Jesenje preko Brda noseći tada već oko 20 ranjenih i iznemoglih drugova, kroz izmučenu i izglednjelu kolonu prolomila se pjesma: »Po šumama i gorama naše zemlje ponosne«.

Seljacima su sa suznim očima promatrali ove izmučene ljudske prilike, one iste koje su prije dva dana ispratili. I zaista takva je vojska pobjeđivala. Tako puno ljudskog i nesebičnog u tim mladićima — dobrovoljcima i jeste bio zalag visokog morala i nepobjedivosti snaga NOVJ.

Ova epopeja sa ranjenicima samo je jedan mali prikaz kakve teškoće su partizanske jedinice proživljavale na ovom terenu toliko udaljenom od donekle sigurnijeg mjesta za sklanjanje i njegu ranjenih drugova. Pa ipak, borba za ranjenike zauzima posebno mjesto u borbama, životu i aktivnosti Zagorskog partizanskog odreda na ovom specifičnom teritoriju.

Poslije vrlo žive aktivnosti u proljeće 1944. godine, kada je zbog prisustva jakih snaga na teritoriju Zagorja inicijativa bila u rukama snaga NOVJ, poslije vođenja svakodnevnih borbi s jakim snagama koje je neprijatelj dovlačio s ostalih područja sjeverne Hrvatske, partizanske snage znatno su se iscrpile. Nakon odstupanja snaga 10. korpusa iz Zagorskog bazena, neprijateljska uporišta su znatno ojačana, a osnovana su i neka nova, što je Zagorskom partizanskom odreda pričinjavalo velike teškoće u vezi s održavanjem i djelovanjem na tom terenu.

Pored toga neprijatelj je otpočeo s jakim terorom, koristeći se i svim mogućim propagandnim sredstvima, između ostalog i tzv. »Pavelićevom amnestijom«, što je kod naroda stvorilo dosta straha i panike. Osim toga, neki kolebljivi elementi i dezerteri javljali su se u uporište, pokazavši se kasnije u neprijateljskim formacijama na terenu, što je neprijateljsku propagandu činilo efikasnijom.

No ponovnim dolaskom Zagorske brigade u Zagorje, pojačanom aktivnošću Zagorskog partizanskog odreda i partijsko-političkih organizacija na terenu, narod se brzo uvjerio u pravu istinu i svu apsurdnost neprijateljskih glasina, te je čitava ova hajka neprijateljske propagande vrlo brzo poprimila suprotan efekt, što je između ostalog dovelo do slabljenja neprijateljskih uporišta. Neprijateljski vojnici su u grupama tražili vezu za odlazak u partizane, dok su neki bježali svojim kućama.

Poslije neuspješnog napada na Ludbreg štab grupe odreda prebacio se sa Kalnika na Zagrebačku goru, gdje je odmah došao u kontakt sa štabom Zagrebačkog odreda. Na osnovi analiziranja situacije na tom području i mogućnosti mobilizacije novih boraca, a posebno mogućnosti prebacivanja novih boraca neposredno iz Zagreba, preko uspostavljenih kanala, štab grupe je pristupio formiranju omladinskog bataljona kao jezgre za formiranje nove Zagorske brigade.

Odluka o formiranju Omladinskog bataljona donesena je na zajedničkom sastanku OK KPH i OK SKOJ-a Zagreb, u svibnju 1944. Osnova formiranja bataljona bio je omladinski vod s područja Pušće od 20 boraca sa vodnikom Rudom Mikuljanom i delegatom Antunom Štipkom. U Jakovlju i Bistranskom Oborovu pridružila se vođu tamošnja omladina i nešto omladine iz Zagreba.

Formiranje omladinskog bataljona izvršeno je 13. srpnja 1944. godine u šumici iznad sela Jakovlja. Bataljon je imao u svom sastavu dvije čete i brojio 150 boraca. Formiranju bataljona prisustvovao je pored komandanta i komesara grupe

odreda i drug Ivan Božičević. Za komandanta bataljona postavljen je Vlado Pozaić, za politkomesara Dragutin Birač (Gavran), a za zamjenika politkomesara Ivan Poturica. Bataljon je bio isključivo sastavljen od omladinaca iz Jakovlja, Pušće, Oborova, Brdovca, Kustošije i Zagreba. Formiranje omladinskog bataljona snažno je odjeknulo među omladinom tog kraja. Nekoliko dana poslije formiranja bataljon je već brojio preko 200 boraca.

Od formiranja pa do ulaska u 3. brigadu Prve divizije KNOJ-a, bataljon je djelovao pod neposrednim rukovodstvom štaba grupe na području kotara Stubica i Zagreb. Odmah po formiranju bataljon je dobio zadatak da postavi zasjedu na samom ulazu u Podsused. Tom prilikom uništio je jedan kamion u kojem se nalazilo 45 ustaša koji su iz Zlatara išli na proslavu u Zagreb. Nakon ove akcije ustaše su za odmazdu povješali 36 talaca na istom mjestu gdje su uništeni ustaše. Pored ove, bataljon je izvršio i niz drugih uspješnih akcija i zarobio preko 50 neprijateljskih vojnika. Zbog hrabrosti i odlučnosti u uništavanju neprijateljskih vojnika i drugih raznih petokolonaša, bataljon je bio cijenjen i voljen u tom kraju. Odnos prema narodu bio je na zavidnoj visini. Za svoj bataljon narod je mobilizirao preko 150 omladinaca. Pored vojnih akcija bataljon je pomagao prebacivanje novih boraca iz Zagreba.

PARTIZANI U PETROVSKOM KOD KRAPINE 1944. GODINE

Krajem listopada 1944. godine, po naređenju štaba korpusa, omladinski bataljon je ušao u sastav III brigade Prve divizije KNOJ-a i djelovao je po četama na sektoru Kalnika, Ivančice, Bilogore i Moslavine sa zadatkom da hvata špijune, petokolonaše i druge okupatorske slugu.

Samo malo kasnije, u ustaničkom selu Pluska-Luka formiran je 5. kolovoza 1944. omladinski bataljon od oko 120 mladića i djevojaka iz svih kotara Zagorja. Za komandanta bataljona postavljen je Stjepan Rušković, a za komesara Vinko Brlek. Ova dvojica do tada su bili rukovodioci u Zagorskom partizanskom odredu, ali ne samo oni, već i čitav rukovodeći kadar, koji je došao na čelo omladinskog bataljona, bio je iz Zagorskog partizanskog odreda (komandiri čete, komesari čete, štab bataljona, vodnici i delegati). Svi ti drugovi postavljeni su tom naredbom komandanta Odreda, a do tog vremena bili su u sastavu Zagorskog partizanskog odreda. Time je formalno bio formiran Omladinski bataljon, iako se ne zna koji je bio po redu u Jugoslaviji između stotina i stotina bataljona formiranih u toku rata, ali on ima jedno posebno značenje.

OMLADINSKI BATALJON

Svi borci i rukovodioci u Omladinskom bataljonu bili su mladi od 25 godina, a većina njih je bila između 18 i 20 godina. Zato je taj Bataljon i proglašen Omladinskim bataljonom jer je on zaista to i bio, dakle bio je u pravom smislu riječi mlad, sastavljen isključivo od mladića i djevojaka iz Hrvatskog zagorja. Omladinski bataljon tako mlad, ali zreo i sposoban, učvršćivao se sam i vodio borbe s neprijateljem odmah, za nekoliko dana, na terenima oko Zaprešića, Brdovca, Pluske, Velikog Trgovišća, Strmca, Dubrave, Kraljevca, Kumrovca i ostalih mjesta.

Ovih nekoliko konkretnih akcija ilustrira borbe Omladinskog bataljona u Hrvatskom zagorju. Ovdje treba spomenuti da je Omladinski bataljon djelovao uz samu rijeku Sutlu, a Kozjanski partizanski odred je djelovao na slovenskoj strani rijeke Sotle. U početku 1945. godine, kada se Kozjanski odred trebao prebaciti preko Hrvatskog zagorja, Prigorja i Kalnika u Prekomurje, u dogovoru sa Štabom odreda određenje komesar Bataljona Vinko Brlek sjednom desetinom kao pratnja do Kalnika. Kozjanski odred je vanredno dobro bio naoružan i bio je spreman za svaku borbu iako je trebalo proći guste komunikacije, preko pruge i ceste Zaprešić—Varaždin, rijeku Krapinu, preko ceste Sesvete—Varaždin. Odred je na svom putu bez borbe uz pratnju stigao do Orešja ispod Zagrebačke gore gdje je vodio žestoku borbu i imao 8 poginulih. Osim toga Omladinski bataljon je od značajnijih bitaka vodio i bitku sa čerkezima u Maclju koji su bili daleko bolje naoružani i brojčano jači. Tu je poginuo komesar čete Kovačec Slavko iz Jasenja.

Evo nekoliko podataka iz ratnog dnevnika Omladinskog bataljona.

»Sredina lipnja 1944. g.

Formirana grupa od 17 boraca na teritoriju općina Luka (12) i Vel. Trgovišće (5). U prvoj polovici srpnja grupa narasla na 30 boraca. Tada na teritorijima kotara Klanjec, Krapina, Zlatar i Pregrada počinje široka akcija za Omladinski bataljon.

5. kolovoza 1944. g.

Formiranje Omladinski bataljon od 120 boraca sa teritorija rečenih kotareva. Komandni kadar postavljen je privremeno, a većina boraca je bez naoružanja.

26. kolovoza 1944. g.

Bataljonu se priključuje novih 120 boraca, a od toga veliki dio iz općina Brdovec, Zaprešić i Pušća. Toga dana izvršeno je konačno formiranje bataljona u selu Pluski. Bataljon se sastoji od 3 čete po 53 borca u koji broj su uračunate i komande četa. Ostalih sedamdesetak boraca upućeno je u I bataljon ZPOH-a i Zagorsku brigadu.

3.—4. rujna 1944. g.

Bataljon prihvaća borbu sa gestapovcima u Radakovu i ne dozvoljava im namjeravano spajanje sa ustašama u Strmcu. Nakon dva juriša I i II voda I čete, odbačeni sa svoga položaja i povlače se u uporište Kraljevec n/S. Istovremeno II četa vodi borbu sa ustašama na groblju Strmca i izvlači na sigurno druga Antuna Bibera »Teheka« — sekretara Oblasnog komiteta Zagreb.

Gestapovcima je postavljena zasjeda na području kod Trgovič—Zabok — 8.—10. rujna.

21. rujna 1944. g.

Naše jedinice vode borbu sa jakim neprijateljskim snagama na Petrovoj gori. bataljon ima zadatak da ne dozvoli neprijateljskim snagama iz Krapine odlazak na Petrovu goru u pomoć. Bataljon zaposjeda položaj u Radoboju, crkva Sv. Jakob pravac Strahinjčica. Unatoč stalnim napadima neprijatelja koji je potpomognut teškom minobacačkom vatrom po položaju bataljona, položaj je zadržan bez ikakvog pomjeranja od 9 sati ujutro do noći. Nakon povlačenja neprijatelja, koji je imao osam mrtvih i pet ranjenih, uveče istog dana, pismenom naredbom Štaba odreda, javno je pohvaljena I četa za hrabro držanje u toj borbi i istaknuta za primjer ostalim jedinicama Odreda.

Bataljon ima tri ranjena borca

Od 22. rujna do 5. listopada 1944. g.

Bataljon se kreće teritorijama Zagorja, održava mitinge i vrši mobilizaciju novih boraca, kojima se popunjavaju druge jedinice, prvenstveno ZPO i Zagorska brigada. Odaziv omladine je velik. Ovaj zadatak bataljon je vršio neprekidno od svog formiranja do oslobođenja sa velikim uspjehom.

6. listopada 1944. g.

Zasjeda i napad na gestapovce na cesti Zabok—Veliko Trgovišće. U kratkoj borbi poginulo 5 i zarobljeno 4 gestapovca. Zarobljen puškomitraljez, dva automata i šest pušaka. Bataljon nema gubitaka. Tučeni vatrom minobacača i topa iz Zaboka, borci se nakon akcije povlače pravcem Družilovec—Dubrovčan.

Početak prosinca 1944. g.

Napad na ustašku posadu i ustašku miliciju u Humu na Sutli. Napad je izvršen oko 3 sata ujutro. Ustaše i milicija su razbijeni. Poginulo ih je 12, od čega 2 oficira. Poginuo jedan borac i ranjen komesar II čete. Od tada do oslobođenja Hum na Sutli i Prišlin više nisu bili neprijateljska uporišta, a to je i bio glavni cilj napada bataljona.

Sredina listopada 1944. g.

Bataljon se nalazi na teritoriju Ivanca. Neprijatelj vrši ofenzivne akcije, pa se bataljon povlači u Podgoru i Ravnu goru. Ovdje prihvaća borbu sa Nijemcima, koji dolaze iz Slovenije radi sinhronizirane akcije sa ustašama iz Varaždina i Ivanca. Nijemci su odbijeni i bataljon zadržava svoj položaj bez gubitaka. Gubici neprijatelja nepoznati.

27. prosinac 1944. g.

I bataljon ZPO i Omladinski bataljon vode teške borbe sa ustašama i domobranima na sektoru Tuheljske Toplice — Tri Kralja — Tišljerov brijeg. Omladinski bataljon drži položaj Mrzlo polje—Bezovina—Police—Sv. Križ. U toj borbi zarobljena su tri teška mitraljeza, dva puškomitraljeza, oko 20 pušaka i veća količina metaka. Poginuo komandant I bataljona. Poginuo puškomitraljezac i njegov pomoćnik te dva borca i ranjena dva komandira čete svi iz Omladinskog bataljona. Neprijatelj je otjeran sa svoga položaja Tri Kralja, a ujedno je razbijeno uporište Tuheljske Toplice.

Borba u Orešju kod prebacivanja ranjenika u Moslavinu. Poginuo mitraljezac i pomoćnik. Na povratku borba kod Poganca.

Iz Moslavine, polovicom veljače vratilo se oko 60 probranih boraca i rukovodilaca u Zagorje, a ostatak je otišao u Zagorsku brigadu.

1945. godine Tri Kralja, druga polovica trećeg mjeseca borbe sa ustašama na Tišljerovom brijegu. Nakon tri juriša odbačeni ustaše. Poginuo operativni oficir bataljona.

Prebacivanje Kozjanskog odreda iz Slovenije (Šempeter) u Zagorje, borba sa Nijemcima cijeli dan. Kozjanski odred iscrpljen. Borba između Kumrovca i zagorskih sela.«

Bataljon je djelovao odvojeno od Zagorskog partizanskog odreda, ali i u sastavu Zagorskog partizanskog odreda.

Takva jedna borba među ostalima se vodila 27. prosinca 1944. godine u Tuheljskim Toplicama, u Tri Kralja, u Križecu i u Mrzlom Polju. Naš bataljon je dobio zadatak da drži kotu Mrzlo Polje prema Križecu, a napad je bio na Tri Kralja i Tuheljske Toplice. Neprijatelj je bio dosta jak, ali ne samo što je bio dosta jak nego je dobio i pojačanje iz Slovenije, i to Švabe, dakle one preko bodljikave žice Hitlerove s kojom je on omedio Hrvatsku i Sloveniju. Došli su topovi i tenkovi. S obzirom da smo mi omladinci držali Mrzlo Polje i Križec taj dan je tri puta neprijatelj jurišao i zauzimao tu kotu kod Križeca iznad Mrzlog Polja, odnosno Tuhelja. Tri puta smo mi omladinci osvajali taj položaj i konačno smo mi ostali na njemu. Borba je trajala čitav dan, i to vrlo jaka borba.

Međutim, konačnu pobjedu dobio je Zagorski partizanski odred. Tu je poginuo narodni heroj Jutriša Janko.

Omladinski bataljon je u svoje redove primio nekoliko dana ranije oko 150 zarobljenika raznih nacionalnosti: Grka, Čeha, Poljaka, Rusa i Talijana, a najviše je bilo Talijana koji su bježali iz njemačkog zarobljeništva i koji su bili bez oružja. To nije bilo samo tada, to je inače bilo stalno prisutno u Zagorju, jer je Zagorje bilo u neposrednoj blizini bodljikave žice njemačkog Reicha. Konačno, treba reći da je taj naš omladinski bataljon, kada se dobro uhodao i kada se u potpunosti osposobio za svaku frontalnu borbu, po naredbi Štaba X korpusa ušao u sastav Zagorske udarne brigade u Čazmi (Podgariću) te da se borio u sastavu Brigade koja se proslavila na Bubnju i ostalim mjestima.

Štab Zapadne grupe nije se samo zadržavao na području kotara Zeline, Stubice i Zagreba nego se prebacio i u donji dio Zagorja s jednim bataljonom Zagrebačkog odreda. Na tom sektoru stanovništvo je s oduševljenjem primilo partizane. Održano je niz veoma uspješnih mitinga i mobilizirano dosta novih boraca. S ovog područja krenuo je komesar grupe u štab Zagorskog odreda sa zadatkom da pomogne štabu odreda u vezi s političkim radom na razbijanju djelatnosti milicije i mobilizacije novih boraca, posebno na području kotara Klanjec, gdje su bili povoljni uvjeti za mobilizaciju, a štab grupe ponovno se prebacio na Zagrebačku goru, da se Zagrebački odred još više politički i vojnički učvrsti.

Poslije ofenzive na Zagorsku brigadu i Zagorski partizanski odred početkom lipnja, ove su se jedinice zadržale izvjesno vrijeme na sektoru krapinskog, zlatarskog i ivanečkog kotara, a u drugoj polovini tog mjeseca pomaknule su se prema Kalniku i Moslavini. Jedno vrijeme ostala je u Zagorju, baš u ovoj najkritičnijoj situaciji, samo jedna četa Zagorskog partizanskog odreda koja se kretala uglavnom po klanječkom kotaru u cilju održavanja veze sa Slovencima i popunjavanja novim borcima. Ova je četa vrlo brzo udvostručila svoje brojno stanje. Kasnije, nakon

SUSRET ZAGORSKIH PARTIZANA S CRVENOARMIJcima NA BILO GORI 1944. GODINE

dolaska ostalih snaga bataljona s kojima se spojila, za kratko vrijeme bataljon je toliko ojačao da je predstavljao snažnu borbenu jedinicu koja se u toku čitavog srpnja održala samostalno na teritoriju Hrvatskog zagorja sukobljavajući se vrlo često sa znatno nadmoćnijim neprijateljskim snagama.

Kada su se u srpnju vratile ostale snage bataljona sa Kalnika, bataljon je tada već popunjen novim borcima koje je mobilizirala prva četa u klanječkom kotaru. Djelovao je kao cjelina i njegova pojava na raznim sektorima Zagorja snažno je ulijevala povjerenje narodu koji je bio znatno demoraliziran odlaskom snaga NOVJ iz Zagorja te zastrašen ustaškim terorom i propagandom neprijatelja. Poslije nekoliko uspješnih akcija bataljona, njegovih stalnih pokreta i iznenadnih pojava kraj neprijateljskih uporišta, neprijatelj se nije više usudio upadati u sela u manjim grupama i stanje na terenu se znatno popravilo. Početkom kolovoza stvoreni su uvjeti za formiranje Drugog bataljona Zagorskog partizanskog odreda.

Međutim, na sektoru zlatarskog kotara neprijatelj je znatno ojačao svoja uporišta.

Aktivnost NOP-a na tom terenu ponovo je oživjela tek po povratku Zagorske brigade u Hrvatsko zagorje i po narastanju snaga Odreda koji je za kratko vrijeme opet u svom sastavu imao tri jaka bataljona.

Naime, u ovo vrijeme priliv novih boraca u Zagorski partizanski odred posebno, na području kotara Klanjec i Pregrada, bio je velik. Već je počeo snažno djelovati proglas maršala Tita o amnestiji i općoj mobilizaciji za popunu redova NOVJ. Pored uspješne mobilizacije u Zagorju, iz Zagreba su, preko Zagorja, u grupama dolazili novi borci i vojnici odbjegli iz neprijateljskih redova.

Zagorski partizanski odred slao je veći broj novih boraca za popunu Zagorske brigade i jedinica 32. divizije, no i pored toga on u rujnu mjesecu ima ponovo preko 600 boraca u tri svoja bataljona.

Najveći teret u aktivnosti Zagorskog partizanskog odreda u to vrijeme snosi njegov Prvi bataljon kao najiskusnija i najstarija borbena jedinica koja se u njemu nalazila od formiranja odreda, ali početkom mjeseca listopada i on ulazi u sastav Zagorske brigade, nakon njenog odlaska na sektor Kalnika i Prigorja.

Poslije formiranja Drugog bataljona Zagorskog partizanskog odreda u prvoj polovini kolovoza, štab odreda ostaje sa Drugim bataljonom u klanječkom kotaru prihvaćajući i dalje borce i pripremajući formiranje Trećeg omladinskog bataljona, a Prvi bataljon je krenuo prema Ivančici ususret Zagorskoj brigadi.

Kako tih dana stiže u Zagorje Zagorska brigada, koja je odmah po dolasku imala nekoliko žestokih okršaja s neprijateljem, ona svoje bataljone također upućuje pojedinačno u različitim pravcima. Zato se prisustvo snaga NOVJ odmah osjetilo po čitavom Zagorju. Aktivnost Odreda bila je u tijesnoj suradnji s jedinicama Brigade, a njegovi tek formirani bataljoni izvršili su nekoliko vrlo smjelih i uspješnih akcija kako na terenu tako i u napadima na neprijateljska uporišta.

POGREB PARTIZANSKIH BORACA 1944. GODINE U JESENJU

Nakon prelaska komunikacije Zagreb—Varaždin brigada je vodila borbe s ustaškim jedinicama kod sela Vrlci, Sambolici i Selnice, a potom kod Jesenja. Svi neprijateljski napadi su odbijeni i brigada se uspjela zadržati u Zagorju, što je imalo veliko političko i vojničko značenje u vezi s daljnjim razgaranjem oružane borbe na tom području.

Poslije uspješnih borbi kod Jesenja brigada se prebacila na sektor Trakošćana. Tu je naređeno štabu brigade da se udarni bataljon brigade zajedno sa politkomesarom brigade Ivicom Gretićem prebaci na područje kotara Pregrada i Klanjec sa zadatkom da u zajednici sa Zagorskim odredom likvidira miliciju, mobilizira nove borce, uspostavi vezu sa Kozjanskim odredom i da se poveže s komesarom grupe odreda koji se nalazio kod štaba Zagorskog odreda.

Nakon dolaska na područje kotara Klanjec i uspostavljanja veze sa Kozjanskim odredom, udarni bataljon brigade prebačen je u Sloveniju, o čemu je naprijed bilo riječi.

Nakon dolaska čitave brigade počeli su napadi ustaških jedinica. Borbe su vođene kod Tuheljskih Toplica i Petrovskog. Zbog ranjavanja većeg broja

POGREB POGINULOG BORCA

rukovodilaca brigada se povukla na Maceljsku goru, odakle je prebacivala ranjenike na Kalnik.

Nakon povratka, najprije Zagorskog odreda, a kasnije i brigade, mobilizacija u početku nije uspijevala. No, zahvaljujući uspješnim vojnim akcijama i pojačanom političkom radu kako samih jedinica tako i organizacije na terenu, ponovno se situacija popravila. Ponovno je počela uspješna mobilizacija, naročito od početka rujna, kada su sve jedinice NOVJ počele naglo jačati. Samo za prvih 14 dana rujna u jedinice NOVJ došlo je preko 700 novih boraca. Bilo je potrebno uložiti veliki trud da se jedinice vojnički i politički učvrste i da se zavede što čvršća disciplina. U vezi s naglim jačanjem jedinica štabu korpusa bilo je predloženo da se dozvoli formiranje dviju brigada, i to jedne na operativnom području Zagrebačkog, a druge na području Zagorskog odreda, a potom i Zagorske divizije.

Štab grupe odreda za čitavo ovo vrijeme nalazio se na sektoru Zagrebačke gore. Na osnovi naređenja Vrhovnog štaba za rušenje komunikacija od 17. kolovoza 1944. godine, štab korpusa poslao je štabu grupe odreda oko 3.000 kilograma eksploziva u pratnji jednog bataljona pod komandom pomoćnika načelnika štaba korpusa Milana Brunovića radi rušenja komunikacija Zagreb—Zidani Most i Zagreb—Krapina—Rogaška Slatina. Nakon dobivenog eksploziva temeljito su porušene komunikacije, uz osiguranje jedinica zapadne grupe odreda.

Potkraj kolovoza dolazi do promjene u štabu grupe odreda i u štabu Zagorske brigade. Za politkomesara grupe odreda postavljen je Ivica Gretić, do tada politički komesar 1. zagorske brigade. Dotadašnji politkomesar grupe odreda Stjepan Iveković premješten je na novu dužnost. Za v.d. komandanta Zagorske brigade postavljen je Valent Đuričić, a za političkog komesara brigade Ivica Kranželić.

U toku kolovoza i rujna aktivnost jedinica Zagorskog partizanskog odreda bila je sve zapaženija, naročito u pogledu napadnih akcija koje su se nizale i mahom završavale uspješno.

Jedna od ovih bila je i napad na neprijateljsko uporište Laduč koncem kolovoza 1944. godine. Mjesto Laduč leži na pruzi Zagreb—Brežice, a udaljeno je od Zagreba svega 24 km. S obzirom na važnost ove željezničke pruge, koja je bila često minirana i napadana, njemačka komanda iz Zagreba stacionirala je tu vod »Gestapoa« sa ciljem osiguranja pruge i izvođenja radova na njoj.

Po planu zadatak je izvršen vrlo velikom brzinom, zahvaljujući prije svega obilasku uporišta, pri čemu je bilo presudno uništenje puškomitraljeskog stražarskog osiguranja. Gestapovske snage, iako iznenadene, pružale su jak otpor, ali su brzo likvidirane.

Početkom rujna Zagorski odred nalazio se na području kotara Klanjec i Krapina, a Zagorska brigada sa štabom grupe odreda na području Maceljske gore i Brezove gore.

S ovog sektora ponovno je upućen udarni bataljon brigade u Sloveniju sa zadatkom da likvidira neprijateljsko uporište Leskovec, a treći bataljon brigade da likvidira Mirkovec. Napad na Leskovec nije uspio, a napad na Mirkovec je uspio. Poslije ovog prelaza u Sloveniju Nijemci su pojačali straže na granici i postavili bodljikavu žicu i mine, što je jako otežalo prebacivanje jedinica NOVJ u Sloveniju.

Zagorski partizanski odred izvršio je najprije napad na V. Trgovišće, a kasnije na Zabok.

Poslije uspjele akcije na Laduč, štab Odreda, nakon prikupljanja informacije o jačini i razmještanju neprijateljskih snaga u Velikom Trgovišću, na prijedlog Kotarskog komiteta KPH Klanjec, donio je odluku da se noću 9/10. IX napadne

ovo uporište sa Drugim bataljonom u cilju da se sa željezničke stanice izvuče plijen vojne opreme koji se tamo nalazio u nekoliko vagona.

Uporište je tada držalo oko 240—260 neprijateljskih vojnika pripadnika gestapovskih, ustaških, žandarmerijskih i domobranskih formacija. Svakako su to bile veoma jake snage. S obzirom na njihov razmještaj i utvrđenost položaja nije se moglo ni pomisliti na likvidaciju uporišta, jer je to zahtijevalo jake snage za napad, a još više za vanjsko osiguranje s obzirom na jaka okolna uporišta na relativno malom odstojanju. Zbog toga se akcija svodila na likvidaciju neprijatelja na željezničkoj stanici, gdje su bile slabije snage, i na izvlačenje plijena.

Akcija je izvedena velikom brzinom. Nakon uništenja posade na željezničkoj stanici, snage bataljona povukle su se sa plijenom prema polaznim bazama na području sela Strmec.

U to vrijeme štab odreda sa svojim drugim bataljonom i drugim bataljonom Zagorske brigade pripremio je napad na neprijateljsko uporište Zabok.

Napad na Zabok predstavljao je vrlo smjelu akciju sa dosta jakim snagama, koje su, s obzirom na položaj i snage neprijatelja u Zaboku te jaka susjedna uporišta, morale raditi po točno utvrđenom planu i vrlo brzo.

Napadnutom uporištu odmah su krenuli u pomoć ustaše iz Začretja i gestapovska jedinica iz Velikog Trgovišća. No, jedinice Odreda radile su brzo. Nakon izvršenog zadatka i pokupljenog plijena povlačile su se u istom pravcu, prema selu Bezavina.

Nakon ovih nekoliko uspješnih akcija na području donjeg Zagorja i nakon formiranja Trećeg omladinskog bataljona, Drugi bataljon odlazi na sektor pregradskog i krapinskog kotara, a Prvi bataljon prelazi u klanječki kotar. Umoran zbog čestih pokreta i skoro svakodnevnih sukoba s neprijateljem oko Krapine, bataljon se smjestio u selima Mrzlo Polje i Vižovlje radi kraćeg odmora, jer je na tom terenu, poslije nekoliko uspješnih napadnih akcija drugog bataljona, neprijatelj bio prikovan za svoja uporišta i rijetko je izlazio iz njih. Osim toga, u blizini se nalazio štab odreda s novoformiranim Trećim omladinskim bataljonom i još jedan bataljon s nekim dijelovima Zagorske brigade. No, neprijatelj, bijesan zbog nekoliko poraza u okolnim uporištima, uputio se nedjeljom rano ujutro, oko 25. IX iz Oroslavja u pravcu sela Velika Erpenja i Tuheljskih Toplica da nad seljacima iskali svoj bijes.

Bataljon je odmah izašao i posjeo visoke položaje iznad sela Družilovca i Bezavine, kuda se cestom kretala neprijateljska kolona sa grupom uhapšenih seljaka, oko 30 seljačkih kola napljačkanih živežnih namirnica i većeg broja stoke i svinja. Kolona se izdužila kroz selo Dubrovčan u pravcu Velikog Trgovišća. Neprijatelj, iznenađen našom prisutnošću, dao se u bijeg na sve strane. Kasnije se sudio i pružio je otpor. Iskoristivši gužvu i metež kod iznenađenog neprijatelja, seljaci su istog momenta okrenuli kola s otetom imovinom i dali se u bijeg.

Kada se bataljon, poslije uspješno završene borbe, povukao s položaja u selo Požarkovec, nastalo je pravo narodno veselje, seljaci iz udaljenih sela donijeli su borcima bogatu večeru, a mnogi, koji su bili spašeni iz ruku neprijatelja sa imovinom, grlili su i ljubili partizane — spasioce.

ZAGORSKI PARTIZANSKI ODRED U PREGRADI 1944. GOD. ----- »

ZAGREBAČKI ODRED U PRIGORJU 1944. GODINE

Neprijatelj je tako došao još jednom do saznanja da je ovaj narod sa svojom vojskom jedna jedinstvena familija i da on, tuđin — ne može nikada biti siguran i slobodan u kretanju i haraćenju po ovim pitomim selima, a da ga ne dočeka osvetnička ruka.

Djelatnost Zagrebačkog partizanskog odreda svodila se na postavljanje zasjeda, naročito na komunikaciji Zagreb—Zelina. Sa sektora Stubica otišli su u Njemačku ostaci jedne razbijene njemačke divizije sa Krima. Na njeno mjesto je došao brzi zdruk koji je završio obuku u Njemačkoj.

Kalnički odred nalazio se na području Kalničkog gorja. Prilikom napada na Križevce (9/10. rujna), odred se nalazio pod komandom 32. divizije i osiguravao je pristup iz pravca Ludbrega. Kad je završen napad na Križevce, jedan bataljon Kalničkog odreda, po naređenju štaba korpusa, upućen je u sastav 32. divizije. Odred je ostao s jednim bataljonom.

U toku rujna jedinice NOVJ, a naročito Zagorski i Zagrebački odred, mobilizirale su nove borce. S obzirom na uspješnu mobilizaciju, brojno stanje Zagorskog i Zagrebačkog odreda i Zagorske brigade znatno se popravilo. Brojno

stanje brigade popelo se na oko 800 boraca, a Zagorskog i Zagrebačkog odreda, svakog na oko 600 boraca. Jedinice u Zagorju, zauzete prihvatanjem novih boraca, nisu izvodile veće akcije, jer su sve akcije bile usmjerene na postavljanje zasjeda i na likvidiranje manjih uporišta kako bi se došlo do naoružanja koje je nedostajalo i da bi novo ljudstvo prošlo kroz manje okršaje. S obzirom na uspješno izvršenu mobilizaciju, štab grupe odlučio je da u Zagorskom i Zagrebačkom odredu formira treće bataljone, a u Zagorskoj brigadi četvrti bataljon. Kao prvenstveni zadatak postavljalo se uvođenje najčvršće discipline. Isto tako odlučeno je da brigada od sada djeluje kao cjelina, da se jelo kuha u kazanima i da se dijeli iz kazana.

Potkraj rujna dolazi također do promjene u štabu brigade. Za pomoćnika komesara brigade postavljen je Boris Majer, jer je dotadašnji pomoćnik komesara Drago Rafaj premješten na novu dužnost. Isto tako došlo je i do promjena u štabovima odreda. Za komandanta Zagorskog odreda postavljen je Ivica Družinec, za komandanta Zagrebačkog odreda Josip Podboj, a za pomoćnika politkomesara Vilim Firšt. Dotadašnji komandant Zagrebačkog odreda postavljen je za operativnog oficira štaba grupe odreda.

ZAGORSKI PARTIZANI U PETROVSKOM KOD KRAPINE 1944. GODINE

Potkraj rujna naređeno je štabu grupe odreda da se, zbog predstojeće ofanzive u Podravini, prebaci zajedno sa Zagorskom brigadom najkraćim putem na sektor G. Rijeka—Zaistovec.

Na svom putu brigada je 3. i 4. listopada bila napadnuta od ustaških jedinica na području Lobora, Huma i Sudovca, ali su svi napadi bili odbijeni.

Kad je došla na sektor Zaistovca i G. Rijeke, naređeno je brigadi da do daljnjeg naređenja sprečava i ometa neprijateljski promet asfaltnom cestom Zagreb—Varaždin. S obzirom na relativno mirnu situaciju održana je konferencija svih političkih rukovodilaca brigade i konferencija vojnih i političkih rukovodilaca četa i bataljona brigade u vezi s poduzimanjem mjera na vojničkom i političkom planu.

U sklopu napada na Koprivnicu, štab grupe dobio je zadatak da 13. i 14. listopada napadne Varaždinske Toplice, kako bi privukao na sebe one snage koje bi iz Varaždina i Novog Marofa mogle biti upućene kao pomoć napadnutoj neprijateljskoj posadi u Koprivnici. Zagorska brigada, kojoj je povjeren napad, izvršila je u potpunosti svoj zadatak i oslobodila Varaždinske Toplice. Kalnički odred u sklopu napada na Koprivnicu bio je operativno potčinjen 32. diviziji i imao je zadatak da napada Koprivnicu.

Svi pokušaji neprijatelja da iz Varaždina pritekne u pomoć napadnutoj neprijateljskoj posadi u Varaždinskim Toplicama ostali su bez uspjeha. Neprijatelj je počeo koncentričan napad na Zagorsku brigadu koja se nalazila u Varaždinskim Toplicama iz pravca Varaždina, Ludbrega i Novog Marofa. U borbama, koje su trajale sve do 27. listopada, neprijatelju su nanijeti osjetni gubici u ljudstvu i materijalu. Između ostalog uništenje i jedan tenk. Borbeni moral boraca i starješina, kako za vrijeme napada, tako i kasnije, sve do napuštanja Varaždinskih Toplica, bio je na primjernoj visini. Borbe su vođene prsa u prsa i kundacima.

Poslije završenih borbi kod Varaždinskih Toplica, štab grupe dobio je zadatak da se, u zajednici za 32. divizijom, maksimalno angažira na sprečavanju neprijateljskog prometa duž asfaltirane ceste Zagreb—Varaždin. U sklopu ovog zadatka brigada je uspješno napala jednu njemačku kolonu kod Novog Marofa. U ovim borbama, između ostalih, ranjen je i politkomesar brigade Ivica Kranželić. Za vršioca dužnosti politkomesara brigade postavljen je Mirko Belošević. Prilikom napada 32. divizije na Hrašćinu Trgovišće (2. 11.) brigada je osigurala pristup iz pravca Novog Marofa i Huma i odbila je sve pokušaje ustaških jedinica da iz tih pravaca priteknu u pomoć napadnutoj neprijateljskoj posadi u Hrašćini Trgovišću.

Kalnički partizanski odred ostao je na području Kalničkog gorja, jedan bataljon tog odreda upućen je u Međimurje. Prethodno je održana konferencija vojnih i političkih rukovodilaca kao i sastanak sa borcima i tom prilikom je objašnjeno značenje odlaska u Međimurje. Među borcima i starješinama vladalo je veliko oduševljenje za odlazak, iako su bili svjesni velikih teškoća na koje će naići na svom putu. Veliku pomoć prilikom odlaska ovog bataljona u Međimurje pružio je OK Varaždin.

Kad je 32. divizija oslobodila Hrašćinu Trgovišće, štab Zapadne grupe odreda, zajedno sa Zagorskom brigadom, prebacio se na područje kotara Zlatar. Odmah po dolasku na ovo područje ustaške snage iz Zlatara napale su brigadu koja je bila razmještena u Repnu, Belcu i Juranščini, ali je napad odbijen a ustaše protjerani.

Nekoliko dana poslije, ustaške jedinice izvršile su koncentričan napad na položaje Zagorske brigade i jednog bataljona Zagrebačkog odreda na području Lobora. Napad je izvršen iz pravca Zlatara, Krapine, Lepoglave (preko Ivančice) i

Novog Marofa. Namjera neprijatelja, da razbije i odbaci jedinice NOVJ iz Zagorja, nije ostvarena. Štab grupe, da bi razbio ustašku ofenzivu, donio je odluku da prihvati borbu na položajima Petrove gore, a potom da se premjesti na položaje iznad Lepoglave i da na taj način ugrozi Lepoglavu. Plan razbijanja ofenzive je uspio. Čim je ustaška komanda primijetila da se jedinice NOVJ prebacuju prema Lepoglavi, prekinula je daljnji napad, a ustaške jedinice počele su se prebacivati u Lepoglavu radi obrane. Drugi dan, štab grupe sa Zagorskom brigadom i bataljonom Zagrebačkog odreda prebacio se ponovno na područje kotara Zlatar, odakle su upućeni ranjenici na Kalnik, a bataljon Zagrebačkog odreda na sektor Žitomira.

Polovicom studenog, u vezi s ofenzivom Crvene armije i nastupanjem jedinica NOVJ kroz Vojvodinu, štab grupe odreda dobio je zadatak od štaba korpusa da sa svim svojim jedinicama razvije što veću aktivnost, a posebno na prometnicama koje iz Zagreba vode u Varaždin i Rogašku Slatinu.

U cilju izvršenja ovog zadatka, štab grupe naređuje 18. studenog 1944. godine svim svojim jedinicama da uništavaju komunikacije, ruše mostove i propuste i postavljaju zasjede. Svakom odredu i brigadi bilo je točno određeno na kojoj će komunikaciji i od kojeg do kojeg mjesta razvijati svoju aktivnost. Prvu akciju uništavanja komunikacija počele su 21. studenog istovremeno sve jedinice. Akcija je u potpunosti izvršena.

Za vrijeme rušenja komunikacija, štab grupe nalazio se na sektoru Slatina, Preseka, Zaistovec. Tom prilikom preko 300 boraca Zagorske brigade položilo je u Slatini zakletvu.

U toku studenog Zagorski partizanski odred, pored rušenja komunikacija, likvidirao je neprijateljske posade u Luki, Pušci i Humu na Sutli.

Bataljon Kalničkog odreda, koji je bio upućen u Međimurje, vratio se na Kalnik. Za vrijeme svoga zadržavanja razoružao je dvije žandarmerijske stanice.

S obzirom na razvoj situacije na frontu, ustaše polovicom studenog sa dijelovima 1. ustaške divizije zaposjedaju Vrbovec, Gradec i Križevce. Na području Zagorja ustaški režim pojačava postojeća uporišta koja su imala zadatak da osiguraju povlačenje njemačkih kolona u Sloveniju. Pored toga Nijemci su počeli kopati antitenkovske rovove uzduž granice Slovenije i NDH.

Partizani vode uspješne akcije i na području Stubice.

U studenom 1944. jedna četa Zagrebačkog odreda postavila je zasjedu na cesti Stubica—Zagreb kod sela Ivanca, blizu Podsuseda. Naišla su 3 kamiona ustaša iz pravca Donja Stubica. Neprijatelj je razbijen, kamioni zaplijenjeni, a ustaše su pobjegli u pravcu Zaprešića.

U prosincu 1944. kod Krušljevog sela jedan vod Zagrebačkog odreda sačekao je u zasjedi kolonu neprijatelja i tom prilikom ubijen je jedan njemački general, a domobranski general je ranjen.

Prva zagorska brigada, nakon borbi na području zlatarskog kotara, definitivno se povukla iz Hrvatskog zagorja.

Na teritoriju Zagorja je od tada do oslobođenja ostao sam Zagorski partizanski odred koji se sastojao od dva bataljona.

Nastali su tada pa nadalje naročito teški uvjeti za djelovanje i opstanak odreda na ovom teritoriju. Neprijatelj je iz dana u dan sve više ojačavao svoja uporišta i stvarao nova, dovlačeći znatne snage s ostalih područja Hrvatske i pripremajući teren za prihvati i osiguranje povlačenja neprijateljskih snaga kroz Hrvatsko zagorje u završnim operacijama.

PARTIZANI U KLANJECKOM STRMCU 1944. GODINE

Sve ovo uvjetovalo je da Zagorski partizanski odred nije mogao dalje jačati i formirati nove jedinice, iako su postojale znatne rezerve za mobilizaciju. Zato je odred novomobilizirane od tada u grupama otpremao za popunu ostalih operativnih jedinica. Osim toga, neprijatelj je, preuzimajući sve više kontrolu nad teritorijem Zagorja, pojačavao teror nad civilnim stanovništvom hapšenjima i pljačkom, posebno nad partizanskim porodicama, što je jedinice odreda još više opterećivalo i činilo manje efikasnim za borbu, jer je trebalo štititi narod koji je u velikim grupama sa čitavim porodicama bježao pred terorom neprijatelja.

No, bez obzira na ove novonastale okolnosti i teškoće, odred je do mjeseca ožujka 1945. godine izveo još nekoliko vrlo smjelih i uspješnih akcija protiv neprijatelja. U ožujku 1945. njegove snage su u sasvim novim i otežanim uvjetima reorganizirane, smanjile su svoje jedinice te svele svoje akcije na pretežno obavještajnu i izviđačku djelatnost.

Do konca listopada 1944. snage Odreda bile su stalno u pokretu, postavljajući zasjede i uništavajući komunikacije. Neprijatelj je pojačavao svoja postojeća uporišta i organizirao neka nova.

10. XI Prvi bataljon ponovo napada neprijateljsko uporište Pušća Bistra, koje je taj bataljon likvidirao pred nepuna dva mjeseca. Uporište je sada držala jedna satnija domobrana. Munjevitim napadom snaga bataljona uporište je poslije kratke borbe likvidirano. Ubijeno je 6, a zarobljeno 47 domobrana, dok su ostali uspjeli pobjeći. Tom je prilikom zaplijenjeno 100 pušaka, 6.000 komada municije, 6 telefona, jedna telefonska centrala i raznog drugog ratnog materijala. Bataljon se po završenoj akciji povukao u pravcu sela Pluske bez gubitaka.

Poslije ove akcije I bataljon ostaje na sektoru kotara Klanjec, a štab odreda sa

II bataljonom nalazio se na području kotara Pregrada.

Istovremeno pripremao se napad na neprijateljska uporišta Luka i Hum na

Sutli.

Luku je držalo 130 ustaša, a Hum na Sutli 50 ustaša i 50 pripadnika takozvane ustaške milicije.

Napad je, pošto su prikupljeni točni podaci o položaju neprijatelja, na oba uporišta izveden istog dana 17. XI 1944. godine, i kao po dogovoru, u isti sat.

Neprijateljsko uporište Luka napadao je Prvi bataljon. Neprijatelj je pružao jak otpor, očekujući intervenciju iz okolnih garnizona. Pritisak bataljona bio je jak. Neki su se dijelovi već domogli neprijateljskih položaja, a vanjske intervencije još nije bilo. To je unijelo paniku u neprijateljske redove pa se neprijatelj počeo izvlačiti, bježeći u pravcu rijeke Krapine, jer su ostali izlazi bili zatvoreni. Nakon toga uporište je bilo likvidirano. Za čitavo vrijeme napada, na obližnjem brijegu, svirala je odredska glazba koja je još više pridonijela panici neprijatelja.

Neprijateljsko uporište Hum na Sutli napadao je II bataljon. Naročito žestok otpor pružali su ustaše, dok su se pripadnici ustaške milicije, koji su već uvidali da su prevareni ulaskom u te formacije pod utjecajem propagande neprijatelja, brzo raspršili. Uporište je ubrzo razbijeno i likvidirano.

Poslije ovih akcija štab Odreda dolazi sa oba bataljona na područje sela Dubrovčan—Mrzlo Polje, gdje se jedinice nekoliko dana sređuju, odmaraju i pripremaju za nove zadatke.

Zagorski partizanski odred u stvari je čitavo vrijeme zadavao neprijatelju jake udarce uništavanjem komunikacija koje su za njega na ovoj teritoriji bile žile kucavice.

Međutim, u ovo vrijeme dolazi do sve masovnijeg i organiziranijeg terora nad simpatizerima NOP-a, a posebno nad porodicama aktivnih učesnika NOB-a.

Neprijatelj spoznaje da mu otkucavaju posljednji sati i sve više bjesni, a ugroženi narod počeo je bježati pred njegovom krvavom osvetničkom rukom, tražeći zaštitu kod jedinica Odreda. Sve veći broj odbjeglih, koje su naše jedinice morale da zaštite još je više opterećivao snage Odreda, koje nisu mogle biti dovoljno efikasne u borbi s neprijateljem.

U takvoj situaciji štab Odreda, s oba bataljona, nalazio se potkraj studenog na sektoru gornjeg i donjeg Jesenja. Istovremeno i Okružni komitet KPH Krapina smjestio se u neposrednoj blizini štaba Odreda u selu Lužan. Veći dio porodica učesnika NOB-a, bježeći od hapšenja i zlostavljanja, našao je sklonište kod okružnog komiteta i štaba Zagorskog partizanskog odreda. Pošto je ovih izbjeglica bilo preko 500, jedinice Odreda bile su vrlo neefikasne u pogledu prihvatanja borbe u slučaju neprijateljskog napada koji se mogao pojaviti svakog časa.

Poslije konsultacije štaba Odreda i Okružnog komiteta donijeta je odluka da se izbjegle porodice pod zaštitom snaga odreda prebaci na slobodni teritorij u Moslavini, s tim da ih Odred sa svojim snagama osigurava do kalničkog područja.

gdje će daljnju brigu preuzeti snage I zagorske brigade i 32. divizije koje su se tada nalazile na sektoru sela: Preseke, Kolarca, Slatine i Vrbovca.

Poslije nekoliko dana, nakon borbe u Đurmancu, štab Odreda se sa prvim bataljonom prebacuje na sektor donjeg Zagorja, na područje kotara Klanjec i Pregrada, dok je drugi omladinski bataljon otpratio ranjene drugove do Kalnika, gdje ih je predao na daljnje osiguranje jedinicama Kalničkog odreda.

Do osobito teških borbi došlo je 27—28. prosinca kod Tri Kralja i blizu Tuheljskih Toplica. U tim borbama nanesen je velik udarac neprijatelju. U borbi je teško ranjen komandant Prvog bataljona Zagorskog NOP odreda Josip Jutriša Janko, koji je uskoro zatim umro.

Za vrijeme Drugog svjetskog rata, a naročito u trećoj i četvrtoj godini ratovanja, pripadnici NOP-a pružili su spasonosnu pomoć pilotima zapadnih

POGLED U VETERNICU I STRUGACU, POPRIŠTE BITAKA PARTIZANSKIH JEDINICA

saveznika, bilo onda kad su se morali prisilno spustiti bilo onda kad su bježali iz njemačkih logora. O jednom događaju na području Ivanca Josip Brezni u dnevniku piše:

»Iz daljine se čulo brujanje avionskih motora. Visoko prema sjeverozapadu ugledali smo formaciju bombardera, koji su se polako, kao kakve sitne mrlje, kretali prema jugoistoku. Bili su to avioni posebna izgleda sa dva trupa i srebreno-sjajne boje. Bilo ih je mnogo u prvom jatu. Među nama zavlдало je veselje. Čuli su se povici: „saveznici, saveznici, saveznici!“«

Reče Adam: »Vražji su ti Englezi, vraćaju se iz oranja Hitlerove zemlje.«

Druga grupa malobrojnih i sitnih aviona, naglo se približavala prvoj. Najprije ju je nadvisila, a zatim naše veselje prekinula dugim mitraljeskim rafalima. Pogoden je prvi, a zatim i drugi dvotrupac. Prvi je zaokrenuo prema Jesenju, a drugi prema Lepoglavi. Na avionima se najprije pojavio dim sa vatrom, a zatim blagi zaokret aviona i skok prvog, pa skok drugog pilota.

Naređenje je palo za tren: »Prvi avion pao je na naš teritorij, a drugi trebamo zauzeti!« Zbog neposredne blizine ustaških bunkera svi borci su se kretali u streljačkom stroju. Prvi padobranac pao je neposredno uz ustaški bunker u Lepoglavi. On je odmah savladan od ustaša. Ustaše su odmah krenule u potragu za drugim, koji je pao između Lepoglave i Bednje. Dok su se s jedne strane približavali partizani, s druge strane ustaše, članovi Antifašističkog fronta Bednje bili su najbrži

Profesor Ladislav Žimbek i povratnik iz Amerike Dretar sa ženama iz tih sela stigli su do padobranca, informirali ga o situaciji i uzeli kurs prema partizanima

Nakon povratka u mjesto Cerje veselju među partizanima nije bilo kraja Čestitke su primili braća Josip i Janko Gorup, Josip Brezni, Adam Strmečki i drugi a naročite pohvale izrečene su članovima Mjesnog odbora Antifašističkog fronta Bednja.

U dnevniku poručnika Dragutina Glumpaka i organizacionog sekretara Kotarskog komiteta KPH-a Ivanec od 27. prosinca 1944. godine zapisano je »Održan je sastanak KK KPH Ivanec na kojem je između ostalog riješen raspored članova komiteta, da uz malobrojne oružane rezerve, pruže vojnu pomoć i zaštitu savezničkim pilotima, koji su se zadnjih dana prisilno morali spustiti na ova teritorij. Među pilotima tu se našao Charles Payne oficir iz Australije, Sidney Furness oficir iz Australije, Cecil Franklin oficir iz Australije, Charles Cleves oficir iz Engleske, Peter Amis oficir iz SAD, Donald Tisdale oficir iz SAD i George Barkei podoficir iz SAD. Svi su oni prebačeni na oslobođeni teritorij, odakle će biti vraćeni u saveznu zrakoplovnu bazu.«

Na putu do oslobođenja

(siječanj—svibanj 1945)

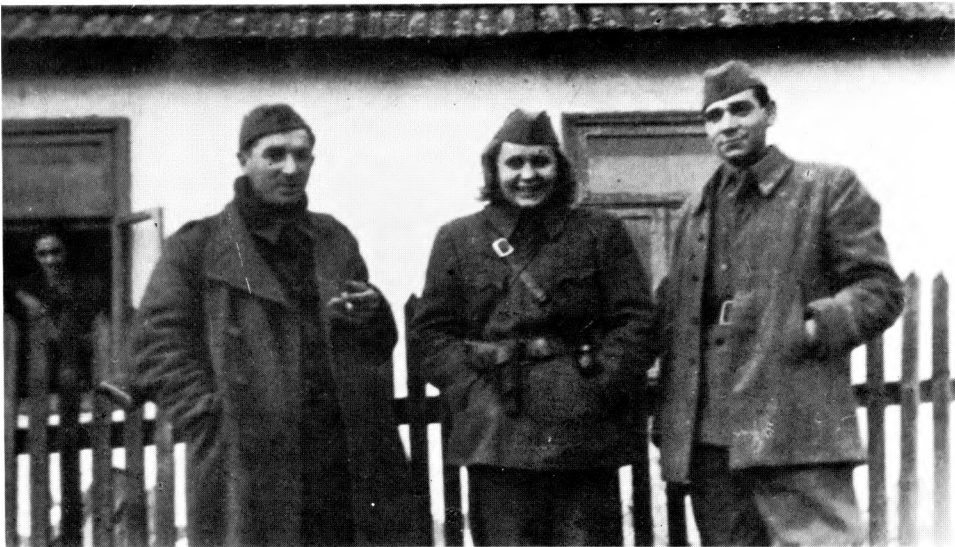
U borbama izvan rodnog kraja

Potkraj studenog 1944. godine naredeno je štabu grupe odreda da se zajedno sa Zagorskom brigadom prebaci na sektor Farkaševac — Ivančani radi odmora, prijema oružja i radiofonskih stanica, a potom da se ponovno prebaci na područje Zagorja.

U to vrijeme Zagorska brigada sastojala se od četiri bataljona. Svaki bataljon imao je po tri čete. Brojno stanje brigade iznosilo je preko 1.000 boraca. Brigadu su popunjavali borci iz partizanskih odreda Zapadne grupe.

Zagorski i Zagrebački odred imao je svaki po dva bataljona, a svaki bataljon po tri čete, dok je Kalnički odred imao samo jedan bataljon. U toku mjeseca studenog brojno stanje jedinica Zapadne grupe povećalo se za oko 600 boraca. Ukupno brojno stanje štaba grupe zajedno s jedinicama pod njegovim rukovodstvom iznosilo je oko 2.500 ljudi.

NA PUTU ZA MOSLAVINU. SNIMLJENO U BOTINCU U PROSINCU 1944. GODINE

Po dolasku u Moslavinu, prijemu oružja i radio-stanica štab grupe dobio je zadatak da, u sklopu predviđenih akcija X korpusa, sa Zagorskom brigadom napadne i likvidira ustaško uporište Gudovac, udaljeno 10 km od Bjelovara. Napad na Gudovac izvršen je 2. prosinca i ustaška posada u njemu u potpunosti je uništena. Istovremeno 33. divizija napala je Korenovo.

Nakon likvidacije neprijateljskog uporišta Gudovac, štab Zapadne grupe, zajedno sa Zagorskom brigadom, prebacio se na Bilo-goru na područje M. Mučne, da bi odatle krenuo u Zagorje.

6. prosinca 1944. godine jedinice III ukrajinskog fronta, koje su prodirale lijevom stranom obale rijeke Drave, ušle su u Barč i produžile nastupanje. Istovremeno ušli su dijelovi 233. sovjetske divizije u Viroviticu, gdje su se spojili s jedinicama Narodnooslobodilačke vojske.

Njemačka komanda, da bi zaustavila napredovanje jedinica III ukrajinskog fronta i otklonila opasnost da one zajedno sa jedinicama NOVJ ne prodru u njenu pozadinu, upućuje 1. kozačku diviziju u pravcu Dugo Selo—Križevci—Koprivnica sa zadatkom da se prebaci s dijelom snaga u Mađarsku, a dijelom da produži nastupanje u pravcu Koprivnica—Virovitica.

U to vrijeme štab Zapadne grupe, zajednog sa Zagorskom brigadom, nalazio se na prostoru M. Mučne, odakle je trebao krenuti u Zagorje. S obzirom na novonastalu situaciju štab grupe odreda nije otišao u Zagorje nego je dobio zadatak da sa dva bataljona zatvori komunikaciju Križevci—Koprivnica, a sa dva bataljona

POKRETNÁ PARTIZANSKA KUHINJA ZAGORSKE BRIGADE NA BILO-GORI 1945. GODINE

ZAGORSKA BRIGADA U VELIKOM GRĐEVCU

da drži položaje kod Novigrada prema Koprivnici za vrijeme dok se 32. divizija ne prebaci ponovno preko Drave na područje Đurđevca.

Tom prilikom došlo je i do prvog susreta partizana s jednom diverzantskom grupom pripadnika Crvene armije koja je dobila zadatak da poruši most kod V. Mučne na cesti Križevci—Koprivnica. Pošto je taj most već od ranije bio porušen, patrola se vratila u sastav svoje jedinice. U isto vrijeme dolazi i do promjene u štabu Zagorske brigade. Za komandanta brigade postavljen je Ivica Družinec, za zamjenika komandanta Josip Podboj, a za načelnika štaba Veselko Velčić.

U svom nastupanju kozačka divizija je naišla na organiziranu zasjedu duž komunikacije Križevci—Koprivnica. U borbama koje su vođene 10. i 11. prosinca, kozačkoj diviziji nanijeti su vrlo veliki gubici. Uspješne borbe Zagorske brigade i Kalničkog partizanskog odreda, koji je također zatvarao komunikaciju Križevci—Koprivnica, pridonijele su da se uspori nastupanje ove divizije i odloži rok izvršenja njenih zadataka.

Kozačka divizija, po dolasku u Koprivnicu, nije s dijelom svojih snaga krenula u Mađarsku, nego je čitava, zajedno s ustaškim jedinicama iz Koprivnice, produžila odmah nastupanje dolinom Drave prema Virovitici.

Prodiranju kozačke divizije, zajedno s ustaškim jedinicama, suprotstavile su se najprije 32. divizija i jedinice Zapadne grupe odreda (Zagorska brigada i Kalnički

odred), a kasnije i 33. divizija. U stvari počele su borbe za očuvanje virovitičkog mostobrana i trajale su do 10. II 1945. godine kada su se sve jedinice X korpusa povukle na područje Daruvara, a jedinice III armije preko Drave u Mađarsku.

Kad su počele borbe, Zagorska brigada i Kalnički odred stalno su se nalazili na lijevom krilu 32. divizije. Potkraj prosinca vraćen je Kalnički odred na područje Kalničkog gorja, a na mostobranu ostao je štab grupe odreda sa Zagorskom brigadom. Dolaskom 33. divizije, početkom siječnja 1945. godine, trebao je štab grupe odreda sa Zagorskom brigadom da se vrati na područje Zagorja, jer je rukovođenje Kalničkim, Zagrebačkim i Zagorskim odredom skoro bilo onemogućeno. Međutim, uoči samog pokreta na području Nova Rača—Sasovac, štab grupe dobio je naređenje da sa brigadom najhitnije zaposjedne položaje na Bubnju koje je trebalo pod svaku cijenu održati do 15. siječnja 1945. godine, kada ih je trebala zaposjesti 12. proleterska brigada.

U isto vrijeme dolazi ponovno do promjene u štabu grupe odreda i u štabu brigade. Na mjesto dotadašnjeg politkomesara grupe odreda Ivice Gretića, koji je

PRVA ZAGORSKA BRIGADA PROGLAŠENA JE UDARNOM U LOMINCU U OŽUJKU 1945. GODINE

preuzeo novu dužnost, postavljen je Boris Majer, do tada politkomesar Zagorske brigade. Istovremeno za politkomesara Zagorske brigade postavljen je Mirko Belošević.

Nakon zauzimanja položaja na Bubnju, odmah su počele veoma teške, ali uspješne, borbe Zagorske brigade po dubokom snijegu i velikoj hladnoći. Svakodnevno su vodene borbe s jakim ustaško-čerkeskim jedinicama koje su pod svaku cijenu nastojale, ne vodeći računa o gubicima, da zauzmu Bujanj, od čijeg je držanja zavisila sudbina Virovitičkog mostobrana. Svi pokušaji da se zauzme Bujanj ostali su bez uspjeha. U ovim borbama, između ostalih, ranjen je i komandant Zapadne grupe. Na dužnost komandanta grupe poslije toga nije nitko postavljen, jer je štab grupe izvjesno vrijeme poslije toga rasformiran, a starješinski sastav raspoređen u ostale jedinice korpusa. Zagorska brigada u cijelosti je ispunila svoj zadatak pa ju je 15. siječnja smijenila 12. proleTERSka brigada, ali je zbog jakog pritiska neprijatelja ponovno vraćena na položaje. Krajem siječnja ponovno ju je smijenila 18. brigada, a ona je upućena na odmor u Vitoviticu. Na dan godišnjice formiranja X korpusa, ona je izvršila defile, ali je odmah poslije toga vraćena na položaje Brzaje i Bujanja.

Zagorska brigada, od početka do završetka borbi na očuvanju Virovitičkog mostobrana, vodila je bez odmora i popune veoma uspješne borbe koje su nesmanjenom žestinom i upornošću trajale kroz čitavo ovo vrijeme. Nakon napuštanja Virovitičkog mostobrana 14. veljače 1945. godine Zagorska brigada je proglašena udarnom.

Štab zapadne grupe odreda čitavo vrijeme neposredno je rukovodio odredima koji su bili u njegovom sastavu i Zagorskoj brigadi. Namjera korpusa, da pod kraj prosinca i u prvoj polovici siječnja vrati na područje Zagorja štab grupe odreda i Zagorsku brigadu, nije mogla biti ostvarena zbog teške situacije na Virovitičkom mostobranu.

Zbog toga je u drugoj polovini siječnja donešena odluka da se rasformira štab Zapadne grupe odreda i da Zagorska brigada uđe u sastav 32. divizije kao njena četvrta brigada.

Kalnički, Zagorski i Zagrebački odred ostali su na svojim operativnim područjima pod rukovodstvom korpusa i okružnih komiteta. Djelovanje tih odreda bivalo je svakim danom sve teže i teže. No, usprkos tome što je neprijatelj zaposjeo niz mjesta, odredi su svojim akcijama, rušeći komunikacije i postavljajući zasjede, postigli niz uspjeha.

Pred konačnom pobjedom

Krajem prosinca 1944. godine Zagorski partizanski odred, s ranjenicima i zaplijenjenim teškim oružjem, krenuo je preko područja Zagrebačkog partizanskog odreda u slobodni teritorij u Moslavini.

Na svom putu odred je 31. prosinca stigao u selo Gornje Orešje, gdje namjerava da se odmori u toku dana i da se pripremi za prelazak, u toku noći, preko

BORCI ZAGORSKOG ODREDA U PLUSKI 1945. GODINE

auto-puta Zagreb—Varaždin. Ali već ujutro oko 7 sati neprijatelj napada položaje jedinica odreda iz pravaca: Marije Bistrice, Konjščine i Donjeg Orešja.

Štab odreda namjerava da s jedinicama koje su bile umorne i opterećene ranjenicima prijeđe u Moslavinu bez težih sukoba s neprijateljem. Zato je odlučio da se izvuče u šumu, preko Rogaršćine, na područje Kladišćice i da se odatle noću prebaci preko auto-puta. Međutim, neprijatelj ne odustaje od napada i nastavlja oprezno nastupanje kroz šumu za jedinicama odreda. Pustivši neprijatelja u neposrednu blizinu, nišandžija minobacača 82 mm otvorio je vatru po njemu. To je unijelo metež u njegovim redovima pa se, praćen mitraljeskom vatrom, povukao u paničnom bijegu u pravcu sela Donje Orešje i Hrastje, gdje zaposjeda položaje i dočekuje jedinice odreda kad su prelazile auto-put.

Jedinice Odreda bile su sada u daleko nepovoljnijem položaju. Iz tog položaja preostala su samo dva izlaza: izvršiti ponovni napad i razbiti neprijatelja, ili čekati slijedećeg dana potpuno opkoljavanje i uništenje. Hitno su iz jedinica traženi

dobrovoljci koji će dobro naoružani, pod cijenu života, izvršiti prodor i osigurati prolaz. Iz kolone se odvojilo oko 25 do 30 boraca koji su naoružani puškomitraljezima, automatima i bombama, a pridodati su im i trubači iz odredske glazbe. Ova grupa za proboj približila se do samih kuća, otvorila je paklenu vatru, upala je u kuće, izbacila je s položaja neprijatelja koji se začas raspršio i povukao u nepoznatim pravcima. Nakon toga kolona s ranjenicima uspješno se prebacila preko auto-puta, produživši kretanje u određenom pravcu.

Drugom polovinom siječnja Odred se iz Moslavine, preko Kalnika, vraća u Hrvatsko zagorje. Na putu za Zagorje Odred je vodio borbu s neprijateljem kod Varaždinskih Toplica, u selu Ljubeščica, radi prebacivanja preko područja Zagrebačkog partizanskog odreda na sektor donjeg Zagorja.

Za vrijeme odsutnosti Odreda s ovog područja neprijatelj češće izlazi iz svojih uporišta: Klanjca, Velikog Trgovišća i Krapinskih Toplica, upada u nezaštićena sela, pljačka i terorizira stanovništvo.

Odred se izvjesno vrijeme nalazio na sektoru donjeg Zagorja, ali su mogućnosti za njegovu aktivnost sve manje.

Naime, zbog pojačane neprijateljske djelatnosti, zaposjedanja i kontrole svih komunikacija koje vode kroz Hrvatsko zagorje, u cilju pripreme terena za prolaz neprijatelja u povlačenju, mogućnost opstanka Odreda bila je minimalna. On je tada predstavljao suviše slabu snagu da bi se mogao suprotstavljati načičkanim i brojno jakim neprijateljskim uporištima, a istovremeno je bio preglomazna jedinica koja bi, privlačeći na sebe svakodnevnu pažnju neprijatelja, mogla u tim uvjetima izvoditi borbene akcije, a da ne bude uništena od neusporedivo nadmoćnijeg neprijatelja.

Zbog toga je Odred morao biti reorganiziran i sveden na grupu od oko 80 ljudi. Ta grupa je nakon prebacivanja na područje Maceljske gore i Ivančice svela svoje zadatke na obavještajno-izviđačku djelatnost, osiguravajući istovremeno Okružni komitet Krapina s ostalim institucijama organa narodne vlasti i obavještajni centar koji se nalazio u Hrvatskom zagorju.

Pred reorganizaciju i smanjenje Odreda, budući da je u prethodnim borbama izbačeno iz stroja i izginulo nekoliko članova štaba Odreda, Odred je bio popunjen i sastojao se od slijedećih drugova: komandant odreda Vlado Vidiček, komesar Đuro Srnec, pomoćnik komesara Vilim Firšt, operativni oficir Konrad Hostić, obavještajni oficir Marcelj Gluhak.

Nakon reorganizacije i smanjenja Odred je izveo još nekoliko akcija manjeg obima. Time se završava slavni put i borbena epopeja Zagorskog partizanskog odreda. No, nužno je na kraju iznijeti još neke momente koji upotpunjuju njegove uspjehe i teškoće za čitavo vrijeme života i aktivnosti na ovoj, po sebi specifičnoj, teritoriji u svjetlosti NOB-a.

Pored svih nastojanja neprijatelja da ga uništi ili izbací s teritorija njegovog djelovanja, Odred se održava i iz dana u dan niže nove pobjede te kao takav čitavo vrijeme veže za sebe ogromne snage neprijatelja. Gustoća neprijateljskih uporišta, gusta mreža komunikacija i nepostojanje slobodnog teritorija za sklanjanje u kritičnim momentima bile su posebne teškoće.

Otežavajuće okolnosti predstavljala je čitavo vrijeme borba i briga za ranjenike, zbog čega su često jedinice Odreda bile neefikasne u borbi. Evakuacija ranjenika uvijek je bila teška, mukotrpna i skopčana, pored velikih napora, s novim žrtvama.

Pitanje ishrane, s obzirom na pasivnost i osiromašenost područja na kojem se Odred kretao, a zatim nužnost stalnih pokreta, bili su problemi za sebe. Ali,

zahvaljujući velikom razumijevanju i privrženosti naroda narodnooslobodilačkom pokretu i taj je problem rješavan na specifičan način. Područja na kojima se Odred najviše zadržavao bila su doduše najpasivnija i najsiromašnija pa nije bio rijedak slučaj daje narod od svojih i od usta svoje djece otkidao posljednju koru kruha da bi nahranio vojsku, zbog čega taj narod zaslužuje posebno priznanje i zahvalnost.

No, i pored tih i brojnih drugih problema, Zagorski partizanski odred časno je i ponosno izvršavao svoje zadaće.

On je, može se s pravom tvrditi, za čitavo vrijeme predstavljao borbenu kadrovsku jedinicu. Pored slanja velikog broja boraca u grupama za popunu operativnih jedinica NOVJ, dao je i četiri kompletna bataljona, i uvijek je za vrlo kratko vrijeme ponovno povećan u svoje prvobitno brojno stanje.

Cijelo vrijeme NOB-a i revolucije narod Zagorja i njegova junačka vojska, pod rukovodstvom Partije, vodili su bespoštednu borbu na život i smrt sa deset i više

SPOMENIK PALIM BORCIMA U LUCI

puta nadmoćnijim neprijateljem: ustašama i Nijemcima, u uvjetima gotovo sličnim gradskoj gerili u centru ustaške države, na samoj granici Velikog Reicha, odnosno Slovenije. Ne zna se kada je bilo teže u Zagorju, da li 1941—42. ili 1944—45. Razlika je samo u tome što je u zadnjem periodu gotovo čitav narod bio uz pokret, te što je znanje i iskustvo rukovodećeg kadra bilo mnogo puta veće i solidnije. U takvoj situaciji OK KP Krapina krajem 1944. donosi jednu od najhumanijih odluka tokom rata, odluku da se djeca, starci, obitelji učesnika NOB-a evakuiraju u Moslavinu i Slavoniju, a zatim u južnu Mađarsku, koja je već bila oslobođena. Omladinski bataljon je prebacio više tisuća Zagrepčana, boraca i njihovih porodica preko Hrvatskog zagorja na oslobođeni teritorij Moslavine i Kalnika.

Oslobođenje

Neposredne operacije za konačno oslobođenje naše zemlje, koje su se odvijale na teritoriju Hrvatskog zagorja, započele su u stvari borbama I i III jugoslavenske armije na rijeci Ilovi, kao i borbama II armije na liniji fronta na rijeci Uni. Ovom prilikom nije potrebno govoriti o tom dijelu operacija. Treba u prvom redu pratiti borbe III i I jugoslavenske armije u vrijeme kada su one izbile na liniju fronta koji se protezao otprilike cestom Zagreb—Varaždin, zatim borbe II jugoslavenske armije, a napose borbe 28. i 45. divizije na prilazima Zagrebu, južno od rijeke Save.

Borbe koje su se vodile na teritoriju Hrvatskog zagorja, od 6. svibnja dalje, predstavljaju više niz pokreta krupnih jedinica Jugoslavenske armije za razbijenim neprijateljem koji je pod svaku cijenu pokušao da se probije na teritorij Austrije, da se ondje preda jedinicama zapadnih vojnih saveznika.

Operacije sjeverno od Save vodile su jedinice I i III jugoslavenske armije. Prema tome i teritorijem Hrvatskog zagorja u završnim operacijama prošle su upravo jedinice ovih dviju armija.

Sedmog svibnja 51. divizija III armije izbila je neposredno na istočni rub grada Varaždina. Predstavnici JA uputili su njemačkom komandantu u Varaždinu zahtjev za bezuslovnu predaju. No, njemački komandant, pod izgovorom da nije dobio uputstva od više komande, odbio je ovaj zahtjev, što je značilo da Varaždin treba zauzeti najuriš. Oko 21 sat 51. divizija prešla je u napad i u kratkoj borbi, koja je trajala oko tri sata, oslobodila je grad. Istog dana, oko podne, izbila je 36. divizija ove armije sa svoje dvije brigade, progoneći neprijatelja, pred Varaždinske Toplice, gdje je naišla na žestok otpor njemačkih i nekih ustaško-domobranskih jedinica. Oko tri sata popodne dvije brigade ove divizije izvršile su napad na neprijatelja oko sela Kaštelanec, Martinkovec, Varaždinske Toplice i Kapela. U borbi, koja je trajala oko dva sata, neprijatelj se uz osjetne gubitke povukao iz Varaždinskih Toplica i okolice.

Ujutro je 32. divizija s jednom brigadom zauzela selo Miholjec. Generalštab Jugoslavenske armije naredio je III armiji da što hitnije napreduje pravcem prema Mariboru, Dravogradu i Celovcu, kako bi se zatvorila jugoslavensko-austrijska granica i onemogućilo neprijateljskim jedinicama da se povuku u Austriju. Ovaj zadatak uvjetovao je da jedinice III armije u neku ruku izmijene pravac kretanja.

SPOMENIK PALIM BORCIMA U LADUCU

Zbog toga su njene divizije krenule ovim pravcima: 51. divizija prebacila se iz Varaždina, preko sela Vratna i Stojnice na lijevu stranu rijeke Drave; 36. divizija preko sela Tužno, Bedenec, Višnjice krenula je prema Ptuju; 12. divizija krenula je iz Ivanca preko Jazbine, Kozminca, Sv. Lovrenca prema Grehovoj Vasi; 40. divizija krenula je iz Križevaca preko Huma i Lepoglave za Ptujsku Goru; 17. divizija pošla je preko Krapine, Đurmanca i Rogateca prema Slovenskoj Bistrici, a 16. divizija kretala se preko Krapinskih Toplica i Pregrade prema Rogatecu i Slovenskim Konjicama.

X korpus, nakon što je izbio na cestu Zagreb—Varaždin i izvršio pripreme za nastupanje kroz Hrvatsko zagorje, također mijenja pravac nastupanja i po naređenju Generalštaba kreće cestom Varaždin—Zagreb u Zagreb.

Osmog svibnja 12. i 36. divizija, pošto su oslobodile Varaždin, očistile su od neprijatelja teritorij zapadno od Varaždina, a 16. i 17. divizija, prešavši cestu Zagreb—Varaždin u području sela Breznički Hum—Breznica, naišle su na vrlo žilav otpor njemačko-ustaških jedinica. I ovdje je njemački komandant odbio zahtjev za predaju, pa su zato borbe nastavljene i u noći 8. i 9. svibnja, kad su se neprijateljske jedinice, uz vrlo teške gubitke, povukle dalje na zapad, u dubinu Zagorja.

Devetog svibnja su 12. i 36. divizija bez otpora dospjele na područje Ptujске Gore. Četrdeseta divizija, koja je iz Križevaca krenula preko Novog Marofa na dobiveni zadatak, u blizini Novog Marofa naišla je na manju njemačko-ustaško-domobransku kolonu i u kraćoj borbi uspjela je hametice poraziti.

U noći od 8. na 9. svibnja 16. i 17. divizija progonile su neprijatelja, uz manje borbe, na liniji Zlatar—Mače—Začretje, a druga brigada 17. divizije ušla je u Krapinu; 40. divizija ove armije krenula je 11. svibnja iz Lepoglave za Pragersko, a da nije nigdje naišla na otpor neprijatelja.

U isto vrijeme, dok su jedinice III armije nastupale sjevernim dijelom Hrvatskog zagorja prema austrijsko-jugoslavenskoj granici, nešto južnije, jedinice I armije (nakon proboja neprijateljskog fronta na rijeci Ilovi i izbijanja u područje

GRUPA RUKOVODILACA NOP-a IZ HRVATSKOG ZAGORJA 1945. GODINE

Na putu do oslobođenja (siječanj — svibanj 1945)

Zagreba, to jest na cestu Zagreb—Varaždin) započele su svoje nastupanje kroz Hrvatsko zagorje. Nastupanje jedinica I armije kroz Hrvatsko zagorje odvijalo se na ovaj način:

6. svibnja I armija je naišla na jači otpor njemačko-ustaških snaga na području Komin—Zelina. Toga dana V brigada 11. divizije zauzela je Žabno i dospjela do sela Donji Tkalec, a XII brigada zauzela je Bisag na cesti Zagreb—Varaždin.

7. svibnja neprijatelj je još uvijek držao položaje kod Komina i Zeline. 8. svibnja, na položajima 11. divizije, neprijatelj se poslužio lukavstvom. Preko svojih parlamentaraca ponudio je primirje. Dok su trajali pregovori sa štabom 11. divizije o bezuvjetnoj kapitulaciji Nijemaca (pregovori su trajali čitavo prije podne), Nijemci su to iskoristili da glavninu svojih snaga povuku s ovog odsjeka. Kad su pregovori prekinuti (oko podne 8. svibnja), 11. divizija (tj. njezina V artiljerijska brigada) napala je selo Komin, gdje se nalazila jaka njemačka zaštitnica. Napad je trajao čitavo popodne do 11 sati, kad se neprijatelj uz gubitke povukao.

KRAPINA NA DAN OSLOBOĐENJA 1945. GODINE

BORCI ZAGORSKIH JEDINICA S DRUGOM TITOM PRILIKOM PROSLAVE 10-GODIŠNJICE FORMIRANJA ZAGREBAČKOG X KORPUSA U BJELOVARU 4. LISTOPADA 1953. GODINE

U isto vrijeme, nešto južnije, 5. divizija sa svojom I krajiškom brigadom izbila je preko sela Selovca u Mariju Bistricu, a 9. svibnja jedinice I armije ušle su u Zagreb, u koji su dan ranije preko mostova na rijeci Savi ušle 28. i 45. divizija II armije. U Zagreb su zatim ušli borci Zagorske brigade koja je stavljena na raspolaganje Komandi grada. Jedanaesta divizija gonila je neprijatelja od Marije Bistrice preko Selnice i Tugonice sa V brigadom i VIII brigadom preko sela Beloslavca, Turnišča i Grančara a sa IX brigadom preko sela Bosne i Gornje Konjščine. 5. divizija sa I brigadom izbila je u Stubičke Toplice nešto prije mraka, a da nije naišla na neprijatelja. I krajiška brigada ušla je u Oroslavje, a IV brigada iste divizije ušla je u Krušljevo Selo.

Dijelovi 1. proleterske divizije na Zagrebačkoj gori uspjeli su u isto vrijeme razbiti veću njemačko-ustašku grupaciju. U toj se borbi naročito istakla i talijanska brigada, koja je bila u sastavu Prve proleterske divizije.

Divizije I armije nastavile su 10. svibnja progoniti neprijateljske jedinice koje su se i dalje povlačile prema austrijskoj granici.

Oko rijeke Sutle neprijatelj nije više davao gotovo nikakav otpor. Bilo je samo mjestimičnih očajničkih borbi zaostalih grupica koje su se probijale prema zapadu.

Time su u stvari završeni pokreti jedinica I i III armije kroz Hrvatsko zagorje. Kad su jedinice I i III armije, goneći neprijatelja, prošle kroz Hrvatsko zagorje, nastavile su s uništavanjem njemačko-ustaško-domobranskih jedinica na području Maribora, Celja, Dravograda i austrijske granice, završivši pobjedonosno i ovaj posljednji zadatak za oslobođenje naše zemlje.

Narod Hrvatskog zagorja dočekaao je jedinice Jugoslavenske armije s ogromnim oduševljenjem. U svim mjestima Zagorja održani su narodni zborovi. Iz svih krajeva narod je krenuo na zborove s glazbom i zastavama. Svuda se čula glazba, pjesma, svuda je vladalo veselje.

Hrvatsko zagorje dočekalo je oduševljeno dan velike slobode, slobode za koju su se borili i koju su izvojevali svi naši narodi i narodnosti u velikoj oslobodilačkoj borbi, predvođeni Komunističkom partijom i drugom Titom. U toj borbi narod Hrvatskog zagorja dao je svoj dostojan doprinos.

PARTIZANSKA JEDINICA U OSLOBODENOM POZNANOVCU U SVIBNJU 1945. GODINE

POPIS

poginulih učesnika NOB-a 1941—1945. s područja općina: Donja Stubica, Ivanec, Klanjec, Krapina, Pregrada, Zabok, Zaprešić i Zlatar-Bistrica

A

ADAMIĆ (Stjepana) FRANJO, rođen 28. 3. 1904. u Markuš Bregu, radnik, član KPJ od 1941. i član KK Zlatar, strijeljan od ustaša 5. 8. 1944. u Varaždinu.

ANTOLIĆ ALBIN, član SKOJ-a, poginuo u Luki 9. 4. 1944. god.

ANTOLIĆ (Ignaca) EDUARD, rođen 1920. u Svedruži—Krapina, stupio u Kalnički odred 15. 2. 1942, poginuo 18. 5. 1944. u Dugoj Rijeci kao komesar bataljona.

ANTOLIĆ (Vjekoslava) JOSIP, rođen 1925. u Razdrtom, poginuo 8. 8. 1944. u Kalniku.

ANTOLIĆ (Florijana) PETAR, rođen 1921. u Vojsaku—Pregrada, poginuo 4. 3. 1944. na Veternici.

ANTOLIĆ (Josipa) ALOJZ, rođen 1917. u Kostel Bregu—Pregrada, radnik, poginuo 1944. u Trnovcu—Bjelovar kao borac brigade »Matija Gubec«.

ARHANIĆ (Leopolda) VIKTOR, rođen 1926. u Desiničkom Ivaniću—Pregrada, poginuo 4. 7. 1944. god.

ARLAVI (Josipa) VIKTOR, rođen 1923. u Osretku—Pregrada, poginuo 1944. u Koprivnici kao borac ZPOH-e.

ARNAUTOVIĆ dr ĐURO, iz Ivanca, obješen 1944. u Ivancu kao aktivni suradnik NOB-a.

ARTIĆ (Florijana) ROK. rođen 19. 5. 1896. u Hromcu—Krapina, poginuo 9. 5. 1945. zbog raspačavanja partizanske štampe.

ARTIĆ (Ferde) VIKTOR, rođen 1924. u Jesenju Gornjem, poginuo 1944. kao borac brigade »Braća Radić«.

B

BABIĆ FRANJO, rođen 1917. u Pristavi, poginuo 1944. kod Varaždinskih Toplica kao borac ZPOH-a.

BABIĆ (Florijana) STJEPAN, star 52 god. rođen u Gusakovcu—Donja Stubica, poginuo u logoru Jasenovac kao član Mjesnog NOO-a i partizanski vodič.

BAĆA (Nikole) NIKOLA, rođen 6. 2. 1922. u Laduču—Zaprešić, poginuo 1945. u završnim borbama kod Sušaka kao borac brigade »Matija Gubec«.

BAČANEK (Marije) MILAN, rođen 1921, u Konjščini, poginuo 1944. u Repnu kraj Belca kao borac ZPOH-a.

BAČANEK (Stjepana) TEREZIJA, rođena 1914. u Bočadiru—Konjščina, poginula 1943. u logoru Jasenovac kao pol. radnik NOB.

BAHMEC (Augusta) STJEPAN, rođen 1926. u Šemnici Gornjoj, poginuo 27. 10. 1943. kod Novog Marofa kao borac brigade »Matija Gubec«.

BAHUN TOMO, iz Voće Donje, poginuo u logoru Jasenovac 1945. kao simpatizer NOB-a.

BAJS (Martina) STJEPAN, rođen 1913. u Dubrovčanu, radnik, član KPJ od 1942, poginuo 1942. na Kozari kao komesar bataljona.

BAJS ŠTEFICA, rođena u Dubrovčanu, radnica, član KPJ od 1942. poginula 1942. na Kozari kao borac.

BAJZA (Stjepana) ANTUN, rođen 1924. u Poznanovcu, poginuo 1944. na Kalniku kao borac Kalničkog odreda.

BAJZA (Tome) ĐURĐA, rođena 1926. u Poznanovcu, poginula 1944. na Bilogori kao borac brigade »Braća Radić«.

BAJZA (Stjepana) JOSIP, rođen 1921. u Poznanovcu, poginuo 1944. u Vel. Pogancu kao borac Kalničkog odreda.

BAKRAN (Vjekoslava) BARICA, stara 22 godine iz Gusakovca—Donja Stubica, poginula 17. 12. 1943. na Kalniku kao borac Kalničkog odreda.

BAKRAN (Vjekoslava) RUDOLF, star 30 godina iz Gusakovca—Donja Stubica, poginuo 15. 12. 1944. kod Vrbovca kao komesar bataljona u Zagrebačkom odredu.

BAKLIŽA (Ede) STJEPAN, rođen 1926. u Dukovcu, poginuo 1944. u Dukovcu kao član USAOJ-a.

BALAŠKOVIĆ LJUDEVIT, rođen 1893. u Proseniku—Zlatar, ubijen 6. 6. 1944. u Proseniku zbog toga što nije htio odati partizane.

BALIJA (Marka) JERKO, rođen 1924. u Jalšju, poginuo 1944. kao borac ZPOH-e.

BALIJA (Petra) JURAJ, rođen 1922. u Jalšju, poginuo 1944. kod Zlatara kao komandir čete u Zagorskom odredu.

BALJA (Roka) ROK, rođen 1897. u Brdovcu, član KPJ od 1936. poginuo 1942. u logoru Stara Gradiška kao komunista.

BANIČEK AUGUST, rođen 1904. u Bednji—Ivanec, poginuo 12. 2. 1945. na Beloj Kosi kod Daruvara kao borac.

BANJŠAK DRAGUTIN, rođen 1918. u Razdrtom—Klanjec, poginuo 8. 11. 1944. u Petrovoj Gori (kotar Zlatar) kao borac Zagorske brigade.

BANJŠAK VJEKOSLAV, rođen u Razdrtom—Klanjec, poginuo 21. 1. 1944. na Sutlanskoj Poljani kao borac.

BARBIR BOŽO, star 36 godina, živio u Zaprešiću kao mlinarski radnik, poginuo 5. 10. 1944. u logoru Jasenovac kao simpatizer NOB-a.

BARIĆ (Mirka) FRANJO, rođen 1912. u Klenovcu, poginuo 17. 3. 1945. kao član KPJ i NOO-a.

BARIĆ (Josipa) MILAN, rođen 1923. u Pavlovcu Pregradskom, poginuo 21. 2. 1945. kao borac.

BARIĆ (Stjepana) STJEPAN, rođen 1924. u Strmcu, poginuo 1944. u Sloveniji kao borac Zagorskog odreda.

BARILOVIĆ (Nikole) IMBRO, rođen 17. 2. 1906. u Pušćanskom Hruševcu, zarobljen svibnja 1942. kod Mihovljana i odveden u logor Jasenovac gdje je ubijen kao borac bataljona »Matija Gubec«.

BARILOVIĆ (Viktora) IVAN, rođen 25. 7. 1925. u Pušćanskom Hruševcu, poginuo 1944. kao borac XIII proleterske brigade.

BARTOL (Augusta) PERO, rođen 1923. u Ravnicama, poginuo 1944. u Đurmancu kao borac Zagorskog odreda.

BARTOL (Franje) STANKO, rođen 1920. u Lastine—Pregrada, uhapšen 21. 11. 1943. i otjeran u logor u Njemačku gdje je nestao kao pripadnik udarne grupe Hum na Sutli.

BARTOLEK-ANDREC ALOJZ, rođen 1916. u Zlatar-Bistrici, poginuo u Dalmaciji kao borac Krajiške brigade.

BARTOLEK (Janka) GABRO, rođen 1923. u Zlataru, poginuo kao borac.

BARTOLIĆ FRANJO, rođen 1911. u Zlataru, poginuo 17. 5. 1944. kod Duge Rječine kao komandant bataljona Kalničkog odreda.

BAŠIĆ (Jure) STJEPAN, rođen 20. 3. 1922. u Zaprešiću, poginuo 11. 1. 1945. u Vrapču kao desetar Zagrebačkog odreda.

BAT JOSIP, rođen u Risvici—Klanjec, poginuo 1944. kao borac Zagorskog odreda.

BEDEKOVIĆ (Petra) ANDRIJA, rođen u Galovcu—Konjščina, poginuo u Moslavini kao borac.

BEDEKOVIĆ (Valenta) FRANJO, rođen u Galovcu—Konjščina, uhapšen i obješen u Zagrebu kao politički radnik NOB-a.

BEDEKOVIĆ (Vinka) IVAN, iz Galovca—Konjščina, rođen 1927, poginuo kod Ludbrega kao borac brigade »Matija Gubec«.

BEDNJANEC (Stjepana) ANTUN, rođen 1912. u Selnu, poginuo 1941. u Zagrebu kao član KPJ i pol. radnik NOB-a.

BEDNJANEC IVANKA, rođena 1913. u Tabor-Gradu, poginula u Lepoglavi kao borac NOV.

BEDNJANEC rod. GORUP (Karla) IVKA, rođena 19. 2. 1924. u Klenovcu, poginula 26. 3. 1944. u Kalniku kao borac Kalničkog odreda.

BEDNJANEC (Stjepana) MARCEL, rođen 1921. u Selnu. poginuo 1943. kod Raiča — kod Novske kao borac XII proleterske brigade.

BEDNJANEC (Antuna) STJEPAN, rođen 11. 9. 1921. u Krapinskim Toplicama, poginuo 9. 2. 1944. kao borac Zapadne grupe odreda u Kalničkom Osijeku.

BEL AS (Andrije) ANDRIJA, rođen 20. 1. 1927. u Zaprešiću, razbolio se kao borac Zagorskog odreda i umro.

BELINA (Stjepana) ANDRIJA, rođen 1911. u Maloj Erpenji, poginuo 1944. u logoru Jasenovac kao pol. radnik NOB-e.

BELINA (Lovre) MATO, rođen 1909. u Maloj Erpenji, poginuo 11. 1. 1945. kao borac Zagorske brigade.

BELINIĆ (Francike) ADAM, rođen 1926. u Jakovlju, poginuo kao borac Zagorske brigade.

BELINIĆ (Martina) JOSIP, rođen 1924. u Strmcu, poginuo 15. 3. 1945. kao kurir u Vidovcu.

BELINIĆ (Marka) STJEPAN, rođen 25. I. 1913. u Jakovlju, poginuo 1944. u Trnovitici kao komandir voda.

BELINIĆ (Stjepana) VJEKOSLAV, rođen 30. 1. 1927. u Jakovlju, poginuo 5. 12. 1944. kod Narte—Bjelovar kao borac.

BELOŠEVIĆ (Ivana) FRANJO, rođen 1917. u Slatini—Krapina, poginuo 1944. kao borac Zagorskog odreda.

BELOŠEVIĆ (Stjepana) JOSIP, rođen 1919. u Podbrezovici—Đurmanec, poginuo 1944. kod Bistrice kao borac brigade »Braće Radić«.

BELOŠEVIĆ (Dragutina) RUDOLF, rođen 1. 5. 1925. u Đurmancu, poginuo 26. 7. 1944. kod Bjelovara kao vodnik u brigadi »Braća Radić«.

BELUHAN (Jure) PAVAO, rođen 22. 12. 1910. u Brdovcu, poginuo 11. 9. 1943. u Jakovlju kao član OK KPH Zagreb.

BELUŽIĆ (Gabrijela) GABRO, rođen 1927. u Delkovcu—Zlata, poginuo 10. 10. 1944. u logoru Jasenovac kao zarobljeni borac Kalničkog odreda.

BENC DRAGUTIN, rođen 1921. u Gostenju—Desinić, poginuo 22. 5. 1944. na Veternici kao borac Zagorskog odreda.

BENC (Terezije) JUSTA, rođena 1920. u Gostenju—Desinić, poginula 1945. u Desiniću kao član KK KPH za kotar Pregrada.

BERC FRANJO, rođen 3. 7. 1920. u Kladniku—Klanjec, poginuo 22. 5. 1944. na Veternici kao borac Zagorskog odreda.

BERC ŽELJKO, rođen u Kladniku—Klanjec, poginuo 6. 6. 1944. kod Sv. Križa kao desetar u Zagorskom odredu.

BERTOL (Slavka) JANKO, rođen 13. 4. 1926. u Krušljevom Selu, poginuo 1. 11. 1944. u Jesenju kao borac Zagorskog odreda.

BERTOL (Ote) STJEPAN, rođen 29. 10. 1922. u Krušljevom Selu, poginuo 12. 12. 1943. u Lepoglavi kao borac XVII slavonske brigade.

BERNADIĆ (Antuna) JURAJ, rođen 6. 4. 1914. u Donjoj Pušći, ubijen svibnja 1943. u zatvoru u Zagrebu kao simpatizer NOP-a.

BESEDNIK (Ivana) FRANJO, rođen 1920. u Ravnicama—Zabok, poginuo 1944. na Kalniku kao obavj. oficir u Zagorskoj brigadi.

BESEDNIK (Juraja) MIJO, rođen 1914. u Ravnicama—Zabok, poginuo 1944. u Tuheljskim Toplicama kao borac Zagorskog odreda.

BESEDNIK (Bolte) MIRKO, rođen 1922. u Ravnicama—Zabok, poginuo 1944. kod Začretja kao kurir NOO-a.

BESEDNIK (Stjepana) VILIM, rođen 1926. u Ravnicama—Zabok, poginuo 1944. u Tuheljskim Toplicama kao borac Zagorskog odreda.

BEZUH (Stjepana) FRANJO, rođen 15. 9. 1919. u Zaprešiću, poginuo u veljači 1945. na Bubnju kao borac Zagrebačkog odreda.

BIŠĆAN (Stjepana) DRAGUTIN, rođen 1919. u Dubrovčanu, poginuo 1943. u Zelenjsku kao desetar u Zagorskom odredu.

BIŠĆAN (Stjepana) IVAN, rođen 1926. u Mrzlom Polju, poginuo 1944. u Moslavini kao borac Moslavačke brigade.

BIŠĆAN (Mate) MARTIN, rođen 1906. u Mrzlom Polju, poginuo 1944. u logoru Njemačke kao tajnik MNOO-a Dubrovčan.

BIŠĆAN (Josipa) MIRKO, rođen 1912. u Velikom Trgovišću, poginuo 1944. u logoru Njemačke kao aktivist NOP-a.

BIŠĆAN (Mije) SLAVKO, rođen 1918. u Križu—Klanjec, poginuo 1944. kod Krapine kao borac Zagorskog odreda.

BIŠĆAN (Marka) VJEKOSLAV, rođen 1922. u Križu—Klanjec, poginuo 1944. u Kalniku kao borac Kalničkog odreda.

BISKUP (Alojza) ALOJZ, rođen 17. 3. 1922. u Šemnici, poginuo 1. 5. 1945. u Šandorovcu kao borac brigade »Braća Radić«.

BIŠKUP LOVRO, rođen 1900. u Gotalovcu, poginuo 1945. u Zlata Bistrici.

BIŠKUP (Ivana) RUDOLF, rođen 18. 4. 1924. u Martinšćini, poginuo listopada 1944. u Slavoniji kao borac XII proleterske brigade.

BIVOL MLADEN, rođen 1923. u Zaboku, poginuo 1945. kod Batine Skele kao komesar bataljona u činu kapetana.

BLAŽEVIĆ (Pavla) FRANJO, rođen 1912. u Maloj Erpenji, poginuo 1944. u logoru Jasenovac kao odbornik JNOF-e.

BLAŽIĆ (Josipa) STJEPAN, rođen 10. 8. 1924. u Zaprešiću, poginuo 11. 3. 1945. kraj Daruvara kao borac Zagorske brigade.

BLAŽIČKO DRAGUTIN, rođen u Brezju—Klanjec, poginuo kao borac.

BLAŽIČKO FRANJO, rođen 24. 9. 1925. u Risvici—Klanjec, poginuo 30. 6. 1944. u Subotičkim Vinogradima kao borac.

BLAŽIČKO VLADO, rođen 1922. u Risvici—Klanjec, poginuo 29. 10. 1944. u Turnašćici kao borac.

BLAŽUN (Ljudevita) LJUDEVIT, rođen 1925. u Zbilju Donjem Pregrada, poginuo kao borac 1943. u Mariboru.

BLAŽUN (Antuna) SLAVKO, rođen 1913. u Marincima—Pregrada, poginuo srpnja 1944. kod Pušće Bistre kao član KPJ.

BLAŽUNAJ MIRKO, rođen 1922. u Bikovcu, poginuo 14. 1. 1945. na Bubnju kao borac Zagorske brigade.

BOC (Martina) JURAJ, star 42 godine, rođen u Lazu Bistričkom, poginuo 1944. u logoru Lepoglava kao član NOO.

BOCEK (Blaža) FRANJO, rođen 1921. u Turnišću—Konjščina, strijeljan 1941. u Zagrebu kao student, član KPJ.

BOCEK (Fabijana) IVAN, rođen 1924. u Turnišću—Konjščina, poginuo 1944. kod Kalnika kao borac Zagorske brigade.

BOČINA IVAN, rođen 1926. u Jakovlju, poginuo 7. 5. 1944. u Jalševcu kao borac.

BOČKAJ (Jakoba) DRAGUTIN, rođen 5. 2. 1911. u Škaričevu—Krapina, poginuo 5. 10. 1942. u Raduču (kraj Srpskih Moravica) kao delegat voda u Primorsko-goranskom odredu.

BOČKAJ (Josipa) KATICA, stara 16. godina iz Gornje Stubice, poginula 1945. u logoru Jasenovac, kao omladinski rukovodilac.

BOČKAJ (Stjepana) MIRKO, rođen 5. 6. 1927. u Turnišću—Konjščina, poginuo 1944. u Batini Donjoj kao skojevac-kurir.

BODALEC (Stjepan) BOŽIDAR, rođen 18. 3. 1925. u Markuš Bregu, poginuo 8. 11. 1944. u Loboru kao član NOO.

BODALEC (Franje) STJEPAN, rođen 4. 1. 1907. u Markuš Brijegu, ubile ga ustaše 8. 11. 1944. kao člana NOO-a.

BOGOVIĆ (Mije) IVAN, rođen 1913. u Dubrovčanu, poginuo 1945. u Dubrovčanu kao tajnik Okružnog NOO-a Krapina.

BOGOVIĆ (Janka) IVAN, rođen 1913. u Dubrovčanu, poginuo 1945. u Dubrovčanu kao tajnik Okružnog NOO-a Krapina.

BOGOVIĆ (Janka) IVAN, rođen 1910. u Dubrovčanu, poginuo 1945. na Bubnju kao borac Zagorskog odreda.

BOGOVIĆ IVAN, rođen u Kraljevcu na Sutli, poginuo 1944. u logoru Jasenovac kao član Mjesnog NOO-a Kraljevec na Sutli.

BOKOR (Fabijana) FRANJO, rođen 29. 11. 1925. u Gornjoj Selnici, poginuo 24. 10. 1944. u Belečkom Završju kao borac.

BOLARIĆ (Albina) FRANJO, rođen 25. 9. 1921. u Vinagorskom Vrh—Pregrada, poginuo 25. 4. 1945. u logoru Lepoglava kao skojevac.

BOLFEK (Janka) MIRKO, rođen 1921. u Slatini, poginuo 10. 3. 1945. kod Marije Bistrice kao borac Zagorskog odreda.

BOROŠA FILIP, rođen 1924. u Gornjoj Stubici, poginuo 4. 8. 1944. u Jesenju kao desetar u Zagorskom odred.

BOROŠAK (Andrije) ANDRIJA, rođen 1920. u Vižovlju. poginuo 1944. u Rakovom Potoku—Zagreb kao borac Zagorskog odreda.

BOROŠAK (Dragutina) DRAGO, rođen 4. 10. 1926. u Goljaku, poginuo 10. 11. 1944. u Zaboku kao borac Zagorskog odreda.

BOROŠAK (Dragutina) IVAN. rođen 30. 5. 1929. u Pluski, poginuo 20. 2. 1945. u Zaboku.

BOROŠAK (Andrije) STJEPAN, rođen 1914. u Vižovlju, poginuo 1944. kod Sambolića kao komesar čete u Zagorskom odred.

BORŠIĆ (Petra) ANTUN, rođen u Kostelskom—Pregrada, poginuo svibnja 1944. u Prigorcu kod Ivanca kao borac brigade »Matija Gubec«.

BORODNJAK (Petra) RUDOLF, rođen 1. 6. 1909. u Zabočkoj Dubravi, poginuo 2. 11. 1944. u Mokricama kao član KK KPJ za D. Stubicu.

BOROVEC JURAJ, rođen 1925. u Jakovlju, poginuo 23. 4. 1945. u Lukavcu kao vodnik NOV.

BOSAK (Nikole) RUDOLF, rođen 8. 2. 1923. u Zaprešiću, poginuo 8. 9. 1943. u Gorenju—Žumberak kao borac XIII proleterske brigade.

BOSNAR (Pavla) ŽELJKO, rođen 11. 5. 1918. u Vinagorskom Vrh, poginuo kod Varaždinskih Toplica kao borac Zagorskog odreda.

BOŽEK (Franje) IVAN, rođen 1909. u Krapina Selu—Konjščina, poginuo svibnja 1944. u Jertovcu kao borac Zagrebačkog odreda.

BEŽEK (Franje) JURAJ, rođen 1917. u Jelovcu—Konjščina, poginuo u Ludbregu kao vodnik u brigadi »Matija Gubec«.

BOŽEK (Franje) VALENT, rođen 1922. u Krapina Selu — Konjščina, poginuo u Slavanskom Brodu kao politkomesar.

BOŽIČAN JOSIP, rođen u Đurmancu, poginuo 13. 3. 1944. kod Pleternice kao borac Moslavačke brigade.

BOŽIČEK (Franje) JOSIP, rođen 1923. u Maclju Gornjem, poginuo 20. 3. 1944. kod Radeljeva kao borac brigade »Matija Gubec«.

BOŽIĆ-HUBAK ALOJZ, rođen 1915. u Kosovečkom—Konjščina, poginuo 1944. u Moslavini kao borac brigade »Matija Gubec«.

BOŽIĆ (Kazimira) IVICA, rođen u Krapini, student, poginuo 23. 5. 1944. u Gor. Pešćeno—Konjščina kao član Okružnog NOO-a Krapina.

BOŽIĆ (Marka) IVAN, rođen 1924. u Konjščini, poginuo 1944. u Bočadiru—Konjščina kao kurir.

BOŽIĆ PETAR, rođen u Maruševcu—Ivanec, poginuo 1944. u Lepoglavi kao aktivist NOB-a.

BOŽIĆ (Tereze) VALENT, rođen 1923. u Kosovečkom—Konjščina, poginuo u Zagrebu kao ilegalac-skojevac.

BRAČUN (Josipa) FRANJO, rođen u Gaberu—Pregrada, poginuo 6. 6. 1944. u Desinić Gori kao borac Zagorskog odreda.

BRAČUN (Petra) OSKAR, rođen 1919. u Jalšovcu Donjem, Pregrada, poginuo 3. 4. 1944. kao borac.

BRAČUN (Vilima) ŽELJKO. rođen 1922. u Lenišću—Klanjec, poginuo 1943. kao borac u ličkim jedinicama kod Gospića.

BRAJSAR JOSIP, rođen 1920. u Maču, poginuo 10. 3. 1944. u Radeljevu kao borac.

BRČKO (Matije) DRAGUTIN, rođen 1925. u Donjoj Bistri, poginuo 16. 8. 1944. u Ivancu kod Zaprešića kao pol. delegat voda u štabu Zap. grupe odreda.

BRČKO (Filipa) IVAN, rođen 1894. u Kraljevom Vrh, poginuo 1944. u Zagrebu kao pol. radnik NOB-a.

BRČKO (Ivana) IVAN, rođen 1925. u Kraljevom Vrh, poginuo 1944. kod Srpske Kapele kao borac brigade »Braća Radić«.

BRČKO IVAN, rođen 25. 11. 1919. u Jakovlju, poginuo 2. 12. 1944. u Gudovcu kao vodnik NOV.

BRF.BER (Mirka) ANĐELKO, 19. godina star. rođen u Gornjoj Stubici, poginuo 15. 5. 1944. u Mateju kao borac Zagrebačkog odreda.

BREGES (Pavla) IMBRO. rođen 10. 7. 1919. u Pušći Donjoj, poginuo 18. 12. 1944. na Sedlarici kao komandir voda Zagorske brigade.

BREGES (Pavla) JOSIP, rođen 21. 11. 1928. u Kupljenovu, poginuo svibnja 1944. u Zlataru, ubijen kao zarobljeni borac Zagorskog odreda.

BREGOVIĆ ANDRÒ, rođen 1919. u Ivancu, poginuo 19. 1. 1945. kod Zrinjske kao borac NOV.

BREGOVIĆ (Filipa) FRANCA, rođena 1920. u Ivancu, ubijena na sudu u Ivancu kao predsjednica AFŽ-a Ivanec.

BREGOVIĆ IVAN, rođen 1927. u Kaniži—Ivanec, poginuo 16. 1. 1945. na Bubnju kao borac Zagorske brigade.

BREGOVIĆ (Mate) FRANJO, rođen 1917. u Kaniži—Ivanec. poginuo 1944. na Bubnju kao borac Zagorske brigade.

BRENGER (Josipa) MATO, rođen 1904. u Strmcu, poginuo 1944. u Zagrebu kao član JNOF-e.

BREZAK (Andrije) AUGUST, rođen 1923. u Lovreća Selu. poginuo 1944. kao borac Zagorskog odreda.

BREZAK (Petra) STJEPAN, rođen 19. 7. 1919. u Kozjaku—Krapina, poginuo 1944. u Bosni kao borac NOV.

BREZEC (Franje) IVAN. rođen 13. 9. 1926. u Jakovlju, poginuo 29. 12. 1944. na Sljemenu kao borac-kurir Zagrebačkog odreda.

BREZOVAČKI (Vida) ANDRIJA, star 36 godina, rođen u Mariji Bistrici, poginuo 13. 5. 1943. u M. Bistrici kao član KPJ.

BREZNI-KUČKO (Lovre) IVAN. rođen 1919. u Pešniku, poginuo 4—5. 10. 1943. u Jesenju kao komandir udarne grupe.

BREZOVEČKI (Josipa) RUDOLF, rođen 1926. u Podgorju Bistričkom, poginuo 1944. na Šolti kao sekretar SKOJ-a.

BRGLES (Stjepana) SLAVKO, rođen 1919. u Mrzlom Polju, poginuo 1944. u Đurmancu kao borac Zagorskog odreda.

BRIŠKI (Janka) FLORIJA, rođen 1915. u Lužanima—Krapina, poginuo 1945. kod Varaždinskih Toplica kao borac Zagorske brigade.

BRISKI (Izidora) IVAN, rođen 1922. u Lužanu—Krapina, poginuo 1944. u Mihovljanu kao borac brigade »Matija Gubec«.

BRLEK (Josipa) FRANJO, rođen 1917. u Jertovcu, poginuo 1945. kao delegat voda.

BRLEK (Stjepana) JOSIP, rođen 1920. u Peršovcu, poginuo 1944. u Sloveniji kao borac.

BRLEK (Alojza) TOMO, rođen 1907. u Brlekovu—Konjščina, poginuo kao borac.

BRLIĆ (Franje) NADA, rođena 1925. u Martincima Zlatarskim, poginula 1945. u logoru Jasenovac kao skojevka.

BRODAR (Franje) JOSIP, rođen 1928. poginuo 1944. u Petrovoj Gori kao borac Zagrebačkog odreda.

BROZ (Janka) ANKA, rođena 1923. u Strahinju—Krapina, poginula svibnja 1944. na Kalniku kao borac Kalničkog odreda.

BROZ (Dragutina) DRAGUTIN, rođen u Kumrovcu, poginuo 1942. u logoru Jasenovac kao borac.

BROZ (Dragutina) FRANJO, rođen u Kumrovcu, poginuo 1942. u Šćurnici.

BROZ (Alojza) MILKA, rođena u Kumrovcu, umrla 1944. od zadobivenih povreda u zatvoru kao aktivistkinja NOB-a.

BROZ (Dragutina) STJEPAN, rođen u Kumrovcu, poginuo 1942. u Zagrebu kao skojevac.

BROZ JANKO, rođen 1922. u Strahinju—Krapina, poginuo 14. 2. 1943. u Strahinju kao kurir.

BROZ (Franje) STJEPAN, rođen 1922. u Radoboju, poginuo 1943. kod Ludbrega kao borac brigade »Braća Radić«.

BRZAJ JURAJ, rođen 1926. u Gornjoj Stubici, poginuo 26. 12. 1944. u Đepolovcu kao borac-vodnik u Zagorskoj brigadi.

BRZINŠAK (Josipa) IGNAC, rođen 1920. u Vrbišnici—Ivanec, poginuo 18. 9. 1944. na Pohorju kao borac Zagorskog odreda.

BUBNJAR DRAGUTIN, rođen u Jamnom—Lepoglava, poginuo 1944. kao borac Zagorske brigade.

BUČAR (Štefanije) EDO, rođen 1924. u Desiniću, poginuo 1944. kod Radoboja kao vodnik u Zagorskoj brigadi.

BUDEN ROK, rođen u Korenjaku—Ivanec, poginuo 1945. kod kuće kao član KPJ.

BUHIN (Juraja) ALOJZ, rođen 21. 7. 1924. u Konjščini Gornjoj poginuo 1944. kao borac brigade »Braća Radić«.

BUJANIĆ-KUČEVAR AUGUST, rođen 1927. u Golubovcu, poginuo 28. 12. 1944. na Sedlarici kao borac Zagorske brigade.

BUKAL-MARKUŠ DRAGO, rođen 1906. u Peršavesi, poginuo travnja 1945. kod Lepoglave.

BUKOVEC MIJO, rođen 25. 8. 1923. u Višnjici—Ivanec, poginuo 10. 3. 1945. kod Bereka—Moslavina kao desetar u Zagorskoj brigadi.

BUKOVINA (Josipa) DRAGUTIN, rođen 20. 8. 1927. u Šibicama—Zaprešić, poginuo travnja 1945. na Sedlarici kao borac Slavonske omladinske brigade.

BUKOVINA (Pavla) STJEPAN, rođen 21. 1. 1925. u Zaprešiću, poginuo travnja 1945. na Bilogori kao borac Zagorske brigade.

BUKOVINA (Josipa) STJEPAN, rođen 13. 3. 1925. u Šibicama—Zaprešić, poginuo travnja 1945. u Pleternici kao komandir čete u XII slavonskoj brigadi.

BUKOVSKI IZIDOR, rođen u Bednji, poginuo 1945. kao aktivist NOB-a.

BUKOVSKI MARTIN, rođen 1915. u Druškovcu, poginuo 26. 12. 1944. u Grletincu kao borac u Zagorskoj brigadi.

BUKVIĆ FRANJO, rođen u Vrbnom, obješen 26. 12. 1944. u Lepoglavi kao učesnik NOB-a.

BUKVIĆ (Filipa) IVAN, rođen 4. 9. 1926. u Vadini. poginuo 1944. u Zagorskim Selima kao borac Zagorskog odreda.

BUKVIĆ (Adama) IVAN, rođen u Ježovcu, poginuo 17. 5. 1944. u Zagorskim Selima kao borac.

BUNTAK (Gabrijela) MILAN, rođen 5. 1. 1923. u Batini Donjoj, poginuo 1944. u Bosni kao borac XXVI dalmatinske divizije.

BUNTAK (Stjepana) RUDOLF, rođen 1916. u Batini Donjoj, poginuo 1944. u Bosni kao borac bosanskih jedinica.

BUTORAC DRAGO, rođen 28. 4. 1912. u Banskoj Bistrici, poginuo 10. 5. 1942. kod Mihovljana kao član OK SKOJ-a Zagreb i borac I zagorskog partizanskog odreda.

BUŽINEC (Josipa) STJEPAN, rođen u Jakovlju, star 23 godine, strijeljan 1. 10. 1943. u Jakovlju kao simpatizer NOP-a.

BZIK (Andrije) MATO, rođen 29. 8. 1892. u Kupljenovu. poginuo 1942. u logoru Jasenovac kao simpatizer NOP-a.

BZIK (Stjepana) MIRKO, rođen 7. 12. 1919. u Kupljenovu, poginuo 10. 5. 1942. u logoru Jasenovac kao borac I zagorskog odreda.

BZIK (Dragutina) STJEPAN, rođen 7. 8. 1919. u Kupljenovu, strijeljan 1941. u Dotršćini—Zagreb kao član KPJ.

C

CAPAR (Josipa) PETAR, rođen 1919. u Velikom Trgovišću, poginuo 1945. kod Mučne Rijeke kao komesar bataljona Zagorske brigade.

CAPAR (Elizabete) VILIM. rođen 1919. u Pluski, poginuo 15. 7. 1944. u Kalniku kao komandir čete u brigadi »Matije Gubec«.

CAPEK (Dragice) JANKO, rođen u Benkovcu, poginuo 1944. kao sekretar brigade.

CAREK (Janka) DRAGUTIN, rođen 7. 1. 1908. u Zlatarskom Martincu, obješen 1944. u Pušćoj Bistri kao član KPJ.

CAVOR (Juraja) JOSIP, star 33 godine, rođen u Selnici—Zlatarskoj, poginuo 1944. u Pivnici kao borac XVII udarne brigade.

CEBOVIĆ (Juraja) JOSIP, rođen 1919. u Sušobrijegu, poginuo 1944. u Srpskoj Kapeli kao borac.

CEBOVIĆ (Marka) MILKA, rođena 1924. u Sušobrijegu, poginula 1945. u Oborovu kao borac XVII udarne moslavačke brigade.

CERCÍĆ (Tome) JOSIP, rođen 1916. u Malom Komoru, poginuo kao borac NOV.

CERINSKI (Stjepana) JOSIP, rođen 11. 2. 1919. u Laduču, poginuo prosinca 1944. kod Tovarnika—Srijem kao borac XIII proleterske brigade.

CERINSKI-KREBER (Tome) STJEPAN, rođen 1926. u Pešćanu-Konjšćina, poginuo 19. 3. 1945. u Pešćanu kao pripadnik udarne grupe.

CEROVEC (Tome) FRANJO, rođen 23. 12. 1922. u Jertovcu, poginuo 28. 12. 1944. u Sedlarici kao delegat voda.

CESAR ŠIMUN, star 16 godina, rođen u Podgorju, poginuo u svibnju 1944. na Kalniku kao borac Kalničkog odreda.

CESAREC (Benka) ALBINA, rođena 28. 8. 1920. u Hlevnici, poginula 1942. u Zagrebu (Savska Cesta) kao član SKOJ-a.

CESAREC (Marije) DOMINIK, rođen 15. 4. 1920. u Plemenšćini Donjoj, poginuo 1944. na Veternici kao borac Zagorskog odreda.

CESAREC (Ane) ALOJZ, star 32 godine, rođen u Donjoj Stubici, obješen 16. 9. 1944. u Zelini kao politički radnik NOB-a.

CESAREC (Leonarda) MILAN, rođen 10. 12. 1925. u Hlevnici—Krapina poginuo 9. 10. 1944. u G. Kovačici kao delegat voda u brigadi »Matija Gubec«.

CESAREC (Mije) STJEPAN, rođen 15. 7. 1926. u Hlevnici—Krapina, poginuo 12. 2. 1944. kod Zlatara kao borac Zagorskog odreda.

CIGLENEČKI (Stjepana) IGNAC, rođen 1913. u Orehovoj Gorici, poginuo 14. 1. 1944. u Gornjoj Stubici kao sekretar KPJ.

CIGLEVIĆ (Petra) PETAR, rođen 1914. u Bistranskom Ivancu, poginuo listopada 1944. u Dubravi Slavonskoj kao borac XIII proleterske brigade.

CIGLENEČKI (Fabijana) SLAVKO, rođen 1925. u Orehovoj Gorici, poginuo 1945. u logoru Lepoglava kao skojevac i vodič na terenu.

CIGULA (Juraja) MIRKO, rođen 10. 10. 1927. u Velikoj Vesi—Krapina, poginuo 23. U. 1944. u Varaždin Bregu kao borac Zagorske brigade.

CIGULA VILIM, rođen 1901. u Strahinju—Krapina, poginuo 1944. kod Krapine kao član NOO-a.

CIMPERŠAK (Stjepana) VINKO, rođen 21. 2. 1916. u Celinama, poginuo 2. 12. 1944. kod Bjelovara kao borac Zagorske brigade.

CIPEK (Antuna) JOSIP, rođen 3. 3. 1900. u Jakovlju, poginuo 30. 12. 1944. u Kraljevom Vrhu kao politički radnik NOB-a.

COHA (Jakoba) IVAN, rođen 12. 9. 1913. u Jakovlju, poginuo 1942. u logoru Jasenovac kao politički radnik NOB-a.

COHA (Vida) JURAJ, rođen 5. 12. 1924. u Jakovlju. poginuo 1944. kod Belca kao borac.

CONFAL FRANJO, rođen 1914. Čeh, živio u Šibicama, poginuo u srpnju 1944. u logoru Lepoglava kao član KPJ i MNOO-a.

CRNEK (Alojza) MIRKO, rođen 1923. u Radoboju, poginuo 1. 4. 1945. u logoru Lepoglava kao zarobljeni borac brigade »Matija Gubec«.

CRNEKOVIĆ (Martina) MARTIN — »Top«, rođen 1918. u Jertovcu, poginuo 1946. u Kašini kao šef UDB-e Zelina.

CRNIĆ (Alojza) IVAN, rođen 1925. u Desiniću, poginuo 1944. na Vinagori kao borac.

CRNIĆ (Antuna) JURAJ, rođen u Trnovcu—Desinić, poginuo 1945. u Varaždinu kao borac.

CRNIĆ (Stjepana) MILIVOJ, rođen 1918. u Turnišću Desiničkom poginuo prosinca 1944. kao borac.

CUKOR VINKO, star 32 godine, rođen u Poljanici Bistričkoj, obješen 1942. u M. Bistrici kao politički radnik NOB-a.

CUKOVEČKI (Stjepana) LJUDEVIT, rođen 2. 5. 1926. u Mokricama—Oroslavje. poginuo u Grdevcu—Bilogora kao borac-kurir u Zagorskoj brigadi.

CUKOVEČKI (Martina) STJEPAN, rođen 16. 9. 1924. u Mokricama—Oroslavje, poginuo u Opatovcu kao borac-skojevac u Zagorskom odredu.

CULAK ANA, rođena 1912. (živjela u Đurmancu), poginula 25. 3. 1944. u Doliću (u staji Crnek Josipa svukli joj kožu s leđa, odrezali joj dojke i na taj način ubile je ustaše).

CULAK ANDRIJA, rođen 1910. (živio u Đurmancu kao intelektualac poginuo 25. 3. 1944. u Doliću. (U staji Crnek Josipa svukli mu kožu s leđa i tako ga objesile ustaše).

CURIN IVAN, rođen 15. 5. 1914. u Andraševcu, poginuo 2. 3. 1943. kod Karlovca kao vodnik u Banijskoj brigadi.

CVEK (Roka) IVAN, rođen u Jalševcu Gornjem—Pregrada, poginuo 1944. kao borac.

CVETKO (Janka) AUGUST, rođen 1924. u Radobojskim Bregina, poginuo 20. 2. 1944. u Koprivnici kao borac brigade »Braća Radić«.

CVETKO (Josipa) STJEPAN, rođen 1922. u Radobojskim Bregima, poginuo 25. 3. 1945. kod Belog Manastira kao borac Zagorske brigade.

CVRTILA (Martina) AUGUST, rođen 1925. u Jesenju Donjem, poginuo 1944. u Vel. Pogancu kao borac brigade »Braća Radić«.

CVRTILA (Ivana) STJEPAN, rođen 1924. u Jesenju Donjem, poginuo 1945. kod Bjelovara kao borac brigade »Braća Radić«.

Č

ČAJKO MIJO, rođen 1912. u Bedekovčini, poginuo 1944. u logoru Njemačke kao bivši ursovac i kandidat KPJ.

ČEMEK (Pavla) STJEPAN, rođen 31. 10. 1925. u Križu Brdovečkom. poginuo u siječnju 1945. na Bubnju kao borac Zagorske brigade.

ČEŠNJAK LJUDEVIT, rođen u Bednji, poginuo 1944. u logoru Lepoglava kao član NOO-a.

ČIČEK (Stjepana) STJEPAN, rođen 1927. u Husincu—Konjščina. poginuo u kolovozu 1944. na Kalniku kao borac Zagorske brigade.

ČIČKO (Petra) ANDRIJA, rođen 20. 4. 1924. u Mokricama—Oroslavje, poginuo 14. 8. 1944. kod Ludbreških Vinograda kao vodnik u Zagorskom odredu.

ČIČKO (Juraja) PETAR, rođen 18. 5. 1917. u Laduču—Zaprešić, poginuo 1945. u Mariboru kao pripadnik Slovenskih jedinica.

ČIŽMEK (Mate) MARKO, rođen 9. 11. 1912. u Mokricama—Oroslavje, član KPJ od 1933, poginuo 15. 5. 1942. u logoru Jasenovac kao organizator URSSJ-a i partijskog pokreta u Zagorju.

ČIŽMEK (Mirka) VID, rođen 4. 7. 1913. u Mokricama—Oroslavje, član KPJ od 1936, poginuo 28. 12. 1944. u Krušljevom Selu kao član KK KPH za kotar Donju Stubicu.

ČIŽMEŠIJA MIRKO, rođen 1880. u Cerju—Krapina, poginuo 1. 12. 1943. u Cerju kao član NOO-a.

ČLEKOVIĆ ALOJZ, rođen 1906. u Poznanovcu, poginuo maja 1942. u Velikom Bukovcu kao član biroa OK KPH za okrug Krapina.

ČRNJEVIĆ (Franje) ANTUN, rođen 1924. u Mirkovcu, poginuo 1944. u Bosiljevu kao borac Zagorske brigade.

ČREPAK (Juraja) BOŽO, rođen 1924. u Selnu—Zabok, poginuo 1944. u Podravini kao borac Zagorske brigade.

ČUČEK (Josipa) DRAGO, rođen 1923. u Klenovcu, poginuo 27. 3. 1944. kod Vukosavljevice kao borac Zagorske brigade.

ČUČEK (Franje) JOSIP, rođen 1920. u Klenovcu, poginuo 21. 4. 1944. u Malom Taboru kao član KPJ — pol. radnik NOB-a.

ČUČEK (Marka) JOSIP, rođen 1923. u Lupinjaku, poginuo 23. 3. 1944. u Žitomiru kao borac Zagorskog odreda.

ČUČEK (Milana) MILAN, rođen 1924. u Klenovcu, poginuo 27. 3. 1944. kod Vukosavljevice kao borac Zagorskog odreda.

ČUČEK (Franje) MIRKO, rođen 1. 9. 1925. u Kostel Bregima, poginuo u ožujku 1944. u selu Radeljevo kao borac brigade »Matija Gubec«.

ČUKELJ ALOJZ, rođen u Lazu Bistričkom, star 27 godiha, poginuo 1944. u Podravskoj Slatini kao borac Zagorske brigade.

ČUKELJ VALENT, rođen u Lazu Bistričkom, star 32 godine, strijeljan 26. 10. 1943. u Lazu Bistričkom kao aktivista NOP-a.

ČVAK JOSIP, rođen u Lazu Bistričkom, star 53 godine, strijeljan 26. 10. 1943. u Lazu Bistričkom kao aktivista NOP-a.

Ć

ĆORKO (Stjepana) ANTUN, rođen 29. 5. 1917. u Ivancu, poginuo 13. 2. 1945. kod Daruvara kao polit, komesar.

ĆUK (Josipa) STJEPAN, rođen 8. 10. 1925. u Bobovcu—Zaprešić, poginuo 23. 4. 1945. kod Suhe Kapele kao borac Zagorske brigade.

D

DAVILA (Slavka) JURAJ, rođen 1922. u Začretju, poginuo 1944. u Donjem Miholjcu kao načelnik štaba Osječke brigade.

DAVILA (Slavka) SLAVKO, rođen 1898. u Začretju, poginuo 1941. u Začretju kao simpatizer NOB-a.

DEBELJAK (Ignaca) AUGUST, rođen 1918. u Lupinjaku, poginuo 6. 8. 1944. u Drljanovici kao desetar u brigadi »Matija Gubec«.

DEBELJAK (Juraja) AUGUST, rođen 1917. u Lupinjaku, poginuo 30. 6. 1944. u Subotičkim Vinogradima kao komesar čete u brigadi »Braća Radić«.

DEBELJAK (Stjepana) ĆIRIL, rođen 1911. u Druškovcu, poginuo 8. 7. 1944. u Pregradi kao član KK KPH za kotar Pregrada.

DEBELJAK (Stjepana) JOSIP, rođen 1902. u Orešju—Pregrada, poginuo 15. 10. 1931. u Zagrebu kao jedan od sedam sekretara SKOJ-a.

DEBELJAK (Petra) PETAR, rođen 1921. godine u Druškovcu—Pregrada, poginuo 1944. u Čačku kao vodnik III srpske udarne brigade.

DEBOGOVIĆ (Antuna) JOSIP, rođen 24. 6. 1921. u Trsteniku Pušćanskom, poginuo 5. 11. 1944. kod Zlatara kao borac Zagorskog odreda.

DEDUŠ ANTUN, rođen u Maruševcu—Ivanec, poginuo 1944. u Ivancu kao aktivista NOB-a.

DEGAĆ (Stjepana) JOSIP, rođen 21. 12. 1919. u Gornjoj Selnici, poginuo 13. 5. 1946. na Ivančici od križara kao član NOO-a.

DENAC ANDRIJA, rođen u D. Voći—Ivanec, poginuo 1944. kao borac 32. divizije.

DERIŠ (Valenta) BOLTO, rođen 1924. u Zajezdi—Zlatar, poginuo veljače 1945. na Širokom Brijegu kao borac XI dalmatinske brigade.

DERIŠ (Stjepana) IVAN, rođen 22. 8. 1915. u Topličici—Budinščina, poginuo u rujnu 1946. u Topličici od križara kao aktivista NOB-a.

DEVČIĆ (Mate) PETAR, rođen 1904. u Smiljanu—Gospić (živio u Zaprešiću), strijeljan početkom 1942. u Rakovom Potoku—Zagreb kao učesnik španjolskog rata.

DIJANIĆ MATO, rođen u Lazu Bistričkom, star 20 godina, poginuo 6. 1. 1945. u logoru Lepoglava kao kurir NOO-a.

DIMIĆ-RAKAR (Josipa) STJEPAN, rođen 26. 4. 1926. u Zaprešiću, poginuo 1944. kod Čazme kao borac Žumberačkog odreda.

DOBRINA JOSIP, ROĐEN 1922. U Kapelskom Vrh, poginuo 20. 5. 1945. kod Maljuneški Bregi kao borac Zagorske brigade.

DOJČIĆ (Jure) FRANJO, rođen 17. 5. 1908. u Brdovcu, poginuo 28. 2. 1945. kao borac XVII slavonske brigade.

DOJČIĆ (Josipa) IVAN, rođen 1895. u Brdovcu, ubijen 20. 3. 1944. u logoru Jasenovac kao aktivista NOB-a.

DOMINKO-BEKETIĆ (Josipa) STJEPAN, rođen 31. 1. 1906. u Vel. Bukovcu, poginuo listopada 1944. u Čađavici kao borac Zagorske brigade.

DOMIŠLJANOVIĆ (Juraja) JANKO, rođen 1924. u Tugonici, poginuo u svibnju 1944. na Kalniku kao ekonom čete u Zagrebačkom odredu.

DOMIŠLJANOVIĆ (Juraja) PAVAO, rođen 1922. u Tugonici, poginuo 5. 1. 1945. kod Šida kao vodnik u XIII proleterskoj brigadi.

DOMITREK (Rezike) JOSIP, rođen u D. Stubici, star 26 godina, poginuo 30. 12. 1944. na Sljemeni kao kurir i vodič.

DORAČIĆ (Nikole) NIKOLA, rođen 29. 6. 1921. u Šibicama—Zaprešić, poginuo u siječnju 1945. na Bubnju kao borac Zagorske brigade.

DRAGANIĆ (Alojza) ANDRÒ, rođen 1921. u Gorjanima — Krapina, poginuo 1944. u Gorjanima kao borac Zagorskog odreda.

DRAGANIĆ IZIDOR, rođen 1919. godine u Cerju, poginuo 4—5. 10. 1943. u Jesenju kao delegat u udarnoj grupi.

DRAGANIĆ (Mirka) JOSIP, rođen 1914. u Cerju—Krapina, poginuo 3. 10. 1943. u Jesenju Gornjem kao kurir i pripadnik udarne grupe.

DRAGANIĆ (Dragutina) JOSIP, rođen 1921. u Gorjanima- Krapina, poginuo 4. 10. 1944. u Moslavini kao komesar u Zagorskoj brigadi.

DRAGANIĆ (Stjepana) PETAR, rođen 1925. u Ciglenici, poginuo 1945. u Tuzli kao borac KNOJ-a.

DRAGANIĆ (Janka) STJEPAN, rođen 1918. u Mihovljanu, poginuo 1944. u Križevcima kao mitraljezac u brigadi »Braća Radić«.

DRAGANIĆ (Janka) STJEPAN, rođen 1920. u Gorjanima—Krapina, poginuo 15. 10. 1944. u Koprivnici kao borac brigade »Braća Radić«.

DRAGANIĆ (Viktora) VJEKOSLAV, rođen 1922. u Gorjanima—Krapina, poginuo 1944. u Koprivnici kao borac brigade »Braća Radić«.

DRAGČEVIĆ (Juraja) JANKO, rođen 1913. u Donjoj Pačetini, poginuo 1944. u Banjaluci kao komesar.

DRAKŠIĆ OLGA, iz Brezove Gore—Ivanec, poginula 1944. u logoru Lepoglava kao aktivista NOB-a.

DRAŠIĆ (Đure) FRANJO, rođen u Loboru, član KPJ. strijeljan 5. 8. 1944, u Varaždinu kao član KK KPH Zlatar.

DRAŠIĆ (Jane) IVAN, rođen 18. 10. 1924. u Ratkovcu—Zlatar, poginuo u svibnju 1944. u Jakovlju kao borac Zagorskog odreda.

DRAŠKOVIĆ (Ignaca) ALOJZ, rođen 1919. u rusnici—Pregrada, poginuo 23. 3. 1945. kod Žitomira kao komandir voda u brigadi »Matija Gubec«.

DRENŠKI (Jure) PAVAO, rođen 21. 1. 1909. u Drenju—Zaprešić, strijeljan 27. 11. 1943. u Šibicama kod Brdovca kao aktivist NOB-a.

DRENŠKI (Grete) ĆIRIL, rođen 23. 5. 1911. u Kostelskom—Pregrada, poginuo 1944. u Jakovlju kao član KK KPH Pregrada.

DRENŠKI (Juraja) FRANJO, rođen 1915. u Hlevnici, poginuo 26. 4. 1945. u Klani kao borac 26. divizije.

DRENŠKI (Josipa) IGNAC, rođen 1903. u Prigorju, poginuo 1945. u Prigorju kao član NOO-a.

DRENŠKI (Slavka) Marija, rođena 4. 12. 1926. u Gornjoj Plemenščini, poginula u siječnju 1944. kao borac.

DRENŠKI (Ljubice) MIJO, rođen 1900. u Plemenščini, poginuo 1944. kao borac.

DRENŠKI (Josipa) STJEPAN, rođen 1908. u Plemenščini Gornjoj, poginuo 1944. u Prigorju kao borac.

DRENŠKI (Stjepana) STJEPAN, rođen 20. 4. 1913. u Prigorju, poginuo 1944. u Galovcu kao borac Zapadne grupe odreda.

DREMPETIĆ (Juraja) DRAGUTIN, rođen 1920. u Slanom Potoku, poginuo 1945. u logoru Jasenovac kao pol. radnik NOB-a.

DRUŽAK (Ivana) STJEPAN, rođen 2. 8. 1920. u Bistranskim Novakima. poginuo u Vojvodanskoj brigadi.

DRUŽINEC (Josipa) ALOJZ, rođen 1917. u Putkovcu—Krapina, poginuo 19. 1. 1944. u Petrovoj Gori kao intendant II zagorskog odreda.

DRUŽINEC (Josipa) DRAGUTIN, rođen 1921. u Putkovcu, poginuo 4. 11. 1944. u selu Lojnice kao komandir čete u brigadi »Braća Radić«.

DRUŽINEC (Ede) DRAGUTIN, rođen 1924. u Putkovcu—Krapina, poginuo 14. 2. 1944. u Subotici kod Koprivnice kao borac brigade »Matija Gubec«.

DUJAKOVIĆ (Marka) VINKO, rođen 23. 8. 1923. u Zdencima—Pušća, poginuo 26. 6. 1944. u Hrebini kao borac XIII proleterske brigade.

DUNAJ (Stjepana) JANKO, rođen 1920. u Brezovici, poginuo 1944. u Đurmancu kao borac Zagorskog odreda.

DUNAJ (Maksa) LJUDEVIT, rođen 1907. u Brezovici, poginuo 1. 2. 1945. u Čepelovcu kao borac brigade »Braća Radić«.

DUMBOVIĆ (Tome) DANIJEL, rođen 1920. u Maču, poginuo ujesen 1944. u okolici Velike Gorice kao ob. oficir Zagrebačkog odreda.

DUMBOVIĆ DRAGUTIN, star 16 godina, rođen u Poljanici Bistričkoj, poginuo 1945. kod Virovitice kao borac brigade »Braća Radić«.

DUNJČEVIĆ JUSTINA, rođena 1902. učiteljica u Gornjoj Stubici, strijeljana 9. I. 1944. u Gornjoj Stubici kao član AFŽ-a.

DURLIN (Josipa) FRANJO, rođen 1926. u Klokovcu, poginuo 1943. kao član SKOJ-a.

Đ

ĐUNDEK (Ilije) JOSIP, rođen 10. 5. 1923. u Jakovlju. poginuo 1944. u logoru Jasenovac kao pol. radnik NOB-a.

ĐUNDEK (Andre) JURAJ, rođen 6. 4. 1906. u Jakovlju. poginuo 1942. u logoru Jasenovac kao član OK KPH za Okrug Zagreb.

ĐUNDEK (Mije) STJEPAN, rođen 10. 11. 1926. u Jakovlju. poginuo 1944. na Bohinju kao borac.

ĐURKIN (Stjepana) PETAR, rođen 1917. u Pačetini Donjoj, poginuo u Donjoj Šemnici 1944. kao član KK KPH za kotar Krapina.

ELKASOVIĆ-GRGAC (Stjepana) LJUBICA, rođena 1919. u Sušobregu, obješena u srpnju 1944. u Jakovlju kao pol. radnik NOB-a.

ETEROVIĆ (Stjepana) VELIMIR. rođen 30. 12. 1922. u Pregradi, poginuo 23. 3. 1944. u Žitomiru kao borac brigade »Matija Gubec.«

F

FABEK (Stjepana) STJEPAN, rođen 20. 3. 1924. u Zaprešiću, poginuo ožujka 1944. kao komesar čete u III vojvodanskoj brigadi u Raićima NR Bosna i Hercegovina.

FAFLET (Pavla) FRANJO, rođen 1923. u Velikom Trgovišću, poginuo 1943. u Jesenju kao borac Zagorskog odreda.

FAGET DRAGUTIN, rođen 1917. u Svedruži, poginuo 7. 6. 1944. u Plemenščini kao delegat voda u Zagorskom odred u.

FAGET (Đure) IVAN, rođen 1919. u Svedruži, poginuo 1945. kod Križevca kao komandir čete u Kalničkom odred u.

FAGET (Josipa) KONRAD, rođen 1908. u Svedruži, poginuo 1945. u Lupinjaku kao član NOO-a.

FAGET (Đure) KONRAD, rođen 1908. u Svedruži, poginuo 1943. u Lupinjaku kao pol. radnik NOB-a.

FAGET MILAN, rođen 1926. u Svedruži, poginuo 2. 4. 1945. u Bereku—Bjelovar kao borac Zagorske brigade.

FAKLEŠ (Vida) KARLO, rođen 14. 9. 1912. u Bušinu—Pregrada, poginuo 9. 12. 1944. u Moslavini kao borac Zagorske brigade.

FANJKUTIĆ (Jakoba) IVAN. rođen 1923. u Vižovlju, poginuo 1944. u Vižovlju kao kurir.

FANJKUTIĆ (Stjepana) MARICA, rođena 1926. u Vižovlju. poginula 1944. u Jakopovu kao bolničarka u Zagorskoj brigadi.

FERČEK IVAN, rođen u Ježovcu, poginuo 1945. u logoru Lepoglava kao aktivist NOB-a.

FEREK IVAN »Srečko«, rođen u Rinkovcu, obješen 1945. u Rinkovcu—Ivanec kao član KK KPH za kotar Ivanec.

FERENČAK (Imbre) ANTUN, rođen 25. 2. 1914. u Kranjskoj Vasi, poginuo 1942. kao veza I zagorskog odreda.

FERENČAK (Juraja) JURAJ, rođen 1923. u Kraljevom Vrh u, poginuo 1944. kod Pregrade kao desetar u Zagorskom odred u.

FILIPČIĆ (Stjepana) JELICA, rođena 25. 9. 1923. u Prudnicama, poginula pod kraj rata u logoru Lepoglava kao član SKOJ-a.

FILIPČIĆ (Jure) JURAJ »Iljić«, rođen 1908. u Prudnicama, poginuo u ožujku 1944. kod Dugog Sela kao član OK KPH Zagreb.

FILIPČIĆ NIKOLA, rođen 1923. u Ključu, poginuo kod Krašića kao borac Žumberačkog odreda.

FILIPEC (Josipa) ANTUN, rođen 1919. u Orehovici, poginuo 1944. u Laduču kao komandir čete u Zagorskom odred.

FILIPEC (Josipa) STJEPAN, rođen 1912. u Orehovici, poginuo 1944. u Koprivnici, kao borac Zagorske brigade.

FIJAČKO (Stjepana) STJEPAN, rođen 1922. u Mihovljanu, poginuo 1944. u Mihovljanu kao borac brigade »Braća Radić«.

FIJAN (Ivana) MARKO, rođen 11.6. 1922. u Jakovlju, poginuo 1944. u Belcu kao ekonom čete u Zagorskom odred.

FIJAN (Alojza) STJEPAN, rođen 1.1. 1923. u Jakovlju, poginuo 26. 12. 1943. u Loboru kao borac.

FIKET MIJO, rođen u Donjem Škrniku, poginuo 6. 11. 1944. kod Krapine kao borac Zagorskog odreda.

FILIPOVIĆ (Vide) ANDRŌ, rođen 1919. u Podgrađu Bistričkom, obješen 26. 8. 1944. u Jakovlju kao pol. radnik NOB-a.

FILKO FRANJO, rođen 1915. u Črešnjevci—Klanjec, poginuo 1944. kod Varaždina kao borac zagorskog odreda.

FILKOVIĆ (Dragutina) IVAN, rođen 26. 2. 1927. u Pušćanskom Hruševcu, poginuo 13. 7. 1944. u Jakopovcu kao borac Zagorske brigade.

FILKOVIĆ (Franje) MIRKO, rođen 3. 10. 1920. u Pluski, poginuo 4. 12. 1943. na Vinagori kao borac Zagorskog odreda.

FILKOVIĆ (Dragutina) STJEPAN, rođen 27. 11. 1922. u Pojatnom, zarobljen 10. 5. 1942. kod Mihovljana i kasnije strijeljan u Dotršćini kod Zagreba kao borac I zagorskog odreda.

FILKOVIĆ (Filipa) STJEPAN, rođen 14. 12. 1942. u Kupljenskom Hruševcu, poginuo u siječnju 1944. na Vinagori kao borac Zagorskog odreda.

FIOLIĆ (Ljubice) BOŽO, rođen u Turnišću—Desinić, poginuo u studenom 1943. kod Lobora kao operativni oficir Zagorskog odreda.

FISTRIĆ (Stjepana) JOSIP, rođen 1919. u Košničkom Humu—Pregrada, poginuo 6. 10. 1943. u Pregradi kao borac Zagorskog odreda.

FISTRIĆ (Stjepana) STJEPAN, rođen 1914. u Košničkom Humu—Pregrada, obješen u Pušćoj Bistri kao član NOO-a.

FIŠTER (Josipa) AUGUST, rođen 16. 10. 1922. u Pregradskim Vrhima, poginuo 6. 1. 1945. u Zelini kao borac.

FIŠTER (Jure) DRAGUTIN, rođen 1925. u Zbilju Donjem—Pregrada, poginuo 1945. kao borac Zagorske brigade.

FLEGAR JANKO, iz Kameničkog podgorja, poginuo 1943. kao borac brigade »Braća Radić«.

FLEGAR (Josipa) MILKA, rođena 1927. u Kostet Bregu—Pregrada, poginula 11. 12. 1944. kao borac.

FLORIJAN (Mije) JANKO, rođen 1921. u Gorjanima—Krapina, poginuo 1945. kod Čazme kao komesar čete u Zagorskom odred.

FORKO (Mije) ANKICA, rođena 1920. u Turnišću, poginula 1944. u logoru Jasenovac kao borac.

FORKO (Mije) FRANJO, rođen 1921. u Turnišću, poginuo 1944. u logoru Jasenovac kao borac.

FOLNOVIĆ (Petra) DRAGUTIN, rođen 1923. u Sipkima—Zlata, poginuo početkom 1944. u Varaždinu kao skojevac.

FORT (Franje) NIKOLA, rođen 1922. u Krapinskim Toplicama, poginuo 1944. u Podrutama kao borac Zagorskog odreda.

FRANKOVIĆ (Martina) JOSIP, rođen 1921. u Straži—Pregrada, poginuo 6. 4. 1944. u Belcu kao borac Zagorskog odreda.

FRANJO (Milana) NIKOLA, rođen u Kraljevom Vrh, poginuo 15. 3. 1944. kod Dubrave kao borac XIII proleterske brigade.

FRČEK (Antuna) STJEPAN, rođen 1920. u Gornjem Maclju, poginuo 1944. kod Bosanskog Novog kao borac u proleterskoj brigadi.

FRČEG (Stjepana) VALENT, rođen 1913. u Gornjem Maclju, poginuo 1945. u njemačkom logoru kao kurir kot. NOO-a Krapina.

FRLJUŽEC (Janka) SLAVKO, rođen 1919. u Petrovskom—Krapina, poginuo 1944. kod Bjelovara kao borac Zagorskog odreda.

FUČEK (Mirka) IVAN, rođen 1921. u Mateju—Stubica, poginuo 1944. u Kalniku kao borac Zagrebačkog odreda.

FUČEK STJEPAN, rođen 1923. u Mateju—Stubica, obješen 14. 8. 1944. u Gornjoj Stubici kao član JNOF-e.

G

GABUD LJUBOMIR, rođen u Lazu Bistričkom, star 24. godine, strijeljan 5. 5. 1945. u logoru Lepoglava kao član JNOF-e.

GABUD VID, rođen u Lazu Bistričkom, star 20 godina, umro 18. 5. 1945. u Bačkoj bolnici kao ranjenik Vojvodanske brigade.

GAJEC JOSIP, rođen 1921. u Črešnjevcu—Klanjec, poginuo 1944. kod Zeline kao borac Zagorskog odreda.

GAJSKI MARIJA, rođena 1928. u Šinkovici, poginula 17. 6. 1944. kod Stare Rače kao borac.

GAJŠEK (Konrada) FRANJO, rođen 1917. u Razdrtom—Klanjec, poginuo 1944. kod Kalnika kao borac.

GAJŠEK (Mirka) IGNAC, rođen 1919. u Svedruži—Krapina, poginuo 30. 1. 1944. kao borac Zagorskog odreda.

GALIĆ (Mate) IVAN, rođen 5. 7. 1917. u Zdencima, poginuo u studenom 1944. u Podgariću kao borac Zagorskog odreda.

GALUNIČ (Lacka) SLAVKO, rođen 24. 3. 1923. u Petrovoj Gori, poginuo 8. 12. 1943. u Markušbregu kao borac Zagorskog odreda.

GAŠPAR ANICA, rođena u Tomaševcu—Klanjec, poginula 2. 1. 1945. u Klanjcu kao učesnik NOB-a.

GAŠPAR (P.) FRANJO, rođen u Razdrtom - Klanjec, poginuo 1944. kao borac.

GAŠPARINČIĆ (Stjepana) STJEPAN, rođen 1. 3. 1912. u Šenkovcu, poginuo 23. 9. 1944. u Novoselec Križu kao borac Zagorske brigade.

GASPERT (Franje) ALBIN, rođen 1922. u Ravnicama—Desiničkim, strijeljan 1941. u Dotrščini—Zagreb kao skojevac.

GASPERT (Franje) STJEPAN, rođen 1925. u Ravnicama Desiničkim, poginuo 1944. u Podravini kao borac Zagorske brigade.

GECI (S.) DRAGUTIN, rođen 1. 12. 1925. u Ivancu, poginuo 23. 4. 1945. u Borovu kao borac.

GEČEK FRANJO, iz Kaniže—Ivanec, poginuo 1944. kao borac brigade »Braća Radić«.

GEČEK JAKOB, iz Gečkovca—Ivanec, poginuo 1942. u logoru Jasenovac kao član KPJ i aktivista NOB-a.

GEČEK JOSIP, iz Kaniže—Ivanec, poginuo u logoru Lepoglava 1945. (kod pokušaja bijega ubijen)—bio je član KPJ.

GERIĆ (Mirka) NIKOLA, rođen 1923. u Radoboju—Orehovec, poginuo 26. 12. 1944. u Koprivnici kao borac brigade »Braća Radić«.

GMAJNIČKI (Karla) IVAN, rođen 30. 12. 1919. u Hromcu, poginuo 20. 8. 1944. u Nevesinju—Hercegovina kao borac.

GLAVICA ANDRIJA, rođen 21. U. 1917. u Zlogonji, poginuo 1. 2. 1945. u Velikoj Pisanici kao borac Zagorske brigade.

GLOBAN (Tome) STJEPAN, rođen 1916. u Grančarima—Zl. Bistrica, strijeljan u veljači 1944. u Dotrščini—Zagreb kao sekretar organizacije KPJ.

GLOGOLJA KAZIMIR, rođen 1919. u Lipnici—Klanjec, poginuo 1944. kod Novog Marofa kao borac Zagorskog odreda.

GLOGOVIĆ (Matije) SLAVKO, rođen 25. 4. 1920. u Laduču, poginuo svibnja 1944. u Sloveniji kao borac Zagorske brigade.

GLOGOVIĆ (Stjepana) STJEPAN, rođen 20. 9. 1915. u Križu—Brdovačkom, poginuo 23. 11. 1944. u Sudovcu—Kalnik kao borac Zagorske brigade.

GLOJNARIĆ (Alberta) BLAŽENKA, rođena 24. 9. 1915. u Maču, zaklana 20. 10. 1943. u Maču, član KPJ od 1941. godine.

GLUHAK ALOJZ, rođen 1. 12. 1925. u Hrašćini Trgovišću. poginuo 28. 7. 1944. u Ladislavcu kao borac.

GLUHAK (Juraja) IVICA, rođen 1922. u Konjšćini, poginuo 1941. na Kordunu kao borac —skojevac (posmrtno proglašen narodnim herojem).

GLUHAK (Mije) MILAN, rođen 1925. u Jalševcu Gornjem—Pregrada, poginuo 1944. u Turnišću kod Desinića kao borac.

GLUHAK (Juraja) RUDOLF, rođen 1912. u Konjšćini, poginuo 1944. u Oborovu kao organizacioni sekretar OK KPH Zagreb.

GLUHAK (Juraja) VLADO, rođen 1920. u Konjšćini, strijeljan u Rakovom Potoku—Zagreb kao član diverzantske grupe Zagreb.

GLUMPAK (Mirka) FRANJO, rođen 1915. u Bedekovćini, poginuo 1944. u Moslavini kao komandir čete u Moslavačkom odred.

GLUMPAK (Mirka) JURAJ, rođen 1909. u Bedekovćini, poginuo 1945. u Zlatar-Bistrici kao borac I zagorskog odreda.

GMAJNIČKI ALOJZ, rođen u Risvici—Klanjec, poginuo 7. 4. 1945. kod Lobora kao borac Zagorskog odreda.

GMAJNIČKI BOŽO, rođen 1920. u Brezju—Klanjec, poginuo 1944. u Petrovoj Gori kao borac Zagorskog odreda.

GMAJNIČKI SLAVKO, rođen u Brezju—Klanjec, poginuo 13. 7. 1944. na Bilogori kao oficir.

GOBEC MILAN, iz Ivanca, obješen 1944. u Ivancu kao aktivist NOB-a.

GOLEC (Zlatka) DRAGUTIN, rođen 1923. u Preseki—Krapina, poginuo 5. 5. 1945. kao desetar u Zagorskom odredu.

GOLUB ALBIN, rođen 1909. u Lenišću—Klanjec, poginuo 1942. u logoru Nova Gradiška kao član KPJ i politički radnik NOB-a.

GOLUB BRANKO, rođen 1916. u Lenišću—Klanjec, poginuo 1945. kod Beograda kao član KPJ i pripadnik proleterskih jedinica.

GOLUB (Mirka) FRANJO, rođen 1923. u Škaričevu. poginuo 25. 2. 1945. uLudbreškim Vinogradima kao borac brigade »Braća Radić«.

GOLUBIĆ FRANJO, rođen u Gredicama—Klanjec, poginuo 1944. u Bosni kao kapetan u brigadi »Braća Radić«.

GOLUBIĆ (Stjepana) JOSIP, rođen 25. 6. 1912. u Jakovlju, poginuo 1945. u Kraljevom Vrhui kao član NOO-a.

GOMES PAVAO, iz Ivanca, obješen 1944. u Ivancu kao suradnik NOB-a.

GORUPIĆ (M.) BRANKO, rođen u Dubrovčanu, poginuo 1944. kao borac Ličke brigade.

GOSPOČIĆ (Filipa) FRANJO, rođen 1916. u Strmcu Stubičkom, poginuo 1945. kao borac Virovitičke brigade.

GOTAL STJEPAN, rođen u Ivancu, poginuo 1944. u Slavoniji kao borac Zagorske brigade.

GRABAR (Mate) LADISLAV. rođen 7. 6. 1911. u Vrbnom—Krapina, poginuo 15. 3. 1945. u Rinkovcu kraj Lepoglave kao tajnik opć. NOO-a Lepoglava.

GRABAR LJUDEVIT, rođen u Vrbnom—Ivanec, poginuo 1944. kao borac.

GRABAR (Marka) VERONA, rođena 1913. u Jesenju, poginula 21. 2. 1945. u logoru Lepoglava kao aktivist AFŽ-a.

GRABOTEK (Josipa) JANKO. rođen 1923. u Gorjanima—Krapina, poginuo 21. 12. 1944. u logoru Lepoglava kao borac brigade »Braća Radić«.

GRABROVEČKI (Andrije) VLADO, rođen 1926. u Grabrovcu, poginuo 1945. u Bjelovaru kao borac Zagorske brigade.

GRABUŠIĆ JOSIP, rođen 1. 6. 1905. u Andraševcu, poginuo 5. 12. 1942. u logoru Njemačke kao zarobljeni borac I zagorskog odreda.

GRABUŠIĆ MILAN, rođen 15. 5. 1911. u Andraševcu, poginuo 6. 12. 1942. u logoru Njemačke kao borac I zagorskog odreda.

GRADIČAK (Mije) PETAR, rođen 18. 12. 1922. u Mokricama—Oroslavje, poginuo 1942. u logoru Jasenovac kao politički radnik NOB-a.

GRBIĆ (Stjepana) DUŠAN, rođen 1912. u selu Veliko Trgovišće, kotar Bosanski Novi (živio u Laduču, ubijen 1944. u Savskom Marofu kao simpatizer NOB-a).

GREDELJ (Franje) FRANJO, rođen 1925. u Mihovljanu, poginuo 1944. kod Bjelovara kao komandir čete u brigadi »Braća Radić«.

GREDELJ (Franje) STJEPAN, rođen 1922. u Mihovljanu. poginuo 1944. u Ludbregu kao komandir čete u brigadi »Braća Radić«.

GREDELJ (Alojza) STJEPAN, rođen 1922. u Mihovljanu, poginuo 1944. u Žumberku kao borac brigade »Braća Radić«.

GREDELJ (Tome) STJEPAN, rođen 1921. u Mihovljanu, poginuo 1945. u Bosni kao borac.

GREGORIĆ MIRKO, rođen 1908. u Velincima Klanjec, poginuo 15. 3. 1945. u Šimljanici kao borac.

GREGORIĆ VJEKOSLAV, rođen 1926. u Velincima—Klanjec, poginuo 1. 5. 1945. u Šandrovcu kao borac Zagorske brigade.

GREGUREK (Josipa) ANA, rođena 1896. u Hrašćini Trgovišću, poginula 1944. kao aktivist NOB-a.

GREGUREK (Josipa) FRANJO, rođen 1899. u selu Jarek, Hrašćina Trgovišće, obješen u studenom 1944. u Zelini kao član NOO-u.

GREGURIĆ (Josipa) NIKOLA, rođen 28. 4. 1922. u Zaprešiću. poginuo 27. 12. 1944. kod Pisarovine kao komesar bataljona u »Selinoj« brigadi.

GREGURIĆ (Petra) PETAR, rođen 16. 2. 1913. u Bistranskom Oborovu, poginuo 3. 9. 1944. u rodnom mjestu kao borac Zagrebačkog odreda.

GREGUROVIĆ (Amalije) DRAGUTIN, rođen u Bobovju—Krapina, poginuo u lipnju 1943. u Bosni kao borac.

GREGUROVIĆ (Franje) IVAN, rođen u Krapini, poginuo 22. 4. 1944. kod Bele Crkve kao borac brigade »Braća Radić«.

GRETIĆ (Ignaca) BRANKO, rođen 1923. u Putkovcu—Krapina, poginuo 14. 4. 1944. u Jesenju Gornjem kao borac Zagorskog odreda.

GRGAC (Stjepana) JURAJ, rođen 1898. u Sušobregu, poginuo 1944. u logoru Jasenovac kao aktivist NOB-a.

GRGEČ (Valenta) KATICA, rođena 14. 1. 1921. u Jakovlju. poginula 1944. kod Belca kao komandir voda.

GRGEČ (Stjepana) PETAR, rođen 7. 7. 1928. u Donjoj Bistri, poginuo 29. 11. 1946. od strane križara-ustaša kao borac Zagrebačkog odreda.

GRGEČ (Petra) MATO. rođen 5. 6. 1895. u Donjoj Bistri, ubijen u srpnju 1944. uz rijeku Krapinu kao član MNOO-a D. Bistra.

GRGEČ (Stjepana) ROK, rođen 11. 2. 1922. u Jakovlju, poginuo 1944. kod Srpske Kapele kao borac.

GRIL (Ivana) JANKO. rođen 1904. u Kraljevom Vrh. poginuo 1944. u zatvoru u Zagrebu kao suradnik NOP-a.

GRIL (Janka) JOSIP, rođen 1925. u Kraljevom Vrh. poginuo 1945. kod Čazme kao pripadnik diverzantskog odreda.

GRILEC (Stjepana) DRAGO, rođen 1924. u Brezju—Klanjec, poginuo 1945. u Moslavini kao borac.

GRILEC IVAN, rođen u Brezju—Klanjec, poginuo 1945. kao vodnik NOV kod Virovitice.

GRILEC (Marije) MIRKO, rođen 1917. u Plemenščini Donjoj—Pregrada, poginuo u lipnju 1943. kao borac.

GRMOVŠEK (Janka) STJEPAN, rođen 1923. u Gornjoj Šemnici, poginuo 1943. na Varaždin Brijegu kao borac brigade »Braća Radić«.

GROFELNIK (Juraja) ĆIRIL, rođen 1917. u Druškovcu—Pregrada, poginuo 27. 8. 1944. u Kostelu kao član KPJ od 1942. g.

GROFELNIK (Josipa) JURAJ, rođen 1883. u Velikoj Gori—Pregrada, poginuo 27. 8. 1944. u Kostelu kao član NOO-a.

GROBENSKI (Mije) STJEPAN, rođen 1923. u Cerju, uhapšen 1944. i otjeran u logor u Njemačku gdje je ubijen kao član SKOJ-a.

GRSIĆ (Mirka) BOLTO, rođen 1925. u Veleškovcu, poginuo 1944. kao borac Zagrebačkog odreda.

GRŠIĆ (Alojza) JOSIP, rođen 1921. u Veleškovcu, poginuo krajem 1943. u Moslavini kao borac Moslavačke brigade.

GRŠIĆ (Alojza) STJEPAN, rođen 3. 3. 1925. u Veleškovcu, poginuo 10. 4. 1944. u Pavlovcu kao vodnik Zagorske brigade.

GUDEN (Marka) LUKA, rođen u Konjščini Gornjoj, poginuo u veljači 1944. u Radoboju kao borac Zagorske brigade.

GULIĆ (Marka) STJEPAN, rođen 26. 4. 1916. u Bistranskom Oborovu. teško ranjen u brigadi »Braća Radić«, te pušten kući na liječenje, ali je od zadobivenih povreda umro.

H

HABAJEC (Ivana) GABRO, rođen 1905. u Sušobregu, poginuo 13. 2. 1945. u Zlatar Bistrici kao aktivista NOB-a.

HABAJEC (Tome) JOSIP, rođen 1914. u Sušobregu, poginuo 1943. u Zagrebu kao ilegalni radnik NOP-a.

HABAZIN (Ivana) ANKA, rođena 1900. u Turnišću, poginula 1944. u Turnišću kao aktivista NOB-a.

HABAZIN GABRIJEL, rođen u M. Bistrici, star 36 godina, poginuo 1944. u Moslavini kao borac.

HABAZIN KATICA. rođena u M. Bistrici, stara 19 godina, poginula 15. 2. 1944. u Čagli kao vodnik sanitetske službe XVII brigade.

HABJANEC (Dragutina) ANTUN, rođen 1915. u Jesenju, poginuo 20. 4. 1944. u Gorjanima kao član KK KPJ za kotar Krapina.

HABJANEC (Andre) IVAN, rođen 1925. u Jesenju, poginuo 7. 4. 1945. u Ivancu kao kurir KK KPH Krapina.

HABRKA SLAVKO, rođen u Gornjoj Voći, poginuo 1944. kao borac brigade »Braća Radić«.

HABULIN (Josipa) FRANJO, rođen 1901. u Poznanovcu, poginuo 1945. u Poznanovcu kao član KPJ.

HABULIN (Josipa) MARIJA, rođena 1916. u Poznanovcu. poginula 1941. u Rakovom Potoku kao član KPJ i španski borac.

HABULIN (Kate) VJEKOSLAV. rođen 1930. u Poznanovcu, poginuo 1944. u Velikoj Gorici kao član SKOJ-a.

HACEK (Andrije) ALOJZ, rođen 1923. u Bočakima—Konjščina, poginuo 1945. u Batini Donjoj kao borac Zagorskog odreda.

HACEK (Martina) MILAN, rođen 1921. u Bočakima—Konjščina, poginuo 1944. u Zagrebu kao borac Zagorskog odreda.

HADAŠ (Gabra) VINKO, rođen 1920. u Jertovcu. poginuo 1944. kao borac.

HADROVIĆ (Dragutina) BRANKO, rođen 1929. u Žlepcu P., poginuo 1944. kod Đurmanca kao borac Zagorskog odreda.

HADINA (Josipa) BLAŽ, rođen 23. 10. 1920. u Sušobregu, poginuo 21. 1. 1945. u Vukosavljevici kao delegat voda u Zagorskoj brigadi.

HADINA (Martina) VALENT, rođen 1926. u Sušobregu, poginuo 1944. u Cukovcu kao borac Zagorske brigade.

HAJDAŠ (Danijela) DANIJEL, rođen 1920. u Bedekovčini, poginuo u prosincu 1943. kao član Vojnog komiteta u Zagrebu. Radio je za Zagorski odred, dopremio radio-stanicu u Petrovu Goru — kod Ivanšćice.

HALAMBEK (Ignaca) FRANJO, rođen 19. 10. 1925. u Pluski. poginuo 13. 7. 1944. u Jakopovcu—Moslavina kao borac Zagorske brigade.

HALAMBEK (Blaža) FRANJO, rođen 21. 11. 1901. u Žeincima, strijeljan u listopadu 1943. u Oroslavju kao simpatizer NOP-a.

HALUŽAN (Julče) TEREZIJA, rođena 1925. u Klenovcu, poginula 16. 5. 1944. u Gudovcu kao bolničarka u Zagorskoj brigadi.

HANZIR (Stjepana) FRANJO, rođen 30. 6. 1919. u Laduču, poginuo u travnju 1944. na Veternici kao borac brigade »Braća Radić«.

HARAMINA (Bogoslava) IVAN, rođen 6. 5. 1923. u Križu Brdovečkom, poginuo 23. 1. 1945. u Grubišnom Polju kao mitraljezac brigade »Matija Gubec«.

HARAMINA (Ivana) MIRKO, rođen u Krapinskom Vidovcu, poginuo 10. 4. 1945. u Zagrebu kao zarobljeni borac NOV.

HARAMINA (Stjepana) STJEPAN, rođen 1918. u Mihovljanu, poginuo 1945. u logoru Jasenovac kao politički radnik NOB-a.

HARAPIN ANTUN, rođen u Lučelnici—Klanjec, ubijen u zatvoru u Zagrebu kao član NOO-a.

HARAPIN (Josipa) STJEPAN, rođen u Lučelnici—Klanjec, poginuo 1944. kod Golubovca kao borac.

HAVOIĆ (Tome) PETAR, rođen 27. 6. 1896. u Belcu, poginuo 4. 10. 1946. u Belcu kao tajnik NOO-a Belec od križara.

HAVOIĆ (Martina) RUDOLF, rođen 7. 1. 1920. u Vižovlju. poginuo 23. 1. 1947. u Batini Donjoj od križara kao borac.

HAVOIĆ (Ane) STJEPAN, rođen 1910. u Borkovcu—Zlatar, poginuo u travnju 1945. kod Dravograda kao borac VI proleterske brigade.

HERAK (Mije) STJEPAN, rođen 1922. u Gornjoj Šemnici, poginuo 1944. u Kalniku kao borac brigade »Matija Gubec«.

HERAK (Franje) ZLATKO, rođen 1926. u Grdencu. poginuo 12. 3. 1945. u Šimljanici kao borac Zagorske brigade.

HERENDIĆ (Jage) BLAŽ, rođen 31. 1. 1919. u s. Krapinici—Budinščina. poginuo 1945. na Krku kao borac Dalmatinskih jedinica.

HERENDIĆ (Andrije) EDO, rođen 1929. u Splitu (živio s ocem u Luci), poginuo u svibnju 1945. kao borac Zagorskog odreda.

HERCEG (Ivana) DRAGUTIN, rođen 1913. u Mateju—Stubica, strijeljan 1941. u logoru Jasenovac kao član SKOJ-a.

HERCEG (Stjepana) MILKA, rođena 1927. u Jesenju Gornjem poginula 1944. kod Vojnog Križa kao vodnik NOV.

HERCEG (Augusta) ŠTEFANIJA, rođena 1923. u Jesenju Gornjem, poginula 1944. kod Viljeva—Slavonija kao borac XVII slavonske brigade.

HIŽAR LJUBICA, rođena u Podgrađu Bistričkom, stara 20. godina, poginula 7. 1. 1944. u Čaglinu kao borac-sanitet XXI slavonske brigade.

HLAD (Rudolf) MIRKO, rođen 1927. u Strmcu, poginuo 1944. kod Sambolića kao borac Zagorskog odreda.

HLAD (Stjepana) STJEPAN, rođen 6. 5. 1921. u Zaprešiću, poginuo 28. 4. 1945. na Bilogori kao borac Zagorske brigade.

HLEVNJAK (Marka) JOSIP, rođen 1919. u Lužanu—Krapina, poginuo 6. 4. 1944. na Strmcu kao borac brigade »Braća Radić«.

HLEVNJAK (Ivana) STJEPAN, rođen 1923. u Lužanu—Krapina, poginuo u veljači 1944. u Gorjanima kao borac Zagorskog odreda.

HOHNJEC ANTUN, rođen u Miljani—Klanjec, obješen 6. 10. 1944. u Zelini kao član SKOJ-a.

HOHNJEC (Andrije) ALOJZ, rođen 17. 6. 1925. u Pregradskim Vrhima. poginuo 24. 4. 1945. kao borac.

HOJSKI (Marka) JOSIP, rođen 1922. u Brezovoj Gori. poginuo 1943. kao borac Ivanečke čete.

HORVAT (Josipa) LEONARD, rođen 1910. u Sopotu—Pregrada, poginuo 1944. kao borac.

HORVAT (Martina) ALOJZ, rođen 18. 3. 1912. u Turnišću, poginuo u studenom 1944. u Lipovcu kao član NOO-a.

HORVAT (Stjepana) DRAGUTIN, rođen 16. 7. 1923. u Pregradskim Vrhima. poginuo 1944. kao borac.

HORVAT (Franje) DRAGUTIN, rođen 1927. u Đurmancu. poginuo 1. 5. 1945. kod Bjelovara kao borac Moslavačke brigade.

HORVAT (Alojza) JANKO, rođen 1902. u Središću (živio u Zajezdi), obješen u listopadu 1944. u Zelini kao predsjednik NOO-a Zajezda.

HORVAT (Ivana) JOSIP, rođen 6. 3. 1910. u Đurmancu. poginuo 9. 2. 1944. u Kalničkom Osjeku kao borac Zagorskog odreda.

HORVAT (Lovre) JOSIP, rođen 1911. u Đurmancu, poginuo u ožujku 1944. u Pregradi kao borac Zagorskog odreda.

HORVAT (Imbre) JOSIP, rođen 1913. u Đurmancu. poginuo 1944. u Petrovoj Gori kao borac Zagorske brigade.

HORVAT (Franje) JOSIP, rođen 1925. u Đurmancu, poginuo 1944. u Kalniku kao borac Zagrebačkog odreda.

HORVAT (Ignaca) LJUDEVIT, rođen 1919. u Gusakovcu—Stubica, poginuo 23. 1. 1944. u Planini kao borac Zagrebačkog odreda.

HORVAT (Ignaca) MIROSLAV, rođen 1911. u Gusakovcu—Stubica. poginuo 8. 8. 1946. u Oroslavju (od Križara) kao komesar čete u Zagrebačkom odredu.

HORVAT (Juraja) STJEPAN, rođen 1921. u Đurmancu, poginuo 1944. u Petrovoj Gori kao borac Zagorske brigade.

HORVAT (Side) STJEPAN, rođen 1921. u Proseniku—Začretje, poginuo 1945. u Proseniku kao član JNOF-e.

HORVAT (Vida) VILIM, rođen 18. 7. 1915. u Pregradskim Vrhima, poginuo 1. 4. 1944. u Šimljanici kao borac Zagorske brigade.

HORVAT (Jure) VJEKOSLAV, rođen 8. 6. 1925. u Pušći Gornjoj, poginuo u siječnu 1944. u Maclju kao borac Zagorskog odreda.

HORVAT (Ljudevita) ZVONKO, rođen 1924. u Zbilju Donjem—Pregrada, poginuo 16. 12. 1944. kao borac.

HORVATEK RUDOLF, rođen 1911. u Trstenom—Klanjec, poginuo u ožujku 1944. u Klanjcu kao član NOO-a.

HORVATEK (Grge) LJUDEVIT, rođen 1926. u Završju, poginuo 1945. kao borac Zagorskog odreda.

HORVATIĆ (Stjepana) IVAN, rođen 19. 6. 1927. u Brdovcu. poginuo 28. 8. 1944. u Luki kao borac Zagorskog odreda.

HORVATIĆ (Josipa) JOSIP, rođen 3. 2. 1923. u Brdovcu, poginuo u proljeće 1945. na probou srijemskog fronta kao komandir voda u XIII proleterskoj brigadi.

HORVATIĆ (Nikole) KATARINA, rođena 9. 11. 1920. u Prudnicama, uhapšena rujna 1944. i otjerana u logor Jasenovac, gdje je potkraj rata ubijena kao član SKOJ-a i aktivist AFŽ-a.

HORVATIĆ (Nikole) PAVAO, rođen 25. 5. 1917. u Prudnicama, poginuo 12. 2. 1945. kod Daruvara kao borac XVI slavonske omladinske brigade.

HORVATIĆ (Nikole) SLAVKO, rođen 4. 2. 1925. u Prudnicama, poginuo 28. 2. 1945. u Čazmi kao slušalac podoficirske škole.

HORVATIĆ (Mije) IVAN. rođen 4. 3. 1925. u Jakovlju. poginuo 1944. kod Novog Marofa kao borac.

HOSTIĆ (Franje) RADEK. rođen 1919. u Marincima—Pregrada, poginuo 21. 4. 1945. u Dubrovčanu kao komandant omi. bataljona u zagorskom odredu.

HOTKO (Ivana) JELICA, rođena 1. 9. 1923. u Drenju, poginula na Zlatiboru kao zastavnik XIII proleterske brigade.

HOTKO (Ivana) JOSIP, rođen 6. U. 1925. u Drenju. poginuo 20. 3. 1944. kod Jajca kao vodnik u XIII proleterskoj brigadi.

HRAZDIRA OTOKAR (živio u Ivancu), obješen 1944. u Ivancu kao aktivist NOB-a.

HRBUT (Ljudevita) JOSIP, rođen 12. 1. 1914. u Klanječkom Dolu, poginuo 1944. u Jakopovcu kraj Bjelovara kao borac.

HREN (Ljudevita) JOSIP, rođen 1923. u Dubovcu, poginuo 28. 3. 1945. u Slavonskoj Požegi kao delegat voda u Virovitičkoj brigadi.

HRG (Tome) IGNAC, rođen 15. 4. 1919. u Hrašćini—Trgovišću, poginuo 26. 8. 1944. u Jakovlju kao borac-kurir Zagorskog odreda.

HRG (Ivana) JELENA, rođena 1. 5. 1917. u Hrašćini—Trgovišću, poginula 26. 8. 1944. u Jakovlju kao kurir Zagrebačkog odreda.

HRG (Ignaca) TOMO, rođen 1924. u Hrašćini—Trgovišću, obješen 26. 8. 1944. u Jakovlju kao borac.

HRIBAR (Vide) BRANKO, rođen 29. 10. 1924. u Prigorju, zarobljen kao ob. oficir Zagorskog odreda i obješen 21. 1. 1945. u selu Odra—Velika Gorica.

HRIBAR (Čire) VINKO, rođen 21. 3. 1923. u Prigorju, poginuo prosinca 1944. kao borac Zagorske brigade.

HRKEC (Adama) KATICA, rođena 1924. u Jertovcu, obješena 1945. u Konjšćini kao kurir NOO-a.

HRKEC (Adama) VJEKOSLAV, rođen 1926. u Jertovcu, poginuo 18. 6. 1944. u Velikoj Gorici kao borac Zagorske brigade.

HRLIĆ (Mirka) STJEPAN, rođen 3. 5. 1914. u Bukovju, uhapšen 6. 1. 1944. i otjeran u logor Stara Gradiška i Lepoglava, gdje je ubijen kao aktivist NOB-a.

HRLIĆ (Mije) STJEPAN, rođen 17. 8. 1919. u Bukovju, poginuo potkraj rata u Škofja Loki kao borac.

HRČEVIĆ (Stjepana) FRANJO, rođen 29. 10. 1900. u Jablanovcu, poginuo u veljači 1945. u logoru Jasenovac kao aktivist NOB-a.

HRŠAK (Antuna) SLAVKO, rođen 1920. u Benkovcu, poginuo 1944. kod Žutnice kao borac Zagorskog odreda.

HRUG (Franje) IVAN, rođen 1918. u Jesenju Donjem, poginuo 8. 7. 1944. na Bilo-gori kao borac brigade »Matija Gubec«.

HRUP (Ljudevita) DRAGUTIN, rođen 1924. u Zbilju Gornjem—Pregrada, poginuo 1944. kod Pakraca kao borac Slavanskog bataljona.

HRŽICA (Josipa) IVAN, rođen 28. 12. 1918. u Košničkoj Gori, poginuo kao borac.

HRŽINA (Martina) LJUDEVIT, rođen 15. 10. 1902. u Vadini, poginuo 1944. u logoru Lepoglava kao simpatizer NOP-a.

HUBAK (Franje) LACKO, rođen 1923. u Peršavesi, strijeljan 1942. u Maksimiru—Zagreb kao skojevac.

HUBAK (Franje) STJEPAN, rođen 1919. u Peršavesi, poginuo 29. 9. 1943. u Pisarovini kao borac XIII proleterske brigade.

HUBEK MARKO, iz Plitvica, poginuo 1944. u Barbari kao aktivist NOB-a.

HUBZIN (Fabijana) ADALBERT, rođen 23. 2. 1913. u Belečkom Završju, poginuo 8. 10. 1945. u Belečkom Završju (od križara) kao tajnik NOO-a.

HUČIĆ (Stjepana) IVAN, rođen 1917. u Donjoj Stubici, poginuo 30. 12. 1943. u Donjoj Podgori kao kurir.

HUČIĆ (Ivana) JOSIP, rođen 1924. u Donjoj Stubici, poginuo 1945. u Sloveniji kao delegat voda u XVII slavonskoj brigadi.

HUČIĆ (Milana) MARKO, star 19 godina, rođen u Donjoj Stubici, poginuo 30. 12. 1943. u Stubičkoj Podgori kao vodnik Zagrebačkog odreda.

HUDI (Pepice) IVAN, rođen 1914. u Zagrebu (živio u Ivancu Bistranskom), poginuo polovicom 1943. kao borac na Kalniku.

HUDI MARICA, rođena Leskov, rođena 1917. u Zagorju, poginula na Kalniku.

HUDINČEC LOVRO, rođen u Brezovoj Gori, strijeljan od ustaške policije kao član KPJ 1945.

HUNJAK (Jakoba) MIRKO, rođen 15. 8. 1923. u Donjoj Selnici — Zlatarskoj, poginuo 13. 3. 1946. u D. Selnici (od križara) kao borac.

HUNJAK (Imbre) VALENT, rođen 17. 7. 1919. u Kraljevcu—Hrašćina, poginuo u travnju 1945. u logoru Jasenovac kao aktivist NOB-a.

HUIS (Janka) CVETA, rođena 1921. u Zaboku, strijeljana 1943. u Zaboku kao član Okružnog NOO-a Krapina i predsjednica Okružnog odbora AFŽ-a.

HUIS (Petra) IVAN, rođen 1911. u Zaboku, strijeljan 1943. u Zaboku kao suradnik NOB-a.

HURČAK (Stjepana) GRABRO, rođen 1927. u Kosovečkom—Konjščina, poginuo 1944. u logoru Njemačke kao borac.

HURČAK (Valenta) SLAVKO, rođen 21. 4. 1925. u Jelovcu—Konjščina, poginuo 1944. kod Radoboja kao borac Zagorskog odreda.

HUSNJAK VALENT, rođen 1915. u Kamenici, poginuo 21. 4. 1945. u Skadijevcima kao komandir čete.

HUZJAK (Tome) VINKO, rođen 24. 12. 1919. u Gotalovcu, ubijen kod kuće od ustaša 1944. kao aktivist NOB-a.

I

ILIJAS (Josipa) LJUDEVIT, rođen 1921. u Cigrovcu—Pregrada, poginuo 15. 4. 1945. na Bilogori kao borac.

ILIJAS (Vilima) STANKO, rođen 1922. u Plemenščini—Pregrada, poginuo 1944. u Radoboju kao borac.

ILIJEVAC ALOJZ, rođen u Brezovoj Gori, poginuo 1944. kao borac Zagorske brigade.

IVANČAN (Ivana) FRANJO, rođen 1918. u Hrašćini, poginuo kod Kalnika kao borac.

IVANČAR (Blaža) MIRKO, rođen 28. 10. 1923. u Hrašćini, poginuo 1944. u Banjaluci kao borac.

IVANČIĆ (Ivana) JOSIP, rođen 1925. u Mirkovcu, poginuo 1944. u Čerpepovcu kao borac Zagorske brigade.

IVANKO MILIVOJ, rođen 1. 4. 1921 u Klanjcu, poginuo 29. 9. 1943. u Čazmi kao vodnik u 32. diviziji.

IVANUŠIĆ (Imbre) JURAJ, rođen 1.12. 1898. u Gornjem Kraljevcu, poginuo 28. 4. 1944. u logoru Jasenovac kao član NOO-a.

IVANJKO LEOPOLD, rođen 1924. u Velikoj Horvatskoj, poginuo 12. 4. 1944. u Podrutama kao borac brigade »Matija Gubec«.

IVANKOVIĆ JULILIS. rođen u Razdrtom—Klanjec, poginuo 7. 8. 1944. u Lastavici kao borac.

IVF.KOVIĆ (Stjepana) KRSTO. pravnik, rođen 26. 4. 1913. u Klanjcu, poginuo 9. 9. 1944. u Maceljskoj šumi kao šef ROC za okrug Krapinu.

IVEKOVIĆ MLI.O. rođen u Razdrtom—Klanjec, poginuo 1945. kao borac.

IVEKOVIĆ RUDOLF, rođen 1903. u Razdrtom—Klanjec, poginuo 1944. kao borac Zagorske brigade.

IVETIĆ (Matije) BOŽO, rođen 1923. u Klanječkom Jezeru, poginuo 1945. u Moslavini kao borac XVIII osječke brigade.

IVIĆ ANICA (živjela u Ravnoj Gori), ubijena 27. 7. 1944. u Ravnoj Gori kao član KPJ i predsjednica AFŽ-a za kotar Ivanec.

IVIĆ JOSIP, rođen 1925. u Klanjcu, poginuo 4. 12. 1944. u Đurmancu kao borac.

IVIĆ VIKTOR, rođen u Kladniku—Klanjec, poginuo 27. 4. 1945. kao kurir.

J

JADAN (Valenta) STJEPAN, rođen 1922. u Bedekovčini, pioginuo 1945. kod Mošćeničke Drage u pohodu na Trst kao borac IX dalmatinske divizije.

JAGEČIĆ ANDRIJA, rođen 1. 4. 1925. u Mokricama—Oroslavje, poginuo 15. 9. 1944. kod Koprivnice kao vodnik u brigadi »Braća Radić«.

JAGETIĆ STJEPAN, rođen 1912. u Ivancu, poginuo 1944. u Ivancu kao aktivist NOB-a.

JAGARINEC ANDRÒ, rođen u Jamnu—Ivanec, poginuo 1944. kao borac.

JAGIĆ (Franje) JANKO, rođen 1922. u Slatini, poginuo 1945. u Moslavini kao borac Zagorske brigade.

JAGIĆ (Mije) MARKO, rođen 1919. u Lovreča Selu, poginuo 1945. u Lepoglavi kao borac brigade »Matija Gubec«.

JAGIĆ MILAN, rođen 1911. u Trstenom—Klanjec, ubijen u logoru Stara Gradiška 1945. kao član odbora JNOF-e.

JAGIĆ (Lacka) MIRKO, rođen u Velikoj Vesi—Krapina, poginuo 25. 10. 1944, u Varaždin Brijegu kao borac Zagorske brigade.

JAGUŠT (Roka) JURAJ, rođen 1910. u Začretju (živio u Zajezdi) poginuo u travnju 1946. od križara kao član NOO-a.

JAJTIĆ (Lacka) JOSIP, rođen 6. 1. 1921. u Vojnovcu, poginuo u travnju 1944. u Koprivnici kao borac brigade »Matija Gubec«.

JAKOLIĆ (Josipa) NIKOLA, rođen 24. 2. 1910. u Celinama, poginuo 23. 11. 1944. u Sudovcu—Kalnik kao borac Zagorske brigade.

JAKOLIĆ (Josipa) STJEPAN, rođen 20. 7. 1921. u Celinama, poginuo 23. II. 1944. u Sudovcu—Kalnik kao borac Zagorske brigade.

JAKOLIĆ (Pavla) STJEPAN, rođen 4. 12. 1924. u Celinama, zarobljen 23. II. 1944. u Sudovcu—Kalnik i otpremljen u logor Jasenovac, gdje je ubijen.

JAKOPČEVIĆ MARKO, rođen u Mrzlom Polju, poginuo 1943. kao borac Moslavačke brigade.

JAKOPČEVIĆ (Valenta) MARTIN, rođen u Policama—Klanjec, poginuo 22. 11. 1944. kod Tri Kralja kao borac Zagorskog odreda.

JAKOPOVIĆ (Dominika) MATO, rođen 26. 9. 1904. u Galovcu—Konjščina, poginuo 22. 10. 1944. u Zlatar Bistrici kao predsjednik NOO-a.

JAKOPOVIĆ (Đure) JOSIP, rođen 24. 5. 1924. u Pečama—Budinščina, ubijen od ustaša u svibnju 1944. kao aktivist NOB-a.

JAKOVINA (Stjepana) DRAGUTIN, rođen 1918. u Vukovom Selu. umro 8. 3. 1945. u Podgariću (Moslavačka bolnica) kao ranjenik Zagorske brigade.

JAKŠIĆ ANĐELA, rođena 1928. u Jakšincu—Gor. Stubica, strijeljana 1945. u logoru kao član SKOJ-a.

JAKŠIĆ (Josipa) STJEPAN, rođen 1915. u Jakšincu—Gor. Stubica, strijeljan 1945. u logoru Jasenovac kao član SKOJ-a.

JAKUŠ (Lacka) ANĐELA, rođena 1927. u Lugu—Poznanovec, poginula 1944. u Zagrebu kao zarobljeni borac brigade »Braća Radić«.

JAKUŠ (Stjepana) AMALIJA, rođena 1905. u Vel. Komoru, poginula 1943. na Kalniku kao borac Zagorskog odreda.

JAKUŠ (Mate) FRANJO, rođen 1921. u Lugu—Poznanovec, poginuo 1943. na Kalniku kao mitraljezac Kalničkog odreda.

JAKUŠ (Mate) JOSIP, rođen 1900. u Lugu—Poznanovec, poginuo 1943. u Jesenju kao borac Zagorskog odreda.

JAKUŠ (Amalije) PAVAO, rođen 1917. u Lugu—Poznanovec, poginuo 7. svibnja 1942. u Bedekovčini kao borac I zagorskog odreda.

JAKUŠ (Viktora) VALENT, rođen 1914. u Lugu—Poznanovec, poginuo 1942. u Vel. Bukovcu kao zamjenik komesara čete u I zagorskom odredu.

JAKUŠ (Mate) VIKTOR, rođen 1916. u Lugu—Poznanovec, poginuo 1942. u Rakovom Potoku—Zagreb kao član KPJ.

JAMBREK (Adolfa) CVETA, rođena 12. 6. 1911. u Radoboju, poginula 1944. u logoru Lepoglava kao borac brigade »Braća Radić«.

JAMBREK (Blaža) FRANJO, rođen 1921. u Sušobregu, poginuo 1944. u Daruvaru kao borac XVII udarne brigade.

JAMBREK (Josipa) JURAJ, rođen 1924. u Sušobregu, poginuo 1943. u Ivancu kao borac Zagorskog odreda.

JAMBREŠIĆ (Josipa) STJEPAN, rođen 21. 11. 1926. u Policama — Klanjec, poginuo 22. 11. 1944. u Podgariću kao borac.

JAMBREŠIĆ VJEKOSLAV, rođen 1927. u Tomaševcu—Klanjec, poginuo 14. 10. 1944. u Koprivnici kao borac.

JAMBREUŠ (Ane) DRAGUTIN, rođen 1926. u Pavlovcu—Zabok, poginuo 1944. kao borac Zagorskog odreda.

JANČIĆ (Pavla) BRANKO, rođen 23. 8. 1923. u Laduču—Zaprešić, poginuo kao borac.

JANDRAS (Jure) JOSIP, rođen 1922. u Kupljenovu, poginuo 10. 5. 1942. kod Mihovljana kao borac I zagorskog odreda.

JANDRAS (Josipa) NIKOLA, rođen 9. 12. 1912. u Pojatnu, poginuo 1943. u Ludbregu kao komandir čete Kalničkog odreda.

JANŽEK (Adama) AUGUST, rođen 1909. u Jesenju Gornjem, poginuo 1944. na Kalniku kao borac brigade »Braća Radić«.

JAPEC (Ignaca) DRAGUTIN, rođen 15. 8. 1920. u Jakšincu, poginuo travnja 1945. u logoru Jasenovac kao borac Zagrebačkog odreda.

JAZBEC (Stjepana) STJEPAN, rođen 29. 9. 1921. u Križu Brdovečkom, obješen 21. 1. 1945. u Odri kraj Velike Gorice kao simpatizer NOP-a.

JEDVAJ (Matije) ADAM, rođen u Vrbovnom, poginuo 22. 9. 1944. na Sljemenu kao borac.

JEDVAJ (Stjepana) FRANJO, rođen u Jesenju, poginuo 26. 9. 1945. u Jesenju.

JEDVAJ (Franje) IVAN, rođen 1910. u Brdu—Krapina, poginuo 1944, na Bubnju kao borac Zagorske brigade.

JEDVAJ (Nikole) LJUDEVIT, rođen 10. 4. 1927. u Gornjoj Bistri, poginuo u Podravskim Drenovcima kao borac Zagrebačkog odreda.

JAKEŠIĆ (Antuna) RUDOLF, rođen 28. 5. 1926. u Kupljenovu, poginuo 4. 8. 1944. kod Jesenja kao borac Zagorskog odreda.

JELAČIĆ FRANJO, rođen 1917. u Glogovcu—Klanjec, poginuo 1944. kod Ivanca kao borac Zagorskog odreda.

JELENKO ĐURO, rođen u Maruševcu—Ivanec, poginuo 1944. u Gornjoj Voči kao član Kotarskog komiteta Ivanec.

JEŽEK (Augusta) SLAVICA, rođena 1923. u Velikoj Erpenji, poginula 1944. u logoru Jasenovac kao borac Zagorske brigade.

JUG (Mate) IMBRO, rođen 27. 2. 1920. u Pušći Gornjoj, poginuo 19. 1. 1945. na Bubnju kao borac Zagorske brigade.

JUMIĆ (Roka) PETAR, rođen 3. 5. 1925. u Bistranskom Oborovu, poginuo u ožujku 1944. kao vodnik voda u brigadi »Matija Gubec«.

JURAČIĆ (Jakoba) FRANJO, rođen 1922. u Košničkoj Gori—Pregrada, poginuo u studenom 1943. kao borac Zagorskog odreda.

JURAČIĆ (Josipa) MIJO, rođen 1922. u Košničkoj Gori, strijeljan u Mariboru kao borac Zagorskog odreda.

JURANIĆ (Josipa) IVKA, rođena 1928. u Maloj Erpenji, poginula 1944. u Koprivnici kao borac brigade »Matija Gubec«.

JURAK (Josipa) MARIJAN, rođen 1921. u Desiniću, poginuo 1943. kod Lepoglave kao borac.

JURAK VIKTORIJA, rođena 1924. u Zagrebu (živjela u Desiniću), poginula 1943. kod Lepoglave kao borac.

JURČEC (Kvirina) DRAGUTIN, rođen 1915. u Bedekovćini, poginuo 1944. u Jasenovcu kao član KPJ.

JURČEC (Pavla) NIKOLA, rođen 16. 9. 1912. u Laduču, član KPJ od 1936, poginuo kao partizan Slavonskih jedinica.

JURDANA MARKO, rođen 24. 4. 1912. u Zagrebu (živio u Oroslavju), poginuo 15. 8. 1942. u logoru Jasenovac kao član KPJ od 1940.

JUREC (Silvestra) JANKO, rođen 1900. u Bedekovćini, strijeljan u prosincu 1943. u Bedekovćini kao član KK KPH Zlutar.

JUREC (Silvestra) MALČIKA, rođena 1916. u Bedekovćini, poginula 1944. u Desiniću kao borac Zagorskog odreda.

JUREC (Silvestra) VILKO, rođen u Bedekovćini, herojski poginuo 1942. u Varaždinu kao org. sekretar Okružnog komiteta KPH Varaždin.

JUREKOVIĆ (Josipa) ANDRIJA, rođen 1925. u Klokovcu, poginuo 1944. kao borac.

JUREKOVIĆ (Ignaca) JAKOB, rođen 1898. u Klokovcu, poginuo 1944. u Krapinskim Toplicama kao član KPJ i pol. radnik NOB-a.

JUREKOVIČ (Josipa) PETAR, rođen 1926. u Klokovcu, poginuo 1944. kao borac Kalničkog odreda.

JUREKOVIĆ (Stjepana) ŠANDOR, rođen 1920. u Zagrebu, živio u Krapinskim Toplicama, poginuo kao skojevac.

JUREŠA IVAN, rođen 1924. u Trstenom—Klanjec, poginuo 1945. kod Ludbrega kao borac Zagorskog odreda.

JURIĆ DRAGUTIN, rođen u Brezju—Klanjec, poginuo 25. 3. 1.945. kao borac.

JURIN (Tome) JOSIP, rođen 1912. u Lugu Poznanovec, poginuo 1943. u Moslavini kao komesar bataljona u Moslavačkoj brigadi.

JURIN (Franje) TONKA, rođena 1918. u Poznanovcu, poginula 1944. u Lepoglavi kao član Okružnog komiteta Krapina.

JURINA (Josipa) GABRO, rođen 1921. u Kabelu—Bedekovčina, poginuo 1944. u Pitomači kao borac Zagorske brigade.

JURIŠIĆ (Nikole) IVAN, rođen 28. 11. 1921. u Laduču, poginuo 31. 12. 1943. na Varaždinskom Brijegu kao vodnik voda u Zagrebačkom odredu.

JURIŠIĆ (Pavla) PAVAO, rođen 3. 8. 1915. u Hrastini—Brdovec poginuo studenoga 1944. u Varaždinskom Brijegu kao borac Zagorske brigade.

JURMAN (Pavla) IVAN, rođen 12. 6. 1918. u Drenju, poginuo 17. 1. 1944. a umro 1945. od povreda kao skojevac.

JURMAN (Jure) VID, rođen 4. 8. 1921. u Drenju, poginuo u siječnju 1945. kraj Daruvara kao komesar bataljona Zagorske brigade.

JURMAN (Ivana) VID, rođen 6. 6. 1904, u Drenju, obješen 27. 11. 1943. u Šibici kao aktivista NOB-a.

JURMAN (Jure) ZVONKO, rođen 1925, u Drenju, poginuo pred oslobođenje u logoru Lepoglava kao skojevac.

JUS (Adalberta) ALBA, rođen 1926. u Trnovcu—Pregrada, poginuo 17. 4. 1944. u Vrapcu kao borac Zagorskog odreda.

JUTRIŠA (Mate) JOSIP, rođen 18. 2. 1920. u Martiša Vesi, poginuo 30. 12. 1944. kod Tri Kralja kao komandant omladinskog bataljona u Zagorskoj brigadi. Posmrtno proglašen Narodnim herojem.

JUTRIŠA (Mate) MARTIN, rođen u Martiša Vesi, poginuo 1945. godine.

JUTRIŠA MATO, rođen 10. 2. 1894. u Martiša Vesi, poginuo 14. 3. 1945. u Desiniću kao pol. terenski radnik NOB-a.

JUTRIŠA (Juliusa) STANKO, rođen 1916. u Druškovcu, poginuo 26. 11. 1944. u Ivanić Kloštru kao borac II. operativne zone.

K

KABLAR (Franje) STJEPAN, rođen 1922. u Putkovcu, poginuo 10. 7. 1944. kod Leskovca kao komandir čete u Zagorskoj brigadi.

KAIĆ (Magde) PAVAO, rođen u Poljanici, star 25. godina, poginuo 16. 3. 1946. u rodnom mjestu od križara kao borac.

KAJFEŠ (Mate) MATO, rođen 24. 2. 1885. u Luki, strijeljan 19. 10. 1934. u Oroslavju kao simpatizer NOP-a.

KALABINEC (Antuna) DRAGUTIN, rođen 1919. u Oratju. poginuo 1944. u Gudovcu kao borac Zagorske brigade.

KALEČAK (Ivana) IVAN, rođen 1924. u Brlekovom, poginuo 1945. u Druškovcu kao vodnik u Zagorskom odredu.

KANTOCI (Stjepana) ZVONKO, rođen 19. 6. 1921. u Pregradi, poginuo 1943. u Bosni kao borac.

KANJIR STJEPAN, rođen u Gornjoj Voći, poginuo 1944. kao borac u Dalmatinskim jedinicama.

KAPUSTA (Augusta) AUGUST, rođen 1919. u Strmcu—Stubica. obješen 1944. u Zagrebu kao zarobljeni borac Zagrebačkog odreda.

KEREŠA JOSIP, rođen 1925. u Zlataru, poginuo 17. 11. 1944. kod Kloštra kao borac.

KARLOVIĆ (Luke) BARICA, rođena 1883. u Kupljenskom Hruševcu, ubijena 23. 12. 1944. u Kup. Hruševcu prilikom paljenja sela kao simpatizer NOP-a.

KATALENIĆ (Valenta) IVAN, rođen 1917. u Jesenju Gornjem, poginuo 5. 6. 1944. u Plemenšćini kao sekretar KK KPH Krapina.

KATALENIĆ (Janka) STJEPAN, rođen 1924. u Jesenju Gornjem, poginuo 1944. u selu Lužan kao borac Kalničkog odreda.

KATALENIĆ (Augusta) VIKTOR, rođen 1924. u Jesenju Gornjem, poginuo u studenom 1944. na Kalniku kao komandir voda u ZPOH.

KECUR (Ljudevita) VJEKOSLAV, rođen 1926. u Turnišću Desiničkom, poginuo 19. 5. 1944. u Vrbnom kao borac Zagorskog odreda.

KEFEČEK IVAN, rođen u Podgorju Bistričkom, star 26 godina, poginuo 23. 2. 1944. u Turkovćini kao zamjenik komesara bataljona u Zagrebačkom odredu.

KEFEČEK IVAN, rođen u Podgorju Bistričkom, star 26 godina, poginuo 4. 10. 1944. u Gudovcu kao borac.

KEFEČEK JANKO, rođen u Podgorju Bistričkom, star 30 godina, poginuo 25. 2. 1944. u Čučurju kao vodnik u Zagrebačkom odredu.

KEFEČEK (Tome) JURAJ, rođen u Podgorju Bistričkom, star 18 godina, poginuo 18. 9. 1944. kod Bjelovara kao borac Zagorske brigade.

KEFEČEK JURAJ, rođen u Podgorju Bistričkom, star 17 godina, poginuo 25. 5. 1944. kod Bjelovara kao borac Zagorske brigade.

KELEMAN (Jure) BOŽO, rođen 1928. u Kupljanskom Hruševcu, poginuo u siječnju 1944. kod Daruvara kao borac Zagrebačkog om. bataljona.

KEMFELJA JANKO, rođen 1908. u Šagudovcu—Stubica, strijeljan 1944. u logoru Jasenovac kao član NOO-a.

KEMFELJA (Tome) JOSIP, rođen 1908. u Gusakovcu—Stubica, poginuo 1944. u Mateju kao borac.

KEMFELJA STJEPAN, rođen 1925. u Šagudovcu—Stubica, strijeljan 1944. u Mateju kao član SKOJ-a.

KEREP (Kazimira) JUSTA, rođena 1925. u Klokovcu, poginula 1945. kao borac.

KEREŠA (Stjepana) MILAN, rođen 13. 10. 1923. u Gornjoj Konjščini, poginuo 1944. kod Koprivnice kao borac brigade »Braća Radić«.

KEREŠA PAVAO. rođen 1912. u Gornjoj Konjščini. poginuo 1943. u Konjščini kao borac Zagorskog odreda.

KIC rod. KUNŠTEK (Mije) Marija, rođena 1918. godine u Pregradi, ubijena 1944. u Rusnici kao član AFŽ-a.

KIC (Josipa) MILAN, rođen 1924. u Rusnici—Pregrada, poginuo 15. 1. 1945. u Baranji kao borac brigade »M. Gupca«.

KIRIN (Ivana) STJEPAN, rođen 30. 9. 1915. u Hrebini, poginuo u ožujku 1944. kod Golubovca kao borac Zagorskog odreda.

KISELJAK (Dragutina) JULIUS, rođen u Straži—Pregrada, poginuo 24. 4. 1945. kao borac.

KISELJAK (Mirka) STJEPAN, rođen 1924. u Radobojskim Bregima, poginuo 1. 2. 1944. u Radoboju kao borac Zagorskog odreda.

KLASIČEK (Vida) IVAN, rođen 1921. u Putkovcu, poginuo 15. 1. 1945. kod Kalnika kao vodnik voda u Zagorskoj brigadi.

KLASIČEK (Alojza) LEONARD, rođen 19. 10. 1910. u Gornjoj Plemenščini, umro 26. 4. 1944. u bolnici Podgarić od ranjavanja.

KLASIĆ (Lovre) BRANKO, rođen 1916. u Prigorju—Krapina, poginuo u lipnju 1944. kao sekretar KK i tajnik KNOO Krapina.

KLASIĆ (Lovre) FERDINAND, rođen 1921. u Prigorju—Krapina, poginuo 8. 2. 1945. u Dubrovčanu kao komandant Zagorskog odreda.

KLASIĆ (Lovre) JOSIPA, rođena 1924. u Prigorju—Krapina, poginula 1944. u Klanjcu kao član KPJ i pol. radnik NOB-a.

KLASIĆ (Mirka) MATO, rođen 1919. u Jesenju Donjem, poginuo 23. 9. 1944. u Strmcu-Stubičkom kao borac Zagorskog odreda.

KLASIĆ (Stjepana) JURAJ, rođen 1920. u Maclju Donjem, poginuo 1944. kod Sambolića kao vodnik u Zagorskom odredu.

KLASIĆ (Franje) JOSIP, rođen 1901. u Lužanu—Krapina, poginuo 1945. u logoru Lepoglava kao član NOO-a.

KLASIĆ STJEPAN, rođen 14. 12. 1929. u Đurmancu, poginuo 30. 7. 1944. u Subotičkom Vinogradima kao borac Moslavačke brigade.

KLANČIR (Gabre) IVAN, rođen 13. 2. 1926. u Jakovlju, poginuo 29. 12. 1944. u Vukosavljevici kao borac.

KLANČER (Stjepana) JOSIP, rođen 25. 9. 1926. u Jakovlju, poginuo 29. 12. 1944. u Vukosavljevici kao borac.

KLANFAR (Petra) VID. rođen 8. 11. 1925. u Jakovlju, poginuo 1944. u Gudovcu kao komandir voda.

KLAS RUŽA, rođena u Lepoglavi, strijeljana 4. 6. 1944. u Cerju kao borac Kalničkog odreda.

KLEČINIĆ (Antuna) JOSIP, rođen 14. 4. 1924. u Pojatnu, poginuo u veljači 1945. kod Kalnika kao borac.

KLEKOVIĆ (Jakoba) MIRKO, rođen 28. 10. 1925. u Luki, poginuo u veljači 1945. u Moslavini kao borac Zagorskog odreda.

KLEN (Ivana) JOSIP, rođen 17. 8. 1924. u Gotalovcu, poginuo 29. 9. 1944. kod Iloka—Srijem, kao borac.

KLEPAČ STJEPAN, rođen u Maruševcu—Ivanec, poginuo 1944. kao borac.

KLETUŠ (Ivana) ZLATKO, rođen 1924. u Mateju—Stubica, poginuo 12. 2. 1945. u Garešnici kao komandir čete u Zagorskoj brigadi.

KLINČIĆ (Nikole) NIKOLA, rođen 17. 5. 1904. u Brdovcu, poginuo 23. 4. 1944. u logoru Jasenovac kao član KPJ i aktivist NOB-a.

KLINČIĆ (Pavla) ŽELJKO, rođen 15. 4. 1928. u Brdovcu, poginuo 31. 10. 1944. u Kalniku kao borac.

KLIONČIĆ (Nikole) STJEPAN, rođen 24. 11. 1913. u Prudnicama, poginuo u proljeće 1944. u Foči kao borac XIII proleterske brigade.

KLOBUČIĆ (Andrije) VLADO, rođen 1910. u Maloj Erpenji, poginuo u Podravini kao komesar čete u Zagorskoj brigadi.

KLOKOČAR (Karla) VINKO, rođen 20. 1. 1923. u Hrstini, poginuo u veljači 1944. kod Travnika kao komandir čete u XIII proleterskoj brigadi.

KNEZIĆ (Janka) FRANJO, rođen 25. 3. 1900. u Oroslavju, poginuo 15. 8. 1942. u logoru Gradiška kao član KPJ i organizator NOB-a.

KNEZIĆ (Stjepana) MIHALJ, rođen 1906. u Kraju Gornjem, poginuo u srpnju 1944. u logoru Jasenovac kao član NOO-a.

KNEZIĆ MIJO, rođen 16. 5. 1924. u Andraševcu, poginuo 15. 8. 1944. u Margečanu kao vodnik voda u Kalničkoj četi.

KOBAČ JOSIP, rođen u Ivancu, poginuo 6. 2. 1944. u Gornjoj Kovačici kao borac.

KOBALI IVAN, rođen 1912. u Gredicama—Klanjec, poginuo 28. 4. 1945. u Oroslavju kao borac Zagorskog odreda.

KGBEŠČAK (Josipa) ANTUN, rođen 1914. u Orehovici—Zabok, poginuo 1944. na Sedlarici kao borac Zagorske brigade.

KOBEŠČAK (Josipa) IVICA, rođen u Zagrebu (živio u Bedekovčini), strijeljan u prosincu 1943. SKOJ-evski rukovodilac u NOB-u.

KOBILAR (Josipa) JOSIP, rođen 1923. u Klenicama—Pregrada, poginuo u logoru Jasenovac kao zarobljeni borac NOV.

KOC rod. KUNSTEK (Josipa) Marija, rođena 1916. u Klenovcu, poginula 1944, u Rusnici kao aktivista AFŽ-a.

KOCIJAN (Mije) August, rođen 1924. u malom Bukovcu, poginuo 1944. u logoru Jasenovac kao zarobljenik II zagorskog odreda.

KODRMAN (Mate) Dragutin, rođen 28. 2. 1925. u Zaprešiću, poginuo 15. 10. 1944. u Jelovoj Gori — Srbija kao mitraljezac XIII proleterske brigade.

KOLAR (Stjepana) Alojz, rođen 1913. u Zaboku, poginuo 1945. u logoru Novska kao član KPJ.

KOLAR (Mirka) Mirko, rođen 1909. u Zaboku, poginuo 1944. u Bihaću kao borac bosanskih jedinica NOV.

KOLAREC (Petra) Mijo, rođen 1915. u Gabrovcu—Pregrada, poginuo 28. 8. 1943. u logoru Lepoglava kao član KPJ.

KOLAREC Slavko, rođen u Gostenju—Pregrada, poginuo u Šamarici kao borac brigade »Braća Radić«.

KOLETIĆ Ivan, rođen 1925. u Križu—Klanjec, poginuo 1943. kod Čazme kao borac brigade »Matija Gubec«.

KOKOT (Gabra) Ivan, rođen 1923. u Mrzlom Polju, poginuo 1944. u Đurmancu kao borac Zagorske brigade.

KOMERIČKI (Mije) Edo, rođen u Škaliću—Pregrada, poginuo 1943. kao borac.

KOMES Ana, rođena u Donjoj Voći—Ivanec, strijeljana 1944. kod kuće kao članica AFŽ-a.

KOMES BARA, rođena u Plitvicama—Ivanec, poginula 1944. u logoru Jasenovac kao aktivist NOB-a.

KOMORČEC (Stjepana) Ivan, rođen 1911. u Mihovljanu, poginuo 1945. kao borac.

KONTET (Ignaca) Ivan, rođen 1915. u Voluvečkoj, poginuo 8. 4. 1944. u Janumoru kao borac Moslavačke brigade.

KONZELMAN (Ante) Ivan, rođen 1920. u Zagrebu (živio u Oroslavju), poginuo 1944. kao borac Zagorskog odreda.

KONJIĆ (Josipa) Juraj, rođen u Doliću—Krapina, poginuo 13. 3. 1945. kao borac.

KONJIĆ (Stjepana) Slavko, rođen 1921. u Cerju—Krapina, poginuo 10. 11. 1943. u Martijancu kao borac brigade »Braća Radić«.

KOPRIVNJAK (Stjepana) Franjo, rođen 1924. u Maloj Erpenji, poginuo 1943. na Kalniku kao borac Kalničkog odreda.

KOPRIVNJAK (Andrije) Julius, rođen 1897. u Maloj Erpenji, poginuo 1944. u Jakovlju kao član NOO-a.

KOPRIVNJAK (Juliusa) Ljudevit, rođen 1920. u Maloj Erpenji, poginuo kao komesar bataljona.

KOPRIVNJAK (Kazimira) Rudolf, rođen 2. 2. 1902. u Zagorskoj Koprivnici, obješen 19. 3. 1945. u Žutnici kao član KPJ i predsjednik NOO-a.

KORPAR (Milana) Franjo, rođen 1910. u Rusnici—Pregrada, poginuo 16. 4. 1944. u Belcu kao komandir voda u brigadi »Matija Gubec«.

KORBAR (Josipa) Julius, rođen 1. 7. 1923. u Gorjakovu—Pregrada, poginuo 1.11. 1944. u Kalniku kao borac.

KOREN (Franje) Josip, rođen 1922. u Mihovljanu, poginuo 1944. kao komesar čete u brigadi »Braća Radić«.

KOREN (Karla) JOSIP, rođen 1926. u Jazbini—Pregrada, poginuo 5. 3. 1945. u Daruvaru kao borac Zagorske brigade.

KOREN PETAR, rođen 1893. u Trakošćanu, obješen 1944. u Zagrebu kao aktivista NOB-a.

KOREN (Amalije) SLAVKO, rođen u Žutnici—Krapina, poginuo u travnju 1945. u Jesenju kao borac.

KOREN (Jure) STJEPAN, rođen u Turnišću Desiničkom, poginuo u siječnju 1945. u Desiniću kao borac Zagorskog odreda.

KORPAR IVAN, rođen u Selniku, poginuo 1944. u Slavoniji kao borac brigade »Braća Radić«.

KORPAR (Andre) ZVONKO, rođen 1924. u Zbilju Donjem—Pregrada, poginuo 4. 8. 1944. u Jesenju kao borac Zagorske brigade.

KORUNDA (Martina) ANDRIJA, rođen 1918. u Krapinskim Toplicama, poginuo kao borac.

KOS FRANJO, rođen u Ribić Bregu 1917, poginuo 1945. kao borac XII proleterske brigade.

KOS (Vinka) FRANJO, rođen 15. 10. 1925. u Ribić Bregu, poginuo 14. 1. 1945. na Bubnju kao desetar u Zagorskoj brigadi.

KOS (Andrije) GABRIJEL, rođen 9. 4. 1927. u Velikoj—Zlatar, poginuo 15. 2. 1944. u Topolovcu kao borac brigade »Braća Radić«.

KOS (Franje) JULIUS, rođen 1901. u Galovcu. poginuo 1943. u Galovcu kao član odbora JNOF-e.

KOS (Pavla) MATO, rođen 1906. u Maloj Erpenji, poginuo 1944. u Tuheljskim Toplicama kao član NOO-a.

KOS (Ivana) MILKA. rođena 1925. u Galovcu, poginula 1944. kao sekretar SKOJ-a omi. bataljona Zagorskog odreda.

KOSEL....., star oko 30 godina, blagajnik u rudniku Pešćeno, poginuo 1944. u Gotalovcu kao borac Zagorskog odreda.

KOŠIĆ (Nikole) IVAN, rođen 18. 4. 1903. u Zaprešiću, poginuo u studenom 1944. kao borac Zagorskog odreda.

KOSOVEC (Josipa) DRAGO, rođen 10. 6. 1924. u Donjoj Konjščini, poginuo 1942. u Zagrebu kao ilegalni skojevski radnik.

KOSOVEC (Adama) GABRIJEL, rođen 1912. u Bočadiru—Konjščina, poginuo 1944. kao aktivista NOB-a u Bočadiru.

KOSOVEC (Janka) JOSIP, rođen 1925. u Konjščini Donjoj, poginuo 1944. kod Novog Marofa kao borac Zagorskog odreda.

KOSOVEC (Mate) JURAJ, rođen 10. 4. 1924. u Gornjoj Konjščini, poginuo 1944. u Belečkom Završju kao borac Zagorske brigade.

KOSOVEC (Gabra) MATO, rođen 1924. u Konjščini Donjoj, poginuo 1944. kod Križevaca kao komandir voda u brigadi »Matija Gubec«.

KOSOVEC (Marka) MILAN, rođen 11. 5. 1923. u Gornjoj Konjščini, poginuo 1944. u Varaždinskim Toplicama kao borac Zagorske brigade.

KOSOVEC (Josipa) STJEPAN, rođen 1918. u Bočadiru—Konjščina, poginuo 1943. kao borac Zagrebačkog odreda.

KOSOVIĆ (Mije) IVAN, rođen 2. 3. 1924. u Vadini, poginuo 17. 2. 1944. na Ivančici kao ekonom u Zagorskom odredu.

KOSOVIC (Mije) JOSIP, rođen 28. 9. 1922. u Vadini, poginuo 28. 4. 1945. u Dubrovčanu kao delegat voda u Zagorskom odredu.

KOSOVIC (Jakoba) JOSIP, 1. 9. 1922. u Pluski, zarobljen 1944. kao borac Zagorskog odreda i ubijen.

KOSTANJČAR (Pavla) ALOJZ, rođen 1926. u Kraljevom Vrh, poginuo 11. 3. 1944. kod Oštrog Zida kao borac zagorske brigade.

KOSTANJČAR (Pavla) MARKO, rođen 1928. u Kraljevom Vrh, poginuo 1944. kod Virovitice kao borac Zagorske brigade.

KOSTANJSKI (Janka) MATO, rođen 1921. u Kraljevom Vrh, poginuo 3. 1. 1945. u Vukosavljevici kao borac II moslavačke brigade.

KOSTANJSKI (Vide) MILAN, rođen 1915. u Kraljevom Vrh, poginuo 1944. u zatvoru u Zagrebu kao suradnik NOP-a.

KOŠUTIC (Ljudevita) IVAN, rođen 1905. u Radoboju, poginuo 1944. u Šemnici Gornjoj kao član KPJ i NOO-a.

KOŠUTIC (Maksa) MARTIN, rođen 1917. u Radobojskim Bregima, poginuo 1944. u Jesenju kao komesar čete u Zagorskoj brigadi.

KOVAČ IVAN, rođen 1925. u Višnjici, poginuo 2. 12. 1944. u Gudovcu kao borac Zagorske brigade.

KOVAČ (Konrada) KONRAD, rođen 1905. u Klanječnom—Pregrada, poginuo u rujnu 1944. u logoru Jasenovac kao član KPJ i NOO-a.

KOVAČ (Vida) MIRKO, rođen 1903. godine u Sopotu, Pregrada, pravnik, poginuo u svibnju 1945. u logoru Jasenovac kao suradnik NOB-e.

KOVAČ (Đure) VALENT, rođen 1919. u Gregurovcu—Zlata, poginuo 1945. kod Lepoglave kao borac brigade »Braća Radić«.

KOVAČ (Franje) VJEKOSLAV, rođen 1922. u Klanječkom—Pregrada, poginuo 12. 7. 1944. na Bilogori kao komesar čete u brigadi »Braća Radić«.

KOVAČ (Josipa) ZLATKO, rođen 9. 12. 1921. u Luki, poginuo u jeseni 1944. kraj Ivančice kao borac Omi. bataljona Zagorskog odreda.

KOVAČEC (Martina) SLAVKO, rođen 1919. u Jesenju Gornjem, poginuo 6. 5. 1945. u Maclju kao ob. oficir Zagorskog odreda.

KOVAČEC (Mate) STJEPAN, rođen 1909. u Jesenju Donjem, poginuo 23. 1. 1943. u Rakovom Potoku—Zagreb kao član KK KPH Krapina.

KOVAČEK (Stanka) MARKO, rođen 1923. u Družilovcu, poginuo 1945. u Đurmancu kao vodnik u Zagorskom odredu.

KOVAČEK (Valenta) IVAN, rođen 1920. u Družilovcu, poginuo 1944. u Jesenju kao vodnik u Zagorskom odredu.

KOVAČIC (Andre) ALOJZ, rođen 1920. u Kraljevcu Šemničkom, poginuo 2. 11. 1944. u Svibovcu kao borac brigade »Braća Radić«.

KOVAČIC (Alojza) ANTUN, rođen 1920. u Poznanovcu, poginuo 12. 12. 1944. u Moslavini kao st. vodnik u II moslavačkoj brigadi.

KOVAČIC (Andre) ANTUN, rođen 1919. u Poznanovcu, poginuo 1944. u Zajezdi kao delegat voda u Zagorskom odredu.

KOVAČIC (Stjepana) FRANJO, rođen 1922. u Mihovljanu, poginuo 1945. kod Bjelovara kao borac brigade »Braća Radić«.

KOVAČIĆ (Florijana) JOSIP, rođen 1916. u Trsteniku Pušćanskom, uhapšen 10. 5. 1942, otjeran u logor Jasenovac gdje je ubijen.

KOVAČIĆ (Nikole) JURAJ, rođen 21. 3. 1909. u Javorju, poginuo 4. 10. 1944. kraj Kalnika kao borac u Zagorskoj brigadi.

KOVAČIĆ (Stjepana) MIJO, rođen 1920. u Mihovljanu, poginuo 1944. kao borac brigade »Braća Radić«.

KOVAČIĆ (Stjepana) NIKOLA, rođen 10. 6. 1911. u Trsteniku—Pušćanskom, uhapšen svibnja 1942, otjeran u logor Jasenovac gdje je ubijen kao član KPJ.

KOVAČIĆ (Vide) NIKOLA, rođen 7. 11. 1920. u Javorju, poginuo 3. 10. 1944. u Gudovcu kao borac. Zarobljen i ubijen.

KOVAČIĆ (Josipa) STJEPAN, rođen 12. 7. 1912. u Trsteniku—Pušćanskom, poginuo kolovoza 1944. kod Komina kao borac NOV.

KOVAČIĆ (Tome) VERONIKA, rođena 1925. u Karivarošu—Stubica, strijeljana u siječnju 1945. u Jakovlju kao član SKOJ-a.

KOŠIĆ (Tome) LACKO, rođen 1924. u Peršavesi. poginuo 3. 7. 1944. u Moslavini kao borac.

KOZINA (Marka) EDUARD, rođen 1923. u Škaričevu, poginuo u veljači 1944. u Gorjanima kao zamjenik komandira čete u Zagorskom odredu.

KOZINA (Barice) ŠTEFICA, rođena u Krapini, poginula 1944. u logoru Lepoglava kao zarobljeni borac brigade »Braća Radić«.

KOŽIĆ (Tome) STJEPAN, rođen u Globočecu, star 18 godina, poginuo 1944. u Jertovcu kao borac Zagrebačkog odreda.

KOŽULJ (Antonije) VIKTOR, rođen 1923. u Gornjem Maclju, poginuo 20. 3. 1945. kod Narte kao vodnik voda u Zagorskoj brigadi.

KRAČUN (Martina) ALOJZ, rođen 1914. u Zbilju Donjem—Pregrada, poginuo u srpnju 1944. na Bilogori kao borac.

KRAČUN IVAN, rođen u Maruševcu—Ivanec, poginuo u logoru Stara Gradiška kao aktivista NOB-a.

KRAČUN (Ljudevita) LJUDEVIT, rođen 1924. u Zbilju Donjem—Pregrada, poginuo 9. 11. 1944. na Kalniku kao borac.

KRAJCAR FRANJO, rođen 1924. u Velincima—Klanjec, poginuo 1. 2. 1945. kod Velike Pisanice kao borac.

KRAJNIK (Đure) TOMO, rođen 21. 4. 1905. u Vinipotoku, poginuo 29. 6. 1944. kao član NOO-a Vojnovec.

KRAJNIK (Franje) TOMO, rođen 1911. u Vinipotoku, poginuo u rujnu 1944. u Vinkovcima kao pol. radnik NOB-a.

KRALJ (Stjepana) MILAN, rođen 23. 4. 1923. u Slatini, poginuo u Jarku Bedeničkom kao vodnik u Zagorskoj brigadi.

KRALJ PETAR, rođen u Plesi, poginuo 1944. u Moslavini kao borac NOV i član KPJ.

KRALJ (Marka) SLAVKO, rođen 1920. u Đurmancu, poginuo 22. 9. 1944. kod Ludbrega kao borac brigade »Braća Radić«.

KRALJ (Maksa) SLAVKO, rođen 1921. u Maturovcu, poginuo 1945. u Zagrebu kao borac.

KRALJ (Stjepana) ŠTEFICA, rođena 1925. u Maturovcu, poginula 1945. u logoru Lepoglava kao borac Zagorskog odreda.

KRALJIĆ JANKO, rođen 15. 4. 1923. u Andraševcu, poginuo 17. 12. 1942. u logoru Njemačke kao član NOO-a.

KRAMAR DRAGICA, rođena u Pleši, ubijena 1944. u logoru Lepoglava kao skojevka.

KRAMAR (Andrije) MILAN, rođen 28. 12. 1918. u Maloj Gori—Pregrada, poginuo 26. 4. 1945. u logoru Lepoglava kao član NOO-a.

KRAMARIĆ ANDRŌ, rođen u Bednji, poginuo 1944. u Bednji kao aktivista NOB-a.

KRANŽELIĆ (Slave) ALOJZ, rođen 1897. u Sušobregu, poginuo 1945. u logoru Jasenovac kao aktivista NOP-a.

KRANŽELIĆ (Augusta) FRANCA, rođena 1897. u Sušobregu. poginula 1945. u logoru Jasenovac kao član AFŽ-a.

KRANŽELIĆ (Alojza) IVAN, rođen 1918. u Sušobregu, poginuo 1945. u Sušobregu kao član KPJ od 1942.

KRANŽELIĆ (Franje) JURAJ, rođen 15. 4. 1923. u Sušobregu. poginuo kod Kalnika kao borac Zagorske brigade.

KRANŽELIĆ (Alojza) ROZIKA. rođena 1928. u Sušobregu. poginula u logoru Lepoglava kao član SKOJ-a.

KRANŽELIĆ (Alojza) TOMO, rođen 1923. u Sušobregu, poginuo 1945. u Zlatar Bistrici kao skojevac.

KRANJČEC (Alojza) MIRKO, rođen 2. 2. 1921. u Radobojskim Bregima. poginuo 1944. kod Varaždinskih Toplica kao borac Zagorske brigade.

KRAPINEC (Marka) MILIVOJ, rođen 1923. u Velikom Trgovišću, poginuo 1945. kao komandir voda u KNOJ-u.

KRAPINEC (Marka) ZVONKO, rođen 1924. u Velikom Trgovišću, poginuo 1944. kao borac Zagorskog odreda.

KRČELIĆ (Stjepana) JURAJ, rođen 26. 9. 1921. u Puščanskom Žlepcu. poginuo 9. 7. 1944. kao zarobljeni borac I diverzantske čete.

KREBER (Ivana) FRANJO, rođen 27. 2. 1924. u Peščanskom, poginuo 10. 4. 1944. u Repnom—Belec kao borac brigade »Matija Gubec«.

KREBER (Franje) FRANJO, rođen u Husincu, poginuo kao borac.

KREBER (Ivana) RUDOLF, rođen 1924. u Peščanom—Konjščina, poginuo 1944. u logoru Jasenovac kao zarobljeni borac Zagorskog odreda.

KRKAĆ rod. BRČKO (Maksa) BARICA, rođena 25. 4. 1919. u Jakovlju, poginula 1942. u logoru Jasenovac kao politički radnik AFŽ-a, pripadnik I ZPOH-e.

KRKAĆ (Marka) IVAN, rođen 30. 8. 1911. u Jakovlju, poginuo 15. 5. 1942. u Zlatarskom Martincu kao član OK Zagreb i komandir čete u I zagorskom odredu.

KRKAĆ (Valenta) STJEPAN, rođen 7. 7. 1925. u Jakovlju, poginuo 9. 5. 1944. u Kraljevom Vrh u kao sekretar SKOJ-a.

KRIŠTOF (Valenta) DRAGUTIN, rođen 1922. u Zbilju Donjem—Pregrada, poginuo kao borac brigade »Matija Gubec«.

KRIŠTOFIĆ (Janka) JOSIP, rođen 1915. u Klokovcu. poginuo 1944. u Gorjanima kao borac Zagorskog odreda.

KRIŠTOFIĆ (Janka) JURAJ, rođen 1914. u Klokovcu, poginuo 1946. u Vrtšnjakovcu (od križara) kao pol. aktivist.

KRIŠTOFIĆ (Mate) MAKS, rođen 1922. u Gregurovcu—Zabok, poginuo 1944. u Podrutama kao komandir čete u brigadi »Matija Gubec«.

KRIŠTOF (Valenta) STJEPAN, rođen 1914. u Zbilju Donjem—Pregrada, poginuo 1945. na Sljemenu kao borac Zagorske brigade.

KRIVAK (Josipa) DRAGICA, rođena 1904. u Dubrovčanu, poginula 1944. u Dubrovčanu kao član AFŽ-a.

KRIVAK (Josipa) DRAGUTIN, rođen 1916. u Mrzlom Polju, poginuo 1944. u Đurmancu kao borac Zagorskog odreda.

KRIVEC (Karla) MARIJAN, rođen 5. 2. 1925. u Martiša Vesi—Pregrada, poginuo 3. 1. 1944. kod Šambolića—Belec, kao sekretar SKOJ-a u Zagorskom odredu.

KRIVEC (Dragutina) MARIJAN, rođen 1924. u Martiša Vesi—Pregrada, poginuo 1943. kao borac Zagorskog odreda.

KRIZMAN MIJO, rođen 1920. u Humu Košničkom—Pregrada, poginuo 7. 6. 1944. u Plemenščini kao borac Zagorskog odreda.

KRIZMANIĆ (Franje) DRAGUTIN, rođen 3. 10. 1924. u Klanječnom—Pregrada, poginuo 29. 12. 1944. u Rogozu kao borac Zagorskog odreda.

KRIZMANIĆ (JOSIPA) DRAGUTIN, rođen 1925. u Zbilju Donjem—Pregrada, poginuo 1945. kao borac Zagorskog odreda.

KRIZMANIĆ (Pavla) IVAN. rođen 1915. u Klanječnom—Pregrada, obješen 26. 7. 1944. u Jablanovcu kao sekretar KPJ.

KRIŽNJAK BRANKO, rođen 1927. u Ivancu, poginuo 4. 9. 1943. u Martijancu kao borac i član KPJ.

KRMELIĆ (Josipa) FRANJO, rođen 1919. u Pili—Stubica, poginuo 31. 12. 1943. na Sljemenu kao kurir-skojevac.

KRKLEC (Florijana) JOSIP, rođen 1920. godine u Lupinjaku, Pregrada, obješen 1941. u Beogradu kao pripadnik udarne grupe.

KROFLIN ALOJZ, rođen 1922. u Risvici—Klanjec, poginuo 1945. u Risvici kao borac Zagorskog odreda.

KROFLIN RUDOLF, rođen 1916. u Lenišću—Klanjec, poginuo 1941. u Zagrebu kao politički radnik NOP-a — Narodni heroj.

KROG STJEPAN, rođen 1920. u Prigorju—Krapina, poginuo 1944. u Ladislavcu kao sekretar SKOJ-a u Zagorskoj brigadi.

KROG (Josipa) STJEPAN, rođen 1920. u Prigorju—Krapina, poginuo 10. 7. 1944. kod Koprivnice kao borac Zagorskog odreda.

KRNIČAR (Alojza) ALOJZ, rođen 1925. u Straži—Pregrada, poginuo 24. 11. 1944. u Poznanovcu kao borac Zagorske brigade.

KRSNIK (Josipa) FRANJO, rođen 1912. u Plemenščini Gornjoj, poginuo 1944. kod Krapine kao borac.

KRSNIK (Franje) FRANJO, rođen 1923. u Putkovcu—Krapina, poginuo 10. 7. 1944. kod Koprivnice kao borac Kalničkog odreda.

KRSNIK (Viktora) MIRKO, rođen 1920. u Začretju, poginuo 1944. u Krapini kao borac.

KRSNIK (Stjepana) MIRKO, rođen 1923. u Hromcu, poginuo 1944. kod Subotičkih Vinograda kao borac Moslavačke brigade.

KRŠEK (Alojza) VERICA, rođena 1924. u Brlekovom—Konjščina, poginula u veljači 1944. u Petrovoj Gori kao bolničarka u Zagorskom odredu.

KRUHAK (Petra) ALOJZ, rođen 16. 5. 1897. u Brlekovom—Konjščina, poginuo 1944. u Brlekovu kao borac Zagorskog odreda.

KRUHAK (Alojza) GABRIJELA, rođena 20. 2. 1921. u Brlekovu—Konjščina, poginula 1943. kod Straže—Rogatec kao delegat voda u Zagorskom odredu.

KRUHAK (Alojza) IVAN, rođen 4. 9. 1922. u Brlekovu—Konjščina, poginuo 1944. u Loboru kao vodnik Zagorskog odreda.

KRUHAK (Đure) ZVONKO, rođen 1914. u Bočakima—Konjščina, poginuo 1944. u logoru Jasenovac kao član NOO-a.

KRULIĆ (Pavla) MIJO, rođen 16. 9. 1920. u Brdovečkom Ključu, poginuo 1944. u Sošicama kao borac XIII proleterske brigade.

KRUŠEC (Martina) JOSIP, rođen 1898. u Pregradskim Vrhima, poginuo 1944. u pregradskim Vrhima kao aktivist NOP-a.

KRUŠELJ (Roka) IVAN, rođen 14. 2. 1921. u Krušljevom Selu, poginuo 3. 5. 1945. kod Trsta kao borac Dalmatinske brigade.

KUCLJAK (Josipa) RUDOLF, rođen 1928. u Klimenu—Konjščina, poginuo u Batini Donjoj kao borac.

KUČKO (Antuna) MARTIN, rođen 1910. u Cerju—Krapina, poginuo u ožujku 1943. kod Konjica kao borac.

KUČKO (Ivana) MARTIN, rođen 1914. u Cerju—Krapina, poginuo 9. 2. 1945. kod Virovitice kao komandir odjeljenja u brigadi »Braća Radić«.

KUČKO (Jele) MIRKO, rođen 1925. u Meranju, poginuo u listopadu 1944. na Vinagori kao borac Zagorskog odreda.

KUHAR (Janka) IVAN, rođen 1919. u Maloj Erpenji, poginuo 1943. u Krapini kao borac Kalničkog odreda.

KUHAR (Albina) JOSIP, rođen 1914. u Maloj Erpenji, poginuo 1945. u Tuheljskim Toplicama kao borac.

KUHAR (Janka) VILIM, rođen 1897. u Maloj Erpenji, poginuo 1944. u Jakovlju kao član MNOO-a.

KUKEC (Franje) JOSIP, rođen 6. 3. 1911. u Gornjoj Selnici, poginuo 27. 3. 1944. u Zlatar Bistrici kao aktivista NOB-a.

KUNDIH (Jure) ALBIN, rođen 1910. u Osredku—Pregrada, poginuo 1943. u Konjščini kao borac Zagorskog odreda.

KUNDIH EDO, rođen 1919. u Košničkoj Gori—Pregrada, poginuo 26. 12. u Košničkoj Gori kao kurir NOO-a.

KUNDIH (Josipa) VLADO, rođen 12. 2. 1921. u Desiniću, poginuo 3. 8. 1944. u Petrovoj Gori kao borac Zagorskog odreda.

KUNOVIĆ (Petra) ADALBERT, rođen 2. 1. 1926. u Belečkom Završju, poginuo u listopadu 1944. u Virovitici kao borac XII slavonske brigade.

KUNŠTEK (Antuna) CVJETA, rođena 1923. u Svedruži—Krapina, poginula 28. 3. 1945. u Strmcu kao član Okružnog komiteta SKOJ-a za okrug Krapina.

KUNŠTEK (Slavka) BARICA, rođena u Benkovcu—Pregrada, poginula 1944. u Kalniku kao bolničarka u brigadi »Braća Radić«.

KUNŠTEK (Janka) JOSIP, rođen 1924. u Petrovskom—Krapina, poginuo 6. 10. 1943. u Buđinščini kao borac Zagorskog odreda.

KURELJA BLAŽ, rođen 16. 7. 1894. u Andraševcu, poginuo 17. 12. 1942. u logoru Njemačke kao član NOO-a.

KUS (Franje) DRAGUTIN, rođen 31. 7. 1924. u Markušbregu, poginuo 12. 3. 1944. u Šumljani kao delegat voda.

KUŠEN IVAN, rođen 1917. u Ivancu, poginuo 27. 2. 1945. u Štefanju kao komesar Inž. bataljona 32. divizije.

KUŠIĆ PETAR, rođen u Humu Bistričkom, star 29 godina, poginuo 16. 10. 1943. u M. Bistrici kao pol. radnik NOB-a.

KUŠTER-HARLJAČ IVAN, rođen 1910. u Ivancu, poginuo 1943. u Margečanu kao član Okružnog komiteta KPJ.

L

LACKO (Antuna) STJEPAN, rođen 1923. u Galovcu, poginuo u Bosni kao borac.

LACKOVIĆ (Alojza) FRANJO, rođen 1914. u Donjoj Stubici, poginuo 1944. u Belcu kao borac Zagrebačkog odreda.

LACKOVIĆ FRANJO, rođen 10. 5. 1916. u Donjoj Stubici, poginuo u Galovcu kao borac Zap. grupe odreda.

LAHA STJEPAN, rođen 25. 5. 1921. u Donjoj Stubici, poginuo 14. 1. 1945. na Zrinjskoj kao borac.

LALJAK (Pavla) DRAGO, rođen 25. 3. 1923. u Javorju, poginuo 20. 12. 1944. u Čepelovcu kao komandir čete u Zagorskoj brigadi.

LALJAK (Ivana) IVAN, rođen 30. 1. 1924. u Javorju, poginuo u studenom 1944. kod Kalnika kao borac Zagorske brigade.

LALJAK (Mije) STJEPAN, rođen 22. 3. 1919. u Javorju. poginuo 23. 2. 1944. u Maloj Subotici kao borac Zagorskog odreda.

LAMOT (Mije) MATO, rođen 21. 8. 1920. u Maclju Gornjem, poginuo 10. 2. 1945. u Šimljanici kao borac Zagorske brigade.

LAMOT (Mije) MILAN, rođen 1893. u Maclju Gornjem, poginuo 1945. u logoru Lepoglava kao predsjednik NOO Macelj.

LAMOT ŠIMUN, rođen u Bednji, poginuo 1945. u logoru Lepoglava kao član NOO-

LATIN (Tome) VINKO, rođen 21. 11. 1904. u Vinipotoku, poginuo u kolovozu 1944. u logoru Jasenovac kao član KPJ i NOO.

LANŠTEK ANTUN, rođen 1898. godine u Humu na Sutli, uhapšen 1944. i ubijen u logoru Jasenovac kao suradnik NOP-a.

LELJAK (Marka) JANKO, rođen 19. 12. 1925. u Ravninskom—Krapina, poginuo 29. 12. 1944. na Sedlarici kao borac Zagorske brigade.

LELJAK (Šimuna) MIJO, rođen 1920. u Ravninskom—Krapina, poginuo 24. 5. 1944. kod Sudovca kao zamjenik komandanta bataljona u brigadi »Matija Gubec«.

LELJAK (Eduarda) RUDOLF, rođen 1903. u Goričanovcu—Krapina, poginuo 1944. kod Svibovca kao borac brigade »Braća Radić«.

LELJAK (Slavka) VLADIMIR, rođen 1923. u Brezovici, poginuo 1944. u logoru Njemačke kao borac Zagorskog odreda.

LELJAK (Ladislava) VIKTOR, rođen 1903. u Staroj Vesi—Krapina, uhapšen 8. 9. 1944. i odveden u logor u Njemačku, gdje je ubijen kao član NOO-a.

LELJAK VIKTOR, rođen 1911. u Đurmancu, poginuo 17. 1. 1945. na Bubnju kao borac Kalničkog odreda.

LENARD (Janka) ALOJZ, rođen 1928. u Gorjanima—Krapina, poginuo kao borac.

LEPČIN JAGICA, rođena 1. 2. 1925. u Mokricama—Oroslavje. poginula 19. 9. 1944. kod Koprivnice kao borac Zagorske brigade.

LEPEŠIĆ (Pavla) VINKO, rođen 9. 5. 1920. u Hrebini, poginuo u lipnju 1944. na Vinagori kao komandir čete u Zagorskom odredu.

LESIČAR (Ivana) ĐURO. rođen 20. 3. 1905. u Sipkima—Zlatar, strijeljan 21. 4. 1944. u Gornjem Kučanu kao član KK Zlatar.

LESKOVAR (Petra) DANIJEL, rođen 7. 7. 1922. u Valentinovu—Pregrada, poginuo 6. 8. 1944. u Jesenju kao desetar u Zagorskoj brigadi.

LESKOVAR (Franje) DOMINIK, rođen 1926. u Valentinovu—Pregrada, poginuo 1944. na Bilogori kao borac Zagorske brigade.

LESKOVAR (Marka) EDO, rođen 1910. u Bušinu—Pregrada, poginuo 1942. u Virštajnu—Slovenija kao sekretar OK KPH Krapina.

LESKOVAR (Mije) MARIJA, rođena 1924. u Bušinu—Pregrada, poginula 1944. na Kalniku kao borac.

LESKOVAR (Stjepana) ŠTEFICA, rođena 26. 11. 1923. u Valentinovu—Pregrada, poginula 5. 7. 1944. kod Kalnika kao pomoćnik komesara brigade »Braća Radić«.

LEŠ (Valenta) VINKO, rođen 1. 4. 1924. u Slatini, poginuo 15. 9. 1944. kod Koprivnice kao borac XXI slavonske brigade.

LEŠKOVIĆ ANTUN, rođen 1926. u Maruševcu, poginuo 2. 12. 1944. u Gudovcu kao borac.

LEŠNJAK (Nikole) STJEPAN, rođen 17. 10. 1920. u Gornjoj Bistri, poginuo 1944. u logoru Njemačke kao simpatizer NOP-a.

LEVAK (Anke) MARIJAN, rođen 1921. u Pojatnu, poginuo 10. 2. 1944. kod Ludbreških Vinograda kao delegat voda u brigadi »Braća Radić«.

LEVAK (Anke) STJEPAN, rođen 28. 8. 1918. u Pojatnu. poginuo 1943. na Kalniku kao borac XVI slavonske brigade.

LEVAK (Pavla) STJEPAN, rođen 10. 3. 1915. u Pušći Gornjoj, poginuo proljeća 1944. kod Bjelovara kao borac XIII proleterske brigade.

LEVOJEVIĆ (Pavla) PAVAO, rođen 10. 12. 1914. u Laduču, poginuo 28. 2. 1944. kod Kalnika kao komandir čete u brigadi »Matija Gubec«.

LEŽ (Mate) ANTUN, rođen 1925. u Humu Zabočkom, poginuo 1945. na Sljemenu kao komesar čete u Zagrebačkom odredu.

LIHTER (Alojza) ALOJZ, rođen 12. 2. 1924. u Vel. Bukovcu, poginuo 3. 1. 1945. u Vukosavljevici kao borac Zagorske brigade.

LIPNJAK (Juraja) STANKO, rođen 1921. u Orešju—Pregrada, poginuo 28. U. 1944. u Petrovoj Gori kao borac-kurir X zagrebačkog korpusa.

LISAK (Mate) DOMINIK, rođen 1923. u Šagudovcu, poginuo 1943. u Oborovu kao diverzant u Moslavačkoj brigadi.

LISAK (Jakoba) JANKO —Narodni heroj, rođen 1914. u Šagudovcu—Stubica, poginuo u Beogradu kao sekretar KPJ grada Beograda, član KPJ od prije rata.

LISAK (Janka) STJEPAN, rođen 25. 10 1920. u Samcima—Stubica, poginuo 5. 2. 1944. u Gornjoj Stubici kao borac.

LISAK (Jakoba) STJEPAN, rođen 2. 7. 1912. u Šagudovcu, poginuo u srpnju 1944. kod Ludbrega kao zamjenik komandanta bataljona XVII slavonske brigade.

LISICA ANDRIJA, rođen 1912. u Dubovcu—G. Stubica, strijeljan 1945. u Dubovcu kao član NOO-a.

LISICA FABIJAN, rođen 1920. u Dubovcu—Stubica, poginuo 1. 2. 1944. kod Krapine kao borac Zagorskog odreda.

LISICA STJEPAN, rođen 1917. u Dubovcu—G. Stubica, strijeljan 1945. u Dubovcu kao član NOO-a.

LOBORČEC (Ivana) STJEPAN, rođen 20. 6. 1924. u Gornjem Kraljevcu, poginuo 1944. u Koprivnici kao komandir čete u brigadi »Braća Radić«.

LOBOREC (Lacka) JULIUS, rođen 19. 5. 1922. u Završju, poginuo 1944. u Krapini kao borac.

LOJEN (Ljudevita) FRANJO, rođen 18. 11. 1928. u Košničkom Ivaniću, poginuo 3. 8. 1944. u Petrovoj Gori kao borac Zagorskog odreda.

LOJINA STJEPAN, rođen 1922. u Tuheljskim Toplicama, poginuo 1944. kod Ludbrega kao borac Zagorskog odreda.

LONČAR (Josipa) ANTUN, rođen 1921. u Grabrovcu—Zabok, poginuo u Čepelovcu kao borac Zagorske brigade.

LONČAR (Stjepana) AUGUST, rođen 18. 8. 1918. u Jarek—Hrašćina Trgovišće, poginuo 22. 8. 1944. u Maksimiru—Zagreb kao borac.

LONČAR BOŽO, rođen 9. 8. 1914. u Mokricama—Oroslavje, poginuo 17. 1. 1942. u logoru Jasenovac, kao član KPJ i pol. radnik NOB-a.

LONČAR IVICA, rođen 1926. u Kumrovcu, poginuo 20. I 1944. u Đurmancu kao borac Zagorskog odreda.

LONČAR (Janka) LJUDEVIT, rođen 10. 6. 1907. u Mokricama—Oroslavje, poginuo 19. 1. 1942. u logoru Jasenovac kao član KPJ od 1941.

LONČAR (Pavla) PAVAO, rođen 8. 1. 1908. u Zaprešiću, poginuo 3. 6. 1943. kod Bjelovara kao sekretar Okružnog komiteta Zagrevanjski.

LONČAR PETAR, rođen 10. 6. 1916. u Mokricama—Oroslavje, poginuo 19. 1. 1942. u logoru Jasenovac kao član KPJ i pol. radnik NOB-a.

LONČAR RUDOLF, rođen u Razvoru—Klanjec, poginuo lipnja 1945. u rodnom mjestu od križara kao član KPJ.

LONČAR (Mirka) STJEPAN, rođen 30. 4. 1886. u Jarku—Hrašćina Trgovišće, poginuo 1944. u logoru Jasenovac kao aktivist NOB-a.

LONČAR (Stjepana) TOMO, rođen 7. 10. 1925. u Jarku—Hrašćina Trgovišće, poginuo 1944. na Papuku kao borac.

LONČAR (Stjepana) VILIM, rođen 18. 3. 1911. u Jarku—Hrašćina Trgovišće, obješen 26. 8. 1944. u Jablanovcu kao borac.

LONČARIČ (Marka) VIKTOR, rođen 1918. u Trnovu—Pregrada, poginuo kao borac Zagrebačkog odreda.

LOVREC (Rudolfa) RUDOLF, rođen u Krapini, poginuo 23. 2. 1944. u Dubravici kao borac-skojevac.

LOUŠTEK (Imre) ANTUN, rođen 1893. u Humu na Sutli, poginuo 1944. u logoru Jasenovac radi sabotaže u tvornici stakla.

LOVREK (Dragutina) MIJO, rođen 1914. u Dubrovčanu, poginuo 1944. u Dubrovčanu kao kurir Kotarskog komiteta Klanjec.

LOVRENČAK (Jakoba) Marija, rođena u Krapini, poginula 17. 9. 1942. u Staroj Gradiški kao član OK KPH Krapina i borac Romanijskog odreda.

LOVRENČIĆ (Josipa) Franjo, rođen 1927. u Šemnici Gornjoj, poginuo 27. 10. 1943. u G. Šemnici kao vodnik u Zagorskom odredu.

LOVRENČIĆ (Stjepana) Juraj, rođen 1920. u Klupcima, poginuo 1945. na Klupcima kao sekretar KK SKOJ-a Pregrada.

LUGARIĆ (Jele) Alojzija, rođena 18. 1. 1926. u Gornjoj Konjščini, poginula 1944. u Opatovcu kao borac Zagorske brigade.

LUGARIĆ (Andrije) Juraj, rođen 1928. u Klimenu—Konjščina, poginuo 1944. u Petrovoj Gori kao borac Zagorskog odreda.

LUGARIĆ Mato, rođen 1912. u Klimenu—Konjščina, obješen u Jablanovcu kao predsjednik NOO-a Klimen.

LUGARIĆ (Juraja) Vinko, rođen 1917. u Klimenu—Konjščina, poginuo u Moslavačkoj brigadi kao borac.

LUKAČEK (Andre) Andro, rođen u Gornjoj Voći—Ivanec, poginuo 1944. kao borac Zagorske brigade.

LUKAČEK Antun, rođen 1926. u Maruševcu—Ivanec, poginuo 2. 2. 1944. u Gudovcu kao borac.

LUKANIĆ (Nikole) Josip, rođen 4. 1. 1908. u Poljanici, poginuo 1. 10. 1944. u Poljanici kao partizanska veza i vodič.

LUKANIĆ (Franje) Nikola, rođen 4. 1. 1908. u Poljanici, poginuo 1. 10. 1944. u Poljanici kao aktivist NOB-a.

LJUBIĆ (Martina) Aleksandrina, rođena 1908. u Ravnicama—Pregrada, poginula 9. 11. 1942. u Maksimiru—Zagreb kao član KPJ i pol. radnik NOB-a.

LJUBIĆ (Olge) Drago, rođen 1919. u Velikoj Horvatskoj, poginuo u veljači 1944. kao borac.

LJUBIĆ (Mirka) Ivan, rođen 1922. u Maloj Gori—Pregrada, poginuo 25. 5. 1945. kao borac Zagorskog odreda u borbi sa križarima.

LJUBIĆ (Mirka) Ivan, rođen u Maloj Gori—Pregrada, poginuo 5. 5. 1945. kod Podravske Slatine kao vodnik u brigadi »Braća Radić«.

LJUBIĆ (Ivana) Ivan, rođen 1927. u Ravnicama Desiničkim, poginuo u siječnju 1945. u Moslavini kao borac Zagorskog odreda.

LJUBIĆ (Mirka) Željko, rođen 1917. u Maloj Gori—Pregrada, obješen 1944. u Donjoj Bistri kao sekretar kot. komiteta SKOJ-a Pregrada.

LJUBIĆ (Mirka) Željko, rođen 1919. u Maloj Gori—Pregrada, obješen 20. 9. 1944. u Zelini kao pol. terenski radnik NOB-a.

LJUBEJ (Marka) Dragutin, rođen 1911. u Selnu, poginuo 1944. u logoru Jasenovac kao član KPJ i pol. radnik NOB-a.

LJUBEJ (Ljudevita) Ivan, rođen 1919. u Selnu, poginuo 1945. kao borac XVI vojvođanske brigade.

LJUBEJ (Mirka) Josip, rođen 1922. u Selnu, poginuo 1944. na Gorjanima kao borac Kalničkog odreda.

M

MAČEK IVAN, rođen 1923. u Žarovnici—Ivanec, poginuo 1944. u Lepoglavi kao član SKOJ-a.

MAČEK (Marije) IVAN, rođen 1924. u Bočadiru—Konjščina, poginuo 1943. u Konjščini kao borac.

MAČEK JOSIP, rođen u Klanjcu, poginuo 29. 8. 1944. u Sloveniji kao kurir.

MAGNABOSKO (Josipa) STJEPAN, rođen 31. 3. 1925. u Prigorju, poginuo u studenom 1944. na Bubnju kao borac Zagorske brigade.

MAJCENIĆ (Antuna) MATILDA, rođena 1923. u Humu na Sutli, poginula 21. 4. 1944. kod Malog Tabora kao član KPJ i NOO-a.

MAJCENIČ (Karla) SLAVKO, rođen 1919. u Maloj Gori—Pregrada, poginuo 26. 4. 1945. u logoru Lepoglava kao član SKOJ-a.

MAJDAK (Stjepena) LJUDEVIT, rođen 21. 10. 1919. u Kranjskoj Vesi, obješen 29. 12. 1944. na Želj. stanici kao aktivist NOP-a.

MAJDAK (Stjepana) ANDRIJA, rođen 24. 11. 1920. u Kranjskoj Vesi, poginuo 21. 4. 1945. u Tuheljskim Toplicama kao borac Zagorskog odreda.

MAJDAK (Alojza) STJEPAN, rođen 1924. u Turnišću—Konjščina, poginuo u Čazmi kao borac Moslavačke brigade.

MAJDAK (Bare) ZVONKO, rođen 20. 10. 1919. u Turnišću—Konjščina, poginuo u prosincu 1943. u Selnici Gornjoj kao komesar čete u Zagorskom odredu.

MAJER (Mije) MIRKO, rođen 1924. u Grletincu—Pregrada, poginuo 1945. u Đurmancu kao borac Zagorskog odreda.

MAJER (Janka) STJEPAN, rođen 1924. u Grletincu—Pregrada, poginuo 1945. u Đurmancu kao komandir čete u Zagorskom odredu.

MAKAR (Mije) DRAGICA, rođena 1925. u Svedruži—Krapina, poginula 23. 5. 1944. u Pešćanu—Konjščina kao član Ok. i kotarskog komiteta SKOJ-a Krapina i član Okružnog NOO-a Krapina.

MAKEK (Ivana) ALOJZ, rođen 1912. u Gorjakovu—Pregrada, poginuo u siječnju 1945. kod Bjelovara kao borac Zagorske brigade.

MAKOVEC JANKO, rođen u Maruševcu—Ivanec, poginuo 1944. u Ivancu kao aktivist NOB-a.

MALAŠIĆ (Mate) MIRKO, rođen 1921. u selu Vино. poginuo 1944. kod Golubovca kao borac Zagorskog odreda.

MALEKOVIĆ (Jure) FRANJO, rođen 19. 6. 1920. u Brdovcu, poginuo u travnju 1945. na Bubnju kao borac Zagorske brigade.

MALEKOVIĆ (Nikole) JOSIP, rođen 27. 1. 1914. u Zaprešiću, poginuo 1945. u logoru Lepoglava kao zarobljeni vodnik u Zagorskom odredu.

MALEKOVIĆ (Vida) JOSIP, rođen 17. 3. 1929. u Brdovcu, poginuo u prosincu 1944. u Kašini kao borac Zagrebačkog odreda.

MALEKOVIĆ (Juraja) JURAJ, rođen 13. 2. 1924. u Brdovcu, poginuo 1944. kraj Samobora kao borac Žumberačkog odreda.

MALEKOVIĆ (Đure) VID, rođen 19. 8. 1904. u Brdovcu, poginuo 10. 4. 1943. u Brdovcu kao član KPJ i MNOO.

MALTGEC (Izidora) AUGUST, rođen 1926. u Jesenju Gornjem, poginuo 1945. kod Kalnika kao borac Kalničkog odreda.

MALIGEC (Ivana) MIRKO, rođen 1927. u Jesenju Gornjem, poginuo 1944. u Bosni kao desetar u proleterskoj brigadi.

MALIŠ (Ede) AUGUST, rođen 1919. u Preseki—Krapina, poginuo 27. 8. 1944. kao delegat voda u Zagorskoj brigadi.

MALIŠ (Ede) IGNAC, rođen 1913. u Preseki—Krapina, poginuo 25. 3. 1944. u Đurmancu kao borac Zagorskog odreda.

MALOGORSKI (Stjepana) STJEPAN, rođen 1924. u Jesenju Gornjem, poginuo 1944. kod Varaždinskih Toplica kao desetar u Kalničkom odredu.

MARČIN (Stjepana) MILIVOJ, rođen 1926. u Radobojskim Bregima, poginuo 7. 4. 1945. kod Kurijevca kao stariji vodnik u brigadi »Franjo Ogulinac«.

MARGETIĆ (Pavla) PAVAO. rođen 26. 9. 1903. u Prigorju, poginuo 1. 1. 1944. kod Koprivnice kao bolničar.

MARGETIĆ (Vinka) STJEPAN, rođen 1918. u Hrašćini, poginuo kao borac.

MARKOTIĆ (Mije) BRANKO, rođen 30. 6. 1924. u Laduču, poginuo 1945. u Laduču kao zastavnik u Zagorskoj brigadi.

MARGETIĆ (Vinka) STJEPAN, rođen 27. 3. 1902. godine u Budinšćinskom Križu, obješen u listopadu 1944. kao suradnik NOP-a.

MARKOVIĆ (Ivana) IVAN, rođen 3. 8. 1892. u Poljanici strijeljan 14. 12. 1944. u Donjoj Bistri kao član opć. NOO-a D. Bistra.

MARKUŠ (Martina) ANA. rođena 3. 9. 1918. u Markušbregu, strijeljana 11. 11. 1944. u Markušbregu kao član AFŽ-a.

MARKUŠ (Kate) JURAJ, rođen 1927. u Poznanovcu, poginuo 1944. na Bilogori kao borac brigade »Braća Radić«.

MARKUŠ (Kate) NADA, rođena 1926. u Poznanovcu, poginula 1944. na Kalniku kao borac Kalničkog odreda.

MAROLIN MARTIN, rođen u Donjoj Voći, poginuo 1944. kao borac Zagorske brigade.

MARTINEC (Josipa) FRANJO, rođen 1926. u Merenju, poginuo u listopadu 1944. u Loboru kao borac Zagorske brigade.

MARTINIĆ (Stjepana) JURAJ, rođen 1923. u Donjoj Stubici, poginuo 2. 11. 1944. u Hrašćini kao zastavnik u Zagrebačkom odredu.

MARTINKO (Petra) DRAGUTIN, rođen 1909. u Marincima—Pregrada, poginuo 1944. u Repušnici—Moslavina kao borac.

MARTINKO (Antuna) DRAGO, rođen 18. 2. 1922. u Marincima—Pregrada, poginuo 13. 7. 1944. u Jakopovcu kao borac Zagorske brigade.

MARTINKO (Radoslava) DRAGO, rođen 1927. u Ravnicama—Desiničkim, poginuo 1945. kao borac Zagorske brigade.

MARTINKO (Terezije) FRANJO, rođen 1923. u Zbilju Donjem—Pregrada, poginuo 1944. kao borac.

MARTINKO (Blaža) JOSIP, rođen 1926. u Marincima- Pregrada, poginuo u veljači 1944. kao borac Zagorske brigade.

MARTINKO (Radoslava) MILAN, rođen 1925. u Ravnicama Desiničkim, poginuo u veljači 1945. kao vodnik u Zagorskom odredu.

MARTINKO (Jakoba) SLAVKO, rođen 1923. u Marincima—Pregrada, poginuo 15.4. 1945. na Bubnju kao komandir čete u Zagorskoj brigadi.

MARTINKO (Ljudevita) STJEPAN, rođen 10. 11. 1924. u Pavlovcu—Pregrada, poginuo 4. 3. 1944. na Banjskoj kao borac Zagorske brigade.

MARŠANIĆ (Josipa) FRANJO, rođen 8. 10. 1914. u Pušćanskoj Dubravi, poginuo kao borac Zagorskog odreda.

MARŠIĆ (Janka) JURAJ, rođen 1923. u Tugonici, poginuo 8. 2. 1943. na Papuku kao borac Zagorske brigade.

MARUŠIĆ (Tome) ALOJZ, rođen 1919. u Lipovcu, poginuo kao borac.

MASNJAK (Josipa) BRANKO, rođen 9. 6. 1921. u Pluski, poginuo 26. 4. 1944. kao sekretar SKOJ-a Zagorskog odreda.

MASNJAK (Stjepana) RUDOLF, rođen 25. 5. 1925. u Jakovlju, poginuo 1944. na Sljemenu kao borac-kurir Zagrebačkog odreda.

MASNJAK (Filipa) SLAVKO, rođen 8. 5. 1920. u Pluski, poginuo u svibnju 1945. u Maclju kao borac Zagorskog odreda.

MATEKOVIĆ (Josipa) JANKO. rođen 1899. u Selnu, poginuo 1944. u Krapinskim Toplicama kao pol. radnik NOB-a.

MATOK ALOJZ, rođen u Lazu Bistričkom, star 37 godina, poginuo 1944. u Kutini kao komandir čete u Moslavačkoj brigadi.

MATOK (Janka) JOSIP, rođen 1922. u Podgrađu Bistričkom, poginuo kolovoza 1944. u Savskom Marofu kao borac Zagrebačkog odreda.

MATOK (Janka) STJEPAN, rođen 1920. u Podgrađu Bistričkom. poginuo u veljači 1944. na Sljemenu kao borac Zagrebačkog odreda.

MATOK VINKO, rođen u Lazu Bistričkom, star 19 godina, poginuo 1944. u Lazu Bistričkom kao član NOO-a.

MAZAN (Stjepana) FRANJO, rođen 1908. u Grančarima, poginuo kao borac Zagrebačkog odreda.

MEDENJAK IVAN, rođen u Gornjoj Voći—Ivanec, poginuo 25. 12. 1942. kod Križevaca kao borac Žumberačke čete.

MEDVEDEC DRAGUTIN, rođen 1926. u Pristavi—Klanjec, poginuo 1944. kod Daruvara kao borac brigade »Braća Radić«.

MEDVEDEC (Vilka) FRANJO, rođen 28. 4. 1923. u Jakovlju, poginuo 6. 6. 1944. kod Pojatna kao pol. radnik NOB-a.

MEDVEDEC VILIM, rođen 1924. u Pristavi—Klanjec, poginuo 1944. kod Đurmanca kao borac Zagorskog odreda.

MEDVEDEC VILIM, rođen 1921. u Pušavi—Klanjec, poginuo 1944. u Pušavi kao član NOO-a.

MEDIMUREC IVAN, rođen 1921. u Kapelskom Vrh—Klanjec, poginuo 1944. u Bosni kao borac bosanskih jedinica.

MEGLIĆ (Dragutina) BOŽO, rođen 1920. u Dubrovčanu, poginuo 1943. na Žumberku kao vodnik u II operativnoj zoni.

MENDAŠ FRANJO, rođen u Maruševcu—Ivanec, poginuo 1944. u Maruševcu kao sekretar SKOJ-a.

MERGEDUŠ BLAŽ, rođen u Brezovoj Gori, poginuo 1945. kod Ivanca kao kurir.

MESAR (Stjepana) FRANJO, rođen 1926. u Tugonici, poginuo 14. 1. 1944. kod Ivanca kao borac brigade »Matija Gubec«.

MESAR (Stjepana) IVAN, rođen 1916. u Tugonici, poginuo u ožujku 1944. u M. Bistrici kao predsjednik NOO-a.

MESAR (Juraja) MIRKO, rođen 1922. u Tugonici, obješen 26. 8. 1944. u Jakovlju kao kurir na terenu.

MESIČEK VIKTOR, rođen u Gostenju—Pregrada, poginuo 1945. u Zagrebu kao član SKOJ-a i NOO-a.

MESIČEK VIKTOR, rođen Klanječnom, Desinić, poginuo kao suradnik NOP-a.

MEŠTROVIĆ (Blaža) FRANJO, rođen 1909. u Orehovici, poginuo 1944. u Rakovom Potoku kao član KPJ.

MEŠTROVIĆ (Stjepana) JOSIP, rođen 1918. u Orehovici, poginuo 1944. u Orehovici kao član NOO-a.

METALIN (Mije) JOSIPA, rođena 25. 1. 1925. u Zaprešiću, poginula travnja 1945. u logoru Jasenovac kao član SKOJ-a.

MICAK (Andre) TOMO, rođen 1917. u Tugonici, poginuo u veljači 1945. u Derventi kao borac XIII proleterske brigade.

MIHALIĆ (Nikole) JOSIP, rođen 5. 3. 1922. u Pojatnu, obješen kao zarobljeni pomoćnik komesara čete u Zagrebačkom odredu.

MIHALINEC (Pavla) NIKOLA, rođen 11. 4. 1899. u Hrebini, poginuo 24. 4. 1945. u logoru Jasenovac kao član NOO-a.

MIHALINEC (Pere) STANKA, rođena 6. 4. 1919. (živjela u Hrebini—Zaprešić), poginula u zatvoru 1944. kao aktivist NOB-a.

MIHALINEC TEREZIJA, rođena u Donjoj Voći Ivanec, poginula 1944. na granici Slovenije kao borac.

MIHALINEC MILAN, rođen u Gornjoj Voći — Ivanec, poginuo 1944. u Maclju kao borac Zagorske brigade.

MIHELJA (Ljudevita) FRANJO, rođen 1913. u Maloj Erpenji, poginuo 1942. kao borac Žumberačke čete.

MIHOK (Jure) STJEPAN, rođen 6. 5. 1924. u Mariji Magdaleni, poginuo koncem 1944. u Zitomiru kao desetar diverzantskog odjeljenja u Zagorskoj brigadi.

MIHOLIĆ (Josipa) STJEPAN, rođen 1900. u Mihovljanu, poginuo 1945. u logoru Jasenovac kao aktivist NOB-a.

MILIĆ (Stjepana)'DRAGUTIN, rođen 25. 6. 1923. u Kupljenovu, poginuo 1944. kod Hrašćina Trgovišća kao diverzant Zagorskog odreda.

MILIĆ (Stjepana) JOSIP, rođen 25. 9. 1913. u Pušćanskom Hruševcu, poginuo 1942. u logoru Jasenovac kao zarobljeni borac I zagorskog odreda.

MILJAN (Stjepana) JOSIP, rođen 1924. u Radoboju, poginuo 22. 1. 1944. kod Čaglije kao star. vodnik u XVII slavonskoj brigadi.

MILJAN (Mirka) JULIJE, rođen 1917. u Radoboju, poginuo 1945. kod Zaistovca kao komandant bataljona u brigadi »Braća Radić«.

MIKLENIĆ (Stjepana) ŠTEFICA, rođena 1914. u Gaberu—Pregrada, poginula 1944. u logoru Lepoglava kao kandidat KPJ i aktivist.

MIKOV (Petra) LJUBICA, rođena 1918. u Sušobregu, poginula kao bolničarka u brigadi »Matija Gubec« u Svibovcu.

MIKOV (Vinka) TOMO, rođen 1919. u Sušobregu, poginuo u Srpskoj Kapeli kao komandir čete u Zagorskoj brigadi.

MIRKOVIĆ (Petra) JOSIP, rođen 1919. u Kraju Gornjem—Zaprešić, obješen 21. 1. 1945. u Odri kraj V. Gorice kao simpatizer NOP-a.

MIKŠA (Lacka) DRAGUTIN, rođen 1920. u Radoboju, obješen 1944. u Jankomiru kao član KPJ i NOO-a.

MIKULEC (Tome) ANDRIJA, rođen 1924. u Lovrečanu—Zlatar, poginuo 11—13. 4. 1945. u Tounju—Zdenci kao komandir voda u brigadi »Franjo Ogulinac Seljo«.

MIKULČIĆ (Fabijana) IVAN, rođen 8. 6. 1925. u Pažurevcu, poginuo u proljeće 1944. kod Ludbreških Vinograda kao borac brigade »Matija Gubec«.

MIKULIĆ (Slavka) BRUNO, rođen 1925. u Benkovu—Pregrada, poginuo 1944. u Jesenju kao komandir čete u Zagorskoj brigadi.

MIKULJAN (Jure) DRAGUTIN, rođen 19. 1. 1919. u Pojatnu, poginuo 3. 1. 1945. u Vukosavljevici kao komandir čete u Zagorskom odredu.

MIKULJAN (Jure) MILAN, rođen 16. 5. 1924. u Pojatnu, poginuo u srpnju 1942. u logoru Jasenovac kao član SKOJ-a 1941.

MIKUŠ FILIP, rođen u Lazu Bistričkom, star 22 godine, poginuo 12. 3. 1944. u Srpskoj Kapeli kao borac.

MIKUŠ MIJO, rođen 1886. u Jablanovcu—Zaprešić, poginuo 1943. u Novom Dvoru—Zaprešić kao aktivista NOB-a.

MINKOVIĆ (Franje) ANTUN, rođen 13. 7. 1923. u Poljanici, poginuo 1945. kao borac.

MIRT (Rudolfa) BOGDAN, rođen 1919. u Škarićevu—Krapina, poginuo 4. 2. 1945. kod Bjelovara kao borac.

MIRT MARKO, rođen 17. 8. 1898. u Andraševcu, poginuo 16. 12. 1942. u logoru Njemačke kao član NOO-a.

MIŠAK (Konrada) ALOJZ, rođen 30. 5. 1914. u Pregradskim Vrhima, poginuo 20. 2. 1945. kao pol. radnik NOB-a.

MIŠKEC (Ivana) STJEPAN, rođen 7. 2. 1915. u Zlataru, poginuo 2. 1. 1945. u Kladanskom Brdu kao borac 32. divizije.

MOGULJAK VJEKOSLAV, rođen 1923. u Dugnjevcu—Klanjec, poginuo 13. 3. 1945. kod Šimljanice kao borac.

MOHAČ (Franje) ANTUN, rođen 1925. u Bedekovčini, poginuo 1944. u Novom Marofu kao borac Zagorske brigade.

MOHARIĆ (Antuna) STJEPAN, rođen 16. 7. 1905. u Zdencima, poginuo 26. 12. 1944. kao borac Zagorske brigade.

MOKROVIĆ-NOVOSELEC (Stjepana) STJEPAN, rođen 13. 9. 1925. u Beloj Gorici, poginuo 30. 3. 1945. kod Bjelovara kao borac Zagorske brigade.

MOLNAR (Vladimira) FRANJO, rođen 1918. u Budinščini, strijeljan 1943. u Zagrebu kao suradnik NOP-a.

MORELA FRANJO, (živio u Ravnicama—Talijan) poginuo 28. 12. 1944. u Mrzlom Polju kao borac Zagorskog odreda.

MOSTEČAK STANKO, rođen u Bednji, obješen 1944. pred crkvom u Bednji kao aktivista NOB-a.

MOŽANIĆ IGNAC, rođen u Bikovcu—Ivanec, poginuo 1944. u Maruševcu kao član KPJ.

MRAVLINČIĆ IVAN, rođen u Šinkovici—Ivanec, poginuo 1944. u Bednji kao član SKOJ-a.

MRKOCI (Marka) JURAJ, rođen 1906. u Poznanovcu, poginuo 1945. kao komesar bataljona u XIII proleterskoj brigadi.

MRKOCI (Janka) RUDOLF, rođen 1924. u Poznanovcu, poginuo 1944. u Belcu kao mitraljezac brigade »Matija Gubec«.

MRKOCI (Franje) SLAVKO, Narodni heroj, rođen 1922. u Poznanovcu, poginuo 1943. u Varaždinskim Toplicama kao komandir čete u Kalničkom odredu.

MRKOCI (Franje) STJEPAN, rođen 1924. u Poznanovcu, poginuo 1943. u Pregradi kao komandir čete u Kalničkom odredu.

MRKOCI (Josipa) ZVONKO, rođen 1923. u Maču, poginuo kao borac NOV.

MRKUS (Marka) VIKTOR, rođen 1920. u Vojsaku—Pregrada, poginuo u ožujku 1944. u Pregradi kao borac.

MRZLEČKI (Josipa) JANKO, rođen 1903. u Lužanu—Krapina, poginuo 1945. u logoru Lepoglava kao član NOO-a.

MUČKO (Ivana) DANICA, rođena 1919. u Pečama—Budinščina, poginula 26. 2. 1944. u Budinščini (obješena) kao aktivist NOB-a.

MUČKO (Stjepana) JOSIP, rođen 1919. u Pečama—Budinščina, poginuo 26. 2. 1944. (obješen) kao aktivist NOB-a.

MUHEK TOMO, rođen u Podgorju Bistričkom, star 42 godine, poginuo 26. 10. 1943. u Lazu Bistričkom kao aktivist NOB-a.

MUHEK STJEPAN, rođen u Podgorju Bistričkom, star 23. godine, poginuo 26. 3. 1945. u Pili kao pol. radnik NOB-a.

MUKAVEC (Pavla) JOSIP, rođen 1921. u Kraljevom Vrh, poginuo 1944. u logoru Lepoglava kao borac brigade »Braća Radić«.

MURKO STJEPAN, rođen u Rinkovcu—Ivanec, poginuo 1945. u Rinkovcu kao aktivist NOB-a.

MUŽAR (Josipa) DOMINIK, rođen 1922. u Goričanovcu—Krapina, poginuo 1944. u Bilogori kao borac brigade »Braća Radić«.

MUŽAR (Mate) DRAGUTIN, rođen 4. 2. 1921. u Zaprešiću, poginuo 18. 12. 1944. u Podrutama kao borac Zagrebačkog odreda.

MUŽAR FERDINAND, rođen 1917. u Maclju, poginuo 3. 1. 1945. u Vukosavljevici kao borac Zagorskog odreda.

MUŽAR (Euarda) IVAN, rođen 20. 4. 1920. u Podgorju—Krapina, poginuo 1944. kao kurir Zap. grupe odreda.

MUŽAR (Marka) IVAN, rođen 1923. u Goričanovcu—Krapina, poginuo 1945. u Krapinskim Toplicama kao borac Zagrebačkog odreda.

MUŽAR (Janka) MARKO, rođen 1925. u Štuparju—Krapina, poginuo 1944. u Zagrebu kao zarobljeni borac Zagorskog odreda.

MUŽEK (Pavla) SLAVKO, rođen 1923. u Štuparju—Krapina, poginuo 1945. u Velikoj Erpenji kao stariji vodnik u Zagorskom odredu.

N

NAĐ (Josipa) JOSIP, rođen 14. 2. 1915. u Prudnicama, poginuo u travnju 1945. u logoru Jasenovac kao aktivist NOB-a.

NEČES (Franje) MIRKO, rođen u Flusincu—Konjščina, poginuo kao borac.

NERAL KAZIMIR, rođen u Gredicama—Klanjec, poginuo 1945. kod Zagreba kao borac Zagorskog odreda.

NERAL STJEPAN, rođen u Gredicama—Klanjec, poginuo 1943. u Svedruži kao borac Zagorskog odreda.

NEŽMAH (Ivana) STJEPAN, rođen 1905. u Grletincu—Pregrada, poginuo 26. 12. 1944. kao prvi predsjednik KNOO-a Pregrada.

NEŽMAHEN (Janka) NIKOLA, rođen u Krapinskom Vidovcu, poginuo 7. 11. 1942. u Celju kao aktivista NOP-a.

NIKOLIĆ NIKOLA, rođen 1921. u Donjoj Stubici, poginuo u svibnju 1942. u Mihovljanu kao član KPJ i borac I zagorskog odreda.

NORŠIĆ (Vida) SLAVKO, rođen 13. 11. 1924. u Laduču, poginuo 1944. kod Koprivnice kao borac brigade »Braća Radić«.

NOVAČKO (Josipa) STJEPAN, rođen 1925. u Pregradskim Vrhima, poginuo 1945. u Moslavini kao borac.

NOVAK (Josipa) AUGUST, rođen 1921. u Plemenščini Gornjoj, poginuo 1944. u Đurmancu kao borac brigade »Braća Radić«.

NOVAK (Radoslava) AUGUST, rođen 1927. u Zbilju Donjem—Pregrada, poginuo 28. 12. 1944. u Tuhlju kao borac Zagorskog odreda.

NOVAK JOSIP, rođen u Bedencu—Ivanec, poginuo 1944. kao član KPJ i aktivist NOB-a.

NOVAK (Stjepana) MILAN, rođen 25. 12. 1918. u Kostel Bregu—Pregrada, poginuo 1944. kod Golubovca kao borac Zagorskog odreda.

NOVAK (Ivana) MIRKO, rođen 1927. u Plemenščini Gornjoj—Pregrada, poginuo 1944. kod Koprivničkih Bregi kao borac.

NOVAK STJEPAN, rođen u Ivancu, poginuo 1. 4. 1944. u Bednji kao sekretar SKOJ-a za Ivanec.

NOVAK TOMO, rođen 11. 9. 1917. u Ivancu, poginuo 12. 3. 1945. kao borac.

NOVOSAD VLADO, rođen 1911. u Ivancu, poginuo 1943. u Carevdaru kao aktivista NOB-a.

NOVOSEL (Janka) DRAGUTIN, rođen 1923. u Lugu Poznanovcu, poginuo 1944. na Bilo-gori kao komandir voda u Zagorskoj brigadi.

NOVOSEL (Stjepana) IVAN, rođen 27. 12. 1924. u Orehovoj Gorici, poginuo 1945. u logoru Njemačke kao član KPJ i aktivista NOB-a.

NOVOSEL (Josipa) IVAN, rođen 28. 3. 1921. u Šibicama, poginuo u Bosni kao pripadnik bosanskih jedinica.

NOVOSEL (Slavka) JANKO, rođen 23. 6. 1923. u Krušljevom Selu, poginuo 10. 2. 1945. u Daruvaru kao borac Zagorske brigade.

NOVOSEL (Janka) JOSIP, rođen 1916. u Poznanovcu, strijeljan 1941. u Rakovom Potoku—Zagreb kao član KPJ od prije rata.

NOVOSEL (Jakoba) JOSIP, rođen 27. 11. 1924. u Oborovu Bistranskom, poginuo 28. 12. 1944. kao vodnik voda u Moslavačkoj brigadi.

NOVOSEL (Stjepana) JURAJ, rođen 2. 5. 1915. u Šibicama, poginuo 6. 5. 1945. kod Zagreba kao borac Zagorske brigade.

NOVOSEL (Mije) MATO, rođen 1924. u Orehovoj Gorici, poginuo 1945. u logoru Njemačke kao sekretar SKOJ-evske grupe.

NOVOSEL (Šimuna) MILAN, rođen 1921. u Lugu Orehovečkom, poginuo 1943. u Moslavini kao komesar čete u Moslavačkoj brigadi.

NOVOSEL (Juraja) MIJO, rođen u Orehovoj Gorici—G. Stubica, strijeljan 1944. u G. Stubici kao član NOO-a.

NOVOSELEC (Juraja) VIKTOR, rođen 1906. u Kupljenskom Hruševcu, poginuo 12. 5. 1945. u Merenju kao pripadnik udarne grupe.

O

OBAD JELICA, rođena u Humu Bistričkom, stara 27 godina, poginula 11.4. 1944. u logoru Jasenovac kao pol. radnik NOB-a.

OBAD PETAR, rođen u Humu Bistričkom, star 22 godine, poginuo 1944. u logoru Jasenovac kao pol. radnik NOB-a.

OBAD STANKO, rođen u Humu Bistričkom, star 35 godina, poginuo 1944. u logoru Jasenovac kao borac Zagrebačkog odreda.

OBAD TONKA, rođena u Humu Bistričkom, stara 20 godina, poginula 1945. u logoru Jasenovac kao član SKOJ-a.

OBADIĆ (Imbre) FRANJO, rođen 1926. godine u Cerju, Krapina, poginuo 7. 5. 1945. u Jelovcu kao borac.

OBRANKOVIĆ (Mihajla) IVAN, rođen 4. 5. 1910. u Križu Brdovečkom, poginuo u prosincu 1944. u Kloštru Podravskom kao borac Zagorske brigade.

OČIĆ (Petra) JURAJ, rođen 1924. u Jalšju, poginuo 1944. u Đurmancu kao borac Zagorskog odreda.

OČKO (Viktora) STANKO, rođen 1921. u Vrbišnici—Pregrada, poginuo 26. 11. 1943. u Straži kao pripadnik udarne grupe.

ODORČIĆ ANKICA. (živjela u Desiniću-učiteljica) poginula 6. 6. 1944.

ORAC ALOJZ, rođen u Lazu Bistričkom, star 27 godina, poginuo 26. 10. 1943. u Lazu Bistričkom kao član NOO-a (živ spaljen).

ORAIĆ (Andre) JOSIP, rođen 1922. u Šemnici Gornjoj, poginuo 29. 11. 1943. kod Ludbrega kao borac brigade »Braća Radić«.

ORAJIĆ JOSIP, rođen u Gredicama—Klanjec, poginuo u kolovozu 1943. u Klanjcu kao aktivist NOB-a.

OREL (Ivana) JOSIP, rođen 1923. u Klenovcu—Pregrada, poginuo 15. 4. 1944. kod Bjelovara kao borac brigade »Braća Radić«.

OREMUŽ (Tome) ALOJZ, rođen 19. 3. 1919. u Slatini, poginuo 6. 4. 1944. kod Fruške Gore kao borac Vojvodanske brigade.

OREŠIĆ (Martina) BRANKO, rođen 1926. u Ravnicama Desiničkim, poginuo u veljači 1945. kao borac Zagorskog odreda.

OREŠIĆ FABIJAN, rođen 2. 3. 1919. u Dobrim Zdencima, poginuo 12. 3. 1945. u Šimljanici kao komandant bataljona.

OREŠIĆ (Stjepana) IVICA, rođen 1925. u Ravnicama Desiničkim, poginuo 23. 2. 1945. u Šimljanici kao borac Zagorske brigade.

ORGULJAN (Vide) PAVAO, rođen 4. 1. 1909. u Kupljenskom Hruševcu, obješen srpnja 1944. kraj Jakovlja kao aktivista NOP-a od 1942.

OSREŠ (Dragutina) MILAN, rođen 1923. u Staroj Vesi—Krapina, poginuo 1. 10. 1943. kod Ivanca kao kurir Zagorskog odreda.

OSREČKI (Viktora) RADEK, rođen 1925. u Marincima—Pregrada, poginuo 1943. u Vel. Pisanici kao borac skojevac.

OSTREŠ (Pavla) IVAN, rođen 27. 6. 1922. u Zaprešiću, strijeljan u srpnju 1943. kao skojevac i aktivist NOB-a.

OSTREŠ (Mate) STJEPAN,^ rođen 25. 6. 1924. u Zdencima—Zaprešić, poginuo 1945. kod Krašića kao delegat voda Žumberačkog odreda.

OSTREŠ—NOVOSEL ANĐELA, rođena 19. 7. 1921. u Zdencima—Zaprešić, poginula 15. 1. 1944. u Žumberku kao delegat voda XIII proleterske brigade.

OSTREŠ-NOVOSEL (Janka) IVAN, rođen 1915. u Zdencima—Zaprešić, poginuo 13. 11. 1943. u Foči kao četni ekonom XIII prol. brigade.

OTROČAK (Lacka) STJEPAN, rođen 1923. u Lovreća Selu, poginuo 1945. kao borac Zagorskog odreda.

OVČAR (Izidora) FERDINAND, rođen 1917. u Gornjem Maclju, poginuo 1944. kod Ludbrega kao borac Zagorskog odreda.

OVČAR (Ede) IVAN, rođen 1926. u Benkovcu—Pregrada, poginuo 1. 6. 1944. u Maclju kao borac Zagorskog odreda.

OVČAR (Franje) RUDOLF, rođen 1922. u Gornjem Maclju, poginuo 20. 4. 1944. u logoru Lepoglava kao zarobljeni borac Zagorskog odreda.

OVČARIČEK (Slavka) STJEPAN, rođen 1923. u Goričanovcu—Krapina, poginuo 1944' kod Kalinovca kao borac brigade »Braća Radić«.

OZIMEC FLORIJAN, rođen u Podgorju Bistričkom star 24 godine, poginuo 1943. kod Koprivnice kao borac Zagrebačkog odreda.

OZIMEC IVAN, rođen u Podgorju Bistričkom, star 24 godine, poginuo 26. 12. 1944. u Vel. Gorici kao borac XVII udar. brigade.

OZIMEC STJEPAN, rođen u Podgorju Bistričkom star 21 godinu, poginuo 3. 11. 1943. u Koprivnici kao borac XXI udar. brigade.

OŽEG (Tome) DRAGUTIN, rođen 13. 9. 1926. u Krapinici, poginuo 1944. kod Varaždinskih Toplica kao borac Kalničkog odreda.

P

PAJTLER (Josipa) MILAN, rođen 8. 7. 1925. u Kostelu—Pregrada, poginuo listopada 1944. kod Koprivnice kao borac brigade »Braća Radić«.

PALEŠČAK (Stjepana) PAVAO, rođen 1919. u Javorju, poginuo u travnju 1945. kod Zagreba kao borac XIII proleterske brigade.

PALNIČEK ZDENKA, rođena 2. 2. 1928. u Donjoj Stubici, poginula 1944. u Svibovcu kao borac.

PANIĆ PETAR, rođen u Ivancu, poginuo 2. 5. 1942. u Mačkovcu kao član KPJ i aktivist NOB-a.

PAPA (Andre) DRAGUTIN, rođen 18. 6. 1920. u Jakovlju, poginuo 1945. u Njemačkoj kao zarobljeni komesar bataljona.

PAPA (Šimuna) PAVAO, rođen 9. 6. 1919. u Jakovlju, poginuo 1944. kod Varaždinskih Toplica kao komandir čete u Zagorskoj brigadi.

PAPEŠ (Augusta) JOSIP, rođen 1921. u Kostel Bregima—Pregrada, poginuo 1943. kao kurir.

PAPEŠ (Stjepana) PETAR, rođen 1928. u Škaričevu—Krapina, poginuo 8. 3. 1944. kod Vrbovca kao borac Zagorskog odreda.

PAPIĆ ANKA, rođena u Podgorju Bistričkom, stara 18 godina, zarobljena kao bolničarka Zagrebačkog odreda, otpremljena u logor Stara Gradiška, gdje je ubijena.

PAPIĆ (Josipa) BLAŽ, rođen u Podgorju Bistričkom, umro 1946. kod kuće od zadobivenih povreda kao borac u XVII udarnoj brigadi.

PAPIĆ (Šimuna) MARKO, rođen u Podgorju Bistričkom, star 36 godina, poginuo 21. 12. 1943. u Vel. Gorici kao borac XVII slavonske brigade.

PAPIĆ (Petra) PAVAO, rođen u Podgorju Bistričkom, star 52 godine, poginuo 15. 7. 1944. u Podgorju kao član KPJ od 1920. i poručnik Crvene armije.

PAPIĆ VLADIMIR, rođen u Podgorju Bistričkom, star 26 godina, poginuo 19. 4. 1944. kod Našica kao vodnik XVII slavonske brigade.

PAPIŠTA (Mate) ANDRIJA, rođen 1922. u Pavlovcu, poginuo 1943. u Orljavcu kao borac XVI Omladinske brigade.

PASARIĆ (Antuna) FRANJO, rođen 30. 5. 1922. u Gornjoj Konjščini, poginuo 1944. na Kordunu kao komesar u XIII proleterskoj brigadi.

PASARIĆ (Ivana) IVAN, rođen 1921. u Šibicama, poginuo 31. 10. 1944. u Kalniku kao borac Zagorske brigade.

PASARIČEK (Nikole) STJEPAN, rođen 14. 3. 1923. u Valentinovu—Pregrada, poginuo 6. 2. 1944. kod Bednje kao borac brigade »Braća Radić«.

PAVIĆ (Ignaca) JOSIP, rođen 2. 3. 1924. u Lukovčaku—Krapina, poginuo 4. 12. 1944. u Đurmancu kao borac Zagorskog odreda.

PAVIĆ (Josipa) MILAN, rođen 1922. u Lukovčaku—Krapina, poginuo 1944. u Plemenščini kao borac Zagorskog odreda.

PAVIĆ (Josipa) RUDOLF, rođen 1922. u Lukovčaku—Krapina, poginuo 1944. u Bosni—Hercegovačka brigada.

PAVIČIĆ TOMO, šef željezničkeNstanice Zlatar Bistrica, ubijen 1944. u Zlatar Bistrici kao suradnik NOP-a.

PAVLAKOVIĆ (Pavla) ZVONKO, rođen 1. 11. 1923. u Kosovečkom—Konjščina, poginuo 1945. kod Kalnika kao obavještajni oficir.

PAVLIĆ (Josipa) MILAN, rođen 1927. u Jelovcu—Konjščina, poginuo kod Varaždinskih Toplica kao borac brigade »Matija Gubec«.

PAVLIN IVAN, rođen 1915. u Batini Donjoj, poginuo 1945. u Bosni kao borac NOV.

PAVLINIĆ (Josipa) ADOLF, rođen 1925. u Vukancu—Zlatar, poginuo proljeća 1944. kod Ludbrega kao borac Kalničkog odreda.

PAVLINIĆ ZLATA, rođena u Galdovu (živjela u Zaprešiću), poginula u listopadu 1943. kod Krašića kao borac XIII proleterske brigade.

PAVLIŠA (Josipa) MIRKO, rođen 1896. u Ravnicama, poginuo 1944. u Ravnicama kao tajnik NOO-a i čl. KK KPH Klanjec.

PAZMAN (Andrije) JOSIP, rođen 1919. u Konjščini Donjoj, poginuo 1944. kao borac Zagorskog odreda.

PAZMAN (Andrije) ZVONKO, rođen 1924. u Konjščini Donjoj, poginuo 1945. kao borac Zagorskog odreda.

PAŽUR (Martina) TOMO, rođen 1921. u Budinščini, poginuo 23. 3. 1944. kod Bedenice kao borac brigade »Braća Radić«.

PEČEK (Marije) RUDOLF, rođen 1904. u Goričanovcu—Krapina, poginuo 1944. u Goričanovcu kao član NOO-a.

PEČNIK DRAGUTIN, rođen 1924. u Razvoru—Klanjec, poginuo 1. 10. 1944. u Lekeničkoj Dragi kao borac.

PEH (Stjepana) JOSIP, rođen 1923. u Vižovlju, poginuo 1946. kod Ptuja—Slovenija kao poručnik OZN-e u borbi sa križarima.

PELEKS MIJO, rođen 1922. u Dobrim Zdencima, poginuo 1944. u Dobrim Zdencima kao borac NOV.

PELIN (Jakoba) JURAJ, rođen 1911. u Đurmancu, poginuo '944. kao vodnik u brigadi »Matija Gubec«.

PELIN (Ivana) SLAVKO, rođen 1925. u Đurmancu, poginuo 1944. u Podravini kao borac brigade »Braća Radić«.

PERETIĆ (Filipa) ALOJZ, rođen 1905. u Desinić Gori, poginuo 1945. u Desinić Gori kao pol. terenski radnik NOB-a.

PERNEK MARIJA, rođena u Brezovoj Gori, poginula 1944. u logoru Jasenovac kao predsjednica AFŽ-a.

PERNEK SEBASTIJAN, rođen u Brezovoj Gori, poginuo 1944. u logoru Lepoglava kao aktivist NOB-a.

PEŠEC (Franje) JELA, rođena 1925. u Jakšincu—G. Stubica, strijeljana 1945. u logoru Jasenovac kao član SKOJ-a.

PETEK (Vida) ANDRIJA, rođen 25. 8. 1922. u Vadini, poginuo 2. 7. 1944. u Opatovcu kao vodnik voda u Zagorskom odredu.

PETRAČ (Juraja) MIRKO, rođen 1922. u Hršak Bregu, poginuo 1943. u Klokovcu kao član SKOJ-a.

PETRAČ (Janka) VILIM, rođen 1908. u Maloj Erpenji, poginuo 1944. u Jakovlju kao član NOO-a.-

PETREKOVIČ (Josipa) JURAJ, rođen 14. 8. 1922. u Zaprešiću, strijeljan ožujka 1944. u Dotršćini kao vozač saniteta radi prevoza robe za NOP.

PETRIĆ JURAJ, rođen u Podgorju Bistričkom, star 28 godina, poginuo 14. 10. 1944. u Orešju kao komandir čete u Zagrebačkom odredu.

PETRINA FRANJO, rođen 11. 5. 1912. u Brezakovcu—Klanjec, pogino 10. 3. 1945. u Šimljanici kao komandant bataljona.

PETRINEC STJEPAN, rođen u Donjem Škrniku—Klanjec, poginuo 1. 3. 1945. u Škrniku kao kurir.

PETRIŠIĆ MARTIN, rođen 1914. u Razdrtom—Klanjec, poginuo 1944. u Foči kao borac NOB-a.

PETROVEČKI (Antuna) FRANJO, rođen 1910. u Bedekovčini, poginuo u travnju 1944. u Bedekovčini kao pol. radnik NOB-a.

PETROVEČKI (Mate) FRANJO, rođen 1927. u Bedekovčini, poginuo 1944. kao borac Zagorske brigade.

PETROVEČKI (Antuna) STJEPAN, rođen 1897. u Bedekovčini, poginuo 1944. od ustaša kao predsjednik Općinskog NOO-a Bedekovčina.

PETRUŠA VILIM, rođen 1920. godine u Kranjskoj Vesi, poginuo 1944. kao komandir čete u brigadi »Matija Gubec«.

PEZIĆ (Josipa) FRANJO, rođen 28. 9. 1922. u Podgrađu Bistričkom, poginuo 1944. na Bijelom Brdu—Bačka kao borac NOV.

PICEK (Dominika) STJEPAN, rođen 1924. u Maretiću—Konjščina, poginuo u veljači 1944. kao kurir I moslavačke brigade.

PICK (Josipa) JOSIP, rođen 1908. (Jevrej, živio u Savskom Marofu—Zaprešić) poginuo u logoru Jasenovac kao član KPJ.

PILIĆA (Ivana) IVAN, rođen 1923. u Maloj Erpenji, poginuo 1943. u Koprivnici kao borac Kalničkog odreda.

PILSKI (Franje) STJEPAN, rođen 1923. u Pili—Stubica, poginuo kao borac.

PILJEK FRANJO, rođen u Bedekovčini, poginuo 1944. u Začretju kao borac I zagorskog odreda.

PILJEK (Antuna) PETAR, rođen 1931. u Bedekovčini, poginuo 1946. u Bedekovčini u borbi sa križarima.

PIŽER (Josipa) STJEPAN, rođen 25. 9. 1925. u Šagudovcu, poginuo 1944. kod Novog Marofa kao vodnik u Zagorskoj brigadi.

PLEČKO (Petra) IVAN, rođen 1915. u Jalšju, poginuo 1944. u Krapini kao borac Zagorskog odreda.

PLEČKO (Vilima) JOSIP, rođen 1923. u Jalšju. poginuo 1943. u Mučnoj Reci kao borac Kalničkog odreda.

PLEČKO (Josipa) JURAJ, rođen 1919. u Dubrovčanu, poginuo 1944. u Novom Marofu kao komandir čete u Zagorskom odredu.

PLEČKO (Luke) JURAJ, rođen 1922. u Jalšju, poginuo 1944. u Gornjoj Batini kao komandir čete u Zagorskom odredu.

PLEČKO (Josipa) VLADO, rođen 1922. u Dubrovčanu, poginuo 1944. u Dubrovčanu kao vodnik u Kalničkom odredu.

PLEVNIK VILIM. rođen 21. 2. 1922. u Tomaševcu—Klanjec, poginuo 9. 11. 1943. u logoru Jasenovac kao borac.

PIŠKOR (Leopolda) BARICA, rođena 7. 5. 1921. u Jakovlju, poginula 1945. kod Belog Manastira kao delegat voda.

PIŠKOR (Mije) PAVAO, rođen 24. 1. 1924. u Jakovlju, poginuo 1944. u Kraljevom Vrh u kao zamjenik komandira čete.

PIŠKOR (Ivana) VID, rođen 21. 1. 1920. u Jakovlju, poginuo 1944. u Desiniću kao komandir voda u Zagorskom odredu.

PODGAJSKI (Stjepana) FRANJO, rođen 26. 3. 1924. u Podgaju—Krapina, poginuo 1944. kod Lekovca na Bednji kao mitraljezac u brigadi »Braća Radić«.

PODOLŠAK (Josipa) DOMINIK, rođen 1916. u Čretu, poginuo 1944. u Jakovlju kao član NOO-a.

PODOLŠAK (Vide) JURAJ, rođen 10. 10. 1914. u Zaprešiću, poginuo polovicom 1944. na putu za Italiju kao borac XIII proleterske brigade.

PODOLŠAK MILAN, rođen 1923. u Čretu, poginuo 1943. kao borac.

PODVALEJ (Josipa) VIKTOR, rođen 1926. u selu Šimunci—Pregrada, poginuo 13. 7. 1944. u Jakopovcu kao borac Zagorske brigade.

POGAČIĆ JOSIP, rođen u Radakovu—Klanjec, poginuo 1. 4. 1945. kao borac.

POHULEK (Bolte) FRANJO, rođen 3. 4. 1913. u Donjem Kraljevcu, poginuo u travnju 1945. u logoru Jasenovac kao pol. radnik NOB-a.

POHULEK (Gabrijela) MIRKO, rođen 19. 12. 1909. u Donjem Kraljevcu, poginuo u travnju 1945. u logoru Jasenovac kao preds. NOO-a.

POJE FRANJO, rođen u Sutlanskom Strmcu—Klanjec, poginuo 12.3.1944. kao član NOO-a.

POKAJEC STJEPAN, rođen 1926. u Donjoj Stubici, poginuo 21. 2. 1945. u Podravskoj Slatini kao borac.

POKUPEC (Jure) STJEPAN, rođen 7. 11. 1921. u Pojatnom. poginuo 1943. kao komesar čete II moslavačke brigade.

POLANČEC IZIDOR, rođen u Šinkovici-Šaša—Ivanec, poginuo 1944. kao borac Zagorske brigade.

POLANOVIĆ (Karla) VALENT, rođen 1923. u Ravnicama, poginuo 1942. na Kalniku kao borac Kalničkog odreda.

POLANOVIĆ (Karla) VIKTOR, rođen 1920. u Ravnicama, poginuo 1942. na Kalniku kao borac Kalničkog odreda.

POLJAK (Franje) IVAN, rođen 11.1. 1908. u Gornjoj Bistri, poginuo 8. 2. 1945. u Bistri kao član KK KPH Donja Stubica.

POLJAK (Andrije) MIRKO, rođen 8. 9. 1913. u Bistranskom Oborovu. umro 28. 8. 1944. u Zagrebu od zadobivenih povreda u zatvoru kao član KPJ i organizator NOB-a u Bistri.

POLJAK (Petra) NIKOLA, rođen 14. 12. 1913. u Bistranskom Oborovu, poginuo u ožujku 1944. kod Dugog Sela kao član OK Zagreb.

POLJAK (Kate) STJEPAN, rođen 17. 2. 1908. u Gornjoj Bistri, poginuo 1. 11. 1943. u Ljubešćici kao borac XVII slavonske brigade.

POLJAK (Augusta) VIKTOR, rođen 1923. u Radobojskim Bregima, poginuo 4. 5. 1944. kod Cerja Tužnog, kao borac Zagorske brigade.

POMENKO STJEPAN, rođen 1927. u Donjoj Stubici, poginuo 1944. u Šimljanici kao borac.

PONDELJAK (Karla) DRAGUTIN, rođen 1915. u Svedruži—Krapina, poginuo 10. 8. 1944. kao komesar čete.

POPIJAĆ STANKA, rođena u Donjem Ladanju, poginula 1944. kao borac brigade »Braća Radić«.

POPOVIĆ (Josipa) JOSIP, rođen 5. 11. 1916. u Pojatnu, u ožujku 1944. uhapšen i strijeljan u Dotršćini kao aktivist NOP-a.

POPOVIĆ (Josipa) NIKOLA, rođen 1912. u Pojatnu, u ožujku 1944. uhapšen i otjeran u logor Jasenovac, gdje je strijeljan kao kandidat KPJ i aktivist NOB-a.

POSARIĆ (Franje) JANKO, rođen 1919. u Maču. poginuo u veljači 1944. u Zlataru kao aktivist NOP-a.

POSAVEC (Petra) PAVAO, rođen 1919. u Humu Zabočkom, poginuo 1945. na Kordunu kao borac NOV.

POSAVEC (Nikole) STJEPAN, rođen 13. 10. 1924. u Zajezdi, poginuo 9. 2. 1944. u Kalničkom Osijeku kao borac.

POSAVEC (Nikole) TOMO, rođen 7. 12. 1922. u Zajezdi, poginuo 24. 1. 1945. u Virovitici kao vodnik u Zagorskoj brigadi.

POSINOVEC MIRKO, rođen 1910. u Ivancu, poginuo 27. 4. 1944. na Veternici kao komesar Ivanečke čete.

POSLON (Mate) JANKO, rođen 1921. u Štupariu—Krapina, poginuo 1944. u Moslavini kao borac Moslavačke brigade.

POSLONJČEC (Gašpara) JANKO, rođen 10. 12. 1911. godine, poginuo 1944. u Leskovcu na Bednji kao borac brigade »Braća Radić«.

POSLONJČEC (Petra) STJEPAN, rođen 4. 9. 1923. u Donjoj Bistri, poginuo 30. 11. 1946. u D. Bistri (od križara) kao borac Zagrebačkog odreda.

POTOČKI (Antuna) RUŽA, rođena 1924. u Strmcu Stubičkom, umrla 1949. od zadobivenih rana kao komesar bataljona u VII krajiškoj brigadi.

POTURICA (Andre) ROK, rođen 15. 8. 1886. u Jakovlju, poginuo 1943. u logoru Jasenovac kao pol. radnik NOP-a.

POZAIĆ (Viktora) DRAGUTIN, rođen 1921. u Zlataru, ranjen u borbi 1945. i umro u Zemunu.

POZAIĆ (Lacka) FRANJO, rođen 1914. u Lugu Poznanovec, poginuo 1945. kao komandir čete u IV korpusu.

POŽGAJ (Mije) FRANJO, rođen 1913. u Staroj Vesi—Krapina, poginuo 16. 10. 1944. kod Varaždinskih Toplica kao komesar čete u Zagorskoj brigadi.

POŽGAJ (Lacka) MARIJA, rođena 1912. u Staroj Vesi—Krapina, poginula 11.3. 1945. kod Šimlj anice kao borac.

POŽNJAK (Josipa) JANKO, rođen 1911. u Kraljevom Vrh, obješen 1944. u Hrenici kao predsjednik NOO-a Kraljev Vrh.

PRAHIN (Stjepana) PAVAO, rođen 11. 3. 1922. u Prudnicama, poginuo 4. 3. 1944. kao borac brigade »Braća Radić«.

PRAHIN (Stjepana) STJEPAN, rođen 14. 10. 1922. u Prudnicama, poginuo kao borac NOV.

PRAVDIĆ (Antuna) MIRKO, rođen 9. 8. 1921. u Kranjskoj Vesi, poginuo 11. 11. 1943. kao delegat voda u Zagorskom odred u Belcu.

PREBILA (Stjepana) ZVONKO, rođen 1923. u Strmcu, poginuo 1944. u Golubovcu kao borac Zagorskog odreda.

PREGLEJ (Pavla) VIKTOR, rođen 1916. u Desiniću—Ivanić—Pregrada, poginuo 6. 6. 1944. u Velikoj Hrvatskoj kao borac.

PREKRAT MIRKO, rođen u Ivancu, poginuo 1944. kao borac brigade »Braća Radić«.

PREPOLEC (Mije) JOSIP, rođen 1895. u Turnišću—Konjščina, poginuo 1945. u logoru Jasenovac kao organizator NOB-a.

PRIŠČAN (Tome) DANIJEL, rođen 1924. u Pažurovcu—Budinščina, poginuo 1944. u Podravini kao borac brigade »Matija Gubec«.

PRIŠLEC (Radoslava) RUDOLF, rođen 1. 9. 1923. u Prigorju, zarobljen 1944. i otjeran u logor Lepoglava gdje je 1945. ubijen kao borac Zagorske brigade.

PRLIĆ IVAN, rođen u Humu Bistričkom, star 41 godinu, poginuo 1944. u logoru Jasenovac kao terenski radnik NOB-a.

PROSENIK RUDOLF, rođen u Ledinama—Klanjec, poginuo 1944. kod kuće kao član USAOH-a.

PROSENIK ŠANDOR, rođen u Ledinama—Klanjec, poginuo 1944. kod kuće kao član NOO-a.

PROSINEČKI (Antuna) DRAGUTIN, rođen 27. 12. 1917. u Prosincu, poginuo u studenom 1944. u logoru Jasenovac kao skojevac.

PROSINEČKI (Vida) STJEPAN, rođen 25. 1. 1920. u Javorju. poginuo u siječnju 1945. na Bubnju kao vodnik u Zagorskoj brigadi.

PRSTAČIĆ (Stjepana) STJEPAN, rođen 2. 10. 1924. u Pojatnu, obješen 26. 8. 1944. u Bistranskom Ivancu kao zarobljenik Zagrebačkog omladinskog bataljona.

PRŠA (Josipa) IVAN, rođen 21. 9. 1921. u Bistranskom Oborovu, poginuo 1944. u Visokom kao borac Zagrebačkog odreda.

PTIČEK (Janka) STJEPAN, rođen 21. 1. 1922. u Oroslavju, poginuo 19. 1. 1942. u logoru Jasenovac kao pol. radnik NOB-a.

PUČKO (Blaža) IVAN, rođen 15. 6. 1910. u Jakovlju, poginuo 16. 7. 1943. obješen u Zelini kao član KPJ i terenski radnik NOB-a.

PUČKO (Ivana) STJEPAN, rođen 24. 2. 1927. u Bistranskom Oborovu, poginuo 11.4. 1944. u Šimljeniku kao borac brigade »Braća Radić«.

PUH (Antuna) JANKO, rođen 1925. u Petrovskom—Krapina, poginuo u logoru Jasenovac kao zarobljeni borac Zagorskog odreda.

PUHEK (Jure) NIKOLA, rođen 8. 12. 1923. u Prudnicama, poginuo 1945. u logoru Jasenovac kao simpatizer NOP-a.

PUHEK (Mate) ZLATKO, rođen 7. 4. 1928. u Prudnicama, poginuo u proljeće 1945. kod Podravske Slatine kao borac.

PUHEK SLAVKO, rođen u Mrzlom Polju, poginuo 1942. u Zagrebu kao član KPJ.

PUKLIN (Josipa) ADOLF, rođen 23. 11. 1926. u Gornjoj Stubici, poginuo u Našicama kao borac XII slavonske brigade.

PUSTAJEC (Ivana) JURAJ, rođen 13. 12. 1919. u Bistranskom Oborovu, poginuo 7. 7. 1944. na rijeci Ilovi kao borac Zagrebačkog odreda.

PUSTAJEC STJEPAN, rođen u Donjoj Stubici, star 19 godina, poginuo 21. 4. 1945. u- Podravskoj Slatini kao borac NOV.

PUSTAJEC (Stjepana) STJEPAN, rođen 4. 3. 1926. u Bistranskom Oborovu, poginuo 21. 3. 1945. u Srpskoj Kapeli kao borac brigade »Braća Radić«.

PUŠIĆ (Josipa) MILKA, rođena 1926. u Pušćanskom Žlepcu, poginula 23. 11. 1944. u Sudovcu kraj Kalnika kao borac Zagorske brigade.

PUŠIĆ STJEPAN, rođen 1920. u Donjoj Stubici, poginuo 9. 2. 1944. u Kalničkom Osijeku kao borac.

PUŠIĆ (Pavla) STJEPAN, rođen 20. 4. 1920. u Pušćanskom Žlepcu, poginuo koncem 1944. na Ivančici kao borac Zagorskog odreda.

PUTAR (Izidora) FRANJO, rođen u Kaniži—Ivanec, poginuo 1944. u Petrovskom kao borac Zagorskog odreda.

PUZJAK (Stjepana) MILAN, rođen 2. 4. 1908. u Bistranskim Novakima, poginuo kao borac NOB-a.

R

RADOVANIĆ (Martina) VJEKOSLAV, rođen 1923. u Strmcu, poginuo 1944. kod Belca kao borac Zagorske brigade.

RANOGAJEC (Andrije) VILIM, rođen 1928. u Velikoj Vesi—Krapina, poginuo 23. 4. 1945. kod Generalnog Stola kao vodnik u XXXIV diviziji.

RAŽEN (Juraja) ANA, rođena 23. 6. 1921. u Drenju, poginula 1944. u logoru Lepoglava kao aktivist NOP-a.

RAŽEN (Josipa) JOSIP, rođen 29. 3. 1913. u Drenju, poginuo proljeća 1944. u Grdancima—Žumberak kao Ob. oficir Žumberačkog područja.

REBERNJAK VILIM, rođen u Risvici—Klanjec, poginuo 28. 1. 1945. u Razdrtom kao borac NOV.

REŠETAR (Stjepana) STJEPAN, rođen u Laduču, poginuo (umro 1944) na Malti kao oboljeli borac Žumberačkog odreda.

RIBIĆ BOŽIDAR, rođen u Ribić Bregu, poginuo 1943. kao borac brigade »Braća Radić«.

RIBIĆ (Rafaela) STANKO, rođen 1924. u zagrebu (živio u Šenkovcu) poginuo u prosincu 1944. kod Virovitice kao telegrafist Zagrebačkog omladinskog bataljona.

RIČKOVIĆ (Pavla) PETAR, rođen 1927. u Vinterovcu, poginuo 26. 3. 1946. kao KNOJ-evac u borbi sa križarima.

RIHTER (Filipa) SLAVKO, rođen 18. 11. 1916. u Vadini, poginuo u logoru Njemačke kao simpatizer NOP-a.

RIHTAR (Milana) ANDRIJA, rođen 1928. u Radoboju, poginuo 1944. u Varaždinskim Toplicama kao vodnik u brigadi »Braća Radić«.

RIHTAR (Dragutina) JOSIP, rođen 1928. u Radoboju, poginuo 14. 2. 1945. u Sloveniji kao borac Zagorskog odreda.

RIHTER VIKTOR, rođen 1904. u Radoboju, umro 1944. u Zagrebu u zatvoru od zadobivenih povreda kao član KPJ.

RINKOVEC (Stjepana) DRAGUTIN, rođen u Kuzmincu, poginuo 1945. u Kuzmincu kao borac brigade »Braća Radić«.

RINKOVEC (Mirka) MIRKO, rođen 1923. u Kuzmincu, poginuo 1945. u Kuzmincu kao borac brigade »Braća Radić«.

RISEK (Stjepana) STJEPAN, rođen u Veternici, poginuo 1944. u Mihovljanu kao borac brigade »Braća Radić«.

RIZMAN (Ivana) VALENT, rođen u Poljanici Bistričkoj, star 22. godine, poginuo 1945. u Moslavini kao borac Zagorske brigade.

ROBINA (Jakoba) LJUBICA, rođena u Donjoj Stubici, poginula 1. 2. 1944. u Radoboju kao borac Zagorskog odreda.

ROD ANDRÒ, rođen u Zlataru, poginuo 19. 3. 1945. u Moslavini kao borac NOV.

ROD (Andrije) ANTUN, rođen 1922. u Strmcu, poginuo 1944. u Jesenju kao borac Zagorskog odreda.

RODIĆ (Stjepana) VID, rođen 1924. u Jezerišću—Krapina, poginuo 1944. u Vel. Pogancu kao borac Kalničkog odreda.

ROGINA (Jakoba) LJUBICA, rođena 13. 8. 1924. u Poljanici, poginula 1. 2. 1944. u Radoboju kao borac.

ROGINA (Josipa) STJEPAN, rođen 3. 5. 1912. u Domovcu—Hrašćina Trgovišće, poginuo 1942. na Kalniku kao član KPJ i španski borac.

ROGINIĆ (Andre) IVAN, rođen 1914. u Mihovljanu, poginuo 1944. u Krapini kao pol. radnik NOB-a.

ROŠKAR ALOJZ, rođen u Gornjoj Voći—Ivanec, poginuo 1943. kao kurir KK KPJ Ivanec.

ROŽIĆ ANKA, rođena 1910. u Strmcu, poginula 1944. u njemačkom logoru kao aktivist NOB-a.

ROŽIĆ (Filipa) MIJO, rođen 1913. u Domahovu, poginuo 1945. u Domahovu kao tajnik NOO-a.

RUČIĆ (Juraja) VJEKOSLAV, rođen 2. 7. 1927. u Jakovlju, poginuo 1944. kod Molvice kao zamjenik komandira čete.

RUKAV SLAVKO, rođen 1926. u Gorjanima—Krapina, poginuo 1. 4. 1944. u selu Pece kao borac brigade »Braća Radić«.

RUKAV (Alojza) SLAVKO, rođen 1926. u Gorjanima—Krapina, poginuo 20. 2. 1944. u Ivancu kao borac brigade »Matija Gubec«.

RUKLJAČ (Gabra) ANĐELA, rođena 1922. u Poznanovcu, poginula 1945. u logoru Jasenovac kao član SKOJ-a.

RUKLJAČ (Gabra) RUDOLF, rođen 1920. u Lugu Poznanovec, poginuo 1944. kao komandir čete u XIII proleterskoj brigadi.

RUKLJAČ (Jure) ZVONKO, rođen 1924. u Poznanovcu, poginuo 1944. u Koprivnici kao zamjenik komandira čete u Zagorskom odredu.

RUMBAK (Mate) STJEPAN, rođen 1913. u Slatini—Krapina, poginuo u ožujku 1944. kod Ludbrega kao borac Zagorskog odreda.

RUNJAK (Stjepana) KARLO, rođen 25. 9. 1919. u Belcu, poginuo 5. 9. 1944. u Mikloušu kao borac XII osječke brigade.

RUPAR (Franje) MARKO, rođen u Donjoj Stubici, star 21 godinu, poginuo 1943. u Podgori kao vodič učesnika NOV.

RUSAN (Ivana) STJEPAN, rođen 1920. u Mateju—Stubica, poginuo 9. 5. 1945. u Istri kao borac V dalmatinske brigade.

S

SADAIĆ (Josipa) VINKO, rođen 1918. u Turnišću, poginuo u logoru Jasenovac kao komesar čete u Kalničkom odredu.

SAJKO (Alojza) JANKO. rođen 1904. u Poznanovcu, poginuo 1944. u Logoru Jasenovac kao član KPJ i pol. radnik NOB-a.

SAJKO (Stjepana) STJEPAN, rođen 1928. u Poznanovcu, poginuo 1945. u Ludbregu kao KNOJ-evac.

SAMBOL (Tome) DRAGUTIN, rođen 14. 2. 1919. u Vojnovcu, poginuo 24. 10. 1944. u Zlataru kao predsjednik NOO-a Vojnovec.

SAMBOL (Franje) FRANJO, rođen 1. 6. 1912. u Vojnovcu, poginuo 24. 10. 1944. u Zlataru kao tajnik NOO-a.

SAMBOL (Tome) FRANJO, rođen 7. 10. 1924. u Vojnovcu, poginuo 28. 4. 1945. kod Trsta kao komesar I tenkovske brigade.

SAMBOL (Juraja) JANKO, rođen u Globočecu, star 36 godina, poginuo 30. 12. 1943. u rodnom mjestu kao aktivist NOP-a.

SAMBOLIĆ (Josipa) DANICA, rođena 1918. u Gornjoj Selnici—Belec, poginula 15. 5. 1946. kod Budinščine od križara kao učesnik NOB-a.

SAMBOLIĆ (Petra) ĐURO, rođen 3. 1. 1920. u Gornjoj Selnici—Belec, poginuo 29. 3. 1944. u Podravini kao borac.

SAMBOLIĆ (Josipa) TONKA, rođena 1905. u Samoboru (žiyjela u Gor. Selnici), poginula u listopadu 1944. u Zlatar Bistrici kao aktivista NOB-a.

SAMBOLIĆ (Donata) IVAN, rođen 16. 7. 1922. u Gornjoj Selnici. poginuo 15. 5. 1946. kod Budinščine od križara kao skojevski rukovodilac.

SAMEC (Vladimira) BRANKO, rođen 8. 2. 1926. u Krapini, poginuo 15. 2. 1944. u Šimljaniku—Kutina kao Opunomoćenik OZN-e III.

SANKOVIĆ JOSIP, rođen u Vuglovcu—Ivanec, ubijen od ustaša u zatvoru Ivanec kao aktivista NOP-a.

SATLER (Franje) JAKOB, rođen 1914. u Donjem Maclju, poginuo 1944. u njemačkom logoru kao član KPJ i aktivist NOB-a.

SEDLAR—ŠVEC (Bare) MIRKO, rođen 1920. u Hrašćini, poginuo u listopadu 1944. kao operativni oficir Zagorskog odreda.

SEDLANIĆ IZIDOR, rođen u Šinkovici—Ivanec, umro od zadobivenih rana 30. 1. 1944. u Podgariću kao borac X korpusa.

SEDLANIĆ JOSIP, rođen u Šinkovici—Ivanec, poginuo 1944. u Bednji kao skojevac.

SENEČIĆ (Grge) FRANJO, rođen 24. 7. 1918. u Jakovlju, poginuo 1945. kod Narte kao borac NOV.

SEVER (Roka) ALBERT, rođen 1906. u Poljanici, strijeljan 14. 12. 1944. u Donjoj Bistri kao član NOO Bistra.

SEVER (Dragutina) DRAGUTIN, rođen 13. 5. 1911. u Mateju—G. Stubica, obješen 11. 8. 1944. u M. Bistrici kao član SKOJ-a.

SEVER (Augusta) JOSIPA, rođena 1923. u Škaričevu—Krapina, poginula 1944. kod Koprivnice kao borac.

SEVER (Juraja) JURAJ, rođen 1914. u Mateju—G. Stubica, poginuo 24. 11. 1943. u Gornjoj Stubici i bačen u vatru kao član KPJ.

SEVER (Nikole) NIKOLA, rođen 22. II. 1914. u Poljanici, poginuo u prosincu 1944. u Srpskoj Kapeli kao borac Zagorske brigade.

SEVER (Janka) NIKOLA, rođen 8. 11. 1916. u Bistranskom Oborovu, poginuo u prosincu 1944. u Srpskoj Kapeli kao borac Zagrebačkog odreda.

SEVER ROK, rođen 11. 1. 1874. u Poljanici, uhapšen i odmah strijeljan 14. 12. 1944. u D. Bistri kao član NOO-a Bistra.

SEVER (Šimuna) VJEKOSLAV. rođen 1. 5. 1926. u Mateju—G. Stubica, obješen 1944. u Brdovcu kao član SKOJ-a.

SEVERIN (Ivana) JOSIP, rođen 22. 11. 1925. u Jakovlju, poginuo 1944. kod Zeline kao delegat voda.

SINKOVIĆ (Juraja) JOSIP, rođen 1924. u Maloj Erpenji, poginuo 1944. u Jakovlju kao član NOO-a.

SINKOVIĆ (Mirka) LADISLAV, rođen 1919. u Maloj Erpenji, poginuo 1944. u logoru Jasenovac kao skojevac.

SINKOVIĆ (Josipa) MILAN, rođen 1928. u Velikoj Vesi—Krapina, poginuo 28. 12. 1944. u Mrzlom Polju kao komandir voda Zagrebačkog odreda.

SINKOVIĆ (Josipa) STJEPAN, rođen 1925. u Samcima, poginuo 27. 10. 1943. u Vrbovcu kao borac Zagrebačkog odreda.

SIROČIĆ (Vilima) JANKO, rođen 1925. u Vilancima, poginuo 1944. kao vodnik u Zagorskoj brigadi.

SIROVEC (Stjepana) JULIUS, rođen 1907. u Vrankovcu, poginuo 1944. u Dukovcu kao član JNOF-e.

SITAR (Mate) ALBIN, rođen 27. 2. 1922. u Jesenju Gornjem, poginuo 1944. u Malom Pogancu kao vodnik u brigadi »Braća Radić«.

SKELA JOSIP, rođen 1916. u Borčecu—Zaprešić, strijeljan 2. 11. 1943. u Novim Dvorima kao aktivist NOP-a.

SKLEDAR MIJO, rođen u Lukavcu—Klanjec, poginuo 1944. u Klanjcu kao borac Zagorskog odreda.

SKOMINA IVAN, rođen 1924. u Kraljevcu na Sutli—Klanjec, poginuo 1944. na Kordunu kao borac.

SKOSPLES (Juliusa) MILAN, rođen 1917. u Pregradskim Vrhima, poginuo u ožujku 1944. na Veternici kao borac Zagorskog odreda.

SLADOVIĆ ANTUN, rođen u Selima Zagorskim, Klanjec, obješen 8. 2. 1944. u Jakovlju kao član KPJ i NOO.

SLATKOVIĆ (Juraja) PAVAO, rođen 4. 4. 1921. u Zdencima, poginuo 23. 2. 1944. kod Koprivnice kao mitraljezac u brigadi »Braća Radić«.

SLIVONJA NIKOLA, rođen u Slivonja Jarku, poginuo 1945. kod Zagreba kao politički radnik NOB-e.

SLOKAR FRANJO, rođen 1905. u Istri (živio u Zajezdi) obješen listopada 1944. u Zelini kao član KPJ i NOO.

SLONJŠAK (Petra) SLAVKO, rođen 1928. u Jelenjaku—Desinić, poginuo u ožujku 1944. kao borac Zagorskog odreda.

SLOVIN (Franje) FRANJO, rođen 1917. u Bobovcu, polovicom 1941. uhapšen i rujna 1941. strijeljan u Rakovom Potoku kao član KPJ.

SMETKO (Mije) MILAN, rođen 1915. u Mateju—Stubica, poginuo koncem 1943. kod Drvara kao major u XIII. proleterskoj brigadi.

SMILJANEC (Antuna) ALOJZ, rođen 1908. u Maclju Donjem, poginuo 25. 4. 1944. kod Koprivnice kao borac Zagrebačkog odreda.

SMILJANEC (Josipa) ANTUN, rođen 1903. u Donjem Maclju, poginuo 10. 5. 1944. kod Visokog kao mitraljezac u brigadi »Matija Gubec«.

SMILJANEC (Mirka) DRAGUTIN, rođen 1912. u Donjem Maclju. poginuo 25. 2. 1945. u njemačkom logoru kao zarobljeni borac Zagorskog odreda.

SMILJANEC (Valenta) DRAGUTIN, rođen 1912. u Donjem Maclju, poginuo 16. 5. 1944. u Gudovcu.

SMILJANEC (Stjepana) RUDOLF, rođen 1910. u Donjem Maclju, poginuo 7. 5. 1945. u D. Maclju kao aktivista NOB-a.

SMODOLA DRAGO, rođen u Ledinama—Klanjec, poginuo 1944. u rodnom mjestu kao skojevac.

SMONTARA MIJO, rođen 2. 4. 1926. u Gornjoj Voći—Ivanec, poginuo 11. 12. 1944. u Lepoglavi kao borac NOB-a.

SOLENIČKI (Vida) FRANJO, rođen 10. 3. 1924. u Jakovlju, poginuo 1945. u Jakovlju kao kurir Zagrebačkog odreda.

SOLJENIČKI (Stjepana) STJEPAN, rođen 26. 12. 1913. u Novakima, umro od zadobivenih povreda u logoru Lepoglava 1. 3. 1945. kao član NOO-a Bistra.

SOPEK (Božidara) JANKO, rođen 1922. u Benkovcu—Krapina, poginuo 2. 11. 1944. u Loboru kao sekretar SKOJ-a u Zagorskoj brigadi.

SPEHNJAK (Antuna) IVAN, rođen 1923. u Zdencima, poginuo u studenom 1943. kraj Bjelovara kao borac XXI slavonske brigade.

STANIČAR ALOJZ, rođen 1922. u Gubaševu—Zabok, poginuo 1946. od križara kao sekretar ćelije KPJ.

STANISAVLJEVIĆ SVETOZAR. živio u Husincu, poginuo kao borac NOV.

STANIŠAK (Pavla) IVAN, rođen 18. 4. 1925. u Kupljenskom Hruševcu, poginuo 31. 12. 1944. u Zagorju kao borac diverzantske čete.

STANIŠAK (Ivana) STJEPAN, rođen 20. 12. 1920. u Kupljenskom Hruševcu, poginuo 31. 12. 1944. u Srpskoj Kapeli kao borac Zagorske brigade.

STANKOVIĆ (Dragutina) NIKOLA, rođen 1919. u Vilancima—Klanjec, poginuo 1944. kao borac Zagorske brigade.

STARINEC JOSIP, rođen u Batini Donjoj, poginuo kao borac NOV-.

STARMAN (Juraja) DRAGICA, rođena 2. 7. 1927. u Jakovlju, poginula 1944. na Lazu kao bolničarka.

STAROVEŠKI VILIM, rođen u Bratkovcu—Klanjec, poginuo 18. 3. 1945. u Sloveniji kao sekretar KP bataljona.

STEPIĆ (Petra) STJEPAN, rođen 1922. u Jalšju, poginuo 1944. u Karlovcu kao komandir čete u XIII proleterskoj brigadi.

STRUGAR (Antuna) ANTUN, rođen 1925. u Zaprešiću, poginuo u srpnju 1943. kod Gospića kao vodnik voda XIII proleterske brigade.

STRMEČKI ĐURO, rođen u Putkovcu—Krapina, poginuo 1945. kao borac Zagorske brigade.

STRMEČKI (Franje) IVAN, rođen u Cerju—Krapina, poginuo 1945. u Ceiju kao aktivista NOB-a.

STRMEČKI PETAR, rođen u Pašniku—Krapina, poginuo 1944. u Bednji kao aktivist SKOJ-a.

STRMEČKI STJEPAN, rođen u Cerju—Krapina, strijeljan 17. 2. 1945. u logoru Lepoglava kao aktivist NOB-a.

STRUGAR (Andrije) MILAN, rođen 21. 10. 1921. u Kraljevom Vrh, poginuo 3. 10. 1943. kod Varaždina kao borac brigade »Braća Radić«.

STRUGAR (Mate) PETAR, rođen 1910. u Kraljevom Vrh, poginuo 1944. u logoru Jasenovac kao suradnik NOP-a.

STRUGAR (Florijana) AUGUST, rođen 1924. u Kraljevom Vrh, poginuo 1944. u Vel. Trgovišću kao borac Zagorskog odreda.

SUČEC (Mije) MIJO, rođen 1919. u Kraljevom Vrh, poginuo 1943. u Vel. Trgovišću kao borac diverzantske jedinice.

SUŠA (Josipa) STJEPAN, rođen 30. 11. 1908. u Kupljenovu, poginuo u ožujku 1944. kod Sambolića kao borac Zagorskog odreda.

SUŠEC BLAŽ, rođen u Policama—Klanjec, poginuo 15. 2. 1944. kao borac NOV.

SUŠEC (Martina) BRANKO, rođen 1927. u Strmcu—Stubica, poginuo 1944. u Šemnici kao borac Zagorskog odreda.

SUŠEC MIRKO, rođen u Policama—Klanjec, poginuo 22. 9. 1944. u zatvoru Zagreb kao član -NOO-a.

SVEČNJAK (Alojza) IGNAC, rođen 1910. u Maloj Erpenji, poginuo 1944. u Tuheljskim Toplicama kao član NOO-a.

SVETEC (Josipa) IVAN, rođen 1. 12. 1916. u Jakovlju, poginuo 1942. u logoru Jasenovac kao politički radnik NOB-a.

SVI BEN NIKOLA, rođen u Zlataru, poginuo kao borac NOV.

SVIBEN (Augusta) STANKO, rođen 11.2. 1914. u Zlatarskim Martincima, poginuo 1943. u Velesovcu—Posavina kao borac.

SVRTAN (Ivana) DRAGUTIN, rođen 26. 1. 1920. u Gornjem Kraljevcu, poginuo u kolovozu 1943. u Bugojnu kao borac Dalmatinske brigade.

Š

ŠAFRANKO (Andrije) ADAM, rođen 1889. u Donjem Maclju, poginuo 19. 3. 1945. u Zagrebu (zatvor) kao predsjednik NOO-a.

ŠAFRANKO (Franje) FLORIJAN, rođen 1908. u Donjem Maclju, poginuo 31.1. 1945. na Bilogori kao borac brigade »Braća Radić«.

ŠAFRANKO MIRKO, rođen 1920. u Donjem Maclju, poginuo 8. 2. 1944. u Loboru kao borac Zagorskog odreda.

ŠALA (Josipa) GABRIJEL, rođen 21.1. 1905. u Loborskom Završju, poginuo 16. 3. 1944. u Zlataru kao predsjednik NOO-a.

ŠALKOVIĆ (Stjepana) JANKO, rođen 1926. u Radobojskim Bregima, poginuo 15. 2. 1945. u Podravini kao borac Zagorske brigade.

ŠALKOVIĆ (Venceslava) MILAN, rođen 1928. u Kraljevcu Šemničkom, poginuo 8. 10. 1945. u Bošnjacima (u borbi sa križarima) kao vodnik u brigadi »Braća Radić«.

ŠALKOVIĆ (Alojza) STJEPAN, rođen 23. 9. 1923. u Radobojskom Kraljevcu, poginuo 18. 4. 1944. u Jazbini kao član KK SKOJ-a Zlatar.

ŠAMEC (Franje) JURAJ, rođen 1928. u Gredencima, poginuo 1944. u Čazmi kao borac Zagorske brigade.

ŠANTOLIĆ (Jele) SLAVKO, rođen 17. 1. 1921. u Prigorju, poginuo 8. 11. 1944. u Loboru kao borac Zagorske brigade.

ŠANJUG (Antuna) JULIUS, rođen 1904. u Slatini—Krapina, poginuo 1945. u Slatini kao politički radnik NOB-a.

ŠANJUG (Franje) MATO, rođen 1924. u Slatini—Krapina, poginuo 12. 12. 1944. u Cugovcu kao borac Zagorske brigade.

ŠARLOG (Antuna) FILIP, rođen 19. 10. 1922. u Lučelnici—Klanjec, poginuo 1944. u logoru Stara Gradiška kao član NOO-a.

ŠARLOG MILKA, rođena u Lučelnici—Klanjec, poginula 1945. u logoru Stara Gradiška kao član USAOH-a.

ŠARONJA (Franje) ADOLF, rođen 12. 9. 1919. u Velikom Bukovcu, poginuo 13. 7. 1944. u Jakopovcu kao komandir voda u Zagorskoj brigadi.

ŠARONJA STJEPAN, rođen 1921. u Orehovečkom Pustodolu, poginuo u Vel. Pogancu kao borac Zagorske brigade.

ŠARONJA (Andrije) VLADIMIR, rođen 1920. u Velikom Bukovcu, poginuo u kolovozu 1944. kod Desinića kao komandir voda u Zagorskoj brigadi.

ŠĆURIC (Valenta) BOLTO, rođen 1917. u Klimenu—Konjščina, poginuo 1945. u logoru Jasenovac kao kurir OK Krapina.

ŠĆURIC (Augusta) FRANJO, rođen 1921. u Klimenu—Konjščina, poginuo kao borac u XII proleterskoj brigadi.

ŠĆUKANEC (Šimuna) MIJO, rođen 1928. u Velikom Trgovišću, poginuo 1945. u Đurmancu kao borac Zagorskog odreda.

ŠĆITEROCI (Mije) JOSIP, rođen u Globočecu, star 21 godinu, poginuo 6. 3. 1945. u Bosni kao borac XIII proleterske brigade.

ŠENJUG (Slavka) GABRO, rođen 1921. u Orehovečkom Pustodolu, poginuo kao borac u Zagorskom odredu.

ŠESTANJA (Ignaca) MIJO, rođen 24. 9. 1916. u Varaždinu (živio u Zaprešiću), poginuo u lipnju 1944. kod Jajca kao borac XIII proleterske brigade.

ŠIMUNIĆ (Ignaca) AUGUST, rođen 1912. u Kraljevom Vrh, poginuo 1944. u logoru Jasenovac kao zarobljeni borac Zagrebačkog odreda.

ŠIMUNIĆ IGNAC, rođen 1882. u Kraljevom Vrh, strijeljan 1945. u Stubičkim Toplicama kao član NOO-a Kraljev Vrh.

ŠIMUNEC (Roka) IVAN, rođen u Humu Bistričkom, star 23 godine, poginuo 18. 1. 1945. u Vukosavljevici kao borac Zagorske brigade.

ŠIMUNIĆ (Nikole) JOSIP, rođen 17. 10. 1928. u Prudnicama, poginuo kao borac XIII proleterske brigade.

ŠIMUNIĆ (Jakoba) MARKO, rođen 1920. u Kraljevom Vrh, poginuo 1944. u Ivancu kao intendant brigade »Braća Radić«.

ŠIMUNIĆ (Nikole) MIRKO, rođen 26. 9. 1924. u Prudnicama, umro u bolnici Podgorič od zadobivenih rana na Vinagori kao vodnik izviđačkog voda.

ŠIMUNIĆ (Juraja) STJEPAN, rođen 20. 3. 1923. u Bistranskom Oborovu, teško ranjen u jesen 1944, umro u bolnici Podgorič kao komandir voda u brigadi »Braća Radić«.

ŠIMUNIĆ (Juraja) STJEPAN, rođen 28. 9. 1927. u Zeincima, poginuo u svibnju 1945. kod Kloštra kao borac Zagorske brigade.

ŠIMUNKOVIĆ (Ivana) IGNAC, rođen 24. 3. 1919. u Poljanici, poginuo u travnju 1945. u logoru Lepoglava kao zarobljeni borac Zagorske brigade.

ŠIMUNJAK (Franje) MARICA, rođena 3. 9. 1899. u Pluski, da živa ne padne u ruke neprijatelja sama si je oduzela život prilikom hapšenja kao član KPJ i aktivist NOB-a.

ŠIMUNJAK (Ignaca) STJEPAN, rođen 20. 1. 1925. u Pluski, poginuo kao borac NOV.

ŠINKO (Marije) MILKA, rođena 1920. u Kupljenskom Hruševcu, ubijena 23. 12. 1944. u K. Hruševcu prilikom paljenja sela kao simpatizer NOP-a.

ŠINTIĆ (Josipa) JOSIP, rođen 1916. u Šenkovcu, poginuo 5. 10. 1944. u Jesenju kao borac Zagorskog odreda.

ŠINTIĆ (Ivana) NIKOLA, rođen 22. 9. 1908. u Šenkovcu, poginuo 19. 12. 1944. u Laduču kao borac Zagorskog odreda.

ŠIPEK (Đure) VINKO, rođen 1919. u Turnišću—Konjščina, poginuo 1944. u Starom Golubovcu kao borac Zagorskog odreda.

ŠIRANOVIĆ (Stjepana) NIKOLA, rođen 17. 6. 1914. u Brdovcu, poginuo u travnju 1942. kod Bosiljeva kao komesar čete Primorsko-goranskog odreda.

ŠKALEC (Josipa) JOSIP, rođen 1920. u Mrzlom Polju, poginuo 1944. u Dubrovčanu kao član NOO-a.

ŠKALIČKI (Roka) VIKTOR, rođen 1926. u Desiniću Gori, poginuo 1945. kao borac Zagorskog odreda.

ŠKRBETA GABRIJEL, rođen 1912. u Ledinama—Klanjec, poginuo 1943. u logoru Jasenovac kao član NOO-a.

ŠKLEBEC (Stjepana) JOSIP, rođen 25. 3. 1912. u Kupljenskom Hruševcu, živ bačen u vatru 23. 12. 1944. prilikom paljenja sela kao simpatizer NOP-a.

ŠKREBLIN (Tereze) MARTIN, rođen 1924. u Strmcu—Pregrada, poginuo 27. 3. 1944. u Vukosavljevici kao borac Zagorskog odreda.

ŠKREBLIN (Andra) IVAN, rođen 1926. u Brezovi—Zabok, poginuo 1944. u Špičkovini kao borac.

ŠKREB (Ivana) ALOJZ, rođen 17. 5. 1913. u Batini Donjoj, poginuo kao borac NOV.

ŠKRLEC (Ivana) DRAGUTIN, rođen 1920. u Đurmancu, poginuo 19. 12. 1943. u Šent Petru—Slovenija kao mitraljezac Zagorskog odreda.

ŠKRLEC (Petra) DRAGUTIN, rođen 1922. u Staroj Vesi—Krapina, poginuo 1944. u Žutnici kao desetar u Zagorskom odredu.

ŠKRLEC (Juraja) JOSIP, rođen 1925. u Đurmancu, poginuo 24. 4. 1945. u Šimljanici kao borac Zagorskog odreda.

ŠKRLEC (Ivana) RUDOLF, rođen 1912. u Đurmancu, poginuo 20. 3. 1944. u Orešju kao desetar u brigadi »Matija Gubec«.

ŠKRLEC (Juraja) RUDOLF, rođen 1926. u Đurmancu, poginuo u ožujku 1944. u logoru Dachau—Njemačka kao član USAOH.

ŠKRELIN (Roka) STJEPAN, rođen 20. 5. 1927. u Poljanici, poginuo u rujnu 1944. u Samoboru (javno strijeljan kao organizirani radnik NOP).

ŠKRINJAR (Mirka) JOSIP, rođen 1926. u Klokovcu, poginuo kao član SKOJ-a.

ŠKRINJAR MIJO, rođen 1921. u Ivancu, poginuo 11. 9. 1944. u Kamenj Gori kao borac.

ŠKRINJAR MIRKO, rođen 1898. u Klokovcu, poginuo 1944. u Jakovlju kao član NOO-a.

ŠKRNJUG (Mate) MIJO, rođen 1921. u Štuparju—Krapina, poginuo 1. 9. 1944. u Podrutama kao desetar u Zagorskoj brigadi.

ŠKRNJUG (Alojza) STJEPAN, rođen 1920. u Vrtnjakovcu, poginuo 1941. u Zagrebu kao član SKOJ-a.

ŠKROBOT PETAR, rođen u Podgorju Bistričkom, star 23 godine, poginuo 12. 1. 1944. u Kotor—Varošu kao delegat u četi XXI slavonske brigade.

ŠKVORC IVAN, rođen u Dugnjevcu—Klanjec, poginuo 4. 3. 1945. u Tomaševcu kao borac.

ŠKVORC (Josipa) IVAN, rođen 1926. u Dubovcu, poginuo 21. 1. 1945. u Mariji Bistrici, obješen kao borac Zagrebačkog odreda.

ŠKVORC (Milana) JOSIP, rođen 1919. u Brezju, poginuo 1944. na Kalniku kao borac.

ŠKVORC STJEPAN, rođen 1926. u Brezju—Klanjec, poginuo 15. 2. 1945. u D. Vreski kao borac.

ŠKVORC (Stjepana) TOMO, rođen 1919. u Dubovcu, poginuo 21. 8. 1944. u Donjem Kupincu kao borac Moslavačke brigade.

ŠLOGAR (Ljudevita) ALOJZ, rođen 1923. u Jelenjaku—Pregrada, poginuo 2. 10. 1943. u Sloveniji kao borac Zagorskog odreda.

SLOGAR (Verone) JOSIP, rođen u Dubravici Desiničkoj, obješen 26. 7. 1944. u Jablanovcu kao komandir čete u Zagorskom odredu.

SLOGAR (Franje) MAKS, rođen 1912. u Rusnici—Pregrada, poginuo 10. 2. 1944. u Koprivnici kao borac brigade »Matija Gubec«.

SLOGAR (Jure) VINKO, rođen 19. 1. 1906. u Velikoj Gori—Pregrada, poginuo 18. 12. 1944. kod Virovitice kao borac I moslavačke brigade.

SLOGAR (Marice) VINKO, rođen 1908. u Maloj Gori—Pregrada, poginuo 5. 2. 1945. kao borac.

ŠMAJGL FRANJO, rođen 1912. u Moravču—Klanjec, poginuo 1944. kao borac kod Bjelovara.

ŠOBA (Franje) ZVONKO, rođen 1926. u Zagrebu (živio u Kupljenskom Hruševcu), poginuo u studenom 1944. u Loboru kao desetar u Zagorskoj brigadi.

ŠOŠTAR STJEPAN, rođen 1912. u Novim Dvorima—Klanjec, poginuo 1943. u logoru Jasenovac kao član NOO-a.

ŠOŠTARIĆ (Radmunda) ANTUN, rođen u Krapini, poginuo 1944. kao borac brigade »Braća Radić«.

ŠOŠTARIĆ (Stjepana) JURAJ, rođen 26. 1. 1921. u Drenju, poginuo u travnju 1944. kao komandir čete Žumberačke brigade.

ŠOŠTARIĆ (Stjepana) STJEPAN, rođen 1911. u Poljanici, poginuo 19. 9. 1944. kod Banjaluke kao borac I artiljerijske brigade.

ŠOŠTARIĆ (Pavla) NIKOLA, rođen 1883. u Brdovcu, obješen 7. 5. 1945. u svom selu kao simpatizer NOP-a.

ŠOŠTARKO ANTUN, rođen 1922. u Čretu, poginuo 1944. u Jesenju kao mitraljezac Zagorskog odreda.

ŠPANIČEK (Adolfa) ŽIVKO, rođen 1918. u Rovnom—Krapina, poginuo 23. 4. 1945. u Šimljanici kao vodnik u brigadi »Matija Gubec«.

ŠPELJAK (Jakoba) OLGA, rođena 1. 12. 1922. u Prosincu—Zaprešić, poginula koncem 1944. u logoru Jasenovac kao skojevka.

ŠPERNJAK ALOJZ, iz Fotez Brega—Ivanec, poginuo 1944. kod kuće kao član NOO-a.

ŠPIČEK (josipa) MIJO, rođen 4. 8. 1921. u Jablanovcu, poginuo koncem 1944. u Bosni kao borac Bosanskih partizanskih jedinica.

ŠPILJAK (Petra) SLAVICA, rođena 1924. u Rusnici—Pregrada, poginula u travnju 1944. u Golubovcu kao komandir voda Zagorskog odreda.

ŠPILJAK (Julke) TEREZIJA, rođena 1920. godine u Klenovcu—Pregrada, poginula 1944. kao borac Kalničkog odreda.

ŠPILJAK VILIM, rođen 1922. u Gredicama—Klanjec, poginuo 1944. kao borac Zagorskog odreda.

ŠPIRANEC (Stjepana) JOSIPA (Pepica), rođena 1917. u Lugu—Poznanovec, poginula 1944. u Začretju, od Prijekog pokretnog suda kao aktivni učesnik NOB-a.

ŠPLAJT (Josipa) RADOSLAV, rođen 1925. u Ravnicama Desiničkim, poginuo 10. 10. 1943. kod Zlatara kao borac Zagorskog odreda.

ŠPOLJAR DRAGO, rođen u Goljaku—Klanjec, poginuo kao borac Zagorskog odreda.

ŠPOLJAR (Martina) JOSIP, rođen 1919. u Pili—Stubica, poginuo kao borac NOV.

ŠPOLJAR (Vide) IVAN, rođen 14. 5. 1923. u Šušobregu, poginuo 1944. u Zlatar Bistrici kao politički radnik NOB-a.

ŠTEFANKO STJEPAN, rođen 1919. u Kraševcu, poginuo 19. 8. 1944. u Čepelovcu kao borac NOV.

ŠPOLJAR (Antuna) JOSIP, rođen 4. 8. 1921. u Bistranskom Bukovju, poginuo 1944. kod Banjaluke kao borac NOV.

ŠPOLJAR (Ivana) SLAVKO, rođen 1920. u Jertovcu, poginuo 1945. u Primoškom Polju kao borac.

ŠTABEK (Ivana) STJEPAN, rođen 1910. u Bočadiru—Konjščina, poginuo 1942. u logoru Jasenovac kao politički radnik NOB-a.

ŠTABEK ŠTEFICA, rođena 15. 9. 1921. u Hrašćini Trgovišću, poginula 14. 4. 1944. u Novom Golubovcu kao borac.

ŠTABEK (Tome) ŠTEFICA, rođena 1921. u Bočadiru—Konjščina, poginula 1943. u Starom Golubovcu kao borac Zagorskog odreda.

ŠTEFAN ZVONKO, rođen 1923. u Dugnjecu—Klanjec, poginuo u travnju 1945. kod Narte kao borac NOV.

ŠTEFANEK (Stjepana) KATICA, rođena u Podgorju Bistričkom, stara 20 godina, poginula 1944. u Grubišnom Polju kao borac XXI slavonske brigade.

ŠTEFANIĆ (Dragutina) VALENT, rođen 1919. u Zagori—Krapina, poginuo 5. 3. 1945. u Žutnici, politički radnik NOB-a, član KPJ 1941.

ŠTEFANKO (Petra) DORA, rođena 24. 8. 1918. u Batini Donjoj, poginula 23. 4. 1945. u logoru Jasenovac kao pol. radnik NOB-a.

ŠTEFANOVIĆ (Tome) MIJO, rođen 1925. u Ravnicama, poginuo 1944. u Kalniku kao borac Zagorskog odreda.

ŠTEFANOVIĆ (Marka) MIRKO, rođen 1922. u Ravnicama, poginuo 1943. u Moslavini kao borac Moslavačke brigade.

ŠTEFULJA RUDOLF, rođen u Šumcu—Ivanec, poginuo u logoru Lepoglava kao skojevac.

ŠTIH SLAVKO, rođen u Podgori—Klanjec, poginuo kao borac NOV.

ŠTIPAK (Janje) JAGICA, rođena 22. 9. 1920. u Kupljenovu, poginula 23. 12. 1944. u Merenju kao borac Zagorskog odreda.

ŠTOS (Dragutina) DRAGUTIN, rođen 9. 6. 1914. u Lukavcu, poginuo u travnju 1944. u Rozgarskom Bobovcu kao aktivista NOP-a.

ŠTRBULEC (Ivana) IVAN, rođen 1917. u Šenkovcu, poginuo 13. 4. 1945. u Pleternici kao vodnik voda u XIII proleterskoj brigadi.

ŠTREK (Juraja) MIRKO, rođen 7. 3. 1920. u Gornjoj Bistri, poginuo 16. 12. 1944. kod Đurdevca kao borac brigade »Braća Radić«.

ŠTRITOF ROZALIJA, rođena 1920. u Čehemovcu—Klanjec, poginula 1945. u logoru Jasenovac kao učesnik NOB-a.

ŠTRITOV (Nikole) FRANJO, rođen 16. 7. 1924. u Vučilčevu, poginuo 20. 4. 1945. kod Šimljanice kao komesar čete u brigadi »Braća Radić«.

ŠURBEK (Josipa) FRIC, rođen 1925. godine u Trnovcu Desiničkom, poginuo 1945. kao borac Zagorskog odreda.

ŠURBEK (Ede) STJEPAN, rođen 1925. godine u Jelenju—Desinić, poginuo 28. 12. 1944. u Mrzlom Polju kao borac Zagorskog odreda.

ŠTRITOV ROZALIJA, rođena 1920. u Staroj Vasi—Brežice, poginula 1944. u logoru Jasenovac kao simpatizer NOP-a.

ŠTOK (Andre) ANTUN, rođen 1922. u Vižovlju, poginuo 1944. u Rakovom Potoku kao kurir i član KPJ.

ŠTROS (Stjepana) PAVAO, rođen 25. 9. 1907. u Križu Brdovačkom, poginuo u siječnju 1945. u logoru Lepoglava kao borac Zagorske brigade.

ŠTRUK (Stjepana) DRAGUTIN, rođen 1921. u Vojsaku—Pregrada, poginuo u srpnju 1944. kao borac NOV.

ŠTURLAN (Pavla) JOSIP, rođen 1919. u Strmcu Stubičkom, poginuo 1944. na Papuku kao borac Zagrebačkog odreda.

ŠURBEK (Josipa) ERIC, rođen 1925. u Trnovcu Desiničkom, poginuo 1945. kao borac Zagorskog odreda.

ŠURBEK (Ede) STJEPAN, rođen 1925. u Jelenju—Pregrada, poginuo 28. 12. 1944. u Mrzlom Polju kao borac Zagorskog odreda.

ŠUMIGA STJEPAN, rođen u Osonjaku, poginuo 1944. kao borac NOV.

ŠVAJCAR (Stjepana) DRAGUTIN, rođen 14. 12. 1922. u Zaprešiću, umro 15. 10. 1944. u Petrovom Polju zbog smrznutih i odrezanih nogu kao borac XIII proletherske brigade.

ŠVAJČER (Vide) JOSIP, rođen 1914. u Zaprešiću, poginuo u svibnju 1945. u Sloveniji kao polit, komesar bataljona XIII proletherske brigade.

ŠVALJEK (Lacka) STJEPAN, rođen 1924. u Radobojskim Bregima, poginuo 30. 9. 1944. kod Trebinja kao borac XIII proletherske brigade.

ŠVALJEK (Janka) VIKTOR, rođen 1928. u Radoboju, poginuo 1944. kod Svibovca kao borac brigade »Braća Radić«.

ŠVEB (Petra) MATO, rođen 27. 5. 1906. u Donjoj Bistri, poginuo u jesen 1944. u logoru Jasenovac kao član NOO-a D. Bistra.

ŠVEC (Stjepana) STJEPAN, rođen 3. 9. 1925. u Zdencima, poginuo 15. 3. 1944. u Strmcu kraj Desinića kao diverzant druge čete.

ŠVIGAČ (Tome) VILIM, rođen 12. 7. 1902. u Delkovcu, poginuo 8. 2. 1944. u Poznanovcu kao predsjednik NOO-a.

T

TADINOV TOMO, rođen 1914. u Makedoniji (živio u Zaprešiću) poginuo u studenom 1943. u Bosni kao politkomesar čete XIII proletherske čete.

TALAN (Stjepana) JOSIP, rođen 1922. u Zagrebu (živio u Pojatnu), poginuo ujesen 1942. kao borac Kalničkog odreda u Vrapču.

TARADE (Mirka) FLORIЈAN, rođen 1921. u Pavlovcu—Zabok, poginuo 1944. u Maloj Erpenji kao desetar u Zagorskom odredu.

TASIĆ (Ivana) MIHALJ, rođen u Kraju Donjem—Zaprešić, poginuo 1944. u logoru Jasenovac kao simpatizer NOP-a.

TAŠIĆ (Vinka) JOSIP, rođen 24. 4. 1927. u Kraju Donjem, poginuo siječnja 1945. kao borac Zagorske brigade.

TELIŠMAN (Barice) DRAGUTIN, rođen 1924. u Klovovcu, poginuo kao borac skojevac.

TAPEŠ (Augusta) VIKTOR, rođen 1918. u Rusnici—Pregrada, poginuo 16. 4. 1944. u Belcu kao borac brigade »Matija Gubec«.

TESKAČ BLAŽ-mladi, rođen u Brezovoj Gori—Ivanec, poginuo u Tuhlju kao borac brigade »Braća Radić«.

TIL MARIJAN, rođen u Ivancu, poginuo 1944. u Cvetlinu kao član KK SKOJ-a Ivanec.

TIŠLJAR (Viktora) MIRKO, rođen 1924. u Oratju, poginuo 1944. u Koprivnici kao sekretar SKOJ-a u bataljonu Zagorske brigade.

TKALEC (Marka) EDO, rođen 17. 9. 1921. u Cigrovcu—Pregrada, poginuo 1. 4. 1944. u Šimljaku kao borac NOV.

TKALEC (Stjepana) FRANJO, rođen 1908. u Pregradi, poginuo 1943. u Klanjcu kao zamjenik komandanta bataljona u Zagorskom odredu.

TKALEC (Jure) JOSIP, rođen 1925. u Cigrovcu—Pregrada, poginuo 1944. kao borac.

TOPLAK (Dominika) BRANKO, rođen 1921. u Klenicama, poginuo u veljači 1944. kao borac NOV.

TOPOL (Pavla) JURAJ, rođen 1919. u Križu Brdovečkom, poginuo 8. 11. 1944. u Petrovoj Gori kao borac Zagorske brigade.

TOPOL (Stjepana) STJEPAN, rođen 8. 1. 1925. u Križu Brdovečkom, poginuo 12. 4. 1945. u Oroslavju kao KNOJ-evac starješina čete.

TOPOLOVEC (Antuna) VIKTOR, rođen 1925. u Donjem Maclju, poginuo 28. 2. 1944. u Kalniku kao borac brigade »Matija Gubec«.

TRAMPUŠ MIRKO, rođen u Razdrtu—Klanjec, poginuo 1944. kao borac NOV.

TRBUHA MARTIN, rođen u Goljaku—Klanjec, poginuo 1945. kao borac Zagorskog odreda.

TRBUHA (M.) MARTIN, rođen 1925. u Pregradi, poginuo 10. 2. 1944. u Posavini kao borac brigade »Franjo Ogulinac-Seljok«.

TRBUŠIĆ (Anđele) SLAVKO, rođen 1920. u Zagrebu (živio u Klanjcu) poginuo 1944. kod Delekovca kao borac NOV.

TRČAK (Franje) SLAVKO, rođen 1920. u Lugu—Poznanovec, poginuo 1944. u Mihovljanu kao komesar čete u Zagorskom odredu.

TRESK (Pavla) VLADO, rođen 1921. u Strmcu, poginuo 1945. kao borac Zagorskog odreda.

TUCMAN (Tereze) JOSIP, rođen 23. 6. 1928. u Kupljenovu, poginuo 4. 8. 1944. u Jesenju Gornjem kao mitraljezac u Zagorskoj brigadi.

TUCMAN (Venčeslava) JULIKA, rođena 1910. u Čakovcu (živjela u Kupljenovu), poginula lipnja 1944. u logoru Jasenovac kao aktivista NOP-a od 1941.

TUCMAN (Mate) JURAJ, rođen 21. 4. 1910. u Kupljenovu, poginuo 29. 3. 1944. u Oborovu kraj Dugog Sela kao organizator ustanka i član OK KPH Zagreb-vanjski.

TUCMAN (Mate) STJEPAN, rođen 18. 12. 1905. u Kupljenovu, poginuo 10. 5. 1942. kod Mihovljana kao borac I zagorskog odreda.

TUCMAN (Maksa) STJEPAN, rođen 10. 2. 1921. u Kupljenovu, poginuo 8. 7. 1944. kod Ludbrega kao komandir čete u Zagorskom odredu.

TUĐINA (Vinka) JOSIP, rođen 27. 2. 1915. u Pregradskim Vrhima, poginuo 1942. u Kraljevu kao član KPJ od 1938.

TURČIN (Fabijana) IVAN, rođen 1918. u Brlekovom—Konjščina, poginuo 1944. u Loboru kao zamjenik komandira čete u Zagorskoj brigadi.

TURIBAK (Mirka) JOSIP, rođen 1903. u Cerju—Krapina, poginuo 1945. u logoru Lepoglava kao član NOO-a.

TURK (Mije) ALOJZ, rođen 1923. u Kraljevom Vrh, poginuo 1944. u Lepoglavi kao borac brigade »Braća Radić«.

TURK (Nikole) IVAN, rođen 21. 7. 1919. u Šenkovcu, poginuo 28. 12. 1944. u Đurmancu kao borac Zagorske brigade.

TURK (Stjepana) JOSIP, rođen 30. 1. 1921 u Kupljenovu. zarobljen 10. 5. 1942. kod Mihovljana, otpremljen u logor Jasenovac gdje je ubijen kao borac I zagorskog odreda.

TURK (Jure) JURAJ, rođen 9. 5. 1916. u Kupljenovu, poginuo 1944. kao borac NOV.

TURNIŠKI (Ivana) VILIM, rođen 25. 2. 1925. u Desiniću, poginuo 10. 10. 1944. u Koprivnici kao borac Zagorskog odreda.

TUŠEK (Stjepana) ANDRŌ, rođen 1912. u Gori, poginuo 1944. u Koprivnici kao borac brigade »Braća Radić«.

TUŠEK (Rudolfa) AUGUST, rođen 1919. u Radobojskim Bregima, poginuo 1944. u Mihovljanu kao borac brigade »Braća Radić«.

U

ULAMA VLADIMIR, rođen u Kumrovcu, poginuo 10. 6. 1944. kod Bilo-gorekao borac.

URLIH (Vida) VID, rođen 11. 8. 1922. u Zaprešiću, poginuo 26. 2. 1945. u Zaprešiću kao sekretar SKOJ-a.

UROIĆ (Florijana) DRAGO, rođen 1921. u Brlekovu—Konjščina, poginuo 1943. kao komandir čete u VI ličkoj brigadi.

UROIĆ (Jakoba) FLORIJAN, rođen 1896. u Brlekovu—Konjščina, poginuo 1944. u Začretju kao član ONOO-a Krapina i član KK KPH Zlatar.

UROIĆ JANKO, rođen 1919. u Batini Donjoj, poginuo u srpnju 1944. u Bosni — Suho Brdo kao borac NOV.

UROIĆ (Tome) RUDOLF, rođen 1924. u Brlekovu—Konjščina, poginuo u kolovozu 1944. u Ludbregu kao delegat u Zagorskom odredu.

URŠULIN (Mate) FRANJO, rođen u Kraševcu 1900. poginuo 1944. u Zagrebu u zatvoru, kao suradnik NOB-a.

V

VAJDIĆ MIJO, rođen u Tomaševcu—Klanjec, poginuo 14. 1. 1945. u Tomaševcu kao aktivista NOB-a.

VALEK (Matije) STJEPAN, rođen 14. 8. 1922. u Laduču, poginuo 15. 12. u Pitomači kao komandir odjeljenja u brigadi »Matija Gubec«.

VALENT (Pavla) VID, rođen 15. 4. 1923. u Drenju, obješen 5. 7. 1944. u Jakovlju kao skojevac-kurir.

VALJAK (Stjepana) ĐURO, rođen 20. 4. 1919. u Križu Budinšćinskom, poginuo 29. 12. 1944. na Sedlarici kao borac Zagorske brigade.

VARGA JOSIP, rođen 1926. u Korenjaku, poginuo u logoru Dachau—Njemačka kao član SKOJ-a.

VARGA (Stjepana) STANKO, rođen 1. 5. 1924. u Batini Donjoj, poginuo 4. 1. 1945. u Vukosavljevici kao komesar čete u Zagorskoj brigadi.

VARGA (Stjepana) STJEPAN, rođen 15. 3. 1915. u Batini Donjoj, poginuo 18. 10. 1944. u Tonimiru kao pomoćnik komesara čete u Zagorskoj brigadi.

VARJAČIĆ (Vilima) BRANKO, rođen 1925. u Podbrezovici, poginuo 29. 9. 1944. u Zagrebačkoj Gori kao vodnik voda u Zagorskom odredu.

VARJAČIĆ (Mije) MILAN, rođen 1926. u Podbrezovici, poginuo u travnju 1944. u Kalniku kao borac Kalničkog odreda.

VARJAČIĆ (Juraja) VID, rođen 25. 5. 1904. u Jezerišću—Krapina, poginuo 3. 3. 1945. u Hlevnici kao predsjednik NOO-a.

VARŽIĆ (Juraja) LJUDEVIT, rođen 11. 5. 1914. u Mokricama—Oroslavje, poginuo kod Jajca kao borac Bosanske partizanske brigade.

VDOVIĆ (Mirka) MIJO, rođen 1918. u Mihovljanu, poginuo 1944. u Mihovljanu kao aktivista NOP-a.

VEDRINA FRANJO, rođen u Podgorju Bistričkom, star 25 godina, poginuo 1943. na Kordunu kao borac XIII proleterske brigade.

VEDRINA (Florina) VLADO, rođen u Podgorju Bistričkom, star 19 godina, poginuo 9. 5. 1943. kao vodnik u brigadi »Matija Gubec«.

VENCEL (Žige) IVAN, rođen 14. 4. 1919. u Zaprešiću, poginuo u travnju 1945. u Cerini kao telefonist u brigadi »Braća Radić«.

VERSTAVŠEK (Vida) PAVAO, rođen 20. 1. 1919. u Laduču, poginuo 1944. u Podgariću kao delegat voda u Zagorskoj brigadi.

VEŠLIGAJ (Ilije) ALOJZ, rođen 20. 1. 1920. u Hromcu, poginuo 11. 3. 1944. u Radeljevu kao borac brigade »Braća Radić«.

VEŠLIGAJ (Josipa) AUGUST, rođen 1. 8. 1920. u Plemenščini Gornjoj, poginuo u ožujku 1944. kao borac.

VEŠLIGAJ (Josipa) AUGUST, rođen 1902. u Plemenščini Gornjoj, poginuo 28. 2. 1944. u Plemenščini kao član NOO-a.

VEŠLIGAJ (Dragutina) JOSIP, rođen 29. 9. 1929. u Kostel Bregima, poginuo 1945. kao borac.

VEŠLIGAJ (Milana) FRANJO, rođen 27. 1. 1920. u Kostelskom. poginuo u ožujku 1944. kod Ludbrega kao borac Zagorskog odreda.

VEVEREC (Janka) JOSIP, rođen 13. 12. 1906. u Mokricama—Oroslavje, poginuo 1944. u Mokricama kao član KPJ i pol. radnik NOB-a.

VIDAK (Antuna) SLAVKO, rođen 28. 5. 1923. u Pojatnu, zarobljen 10. 5. 1942. kod Mihovljana i otjeran u logor Jasenovac, gdje je ubijen kao borac I zagorskog odreda.

VIDANEC (Franje) FRANJO, rođen 15. 12. 1927. u Hraščini, poginuo u veljači 1945. kao borac brigade »Braća Radić«.

VIDEC ANDRŌ, rođen u Gečkovcu—Ivanec, poginuo 1944. u Gečkovcu, kao aktivist NOB-a.

VIDEC (Andre) VINKO, rođen u Gečkovcu—Ivanec, poginuo 1944. kod Bjelovara kao borac.

VIDIČEK (Tome) ALOJZ, rođen 1895. u Lugu—Poznanovec, poginuo 1943. u logoru Stara Gradiška kao predratni član KPJ i aktivist NOB-a.

VIDIČEK (Josipa) FRANJO, rođen 1920. u Lugu—Poznanovec, poginuo 1944. u Žutnici kao komesar čete u brigadi »Matija Gubec«.

VIDIČEK (Ljudevita) GABRO, rođen 1926. u Lugu—Poznanovec, poginuo 1945. na Pili kao borac Zagorskog odreda.

VIDIČEK (Tome) JANKO, rođen 1884. u Lugu—Poznanovec, poginuo 1943. u logoru Stara Gradiška kao aktivist NOB-a.

VIDIČEK (Janka) MILAN, rođen 1916. u Lugu—Poznanovec, poginuo 1942. u Velikom Bukovcu kao član KPJ i borac I zagorskog odreda.

VIDIČEK (Stjepana) STANKO, rođen 1928. u Lugu—Poznanovec, poginuo 1944. u Vel. Pogancu kao borac Kalničkog odreda.

VIDIČEK (Antuna) STJEPAN, rođen 1885. u Lugu—Poznanovec, poginuo 1944. u logoru Lepoglava kao učesnik NOB-a.

VIDIČEK (Tome) STJEPAN, rođen 1926. u Lugu—Poznanovec, poginuo 1944. u Petrovskom kao borac Zagorske brigade.

VIDIČEK (Janka) VIKTOR, rođen 1919. u Lugu—Poznanovec. poginuo 1943. u Lugu—Poznanovec kao ob. oficir Zagorskog odreda.

VIDIČEK (Alojza) VILIM, rođen 1921. u Lugu—Poznanovec, poginuo 1944. u Zlataru kao pol. radnik NOB-a i član KK SKOJ-a Zlatar.

VIDOŠA (Vinka) MIRKO, rođen 1922. u Turnišću—Konjščina, poginuo 1944. u Selnici Donjoj kao borac Zagorskog odreda.

VIDOŠA (Vide) STJEPAN, rođen 1918. u Turnišću—Konjščina, poginuo 1944. u Bednji kao borac Zagorske brigade.

VIDOŠA (Slave) ZORA, rođena 1923. u Turnišću—Konjščina, poginula 1944. u logoru Jasenovac kao zarobljenik iz Zagrebačkog odreda.

VIDOVIĆ (Alojza) DRAGICA, rođena 1926. u Radobojskim Bregima, poginula 3. 11. 1944. kod Varaždinskih Toplica kao sekretar SKOJ-a u Zagorskoj brigadi.

VIDOVIĆ (Janka) STJEPAN, rođen 1928. u Vel. Vesi—Krapina, poginuo 1. 10. 1944. u Velikoj Vesi kao član USAOH-a.

VINCEG (Janka) VILKO. rođen 13. 8. 1923. u Zaprešiću, poginuo 23. 12. 1944. u Pluski kao borac Zagorskog odreda.

VINCEG (Jure) ZVONKO, rođen 25. 11. 1922. u Zaprešiću, poginuo 15. 4. 1945. u Turopoljskom području kao komandant Područja.

VINCEK (Ivana) DRAGUTIN, rođen 1923. u Mrzlom Polju, poginuo 1943. u Kalniku kao borac Zagorske brigade.

VINCEK (Stjepana) VID, rođen 7. 6. 1912. u Zaprešiću, poginuo u ožujku 1944. kao vodnik voda u Zagorskoj brigadi.

VINCELJ JURAJ, rođen 14. 8. 1890. u Polju—Krapina, poginuo 5. 5. 1943. u Polju kao aktivist NOB-a.

VINCELJ (Josipa) STANKO, rođen 28. 7. 1912. u Ravninskom, poginuo 15. 3. 1945. u Šimljanici kao komesar čete u Zagorskoj brigadi.

VINCELJ (Josipa) STJEPAN, rođen 8. 11. 1917. u Ravninskom, poginuo 28. 2. 1944. u Rasinju kao borac Zagorskog odreda.

VINCEKOVIĆ DRAGUTIN, rođen u Donjoj Voći, poginuo 1944. kao borac Zagorske brigade.

VINCELJAK (Mije) STJEPAN, rođen 1902. u Radobojskim Bregima, poginuo 11. 11. 1944. u Radobojskim Bregima kao član Opć. NOO-a Radoboj.

VINKOVIĆ BOŽO, rođen u Velikoj Hrvatskoj, poginuo kao borac NOV.

VINKOVIĆ (Vida) IVAN, rođen 1916. u Velikom Trgovišću, poginuo 1944. u Vel. Trgovišću kao vodnik u Zagorskoj brigadi.

VINKOVIĆ (Sande) STJEPAN, rođen u Velikoj Hrvatskoj, poginuo kao borac NOV.

VISINSKI MARTIN, rođen 1915. u Višnjici—Ivanec, poginuo 1944. u Slavoniji kao borac NOV.

VIŠEK (Alojza) JOSIP, rođen 21. 1. 1925. u Loborskom Završju, poginuo u svibnju 1945. kod Rijeke kao borac IV armije.

VIŠEK (Stjepana) PETAR, rođen u Poljanici Bistričkoj, star 39 godina, poginuo 1945. u logoru Jasenovac kao pol. radnik NOB-a.

VIŠEK (Stjepana) STJEPAN, rođen u Poljanici Bistričkoj, star 26 godina, poginuo 25. 3. 1944. u Sušobregu kao borac Zagrebačkog odreda.

VLAŠIĆ (Blaža) IVICA, rođen 2. 7. 1922. u Kupljenskom Hruševcu, poginuo 29. 10. 1944. kod Novog Marofa kao borac Zagorskog odreda.

VNUČEC ALOJZ, rođen 1915. u Kostel Bregima, poginuo 1944. u Pregradi kao član KPJ i pol. radnik NOB-a.

VNUČEC ZVONKO, rođen 1923. u Velincima—Klanjec, poginuo 19.44. u Podgariću kao borac.

VODOPIJA (Mate) JURAJ, rođen 13. 4. 1921. u Jakovlju, poginuo 1942. u logoru Jasenovac kao član KPJ.

VODOPIJEC (Nikole) IVAN, rođen 26. 8. 1926. u Zaprešiću, poginuo 27. 12. 1944. u Đurmancu kao borac Zagorske brigade.

VRABEC (Stjepana) IVAN, rođen 13. 7. 1907. u Dugom Selu (trgovac u Šenkovcu), poginuo 23. 12. 1944. kao član KPJ od 1941. i veza za prebacivanje španjolskih boraca.

VRABEC JOSIP, rođen u Kraljevcu na Sutli, poginuo 5. 7. 1944. u logoru Jasenovac kao član NOO-a.

VRABEC (Maksa) MARKO, rođen 5. 4. 1919. u Jakovlju, poginuo 1944. kod Srpske Kapele kao borac.

VRAGOVIĆ (Stjepana) ANDRIJA, rođen 1912. u Malom Bukovcu, poginuo u Gornjoj Rijeci kao komandir voda u brigadi »Matija Gubec«.

VRAGOVIĆ (Antuna) FRANJO, rođen 1915. u Malom Bukovcu, poginuo 1945. godine kao poručnik ob. oficir u Zagorskoj brigadi.

VRAGOVIĆ (Antuna) DRAGICA, rođena 1920. u Malom Bukovcu—Zlatar, umrla 1947. u M. Bukovcu od TBC (oboljela u brigadi M. Gubec, kao borac).

VRANČIĆ (Jakoba) VLADO, rođen 1924. u Trebežu—Zabok, poginuo 1945. u Kraljevu kao borac.

VRAŽIĆ (Mije) ALOJZ, rođen 1918. u Grletincu—Pregrada, poginuo 23. 3. 1945. u Žitomiru kao mitraljezac u brigadi »Matija Gubec«.

VRAŽIĆ (Mije) EDO, rođen 1924. u Humu na Sutli, poginuo 1944. na putu za pilotsku školu.

VRAŽIĆ (Alojza) MAKS, rođen 1918. u Brezovoj Gori, poginuo 23. 12. 1944. kao član KPJ i aktivist NOB-a.

VRBANC ZVONKO, rođen 8. 4. 1924. u Kladniku—Klanjec, poginuo 1. 5. 1944. kod Novog Marofa kao borac.

VRČEK FRANJO, rođen u Kaniži—Ivanec, poginuo 1944. u Moslavini kao borac brigade »Braća Radić«.

VRČEK FRANJO, rođen 1927. u Kaniži, poginuo 1. 5. 1944. u Podrutama kao borac NOV.

VREŠ IVAN, rođen 1900. u Humu Bistričkom, poginuo 30. 8. 1944. u Lazu Bistričkom kao borac.

VRHOVSKI (Barice) FRANJO, rođen 1913. u Plemenšćini Gornjoj, poginuo listopada 1943. kao borac Zagorskog odreda.

VRHOVSKI (Karla) IVAN, rođen 29. 5. 1913. u Plemenšćini Gornjoj, poginuo 8. 7. 1944. u Jagnjadovcu kao borac Zagorskog odreda.

VRTARIĆ (Magde) VIKTOR, rođen 1916. u Sušobregu, poginuo u Hrašćini Trgovišću kao komandir čete u II moslavačkoj brigadi.

VUČILOVSKI (Marice) JANKO, rođen 1922. u Slatini—Krapina, poginuo 1944. kod Vrbovca kao borac Zagorskog odreda.

VUČILOVSKI (Stjepana) PAVAO, rođen 1912. u Slatini—Krapina, poginuo 1944. u zagrebu kao borac Zagorskog odreda.

VUČKOVIĆ (Ivana) JOSIP, rođen 1913. u Gregurovcu, poginuo 1944. godine kao predsjednik NOO-a Gregurovec.

VUGRINČIĆ (Pavla) PAVAO, rođen 11. 11. 1906. u Jablanovcu, umro u siječnju 1945. od zadobivenih povreda u logoru Jasenovac kao aktivist NOB-a.

VUK (Andrije) JURAJ, rođen u Mariji Bistrici, star 28 godina poginuo 3. 5. 1945. kod Đurđevca kao borac brigade »Braća Radić«.

VUKASOVIĆ dr. ŽIVKO, pravnik u Krapini, poginuo 25. 10. 1944. u Polju—Krapina kao predsjednik JNOF-e za opć. Krapina.

VUKIĆ (Josipa) ANTUN, rođen 1919. u Križanjcu, poginuo 1944. u Ludbregu kao borac.

VUKIĆ (Janka) FRANJO, rođen 1922. u Mirkovcu, poginuo 1944. u Virovitici kao borac Zagorske brigade.

VUKMANIČ (Martina) ANTUN, rođen 1901. u Merincima—Pregrada, poginuo 10. 3. 1945. u Oštrom Zidu—Moslavina kao borac Zagorske brigade.

VUKOVIĆ (Mije) STJEPAN, rođen 1919. u Volavcu, poginuo 5. 7. 1944. u Banjšćini kao borac Zagorskog odreda.

VUKOVSKI ĐURO, rođen u Bednji (stariji), poginuo 11. 3. 1945. u Šimljanici kao borac.

VUKOVSKI ĐURO, rođen 22. 4. 1928. u Bednji, poginuo 25. 12. 1944. u Prugovcu kao borac.

VUNETIĆ (Julike) VERA, rođena 1925. u Drenju, poginula 20. 4. 1945. kao referent saniteta u bataljonu XIII proletherske brigade u Pleternici.

VURAJIĆ (Stjepana) BARA, rođena u Humu Bistričkom, stara 22 godine, poginula 8. 7. 1944. u Podravini kao bolničarka u brigadi »Braća Radić«.

VUSIĆ ANDRŌ, rođen u Jerovcu—Ivanec, poginuo 1944. u Ivancu kao aktivist NOB-a.

VUZEM (Stjepana) DRAGUTIN, rođen 1924. u Maclju Gornjem, poginuo 10. 3. 1945. u Končanici kao desetar u Zagorskoj brigadi.

VUZEM (Stjepana) DRAGUTIN, rođen 16. 4. 1927. u Maclju Gornjem, poginuo 11. 2. 1945. kod Šimljanice kao desetar u Zagorskom odredu.

VUZEM (Vinka) JOSIP, rođen 1917. u Maclju Gornjem, poginuo 1944. u Moslavini kao borac Zagorske brigade.

VUZEM (Mije) MARKO, rođen 1931. u Maclju Gornjem, poginuo 1944. kod Barča na Dravi kao borac.

VUZEM (Stjepana) MATO, rođen 1924. u Maclju Gornjem, poginuo 10. 12. 1944. na Bilo-gori kao borac Zagorske brigade.

VUZIĆ (Ivana) PAVAO, rođen 9. 3. 1907. u Zaprešiću, poginuo 27. 11. 1943. kod Huma na Sutli kao vodnik voda u Zagorskom odredu.

Z

ZAGORŠČAK ANTUN, rođen u Vrbnom—Ivanec, poginuo 1945. u logoru Lepoglava kao aktivist NOB-a.

ZAGORŠČAK MIJO, rođen u Vrbnom—Ivanec, poginuo 1945. u logoru Lepoglava kao aktivist NOB-a.

ZAJEC ADAM. rođen 29. 10. 1919. u Bobovcu—Klanjec, poginuo 24. 10. 1944. kod Novog Marofa kao borac.

ZAJEC (Jure) KARLO, rođen 10. 12. 1913. u Kostelskom—Pregrada, poginuo 29. 12. 1944. kod Ludbrega kao borac.

ZAVRŠKI JOSIP, rođen 1916. u Breznoj Gori, poginuo 1944. u Kostelu kao član KPJ i NOO-a.

ZAVRŠKI (Marije) MIRKO, rođen 1924. u Hromcu, poginuo 1944. na Bubnju kao borac u brigadi »Braća Radić«.

ZDEŠIĆ (Blaža) DRAGUTIN, rođen 19. 10. 1923. u Vralešincu, poginuo 26. 6. 1944. u Puščanskoj Hrebini kao desetar u XIII proleterskoj brigadi.

ZORKO (Juraja) IVAN, rođen 2. 4. 1928. u Jakovlju, poginuo 1944. u Turkovčini—Zelina kao borac.

ZORKO (Ilije) STJEPAN, rođen 3. 3. 1913. u Jakovlju. poginuo 24. 12. 1944. na Sedlarici kao komesar čete.

ZORNJAK (Andrije) FRANJO, rođen 13. 11. 1908. u Puščanskom Žlepcu, poginuo 1945. kao uhapšeni suradnik NOP-a, zapaljen u vagonu.

ZORNJAK (Stjepana) MILAN, rođen 27. 8. 1920. u Puščanskom Žlepcu, poginuo u siječnju 1944. u Maclju kao borac Zagorskog odreda.

ZRINSKI (Stjepana) STJEPAN, rođen 19. 11. 1914. u Poljanici, poginuo 9. 3. 1945. kod Krivaje—Bosna kao borac bosanskih jedinica.

ZRINSKI (Petra) STJEPAN, rođen 23. 12. 1925. u Poljanici, poginuo 5. 12. 1944. u Haganju kao borac brigade »Braća Radić«.

ZRINŠČAK (Stjepana) FRANJO, rođen 1913. u Štuparju—Krapina, poginuo 10. 12. 1943. na Bilo-gori kao vodnik u Zagorskom odredu.

ZUBIĆ (Ivana) LJUDEVIT, rođen 1913. u Dukovcu, poginuo 1944. u logoru Njemačke kao zarobljenik Zagorskog odreda.

ZUBIĆ (Josipa) MIRKO, rođen 1913. u Dukovcu, poginuo 1943. u Novom Marofu kao suradnik NOP-a.

ZVONAR (Juraja) JOSIP, rođen 14. 3. 1900. u Budinščinskom Križu, poginuo u veljači 1945. u logoru Jasenovac kao član KPJ i NOO.

ZVONAR (Josipa) GABRIJELA, rođena 17. 4. 1928. u Budinščinskom Križu, poginula u veljači 1945. u logoru Jasenovac kao skojevka.

Ž

ŽAGMESTAR (Juraja) JOSIP, rođen 26. 8. 1928. u Laduču, poginuo u ožujku 1944. kod Ludbrega kao borac brigade »Braća Radić«.

ŽAGMESTAR (Juraja) STJEPAN, rođen 21. 1. 1924. u Laduču, poginuo u siječnju 1945. na Bubnju kao referent saniteta Zagorske brigade.

ŽAKMAN IVAN, rođen 1920. u Kapelskom Vrh—Klanjec, poginuo 1945. u Dalmaciji kao borac dalmatinskih jedinica.

ŽAPČIĆ (Juraja) FRANJO, rođen 1908. u Topličici—Budinščina, poginuo u veljači 1945. u logoru Jasenovac kao član KNOO Zlatar.

ŽELJEŽIĆ IVAN, rođen u Jerovcu—Ivanec, ubijen 1944. u Ivancu kao suradnik NOP-a.

ŽERJAV (Franca) ALOJZ, rođen 1918. u Druškovec Gori, poginuo 17. 4. 1944. u Rasinju kao borac brigade »Braća Radić«.

ŽERJAV JOSIP, rođen 1914. u Ivancu, strijeljan u Zagrebu kao član NOO-a.

ŽEŽELJ (Josipa) IVAN, rođen 1. 10. 1926. u Hrašćini Trgovišću, poginuo 1944. na Kalniku kao borac brigade »Braće Radić«.

ŽIVIČNJAK (Alojza) FLORIJAN, rođen 1911. u Svedruži—Krapina, poginuo kod Belca kao borac Zagorskog odreda.

ŽIVIČNJAK (Stjepana) JULIJE, rođen 1918. u Svedruži—Krapina, poginuo 18. 8. 1944. u Prigorju kao borac Zagorskog odreda.

ŽITKOVIĆ (Josipa) STJEPAN, rođen 14. 10. 1897. u Laduču, poginuo 1944. u logoru Jasenovac kao član NOO-a.

ŽIVODER (Pavla) SLAVKO, rođen 1892. u Prigorju, strijeljan u ožujku 1942. u Prigorju kao suradnik NOP-a, omogućio je zapljenu 49 pušaka za I. zagorski odred.

ŽLABNIK (Leopolda) LEOPOLD, rođen 15. 12. 1919. u Košani—Austrija — živio u Pojatnom, strijeljan 1944. u Petrinji kao član KPJ od 1940. kao domobran surađivao sa NOP-om.

ŽLENDER FANIKA, rođena 1924. u Brezakovcu—Klanjec, poginula 15. 3. 1945. kod Virovitice kao borac.

ŽMALEC (Antuna) MARKO, rođen 11.4. 1900. u Hruševcu Pušćanskom, poginuo 1944. kao član NOO-a.

ŽNIDARIČ (Stjepana) JOSIP, rođen 26. 7. 1911. u Hrastini, poginuo u prosincu 1944. u Podravini kao borac Zagorske brigade.

ŽUČKO (Ede) FRANJO, rođen 1926. u Košničkoj Gori—Pregrada, poginuo 2. 3. 1944. kao borac Zagorskog odreda.

ŽUKINA (Josipa) JURAJ, rođen 1925. u Donjoj Stubici, poginuo 16. 2. 1944. na Kalniku kao borac Zagrebačkog odreda.

ŽUN (Ivana) JANKO, rođen 1922. u Radobojskim Bregima, poginuo 1944. na Visokom kao borac brigade »Braća Radić«.

ŽUNA RUDOLF, rođen u Maruševcu—Ivanec, poginuo 1944. kao borac Zagorske brigade.

ŽUNA RUDOLF, rođen u Jelovcu, poginuo 1. 5. 1945. kao borac na koti 268, pokopan u šumi kod s. Šandrovcu.

ŽUPANIĆ DOMINA, rođen u Vilincima, poginuo 1944. kod Virovitice kao borac.

ŽUPANIĆ IVAN, rođen u Donjem Škrniku—Klanjec, poginuo 1944. kao borac.

ŽUPANIĆ JOSIP, rođen 1924. u Vilincima—Klanjec, poginuo 12. 12. 1943. u Vilincima kao borac.

ŽUPANIĆ JOSIP, rođen u Donjem Škrniku—Klanjec, poginuo 20. 10. 1943. kod Sv. Petra—Slovenija kao borac Zagorskog odreda.

ŽUPANIĆ STJEPAN, rođen 1. 10. 1924. u Gornjem Škrniku—Klanjec, poginuo 28. 12. 1944. u Vukosavljevici kao borac.

ŽUPANIĆ STJEPAN, rođen 1925. u Donjem Škrniku—Klanjec, poginuo 27. 12. 1944. u Srpskoj Kapeli kao borac.

ŽUPANIĆ VJEKOSLAV, rođen u Razdrtom—Klanjec, poginuo 1944. kao borac NOV.

Dopuna

Naknadno je utvrđeno da u popis poginulih boraca treba da uđu KRANŽELIĆ (Vinka) TOMO, koji je poginuo kod Srpske Kapele, i KOREN JOSIP, koji je uhapšen i ubijen na policiji kao partizanski rukovodilac. Drugi podaci o njima nisu se za sada mogli pronaći.

POPIS

poginulih kao žrtve fašističkog terora s područja općina:
Donja Stubica, Ivanec, Klanjec, Krapina, Pregrada, Zabok,
Zaprešić i Zlatar Bistrica od 1941. do 1945.

A

ANDRLON FRANJO, mlađi, rođen u Desinić Gori, poginuo 1945. u logoru Lepoglava.
ANHALCER (Karoline) GIZELA, živjela u Velikoj Vesi—Krapina, poginula 1941. u logoru Jasenovac kao ŽFT — Jevrejka.
ANHALCER (Bornarta) LEOPOLD, živio u Velikoj Vesi—Krapina, Jevrej, poginuo 1941. u logoru Jasenovac kao ŽFT.
ANHALCER (Leopolda) VLADIMIR, živio u Velikoj Vesi—Krapina, Jevrej, poginuo 1941. u logoru Jasenovac kao ŽFT.
ANTOLIĆ (Mije) ANTON, rođen 1877. u Preseki—Krapina, strijeljan 28. 10. 1943. od Nijemaca prilikom paljenja sela kao ŽFT.
ANTOLIĆ (Pavla) DOMINIK, rođen u Hromcu, ubijen 1945. u rodnom mjestu kao simpatizer NOP-a.
ANTOLIĆ (Mije) DRAGUTIN, rođen 1924. u Jelenjsku—Pregrada, poginuo u listopadu 1944. u Oroslavju kao ŽFT.
ANTONIĆ VJEKOSLAV, rođen 1915. u Desinić Gori, poginuo 1945. u logoru Lepoglava.
ARŠULIĆ (Ivana) FERDINAND, rođen 15. 12. 1922. u Zagrebu, živio u Hruševcu, strijeljan 23. 12. 1944. prilikom paljenja zaseoka Kupljenski Hruševac.

B

BAMBERGER MAKS, rođen 1910. — Jevrej, ubijen 23—24. 4. 1945. u Mariji Gorici zajedno sa ženom i dvoje djece kao ŽFT.
BANIČEK ANĐELKO, rođen u Bednji, poginuo 1945. kao ŽFT.
BANIČEK JOSIP, rođen u Bednji—Ivanec, poginuo 1945. kao ŽFT.
BARBIR (Petra) ANKA, rođena Bebljer u Zaprešiću, poginula u rujnu 1944. u logoru Jasenovac kao simpatizer NOP-a.
BARBIR (Bože) STJEPAN, rođen 1938. u Zaprešiću, poginuo u rujnu 1944. u logoru Jasenovac zajedno s roditeljima kao ŽFT.
BARLEK MIRKO, rođen u Očuri—Ivanec, poginuo 1944. u logoru Jasenovac kao ŽFT.
BARILOVIĆ (Nikole) STJEPAN, rođen 18. 12. 1909. u Pušćanskom Hruševcu, poginuo 23. 12. 1944. prilikom paljenja zaseoka Kupljenski Hruševac, bačen u vatru.
BARLOVIĆ (Josipa) BLAŽ, rođen u Bistričkom Lazu, star 55 godina, poginuo 26. 10. 1943. u Lazu Bistričkom kao ŽFT.
BARTOL (Mirka) IVAN, rođen 1908. u Prigorju—Putkovec, obješen 1944. u Lupinjaku.
BARTOLEK ALOJZ, rođen 1917. u Zlatar Bistrici, poginuo 1944. kao ŽFT.

BARTOLOVIĆ (Mirka) FABIJAN, rođen u Lazu Bistričkom, ubili ga Čerkezi 26. 10. 1943. u Lazu kao ŽFT.

BEBLER (Petra) PETAR, rođen 27. 1. 1906. u Zaprešiću, poginuo 17. 11. 1944. prilikom bombardiranja mosta u Zaprešiću, kao ŽFT.

BEDNJANEC AUGUST, rođen 1899. u Križu—Klanjec, poginuo 6. 4. 1944. u Križu kao ŽFT.

BEGOVIĆ (Jove) JANJA, rođena 1935., ubijena u ožujku 1945. u kući Sutlara kao ŽFT.

BEGOVIĆ (Jove) JOVO, rođen 1908. u Prigorju — Srbin, poginuo u ožujku 1945. u kući Sutlara.

BEGOVIĆ (Jove) NADA, rođena 1933. u Prigorju, ubijena u ožujku 1945. u kući Sutlara kao ŽFT.

BELINA (Petra) JOSIP, rođen 1922. u Klupci, poginuo 1944. kao ŽFT.

BERLIĆ MIJO, rođen 1903. u Bednji, poginuo 1. 12. 1943. u Cerju kao ŽFT.

BESEDNIK (Stjepana) IVAN, rođen 1898. u Vilancima, poginuo 1944. u Dubrovčanu kao ŽFT.

BILLER (Juraja) ADA, rođena 5. 12. 1887. u Zlataru, Jevrejka, poginula u Njemačkoj kao ŽFT.

BILLER LJUBA, rođena 25. 9. 1883. u Zlataru, Jevrejka, ubijena na putu za koncentracioni logor u Njemačkoj kao ŽFT.

BILLER PAULA, rođena 23. 9. 1882. u Zlataru, Jevrejka, ubijena 1942. na putu za koncentracioni logor u Njemačku kao ŽFT.

BILLER VILIM, rođen u Zaboku, Jevrej, poginuo 1941. u logoru Jasenovac kao ŽFT.

BIŠČAN (Stjepana) STJEPAN, rođen 1898. u Dubrovčanu, poginuo 1944. u Dubrovčanu kao ŽFT.

BITELJSKI (Šimuna) IVAN, rođen 1923. u Gubaševskom Proseniku, poginuo kod Bjelovara kao ŽFT.

BLAGEC (Stjepana) KATICA, rođena u Gusakovcu, poginula 25. 4. 1944. u Gusakovcu kao 11-godišnja djevojčica od granate.

BOČKAJ (Janka) DANICA, rođena u Stubici, stara 20 godina, poginula 1945. u logoru Jasenovac kao ŽFT.

BOČKAJ (Đure) IVAN, rođen 1915. u Turnišću—Konjščina, poginuo 1944. u Donjoj Batini kao ŽFT.

BOČKAJ (Andre) STJEPAN, rođen u Banšćici, star 44 godine, poginuo 9. 5. 1945. u Banjšćici kao ŽFT.

BOGEC (Vida) JOSIP, rođen 1891. u Prigorju, ubijen u siječnju 1945. u Prigorju kao simpatizer NOP-a.

BOLARIĆ FRANJO, rođen u Vinagorskim Vrhima, poginuo kao ŽFT.

BOLČEVIĆ FRANJO, rođen u D. Voći—Ivanec, poginuo 1944. u Donjoj Voći kao ŽFT.

BELTEK (Ignaca) NIKOLA, rođen u Mateju—Stubica, star 25 godina, ubijen u Gupčevom Domu 1944. kao ŽFT.

BOLTEK (Josipa) RUDOLF, rođen 1920. u Mateju—Stubica, poginuo 1943. u Mateju kao ŽFT.

BOSAK (Andre) ANTUN, rođen 1870. u Cerju, ubijen 1.12. 1943. u Cerju prilikom paljenja sela kao ŽFT.

BOSAK BARICA, rođena 1873. u Cerju, ubijena 1. 12. 1943. u Cerju prilikom paljenja sela, kao ŽFT.

BOSAK (Josipa) BARICA, rođena 1941. u Cerju, ubijena 1. 12. 1943. kao ŽFT.

BOSAK (Izidora) DRAGICA, rođena 1936. u Cerju, ubijena 1. 12. 1943. prilikom paljenja sela kao ŽFT.

BOSAK (Andre) IVAN, rođen 1899. u Cerju, ubijen 1. 12. 1943. u Cerju, prilikom paljenja Cerja kao ŽFT.

BOSAK (Antuna) IZIDOR, rođen 1901. u Cerju, ubijen 1. 12. 1943. u Cerju prilikom paljenja sela kao ŽFT.

BOSAK JELICA, rođena 1895. u Cerju, ubijena 1.12. 1943. u Cerju prilikom paljenja sela kao ŽFT.

BOSAK (Ande) JOSIP, rođen 1880. u Cerju, ubijen 1. 12. 1943. u Cerju prilikom paljenja sela kao ŽFT.

BOSAK (Antuna) JOSIP, rođen 1914. u Cerju, strijeljan 1.12. 1943. u Cerju prilikom paljenja sela kao ŽFT.

BOSAK (Nikole) JURAJ, rođen 9. 2. 1927. u Zaprešiću, ubijen 2. 3. 1943. u Ivanić Gradu kao sluga kod seljaka, kao ŽFT.

BOSAK MARIJA, rođena 1919. u Cerju, ubijena 1. 12. 1943. u Cerju prilikom paljenja sela kao ŽFT.

BOSAK (Josipa) MILICA, rođena 1927. u Cerju, ubijena 1. 12. 1943. prilikom paljenja sela kao ŽFT.

BOSAK (Roka) LJUBICA, rođena 1913. u Cerju, ubijena 1. 12. 1943. u Cerju prilikom paljenja sela kao ŽFT.

BOSAK (Đure) STANKO, rođen 1869. u Cerju, ubijen 1. 12. 1943. u Cerju prilikom paljenja sela kao ŽFT.

BOSAK (Roka) STJEPAN, rođen 1904. u Cerju, ubijen 1. 12. 1943. u Cerju prilikom paljenja sela kao ŽFT.

BOSAK (Jakoba) VALENT, rođen 1893. u Cerju, ubijen 1. 12. 1943. u Cerju prilikom paljenja sela.

BOSAK (Stjepana) ZLATKO, rođen 1928. u Cerju, ubijen 1. 12. 1943. u Cerju prilikom paljenja sela kao ŽFT.

BOSEK ALOJZIJA, rođena 1900. u Cerju, ubile je ustaše 1. 12. 1943. prilikom paljenja sela kao ŽFT.

BOSEK (Stjepana) ANKICA, rođena 1933. u Cerju, ubile je ustaše 1. 12. 1943. prilikom paljenja sela kao ŽFT.

BOSEK (Stjepana) DRAGUTIN, rođen 1920. u Cerju, ubile ga ustaše 1. 12. 1943. prilikom paljenja sela kao ŽFT.

BOSEK (Stjepana) JAGICA, rođena 1926. u Cerju, ubile je ustaše 1.12. 1943. u Cerju prilikom paljenja sela kao ŽFT.

BOSEK (Stjepana) SLAVKO, rođen 1924. u Cerju, ubile ga ustaše 1. 12. 1943. u Cerju prilikom paljenja sela kao ŽFT.

BOŽAK FRANJO, rođen u Borju—Ivanec, poginuo 1944. u logoru Jasenovac kao ŽFT.

BOŽIĆ (Josipa) JOSIP, rođen 1919. u Kosovečkom—Konjšćina, obješen 26. 8. 1944. u Jablanovcu kao ŽFT.

BREZAK (Marka) JURAJ, rođen 9. 9. 1908. u Poljanici, ubile ga ustaše iz zasjede 1. 10. 1944. u rodnom selu kao ŽFT.

BREZAK (Antuna) NIKOLA, rođen 31. 8. 1930. u Poljanici, ubile ga ustaše iz zasjede 1. 10. 1944. u rodnom selu kao ŽFT.

BREZAK (Florijana) SLAVKO, rođen u G. Stubici, star 47 godina, ubile ga ustaše 23. 1. 1944. u G. Stubici kao ŽFT.

BRIŠKI ANĐELA, rođena u Bednji—Ivanec, poginula 1945. kod kuće kao ŽFT.

BRIŠKI (Kuzme) IZIDOR, rođen u Lužanu—Ivanec, poginuo 21. 2. 1945. u Lepoglavi kao ŽFT.

BRLEK (Valenta) FRANJO, rođen 1895. u Berlekovu—Konjščina, poginuo 1942. u Zagrebu—Maksimir kao ŽFT.

BRLEK (Valenta) MIRKO, rođen 1890. u Brlekovu, poginuo 1944. u Brlekovu kao ŽFT.

BROZ JANKO, rođen u Strahinju—Krapina, poginuo 14. 2. 1943. u Strahinju kao ŽFT.

BRZAJ (Ivana) STJEPAN, rođen u Šagudovcu—Stubica, poginuo u logoru Jasenovac kao ŽFT.

BUDEN BARICA, rođena u Vuglovcu—Ivanec, poginula 1943. u Vuglovcu kao ŽFT.

BUHIN ĆIRIL, rođen u Cerju—Nebojse—Ivanec, poginuo 1944. kao ŽFT.

BUKOVEC BLAŽ, rođen u Donjoj Voći—Ivanec, poginuo 1944. kao ŽFT.

BUKOVSKI-STRMEČKI DANIJEL, rođen u Šinkovici-Šaši, poginuo 1944. kod kuće kao ŽFT.

BUKOVSKI JOSIP, rođen u Bednji—Ivanec, poginuo 1945. u logoru Lepoglava kao ŽFT.

BUKVIĆ-ŠIMUNJAK (Blaža) FRANJO, rođen 22. 2. 1895. u Vadini, poginuo 1944. u logoru Lepoglava kao ŽFT.

C

CERJAN STJEPAN, rođen u Cerju-Nebojse—Ivanec, poginuo 1944. u Cerju kao ŽFT.

CESAREC (Petra) MARIJA, rođena u D. Stubici, stara 37 godina, poginula 1944. u logoru Jasenovac kao ŽFT.

CIKOVIĆ JANKO, rođen u Lazu Bistričkom, star 20 godina, živ spaljen u vatri 26. 10. 1943. u Lazu Bistričkom kao ŽFT.

CIPEK (Mije) BARICA, rođena 30. 9. 1937. u Jakovlju, zaklana od ustaša 30. 12. 1944. u Jakovlju kao ŽFT.

CIPEK (Janka) JURAJ, rođen 25. 3. 1867. u Jakovlju, strijeljan 30. 12. 1944. u Jakovlju kao ŽFT.

CIPEK (Mije) KATICA, rođena 14. 10. 1930. u Jakovlju, strijeljana 30. 12. 1944. u Jakovlju kao ŽFT.

CIPEK (Mije) STJEPAN, rođen 14. 4. 1927. u Jakovlju, strijeljan 30. 12. 1944. u Jakovlju kao ŽFT.

CIPEK (Juraja) VID, rođen 1. 6. 1883. u Jakovlju, strijeljan 30. 12. 1944. u Jakovlju kao ŽFT.

CRČIĆ (Josipa) ALOJZ, rođen 26. 5. 1899. u Opasenjaku—Zlatar, poginuo 30. 9. 1943. u Opasenjaku kao ŽFT.

CRNEK (Ivana) ALOJZ, rođen 1918. u Radoboju, poginuo 31. 1. 1944. u Radoboju kao ŽFT.

CRNIČKI ANDRIJA, rođen u Tugonici, poginuo 1942. u obližnjoj šumi kao ŽFT.

CVRTILA (Franje) DRAGUTIN, rođen 1915. u Jesenju Donjem, umro 18. 5. 1945. kod kuće od zadobivenih povreda u logoru Jasenovac kao ŽFT.

CVRTILA (Vilima) SLAVKO, rođen 1904. u Jesenju Donjem, poginuo 6. 5. 1945. kod kuće kao ŽFT.

C

ČIŽMEK (Janka) STJEPAN, rođen 1917. u Malom Bukovcu, poginuo u studenom 1944. u Malom Bukovcu kao ŽFT.

ČIŽMEŠIJA (Mirka) IZIDOR, rođen 1908. u Cerju, poginuo 1. 12. 1943. u Cerju kao ŽFT.

ČIŽMEŠIJA (Stjepana) MIJO, rođen 1881. u Cerju, poginuo 1. 12. 1943. u Cerju kao ŽFT.

ČUKELJ FABIJAN, rođen u Lazu Bistričkom, živ spaljen u vatri 26. 10. 1943. u Lazu Bistričkom kao ŽFT.

Ć

ĆASEK ANTUN, rođen u Gornjoj Voći—Ivanec, poginuo 1945. u Gornjoj Voći kao ŽFT.

D

DARADEJ (Ignaca) PAVAO, rođen 1881. u Jurjevcu Začretnskom, poginuo 1944. kao ŽFT.

DEUTSCH-SCHREINER MALOINA, rođena 1880. u Mađarskoj, živjela u Budinščini, Jevrejka, poginula 1944. u zatvoru u Zagrebu kao ŽFT.

DIJANIĆ FILIP, rođen u Lazu Bistričkom, star 37 godina, strijeljan 26. 10. 1943. u Lazu Bistričkom kao ŽFT.

DIJANIĆ IVAN, rođen u Lazu Bistričkom, star 34 godine, strijeljan 26. 10. 1943. u Lazu Bistričkom kao ŽFT.

DIJANIĆ SILVESTAR, rođen u Lazu Bistričkom, star 36 godina, strijeljan 26. 10. 1943. u Lazu Bistričkom kao ŽFT.

DIJANIĆ STJEPAN, rođen u Lazu Bistričkom, star 40 godina, strijeljan 26. 10. 1943. u Lazu Bistričkom kao ŽFT.

DOJČIĆ (Pavla) BUDIMIR, rođen 1928. u Zaboku, poginuo 1944. u Zagrebu kao ŽFT.

DOMINEC TOMO, rođen u Donjoj Voći—Ivanec, poginuo 1944. u Vidovcu kao ŽFT.

DOŠEN (Stjepana) STJEPAN, rođen 1909. u Gospiću, živio u Zaprešiću, poginuo 1944. u logoru Njemačke kao ŽFT.

DRAGANIĆ (Viktora) JANKO, rođen 1920. u Gorjanima—Krapina, poginuo 3. 2. 1944. u Gorjanima kao ŽFT.

DRAGANIĆ(Viktora) VIKTOR, rođen 1922. u Gorjanima—Krapina, poginuo 20. 1. 1945. u logoru Lepoglava kao ŽFT.

DRAKŠIĆ ĐURO, rođen u Brezovoj Gori—Ivanec, poginuo 1944. u logoru Lepoglava kao ŽFT.

DRAŠIĆ (Stjepana) ALOJZ, rođen 29. 4. 1921. u Erveniku—Zlatar, poginuo 20. 7. 1943. u Erveniku kao ŽFT.

DRENŠKI (Josipa) SLAVKO, rođen 1900. u Plemenšćini Gornjoj, poginuo 1944. u Plemenšćini kao ŽFT.

DRUŽINEC (Gabrijela) IGNAC, rođen 1905. u Putkovcu, poginuo 18. 3. 1945. u Putkovcu kao ŽFT.

DRVIŠ (Lacka) LADISLAV, rođen 26. 2. 1921. u Donjoj Bistri, ubijen 21. 10. 1944. u rodnom selu kao ŽFT.

DRVIŠ (Milana) NIKOLA, rođen 10. 10. 1920. u Donjoj Bistri, ubijen 5. 4. 1944. u rodnom selu kao ŽFT.

DUGAN (Petra) IVAN. rođen 1924. u Zajezdi. poginuo u Zlataru 1944. kao ŽFT.

DUGAN TEREZA, rođena 1908. u Zajezdi, poginula 10. 7. 1943. u Zajezdi od bombardiranja kao ŽFT.

DUGAN (Tome) VINKO, rođen 10. 11. 1930. u Zajezdi, poginuo 10. 7. 1943. u Zajezdi od bombardiranja kao ŽFT.

DUGINA MIJO, rođen 1892. u Šemnici Gornjoj, poginuo u logoru Njemačke kao ŽFT.

DUNAJ (Stjepana) JANKO, rođen 1918. u Brezovici, poginuo 4. 12. 1944. u Đurmancu kao ŽFT.

Đ

ĐURINSKI (Mate) MIRKO, rođen 22. 9. 1876. u Kupljenskom Hruševcu, živ bačen u vatru prilikom paljenja sela 23. 2. 1944. u Hruševcu kao ZFT.

ĐURINSKI (Franje) MARIJA, rođena 6. 8. 1920. u Pluski, poginula 23. 12. 1944. u Kupljenskom Hruševcu kao ŽFT.

ĐURINSKI (Pavla) BARICA, rođena 22. 2. 1910. u Kupljenskom Hruševcu, ubijena 23. 12. 1944. u Kuplj. Hruševcu kao ŽFT.

ĐURINSKI (Stjepana) JOSIP, rođen 23. 8. 1923. u Kupljenskom Hruševcu, poginuo 23. 12. 1944. u Kup. Hruševcu kao ŽFT.

ĐURINSKI (Ivana) STJEPAN, rođen 29. 8. 1883. u Kupljenskom Hruševcu, ubijen 23. 12. 1944. u Kup. Hruševcu prilikom paljenja sela, kao ŽFT.

ĐURINSKI (Mate) JOSIP, rođen 15. 1. 1913. u Kupljenskom Hruševcu, ubijen 23. 12. 1944. u Hruševcu prilikom paljenja sela kao ŽFT.

ĐURINSKI (Karla) JANICA. rođena 23. 8. 1923. u Bregovljanima, ubijena 23. 12. 1944. u Hruševcu prilikom paljenja sela kao ŽFT.

ĐURIN (Nikole) STJEPAN, rođen 20. 8. 1898. u Bistranskim Novakima, ubijen siječnja 1945. u logoru Lepoglava kao ŽFT.

ĐURIN (Juraja) STJEPAN, rođen 9. 8. 1909. u Bistranskim Novakima, ubijen proljeća 1944. u logoru Lepoglava kao ŽFT.

ĐURĐEVIĆ FILIP, rođen 1914. u Slanom Potoku—G. Stubica, strijeljan 23. 1. 1944. u G. Stubici kao ŽFT.

ĐUNDEK (Mije) FRANJO, rođen 24. 10. 1919. u Jakovlju, strijeljan 1.11. 1943. u Jakovlju kao ŽFT.

ĐURIĆ ŠTEFA, rođena u Knapiću, poginula 1944. u Knapiću kao ŽFT.

E

ERDELJA JANKO, rođen u Cetinovcu—Zlatar, star 45 godina, poginuo u Zlataru kao ŽFT.

ERNEČIĆ STJEPAN, rođen u Donjoj Voći—Ivanec, poginuo 1945. u Slivarskom kao ŽFT.

EVAČIĆ STJEPAN, rođen u Klenovniku, ubijen od ustaša u zatvoru Varaždin kao ŽFT.

F

FAFLET (Josipa) JOSIP, rođen 1917. u Velikom Trgovišću, poginuo 1945. u V. Trgovišću kao ŽFT.

FAGET (Milana) JOSIP, rođen 1917. u Svedruži—Krapina, poginuo 26. 8. 1944. u Jablanovcu kao ŽFT.

FELER (Kazimira) IVAN, (živio u D. Stubici) Jevrej, star 10 godina, ubijen 1942. u logoru Stara Gradiška kao ŽFT.

FELER ILUŠKA, (živjela u D. Stubici) Jevrejka, ubijena lipnja 1942. u logoru Stara Gradiška kao ŽFT.

FELLER (Eugena) KAZIMIR, (živio u D. Stubici) star 38 godina, Jevrej, ubijen u lipnju 1942. u logoru Jasenovac kao ŽFT.

FEREK BARA, rođena u Rinkovcu—Ivanec, poginula 1945. u logoru Lepoglava kao ŽFT.

FEREK—JAMBREK (Janka) ANDRÒ, rođen 1909. u Gorjanima—Krapina, poginuo 3. 2. 1944. u Gorjanima kao ŽFT.

FEREK STANKO, rođen u Rinkovcu—Ivanec, poginuo 1945. u logoru Lepoglava kao ŽFT.

FEREK STJEPAN, rođen u Rinkovcu—Ivanec, poginuo 1945. u logoru Lepoglava kao ŽFT.

FEREK ŠTEFICA, rođena u Rinkovcu—Ivanec, poginula 1945. u logoru Lepoglava kao ŽFT.

FEREK VINKO, rođen u Rinkovcu—Ivanec, poginuo 1945. u logoru Lepoglava kao ŽFT.

FIJAN (Mije) FRANJO, rođen 9. I. 1863. u Jakovlju, strijeljan 30. 12. 1944. u Jakovlju kao ŽFT.

FIKET (Antuna) FRANJO, rođen 1900. u Vižovlju, poginuo 1944. u Zagrebu kao ŽFT.

FILKOVIĆ (Stjepana) NIKOLA, rođen 24. 8. 1888. u Pušćanskom Hruševcu, ubijen 23. 12. 1944. od ustaša prilikom paljenja Hruševca kao ŽFT.

FILKOVIĆ (Nikole) STJEPAN, rođen 1. 1. 1867. u Kupljenskom Hruševcu, ubijen 23. 12. 1944. prilikom paljenja Hruševca kao ŽFT.

FIRŠT (Nikole) VILIM, rođen 1918. u Grletincu—Pregrada, poginuo 12. 3. 1943. u Grletincu kao ŽFT.

FOJS MILAN, rođen u Gornjem Jalšovcu—Pregrada, poginuo kao ŽFT.

FORJAN (Franje) IVAN, rođen 1923. u Lužanu—Krapina, poginuo 1945. u logoru Lepoglava kao ŽFT.

FORJAN (Juraja) JOSIP, rođen 1900. u Lužanu—Krapina, poginuo 22. 2. 1945. u logoru Lepoglava kao ŽFT.

FORJAN (Franca) JURAJ, rođen 1911. u Lužanu—Krapina, poginuo 22. 2. 1945. u Lužanu kao ŽFT.

FORJAN (Adama) MIJO, rođen 1904. u Lužanu—Krapina, poginuo 1945. u logoru Lepoglava kao ŽFT.

FORJAN (Izidora) VALENT, rođen 1910. u Lužanu—Krapina, poginuo 1945. u logoru Lepoglava kao ŽFT.

FRANS ROBERT, rođen 1911. godine, Jevrej, ubijen 23—24. 4. 1945. u Mariji Gorici kao ŽFT.

FRANJA ANTUN, rođen u Kraljevom Vrh, poginuo 1943. u Kraljevom Vrh, kao ŽFT.

FRČEK (Ferdinanda) FRANJO, rođen 1917. u Gornjem Maclju, poginuo 1944. u logoru Jasenovac kao ŽTF.

FRIDRICH MARUŠKA, rođena 1943. godine, ubijena 23—24. 4. 1945. u Mariji Gorici kao ŽFT.

FRIDRICH WILHELM, rođen 1922. godine, Jevrej, ubijen 23—24. 4. 1945. u Mariji Gorici kao ŽFT.

FIRST IVKA, Jevrejka (živjela u D. Stubici, ubijena 1942. u logoru Stara Gradiška kao ŽFT.

FUĐA (Stjepana) NIKOLA, rođen 4. 4. 1906. u Poljanici, ubijen 1944. u zatvoru u Zagrebu kao ŽFT.

G

GABUD ANKICA, rođena u Lazu Bistričkom, stara 15 godina, živa bačena u vatru 26. 10. 1943. u Lazu Bistričkom kao ŽFT.

GABUD ELIZABETA, rođena u Lazu Bistričkom, stara 60 godina, strijeljana 26. 10. 1943. u Lazu Bistričkom kao ŽFT.

GABUD FABIJAN, rođen u Lazu Bistričkom, star 48 godina, strijeljan 26. 10. 1943. u Lazu Bistričkom kao ŽFT.

GABUD IGNAC, rođen u Lazu Bistričkom, star 51 godinu, strijeljan 26. 10. 1943. u Lazu Bistričkom kao ŽFT.

GABUD JANKO, rođen u Lazu Bistričkom, star 45 godina, strijeljan 26. 10. 1943. u Lazu Bistričkom kao ŽFT.

GABUD JANKO, rođen u Lazu Bistričkom, star 43 godine, strijeljan 26. 10. 1943. u Lazu Bistričkom kao ŽFT.

GABUD JELICA, rođena u Lazu Bistričkom, stara 49 godina, strijeljana 26. 10. 1943. u Lazu Bistričkom kao ŽFT.

GABUD JOSIP, rođen u Lazu Bistričkom, star 29 godina, poginuo 1945. u logoru Jasenovac kao ŽFT.

GABUD KATICA, rođena u Lazu Bistričkom, stara 31 godinu, strijeljana 26. 10. 1943. u Lazu Bistričkom kao ŽFT.

GABUD KATICA, rođena u Lazu Bistričkom, stara 21 godinu, strijeljana 26. 10. 1943. u Lazu Bistričkom kao ŽFT.

GABUD MARIJA, rođena u Lazu Bistričkom, stara 16 godina, strijeljana 26. 10. 1943. u Lazu Bistričkom kao ŽFT.

GABUD VALENT, rođen u Lazu Bistričkom, star 56 godina, strijeljan 26. 10. 1943. u Lazu Bistričkom kao ŽFT.

GABUD VINKO, rođen u Lazu Bistričkom, star 19 godina, poginuo 1944. u logoru Lepoglava kao ŽFT.

GALOVIĆ(Tome) STJEPAN, rođen 1908. u Jesenju Gornjem poginuo 24. 6. 1944. u Jesenju Gornjem kao ŽFT.

GEČEK JELA, rođena u Borju—Ivanec, poginula kod kuće za vrijeme borbe kao ŽFT.

GLOGOŠKI IVAN, rođen 1921. u Proseniku—Klanjec, poginuo 22. 11. 1944. u Proseniku kao ŽFT.

GLOJNARIĆ (Alberta) MIRKO, rođen 31. 8. 1914. u Maču, zaklan od ustaša 20. 10. 1943. u Maču kao ŽFT.

GMAJNER (Slave) ANTUN, rođen 1918. u Rovnu—Krapina, poginuo 1944. u Staroj Vesi kao ŽFT.

GOLEC (Mije) JOSIP, rođen 1913. u Preseki—Krapina, poginuo 1944. u njemačkom logoru kao ŽFT.

GOSTL HELENA, (živjela u Krapini) Jevrejka, poginula 1941. u logoru kao ŽFT.

GOSTL HINKO, (živio u Krapini), Jevrej, poginuo 1941. u logoru kao ŽFT.

GOSTL (Leopolda) PAULINA, (živjela u Krapini) Jevrejka, poginula 1941. u logoru kao ŽFT.

GOSTL (Hinka) NATALIJA, (živjela u Krapini) poginula 1941. u logoru kao Jevrejka i ŽFT.

GOSTL (Hinka) RUŽA, rođena u Krapini, Jevrejka, poginula 1941. u logoru kao ŽFT.

GOTAL BARICA, rođena u Ivancu, poginula u Ivancu prilikom nošenja hrane partizanima kao ŽFT.

GOTAL STJEPAN, rođen u Mačkovcu—Ivanec, umro 1944. od zadobivenih povreda od ustaša kao ŽFT.

GRABROVEC ANDRÒ, rođen u Brezovoj Gori, poginuo 1944. u logoru Lepoglava kao ŽFT.

GRABROVEC (Josipa) ANTUN, rođen 1903. u Brezovoj Gori, poginuo >kao ŽFT.

GRABROVEC KATA, rođena u Brezovoj Gori, poginula 1944. u logoru Jasenovac kao ŽFT.

GRABROVEC KRISTINA, rođena u Brezovoj Gori, poginula 1944. u logoru Jasenovac kao ŽFT.

GRAF EUGENIJA, rođena 1878. (živjela u Ivancu) Jevrejka, ubijena 1942. u logoru kao ŽFT.

GRAF (Maure) ŽIGA, rođen 1874. (živio u Ivancu) Jevrej, poginuo 1942. u logoru kao ŽFT.

GRAH (Ivana) MARICA, rođena 1897. u Proseniku, poginula 1945. u Dubrovčanu kao ŽFT.

GRAH (Janka) MIJO, rođen 1921. u Proseniku, poginuo 1943. u Gubaševu kao ŽFT.

GREGUREC ALOJZ, rođen u Gornjoj Voći, poginuo u Barbari kao ŽFT.

GREGUREK (Gabra) MARIJA, rođena 1933. u Jarku—Hrašćina Trgovišće, poginula 15. 4. 1944. kao ŽFT.

GRGEČ (Pavla) FRANCA, rođena 3. 2. 1863. u Jakovlju, izgorjela 30. 12. 1944. u svojoj kući koju su zapalile ustaše kao ŽFT.

GRGEČ (Jakoba) JOSIP, rođen 3. 5. 1913. u Gornjoj Bistri, strijeljan 6. 4. 1944. u obližnjoj šumi kao ŽFT.

GRGEČ (Stjepana) KAZIMIR, rođen 4. 3. 1871. u Jakovlju, ubijen 30. 12. 1944. u Jakovlju kao ŽFT.

GRGEČ (Josipa) STJEPAN, rođen 23. 10. 1906. u Gornjoj Bistri, ubijen od ustaša na krevetu 4. 6. 1944. kao ŽFT.

GRGEČ (Ivana) VINKO, rođen 26. 7. 1928. u Gornjoj Bistri, strijeljan 6. 4. 1944. u obližnjoj šumi kao ŽFT.

GRÜNBAUM-SCHREINER BERTA, rođena 1880. u Mađarskoj (živjela u Budinšćini) ubijena 1944. u zatvoru u Zagrebu kao Jevrejka.

GRLIĆ (Dragana) MARIJA, rođena 1915. obješena 23. 1. 1944. u Gornjoj Stubici kao ŽFT.

GROBOTEK (Josipa) JANKO, rođen 1921. u Gorjanima—Krapina, poginuo 27. 12. 1944. u logoru Lepoglava kao ŽFT.

H

HAJDUK JOSIP, rođen u Desiniću, poginuo 6. 6. 1944. u Desiniću kao ŽFT.

HAJSTER (Grabre) AUGUST, rođen 1912. u Cerju, poginuo 1. 12. 1943. u Cerju kao ŽFT.

HAJSTER (Alojza) DRAGUTIN, rođen 1923. u Cerju, poginuo 15. 1. 1945. u logoru Lepoglava kao ŽFT.

HAJSTER (Mije) JAKOB, rođen 1881. u Ceiju, poginuo 17. 7. 1943. u Cerju kao ŽFT.

HALAMBEK (Mirka) SLAVKO, rođen 1. 12. 1925. u Žeincima, strijeljan u listopadu 1943. u Oroslavju kao član NOO-a.

HALAMBEK (Marka) VILIM, rođen 15. 3. 1917. u Vadini, poginuo 26. 9. 1944. u Vadini kao ŽFT.

HANZEC (Janka) IGNAC, rođen 16. 12. 1921. u Bistranskom Oborovu, poginuo 3. 12. 1944. u svom selu kao ŽFT.

HANŽEK JOSIP, rođen 1902. u Karivarošu, poginuo 15. 7. 1944. u logoru Jasenovac kao ŽFT.

HANŽEK (Ane) MILAN, rođen 6. 8. 1922. u Juranšćini—Zlatar, poginuo 9. 11. 1944/ u Ivančici kao ŽFT.

HARTMANN ALBERT, rođen 1880. godine, Jevrej, ubijen 23—24. 4. 1945. u Mariji Gorici kao ŽFT.

HARTMANN MARTA, rođena 1880. godine, Jevrejka, ubijena 23—24. 4. 1945. u Mariji Gorici kao ŽFT.

HAVOIĆ (Petra) DRAGUTIN, rođen 15. 1. 1921. u Belcu, poginuo 23. 8. 1946. u Belcu od križara.

HAVOIĆ (Martina) PETAR, rođen 30. 3. 1925. u Vižanovcu, poginuo 23. 11. 1946. u Vižanovcu od križara kao ŽFT.

HEDEL ADELHEID, rođen 1941. godine, Jevrej, ubijen 23—24. 4. 1945. u Mariji Gorici kao ŽFT.

HEDEL HILDA, rođena 1912. godine, Jevrejka, ubijena 23—24. 4. 1945. u Mariji Gorici kao ŽFT.

HELINGER (Josipa) FILOMENA, Jevrejka, živjela u Đurmancu, poginula 1942. u logoru Njemačke kao ŽFT.

HELINGER (Josipa) HERMINA, rođena u Đurmancu, Jevrejka, poginula u logoru Njemačke kao ŽFT.

HELINGER (Josipa) OLGA, rođena u Đurmancu, Jevrejka, poginula 1942. u logoru u Njemačkoj kao ŽFT.

HERCEG (Martina) SLAVKO, rođen 1920. u Jesenju Gornjem, otjeran 1945. u logor Njemačke, gdje je nestao kao ŽFT.

HIŽAR (Stjepana) IVAN, rođen u D. Stubici, star 20 godina, poginuo 1943. u D. Podgori kao ŽFT.

HLEVNJAK (Mirka) IVAN, rođen 1897. u Lužanu—Krapina, poginuo 1. 12. 1943. u Cerju kao ŽFT.

HORVAT (Marka) ANDRIJA, rođen 1880. u Đurmancu, poginuo 1944. u zatvoru u Zagrebu kao ŽFT.

HORVAT (Ljudevita) ANKICA, rođena 1934., poginula 1944. u Radoboju kao ŽFT.

HORVAT (Juraja) ANTUN, rođen 1918. u Klupcima, poginuo 1944. u Jakovlju kao ŽFT.

HORVAT (Tome) FRANJO, rođen 30. 1. 1900. u Vadini, ubijen 14. 1. 1944. u logoru Buchenwald—Njemačka kao ŽFT.

HORVATIĆ (Vide) NIKOLA, rođen 5. 4. 1882. u Prudnicama—Zaprešić, ubijen u logoru Jasenovac 5. 2. 1945. kao simpatizer NOP-a.

HORVAT (Mije) TITO, rođen 1881. u Đurmancu, poginuo 17. 4. 1944. u Đurmancu kao ŽFT.

HORVATEK (Martina) IVAN, rođen 1913. u Jalšju, poginuo 1944. u logoru kao ŽFT.

HORVATIČEK (Petra) NIKOLA, rođen 1923. u Gubaševskom Proseniku, poginuo 1944. u Bjelovaru kao ŽFT.

HORVATOVIĆ (Pavla) JURAJ, rođen 29. 3. 1890. u Jakovlju, strijeljan 1944. u Jakovlju kao ŽFT.

HRABDEK FRANJO, rođen u Borju, poginuo 1944. u logoru Jasenovac kao ŽFT.

HREN FLORIJAN, rođen 16. 9. 1908. u Dubovcu—G. Stubica, poginuo 1. 2. 1944. u Dubovcu kao ŽFT.

HRČEK (Ignaca) PETAR, rođen 1935. u Đurmancu, poginuo 10. 4. 1945. u Đurmancu od bombe kao ŽFT.

HRIBAR (Juraja) JOSIP, rođen 15. 3. 1925. u D. Bistri, zaklan od ustaša 30. 12. 1944. u Donjoj Bistri kao ŽFT.

HRIBERSKI (Andrije) MIJO, rođen 1914. u Svedruži—Krapina, poginuo 7. 9. 1944. u Svedruži kao ŽFT.

HRK (Josipa) IVANKA, rođena 1920. u Ivancu, poginula kao ŽFT.

HRŠAK (Mije) VLADIMIR, rođen 1904. u Svedruži—Krapina, poginuo 10. 3. 1944. u logoru Njemačke kao ŽFT.

HRŠAK (Dragutina) VLADIMIR, rođen u Mihaljekovom Jarku, poginuo u veljači 1945. u logoru Jankomir kao ŽFT.

HRŽENJAK JOSIP, rođen u Desinić Gori, poginuo 6. 6. 1944. u Desiniću kao ŽFT.

HUČIĆ (Ivana) STJEPAN, rođen u D. Stubici, star 39 godina, poginuo 9. 1. 1945. u Stubičkoj Podgori kao ŽFT.

HUIĆ (Antuna) DRAGUTIN, rođen 1923. u Pavlovcu—Zabok, poginuo 1944. u njemačkom logoru kao ŽFT.

HUDOLJETNIK (Bartola) JOSIP, rođen u Punikvi—Ivanec, poginuo 1945. u logoru Lepoglava kao ŽFT.

HUDOLJETNIK VINKO, rođen u Ivancu, ubijen 1945. u Ivancu od Čerkeza kao ŽFT.

HUDOROVIĆ ANA, porijeklom Rom, živjela u Vel. Vrh—D. Pušća, svibnja 1942. otjerana u logor Jasenovac gdje je ubijena kao ŽFT.

HUDOROVIĆ DRAGICA, porijeklom Rom, živjela u Vel. Vrh—D. Pušća, u svibnju 1942. otjerana u logor Jasenovac i ubijena kao ŽFT.

HUDOROVIĆ ĐURO. porijeklom Rom, živio u Vel. Vrh—D. Pušća, u svibnju 1942. otjeran u logor Jasenovac gdje je ubijen kao ŽFT.

HUDOROVIĆ FRANCIKA, porijeklom Rom, živjela u Vel. Vrh—D. Pušća, u svibnju 1942. otjerana u logor Jasenovac i ubijena kao ŽFT.

HUDOROVIĆ JURAJ, porijeklom Rom, živio u Vel. Vrh—D. Pušća, u svibnju 1942. otjeran u logor Jasenovac i ubijen kao ŽFT.

HUDOROVIĆ MARA, porijeklom Rom, živjela u Vel. Vrh—D. Pušća, u svibnju 1942. otjerana u logor Jasenovac i ubijena kao ŽFT.

HUDOROVIĆ MILAN, porijeklom Rom, živio u Vel. Vrh—D. Pušća, u svibnju 1942. otjeran u logor Jasenovac i ubijen kao ŽFT.

HUDOROVIĆ NIKOLA, porijeklom Rom, živio u Vel. Vrh—D. Pušća, u svibnju 1942. otjeran u logor Jasenovac i ubijen kao ŽFT.

HUDOROVIĆ STJEPAN, porijeklom Rom, živio u Vel. Vrh—D. Pušća, u svibnju 1942. otjeran u logor Jasenovac i ubijen kao ŽFT.

HUDOVEC STJEPAN, rođen u Ivancu, poginuo 1945. u Ivancu kao ŽFT.

HUN JEK ANA, rođena 1. 8. 1889. u Gornjem Kraljevcu, poginula 15. 4. 1944. u vlastitoj kući kao ŽFT.

HUNJEK (Stjepana) DRAGA, rođena 17. 8. 1910. u Gornjem Kraljevcu, ubijena 15. 4. 1944. od ustaša u svojoj kući kao ŽFT.

HUNJEK (Florijana) STJEPAN, rođen 9. 7. 1935. u Gornjem Kraljevcu, ubijen od ustaša 15. 4. 1944. kao ŽFT.

I

IVANEK (Ivana) IVAN, rođen 1898. u Čehoslovačkoj, rudarski inženjer, obješen 1944. u Jablanovcu kao talac za odmazdu.

IVANEK LILI, rođena 1900., živjela u Budinšćini, obješena 1944. u Jablanovcu za odmazdu.

IVANJEK (Đure) ANDRIJA, rođen 1919. u Humu Zabočkom, poginuo 1944. u logoru Jasenovac kao ŽFT.

IVĆEK (Florijana) VALENT, rođen 1. 2. 1920. u Jakovlju, strijeljan 30. 12. 1944. u Jakovlju kao ŽFT.

IVEKOVIĆ ALBIN, rođen 20. 2. 1871. u Klanjcu, poginuo 1944. u Zagrebu kao ŽFT.

IVKOV METHOD, rođen u Maruševcu—Ivanec, poginuo 1944. kod kuće kao ŽFT.

J

JAGUŽIĆ (Ignaca) IZIDOR, rođen 1907. u Jesenju—Brdo, poginuo 4. 4. 1945. u Brdu kao ŽFT.

JANKOVIĆ (Stjepana) PAVAO, rođen 29. 1. 1898. u Kupljenskom Hruševcu, ubijen od ustaša 23. 12. 1944. u Hruševcu prilikom paljenja sela, kao ŽFT.

JANTOL (Martina) MARTIN, rođen 8. 11. 1912. u Kraljevom Vrh, strijeljan u Kraljevom Vrh kao ŽFT.

JEDVAJ (Miroslava) AUGUST, rođen 1. 7. 1902. u Jesenju—Brdo, poginuo 1. 12. 1943. kod kuće kao ŽFT.

JEDVAJ (Stjepan) FRANJO, rođen 1920. u Cerju—Krapina, poginuo 17. 5. 1945. u Brdu kao ŽFT.

JEMERŠIĆ MIJO, rođen 1862. u Kraljevcu na Sutli, poginuo 1943. u rodnom selu kao ŽFT.

JOVANOVIĆ (Nikole) EVICA, živjela u Đurmancu, poginula 1941. u logoru kao ŽFT.

JOVANOVIĆ (Nikole) MILAN, živio u Đurmancu, Rom. poginuo 1941. u logoru kao ŽFT.

JOVANOVIĆ (Nikole) ROZIKA, Rom, živjela u Đurmancu, poginula 1941. u logoru kao ŽFT.

JOVANOVIĆ (Nikole) RUŽICA, Rom, živjela u Đurmancu, poginula 1941. u logoru kao ŽFT.

JOVANOVIĆ (Nikole) STJEPAN, Rom, živio u Đurmancu, poginuo 1941. u logoru kao ŽFT.

JOVANOVIĆ (Nikole) ZLATKO, Rom, živio u Đurmancu, poginuo 1941. u logoru kao ŽFT.

JOVANOVIĆ (Nikole) ZURKA, Rom, živjela u Đurmancu, poginula 1941. u logoru kao ŽFT.

JURAK IVAN, rođen u Ivaniću—Košničkom—Pregrada, poginuo 1941. kao ŽFT.

JUREC ALOJZ, rođen 1920. u Lugu—Poznanovec, poginuo u Lugu—Poznanovec kao ŽFT.

JUREKOVIĆ (Pavla) ALEKSANDAR, rođen 1902. u Klokovcu, poginuo 1944. u Krapinskim Toplicama kao ŽFT.

JURINA (Stjepana) ŠIMUN, rođen 20. 10. 1900. u Luki, ubijen 12. 5. 1945. od neprijateljskih vojnika u povlačenju kao ŽFT.

JURINJAK (Stjepana) JOSIP, rođen 1912. u Radoboju, poginuo 31. 1. 1943. u Radoboju kao ŽFT.

JURKOVIĆ ANA, porijeklom Rom, živjela u Vel. Vrh—D. Pušća, u svibnju 1942. poginula u logoru Jasenovac kao ŽFT.

JURKOVIĆ BARA, porijeklom Rom, živjela u Vel. Vrh—D. Pušća, ubijena u svibnju 1942. u logoru Jasenovac kao ŽFT.

JURKOVIĆ JANA, porijeklom Rom, živjela u Vel. Vrh—D. Pušća, ubijena u svibnju 1942. u logoru Jasenovac kao ŽFT.

JURKOVIĆ JULIKA, porijeklom Rom. živjela u Vel. Vrh—D. Pušća, ubijena u svibnju 1942. u logoru Jasenovac kao ŽFT.

JURKOVIĆ JURAJ, porijeklom Rom, živio u Vel. Vrh—D. Pušća, ubijen u svibnju 1942. u logoru Jasenovac kao ŽFT.

JURKOVIĆ STJEPAN, porijeklom Rom, živio u Vel. Vrh—D. Pušća, ubijen u svibnju 1942. u logoru Jasenovac kao ŽFT.

JUSTAMENT RUDOLF, rođen u Ivancu, poginuo 1944. od ustaša kao ŽFT.

K

KADOIĆ (Franje) ANKA, rođena 26. 9. 1906. u Loboru, poginula 26. 10. 1943. u Zlataru kao ŽFT.

KAIČIČEK (Pavla) BARA, rođena 18. 6. 1891. u Jakovlju, zaklana i bačena u vatru prilikom paljenja sela 30. 12. 1944. u Jakovlju kao ŽFT.

KALEČAK (Ivana) BARICA, rođena 17. 12. 1913. u Brlekovu—Konjščina, poginula 1945. u logoru Jasenovac kao ŽFT.

KALEČAK (Stjepana) IVAN, rođen 1885. u Brlekovu—Konjščina, poginuo 1945. u logoru Jasenovac kao ŽFT.

KALEČAK (Ivana) SLAVICA, rođena 14. 8. 1922. u Brlekovu—Konjščina, poginula 1945. u logoru Jasenovac kao ŽFT.

KANTOLIĆ (Mirka) MAKS, rođen 1926. u Velikoj Vesi—Krapina, poginuo 6. 3. 1944. u V. Vesi kao ŽFT.

KARABIN (Stjepana) VLADIMIR, rođen 1920. u Slanom Potoku—G. Stubica, poginuo 23. 1. 1944. u G. Stubici kao ŽFT.

KAVUR BARTOL, rođen 1882. u Krapina Selu—Konjščina, poginuo 1944. u Novom Marofu, prolazeći naišao na letak podigao ga i zbog toga su ga na mjestu ustaše ubile.

KIRIN (Stjepana) ZORICA, rođena u Mateju—G. Stubica, poginula 7. 7. 1944. u Mateju kao ŽFT.

KLASIĆ (Mirka) IZIDOR, rođen 1932. u Jesenju—Brdo, poginuo 5. 4. 1945. kod kuće kao ŽFT.

KLASIĆ (Franje) STJEPAN, rođen 1928. u Lužanu—Krapina, poginuo 1945. u logoru Lepoglava kao ŽFT.

KLEIN AUGUSTINA, rođena u D. Stubici, stara 55 godina, Jevrejka, poginula 1942. u logoru Stara Gradiška kao ŽFT.

KLEIN (Ferde) BOŽO, Jevrej, živio u D. Stubici, poginuo 1943. u logoru Jasenovac kao ŽFT.

KLEIN (Mavre) BRANKO, rođen 1909. u Bedekovčini, Jevrej, odveden 19. 4. 1942. u logor Jasenovac gdje je ubijen kao ŽFT.

KLEIN (Josipa) IVAN, Jevrej, živio u Krapini, uhapšen 1941. i otjeran u logor Jasenovac gdje je ubijen kao ŽFT.

KLEIN (Benka) JOSIPA, živjela u Doliću—Krapina, Jevrejka, uhapšena 1941. i otjerana u logor Jasenovac gdje je ubijena kao ŽFT.

KLEIN (Benka) JOSIP, Jevrej, živio u Doliću—Krapina, uhapšen 1941. i otjeran u logor Jasenovac gdje je ubijen kao ŽFT.

KLEIN KATARINA, Jevrejka, stara 55 godina, živjela u D. Stubici, poginula 1942. u logoru Jasenovac kao ŽFT.

KLEIN (Benka) LJUDEVIT, Jevrej, rođen u Doliću—Krapina, uhapšen 1941. i otjeran u logor Jasenovac gdje je ubijen kao ŽFT.

KLEIN MAVRO, star 60 godina, Jevrej, živio u Bedekovčini, odveden u logor Jasenovac 19. 4. 1942. gdje je ubijen kao ŽFT.

KLEIN (Ferde) SLAVKO, Jevrej, živio u D. Stubici, poginuo 1942. u logoru Jasenovac kao ŽFT.

KLEIN (Ferde) VLADIMIR, Jevrej, star 26 godina, živio u D. Stubici, poginuo 1942. u logoru Jasenovac kao ŽFT.

KLEIN (Mavre) ZDENKO, rođen 1913. u Bedekovčini, Jevrej, odveden 19. 4. 1942. u logor Jasenovac gdje je ubijen kao ŽFT.

KNAPIĆ VINKO, rođen u Knapiću—Ivanec, poginuo 1944. kod kuće kao ŽFT.

KOBESČAK (Luke) JOSIP, rođen 1895. u Ciglenici, poginuo 1944. u Ciglenici kao ŽFT.

KOLAR (Franje) JOSIP, rođen 1928. u Merenju, 23. 12. 1944. živ bačen u vatru prilikom paljenja Kupljenskog Hruševca kao ŽFT.

KOLAREC MIJO, rođen u Gabrovcu—Desinić, poginuo kao ŽFT.

KOLARIĆ (Petra) DRAGUTIN, rođen 18. 6. 1931. u Hrastini—Zaprešić, poginuo od bombe u svom selu kao ŽFT.

KOMES BARA, rođena u Gornjoj Voći, poginula 1944. u svojoj kući kao ŽFT.

KOMES JANA, rođena u Gornjoj Voći—Ivanec, poginula 1944. u svom selu kao ŽFT.

KOMES MARTIN, rođen u Donjoj Voći—Ivanec, poginuo 1944. u Jerovcu kao ŽFT.

KOMES TOMO, rođen u Donjoj Voći—Ivanec, poginuo 1945. u logoru Jasenovac kao ŽFT.

KONJIĆ (Jure) ANKICA, rođena 1931. u Podgori—Krapina, poginula 10. 3. 1944. u Podgori kao ŽFT.

KONJIĆ (Stjepana) JOSIP, rođen 1920. u Cerju—Krapina, poginuo 1.12. 1943. u Cerju kao ŽFT.

KONJIĆ (Mate) STJEPAN, rođen 1900. u Cerju—Krapina, poginuo 1. 12. 1943. u Cerju kao ŽFT.

KOPRIVNJAK (Luke) VID, rođen 1919. u Gorjakovu—Pregrada, poginuo 1944. u Vel. Horvatskoj kao ŽFT.

KOREN (Tite) SLAVKO, rođen 1901. u Slatini—Krapina, poginuo 10. 3. 1944. u logoru Njemačke kao ŽFT.

KOREN (Andrije) TITO, rođen 1869. u Slatini—Krapina, poginuo 15. 4. 1945. u Đurmancu kao ŽFT.

KORUNDA (Janka) VIKTOR, rođen 1915. u Velikoj Erpenji, poginuo 1945. kao ŽFT.

KOSEC (Franje) LUKA, rođen 1881. u Pili, poginuo 1944. u zatvoru u Zagrebu kao ŽFT.

KOSTANJČAR (Pavla) MIJO, rođen 1919. u Kraljevom Vrh, poginuo 1944. u logoru Jasenovac kao ŽFT.

KOSOVIĆ (Antuna) VJEKOSLAV, rođen 3. 10. 1907. u Vadini, ubijen od ustaša 5. 5. 1945. (ustaše mu naredile da pokopa mrtve ustaše, kada je to učinio, ubili su i njega).

KOŠUTIĆ (Ivana) KRISTINA, rođena 1905. u Radobojskim Bregima, poginula 14. 1. 1945. u Radobojskim Bregima kao ŽFT.

KOVAČ (Vide) MIRKO, rođen 1903. u Sopotu—Pregrada, poginuo u svibnju 1945. u logoru Jasenovac kao ŽFT.

KOVAČEVIĆ BARA, porijeklom Rom, živjela u Vel. Vrh—D. Pušća, ubijena u svibnju 1942. u logoru Jasenovac kao ŽFT.

KOVAČEVIĆ BARICA, porijeklom Rom, živjela u Vel. Vrh—D. Pušća, ubijena u svibnju 1942. u logoru Jasenovac kao ŽFT.

KOVAČEVIĆ FRANJO, porijeklom Rom, živio u Vel. Vrh—D. Pušća, ubien u svibnju 1942. u logoru Jasenovac kao ŽFT.

KOVAČEVIĆ JANICA, porijeklom Rom, živjela u Vel. Vrh—D. Pušća, ubijena u svibnju 1942. u logoru Jasenovac kao ŽFT.

KOVAČEVIĆ JURAJ, porijeklom Rom, živio u Vel. Vrh—D. Pušća, ubijen u svibnju 1942. u logoru Jasenovac kao ŽFT.

KOVAČEVIĆ NIKOLA, porijeklom Rom, živio u Vel. Vrh—D. Pušća, ubijen u svibnju 1942. u logoru Jasenovac kao ŽFT.

KOVAČEVIĆ NIKOLA (mladi), porijeklom Rom, živio u Vel. Vrh—D. Pušća, ubijen u svibnju 1942. u logoru Jasenovac kao ŽFT.

KOVAČEVIĆ PETAR, porijeklom Rom, živio u Vel. Vrh—D. Pušća, ubijen u svibnju 1942. u logoru Jasenovac kao ŽFT.

KOVAČEVIĆ VAJZAR, porijeklom Rom, živio u Vel. Vrh—D. Pušća, ubijen u svibnju 1942. u logoru Jasenovac kao ŽFT.

KRAČUN JOSIPA, rođena u Zbilju Donjem—Pregrada, poginula 1944. u Zbilju Donjem kao ŽFT.

KRALJ (Vide) FRANJO, rođen 15. 6. 1913. u Konjščini Gornjoj, zaklan od ustaša 1944. kao ŽFT.

KRALJ (Antuna) STANKO, rođen 1916. u Breznom Gornjem—Pregrada, poginuo 1945. u svojoj kući kao ŽFT.

KRAMAR MILAN, rođen u Maloj Gori—Pregrada, poginuo kao ŽFT.

KRANJA (Petra) PETAR, rođen 1921. u Kraljevom Vrh, strijeljan u Kraljevom Vrh kao ŽFT.

KRANJČEC' (Andre) MIJO, rođen 1905. u Jesenju Gornjem, poginuo 1. 12. 1943. u Cerju kao ŽFT.

KRAŠEK STJEPAN, rođen u Ivancu, poginuo 1944. u logoru Lepoglava kao ŽFT.

KRAŠEVAC (Gašpara) JURAJ, rođen 6. 1. 1916. u Krušljevu Selu, strijeljan 16. 1. 1944. u Krušljevu Selu kao ŽFT.

KREŠ GABRO, rođen u Bednji—Ivanec, poginuo 1944. kao ŽFT.

KRYCER ALEKSANDAR, rođen 16. 5. 1926. u Poljskoj, Jevrej, živio u Oroslavju, strijeljan 18. 1. 1942. u logoru Jasenovac kao ŽFT

KRYCER (Mihajla) SAŠA, rođen 1. 9. 1938. u Oroslavju, Jevrej, strijeljan 15. 9. 1942. u logoru Jasenovac kao ŽFT.

KRYCER SOFIJA, rođena 16. 8. 1895. u Poljskoj, Jevrejka, strijeljana 18. 9. 1942. u Staroj Gradiški kao ŽFT.

KROBOT VLADIMIR, rođen u Plitvicama—Ivanec, poginuo 1945. u Ivancu kao ŽFT.

KROFLIN (Petra) DRAGUTIN, rođen 24. 1. 1926. u Pluski, poginuo 1944. u logoru u Njemačkoj kao ŽFT.

KROFLIN (Petra) MAKS, rođen 13. 9. 1922. u Pluski, poginuo 1944. u logoru u Njemačkoj kao ŽFT.

KROG (Josipa) MILAN, rođen 1922. u Prigorju, poginuo 1944. u Prigorju kao ŽFT.

KRUŠLIN (Josipa} IVAN, rođen u Ključu Brdovačkom, ubijen od ustaša 9. 5. 1945. u rodnom selu kao ŽFT.

KUČKO (Ivana) JOSIP, rođen 1900. u Cerju—Krapina, poginuo 1. 12. 1943. u Cerju kao ŽFT.

KUĆA PAVAO, rođen u Ivancu, poginuo 1944. u logoru Jasenovac kao ŽFT.

KUHAR STJEPAN, rođen u Bednji—Ivanec, poginuo 1945. u Bednji kao ŽFT.

KUHTA JELKA, rođena u Otočcu (učiteljica u Gornjoj Stubici), obješena 23. 1. 1944. u Gornjoj Stubici kao ŽFT.

KUHTA LEOPOLD, rođen u Gornjoj Stubici, obješen 23. 1. 1944. u Gornjoj Stubici kao ŽFT.

KUHTA (Mije) MIROSLAV, rođen 1910. u Brezju—G. Stubica, poginuo 7. 7. 1944. u Gornjoj Stubici kao ŽFT.

KULEŠ (Petra) ANA, rođena 30. 11. 1920. u Jakovlju, izgorjela u vlastitoj kući 30. 12. 1944. koju su zapalile ustaše, ŽFT.

KELEŠ (Josipa) MARA, rođena 24. 5. 1888. u Jakovlju, strijeljana od ustaša 30. 12. 1944. u Jakovlju kao ZFT.

KULEŠ (Ivana) RUŽICA, rođena 6. 10. 1943. u Jakovlju, izgorjela u rodnoj kući koju su zapalile ustaše 30. 12. 1944. u Jakovlju, ŽFT.

KULEŠ (Ivana) STJEPAN, rođen 18. 7. 1941. u Jakovlju, izgorio u roditeljskoj kući koju su zapalile ustaše 30. 12. 1944, ŽFT.

KULFA (Mirka) SLAVKO, rođen 1907. u Jesenju Donjem, poginuo 1945. u logoru Lepoglava kao ZFT.

KULFA (Mirka) VILIM, rođen 1902. u Jesenju Donjem, poginuo 4. 5. 1945. u zatvoru, Savska cesta Zagreb kao ŽFT.

KUNŠTEK (Slavka) ANDRÒ, rođen 1905. u Šemnici Gornjoj, poginuo 1944. u logoru u Njemačkoj kao ŽFT.

KUNŠTEK (Antuna) DOMINIK, rođen 3. 1. 1913. u Benkovu—Pregrada, poginuo u ožujku 1944. u Benkovu kao ŽFT.

KUNŠTEK (Ivana) JAKOB, rođen 1908. u Radobojskim Bregima, poginuo 9. 10. 1944. u Radobojskim Bregima kao ŽFT.

KUNŠTEK JUSTA, rođena u Bojačnom—Klanjec, poginula 8. 4. 1941. u rodnom selu od Nijemaca kao ŽFT.

KUNŠTEK (Tome) LJUDEVIT, rođen 1916. u Radobojskim Bregima, poginuo kao ŽFT.

KUREN (Franje) JOSIP, rođen 1905. u Šagudovcu—G. Stubica, poginuo 1942. u Zagrebu kao ŽFT.

KURTANJEK (Martina) GABRO, rođen 29. 6. 1906. u Batini Gornjoj, poginuo 4. 12. 1943. u kapeli D. Batina kao ŽFT.

KUŠEN ANTUN, rođen 1922. u Grančarima—Zlata, poginuo 1944. kao ŽFT.

KUŠTELJEG ROZA, rođena u Ivancu, poginula 1943. u Prigorcu kao ŽFT.

L

LACKOVIČ (Mije) MIJO, rođen 9. 3. 1911. u Jablanovcu, ubijen u Novim Dvorima (Zaprešić) 2. 11. 1943. od ustaša kao ŽFT.

LAMOT JOSIPA, rođena u Trakošćanu, poginula 1944. u logoru Jasenovac kao ŽFT.

LANDRIPET (Stjepana) MILAN, rođen u D. Stubici, star 33 godine, poginuo 1943. u Podgori kao ŽFT.

LEDINSKI JURAJ, rođen u Bednji—Ivanec, poginuo 1945. u Ivancu kao ŽFT.

LEJTNER MARKO, rođen u Donjoj Stubici, star 50 godina, poginuo 1942. u logoru Jasenovac kao ŽFT.

LELJAK (Juraja) DRAGUTIN, rođen 1923. u Staroj Vesi—Krapina, poginuo 23. 11. 1944. u logoru u Njemačkoj kao ŽFT.

LELJAK (Juraja) MIRKO, rođen 1926. u Staroj Vesi—Krapina, poginuo 1944. u logoru u Njemačkoj kao ŽFT.

LELJAK (Ladislava) VIKTOR, rođen u Doliću—Krapina, poginuo u logoru u Njemačkoj kao ŽFT.

LELJAK (Slavka) VLADIMIR, rođen 1923. u Brezovici—Krapina, poginuo 15. 2. 1944. u logoru u Njemačkoj kao ŽFT.

LEVY ALBIN, rođen 1889. godine, Jevrej, ubijen 23—24. 4. 1945. u Mariji Gorici kao ŽFT.

LEŽAIĆ (Franje) MIRKO, rođen 1908. u Erveniku—Zlatar, poginuo 18. 10. 1943. u Brlekovom kao ŽFT.

LEŽAIĆ (Andre) STJEPAN, rođen 17. 8. 1908. u Erveniku—Zlatar, poginuo 18. 10. 1943. u Brlekovom kao ŽFT.

LEŽAIĆ (Petra) STJEPAN, rođen 11. 5. 1912. u Erveniku—Zlatar, poginuo 18. 10. 1943. u Brlekovom kao ŽFT.

LIPNJAK (Mije) ROMAN, rođen 1922. u Orešju—Pregrada, poginuo 1944. u logoru u Njemačkoj kao ŽFT.

LISAK (Ivana) STJEPAN, rođen 1918. u Gusakovcu—G. Stubica, poginuo 1945. u Zagrebu kao ŽFT.

LISEC (Janka) KATICA, rođena 1926. u Pili—Stubica, poginula 1945. u svojoj kući kao ŽFT.

LISEC (Janka) SLAVICA, rođena 1928. u Pili—Stubica, poginula 1945. u svojoj kući kao ŽFT.

LOINA (Šimuna) JOSIP, rođen 1899. u Družilovcu, poginuo 1944. u Družilovcu kao ŽFT.

LÖV (Ivana) IVAN, rođen u Krapini, poginuo 9. 5. 1945. u Krapini kao ŽFT.

LUGARIĆ DOMINIK, rođen 1917. u Klimenu—Konjščina, poginuo 1942. u Bočadiru kao ŽFT.

LJ

LJUBEK (Stjepana) STJEPAN, rođen 1907. u Mihovljanu, poginuo 1944. u Mihovljanu kao ŽFT.

LJUBIĆ MARIJA, rođena u Klokovcu, poginula 1944. u Jakovlju kao ŽFT.

LJUBIĆ—TIKVIĆ (Stjepana) NIKOLA, rođen 8. 11. 1913. u Hrastini, ubijen od ustaša 4. 4. 1945. u Mariji Bistrici kao ŽFT.

LJUBOBRATOVIĆ (Mihajla) BRANKO, iz Krapine, ubijen 1941. u Krapini kao ŽFT.

M

MAJCENIĆ SLAVKO, rođen u Maloj Gori—Pregrada, poginuo kao ŽFT.

MALOGORSKI (Franje) JANKO, rođen 1903. u Jesenju Gornjem, poginuo 31. 12. 1944. u Jesenju G. kao ŽFT.

MARGETIĆ (Mate) JURAJ, rođen 1895. u Budinšćinskom Križu, poginuo 1944. u logoru Jasenovac kao ŽFT.

MAUROVIĆ DRAGICA, porijeklom Rom, živjela u Vel. Vrh—D. Pušća, ubijena u svibnju 1942. u logoru Jasenovac kao ŽFT.

MAUROVIĆ MATO, porijeklom Rom, živio u Vel. Vrh—D. Pušća, ubijen u svibnju 1942. u logoru Jasenovac kao ŽFT.

MAUROVIĆ NIKOLA, porijeklom Rom, živio u Vel. Vrh—D. Pušća, ubijen u svibnju 1942. u logoru Jasenovac kao ŽFT.

MEDENJAK IVAN, rođen u Donjoj Voći—Ivanec, poginuo 1943. u selu Rijeci kao ŽFT.

MEDIMUREC EVA, rođena u Lančiću, poginula 1943. u Lančiću kao ŽFT.

MEDIMUREC FRANJO, rođen u Lančiću, poginuo 1943. u Lančiću kao ŽFT.

MEDIMUREC JOSIP, rođen u Lančiću, poginuo od bombe kod kuće kao ŽFT.

MERLIN (Lea) MIJO, rođen 1907. u Strmcu—Stubica, poginuo 1944. u D. Stubici kao ŽFT.

MEŽNARIĆ (Pavla) STJEPAN, rođen 1905. u Beloj Gorici, ubijen u kolovozu 1944. od žandara u rodnom mjestu kao ŽFT.

MIHALIČEK (Šandora) MARTIN, rođen 1922. u Oratju, poginuo 1944. u Oratju kao ŽFT.

MIHALINEC FRANJO, rođen u Donjoj voći, poginuo 1944. kod kuće kao ŽFT.

MIKLAUŽIĆ (Janka) FRANJO, rođen 1923. u Humu na Sutli, poginuo 6. 5. 1945. u Humu na Sutli kao ŽFT.

MIKŠA (Stjepana) MIRKO, rođen 14. 9. 1888. u Đurmancu, poginuo 1942. u logoru u Njemačkoj kao ŽFT.

MILČIĆ (Petra) MIJO, rođen 15. 1. 1927. u Ivancu Bistranskom, poginuo 1944. u svom selu kao ŽFT.

MILIĆ (Pavla) KATA, rođena 1900. u Kupljenovu, ubijena od ustaša u jesen 1944. kod Zaprešića kao ŽFT.

MIRT (Petra) MIRKO, rođen u D. Stubici, star 52 godine, poginuo 1942. u logoru Jasenovac kao ŽFT.

MIKULČIĆ (Josipa) MIRKO, rođen u Grtovcu, ubijen od križara 1946. kao ŽFT.

MLINARIĆ (Stjepana) RUDOLF, rođen 1928. u Lugu—Poznanovec, poginuo kao ŽFT.

MLINARIĆ (Juraja) STJEPAN, rođen u Zajezdi, poginuo 10. 7. 1943. od bombardiranja u svom selu kao ŽFT.

MOČNIK (Valenta) HINKO, rođen 1924. u Humu na Sutli, poginuo 6. 5. 1945. u Humu na Sutli kao ŽFT.

MOŠTAK DRAGUTIN, rođen 1921. u Dubovcu, strijeljan 1944. u Gornjoj Stubici kao ŽFT.

MOŠTAK JANKO, rođen u Dubovcu—G. Stubica, poginuo 1945. u Zlatar Bistrici kao ŽFT.

MOŠTAK JOSIP, rođen 1908. u Bašćici—G. Stubica, poginuo 23. 1. 1944. kao ŽFT.

MOŠTAK (Milana) STJEPAN, rođen 1912. u Dubovcu—G. Stubica, umro 1946. od zadobivenih povreda u ustaškom zatvoru.

MRKOČI (Ivana) IVANKA, rođena 23. 2. 1897. u Maču, poginula 26. 10. 1943. u Zlataru kao ŽFT.

MRKOČI (Benka) JOSIP, rođen 26. 5. 1886. u Maču, ubijen 26. 10. 1943. u Zlataru kao ŽFT.

MRKALJ (Ivana) MARIJA, rođena u D. Stubici, stara 22 godine, poginula 1941. u logoru Jasenovac kao ŽFT.

MRZLEČKI (Kate) IVAN, rođen 1920. u Lužanu—Krapina, poginuo 1945. u Lužanu kao ŽFT.

MRZLEČKI (Stjepana) SLAVKO, rođen 1926. u Lužanu—Krapina, poginuo 12. 2. 1945. u Lužanu kao ŽFT.

MUCAK (Stjepana) JOSIP, rođen 1919. u Hižakovcu—G. Stubica, poginuo 23. 1. 1944. u Gornjoj Stubici kao ŽFT.

MUDRI JOSIP, rođen u Željeznici—Ivanec, poginuo 1944. u logoru Jasenovac kao ŽFT.

MUTAK (Ivana) TOMO, rođen 1911. u Malom Bukovcu, poginuo u studenom 1944. u zatvoru u Zagrebu kao ŽFT.

N

NERAL Marija, rođena u Gredicama—Klanjec, poginula 1944. kao ŽFT.

NOVOSEL (Tome) ANKA, rođena 1914. u Poznanovcu, poginula 1944. u Lugu—Poznanovec kao ŽFT.

NOVOSEL BARICA, rođena 19. 5. 1910. u Krušljevu Selu, strijeljana 19. 5. 1944. u logoru Jasenovac kao ŽFT.

NOVOSEL RUDOLF, rođen u Rakovcu—Klanjec, poginuo 1944. u Rakovcu kao ŽFT.

NOVOSEL (Juraja) STJEPAN, rođen 1883. u Lugu—Poznanovec. poginuo 1944. kao ŽFT.

O

OBRADIĆ (Andre) AGATA, rođena 1899. u Jesenju Gornjem, poginula 19. 2. 1945. u Žutnici kao ŽFT.

OBADIĆ (Imbre) FRANJO, rođen 1926. u Cerju—Krapina, poginuo 7. 5. 1945. u Lužanu kao ŽFT.

OČIĆ (Valenta) STJEPAN, rođen 1877. u Gregurovcu, poginuo 1944. kao ŽFT.

ORSAG (Jure) VID, rođen 14. 6. 1907. u Zdencima—Stubica, poginuo 5. 3. 1945. u Zagrebu od bombardiranja.

P

PALEŠČAK (Stjepana) JOSIP, rođen 1888. u Đurmancu, poginuo 1944. u logoru Njemačke kao ŽFT.

PAPA (Gabra) GABRO, rođen 18. 3. 1896. u Jakovlju, strijeljan i bačen u vatru 30. 12. 1944. u Jakovlju kao ŽFT.

PAPEŠ (Josipa) MATO, rođen 1920. u Gubaševskom Proseniku, poginuo 1944. u Bjelovaru kao ŽFT.

PARADI (Stjepana) VALENT, rođen 13. 4. 1912. u Erveniku—Zlata, poginuo 28. 1. 1944. u Erveniku kao ŽFT.

PAVIĆ (Marka) MIRKO, rođen 1922. u Lukovčaku—Krapina, poginuo 1944. u logoru Vel. Gorice kao ŽFT.

PAVLIN (Blaža) TOMO, rođen 24. 11. 1903. u Batini Donjoj, poginuo 4. 12. 1944. u kapeli Batine kao ŽFT.

PAVLINIĆ (Stjepana) TOMO, rođen 13. 5. 1904. u Loborskom Završju, poginuo 1. 12. 1944. kao ŽFT.

PELIN (Franje) JOSIP, rođen 1908. u Đurmancu, poginuo 1944. u logoru Jasenovac kao ŽFT.

PERNEK ALOJZIJA, rođena u Brezovoj Gori—Ivanec, poginula 1944. u logoru Jasenovac kao ŽFT.

PERNEK TINIKA, rođena u Brezovoj Gori—Ivanec, poginula 1944. u logoru Jasenovac kao ŽFT.

PEROVIĆ (Stjepana) FRANJO, rođen 1908. u Dubrovčanu, poginuo 1945. u Dubrovčanu kao ŽFT.

PEROVIĆ (Janka) OLGA, rođena 1925. u Dubrovčanu, poginula 1945. u Dubrovčanu kao ŽFT.

PETOLAS (Ivana) SOFIJA, rođena 8. 4. 1883. u Jakovlju, strijeljana od ustaša 30. 12. 1944. u Jakovlju kao ŽFT.

PETRIĆ AMALIJA, rođena 29. 6. 1884. u Zlataru, poginula 26. 10. 1943. u Zlataru kao ŽFT.

PETRIŠKO (Stjepana) PETAR, rođen u D. Stubici, star 39 godina, poginuo 1945. u Podgori kao ŽFT.

PETROVIĆ JANKO, rođen 1894. u Gornjoj Stubici, poginuo 23. 1. 1943. u Gornjoj Stubici kao ŽFT.

PLENAR DRAGUTIN, rođen 1900. u Prepuštovcu, obješen u kolovozu 1944. u okolici Zagreba kao ŽFT.

PLEŠĆAR IGNAC, rođen 1902. u Šegudovcu—Stubica, poginuo 1944. u logoru Jasenovac kao ŽFT.

POLJAK (Antuna) JANKO, rođen 1910. u Radobojskim Bregima, poginuo 1944. kao ŽFT.

POPOVIĆ (Andrije) KAZIMIR, rođen 1893. u Pačetini Gornjoj, poginuo 7. 5. 1945. kod kuće kao ŽFT.

PORODEC (Nikole) JURAJ, rođen 25. 7. 1908. u Kupljenovu, poginuo 1945. u logoru Lepoglava kao ŽFT.

PASARIĆ LJUDEVIT, rođen u Ivaniću Desiničkom—Pregrada, poginuo kao ŽFT.

POSAVEC (Nikole) ANKICA, rođena 10. 10. 1931. u Zajezdi, poginula 10. 7. 1943. u Zajezdi od bombardiranja kao ŽFT.

POSAVEC (Nikole) BOŽO, rođen 15. 7. 1930. u Zajezdi, poginuo 10. 7. 1943. u Zajezdi od bombardiranja kao ŽFT.

POSAVEC ĆIRO, rođen u Maruševcu—Ivanec, poginuo 1944. u Ivancu kao ŽFT.

POSAVEC DANICA, rođena 28. 8. 1927. u Baščici—Stubica, poginula 1944. u logoru Jasenovac kao član NOO-a.

POSAVEC (Josipa) IVAN, rođen 1901. u Bezavini, poginuo 1944. u Dubrovčanu kao ŽFT.

POSAVEC (Maksa) LEOPOLD, rođen 1909. u Matiju—G. Stubica, obješen 1944. u Lazu Bistričkom kao ŽFT.

POSILOVIĆ (Mirka) VID, rođen 20. 5. 1906. u Hromcu, poginuo 6. 5. 1945. u Hromcu kao ŽFT.

POTURICA (Blaža) FRANJO, rođen 9. 8. 1923. u Jakovlju, strijeljan 1.11. 1943. u Jakovlju kao ŽFT.

PRAHIN (Jure) PAVAO, rođen 29. 6. 1917. u Prigorju, zapaljen u vagonu kod Zagreba pri kraju rata kao logoraš.

PRELČEC (Valenta) FABIJAN, rođen 1890. u Radobojskom Orehovcu, poginuo 5. 5. 1945. u Radoboju kao ŽFT.

PREMOR DRAGUTIN, rođen 1915. u Maču, (živio u Zajezdi) poginuo 1945. u logoru Jasenovac kao ŽFT.

PREMUŽIĆ ALOJZ, rođen u Gornjoj Voći—Ivanec, ubijen 1944. u Voći kao ŽFT.

PREMUŽIĆ DRAGUTIN, rođen u Gornjoj Voći, poginuo 1945. u G. Voći kao ŽFT.

PRESEČKI (Ignaca) STJEPAN, rođen 1924. u Rovnu—Krapina, poginuo 1944. u Staroj Vesi kao ŽFT.

PROSINEČKI (Pavla) FRANJO, rođen 1906. u Prosincu—Zaprešić, poginuo 1944. u logoru Jasenovac kao simpatizer NOP-a.

PRPIĆ (Milana) ĐURO, rođen 16. 3. 1903. u Krivom Putu (živio u Krušljevu Selu), obješen 29. 12. 1944. u Krušljevu Selu kao ŽFT.

PRŠA (Petra) MIRKO, rođen 2. 3. 1909. u Gornjoj Bistri, poginuo 1944. u logoru u Njemačkoj kao simpatizer NOP-a.

PRUGOVEČKI TOMO, rođen u Globočecu—Stubica, obješen 16. 11. 1943. u Mariji Bistrici kao ŽFT.

PTIČAR ROBERT, rođen u Desiniću, poginuo 24. 3. 1944. u Desiniću kao ŽFT.

PUKLIN (Josipa) LJUDEVIT, rođen 19. 3. 1909. u Selnici Gornjoj, poginuo 23. 7. 1944. u Luki kao ŽFT.

PUTANEC (Ivana) IVAN, rođen 1914. u Strmcu—Pregrada, poginuo 10. 5. 1945. u Strmcu kao ŽFT.

PUTAR IVAN, rođen u Jerovcu—Ivanec, poginuo 1944. u Jerovcu kao ŽFT.

PUTAREK GRGA, rođen u Ivancu, poginuo 1944. u Ivancu od mine kao ŽFT.

R

RANOGAJEC (Juraja) DRAGUTIN, rođen 1871. u Jesenju—Brdo, poginuo 10. 4. 1945. u Brdu kao ŽFT.

RANOGAJEC KATA, rođena u Šaši—Bednja, poginula 1944. u Šaši kao ŽFT.

RASONJA (Mirka) JOSIP, rođen 1920. u Maloj Erpenji, poginuo 1944. u Tuheljskim Toplicama kao ŽFT.

REBIĆ (Filipa) FRANJO, rođen 1926. u Hromcu—Krapina, poginuo 1944. u Hromcu kao ŽFT.

REGVAR DRAGUTIN, rođen 1919. u Miljani—Klanjec, poginuo 1945. u Kuzmincu kao ŽFT.

RIHAR DRAGUTIN, rođen 1913. poginuo 1943. u Zagrebu kao ŽFT.

ROBERNIŠA (Marka) VLADIMIR, rođen 1924. u Čretu, poginuo 1943. kao ŽFT.

ROGINA (Grge) ADAM, rođen u Punikvi—Ivanec, 1915., poginuo 1944. u logoru Lepoglava kao ŽFT.

RUHELJ ANDRÒ, rođen u Jamnu—Ivanec, ubijen 1945. od Čerkeza kao ŽFT.

RUSAN LJUDEVIT, rođen u Gusakovcu—G. Stubica, poginuo 23. 1. 1944. u G. Stubici kao ŽFT.

S

SABLIĆ (Mate) RUDOLF^ rođen 13. 10. 1913. u Belečkom Završju, poginuo u travnju 1945. u logoru Lepoglava kao ŽFT.

SAGUD (Nikole) FRANJO, rođen 10. 6. 1906. u Jertovcu, poginuo 30. 11. 1943. u Gornjem Orešju kao ŽFT.

SAGUD (Andrije) IVAN, rođen 23. 10. 1903. u Jertovcu, poginuo 1943. u Gornjem Orešju kao ŽFT.

SAJKO GRGA, rođen u Žarovnici—Ivanec 1900., poginuo 1943. od bombe kao ŽFT.

SAMBOLEC MIRKO, rođen u Bednji—Ivanec, poginuo 1945. kao ŽFT.

SAMBOLIĆ (Ivana) IVAN, rođen 26. 6. 1895. u Gornjoj Selnici, poginuo 16. 12. 1943. pred svojom kućom od Nijemaca kao ŽFT.

SAMBOLIĆ (Mirka) MARIJA, rođena 2. 1. 1913. u Gornjoj Selnici, poginula 10. 1. 1944. pred svojom kućom kao ŽFT.

SAMBOLIĆ (Donata) VERICA, rođena 21. 1. 1934. u Gornjoj Selnici, poginula 17. 4. 1944. od granate kao ŽFT.

SEDAK (Juraja) ZORA. rođena 1928. u Maču, poginula 13. 5. 1944. u Velikom Komoru od granate kao ŽFT.

SEIDNER ADOLF, rođen u Tkalcima—Krapina, poginuo, 19. 4. 1944. u logoru Jankomir kao ŽFT.

SEMPER (Mije) FRANJO, rođen 1914. u Sušobregu, poginuo 5. 2. 1945. u Sušobregu kao ŽFT.

SEMIĆ dr ŠIME, advokat u Krapini, poginuo 24. 10. 1944. u Polju—Krapina kao ŽFT.

SEVER (Stjepana) AUGUST, rođen 1880. u Gorjanima—Krapina, poginuo 1944. u Gorjanima kao ŽFT.

SEVER FRANJO, rođen 1909. u Lančiću—Ivanec, ubijen 1943. od ustaša kao ŽFT.

SEVER MATO, rođen 1913. u Mateju—G. Stubica, strijeljan 1944. u Mateju kao ŽFT.

SCHREINER FERDO, rođen 1903. Jevrej, (tvorničar u Bedekovčini), odveden 24. 12. 1941. u logor Loborgrad i Njemačku, gdje je ubijen kao ŽFT.

SCHREINER ŠTEFICA, Jevrejka (živjela u Bedekovčini), odvedena 24. 12. 1941. u logor Loborgrad, zatim u Njemačku gdje je ubijena kao ŽFT.

SCHREINER VLADIMIR, rođen 1909. Jevrej (živio u Bedekovčini), odveden 24. 12. 1941. u logor Loborgrad i zatim u Njemačku gdje je ubijen kao ŽFT.

SCHÖNWALD HINKA, Jevrejka, stara 61 godinu (živjela u D. Stubici), poginula 1942. u logoru Stara Gradiška kao ŽFT.

SCHÖNWALD IVAN, Jevrej, star 29 godina (živio u D. Stubici), poginuo 1943. u logoru Stara Gradiška kao ŽFT.

SCHÖNWALD KATICA, Jevrejka, stara 33 godine (živjela u D. Stubici), poginula 1943. u logoru Stara Gradiška kao ŽFT.

SCHÖNWALD MLADEN, Jevrej, star 33 godine (živio u D. Stubici), poginuo 1943. u logoru Stara Gradiška kao ŽFT.

SCHÖN WALD NEVENKA, Jevrejka, stara 35 godina (živjela u D. Stubici), poginula 1943. u logoru Požega kao ŽFT.

SCHÖNWALD RELIKA, Jevrejka, stara 28 godina (živjela u D. Stubici), poginula 1943. u logoru Stara Gradiška kao ŽFT.

SCHÖNWALD SELMA, Jevrejka, (živjela u D. Stubici) stara 35 godina, poginula 1943. u logoru Požega kao ŽFT.

SCHÖNWALD ZLATKO, Jevrej, star 3 godine (živio u D. Stubici), poginuo 1943. u logoru Stara Gradiška kao ŽFT.

SILBERMAN LJUDEVIT, Jevrej, (živio u Krapini), poginuo 1941. u logoru Jasenovac kao ŽFT.

SINGER JAKOB, Jevrej, (živio u Krapini), poginuo 1941. u logoru Jasenovac kao ŽFT.

SINGER JELICA, Jevrejka (živjela u Krapini), poginula 1941. u logoru Jasenovac kao ŽFT.

SINGER (Jakoba) LJUBA, rođena u Krapini, poginula 1941. u logoru Jasenovac kao ŽFT.

SINGER (Jakoba) NINO, rođen u Krapini, Jevrej, poginuo 1941. u logoru Jasenovac kao ŽFT.

SIROČIĆ (Petra) KATICA, rođena 1916. u Vilancima, poginula 1945. kod kuće kao ŽFT.

SKENDER (Valenta) VID, rođen 20. 5. 1928. u Jakovlju, strijeljan 30. 12. 1944. u Jakovlju kao ŽFT.

SMREČKI (Mije) FRANJO, rođen 1912. u Radoboju, poginuo 3. 2. 1944. u Radoboju kao ŽFT.

SMREČKI (Franje) IVAN, rođen 1920. u Radoboju, poginuo 3. 2. 1944. u Radoboju kao ŽFT.

SOKOLOVIĆ ANA, porijeklom Rom, živjela u Vel. Vrh—D. Pušća, u svibnju 1942. otjerana u logor Jasenovac i tamo ubijena kao ŽFT.

SOKOLOVIĆ BARA. porijeklom Rom, živjela u Vel. Vrh—D. Pušća, u svibnju 1942. otjerana u logor Jasenovac i tu ubijena kao ŽFT.

SOKOLOVIĆ MARKO, porijeklom Rom, živio u Vel. Vrh—D. Pušća, u svibnju 1942. otjeran u logor Jasenovac i tu ubijen kao ŽFT.

SOLENIČKI (Andre) PAVAO, rođen 11. 7. 1910. u Jakovlju, strijeljan 1. 11. 1943. u Jakovlju kao ŽFT.

SOLJENIČKI (Šimuna) VALENT, rođen 31. 12. 1921. u Jakovlju, strijeljan 1. 11. 1943. u Jakovlju kao ŽFT.

SOVIĆ FABIJAN, rođen 1911. u Dubovcu—G. Stubica, strijeljan 1945. u Gornjoj Stubici kao ŽFT.

SOVIĆ IVAN, rođen 1927. u Dubovcu—G. Stubica, obješen 1945. u Mariji Bistrici kao ŽFT.

SOVIĆ JANKO, rođen 1915. u Dubovcu—G. Stubica, obješen 1945. u Mariji Bistrici kao ŽFT.

SPEVEC (Slavka) BOŽENA. rođena 1928. u Vukancima, poginula u srpnju 1945. u Vukancima kao ŽFT.

SPEVEC (Josipa) BRANKA, rođena 26. 10. 1935. u Zlataru, poginula 26. 10. 1943. u Zlataru kao ŽFT.

SPEVEC (Lacka) MILKA, rođena 1926. u Vukancima, poginula 26. 10. 1943. u Zlataru kao ŽFT.

STANKO STJEPAN, rođen u Ivancu, poginuo 1944. kao ŽFT.

STANKOVIĆ (Josipa) FRANJO, rođen 1902. u Vilancima, poginuo 1945. kao ŽFT.

STANKOVIĆ (Josipa) MIRKO, rođen 1926. u Dubrovčanu, poginuo 1945. kao ŽFT.

STANIŠAK (Vinka) NIKOLA, ROĐEN 21. 8. 1890. U Kupljenskom Hruševcu, živ bačen u vatru 23. 12. 1944. prilikom paljenja sela K. Hruševca.

STAREK JOSIP, rođen u Šinkovici—Ivanec, poginuo 1944. u Šinkovici kao ŽFT.

STARIĆ STJEPAN, rođen 20. 8. 1907. u Belcu. poginuo 1. 6. 1944. u Batini kao ŽFT.

STARINEC JOSIP, rođen 1909. u Klimeni—Konjščina, obješen 1944. u Pušćoj Bistri kao ŽFT.

STEIN ELZA, Jevrejka, stara 70 godina, poginula 1942. u logoru kao ŽFT.

STEINER KAROLINA, Jevrejka (živjela u Zaboku), poginula 1941. u logoru kao ŽFT.

STOLNIK ANTUN, rođen u D. Voći—Ivanec, strijeljan u Donjoj Voći 1944. kao ŽFT.

STRMEČKI (Franje) IVAN, rođen 1926. u Cerju—Krapina, poginuo 1945. u logoru Lepoglava kao ŽFT.

STRMEČKI (Josipa) STJEPAN, rođen 1908. u Jesenju Gornjem, poginuo 1943. u njemačkom logoru kao ŽFT.

STRMEČKI (Stjepana) STJEPAN, rođen 1887. u Cerju—Krapina, poginuo 1945. u logoru Lepoglava kao ŽFT.

STEIN ELLA, rođena 1915. godine, Jevrejka, ubijena 23—24. 4. 1945. u Mariji Gorici kao ŽFT.

SCHMIDT ELVIRA, rođena 1906. godine, Jevrejka, ubijena 23—24. 4. 1945. u Mariji Gorici kao ŽFT.

SCHMIDT FRIEDA, rođena 1926. godine, Jevrejka, ubijena 23—24. 4. 1945. u Mariji Gorici kao ŽFT.

SCHMIDT JULIŠKA, rođena 1942. godine, Jevrejka, ubijena 23—24. 4. 1945. u Mariji Gorici kao ŽFT.

SCHMIDT JULIUS, rođen 1902. godine, Jevrej, ubijen 23—24. 4. 1945. u Mariji Gorici kao ŽFT.

SCHMIDT KARL, rođen 1932. godine, Jevrej, ubijen 23—24. 4. 1945. u Mariji gorici kao ŽFT.

SCHMIDT ROWALD, rođen 1924. godine, Jevrej, ubijen 23—24. 4. 1945. u Mariji Gorici kao ŽFT.

SCHMIDT SOFIE, rođena 1928. godine, Jevrejka, ubijena 23—24. 4. 1945. u Mariji Gorici kao ŽFT.

SCHMIEDT LISION, rođen 1929. godine, Jevrej, ubijen 23—24. 4. 1945. u Mariji Gorici kao ŽFT.

SCHMIEDT SIEGFRIEDA, rođena 1912. godine, Jevrejka, ubijena 23—24. 4. 1945. u Mariji Gorici kao ŽFT.

SUHINA (Pavla) METHOD, rođen 13. 4. 1885. u Jakovlju, strijeljan 28. 11. 1944. u Jakovlju kao ŽFT.

SUK ALOJZ, rođen u Vranju—Ivanec, poginuo 1944. od bombe kao ŽFT.

SVRTAN (Ivana) IVAN, rođen 1903. u Topličici, poginuo 1946. u Topličici od križara kao ŽFT.

SZPREJZECIN GENEDLA, rođena 16. 4. 1899. u Poljskoj, Jevrejka, strijeljana u logoru Jasenovac kao ŽFT.

SZPREJZECIN JUDEL, rođen 31.1. 1892. u Poljskoj, Jevrej, strijeljan 15. 9. 1942. u logoru Jasenovac kao ŽFT.

SZPREJZECIN RUTH, rođena 14. 2. 1926. u Poljskoj, Jevrejka, strijeljana 15. 9. 1942. u logoru Jasenovac kao ŽFT.

ŠAGUD IVKA, rođena 1924. u Repićevom Selu—G. Stubica, poginula u logoru Jasenovac kao ŽFT.

ŠAGUD VJEKOSLAV, rođen u Banjšćici—G. Stubica, poginuo 1945. u Gornjoj Stubici kao ŽFT.

ŠANTALAB BARA, rođena u Žarovnici—Ivanec, poginula 1944. u logoru Jasenovac kao ŽFT.

ŠANTALAB JOSIP, rođen u Crnkovcu, ubijen 1944. pred svojom kućom kao ŽFT.

ŠAŠKO (Josipa) CVETKO, rođen 1926. u Brdu—Jesenje, poginuo 27. 12. 1944. u logoru Lepoglava kao ŽFT.

ŠAŠKO (Ivana) FRANJO, rođen 1907. u Brdu—Jesenje, poginuo 27. 12. 1944. u logoru Lepoglava kao ŽFT.

ŠAŠKO (Andre) LJUDEVIT, rođen 1918. u Brdu—Jesenje, poginuo 1945. u zatvoru u Varaždinu kao ŽFT.

ŠAŠKO (Josipa) PETAR, rođen 1923. u Brdu—Jesenje, poginuo 27. 12. 1944. u logoru Lepoglava kao ŽFT.

ŠAŠKO (Alojza)^ STJEPAN, rođen 1922. u Brdu—Jesenje, poginuo 27. 12. 1944. u logoru Lepoglava kao ŽFT.

ŠENJUG (Ivana) MIJO, rođen 1924. u Glaovcu, poginuo 1944. u Velikoj Vesi kao ŽFT.

ŠEREMET (Petra) DRAGUTIN, rođen 22. 6. 1927. u Vinipotoku, umro 8. 1. 1945. u Vinipotoku od zadobivenih povreda u ustaškom zatvoru u Žlataru kao ŽFT.

ŠIMAK (Andre) MILAN, rođen 1928. u Tisanić Jarku—Zabok, poginuo 1943. u Donjem Selu kao ŽFT.

ŠKOF (Ivana) JOSIP, rođen 23. 1. 1918. u Gornjoj Batini, poginuo 5. 12. 1943. kod svoje kuće kao ŽFT.

ŠKOF (Stjepana) STJEPAN, rođen 4. 4. 1905. u Gornjoj Batini, ubijen od ustaša 5. 12. 1943. kod kuće kao ŽFT.

ŠKRAPEC JAGA, rođena 1898. u Zajezdi, poginula 10. 7. 1943. u Zajezdi od bombardiranja kao ŽFT.

ŠKUDAR (Janka) MILAN, rođen 1924. u selu Samci—G. Stubica, poginuo 18. 3. 1944. u Popovaći kao ŽFT.

ŠKVORC (Stjepana) JANKO, rođen 1915. u Dukovcu, poginuo 21. 2. 1945. u Mariji Bistrici kao ŽFT.

ŠMIT MARIJA, Jevrejka, stara 60 godina, živjela u D. Stubici, poginula 1941. u logoru Požega kao ŽFT.

ŠMIT OTO, Jevrej, star 22 godine, živio u D. Stubici, poginuo 1942. u logoru Jasenovac kao ŽFT.

ŠOK Dr. JOSIP, star 46 godina, živio u D. Stubici, poginuo 1944. u Varaždinu kao ŽFT.

ŠOK MARIJA, stara 38 godina, živjela u D. Stubici, poginula 1943. u Staroj Gradiški kao ŽFT.

ŠOŠTARIĆ (Adama) VILIM, rođen 1908. u Cerju—Krapina, poginuo 1. 12. 1943. u Cerju kao ŽFT.

ŠPIČEK BARICA, rođena 16. 6. 1909. u Igrišću—Oroslavje, strijeljana 17. 8. 1942. u logoru Jasenovac kao pol. radnik NOB-a.

ŠILIPETAR (Viiima) IVAN, rođen 1920. u Gubaševom Proseniku, poginuo 1945. u Bjelovaru kao ŽFT.

ŠILIPETAR (Janka) STANKO, rođen 1920. u Gub. Proseniku, poginuo 1945. u Bjelovaru kao ŽFT.

ŠPILJAK DRAGO, rođen u Donjoj Stubici, poginuo 7. 5. 1944. u Zlataru kao ŽFT.

ŠPIRANEC LACKO, rođen u Bedekovčini, strijeljan 1944. u Začretju kao ŽFT.

ŠPIRANEC MARIJA — MIMA, rođena u Bedekovčini, strijeljana 1944. u Začretju kao ŽFT.

ŠPIRANEC STJEPAN, rođen u Bedekovčini, strijeljan 1944. u Začretju kao ŽFT.

ŠPOLJAR (Stjepana) JURAJ, rođen 9. 9. 1927. u Gornjoj Bistri, strijeljali ga 6. 4. 1944. ustaše u selu kao ŽFT.

ŠPOLJAR (Mije) MIJO, rođen 20. 5. 1912. u Donjoj Bistri, poginuo 1944. u logoru Jasenovac kao simpatizer NOP-a.

ŠPOLJAR (Josipa) ŠTEFICA, rođena 1928. u Lovreća selu, poginula 1944. kao ŽFT.

ŠPOLJARIĆ (Pavla) MARKO, rođen 8. 2. 1908. u Žeincima, umro 1944. od zadobivenih povreda u zatvoru kao simpatizer NOP-a.

ŠTURLAN (Pavla) MILAN, rođen 1907. u Strmcu-Stubičkom, poginuo 1945. u logoru Jasenovac kao ŽFT.

ŠULEK (Dragutina) SLAVKO, rođen 1926. u Dubrovčanu, poginuo 1945. u Dubrovčanu kao ŽFT.

ŠULFAN (Eugena) CVJETA, Jevrejka, stara 18 godina, živjela u Donjoj Stubici, poginula 1943. u logoru Jasenovac kao ŽFT.

T

TARADE (Ignaca) PAVAO, rođen 1885. godine u Jurjevcu Začretskom, strijeljan 7. 4. 1944. kod kuće kao ŽFT.

TEŠKAŠ BLAŽ, rođen u Brezovoj Gori—Ivanec, poginuo 1944. u Logoru Jasenovac kao ŽFT.

TIŠLJAR (Matije) JOSIP, rođen 17. 4. 1928. u Gornjoj Bistri, strijeljan 6. 4. 1944. u obližnjoj šumici kao simpatizer NOP-a.

TRČAK (Franje) DRAGUTIN, rođen 1928. u Lugu—Poznanovec, poginuo 1944. u Poznanovcu kao ŽFT.

TRESK (Josipa) MARTIN, rođen 1885. u Strmcu, poginuo 1944. u Strmcu kao ŽFT.

TRKMIĆ JURAJ, rođen u Ivaniću Milajnskom—Klanjec, poginuo 3. 2. 1944. kod kuće kao ŽFT.

TOBOLSKI LEVI, rođen 12. 4. 1885. u Poljskoj (tekstilac u Oroslavju), poginuo 15. 9. 1942. u logoru Jasenovac kao ŽFT.

TOBOLSKI MARIJAN, rođen 16. 2. 1912. u Poljskoj, Jevrej (živio u Oroslavju), strijeljan 15. 9. 1942. u logoru Jasenovac kao ŽFT.

TOBOLSKI MIRKO, rođen 10. 6. 1890. u Poljskoj, Jevrej (živio u Oroslavju), strijeljan 15. 9. 1942. u logoru Jasenovac kao ŽFT.

TOPOLOVEC KATICA, rođena u Podgorju Bistričkom, stara 34 godine, poginula 1943. u Podgoriu Bistričkom kao ŽFT.

TURČIN (Alojza) GABRO, rođen 1910. u Brlekovu—Konjščina, ubijen od ustaša u vlaku u Poznanovcu kao ŽFT.

TUĐMAN (Jure) JURAJ, rođen 1894. u Žeincima, ubijen od ustaša 10. 5. 1945. u rodnom selu kao ŽFT.

TURIBAK (Izidora) FRANJO, rođen 1895. u Cerju—Krapina, poginuo 1. 12. 1943. u Cerju kao ŽFT,

TURNIŠKI (Ivana) VIKTOR, rođen u Desiniću—Pregrada, poginuo 8. 5. 1945. u Desiniću kao ŽFT.

TUŠEK (Josipa) AUGUST, rođen u Radoboju, poginuo 1943. u Radoboju kao ŽFT.

U

UGARKOVIČ BARICA, porijeklom Rom, živjela u Vel. Vrh—D. Pušća, u svibnju 1942. otjerana u logor Jasenovac i tu ubijena kao ŽFT.

UGARKOVIČ IVAN, porijeklom Rom, živio u Vel. Vrh—D. Pušća, u svibnju 1942. otjeran u logor Jasenovac i tu ubijen kao ŽFT.

UGARKOVIČ JANA, porijeklom Rom, živjela u Vel. Vrh—D. Pušća, u svibnju 1942. otjerana u logor Jasenovac i tu ubijena kao ŽFT.

UGARKOVIČ KATICA, porijeklom Rom, živjela u Vel. Vrh—D. Pušća, u svibnju 1942. otjerana u logor Jasenovac i tu ubijena kao ŽFT.

UGARKOVIČ MARKO, porijeklom Rom, živio u Vel. Vrh—D. Pušća, u svibnju 1942. otjeran u logor Jasenovac i tu ubijen kao ŽFT.

UGARKOVIČ MILAN, porijeklom Rom, živio u Vel. Vrh—D. Pušća, u svibnju 1942. otjeran u logor Jasenovac i tu ubijen kao ŽFT.

UGARKOVIČ NIKOLA, porijeklom Rom, živio u Vel. Vrh—D. Pušća, u svibnju 1942. otjeran u logor Jasenovac i tu ubijen kao ŽFT.

UGARKOVIČ ROZA, porijeklom Rom, živjela u Vel. Vrh—D. Pušća, u svibnju 1942. otjerana u logor Jasenovac i tu ubijena kao ŽFT.

UROIĆ (Tome) ALOJZ, rođen 1909. u Brlekovu—Konjščina, poginuo 1943. u Jastrebarskom kao ŽFT.

UROIĆ (Mate) JANKO, rođen 1881. u Brlekovu—Konjščina, zaklan u listopadu 1944. od ustaša u D. Batini kao ŽFT.

UROIĆ LJUBICA, rođena 1910. u Brlekovu, poginula 1945. u logoru Jasenovac kao ŽFT.

URŠULIN BARA, rođena u Lančiću, poginula 1943. u rodnom selu za vrijeme borbe kao ŽFT.

V

VAJDIĆ PETAR, rođen u Tomaševcu—Klanjec, poginuo 1944. kod kuće kao ŽFT.

VAJDIĆ VJEKOSLAV, rođen u Goljsku—Klanjec, poginuo 1944. u rodnom selu kao ŽFT.

VEDRINA IVAN, rođen u Podgorju Bistričkom, poginuo 15. 1. 1944. u Mariji Bistrici kao ŽFT.

VEDRINA JANKO, rođen u Podgorju Bistričkom, star 26 godina, poginuo 15. 1. 1944. u Podgorju Bistričkom kao ŽFT.

VEDRINA PAVAO, rođen u Podgorju Bistričkom, star 32 godine, strijeljan 15. 1. 1944. u Podgorju Bistričkom kao ŽFT.

VIDEC ANDRO, rođen u Mačkovcu—Ivanec, poginuo 1944. u okolici Ivanca kao ŽFT.

VIDEC MATO, rođen u Ivancu, ubijen od ustaša 1944. kao dijete i ŽFT.

VIDNER IRENA, Jevrejka, stara 40 godina, živjela u D. Stubici, poginula 1943. u logoru Slavonska Požega kao ŽFT.

VIDOVIĆ (Stjepana) DRAGUTIN, rođen 1920. u Radobojskim Bregima, poginuo 1944. u Radobojskim Bregima kao ŽFT.

VIDOVIĆ (Janka) IVAN, rođen 1923. u Radoboju, poginuo 1945. u logoru Lepoglava kao ŽFT.

VITEZ FRANJO, rođen u Lačiću—Ivanec, poginuo 1943. u Ivancu kao ŽFT.

VLAHOVIĆ (Petra) FRANJO, živio u Donjoj Stubici, star 30 godina, poginuo 30. 12. 1943. u Stubičkoj Podgori kao ŽFT.

VNUK (Dominika) DRAGUTIN, rođen 22. 2. 1921. u Benkovcu—Pregrada, poginuo 1941, kao ŽFT.

VODOPIĆ JOSIP, rođen 4. 2. 1888. u Erveniku—Zlatar, poginuo 17. 9. 1944. u Erveniku kao ŽFT.

VODOPIĆ (Josipa) STJEPAN, rođen 29. 7. 1913. u Erveniku—Zlatar, poginuo 17. 9. 1944. u Erveniku kao ŽFT.

VODOPIJA (Davida) IVAN, rođen 8. 9. 1919. u Jakovlju, strijeljan 1. 11. 1943. u Jakovlju kao ŽFT.

VODOŠAK (Fabijana) TOMO, rođen 1910. u Maclju Gornjem, poginuo 1944. u šumi Macelj kao ŽFT.

VRAGOVIĆ JOSIP, rođen 12. 4. 1908. u Krapini, poginuo u Borovu kao ŽFT.

VRČEK STJEPAN, rođen u Kaniži—Ivanec, poginuo 1945. u logoru Lepoglava kao ŽFT.

VRHOVEC (Marka) ANTONIJA, rođena 9. 4. 1895. u Velikom Trgovišću, ubijena od ustaša 12. 5. 1945. prilikom povlačenja kao ŽFT.

VRHOVSKI (Mirka) FRANJO, rođen 1900. u Podgaju—Krapina, poginuo 1944. u Podgaju kao ŽFT.

VRHOVSKI LJUDEVIT, rođen u Osonjaku—Ivanec 1911. poginuo 1945. u logoru Lepoglava kao ŽFT.

W

WEISS EMIL, rođen 1892., Jevrej, živio u Budinščini, poginuo 1942. u logoru Jasenovac kao ŽFT.

WEISS RIKA, rođena 1896.. Jevrejka, živjela u Zaiezdi, poginula 1942. u logoru kao ŽFT.

WEISS ŠTEFA, Jevrejka, stara 60 godina, živjela u D. Stubici, poginula 1942. u logoru Stara Gradiška kao ŽFT.

WINTER ADOLF, rođen 1936. godine, Jevrej, ubijen 23—24. 4. 1945. u Mariji Gorici kao ŽFT.

WINTER ALOIS, rođen 1893. godine, Jevrej, ubijen 23—24. 4. 1945. u Mariji Gorici kao ŽFT.

WINTER ALFRED, rođen 1933. godine, Jevrej, ubijen 23—24. 4. 1945. u Mariji Gorici kao ŽFT.

WINTER AMANDA, rođena 1900. godine, Jevrejka, ubijena 23—24. 4. 1945. u Mariji Gorici kao ŽFT.

WINTER ANNA, rođena 1933. godine, Jevrejka, ubijena 23—24. 4. 1945. u Mariji Gorici kao ŽFT.

WINTER BERTA, rođena 1880. godine, Jevrejka, ubijena 23—24. 1945. u Mariji Gorici kao ŽFT.

WINTER BERTA, rođena 1900. godine, Jevrejka, ubijena 23—24. 4. 1945. u Mariji Gorici kao ŽFT.

WINTER FRIEDA, rođena 1900. godine, Jevrejka, ubijena 23—24. 4. 1945. u Mariji Gorici kao ŽFT.

WINTER GEORG, rođen 1900. godine, Jevrej, ubijen 23—24. 4. 1945. u Mariji gorici kao ŽFT.

WINTER HEDVIG, rođena 1883. godine, Jevrejka, ubijena 23—24. 4. 1945. u Mariji Gorici kao ŽFT.

WINTER JOSEF, rođen 1891. godine, Jevrej, ubijen 23—24. 4. 1945. u Mariji Gorici kao ŽFT.

WINTER KARL, Jevrej, ubijen 23—24. 4. 1945. u Mariji Gorici kao ŽFT.

WINTER KUNDI, rođen 1931. godine, Jevrej, ubijen 23—24. 4. 1945. u Mariji Gorici kao ŽFT.

WINTER LINDA, rođena 1942. godine, Jevrejka, ubijena 23—24. 4. 1945. u Mariji Gorici kao ŽFT.

WINTER LOTE, rođena 1925. godine, Jevrejka, ubijena 23—24. 4. 1945. u Mariji Gorici kao ŽFT.

WINTER MARIE, rođena 1932. godine, Jevrejka, ubijena 23—24. 4. 1945. u Mariji Gorici kao ŽFT.

WINTER MENDI, rođena 1941. godine, Jevrejka, ubijena 23—24. 1945. u Mariji Gorici kao ŽFT.

WINTER REINHOLD, rođen 1919. godine, Jevrej, ubijen 23—24. 4. 1945. u Mariji Gorici kao ŽFT.

WINTER SCHAMIE, rođen 1939. godine, Jevrej, ubijen 23—24. 4. 1945. u Mariji Gorici kao ŽFT.

WINTER WILI, rođen 1944. godine, Jevrej, ubijen 23—24. 4. 1945. u Mariji Gorici kao ŽFT.

Z

ZAJEC (Ivana) MIJO, rođen 1904. u Požarkovcu, poginuo 1944. u njemačkom logoru kao ŽFT.

ZBUKVIĆ (Mate) MATO, rođen 18. 2. 1905. u Javorju—Zaprešić, j)oginuo 19. 3. 1945. u Slavonskom Brodu prilikom bombardiranja tvornice vagona kao ŽFT.

ZBUKVIĆ-PETREKOVIĆ (Nikole) NIKOLA, rođen 9. 6. 1922. u Javorju—Zaprešić, poginuo 1944. prilikom bombardiranja kao ŽFT.

ZEMLJAK KATARINA, rođena 1905. živjela u Prigorju, zaklana u ožujku 1945. od ustaša kod Sutlara u Prigorju kao ŽFT.

ZORKO (Petra) ANA, rođena 4. 3. 1869. u Jakovlju, strijeljana od ustaša 30. 12. 1944. u Jakovlju kao ŽFT.

ZORKO (Petra) IVAN, rođen 16. 8. 1912. u Jakovlju, strijeljan od ustaša 30. 12. 1944. u Jakovlju kao ŽFT.

ZORKO (Vjekoslava) KATICA, rođena 4. 8. 1938. u Jakovlju, izgorjela 30. 12. 1944. u roditeljskoj kući koju su ustaše zapalile, ŽFT.

ZORKO (Ivana) LOVRO, rođen 29. 7. 1880. u Jakovlju, obješen od ustaša 30. 12. 1944. u Jakovlju kao ŽFT.

ZORKO (Mate) MARICA, rođena 22. 10. 1912. u Jakovlju, strijeljana 30. 12. 1944. u Jakovlju kao ŽFT.

ZORKO (Vjekoslava) STJEPAN, rođen 24. 10. 1940. u Jakovlju, bačen od ustaša u vatru prilikom paljenja sela 30. 12. 1944. u Jakovlju, ŽFT.

ZORKO (Josipa) TEREZIJA, rođena 22. 9. 1888. u Jakovlju, strijeljana od ustaša 30. 12. 1944. u Jakovlju kao ŽFT.

ZORKO (Ivana) VJEKOSLAV, rođen 20. 6. 1899. u Jakovlju, obješen 30. 12. 1944. u Jakovlju kao ŽFT.

ZUBIĆ (Franje) IVAN, rođen 1885. u Dukovcu, poginuo 1944. u Dukovcu kao ŽFT.

Ž

ŽUPANEC (Josipa) STJEPAN, rođen 28. 10. 1927. u Žeincima, strijeljan u listopadu 1943. u Oroslaviu kao ŽFT.

ŽUPANIĆ FRANJO, rođen u Salinovcu 1915, strijeljan 1944. u logoru Lepoglava kao ŽFT.

ŽUPANIĆ GAŠPAR, rođen 1914. u Mačkovcu—Ivanec, strijeljan 1945. od Čerkeza kao ŽFT.

ŽAPČIĆ-PAVUR BARA. rođena 1912. u Topličici—Budinščina, poginula 1944. u Grtovcu od granate kao ŽFT.

ŽAPČIĆ (Ivana) MARTIN, rođen 1914. u Topličici—Budinščina, poginuo u rujnu 1946. od križara kao ŽFT.

BIBLIOGRAFIJA

Ovom je tematskom Bibliografijom za Hrvatsko zagorje prvi put objavljeno istraživanje o mnogobrojnim tekstovima u općinskim, regionalnim, republičkim i jugoslavenskim novinama, časopisima, brošurama, godišnjacima-kalendarima, spomen-knjigama, zbornicima, monografijama i simpozijским studijama znanstvenih institucija. Bibliografskim je zapisima obuhvaćen razvoj ekonomsko-socijalnih i stranačko-političkih prilika, udio socijal-demokratskog, radničko-klasnog i komunističkog pokreta u širenju progresivnih ideja u kulturno-umjetničkim i drugim društvima, u oružanom ustanku, u narodnooslobodilačkoj borbi i socijalističkoj revoluciji kao doprinos zagorskog stanovništva u borbi za oslobođenje bratske zajednice naroda i narodnosti Jugoslavije.

Za sastav Bibliografije korištene su knjižnice Muzeja Krapine i okolice, Uredivačkog odbora knjige »Hrvatsko zagorje u revoluciji« Zabok—Bedekovčina, Instituta za historiju radničkog pokreta Hrvatske u Zagrebu i autorove zbirke.

Zbog obilne građe nisu mogli biti obuhvaćeni svi objavljeni tekstovi na temu NOB-a i socijalističke revolucije o Hrvatskom zagorju.

Pri sastavljanju bibliografskih jedinica koristio sam metodologiju Marije Sentić, višeg stručnog suradnika Instituta za historiju radničkog pokreta Hrvatske u Zagrebu i preporuku Uredivačkog odbora knjige »Hrvatsko zagorje u revoluciji«.

Bibliografske su jedinice obrađene abecednim redoslijedom autora, a gdje autoru ime nije napisano tamo bibliografska jedinica počinje prvim slovom u naslovu članka ili knjige.

Bibliografija je podijeljena na poglavlja o knjigama i brošurama, časopisima i novinama.

KNJIGE I BROŠURE

ADAMČEK, Josip: Građa o susjedgradsko-stubičkom vlastelinstvu 1563—1574, *Arhivski vjesnik*, sv. VII—VIII/1964—1965, Zagreb, str. 7—340.

Tekst sadrži historijsku građu na kojoj se temelji obrada povijesnih zbivanja poznate hrvatsko-slovenske seljačke bune 1573.

ADAMČEK, Josip: Novi dokumenti o ugušivanju seljačke bune 1573, *Arhivski vjesnik*, sv. X/1967. Zagreb, str. 69—115.

Objavljeni tekstovi historijske građe odnose se uglavnom na seljačku bunu na zagorskom području, spominju se mnoge ličnosti i mjesta.

ADAMČEK, Josip: Seljačka buna 1573, Odbor za proslavu 400-godišnjice seljačke bune 1573, Donja Stubica, 1968, 202 str.

Monografija o seljačkoj buni uz tekst su ilustracije u crno-bijeloj i višebojnoj tehnici sa preglednim kartama.

ADAMČEK, Josip — Filipović, Ivica — Križman, Mate: Nova građa o seljačkoj buni 1573. *Arhivski vjesnik*, sv. XI—XII/1968—1969, Zagreb str. 7—41.

Uz uvodni prikaz građe objavljeni su i tekstovi dokumenata s oznakama mjesta i vremena njihove datacije.

ADAMČEK, Josip — Filipović, Ivan — Križman, Mate: Izvještaj o istraživanju građe o seljačkoj buni 1573. u inostranim arhivima 1969. i 1970. godine, *Arhivski vjesnik*, sv. XIII/1970, Zagreb, str. 489—512.

U tekstu je prikazan sadržaj istražene građe i mjesta sa kraćim komentarima za pojedini inozemni arhiv.

ADAMČEK, Josip — Filipović, Ivan: Nova građa o seljačkoj buni 1573, *Arhivski vjesnik*, sv. XV/1972, Zagreb, str. 17—53.

Tekstovi originalnih dokumenata sa datacijama. Označena su mjesta njihova pisanja s uvodnim napomenama i bilješkama.

ADAMČEK, Josip: Seljačka buna na vlastelinstvima Bela i Ivanec 1568—69, *Historijski zbornik* Povijesnog društva Hrvatske, Zagreb, 1972—73, str. 243—249.

U tekstu je istaknut značaj klasne borbe uoči poznate seljačke bune u Hrvatskom zagorju.

ADAMČEK, Josip: Susjedgradsko-stubička buna 1571—1572. godine, *Zagorski godišnjak*, 1973. izd. Kulturno-prosvjetno društvo hrvatskih Zagoraca »Matija Gubec« u Zagrebu, str. 11—23.

Tekst za ovaj napis korištenje sa pripremljene povijesne građe za film o seljačkoj buni 1573.

ANDROIĆ, Mirko: Izbor dokumenata iz arhivske zbirke NOB Historijskog arhiva u Varaždinu (27. IX 1943—30. X 1944), *Arhivski vjesnik*, sv. 11/1959, Zagreb, str. 229—277.

U tekstu je navedena povijesna građa koja je pripadala jedinicama sjeverozapadne Hrvatske - brigadama: »Braća Radić«, »Matija Gubec« i Prva zagorska, a navedeni su i drugi dokumenti.

ANDROIĆ, Mirko: Historijski arhiv u Varaždinu u 1967. godini, *Arhivski vjesnik*, sv. X/1967, Zagreb, str. 263—265.

Prikaz o održavanju tematske arhivske izložbe »Odjeci oktobarske revolucije u Hrvatskom zagorju... 1917—1921. godine«, koja je među 12 većih mjesta Hrvatske održana i u Krapini.

ALMANAH Đačkog ferijalnog udruženja za narodnu prosvjetu u Krapini, 1921—1926, 14. str.

U tekstu se spominje Slaviša Vajner (Čiča s Romanije — proglašen narodnim herojem 29. IX 1944). Kao predsjednik tog Udruženja među Krapinčanima je širio progresivne socijalističke ideje zajedno s Marijom Lovrenčak, učiteljicom, koja je 1940. izabrana u Okružni komitet KPH za okrug Krapina.

AMBROŽIĆ-Novljan, Lado: Pohod štirnajste, Knjižnica NOV in POS 33, izd. ČZP »Soča«, Nova Gorica, 1967, str. 15, 34—36, 42—43, 52—54, 65, 67—70, 73—75.

U knjizi je opisan borbeni put 14. slovenske divizije koja se nalazila i na terenu Hrvatskog zagorja u doba NOB.

ANTIĆ, Vicko: Bještvo — Španija 1936—1939, *Zbornik sećanja jugoslovenskih dobrovoljaca u španskom ratu*, Knj. 4, izd. Inicijativni odbor — Udruženje španskih boraca, Beograd, 1971, 395 str.

U tekstu se spominje kako je rođena Krapinčanka — Štefica Crnojevac, r. Štok — primala španske dobrovoljce koji su stizali u Zagreb u ustaničkim danima 1941. godine.

AUGUSTINČIĆ, Antun: Ministarskim autom na oslobođeni teritorij, *Zbornik* sećanja aktivista jugoslovenskog revolucionarnog pokreta, Kultura, Beograd, 1960, knj. 7, 1941—1945, str. 281—283.

Poznati kiparski umjetnik, rodом iz Klanjca, opisao je svoj odlazak iz Zagreba u partizane i dio političke djelatnosti.

AUGUSTINČIĆ (Monografija), izd. Republika, Novinsko-izdavačko poduzeće, Zagreb, 1968, 140 str.

O umjetničkoj i političkoj djelatnosti istaknutog kipara piše Miroslav Krleža. Augustinčićeva kiparska djela na temu NOB-a krase mnoga zagorska središta Hrvatskog zagorja. (Antun Augustinčić rođen je i pokopan u Klanjcu).

BADOVINAC, Zvonimir — Grakalić, Marijan — Helebrandt, Dubravko: Zagrebačka izletišta, Zagreb, Izdavački sektor Grafičkog zavoda Hrvatske, 1969, 180 str.

Osim općih povijesno-turističkih tekstova opisana je i revolucionarna prošlost Hrvatskog zagorja, a na fotosima se vide i značajni spomenici NOB-a.

BAKARIĆ, Vladimir: Socijalistički samoupravni sistem i društvena reprodukcija, *Informator*, Izdavačka kuća, Zagreb, 1978, 227, 299. str.

U tekstu »Iz sjećanja o Titu« ističe da je Zagorac u NOB-u bio izvanredan borac i da je u Zagorju poginulo jako mnogo ljudi — prema dokumentima o Hrvatskom zagorju.

Iz sadržaja knjige: »U povodu 35-godišnjice ustanka i formiranja Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske«. Spominje organizaciju i formiranje Zagorskog partizanskog odreda.

BANOVIĆ, Vladimir i drugi: Tekstilci Jugoslavije, izd. Novinsko-izdavačko poduzeće Republika, Zagreb, 1966, str. 7—10, 117—120, 137—139, 222—224, 238—239, 537—539.

Marko Belinić je napisao predgovor knjizi. Opisan je razvoj klasnog radničkog pokreta u organizaciji URSS-ovih aktivnosti u Oroslavju, Krapini i Zaboku (Kotarski komitet KPH Krapina 1936. nije djelovao nego sindikalni odbor — vidi str. 223). Objavljena je biografija Marka Belinića, jednog od istaknutih narodnih heroja Hrvatskog zagorja.

BASTA, Milan: Agonija i slom Nezavisne države Hrvatske, izd. Izdavačko preduzeće RAD, Beograd, 1971, 152. str.

Iz sadržaja: »...Udarne grupe nastale u Hrvatskom zagorju poslužile su nešto kasnije kao jezgra za stvaranje više jačih partizanskih odreda i razvijanja NOB širih razmjera...«.

BEKIĆ, Milan i Saračević, Sead: Četiri rudarske generacije u podnožju Ivančice, Golubovečki ugljenokopi, Golubovec, 1956, 108 str.

Opisana je klasna borba rudara kroz stotinu godina, razvoj radničkog pokreta i sudjelovanje rudara u NOB-u Jugoslavije.

BELINIĆ, Marko: Do naših dana, izd. Republika, Novinsko izdavačko poduzeće, Zagreb, 1966, 392 stranice.

Autobiografski zapis o političkim zbivanjima u Zagorju i okolici Zagreba.

BELOŠEVIĆ, Mirko: Borbeni put Drugog zagorskog partizanskog odreda, izd. Udruženje Saveza boraca NOR-a, Zlatar-Bistrica, 1968, 113 str.

Opis povijesnog razvoja i djelovanja odreda od 5. X 1943. do oslobođenja.

BIBLIOGRAFIJA izdanja u narodnooslobodilačkom ratu 1941—1945, izd. Vojnoistorijski institut, Beograd, 1964, str. 157, 165, 203, 209, 267, 389, 577, 614.

Tekstom su obuhvaćena izdanja jedinica NOV Hrvatskog zagorja i sačuvani primjerci ratnog lista »Glas Hrvatskog zagorja« (1942—1944), a spomenuta su i imena urednika Glasa HZ.

BLAŠKOVIĆ, Vladimir: Bistričke arabeske, *Zagorski godišnjak*, 1978, izd. Kulturno-prosvjetno društvo hrvatskih Zagoraca »Matija Gubec« u Zagrebu, str. 43—54.

U tekstu se spominje NOB Hrv. zagorja. Objavljena je i slika spomenika poginulih boraca i žrtava fašističkog terora u Mariji Bistrici.

BOGOŽALEC, Josip — Kušen, Edo — Peršen, Mirko: Tridesetogodišnjica oslobođenja ivanečkog kraja, *Ivanečki kalendar* 75 (1975), tisak i naklada Novinsko izdavačko i štamparsko poduzeće Varaždin, str. 36—44.

Opis političkih zbivanja 1941—1945. u ivanečkom kraju.

BRANIČA, Vinko: Hrvatsko zagorje u NOR-u, *Enciklopedija Jugoslavije*, izd. Leksikografski zavod FNRJ, Zagreb, 1960, sv. 4, str. 285—286.

Sažet — ali nepotpun zapis o jedinicama NOV koje su djelovale na zagorskom području od 1942—45. u oružanim borbama protiv njemačkih fašista i ustaško-domobranskih formacija.

BRIGADE. Pregled brigada narodnooslobodilačke vojske — Hrvatska, *Enciklopedija Jugoslavije*, izd. Leksikografski zavod FNRJ, Zagreb, sv. 2, str. 212—213.

U tekstu Pregleda o brigadama spominju se: »Braća Radić«, »Matija Gubec« i Prva zagorska udarna brigada sa datumima njihova formiranja, brojnim stanjem boraca i borbama u kojima su se posebno istakle.

BRIGADE u narodnooslobodilačkom ratu — Hrvatska, *Vojna enciklopedija*, drugo izdanje, Beograd, 1971, sv. 2; str. 18—19.

U tekstu o nazivima brigada spominju se: »Braća Radić«, »Matija Gubec« i Prva zagorska udarna — sa datumima njihova formiranja i dodijeljenim odlikovanjima.

BROZ, Josip Tito: Sabrana djela, zajednički izdali »KOMUNIST« iz Beograda, Beogradski izdavačko-grafički zavod iz Beograda, Izdavačko knjižarsko poduzeće »Naprijed« iz Zagreba, Beograd. 1977, tom 1, str. 164, 173, 182, 199, 261.

Opisan je Titov politički rad. U početku češće se spominje njegov rodni Kumrovec, zavičajna općina i hapšenje zbog političkog rada (1927).

BROZ, Josip Tito: Sabrana djela, izd. »Komunist« iz Beograda (i drugi), Beograd, 1977, tom 2, str. 92, 96, 103, 185—186, 202, 305.

Titov revolucionarni rad povezan je s mnogim imenima hrvatskih Zagoraca, kao što su bili: Ignac Koprivnjak iz Male Erpenje, biv. općina Krapinske Toplice, a uz to se spominje i njegov zavičaj.

BROZ, Josip Tito: Sabrana djela, izd. »Komunist« iz Beograda (i drugi), Beograd, 1977, tom 3, str. 180—181, 193, 252.

Zapis o potjernici Kraljevske banske uprave Dunavske banovine za Josipom Brozom, sa kratkim biografskim podacima (29. IV 1937. — Novi Sad). Naredni tekst se odnosi na policijski karton iz 1936.

BROZ, Josip Tito: Sabrana djela, izd. »Komunist« iz Beograda (i drugi), Beograd, 1977, tom 3, str. 29, 179, 213, 251, 271, 291.

U tekstu se spominje Habulin Marija (Ilze, Ivona, 1912—1941, rođena u Poznanovcu, kot. Zlatar). Bila je član KPJ od 1934. i rukovodilac centralne partijske tehnike u zemlji. Početkom 1935. emigrira i radi u tehnici CK KP Jugoslavije u Beču i Parizu; 1937. upućena u Španjolsku, a 1939. se vraća u Jugoslaviju i nastavlja partijskim radom. Ustaše su je uhvatile i strijeljale (u Rakovu Potoku kraj Zagreba 14. IX 1941).

BROZ, Josip Tito: Sabrana djela, izd. »Komunist« iz Beograda (i drugi), Beograd, 1977, tom 4, str. 77—78, 348—349.

Biografski zapis o partijskoj djelatnosti Marije Habulin, sekretara Centralne tehnike CK KPJ u zemlji i inozemstvu od 1934. do 1941.

BROZ, Josip Tito: Sabrana djela, izd. »Komunist« iz Beograda (i drugi), Beograd, 1979, tom 6, str. 5, 52, 63, 108.

Teško ekonomsko stanje žitelja Hrvatskog zagorja opisano je i u Rezoluciji V zemaljske konferencije KPJ od 1940. godine.

BROZ, Josip Tito: Sabrana djela, izd. »Komunist« iz Beograda (i drugi), Beograd, 1979, tom 6, str. 238, 239.

U biografiji Ivana Krndelja (1888—1941), partijskog i sindikalnog funkcionera Jugoslavije, govori se da je dio svoje političke djelatnosti proveo u Krapini, da je partijski djelovao u mnogim zagorskim mjestima, odakle je morao pobjeći u Beč, gdje je nastavio radom.

BROZ, Josip Tito: Sabrana djela, izd. »Komunist« iz Beograda (i drugi), Beograd, 1979, tom 7, str. 64—66, 219. 294.

U tekstu se spominje kako je CK KPJ (10. VIII 1941) ukazao na organizacione propuste i uputio kritiku CK KP Hrvatske, što se odrazilo i na organizaciju ustanka u Zagorju.

U zadnjem dijelu teksta ove knjige navedena je politička aktivnost Ivice Gretića u grafičkoj djelatnosti u Zagrebu 1941.

BROZ, Josip Tito: Sabrana djela, izd. »Komunist« iz Beograda (i drugi), Beograd, 1979, tom 8, str. 65 i 238.

Iz sadržaja: ».. .Mi smatramo da je vrijeme da vi Ortegu (Karla Mrazovića) povučete iz Zagorja i pošaljete u neko drugo mjesto na rad...« — Pismo je poslano CK KPH i Glavnom štabu za Hrvatsku (oko 1. I 1942).

BROZ, Josip Tito: Sabrana djela, izd. »Komunist« iz Beograda (i drugi), Beograd, 1979. tom 9, str. 213 i 283.

Tekst se odnosi na sadržaje pisama Josipa Broza Tita i Ive Lole Ribara od 8. IV 1942. o pojavi bjegunaca iz neprijateljske vojske. Upozorene su partijske organizacije da ih nagovore da pristupe partizanskim jedinicama NOV i da se bore protiv okupatora i domaćih izdajica na području Hrvatskog zagorja. Dana je i obavijest o uspostavljenim koncentracionim logorima na području Zagorja.

BROZ, Josip Tito: Sabrana djela, »Komunist« iz Beograda (i drugi), Beograd, 1980, tom 10, str. 57.

U tekstu se kaže da je (19. IV 1942) organiziran partizanski odred na planini Kalnik i da postoje partizanski odredi (udarne grupe) i u zagrebačkoj okolici. (Među jednim i drugima — poznato je — bilo je Zagoraca).

BROZ, Josip Tito: Govori i članci, izd. »Naprijed«, Zagreb, 1959, knj. VII, str. 51—53. Sadržaj teksta: Titov govor održan u Krapini 10. svibnja 1952. o revolucionarnim zbivanjima na području Hrvatskog zagorja, o razvoju radničkog pokreta, KPJ i narodnooslobodilačke borbe.

BRUNOVIĆ, Milan: Kalnik u borbi, izd. Izdavačko poduzeće »27. srpanj«, Zagreb, 1953, 328 str.

U tekstu su opisani mnogi događaji i imena poznatih prvoboraca NOB-a koji se odnose na teritorij i žitelje Hrvatskog zagorja.

BRUNOVIĆ, Milan: Novi Marof u prošlosti, NOB i danas, izd. »Zagreb«, izdavačko i propagandno poduzeće, Zagreb, 1976, 618 str. s ilustracijama.

Uz povijesni prikaz minulih stoljeća bivšeg kotara Novi Marof objavljena su i sjećanja sudionika NOB-a s popisom poginulih, iza 1945. g. umrlih i preživjelih boraca narodnooslobodilačkog rata.

BUKOVEC, Ivan: Napredni intelektualci između dva rata, *Ivanečki kalendar* 1977, tisak i naklada: Novinsko izdavačko i štamparsko poduzeće Varaždin, str. 105—108.

Opisano je napredno ljevičarsko okupljanje intelektualaca u aktivnostima radničkog pokreta u Ivancu.

CAZI, Josip: Nezavisni sindikati, izd. Republičko vijeće za Hrvatsku Saveza sindikata Jugoslavije, Zagreb, knj. I, 1962, str. 183, 204—205, 339, 342—343.

U tekstu se ističe djelovanje organiziranog sindikalnog naprednog radničkog pokreta u zagorskim mjestima u tekstilnim tvornicama.

CAZI, Josip: Nezavisni sindikati, izd. Institut za historiju radničkog pokreta Hrvatske, Zagreb, 1964, knj. II, str. 137, 148, 153, 159, 163, 172, 195—197, 202, 204, 242, 247—249, 250—251, 269, 271, 281, 298, 301—302, 310, 328, 346, 454.

Opis razvoja radničkog pokreta pod rukovodstvom KPJ dan je i za područje Hrvatskog zagorja.

CAZI, Josip: Nezavisni sindikati, izdanje Instituta za historiju radničkog pokreta Hrvatske, Zagreb, 1967, knj. III, str. 16, 18, 65, 84—85, 89, 112, 262, 304—305, 350, 352, 375, 377—378, 503, 505, 522, 567, 690.

U tekstu se spominje organizirano djelovanje klasnog sindikalnog pokreta u mnogim zagorskim mjestima gdje se industrija razvijala.

CIPEK, Stjepan: Zagorski partizan, *Zagorski kolendar* 1967, izd. Kulturno-prosvjetno društvo hrvatskih Zagoraca »Matija Gubec« u Zagrebu, 192. str.

Prikaz o oružanoj borbi Zagoraca protiv okupatora. Također se govori o stvaranju bratstva i jedinstva naroda i narodnosti Jugoslavije u NOB-u.

CIPEK, Stjepan: Janko Lisak — Narodni heroj, *Zagorski kolendar* 1968, izd. Kulturno-prosvjetno društvo hrvatskih Zagoraca »Matija Gubec« u Zagrebu, str. 49—50.

Životopis narodnog heroja iz Šagudovca kraj Gornje Stubice.

CRNOJEVAC-Štok, Štefica: Žene Hrvatske u NOB-u, izd. Glavni odbor Saveza ženskih društava Hrvatske, Zagreb, 1955, knj. I, str. 14, 67, 103, 188 i knj. II, str. 455.

Biografski zapisi o političkom radu prije rata i u doba NOB-a. Istakla se i u prihvatanju španjolskih dobrovoljaca koji su se uključivali u oružani ustanak u Jugoslaviji 1941.(Rođena je u Krapinskoj Podgori — nosilac je Spomenice 1941).

DEBELJAK, Alojz: U lepglavskoj kaznioni, Hiljadudevetstočetredesetprva (1941—1942) u svedočenjima učesnika narodnooslobodilačke borbe, izd. Vojnoizdavački zavod JNA, Beograd, 1975.

Zbornik sećanja učesnika NOR-a na događaje i ljude u 1941—1942, knj. 21, str. 447—453. Zapis o političkom radu komunista i njihovo oslobođenje iz ustaškog logora u Lepoglavi.

DEDIJER, Vladimir: Josip Broz Tito — Prilozi za biografiju, izd. Kultura, Zagreb, 1953, 518 str.

Titov životopis s prikazom Hrvatskog zagorja i ekonomsko-političkim zbivanjima prije 1941. i u doba NOB-a.

DEDIJER, Vladimir: Novi prilozi za biografiju Josipa Broza Tita, izd. Mladost i Spektar, Zagreb, Liburnija, Rijeka, 1980. 678 str.

Tekst o Hrvatskom zagorju dopunjen je prema prikupljenoj povijesnoj građi, a detaljnije je dan i Titov životopis.

DIVIZIJE u NOR-u, *Enciklopedija Jugoslavije*, izd. Leksikografski zavod FNRJ. Zagreb, 1958, sv. 3, str. 14.

U tekstu se spominje i 32. (zagorska) hrvatska divizija sa datumom formiranja, brojnim stanjem boraca na početku njezina djelovanja, zatim krajem 1944. i 10. V 1945.

DOKUMENTI historije Komunističke partije Hrvatske, »Vjesnik« 1941—1945, izd. Historijski arhiv CK Saveza komunista Hrvatske, knj. II, Zagreb, 1955; str. 10, 51, 55, 96, 160, 167, 170, 194, 199—200, 214, 247—248, 260, 262. 286, 337, 341—342, 348, 360, 363, 367, 368.

U tekstu se, osim regije Hrvatskog zagorja, pojedinih mjesta i oružanih borbi protiv okupatora, ističe i lik Matije Gupca kao legendarno-revolucionarna inspiracija za nazive jedinica NOV-e.

DOKUMENTI historije Komunističke partije Hrvatske, »Naprijed« 1943, izd. Historijsko odjeljenje CK KPH, knj. III, sv. 1, Zagreb, 1951, str. 30, 70, 73, 124, 149, 175, 188, 271, 280, 294—296, 318, 350, 381, 399, 400, 455—457.

Tekstovi o razvoju političke djelatnosti i oružane borbe protiv njemačkih fašista i domaćih kvislinga u Hrvatskom zagorju.

DOMBAJ, Karlo: Bjegstvo iz Lepoglave, *Zbornik* sećanja aktivista jugoslovenskog revolucionarnog pokreta, Kultura, Beograd, 1960, knj. 7, str. 476—481.

O političkim radu zatočenika i bjegstvu iz ustaškog logora.

DOM zdravlja »Cvjeta Huis«, Zabok, izd. Dom zdravlja »Cvjeta Huis«, Zabok, 1971, str. 5 i 11.

Knjiga je posvećena poznatoj revolucionarski Cvjeti Huis o 50. obljetnici njezina rođenja s opisom političke djelatnosti te zabočke primalje, koja je bila prva predsjednica Okružnog odbora AFŽ-a za okrug Krapina.

DRUGI kongres Komunističke partije Hrvatske — 21—25. XI 1948, knjiga je tiskana rujna 1949. u Štamparskom zavodu »Ognjen Priča« u Zagrebu, str. 64, 97, 99, 127, 163—164, 178.

U referatima izvijestilaca na kongresu spominje se revolucionarna djelatnost u pojedinim zagorskim mjestima: Bedekovčina, Ivanec, Krapina, Novi Marof, Klanjec—Ravnice, Oroslavje, Poznanovec, Pregrada i Zlatar.

ENCIKLOPEDIJA Hrvatske povijesti i kulture, izd. Školska knjiga, Zagreb, 1980, str. 103, 214—217, 246—247, 289, 318—319, 420, 743—744, 759—760, 773.

Opis zagorskih mjesta u revolucionarnom radničkom pokretu i NOB-u: Donja Stubica, Ivanec, Hrvatsko zagorje kao regija, Klanjec, Krapina, Novi Marof, Zabok, Zlatar i Zaprešić.

FILIĆ, Krešimir: Osvrt na knjigu Antuna Kozine »Uspomene NOB-a uklesane u kamenu«, *Zagorski kolendar* 1968, izd. Kulturno-prosvjetno društvo hrvatskih Zagoraca »Matija Gubec« u Zagrebu, 277. str.

Prikaz knjige i spomenika NOB-a u krapinsko-pregradskom kraju, podignutih do 1966. godine.

GALOVIĆ, Antun: Krapinski pisac Antun Kozina, *Zagorski godišnjak* 1973, Kulturno-prosvjetno društvo hrvatskih Zagoraca »Matije Gubec« u Zagrebu str. 103—106.

Spominje se 25-godišnji istraživački rad, publiciranje povijesne građe o NOB-u i socijalističkoj revoluciji za područje Hrvatskog zagorja i djelatnost u drugim oblastima.

GAVRILOVIĆ, Slavko: Agrarni nemiri u križevačkoj i varaždinskoj županiji 1848—1850, *Historijski zbornik*, izd. Povijesno društvo Hrvatske, Zagreb, br. 1 —4/1960, str. 47—110.

U tekstu se navode pobune u zagorskim mjestima i snažna suprotstavljanja plemstva u prvim godinama poslije ukinuća »službenih kmetskih obaveza prema feudalcima«. Navode se mjesta: Zlatar, Veliki Tabor, Klenovnik, Purga (Bednjanska) Radoboj, Mali Tabor, Jesenje, Marija Bistrica, Varaždinske Toplice, Ljubešćica, Horvatska i druga zagorska mjesta — sela.

GLUMPAK, Dragutin: Proljeće 1942. u Hrvatskom zagorju — Hiljadudevetstočetridesetprva (1941—1942) u svedočenjima učesnika narodnooslobodilačke borbe, izd. Vojnoizdavački zavod JNA, Beograd, 1975.

Zbornik sećanja učesnika NOR-a na događaje i ljude u 1941—1942. godine, knjiga 15, str. 467—473.

Opisana su sjećanja na oružanu borbu protiv njemačkih fašista i njihovih kvislinga u Hrvatskom zagorju.

GROSS, Mirjana: O položaju plemstva u strukturi elite u sjevernoj Hrvatskoj potkraj 19. i na početku 20. stoljeća. *Historijski zbornik* Saveza povijesnih društava Hrvatske, Zagreb, 1978—1979, str. 123—149.

HAİĆ, Vladimir: Grebeni Ivančice — Prva zagorska narodnooslobodilačka udarna brigada, izd. Narodna armija, Beograd, 1974, 206 str.

U toj je knjizi objavljen najcjelovitiji opis borbenog puta spomenute brigade.

HORVAT, Joža: Borbeni put 32. divizije, izd. Odbor za proslavu 15-godišnjice 32. divizije, Zagreb 1959, 324 str.

Opisan je i dio Hrvatskog zagorja.

HRONOLOGIJA oslobodilačke borbe naroda Jugoslavije 1941—1945, Vojnoistorijski institut, Beograd, 1964, 1926 str.

U kronološkom redosljedu nalaze se zapisi o Hrvatskom zagorju i o oružanim borbama jedinca NOV protiv neprijatelja.

HRVATSKA — narodnooslobodilački rat, *Vojna enciklopedija*, drugo izdanje, Beograd, 1972, sv. 3, str. 516—526.

U tekstu se spominje i Hrvatsko zagorje.

HRVATSKO-slovenačka seljačka buna 1573, *Vojna enciklopedija*, drugo izdanje, Beograd, 1972, sv. 3, str. 527—528.

U tekstu je prikazano revolucionarno značenje seljačke bune za Hrvatsko zagorje.

HRVATSKO zagorje u narodnooslobodilačkoj borbi, izd. Epoha u Zagrebu, 1959, 472 str. s ilustracijama.

To je prva najcjelovitija knjiga o revolucionarnom radničkom pokretu, KPJ i NOB-u Hrvatskog zagorja — do 1959. g.

HVALA vam za slobodu, izd. Skupština Zajednice općina Zagreb, Odbor SUBNOR-a i Konferencija Saveza socijalističke omladine Hrvatske, Zagreb, 1976—1979, Zagreb, srpnja 1979, sv. 1, 138 str. s ilustracijama.

Objavljeni su najuspješniji učenički tekstovi o povijesnim zbivanjima u Hrvatskom zagorju iz doba radničkog pokreta i NOB-a sa slikom koja je snimljena kada je drug Tito prvi put posjetio učenike u Osnovnoj školi u Kumrovcu, gdje je i on učio prvu abecedu.

IVANC, Emil: Krugovi oko Kalnika, izd. Narodna armija, Beograd, 1960, 152 str.

U tekstu je opisan borbeni put brigade »Braća Radić« na području Hrvatskog zagorja i okolnih krajeva.

IVANC, Emil: Varaždin — Ilustrirana monografija, izd. Skupština općine Varaždin, GZH Zagreb, Spekter Zagreb, 1975, (stranice u knjizi nisu označene).

Iz sadržaja: Šemovačka bitka. Ispit zrelosti brigade odnosi se na vođenje oružanih borbi u Hrvatskom zagorju i okolnim krajevima.

IVANIĆ, Slavko: Narodna Republika Hrvatska — *Informativni priručnik*, izd. Ured za informacije Izvršnog vijeća Sabora NRH, Zagreb, 1953, str. 12—13, 30.

U tekstu Hrvatska u NOB-u govori se o ustanku i formiranju Zagorskog partizanskog odreda, o dijelu oslobođenog Hrvatskog zagorja i o djelovanju Okružnog NOO-a za okrug Krapina.

IVANUŠA, Vilko: Sjećanje na Josipa Kraša, *Ivanečki kalendar* 1977, tisak i naklada: Novinsko izdavačko i štamparsko poduzeće Varaždin, str. 11—113.

U tekstu je prepričana biografija Josipa Kraša, jednog od zagorskih narodnih heroja.

IVIĆ, Stjepan—Mali: Partizani u zagorskom vlaku. *Zbornik sećanja jugoslovenskog revolucionarnog pokreta*, Kultura, Beograd, 1960, knj. 6, 1941—1945, 1961, str. 356—359.

Opisana je značajna oružana akcija zagorskih partizana na vlak kojim su se, nakon zarobljavanja, prevezli od Golubovca prema Varaždinu i preko novomarofskog kotara produžili na Kalnik (jesen 1942).

IZBOR dela o NOB, *Bibliografski priručnik*, Beograd—Zagreb, Savez organizacija i ustanova za širenje knjige NR Srbije i Savez knjižnica i čitaonica NR Hrvatske, 1962, str. 21, 24, 25, 33, 75, 98.

U Bibliografiji je zapis o knjigama u kojima se govori o radničkom pokretu, KPJ i NOB-u Hrvatskog zagorja.

JADAN, Ivan Mika: Ustanak u Zagorju, *Zagorski kolendar* 1965, izd. Kuiturno-prosvjetno društvo hrvatskih Zagoraca »Matija Gubec« u Zagrebu; str. 41—49.

Zapis o razvoju radničkog pokreta, KPJ i NOB u Hrvatskom zagorju.

JADAN, Ivan Mika: Jedno burno proljeće u Hrvatskom zagorju. Hiljadudevetstočetridesetprva (1941—1942) u svedočenjima učesnika narodnooslobodilačke borbe, Vojnoizdavački zavod JNA, Beograd, 1975, *Zbornik* sećanja učesnika NOR-a na događaje i ljude u 1941—1942, knj. 15, str. 334—348.

Opis oružanog ustanka u Hrvatskom zagorju.

JELIĆ, Ivan: Komunistička partija Hrvatske 1937—1941, izd. Institut za historiju radničkog pokreta Hrvatske, Zagreb, 1972, str. 38, 129, 167, 195, 255, 307, 322—325, 365, 368, 378, 380—381, 394, 413, 447, 451, 463, 468, 476, 483.

U tekstu se spominje Hrvatsko zagorje, te ljudi i događaji u općim političkim zbivanjima i djelovanju KPJ na tom području.

JELIĆ, Ivan: Hrvatska u ratu i revoluciji 1941—1945, izd. Školska knjiga, Zagreb, str. 90, 154, 180, 190, 253—273, 287—289, 296.

U tekstovima se spominje Hrvatsko zagorje u NOB-u, literatura koja o toj tematici piše, nazivi i formiranje jedinica NOV.

JOSIP, Broz Tito — Monografija, izd. Spektar, Zagreb, 1971, (stranice nisu označene).

Tekst knjige sadrži i zapise o Titovu rodnu kraju iz djetinjstva i o mnogim političkim zbivanjima, kao i tekstove iz kasnijeg Titovog političkog djelovanja — sve do 29. III 1971. (s ilustracijama u crno-bijeloj i kolor tehnici).

JUREKOVIĆ, Stjepan: Podvig u oslobađanju lepoglavskih robijaša — Otpor u žicama — Sećanja zatočenika, knj. II, izd. Vojnoizdavački zavod, Beograd, 1969, — Ratna prošlost naših naroda, knj. 112, str. 226—228.

Opis života i djelovanja političkih zatočenika u logoru.

KNEŽEVIĆ, Ivan: Narodni heroj Josip Kras, *Ivanečki kalendar* 81, tisak i naklada: Novinsko-izdavačka i štamparska radna organizacija, Varaždin, str. 14—16.

Biografski zapis — intervju sa kćerkom narodnog heroja Eleonorom Galinović — sjećanja na očev politički rad.

KOCMAN, Josip: Tri moja susreta s drugom Titom, *Zagorski kolendar* 1962, izd. Kuiturno-prosvjetno društvo hrvatskih Zagoraca »Matija Gubec« u Zagrebu str. 53—57.

Zapis o političkoj aktivnosti Kocmana i o susretima s drugom Titom u mariborskoj tamnici i iza toga u predratnom razdoblju.

KOMUNISTIČKI pokret i socijalistička revolucija, izd. Institut za historiju radničkog pokreta, Zagreb, 1969, str. 17, 25, 28, 142, 192, 204, 206, 217, 225, 233—234, 238, 248, 254—255, 272—273, 280.

U tekstu se spominje politička djelatnost u Zagorju prije 1900, poslije 1918, u početku komunističke aktivnosti i u doba NOB-a.

KOPRIVICA-Oštrić, Stanislava: Tito u Bjelovaru, izd. Koordinacioni odbor za njegovanje revolucionarnih tradicija Bjelovar — Institut za historiju radničkog pokreta Hrvatske Zagreb, 1978, str. 24, 41, 48, 111, 121, 122—124, 131, 134—135, 150, 154.

U tekstu se uz ime Josipa Broza Tita ističe njegov rodni kraj, Krapina, Lepoglava, Novi Marof i Varaždinske Toplice.

KORAĆ, Dušan: Narodna vlast u Zagrebu i okolici 1941—1945, izd. Progres, Zagreb, 1978. 254 str.

U toj je knjizi opisan NOB i posebno razvoj narodne vlasti u zagorskoj regiji s posebnim akcentom na stubičko i zaprešičko područje.

KORAĆ, Vitomir: Povijest radničkog pokreta u Hrvatskoj i Slavoniji, izd. Radnička komora za Hrvatsku i Slavoniju, Zagreb, knj. I/1929, 292 str., knj. II/1930. 567 str. i knj. III/1933. 392 str.

Obuhvaćeno je i zagorsko područje. Treća knjiga sadrži i bibliografiju radničkih novina i časopisa, str. 174—192.

KOŠUTIĆ, Stjepan: Petnaestogodišnjica XXXII divizije, *Zagorski kolendar* 1960, izd. Kulturno-prosvjetno društvo hrvatskih Zagoraca »Matija Gubec« u Zagrebu, str. 40—42. Opis borbena puta 32. divizije, a u njemu je obuhvaćen i zagorski kraj.

KOZINA, Antun: Elaborat KPJ — Prilozi za historiju kotara Krapina, izd. Grupa za historiju pri KK SKH Krapina, 1958, 156 str.

Uz povijesnu građu nalaze se i biografski zapisi o španjolskim borcima i narodnim herojima, rođenim na području Zagorja.

KOZINA, Antun: Selo govori o svojoj prošlosti, izd. Grupa za historiju pri KK SKH Krapina (tiskano u Varaždinu), 1958, str. 32—57.

Uz povijesni opis objavljen je i prikaz o djelovanju političkih organizacija i KPJ prije rata i učešće žitelja krapinske okolice u NOB-u.

KOZINA, Antun: Dio borbenog puta partizanke Vere, *Zagorski kolendar* 1959, izd. Kulturno-prosvjetno društvo hrvatskih Zagoraca »Matija Gubec« u Zagrebu, str. 181—183. Zapis o partizanskoj bolničarki u Prvoj zagorskoj udarnoj brigadi.

KOZINA, Antun: Krapina i okolica, izd. Gradski muzej Krapina, 1960. str. 190—203, 310—314.

Uz opis razvoja privrede prikazano je djelovanje KPJ i radničkog pokreta te sudjelovanje stanovništva u NOB-u.

KOZINA, Antun: Tragom revolucionarnih zbivanja u Hrvatskom zagorju, *Zagorski kolendar* 1962, Kulturno-prosvjetno društvo hrvatskih Zagoraca »Matija Gubec« u Zagrebu, str. 44—51.

Zapis o značenju i mjestima podignutih spomenika u čast poginulih boraca NOB-a i žrtava fašističkog terora u Zagorju.

K.(OZINA), A.(ntun): O izdanju »Planinarski vodič po Hrvartkom zagorju«, *Zagorski kolendar* 1962, izd. Kulturno-prosvjetno društvo hrvatski^ Zagoraca »Matija Gubec« u Zagrebu str. 154—155.

U tekstu je Srećko Božičević uz značenje planinarenja opisao i razvoj NOB-a u Hrvatskom zagorju.

KOZINA, Antun: Zagorski portreti, *Zagorski kolendar* 1965, izd. Kulturno-prosvjetno društvo hrvatskih Zagoraca »Matija Gubec« u Zagrebu str. 64—66.

Zapis o narodnom heroju Ivanu Krkaču iz Jakovlja i Milki Kos, skojevki, političkoj radnici, koja je poginula kao komesar čete na kalničkom Apatovcu, a rodom je iz Galovca—Začretje.

KOZINA, Antun: Susret s veteranom revolucije — Štefom Nežmahenom, *Kajkavski kolendar* 1972, izd. Kulturno-prosvjetno društvo »Zrinski«, Čakovec, str. 56—58.

Biografski zapis o političkom radu najstarijeg komuniste u krapinskom kraju (od 1919) i o nekoliko susreta s drugom Titom.

KOZINA, Antun: Spomen-knjiga u povodu 30-godišnjice oslobođenja socijalističke Jugoslavije i 100. obljetnice DVD Krapina, izd. DVD Krapina, 1975, str. 24, 51—58, 78, 93. Zapis o razvoju radničkog pokreta KPJ (od 1871) i NOB-a na području bivšeg krapinskog kotara.

KOZINA, Antun: Novo o Hrvatskom zagorju. *Zagorski godišnjak* 1976, izd. Kulturno-prosvjetno društvo hrvatskih Zagoraca »Matija Gubec« u Zagrebu, 123 str.

Prikaz o knjizi »Krapina i okolni krajevi« Marije Smrekar-Majsec (1975). Posebno je istaknuto poglavlje o klasnom radničkom pokretu, NOB-u i likovima narodnih heroja, jer ono može poslužiti kao pomoćni priručnik učenicima za upoznavanje zavičajne povijesti.

KOZINA, Antun — Rihtar, Vinko — Uhernik, Boris: Radoboj nekad i danas, izd. DVD, Radoboj, 1978, str. 11—14, 34—35, 63—102.

Zapis o klasnom rudarskom sindikalnom pokretu, KPJ, sudjelovanju naroda u NOB-u i većim borbama protiv neprijatelja u tom području, jer su tu boravile i okružne ustanove i političke organizacije za ratni okrug Krapina. Uz tekst je i popis poginulih boraca NOR-a i žrtava fašističkog terora.

KRALJ, Ivan: Zdravstvena služba u narodnooslobodilačkoj vojsci i na slobodnim područjima u Hrvatskoj za vrijeme narodnooslobodilačkog rata 1941—1945, *Zbornik* liječnika Hrvatske 1874—1974, izd. Grafički zavod Hrvatske (Zbor liječnika Hrvatske, Zagreb, 1974), str. 65—118, 371—372, 456, 524.

U tekstu se spominje i zdravstvena služba u NOB-u u Hrvatskom zagorju. (Vidi i tekst »Literatura« — toč. 22/c — Kronika sanitetske službe). Spominju se i liječnici.

KRAŠ. M.(arijan) — Kušen, E.(do): Spomenici i spomen-ploče narodne revolucije, *Ivanečki kalendar* 1975, tisak i naklada: Novinsko-izdavačko i štamparsko poduzeće Varaždin, str. 77—79.

Zapis o svim spomen-obilježjima ivanečke općine izgrađenim do 1974.

KRAŠ, M.(arijan) — Kušen, E.(do): Bunt i radnički pokret u ivanečkom kraju, *Ivanečki kalendar* 1974, tisak i naklada: Novinsko izdavačko i štamparsko poduzeće Varaždin, str. 57—63.

Opis bune u Bednji 1883, štrajka za vrijeme izgradnje golubovečke pruge, radničkog pokreta uz rudarska okna, djelovanja KPJ i događaja iz NOB-a.

KRAŠ, M.(arijan) — Kušen, E.(do): Poznati ljudi ivanečkog kraja *Ivanečki kalendar* 1974, tisak i naklada: Novinsko izdavačko i štamparsko poduzeće Varaždin, str. 75—78.

Među životopisima zaslužnih ljudi nalaze se i učesnici radničkog pokreta i NOB-a: Ivić Mirko-Šiljo, Ruža Klas, Kušen-Petak Ivan, Pahić Petar i Žimbrek Ladislav.

KRAŠ, Marijan: Prilozi bibliografiji Ivanca — Publikacije, studije, rasprave i članci, *Ivanečki kalendar* 1974, tisak i naklada: Novinsko izdavačko i štamparsko poduzeće Varaždin, str. 92—105.

Uz opću bibliografiju o ivanečkom kraju obuhvaćeni su i objavljeni tekstovi o radničkom pokretu, KPJ i NOB-u, tiskani do 1973.

KRAŠ, M.(arijan) — Kušen, E.(do): Sto godina ivanečkog rudarstva, *Ivanečki kalendar* 1976, tisak i naklada: Novinsko izdavačko i štamparsko poduzeće Varaždin, str. 113—125.

Opisana je i djelatnost KPJ i drugih naprednih organizacija.

KRIVOKAPIĆ, V. Radovan: Bibliografija vojnih izdanja 1945—1968, Vojnoizdavački zavod, Beograd, 1969, 367 str.

U toj su Bibliografiji i naslovi knjiga u kojima se spominje Hrvatsko zagorje, vojne jedinice NOV i oružane borbe koje su one vodile na tom području.

KRONOLOGIJA narodnooslobodilačkog rata i revolucije na području općine Ivanec, *Ivanečki kalendar* 1974, tisak i naklada: Novinsko izdavačko i štamparsko poduzeće, Varaždin, str. 10—11.

U tekstu se spominju najvažniji događaji, političke organizacije-forumi i ondašnji funkcioneri (1940—1945). Slike Mirka Ivića Silje i Micike Družinec, ratnih političkih rukovodilaca ivanečkog kotara.

KUŠEN, E.(do) — Šoštarić, C.(vjetko): Spomenički kompleks Lepoglava, *Ivanečki kalendar* 1979, tisak i naklada: Novinsko izdavačko i štamparsko poduzeće, Varaždin, str. 48—50. Opisana je urbanistička projekcija i značaj uređenja spomen-obilježja žrtvama fašističkog terora u Lepoglavi.

LEKSIKON narodnooslobodilačkog rata i revolucije u Jugoslaviji 1941—1945, izd. IRO »Narodna knjiga«, Beograd, IRO »Partizanska knjiga«, Ljubljana, OOUR Izdavačko publicistička delatnost, Beograd, prva knj. (A—Lj), 1980, str. 56, 72, 134, 135, 136, 140—146, 244—247, 347, 367—373.

Tekst je raspoređen po leksikografskim jedinicama-pojmovima. Biografije su objavljene samo za neke revolucionare i narodne heroje (već je prigovoreno izdavaču zbog toga). Prikazan je NOB Hrvatskog zagorja i Krapine s Okružnim komitetom KPH. Usput su spomenuta mjesta, važniji događaji i jedinice NOV koje su djelovale na zagorskom teritoriju.

LEPOGLAVA, *Vojna enciklopedija*, izd. Redakcija vojne enciklopedije, Beograd, drugo izdanje, 1973, sv. 5, 46 str.

U tekstu se Lepoglava spominje kao poznato mjesto i po tome što je u njoj bio kazneni zavod, u kojem je bio zatvoren Josip Broz Tito i drugi komunistički prvaci. Od 1941—45. bio je tamo ustaški logor, u kojem je poubijano mnogo članova KPJ i simpatizera NOB-a i NOP-a s područja Hrvatskog zagorja i drugih krajeva naše zemlje.

MACLEAN, Fitzroy: Josip Broz Tito, izd. Mladost, Zagreb, Jugoslovenska revija, Beograd i Pobjeda, Titograd, 1980, 127 str.

Uz životopis revolucionara i vođe jugoslavenskih naroda u borbi za slobodu — prikazano je i njegovo rodno Hrvatsko zagorje u političkim zbivanjima u prošlosti, a osobito u doba NOB-a.

MASNEC, Milan: Dan ustanka u Hrvatskom zagorju, *Zagorski kolendar* 1960, izd. Kulturno-prosvjetno društvo »Matija Gubec« u Zagrebu, str. 36—39.

U tekstu je opisana revolucionarna prošlost Hrvatskog zagorja.

MATIJA Gubec, izd. Muzej seljačkih buna, Gornja Stubica i Spektar, Zagreb, 1975, (stranice nisu označene).

Monografija o Matiji Gupcu i Muzeju seljačkih buna. Uz tekst su crno-bijele i kolor ilustracije.

MILIN, Vojislav: Sjećanja komandanta Vojvođanskih brigada, izd. Institut za izučavanje istorije Vojvodine, knj. 11, Novi Sad, 1975, str. 33, 213.

Sreta Savić Kolja opisuje slamanje otpora njemačkih snaga pri oslobađanju Varaždina, Ptuja, Krapine i drugih mjesta.

Sima Vesković opisao je sprovođenje zarobljenika 181. njemačke divizije i njihovo stacioniranje u Krapinskim Toplicama.

MIRKOVIĆ, Vladimir — Živković, Vojislav: Borbeni put SKOJ-a — Fragmenti iz borbe mladih, izd. Mladost, Zagreb, 1953, str. 10, 23, 24, 56—57, 77—78.

U tekstu se spominju imena i djela zagorskih revolucionara: Josip Debeljak, Milan Slani, Ivo Gluhak, Josip Jutriša Janko i Marija Radović.

NAĐ, Košta: Raporti vrhovnom komandantu, izd. Spektar, Zagreb i Prva književna komuna, Mostar, tiskano u Zagrebu 1979, 146 str.

U tekstu se spominje susret druga Tita i Koste Nada u Hrvatskom zagorju 19. V 1945. poslije slavne pobjede nad fašistima.

NAĐ, Košta: Pobjeda. izd. Spektar, Zagreb. 1980. 276 str.

Dio tekstova »Treća armija« i »Rat posle pobjede« odnose se i na oružane borbe 32. divizije, odnosno njezinih jedinica NOV, za oslobođenje teritorija Hrvatskog zagorja.

NARODNI heroji Jugoslavije, izd. NIP Mladost, Beograd, 1975, knj. prva i druga, str. 10—16, 59—60, 131—132, 244—245. 408, 410.

U obadvije knjige abecednim redosljedom objavljene su biografije narodnih heroja rođenih u Hrvatskom zagorju: Josip Broz Tito, Marko Belinić, Petar Car Zvrk, Ivo Gluhak, Pavle Gregorić, Josip Jutriša Janko, Josip Kraš, Josip Krkač, Rudolf Kroflin, Janko Lisak, Marko Mrkoci, Slavko Mrkoci, Izidor Strok Mrkić.

NARODNI heroji Jugoslavije — Hrvatska, *Vojna enciklopedija*, izd. Redakcija vojne enciklopedije Beograd, drugo izdanje, 1973, sv. 5, str. 733—734, 736—737, 741, 744, 747—748, 753, 763.

U tekstu su objavljeni biografski opisi narodnih heroja rođenih na području Hrvatskog zagorja.

NARODNOOSLOBODILAČKA borba i socijalistička revolucija u Hrvatskoj 1944. godine, izd. Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 1976, str. 129—130, 195.

U svom tekstu Fabijan Trgo spominje Hrvatsko zagorje, a Dušan Živković navodi ime Marka Belinića i Antuna Augustinčića, poznatih revolucionara.

NARODNOOSLOBODILAČKI rat Jugoslavije 1941—1945. — Udarne partizanske grupe 1941, Vojna enciklopedija Redakcija vojne enciklopedije, Beograd, drugo izdanje, 1973, sv. 5, 774 str.

U tekstu se spominju i partizanske udarne grupe 1941. g. u Hrvatskom zagorju.

NAŠI Španjolci, *Zbornik* fotografija i dokumenata o učešću jugoslovenskih dobrovoljaca u španjolskom ratu 1936—1939, izd. Španjolski borci Jugoslavije, 1961. (tisak: Tiskarna ČZP »Ljudska pravica«, Ljubljana, ožujak 1962), str. 178—179, 252, 312, 366.

U tekstu, uz fotoreprodukcije, spominje se četa »Matija Gubec«. Na drugim fotoreprodukcijama su likovi španjolskih boraca s područja Hrvatskog zagorja: Andrija Muhek i Izidor Strok.

NEŽMAHEN, Stjepan-Štef/urednik: Antun Kozina: Pod crvenom zastavom, tiskara Ljudevit Gaj, Krapina, 1976, 135 str.

Biografski zapisi o političkoj djelatnosti jednog od najstarijih komunističkih prvaka u Zagorju (od 1919) i nosiocu Spomenice 1941. te o njegovoj neposrednoj suradnji s mnogobrojnim naprednim aktivistima u krapinskom kraju. Knjiga je ilustrirana.

NIKOLIĆ, Nikola: Kronika župe Bistre i agrarno-ekonomska struktura Bistranske Poljanice, izd. Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 1962, str. 1—36, 169—177.

Osvrt na pobune potlačena seljaštva u minulim stoljećima protiv feudalnih i drugih gospodara i tekst o puntarskoj Bistri u NOB-u.

NOB u djelima likovnih umjetnika Jugoslavije, izd. Invalidski list Saveza ratnih vojnih invalida Jugoslavije, Beograd, 1958.

Uz ilustrativne priloge objavljene su biografije kipara rođenih u Hrvatskom zagorju: Antuna Augustinčića (Klanjec) i Vjekoslava Rukljača iz Poznanovca.

OSNIVAČKI kongres komunističke partije Hrvatske (1937), izd. Naprijed, Zagreb, 1958, str. 56, 61, 135, 139, 148, 151, 158, 165.

U tekstu se spominju politički radnici — komunistički prvaci i uz njih mjesta: Cerje Tužno, Lepoglava, Ivanec i Oroslavje, kao i partijske organizacije — partijske ćelije u zagorskim mjestima — na priloženim kartama.

OŠTRIĆ, Vlado: Osnivanje prve radničke stranke u Hrvatskoj (u povodu 70-godišnjice Socijal-demokratske stranke Hrvatske i Slavonije 1894—1964), *Putovi revolucije*, izd. Institut za historiju radničkog pokreta Hrvatske, Zagreb, br. 5/1965, str. 141—164.

U tekstu se spominje sudjelovanje predstavnika Krapine na skupštini navedene stranke u Zagrebu.

PAJOVIĆ, Borivoj — Radević, Milorad: Bibliografija o ratu i revoluciji u Jugoslaviji - posebna izdanja 1945—1965, izd. Savezni odbor SUBNOR-a Jugoslavije, Beograd, 1969, 786 str.

U tekstu su navededi naslovi knjiga i značajni članci o radničkom pokretu, KPJ i NOB-u za područje Hrvatskog zagorja.

PAVLIČEVIĆ, Dragutin: Bune u bivšoj Banskoj krajini 1883, *Historijski zbornik* Povijesnog društva Hrvatske, Zagreb, 1972—73, str. 75—133.

Opis političko-socijalnih pobuna i otpora tuđinskom utjecaju u doba austrougarske vladavine. U Zagorju je, osim žandara, intervenirala vojska i pucala u narod. Mnogo je ljudi bilo odvedeno u zatvore, a bilo je i žrtava u kotarskim i općinskim središtima.

PEJNOVIĆ, Kata — Monografija, izd. Savjet za pitanja društvenog položaja žene RK SSRNH, redakcija časopisa »Zena«, Odbor Nagrade »Kata Pejnović« i Institut za historiju radničkog pokreta SRH, Zagreb, 1977.

Na fotografijama se vidi lik Marka Belinića, jednog od zagorskih narodnih heroja.

PERŠEN, Mirko: Ustaški logori, izd. Novinsko izdavačka kuća Stvarnost, Zagreb, 1966, 181 str.

Opisan je ustaški logor u Lepoglavi, a opisana su i druga fašistička mučilišta gdje su također poginuli-poubijani mnogobrojni zagorski komunisti, suradnici NOP-a i Jevreji iz zagorskih mjesta.

PERŠEN, Mirko: Dugi dani — Lepoglavska škola revolucionara, izd. »Alfa«, izdavačko i propagandno poduzeće, Zagreb, sa Savezom boraca NOR-a, Lepoglava, 1975, 246 str.

Opis lepoglavske robijašnice prije 1941. i političkih zatočenika NOP-a do 1945. — s ilustracijama.

PERUŠKO, Tone i drugi (urednik Tomo Žalac): Za slobodu učitelji, nastavnici i profesori poginuli u narodnooslobodilačkom ratu, izd. Udruženje učitelja, nastavnika i profesora Hrvatske, Zagreb, 1955. sa slikama, str. 13—14, 19—21, 32, 38, 42, 47, 80, 111, 119, 131—132, 136, 150, 154, 175.

Biografije političkih radnika prosvjetne struke, koji su rođeni u Zagorju ili su politički radili za NOP i NOB na tom području: Ivo Marinković, Martin Puštek, Ivica Božić, Justina Dončević-Vimer, Jugoslav Filipi, Fran Geberta, Blaženka Glojnarić-Ženka, Juraj Lojen, Marija Lovrenček-Micika, Ivo Marković, Anica Odorčić, Božena Plazzeriano, Tomislav Radić, Ivan Rodemnud, Nevenka Tepavac-Škavić, Željko Toplak i Adalbert Anhalcer.

PETRIČEVIĆ, Jozo: Ivo Lola Ribar (biografija), izd. Institut za historiju radničkog pokreta, Zagreb, 1964, str. 110, 124—126.

U tekstu »Ratna korespondencija« spominje se politička aktivnost u Hrvatskom zagorju, a govori se i o izdavanju lista »Glas Hrvatskog zagorja« u 1942. godini.

PETRIČEVIĆ, Jozo: Ivo Lola Ribar — Ratna pisma, izd. Centar društvenih djelatnosti SSOH/Istraživačko-izdavački centar SSOS Zagreb — Beograd, 1978, str. 51, 68, 77—78 128—131, 154—155, 160—162.

Tekst sadrži realne kritičke ocjene o razvoju narodnooslobodilačke borbe za područje Hrvatskog zagorja. Spominju se zagorska mjesta i imena organizatora ustanka.

PODRAVSKI Zbornik '78, izd. Muzej grada Koprivnice, 1978. U tekstu Podravina u NOB-u govori se o brigadi »Braća Radić«. Navedena su imena boraca i rukovodilaca.

POLITIČKI vjesnik — Vjesnik radnog naroda 1940—1941, izd. Institut za historiju radničkog pokreta Hrvatske, Zagreb, 1965, 545 str.

U tekstu se spominju mnogi zagorski revolucionari i zagorska mjesta.

POUKE iz izbora i dalje zadaće KPJ, Istorijski arhiv KPJ — tom II, Kongresi i zemaljske konferencije KPJ 1919—1937, izd. Istorijsko odjeljenje CK KPJ, Beograd, 1950, 354 str. U opisu razvoja radničkog pokreta i štrajkova u Jugoslaviji spominju se zagorska mjesta Oroslavje i Zlatar.

PRILOZI za ekonomsku povijest Hrvatske, izd. Institut za historiju radničkog pokreta Hrvatske, Zagreb, 1967, 526 str. U tekstu je opisan ekonomsko-privredni razvoj zagorskih mjesta.

Miroslava Despot napisala je osvrt na štampanu građu i literaturu o gospodarskoj povijesti Hrvatske od 1850. do 1918. (Iz fondova zagrebačkih biblioteka, str. 269—389. Navode se imena autora knjiga čiji se opisi odnose i na zagorski kraj).

PRVA zagorska brigada, *Leksikon* narodnooslobodilačkog rata i revolucije u Jugoslaviji 1941—1945, druga knjiga (M—Ž), izd. IRO »Narodna knjiga«, Beograd — IRO »Partizanska knjiga«, Ljubljana — OOUR Izdavačko publicistička delatnost, Beograd, 1980 str. 915, 1099, 1172, 1217, 1221, 1229.

U tekstu se spominje Prva zagorska brigada i suradnja Kozjanskog (odreda) bataljona sa Zagorskim partizanskim odredom. Dalje se govori o političkim zbivanjima i oružanim akcijama NOV u varaždinskom, odnosno zagorskom kraju, o djelovanju krapinskog odreda i odreda Zapadne grupe, te o oslobodenju zagorskog područja u završnim operacijama 1945. g.

PRVI sastanak socijaldemokrata iz Hrvatske i Slavonije — Istorijski arhiv KPJ (IV) Socijalistički pokret u Hrvatskoj — 1892—1919, izd. Istorijsko odeljenje CK KPJ, Beograd, 1950, str. 13, 33, 40. 41.

Na polit, skupu 8. i 9. IX 1894. sudjelovao je izaslanik iz Krapine i govorio je o progonu mještana iz Pregrade te o drugim političkim zbivanjima u ono doba.

PUTOVIMA revolucije 1—2, izd. Institut za historiju radničkog pokreta, Zagreb, 1963, br. 1—2; str. 108, 109, 162, 196—197, 201, 208, 210—211, 349, 357—394, 447.

U tekstu se spominje Okružni NOO Krapina, kotarski i općinski NOO-e na području toga okruga 1943—1944. Izrađen je abecedni spisak vijećnika. Govori se o »Glasu Hrvatskog zagorja« — Organu Povjerenstva CK KPH u 1942. godini.

PUTOVIMA revolucije 3—4, izd. Institut za historiju radničkog pokreta, Zagreb, 1964, br. 3—4; str. 212—213, 266—268, 296.

U tekstu se govori o razvoju privrede, ekonomskim štrajkovima, zagorskim partizanskim odredima NOV i drugim političkim zbivanjima.

RAFAJ, Gabrijel (odgovorni urednik): Zagorska industrija vunениh tkanina Zabok 1936—1976, izd. ZIVT, Zabok, 1976, 185 str.

O razvoju tekstilne tvornice i političkim zbivanjima u njoj, o sudjelovanju radnika-seljaka u naprednom pokretu i NOB-u.

RASTIĆ, Marijan: Izbor iz arhivske građe Komunističke partije Jugoslavije i Komunističke partije Hrvatske za povijest 1941. godine u Hrvatskoj, *Arhivski vjesnik*, sv. XIV/1971, Zagreb, str. 7—133. (35).

Osim tekstova dokumenata dana su u bilješkama objašnjenja. Među ostalim se navodi izvještaj kot. oblasti Krapina o pronađenim lecima komunističkog sadržaja u Đurmancu od 14. VII 1941. i ističe se Obavještenje CK Komunističke partije Hrvatske.

RATNA kronika — Na domaćim ratištima čitava Hrvatska gori, *Istorijski arhiv* KPJ, izd. Istorijsko odeljenje CK KPJ, tom I, knj. 2, »Borba« 1942—1943, Beograd, 1949, str. 43, 220, 224—225.

Govori se o partizanskim borbama u Zagorju — srcu Hrvatske i o logoru u Lepoglavi, a pod naslovom »Čitava Hrvatska gori« — uz druge pokrajine navedeno je i Hrvatsko zagorje.

REGISTI dokumenata o narodnom ustanku 1941. godine (iz fondova općih arhiva u NR Hrvatskoj), *Arhivski vjesnik*, sv. 3/1960, Zagreb.

U tekstovima objavljene građe spominju se mjesta i imena zbog aktivna rada za KPJ i NOP. Dalje se govori o prvim ustaničkim diverzijama protiv okupatora i o raspačavaju štampe NOP-a na terenu Hrvatskog zagorja.

RELJIĆ, Stevo — Mihaljčić, Đuro: Dr Ivan Ribar i sinovi — Život i djela, četvrto izdanje, Progres, Zagreb, 1977, str. 225—228, 238, 356.

Iz sadržaja: Kod Krkleca (Gustava) u Zemunu — ističe se politička suradnja njegove obitelji s Ribarima i Marijom Denbaci iz Zagorskog Maruševca 1941—42. Zatim se govori o suradnji s Markom Belinićem.

REVOLUCIONARNI put Josipa Broza Tita vodio je i preko teritorija općine Ivanec, *Ivanečki kalendar* 1974, tisak i naklada Novinsko izdavačkog i štamparskog poduzeća Varaždin; str. 6—7.

Zapis o boravku druga Tita i Moše Pijade u lepoglavskoj robijašnici zbog komunističke djelatnosti prije 1941.

RUNJAK, Josip: Pregled radničkog pokreta u Varaždinu, Prilozi historiji Varaždina, izd. Narodno sveučilište »Braća Ribar« — Ogranak Matice Hrvatske, Varaždin, 1967, str. 39—96.

U tekstu se spominju mjesta i politička zbivanja na širem području Hrvatskog zagorja.

SAILI, Dragutin: Partijski rad u Hrvatskom zagorju 1941—1942, Četrdeset godina - *Zbornik* sećanja aktivista jugoslovenskog revolucionarnog pokreta. Kultura, Beograd, 1960, knj. 6, 1941—1945, str. 150—153. 1961.

Opisan je politički rad komunista i pripreme za oružani ustanak u Hrvatskom zagorju.

SENTIĆ, Marija: Bibliografija o narodnooslobodilačkom ratu i socijalističkoj revoluciji u Hrvatskoj 1941 —1945 — Posebna izdanja 1945—1975, izd. Odbor Republičke konferencije Socijalističkog saveza radnog naroda Hrvatske za njegovanje i razvijanje revolucionarnih tradicija i koordinaciju društveno-političkih proslava i manifestacija, Zagreb. 1978, str. 71 — 73, 86, 94, 97. 110, 112, 114, 238—240. 242—247.

U tekstu se spominju knjige u kojima je opisana revolucionarna djelatnost i istaknute ličnosti KPJ, radničkog pokreta i NOB-a Hrvatskog zagorja.

SJEVEROZAPADNA Hrvatska u NOB-u i socijalističkoj revoluciji, *Zbornik*, izd. Zajednica općina Memorijalnog područja Kalnik i Varaždin, — Institut za historiju radničkog pokreta Hrvatske iz.Zagreba, Varaždin, 1976, 1118 str.

Tekst Zbornika sadrži priloge Znanstvenog skupa održanog u Varaždinu od 15. do 17. V 1975. što se odnosi i na zagorski kraj izvan zagrebačke i varaždinske regije.

SMERKE, Zlatko — Đurić, Tomislav: Hrvatsko zagorje — Trideset najljepših planinarskih i turističkih izleta, naklada Planinarsko društvo »Ravna Gora«, Varaždin, 1976. sa 100 str.

U povijesno-turističkim opisima spominju se i obilježja NOB-a na području zagorskih općina i okolnih krajeva.

SMREKAR-Majsec Marija/Antun Kozina (stručni suradnik): Krapina i okolni krajevi — priručnik za učenike, izd. Školska knjiga, Zagreb, I 1975, 11/1977. i III izdanje 1979. (u svim su izdanjima tekstovi raspoređeni na istim stranicama), str. 29—40.

U tekstu je zapis o revolucionarnoj prošlosti i likovima narodnih heroja. U tekstu se govori o spomen-obilježjima NOB-a Hrvatskog zagorja.

STAZAMA NOB-a, *Ivanečki kalendar* 81, tisak i naklada: Novinsko izdavačka i štamparska radna organizacija, Varaždin, str. 17—18.

Opis uz dvije ratne fotografije — Cvjeta s harmonikom (je Cvjeta Jerin-Slovenka) i pet boraca, kao i snimak za uspomenu na ilegalnom ivanečkom području.

STOJSAVLJEVIĆ, Bogdan: Prodiranje kapitalizma u selo (1919—1929), izd. Institut za historiju radničkog pokreta, Zagreb, 1965, str. 20—26, 47—48, 64, 81, 96—97, 101—102, 162, 202. 240. 242. 272. 296. 316. 328.

U opisu odjeka oktobarske revolucije opisano je teško ekonomsko stanje u Hrvatskom zagorju i politička zbivanja u vezi s time.

STOPAR, Vlado: Zagorska tehnika, *Zbornik* sećanja aktivista jugoslovenskog revolucionarnog pokreta. Kultura, Beograd, 1960, knj. 7, 1941—1945, str. 413—424.

Opisan je razvoj i djelovanje ratnog lista »Glas Hrvatskog zagorja« 1942—1945.

STOPAR, Vlado — Pavičić. Josip: Na zagrebačkoj partizanskoj fronti — Jugoslavija u ratu, izd. »Alfa«, izdavačko i propagandno poduzeće, Zagreb, 1976, 198 str.

U tekstu su opisani mnogi revolucionarni podvizi mladih Zagoraca u Zagrebu i okolici.

STUNIĆ. Tomislav: Augustinčićeva vizija Matije Gupca. *Zagorski godišnjak* 1973, izd. Kulturno-prosvjetno društvo hrvatskih Zagoraca »Matija Gubec« u Zagrebu, str. 55—58.

Kipar je izložio člankopiscu revolucionarni izraz u umjetničkom djelu Gupčeva lika kojeg je oblikovao u naselju Samci u Gornjoj Stubici.

ŠIBL. Ivan: Iz ilegalnoe Zagreba 1941. izd. »Naprijed«. IKP, Zagreb, 1965, str. 65, 72—73, 77, 98—99, 118, 121—122.

U tekstu se spominje izuzetna revolucionarna djelatnost Zagoraca u Zagrebu i okolici.

ŠIBL, Ivan: Ratni dnevnik, izd. »Naprijed«, izdavačko knjižarsko poduzeće, Zagreb, 1966, str. 175, 177. 180—182, 184—186. 188. 296—297, 300—304, 307, 312, 329—333, 337—339, 363, 366, 430-431.

Memoarski zapisi spominju zagorska mjesta, ljude i njihov doprinos NOB-u u borbi protiv okupatora i domaćih izdajnika.

ŠPANIJA 1936—1939, *Zbornik* sećanja jugoslovenskih dobrovoljaca u španskom ratu, izd. Inicijativni odbor — Udruženje španskih boraca, Beograd, 1971, knj. 1, str. 517—518, knj. 5; str. 49, 576.

Španjolski dobrovoljac Franjo Županić, r. 1910. u Razvoru—Klanjec, opisao je svoja sjećanja, a njegovo se ime spominje i u drugim tekstovima.

ŠPANIJA 1936—1939, *Zbornik* sećanja jugoslovenskih dobrovoljaca ušpanskom ratu, izd. Inicijativni odbor — Udruženje španskih boraca, Beograd, 1971, knj. I, 280 str., knj. 2, 345, 347, str. knj. 4, 304, 317, str. knj. 5, 512 str.

U tekstu se spominje Brezovac pod imenom Kiril i Ćiril, r. 1905. u Tužnom (Ivanec) — Varaždin, koji je već 1941. poginuo u NOB-u.

ŠPANIJA 1936—1939, *Zbornik* sećanja jugoslovenskih dobrovoljaca ušpanskom ratu, izd. Inicijativni odbor — Udruženje španskih boraca, Beograd, 1971, knj. 1, str. 525, 527, 536, 541. knj. 3, str. 298, knj. 4, str. 434, 440, knj. 5, str. 560.

U tekstu se ističe Rogina Štefan/Stjepan, rođen 1915. u Domovcu, kot. Zlatar, kao vrlo hrabar mitraljezac. Poginuo je u NOB-u 1942.

ŠPANIJA 1936—1939, *Zbornik* sećanja jugoslovenskih dobrovoljaca u španskom ratu, izd. Inicijativni odbor — Udruženje španskih boraca, Beograd, 1971, knj. 3 str. 458—461, knj. 4, str. 236—265, knj. 5, str. 527.

Josip Husinec, rođen 1913, student iz Marije Bistrice, opisao je svoja sjećanja.

ŠPANIJA 1936—1939, *Zbornik* sećanja jugoslovenskih dobrovoljaca u španskom ratu, izd. Inicijativni odbor — Udruženje španskih boraca, Beograd 1971, knj. 3, str. 228, knj. 5, str. 56, 549.

U tekstu se spominje Muhek Andrija, rođen 1917. u Mariji Bistrici, student.

ŠPANIJA 1936—1939, *Zbornik* sećanja jugoslovenskih dobrovoljaca u španskom ratu, izd. Inicijativni odbor — Udruženje španskih boraca, Beograd, 1971, knj. 3, str. 287, knj. 4. str. 266—268, knj. 5, str. 525.

U tekstovima se spominje ime Marije Habulin koja je radila u ilegalnoj tehnici CK KPJ u Parizu, a spominje se i njezin zapis »Borba se nastavlja«.

ŠPANIJA 1936—1939, *Zbornik* sećanja jugoslovenskih dobrovoljaca u španskom ratu, izd. Inicijativni odbor — Udruženje španskih boraca, Beograd, 1971, knj. 4, str. 383—384, 395, 420—421.

U tekstu Veljka Kovačevića pod naslovom: »Od Pirineja do Jugoslavije« istaknuto je ime krčmarice Jelene iz Zaprešića, koja ga je ponosito i hrabro prevela preko ustaškog prostora na slobodni teren.

Otmir Kreačić ističe također tu vezu kao i političku vezu u Zagrebu kod Štefice Crnojevac, (pogrešno je otisnuto Crnković), sestre španjolskog borca Izidora Štroka iz Krapinske Podgore.

ŠPANIJA 1936—1939, *Zbornik* sećanja jugoslovenskih dobrovoljaca u španskom ratu,' izd. Inicijativni odbor — Udruženje španskih boraca, Beograd, 1971. knj. 4, str. 96—98. 395, 402, 437, 463, 466, knj. 5, str. 567.

Izidor Štok je opisao dio svojih sjećanja, a u drugim se tekstovima spominje njegova sestra Štefanija Crnojevac, rod. u Krapinskoj Podgori.

ŠPANIJA 1936—1939, *Zbornik* sećanja jugoslovenskih dobrovoljaca u španskom ratu, izd. Inicijativni odbor — Udruženje španskih boraca, Beograd, 1971. knj. 4, str. 350, knj. 5, 561 str.

U tekstovima se spominje Rusek (Rušek) Ante/Antun, rod. 1899. u Hrašćini, kotar Zlatar, (netočno piše Haščina). Kao radnik došao je među interbrigadiste, a nalazi se na slici s Kostom Nadom.

ŠPANIJA 1936—1939, *Zbornik* sećanja jugoslovenskih dobrovoljaca u španskom ratu, izd. Inicijativni odbor — Udruženje španskih boraca, Beograd. 1971, knj. 5, 565 str.

Na spisku Jugoslavena, španjolskih boraca, nalazi se i Josip Stunković, rođ. 1901. u Lugarskom Brijegu-Klanjec, koji je kao rudar došao iz Belgije u Španjolsku 1936. godine.

ŠPANIJA 1936—1939, *Zbornik* sećanja jugoslovenskih dobrovoljaca u španskom ratu, izd. Inicijativni odbor — Udruženje španskih boraca, Beograd, 1971, knj. 5, 538 str.

Na spisku Jugoslavena, španjolskih boraca, nalazi se Kuhar Izidor, rod. 1911. u Vrbnu, općina Ivanec.

ŠTAUBRINGER, Zvonko: Kumrovečka baklja, izd. »Zagreb«, Radna organizacija za grafičku djelatnost, Samobor, 1980, str. 236 i stotinjak ilustracija.

Tekst biografskih zapisa Josipa Broza Tita, o rodnom Kumrovcu, njegovim mještanima, drugim zaslužnim Zagorcima u političkom životu naprednog pokreta, o NOB-u, kao i o drugim zbivanjima i ličnostima.

ŠTROK, Izidor: Kalnički odred — Hiljadudevetstočetridesetprva (1941—1942) u svedočenjima učesnika narodnooslobodilačke borbe, izd. Vojnoizdavački zavod JNA, Beograd, 1975. Zbornik sjećanja učesnika NOR-a na događaje i ljude u 1941—1942. godini, knj. 14, str 546—564.

Zapis o sudjelovanju u organiziranju ustanka u Hrvatskoj i rukovođenju jedinicama NOV na Kalniku i u okolišnim krajevima.

TITOV KUMROVEC, izd. Spektar, Zagreb. 1980.

Opisom i fotografijama prikazano je Hrvatsko zagorje, a posebno Titov rodni Kumrovec i dio SR Slovenije koji je bio povezan s njegovom političkom djelatnošću. Foto-prilozi u koloru.

TODOROVIĆ, Lerer — Vojo: Od Vernerà do ustaničkog Drvara — Španija 1936—1939, *Zbornik* sećanja jugoslovenskih dobrovoljaca u španskom ratu, izd. Inicijativni odbor — Udruženje španskih boraca, Beograd, 1971, knj. 4, str. 437.

U zapisima se spominje Stefica Crnojević-Crnojevac, koja je autora teksta na političkojvezi prihvatila i dalje mu pomogla u prebacivanju radi političkog rada.

TRIDSETRDRUGA divizija — Ljudi i događaji 32. divizije u NOB-u, izd. »Zagreb«, izdavačko i propagandno poduzeće, Zagreb, 1975, 348 str.

U knjizi je opisan borbeni put 32. divizije na osnovi dokumenata i sjećanja rukovodilaca te jedinice na području sjeverozapadne Hrvatske.

TRIDSETRDRUGA divizija (zagorska), *Vojna enciklopedija*, izd. Redakcija vojne enciklopedije, Beograd, drugo izdanje, 1975. sv. 10, str. 117—118.

U tekstu se navode jedinice NOV koje su bile u sastavu te divizije, brojno stanje boraca, naoružanje i borbe koje je vodila po Hrvatskom zagorju i drugim krajevima.

USTANIČKE iskre u Hrvatskoj, izd. Progres, Zagreb, 1977, str. 148—153, 223—226, 254—258, 264—266, 291—293. 497—502, 510—516, 517—522, 531—558.

Tekstovi o oružanom ustanku objavljeni su u knjizi po sadašnjim općinskim područjima. Spominju se ljudi i događaji, imena narodnih heroja, te zagorski teritorij.

VIDMAR, Josip: Prilozi građi za historiju radničkog pokreta i KPJ 1919. godine, *Arhivski vjesnik*, sv. 2/1959. str. 7—227.

Spominje se politička aktivnost u mnogim zagorskim mjestima (osobito na str. 45—48). Građa se odnosi na odjek oktobarske revolucije (1917—1919).

VITOMIR, Franjo (pseudonim: Antun Kozina): Uz tridesetu obljetnicu AVNOJ-a i ZAVNOH-a 1943—1973, *Zagorski godišnjak* 1974, izd. Kulturno-prosvjetno društvo hrvatskih Zagoraca »Matija Gubec« u Zagrebu, str. 87—88.

U tekstu su biografski zapisi vijećnika Ivana Rumbaka Živka i Dragutina Hohnjeca iz krapinsko-pregradskog kraja.

VODIČ kroz Hrvatsko zagorje, izd. Prosvjetno društvo hrvatskih Zagoraca »Matija Gubec« u Zagrebu, 1946, str. 102, 105.

U tekstu se kaže da se rodna kuća maršala Tita uređuje za muzej. Slika rodnog doma Josipa Broza Tita u Kumrovcu.

ZAGORJE (Hrvatsko zagorje) — narodnooslobodilačkom ratu naroda Jugoslavije 1941—1945, *Vojna enciklopedija*, drugo izdanje, izd. Redakcija vojne enciklopedije, Beograd, 1975, sv. 10, str. 637—638.

U tekstu se spominje Komanda zagorskog vojnog područja, Zagorski partizanski (krapinski) odred i oružane borbe, kao i pojedina mjesta. Naveden je broj sudionika u NOB-u, poginulih boraca, žrtava fašističkog terora i uništenih zgrada.

ZAGORSKI kalendar za godinu 1946, izd. Prosvjetno društvo hrvatskih Zagoraca »Matija Gubec«, Zagreb, str. 3—5, 19—25, 35—39.

Prvi je predsjednik spomenutog društva Vjekoslav Broz, brat druga Tita (sa slikom). Objavljeni su i tekstovi o revolucionarnoj dalekoj prošlosti i doprinosu borbi za slobodu nove Jugoslavije.

ZAGREB i okolica, izd. Turistkomerc, Zagreb, 1975, str. 172—173.

U tekstu se spominju zagorski muzeji s eksponatima iz revolucionarne prošlosti za oslobođenje Jugoslavije 1941—45.

ZAGREB 1941—1945, izd. Spektar, Zagreb, 1972, knj. Prva, str. 15. 45, 107, 191, 197, 201, 271, 281, 319, 377—379.

Zapisi sjećanja na poznate revolucionare — Zagorce, mnoge događaje i ličnosti NOB-a.

ZAGREBAČKI partizanski odred — Zbornik dokumenata i sjećanja, izd. Općinski odbori SUBNOR-a: Zelina, Sesvete, Dugo Selo, Donja Stubica, Zaprešić, Skupština grada Zagreba, »Spektar«, Zagreb, 1978, 432 str.

Zbornik sadrži faksimile dokumenata i podatke koji su povezani s imenima boraca i mjestima u doba NOB-a Zagorja.

ZATEZALO, Đuro — Majetić, Tomislav: Profesor Ivo Marinković — Monografija o revolucionaru, izd. Historijski arhiv u Karlovcu, 1975, str. 115, 120, 123—124, 131—132, 136—137, 142, 249, 253, 258, 260, 262—263, 268, 270—271, 274, 282, 286, 288.

U tekstu se spominju mnoga imena zagorskih revolucionara, a posebno se ističe sudjelovanje Ive Marinkovića na partijskom savjetovanju Okružnog komiteta KPH za okrug Krapinu u Ravnicama (6—7. II 1943).

ZBORNIK dokumenata i podataka o narodnooslobodilačkom ratu jugoslovenskih naroda, izd. Vojnoistorijski institut Jugoslovenske armije, Beograd, 1952, tom V, knj. 1. Borbe u Hrvatskoj 1941. godine, str. 32, 448.

Spominju se prve partizanske akcije-diverzije u Hrvatskom zagorju u lipnju i srpnju 1941. na neprijateljskoj telefonskoj mreži, a ističe se i rukovođenje oružanom akcijom polit, komesara Izidora Stroka (bivšeg španjolskog borca — kasnije proglašen narodnim herojem).

ZBORNIK (isti tekst naslova knjige kao naprijed), tom V, knj. 2, Borbe u Hrvatskoj 1941. godine, str. 101, 147—148, 168—169, 171.

U tekstu se spominju organizatori ustanka i politički radnici Hrvatskog zagorja.

ZBORNIK (isti tekst naslova knjige kao naprijed), tom V, knj. 3. Borbe u Hrvatskoj 1942. godine, str. 13, 388.

Hrvatsko zagorje se spominje u Titovu pismu partijskom vojnom rukovodstvu Hrvatske. Govori se i o jačanju ustanka u tom kraju.

ZBORNIK (isti tekst naslova knjige kao naprijed), tom V, knj. 4. Borbe u Hrvatskoj 1942, str. 53, 80, 124—126, 205—206, 236—242, 251—254, 299—300, 332, 352—353, 387, 411, 461, 515—516.

U tekstu se spominje španjolski borac Štefek Rogina. Također se spominju drugi prvoborci i mnoga zagorska mjesta — u partizanskim i neprijateljskim dokumentima objavljenim u tom Zborniku.

ZBORNIK (isti tekst naslova knjige kao naprijed), tom V, knj. 5, Borbe u Hrvatskoj, lipanj-srpanj 1942. godine, str. 9, 202—208, 392—394, 415, 474, 691.

U tekstu se navode imena vojnih i političkih rukovodilaca iz zagorskog kraja.

ZBORNIK (isti tekst naslova knjige kao naprijed), tom V, knj. 6, Borbe u Hrvatskoj, kolovoz 1942. godine, str. 45, 78, 120—121, 167.

U tekstu se spominju imena političkih i vojnih rukovodilaca NOV koji su rođeni u Zagorju.

ZBORNIK (isti tekst naslova knjige kao naprijed), tom V, knj. 7, Borbe u Hrvatskoj, rujan 1942. godine, str. 24. 33, 203—204, 207.

U tekstu se navode imena rukovodilaca jedinica NOV i veće diverzantske akcije na željezničkoj pruži Ključa i Luke kod Zlatara, a navedene su i druge partizanske akcije u Hrvatskom zagorju.

ZBORNIK (isti tekst naslova knjige kao naprijed), tom V, knj. 8, listopad 1942. godine, str. 124. 290—293. 294—303.

U tekstu se navode imena poznatih vojnih i političkih rukovodilaca, akcije bataljona »Matija Gubec« i pogibija Stjepana Rogine, hrabrog španjolskog borca s područja Zagorja.

ZBORNIK (isti tekst naslova knjige kao naprijed), tom V, knj. 9, studeni 1942. godine, str. 115, 118, 132—133, 209, 295, 441.

U tekstu su navedena imena političkih i vojnih rukovodilaca i jedinica NOV, koje se odnose na zagorski kraj.

ZBORNIK (isti tekst naslova knjige kao naprijed), tom V, knj. 10, Borbe u Hrvatskoj, prosinac 1942. godine, str. 27—29, 33, 71, 92. 94, 145, 205, 223, 266—273, 279, 281, 296—297, 319—320, 355—357, 402—403, 436.

U tekstu se navode oružane borbe jedinica NOV s neprijateljskim formacijama u Zagorju, a u ustaško-domobranskim dokumentima se spominju partizanske akcije u zagorskom kraju.

ZBORNIK (isti tekst naslova knjige kao naprijed), tom V, knj. 11, Borbe u Hrvatskoj, siječanj 1943. godine, str. 16, 31. 35—37. 59, 101. 111, 117, 179, 229, 265.

U tekstu se spominju imena zagorskih političkih i vojnih rukovodilaca NOV, zagorska mjesta, oružane akcije i borbe protiv fašista.

ZBORNIK (isti tekst naslova knjige kao naprijed), tom V, knj. 12, Borbe u Hrvatskoj, veljača 1943. godine, str. 54. 95, 151, 160. 275, 552.

U tekstu se navode imena političkih i vojnih rukovodilaca Zagoraca, mjesta i oružane borbe protiv neprijatelja.

ZBORNIK (isti tekst naslova knjige kao naprijed), tom V, knj. 13, Borbe u Hrvatskoj, ožujak 1943. godina, str. 74, 80, 131, 154, 353—354, 513.

U tekstu se spominju imena političkih i vojnih rukovodilaca Zagoraca, jedinice NOV i napad partizana na željezničku stanicu u Konjščini, gdje je razoružana straža i sva oprema odnesena. Akciju je izvelo 100 partizana.

ZBORNIK (isti tekst naslova knjige kao naprijed), tom V, knj. 14, Borbe u Hrvatskoj, travanj 1943. godine, str. 185—188, 205, 256. 410—417, 512.

U tekstu se spominju imena zagorskih rukovodilaca u NOV i njihove akcije protiv ustaško-domobranskih formacija.

ZBORNIK (isti tekst naslova knjige kao naprijed), tom V, knj. 15, Borbe u Hrvatskoj, svibanj 1943. godine, str. 31, 33, 42, 116, 145—146, 148—151, 166. 168, 270, 272—274, 376, 379—380, 399, 424. 447, 449, 456, 475, 483, 489.

U tekstu se navode imena vojnih i političkih rukovodilaca Zagorja te Zagorska udarna četa Kalničkog partizanskog odreda. Govori se o uspostavljanju veza sa slovenskim partizanima (Kozjanski partizanski odred), kao i mnogim oružanim akcijama protiv neprijatelja po zagorskim mjestima.

ZBORNIK (isti tekst naslova knjige kao naprijed), tom V, knj. 16, Borbe u Hrvatskoj, lipanj 1943. god.

U ovoj i u svim drugim knjigama, 36. knjiga objavljena je za prosinac 1944, ima podataka o zagorskom kraju i jedinicama NOV koje su na ovom tlu vodile oružane borbe protiv okupatora i domaćih izdajnika.

ZBORNİK dokumenata i podataka o PTT službi u NOB na području SR Hrvatske, knj. prva, izd. Poduzeće PTT saobraćaja Zagreb—PTT muzej, Zagreb, 1979, str. 18, 31, 77, 102, 104, 194, 212, 251, 258, 262—265, 282.

Govori se o organiziranom kurirskom prenošenju vijesti za NOB, telefonskim vezama, o ulozi i značenju PTT službe u razdoblju 1941—43. Spominje se Hrvatsko zagorje i pojedina sjedišta pošta: Bedekovčina, Bednja, Golubovec, Ivanec, Ivančica—Planina, Konjščina, Krapina, Lepoglava, Novi Marof, Pregrada, Zlatar. Spominju se uz to imena revolucionara: Antun Augustinčić, kipar, Marko Belinić, Rudolf Gluhak, Josip Jutriša (Janko), Marko Mrkoci (Bertaš).

ZBORNİK narodnih heroja Jugoslavije, izd. Omladina, Beograd, 1957, str. 42, 99—101, 117, 233, 317, 388—389, 390, 416, 536, 785—786.

Objavljene su i biografije narodnih heroja rođenih na području Hrvatskog zagorja — sa slikama.

ZEMALJSKO antifašističko vijeće narodnog oslobođenja Hrvatske, *Zbornik* dokumenata 1943, izd. Institut za historiju radničkog pokreta, Zagreb, 1964, str. 723.

U tekstu se spominje Hrvatsko zagorje, narodnooslobodilački odbori i vijećnici ZAVNOH-a: Marko Belinić, D. Stubica; Ivan Rumbak Živko, Krapina; Stjepan Šimunjak, Klanjec; Stjepan Tuđman, Klanjec, a navodi se i ratni list »Glas Hrvatskog zagorja«.

ZEMALJSKO antifašističko vijeće narodnog oslobođenja Hrvatske, *Zbornik* dokumenata 1944, (od 1. siječnja do 9. svibnja), Zagreb, izd. Institut za historiju radničkog pokreta Hrvatske, Zagreb, 1970, 733 str.

Uz tekst o Hrvatskom zagorju spominju se NOO-i, vijećnici rođeni na području zagorskih kotara: Antun Augustinčić, Marko Belinić, Janko Čajko, Viktor Čolja, Dragutin Hohnjec, Josip Masnjak, Ivan Rumbak (Živko) i Stjepan Tuđman.

ŽENE Hrvatske u narodnooslobodilačkoj borbi, izd. Glavni odbor Saveza ženskih društava Hrvatske, Zagreb, 1955, knj. I, str. 14. 87, 95—97, 102—103, 114, 122, 162, 188, 280—281, 336, 372, 386, 402, 431, 460-461, 520—521, 531.

Na navedenim stranicama opisan je i politički rad zagorskih žena počam od pošiljanja paketa borcima u Španjolsku i u godinama NOB-e i NOV-e Jugoslavije.

ŽENE Hrvatske u narodnooslobodilačkoj borbi, izd. Glavni odbor Saveza ženskih društava Hrvatske, Zagreb. 1955, knj. II, 93—94, 279, 305—307, 326—330, 333—334, 336, 339—340, 345—356, 366, 374—375, 384—385, 386, 388, 414—415, 444, 449, 451 -452, 455, 458—459, 462—468, 465—467, 469—470, 472—473, 479, 482, 496.

Opisano je sudjelovanje žena u političkom radu, u jedinicama NOV (iako nepotpuno). Govori se o ženama koje su poginule u NOB-u, o prosvjećivanju, o zbrinjavanju djece bez roditelja, o organiziranju prihvata djece u izbjeglištima, o pružanju pomoći aktivistima koji su se nalazili u ustaškim logorima u nekim zagorskim dvorcima, o djelovanju medicinskih sestara, liječnica i bolničarki u NOB.

ŽENE Hrvatske u radničkom pokretu do travnja tisuću devetsto četrdeset prve, izd. Konferencija za društvenu aktivnost žena Hrvatske, Zagreb, 1967, knj. III, str. 52, 127, 240, 256—257, 267—268, 285, 329—330, 348, 355—356, 366, 437—440.

Dokumentima, fotoreprodukcijama i opisima prikazan je politički i progresivni kulturno-prosvjetni društveni rad žena i poznatih političkih radnika Hrvatskog zagorja.

PRILOZI U PERIODIČNIM PUBLIKACIJAMA

ADAMČEK, Josip: Istraživanje građe o seljačkoj buni 1573. *Bilten*; prigodno informativno izdanje povodom jubilarne 400-godišnjice seljačke bune (1), izd. Fond za izgradnju spomen-objekata i proslavu 400-godišnjice seljačke bune, Donja Stubica, (1973), str. 62—64.

Zapis o istraživanjima u domaćim i inozemnim historijskim arhivima o seljačkoj buni i o drugim povijesnim zbivanjima.

AHMETOVIĆ, Lutvo: Zagreb u ustanku i revoluciji, *Večernji list*, Zagreb, 21. XII 1966. U tekstu se govori o Hrvatskom zagorju i o neustrašivom prvoborcu Josipu Jutriši Janku (proglašen narodnim herojem).

AHMETOVIĆ, Lutvo: Zagreb u ustanku i revoluciji, izd. Redakciona grupa Gradskog komiteta SKH, Zagreb, 1966. (brošura), 77 str.

U tekstu se spominje i Hrvatsko zagorje.

AŠKERC, Ana — Jelić, Ivan — Karaman, Igor — Križman, Ivan — Krpan, Stjepan — Mesić, Đuro — Mrvić, Stane, — Umek, Ema — Vujović, Vlado: *Kumrovec i Trebče u dolini Sutle*, biblioteka *Male turističke monografije* (37), izd. »Turistkomerc«, Zagreb i Spomen-područje Kumrovec—Trebče, Zagreb. 1977, 95 str. Kolor ilustracije i pregledna karta.

Uz memoarski tekst o Titovu rodnu mjestu Kumrovcu i Trebči u tekstu se spominju i druga zagorska mjesta i dio SR Slovenije. U prilogu je navedena i bibliografija o tim krajevima.

AUGUST, Bartol-Hrs, *Vjesnik*, Zagreb, 10. i 11. VIII 1975. 3. str.

Spomen-zapis nakon smrti jednog od prvoboraca Ravnice, kotar Klanjec. (Umro je u 80. godini života).

AUGUSTINČIĆEV spomenik. *Glas Hrvatskog zagorja*, izd. odbor SSRN za kotar Krapinu, 1. I 1959. 3. str.

Zapis o otkriću spomenika NOB-u na Brozovom brijegu iznad Klanjca, sa slikom umjetnika i njegova suradnika.

BAJZA, Zeljko: Recital u tvorničkoj hali, *Večernji list*, Zagreb, 8. V 1978, 7. str.

Zapis o njegovanju revolucionarnih tradicija NOB-a, održavanjem Sedmog susreta pjesnika recitatora »Poznanovec 78« u Domu boraca uz muzejsku zbirku NOB-a u Poznanovcu.

BALAGOVIĆ, Drago: Uz ustaničke praznike — Kroz Zaprešić do partizana, *Zaprešićke novine*, Glasilo SSRN općine Zaprešić, srpanj, 1980, 2. str.

Sjećanja Jelene Škaler iz Zaprešića, kako je prihvatila Veljka Kovačevića i druge revolucionare koji su dolazili iz Španjolske 1941. (O tome je zapis i u sjećanjima »Španija 1936—1939.« Zbornik sećanja... knj. 4/1971).

BALAGOVIĆ, Drago: Posjet revolucionaru, *Zaprešićke novine*, Glasilo SSRN općine Zaprešić, kolovoz, 1980, 2. str.

Tekst o zadnjem intervjuu s Franjekom Plečkom iz Dubrovčana, istaknutim prvoborcem klanječkozaprešićkog kraja, koji je ubrzo iza toga umro.

BALAGOVIĆ, Drago: Uz 75-godišnjicu protuugarskog bunta u Zaprešiću — Otporom naroda do kraha Nagodbe, *Zaprešićke novine*, Glasilo SSRN općine Zaprešić, rujan, 1978, 11. str.

U tekstu: Biciklisti i zabavljači — najsumnjiviji Khuen odlazi — nasilje ostaje. Ipak korak naprijed (1903). Uz tekst je slika Jelice Jüg s barjakom i u narodnoj nošnji onog doba.

BALAGOVIĆ, Drago: Aktivisti od ratnih dana, *Zaprešićke novine*, glasilo SSRN općine Zaprešić, listopad, 1980, 2. str.

Biografski zapis o Ivki Novak r. Hotko sudionici NOB-a i drugima s ratnim i sadašnjim fotoportretom — sjećanja.

BALAGOVIĆ, Drago: Obnovljeni spomenik, *Zaprešićke novine*, glasilo SSRN općine Zaprešić, listopad, 1980, 6. str.

Zapis o spomeniku NOB-a u Mjesnoj zajednici Ivanec Zaprešićki sa slikom.

BALIJA, Marica: Sjećanja na dane NOB-a u Jalšju, *Glas Hrvatskog zagorja*, izd. Kotarski odbor SSRN za kotar Krapinu, 8. III 1960, 3. str.

Zapis o političkoj aktivnosti mještana Jalšja, nedaleko Krapinskih Toplica, u doba NOB-a.

BALIJA, Mijo: Život piše romane — Mrtav više od pola stoljeća, *Hrvatsko zagorje*, časopis za kulturno-prosvjetna i društvena pitanja, Krapina, br. 4—12/1970, str. 81—82.

Zapis o Augustu Celiniću iz Creta, jednom od sudionika oktobarske revolucije, koji se bratu javio nakon 54 godine. (Celinića spominje Ivan Očak u knjizi »Jugoslavenski oktobarci«).

BALIJA, Mijo: Jubilej Prvog zagorskog partizanskog odreda, *Večernji list*, Zagreb, 3. III 1972, 6. str.

Opis djelovanja Prvog zagorskog partizanskog odreda Hrvatske.

BALIJA, Mijo: Susret zagorskih partizana, *Večernji list*, Zagreb, 3. i 4. VII 1972, 10. str. Dvodnevnim slavljem u Zaboku i Ravnicama borci Zagorja obilježili su značajne događaje iz NOB-a.

BALIJA, M.(ijo): Uz Dan žena — Srce revoluciji, *Delegatski list*, općine Zabok, 22. III 1979, 3. str.

Predanim političkim radom Marica Šimunjak je pripremila četvero djece za NOB. Herojski je digla ruku na sebe kada su ustaše otkrili njezinu političku djelatnost (1942). Zbog toga je Marica postala u Pluski simbol revolucije.

BAN Laginja tumači prevrat, *Glas Hrvatskog zagorja*, izd. Kotarski odbor SSRNH za kotar Krapinu, 1. III 1956, 3. str.

Iz sadržaja: Burni događaji 1920. Teror vlasti i vojni bjegunci. Repatrirci iz boljševičke Rusije, rodом iz Zagorja.

BARIŠIĆ, Mijat: Zašto su ih u ratu zvali »Mala Moskva«? *Zaprešićke novine*, glasilo SSRN općine Zaprešić, lipanj, 1978, 7. str.

Legendarnim nazivom nazvano je selo Hruševac Puščanski, gdje je 1942. djelovala oružana udarna grupa NOB-a, a spominju se i mnogi prvoborci toga kraja.

BEBER, Ivanka: Desinički partizani, *Večernji list*, Zagreb, 6. X 1971, 11. str.

Zapis o poznatom organizatoru ustanka u tom kraju — Josipu Štimcu koji je zbog svoje političke djelatnosti i junačkih podviga mnogima ostao u sjećanju.

BELINIĆ, Marko: Zagreb slavi, *Večernji list*, Zagreb, 12. XII 1959. 4. str.

Sjećanja na revolucionarnu aktivnost prvaka radničkog pokreta prije 1941.

BIBER-Tehek, Antun: Časno ispunjeni zadaci, *Vjesnik*, Zagreb, 15. I 1979, 5. str.

Uz 35-godišnjicu X korpusa zagrebačkog istaknute su i zasluge naroda cjelokupne sjeverozapadne Hrvatske, a među njima i Zagorja, u oružanoj borbi i svestranim političkim aktivnostima.

BIBLIOGRAFIJA jugoslovenske istoriografije 1975—1978. (Knjige). *Vojnoistorijski glasnik*, organ Vojnoistorijskog instituta, Beograd, Maj-avgust 1979, br. 2, str. 311—326.

Među autorima knjiga spominje se Vladimir Hlaić koji je napisao knjigu: »Grebeni Ivančice. Prva zagorska narodnooslobodilačka udarna brigada« (313. str. navedene Bibliografije).

BIBLIOGRAFIJA Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske, *Vijesti* muzealaca i konzervatora Hrvatske, Zagreb, br. 2/1978, str. 107. i 132.

Tematsko-bibliografski tekstovi članaka muzealaca o NOB-u u Hrvatskom zagorju su i naslovi Antuna Kozine.

BILTEN Izvršnog odbora za izgradnju Spomen-doma boraca NOR-a iomladineJugoslavije u Kumrovcu, br. 1, studeni 1972. 16 str.

Značenje izgradnje Doma kao stjecišta boraca i omladine radi njegovanja revolucionarnih tekovina i NOB-a.

BIOGRAFIJA narodnog heroja Ivice Gluhaka i susret s njegovom majkom, *S naših bregova*, list učenika Osnovne škole »Ivica Gluhak«, Konjščina, br. 2—3/1973. str. 3—26.

Uz opis susreta s herojevom majkom iznesena su isjećanja naFranju Pasarića, druge borce i spomenike NOB-a Konjščine i okolice.

BOGLIĆ, Mira: Krapinski vidici, *Vjesnik* Zagreb. 3. XI 1952, 5. str.

U tekstu se kaže da Antun Kozina prikuplja povijesne dokumente NOB-a Hrvatskog zagorja za zbirku Muzeja u Krapini.

BODROŽIĆ, Milica: Pregled novije literature o narodnooslobodilačkoj borbi u Slavoniji, *Časopis* za suvremenu povijest Instituta za historiju radničkog pokreta Hrvatske, Zagreb, br. 2—3/1971. 270 str.

U tekstu se govori o borbama slavonskih partizana 1943. u vezi s likvidacijom ustaškog logora u Lepoglavi.

BODROŽIĆ, Milica: O nekim pitanjima politike Hrvatske seljačke stranke prema NOP-u u Hrvatskoj 1943. godine, *Časopis* za suvremenu povijest Instituta za historiju radničkog pokreta Hrvatske, Zagreb, br. 1(11)/1973, str. 42—43.

U tekstu su spomenuti bivši pripadnici HSS-a, koji su među prvima na području Hrvatskog zagorja pristupili NOP-u: Ivan Rumbak (Petrovsko), Stjepan Šimunjak (Pluska—Luka), Stjepan Tudman (Veliko Trgovišće—Klanjec).

BORBENI put 32. divizije po sjevernoj Hrvatskoj, *Glas Hrvatskog zagorja*, izd. Kotarski odbor SSRNH za kotar Krapinu, 3. VI 1958, 2. str.

Zapis o razgovoru s Izidorom Štrokom, prvim ratnim komandantom 32. divizije NOV. Slika.

BORCI aktivni nosioci revolucije, *Naša komuna*, list Općinske konferencije SSRN Krapina, 15. I 1974, 5. str.

Zapis o njegovanju revolucionarnih tekovina i susretima s borcima SR Hrvatske i SR Slovenije, a spominju se i jedinice NOV sjeverozapadne Hrvatske.

BOŽIČEVIĆ, Srećko: Planinarski vodič po Hrvatskom zagorju, izd. Planinarski savez Hrvatske, Zagreb, 1960, str. 7—9.

U tekstu se govori o Hrvatskom zagorju u NOB-u.

BREGESŠ, Đuro: Savjeti građana i zborovi birača, *Predizborni vjesnik* Kotarskog odbora Narodnog fronta Krapina, br. 4, 29. X 1950, 2. str.

Dio se teksta odnosi i na biografski zapis o Gabrijelu Vragoviću Crnom, jednom od ratnih i poslijeratnih sekretara Kotarskog komiteta KPH Krapina (1944/45).

BRKAN, Božica: Gradski ilegalni front, *Vjesnik*, Zagreb, 27. VII 1980, 7. str.

U tekstu se kaže da je kuća Olge Iveković, rodom iz Klanjca, sa stanom u Zagrebu — bila stalna politička veza (baza) NOP-a za Hrvatsko zagorje.

BRKIĆ, M.: Putovima revolucije — Sjećanje ratnih skojevaca — Zastava na tornju. *Večernji list*, Zagreb, 22. XI 1978, 10. str.

Životopis Marije Zrinski iz Poljanice, općina Zaprešić, kao skojevke, političke radnice i borca NOV. Slika.

B.(RLEČIĆ), B.(osiljka): Mali razgovori — Gluhak Marija, *Naša komuna*, informativni list općine Zlatar Bistrica, studeni-prosinac, 1971, 7. str.

Zapisi o sjećanjima majke heroja koja je imala u NOB-u sva tri sina — poznata borca, iz Krapina-sela kraj Konjščine.

(BUNČIĆ), Nikša: Radoboj nekad i danas, *Krapinski vjesnik* Socijalističkog saveza radnog naroda Krapine, 29. XI 1978, 15. str.

U prikazu knjige o Radoboju i okolišnim mjestima govori se o razvoju radničkog pokreta i NOB-a.

BURNI početak stoljeća i u nas. Uz 75-godišnjicu protuugarskog bunta u Zaprešiću. Protiv simbola i stvarnosti mađarizacije, *Zaprešićke novine*, glasilo SSRNH općine Zaprešić, kolovoz, 1978, 7. str.

U tekstu se govori o sudionicima poznate bune 1903. godine u Zaprešiću s fotoreprodukcijom slike Zaprešićana optuženih za bunt (muškarci u bistranskoj narodnoj nošnji).

CERJAN, Stjepan: Putovima Vlade Stopara — Kada bih Ti pisao, druže... *Večernji list*, Zagreb, 29. I 1979, 4. str.

Biografski zapisi o »Vladinoj rubrici — Putovima revolucije«, sa prilozima autora tekstova: prof. Rudolfa Polšaka i Brune Šušnja.

C.(EROVEC), I.(van): Tragom Prve zagorske udarne brigade. *Vjesnik*, Zagreb, 11. IV 1974. 7. str.

Zapis o njegovanju revolucionarnih tradicija među omladinom Hrvatskog zagorja.

CEROVEC, Ivan: »Druže, nemoj me ostaviti!« *Vjesnik* Zagreb, 19. VI 1974, 7. str.

U tekstu se govori o pogibiji Dragice Makar, člana Kot. komiteta SKOJ-a Krapina, rodom iz Svedruže.

CEROVEC, I.(van): »Pod crvenom zastavom«, *Vjesnik*, Zagreb, 16. IV 1976, 8. str.

Osvrt na memoarske zapise Stjepana Nežmahena, krapinskog prvoborca između dva rata i u NOB-u.

CESAREC, I.(van): Zaboravljena obljetnica, *Krapinski vjesnik* Socijalističkog saveza radnog naroda Krapine, 15. XI 1979, 9. str.

Istaknuto je osnivanje i djelovanje odjela NOB-a Hrvatskog zagorja u Gradskom muzeju Krapina uz druge zbirke (1952—1979).

CESAREC, I.(van): Kultura — Susreti, *Krapinski vjesnik* Socijalističkog saveza radnog naroda Krapine, 1. XII 1979, 9. str.

Prikaz o tridesetogodišnjem istraživanju i publiciranju povijesne građe o revolucionarnoj prošlosti krapinskog i šireg područja Hrvatskog zagorja Antuna Kozine, jednog od osnivača Gradskog muzeja i drugih zbirki Krapine.

COLIĆ, Mladen: Oružane formacije Nezavisne Države Hrvatske u sjeverozapadnoj Hrvatskoj, Slavoniji i Srijemu 1941—1945. godine, *Vojni glasnik*, organ Vojnoistorijskog instituta, Beograd, septembar-decembar, 1979, br. 3, str. 151—184.

Opis brojnog stanja ustaško-domobranskih formacija i područja na kojima su one djelovale, a uz to je i prikaz operativnih zona koje su obuhvaćale jedinice Narodnooslobodilačke vojske Jugoslavije, s podacima i o zagorskim krajevima.

CRVENA zastava u Bistri, *Zaprešićke novine*, glasilo SSRN općine Zaprešić, listopad 1980, 11. str.

Zapis o crvenom barjaku, simbolu prve internacionale, U tekstu se spominje i zapis »Kronika župe Bistra« iz 1872. godine.

CVETKO, Branimir: Robija — Škola revolucije, *Varaždinske vijesti*, 25. IX 1975, 3. str. U spomen 32. diviziji s opisom drugog izdanja knjige o njezinom borbenom putu u NOB-u.

CVRLJE, Zdenko: Napad na Lepoglavu, *Vjesnik u srijedu*, Zagreb, 22. II 1956, 10. str. Zapis o borbama jedinica NOV za oslobođenje lepoglavske robijašnice jugoslavenskih komunista i aktivista NOP-a Zagorja i drugih krajeva.

ČABRI AN, Josip: Muzeji sjeverne Hrvatske, izd. Društva muzejsko-konzervatorskih radnika NRH — podružnica Varaždin, 1956, str. 23—24.

Uz opis Muzeja u Varaždinskim Toplicama spominje se i posebna zbirka narodne revolucije — NOB-a.

ČABRIAN, Josip: Političke prilike prije izbijanja drugog svjetskog rata — Varaždinske Toplice u narodnooslobodilačkoj borbi, *Vijesti* muzealaca i konzervatora Hrvatske, Zagreb, br. 5, rujan—listopad, 1966, str. 28—30.

Opisane su političke prilike prije rata i u doba NOB-a te zbirke narodne revolucije i drugi muzejski odjeli.

ČETRDESET (40) godina od osnivanja prve ćelije KPH u općini Zaprešić, *Zaprešićke novine*, glasilo SSRN općine Zaprešić, kolovoz 1977, 1. str., rujan, 1977, str. 1—3.

U tekstu se govori o osnutku i djelovanju partijske ćelije KPJ u Prudnicama kod Savskog Marofa i razgovorima s preživjelim članovima KPJ. Slike.

ĆIRIĆ, D.: Tri ratna sekretara *4. jul*, Beograd, 16. X 1979, 27. str.

Zapis o jednom od tri sekretara — životopis Janka Lisaka, narodnog heroja, rođenog u selu Šagudovec, općina Donja Stubica. (Pogrešno se u novinama navodi prezime »Lisjak«).

DELEGACIJA naše općine kod dr Pavla Gregorića, *Vjesnik*, Zagreb, poseban otisak u listu *Naša komuna*, informativni list općine Zlatar-Bistrica, 31. X 1980, 6. str.

Zapis u povodu 88-godišnjice života dra Pavla Gregorića i 60-godišnjice revolucionarnog rada. (Imenovani je rođen u Zlataru).

DELEGAT — informativno glasilo općine Donja Stubica, studeni 1980, 11. str.

Zapis o pripremanoj monografiji Spomenici revolucije.

DEMARIN, Josip: Život i rad Marije Jambrišakove — suradnja s Ivanom Filipovićem i u učiteljskim redovima, *Napredak*, časopis za pedagogiju, Zagreb, br. 5, svibanj, 1937, 177. str. Na Prvoj skupštini hrvatskih učitelja bila je među prvim pobornicama za emancipaciju društvenog položaja i socijalnu ravnopravnost žena u učiteljskom zvanju. (Zbog toga su je 1871. u odjecima pariške komune prozvali komunističkom učiteljicom u Krapini).

DESPOT, Miroslava: Bibliografija članaka s muzejskog i konzervatorskog područja izašlih na teritoriju NR Hrvatske od 1945. do 1953, *Vijesti* Društva muzejsko-konzervatorskih radnika NR Hrvatske, Zagreb, veljača, 1955, br. 1; str. 27—31.

U tekstu Muzeologija — Opći članci 1952. (na str. 29) je zapis o Krapini i sakupljanju dokumenata NOB-a i o Memorijalnom muzeju u Kumrovcu.

DESPOT, Miroslava: Izložba »Život i rad Marije Jambrišak«, *Vijesti* muzealaca i konzervatora Hrvatske, Zagreb, br. 2/1979, str. 42—44.

U osvrtu na izloženu dokumentaciju ističe se revolucionarna djelatnost krapinske učiteljice u odjecima pariške komune 1871.

DEŠKOVIĆ, Ksenija — Durbešić, Ria: Kumrovec, *Katalog-vodič* Titove rodne kuće i stare škole u Kumrovcu. Izd. Muzej revolucije naroda Hrvatske, Zagreb, 1978.

Kratak opis Kumrovca i eksponata u Memorijalnom muzeju maršala Tita i u Muzeju radničkog pokreta, KPJ i NOB-a Hrvatskog zagorja.

DRAŠKOVIĆ, Božo: Tvornica stakla Straža nekad i danas, *Naših 15 dana*, list komune Krapina, 15. X 1965, 4. str.

Tu se govori o radničkom pokretu, KPJ i sudjelovanju radnika u NOB-u.

DVADESET četiri godine revolucije, *Naših 15 dana*, list komune Krapina, 27. VII 1965, 1, str. 4—5.

Sjećanja na provedene dane u NOB-u Marije Briški, Valenta Katalenića, Milke Katalenić, Vilima Horvata i Stjepana Gregurovića — s područja krapinskog kotara.

DVORŽAK, Stanko: Metalac iz Gupčeva kraja. *Vjesnik* Zagreb, 23. XII 1979, 3. str.

Životopis Janka Lisaka, narodnog heroja, čija bista je postavljena u Dobrim Zdencima.

ĐORDEVIĆ, Bora: Želja posljednjeg ratnog dana, *Studio*, tjedni informativni list za TV, radio, film. teatar i muziku — OOUR izdavačka djelatnost Vjesnika, Zagreb, br. 579, 10—16. V 1975, str. 24—26.

Sjećanja Ivice Gretića na posljednje dane rata uoči oslobođenja naše zemlje od fašista i radost prigodom susreta s drugom Titom u Varaždinu 20. V 1945.

ĐURIĆ, Boris: Obavještajna služba NOB-a, *Bilten* Općinske konferencije SSRNH Krapina

— Štab akcije »Ništa nas ne smije iznenaditi«, br. 1, 7/8. X 1978, str. 2—3.

Zapis o sjećanjima ratnih obavještajnih oficira NOB-a Hrvatskog zagorja — Valenta Katalenića i Leonarda Klasića.

FILIPČIĆ, Karel — Kostevc. Milan — Vučajnik, Marijan, *Pišece* ob 30-letnici osvoboditve, izd. društveno-politične organizacije KS Pišece, 1975. Brošura na slovenskom, 25 stranica. O suradnji hrvatskih i slovenskih boraca NOV-e.

FORETIĆ, Dalibor: Kako je počeo seljački juriš na nebo, *Bilten*, prigodno informativno izdanje povodom proslave 400-godišnjice seljačke bune 1573—1973, br. 2/1973, str. 3—11.

FRLJUŽEC, Ivan: Poginula u Apatovcu, *Večernji list*, Zagreb, 4. V 1973, 4. str.

Opis pogibije borca Milke Kos, koja je rodom iz Začreetskog Galovca, Krapina, (opć. Zabok).

GDJE je poginuo Ivan Gluhak, *Borba*, Zagreb, 23. V 1955.

Biografski zapis i sjećanja na Ivana Gluhaka, narodnog heroja.

GOST »Varaždinske lire«, *Varaždinska lira*, 4. III 1970, 13. str.

Zapis o političkom radu Anke i Mirka Ivića Šilje. Njezin grob postao je revolucionarnim simbolom svih planinara koji posjećuju Ravnu goru.

GOVOR druga Tita na velikom mitingu u Krapini povodom godišnjice ustanka, *Vjesnik*, Zagreb, 11. V 1952, str. 1—2.

Zapis o govoru druga Tita Zagorcima u Krapini 10. V 1952. na »Zagorčevu« igralištu — sa slikom Tito za govornicom.

GRADEČAK, Drago: U Krapini 5. i 6. svibnja Prva zagorska slavi, *Večernji list*, Zagreb, 24. IV 1979, 6. str.

Zapis o borbenom putu Prve zagorske udarne brigade.

G.(RADEČAK), D.(rago): Plaketa SUBNOR-a I.(vici) Družincu, *Večernji list*, Zagreb, 22. X 1979, 6. str.

Zapis o ratnom komandantu Prve zagorske udarne brigade.

G.(RADEČAK), D.(rago): Plaketa, *Večernji list*, Zagreb, 9. I 1980, 6. str.

Zapis o uručanju Plakete SUBNOR-a Jugoslavije Ladislavu Šoštariću, predsjedniku Općinskog odbora SUBNOR-a Krapina.

G.(RADEČAK), D.(rago): Jubilej zagorskih komunista. *Večernji list*, Zagreb. 11. VII 1980. 6. str.

Obilježavanje 40-godišnjice održavanja Prve partijske konferencije KPH za okrug Krapina (1940—1980).

GRADEČAK, Dragutin: Sjećanja stara 40 godina, *Večernji list*, Zagreb, 28. VII 1980, 7. str.

Zapis o revolucionarnom partijskom radu Okružnog komiteta KPH za okrug Krapina na terenu Hrvatskog zagorja.

GRDENIĆ, P.(redrag): Memorijalni muzej maršala Tita u Kumrovcu, *Vijesti* Društva muzejsko-konzervatorskih radnika NR Hrvatske, Zagreb, lipanj, 1954, br. 3, str. 71—72.

0 rasporedu muzejskih eksponata u Titovoj rodnoj kući — sa slikom Tita i Ivana Gošnjaka.

GRETIĆ, Ivica: Za slobodu, *Glas Hrvatskog zagorja*, Zagreb, izd. Kotarski odbori SSRN Hrvatske Klanjec, Pregrada, Krapina, Zlatar, Stubica i Ivanec, rujan i listopad 1953, (studen i prosinac 1953. bez stubičkog kotara), 2, 7. i 6. str.; siječanj i veljača 1954, 5. i 6. str. Opisana su politička zbivanja i oružane borbe protiv okupatora i domaćih kvislinga u doba NOB-a, a istaknuta su i mnogobrojna zaslužna imena prvoboraca i narodnih heroja zagorskog kraja.

GRETIĆ, Ivica: Narod Hrvatskog zagorja se priključio općem ustanku. *Glas Hrvatskog zagorja*, izd. Kotarski odbor SSRNH za kotar Krapinu, 1. XI 1958, str. 4—5. i 28. XI 1958, str. 2—3.

Zapis o političkim i vojnim zbivanjima u radničkom pokretu i NOB-u zagorskog kraja.

GUDEK, Dubravka: Umrla je majka narodnog heroja Ivice Gluhaka, *S naših bregova*, list Osnovne škole »Ivica Gluhak«, Konjščina, br. 3, 15. VI 1974, str. 43—51.

GUŠIĆ, Marijana: Memorijalni muzej maršala Tita u Kumrovcu, *Vijesti* muzealaca i konzervatora NR Hrvatske, Zagreb, br. 6, prosinac 1959, 174. str.

Zapis o izuzetno značajnim Titovim osobnim predmetima u njegovoj rodnoj kući.

HABJANEC, Ivan (In memoriam), *Krapinski vjesnik* Socijalističkog saveza radnog naroda Krapine, 1. II 1981, 2. str.

Biografski zapis nakon smrti zaslužnog borca NOB-a, rezervnog starješine i aktivnog društveno-političkog radnika.

HABJANEC, Vladimir: Drug Joža, *Hrvatsko zagorje*, časopis za kulturno-prosvjetna i društvena pitanja, Krapina, br. 4—6/1969. 185. str.

Opisan je lik zaslužna revolucionara Jože Špičeka iz Igrišća kraj Oroslavja.

HABUNEK-Moravac, Štefica: Radovi naših kolega — Hrvatsko zagorje u narodnooslobodilačkoj borbi, *Vijesti* muzealaca i konzervatora Hrvatske, Zagreb, br. 2, travanj 1960, 62. str. Prikaz o prvom izdanju zbornika »Hrvatsko zagorje u NOB-u.«

HAJDUK, Stjepan: Drugo izdanje »Pregleda povijesti Varaždinskih Toplica«, *Vijesti* muzealaca i konzervatora Hrvatske, Zagreb, br. 3—4/1974, str. 139—140.

HAMER, Ivan, O DVD i Krapini, *Večernji list*, Zagreb, 27. VIII 1975, 7. str.

U osvrtu na knjigu Antuna Kozine ističu se posebno dijelovi teksta u kojima se govori o sudjelovanju Zagoraca u NOB-u 1941—1945.

HERCEG August Brko, *Glas Hrvatskog zagorja*, Zagreb, izd. Kotarski odbori SSRNH Stubica, Klanjec, Pregrada, Krapina, Zlatar i Ivanec, 29. XI 1954, 11. str.

Biografski zapis nakon smrti Augusta Hercega Brke iz Gornjeg Jesenja.

HISTORIJSKA je veličina Prve zagorske brigade, *Krapinski vjesnik* SSRN Krapine, 15. V 1979, str. 1—3.

Zapis o govoru Mike Špiljaka u Krapini u povodu 35. obljetnice Prve zagorske narodnooslobodilačke udarne brigade.

HOMOVEC, Pero: Čovjek prometejskog kova, *Arena*, informativni društveno-politički ilustrirani tjednik, Zagreb, br. 602, 7. VII 1972, str. 3—5.

Sjećanja Antuna Laboša na oružane borbe s neprijateljem u doba NOB-a u zagorskom kraju.

HOMOVEC, P.(ero): U službi rodnog kraja, *Arena*, ilustrirani tjednik, Zagreb, br. 633, 9. II 1973, 16. str.

O istraživačkoj i publicističkoj djelatnosti o NOB-u Hrvatskog zagorja Antuna Kozine iz Krapine.

HRVATSKO zagorje slavi, *Vjesnik* tvornice »Zagorka«, Bedekovčina, kolovoz, 1961, 1. i 6. str.

Uz 20-godišnjicu ustanka govori se o revolucionarnom političkom djelovanju bedekovčanskih radnika prije rata i u NOB-u.

HOVAN, Jovan: Obično nepoznati junaci revolucije (Zarobljenici s nemirne rijeke), *Studio*, Zagreb, br. 478, 2. VIII 1973, str. 6—7.

Zapis o spašavanju sovjetskih oficira iz njemačkog zarobljeništva nedaleko Klanjca (1942). Ističe imena: djevojke iz Klanjca — Štefice Posavec, njezinog brata Milana i drugih.

IMALI smo lijep i koristan sat društvene samozaštite, *Delegat*, Informativno glasilo općine Donja Stubica, studeni 1980, br. 20, 3. str.

Prikaz o prenošenju revolucionarnih tradicija NOB-a na učenike osnovnih i srednjih škola u Zagorju.

IN memoriam Vlado Stopar, *Novi VUS*, tjedne novine, Zagreb, 29. I 1975, 2. str.

Biografski spomen-zapis o poznatom novinaru i publicistu koji je uređivao jedno vrijeme ratni i poslijeratni Glas Hrvatskog zagorja, sa slikom.

INDUSTRIJA u Hrvatskom zagorju, *Zagorske seljačke novine*, izd. Konzorcij zadruga Zagreb i Vinagorske zadruge Desinić, 28. IV 1933, 5. str.

Opisana je zagorska prenapučenost. Dan je pregled broja zaposlenih i zarada. Prikazane su industrijske djelatnosti u kotaru Zlatar.

IVANUŠA, Dolores: Partizanske jedinice imena Matije Gupca u narodnooslobodilačkom ratu i revoluciji, *Katalog* Muzeja seljačkih buna Samci — Gornja Stubica, 1973.

IVANUŠA, Dolores: Dopune i izmjene u biografskom dijelu Memorijalnog muzeja maršala Tita u Kumrovcu, *Vijesti* muzealaca i konzervatora Hrvatske, Zagreb, br. 3—4/1974. 13. str.

Zapis o osuvremenjivanju scenske postave biografskih detalja iz predratnog revolucionarnog djelovanja druga Tita.

IVEKOVIC, Stjepan: Sastanak na Hrsovom bregu, *Glas Hrvatskog zagorja*, izd. Kotarski odbor SSRNH za kotar Krapinu, 27. VII 1957, 3. str.

Iz sadržaja: Rad partijskih organizacija u Hrvatskom zagorju za vrijeme NOB-a, Partijsko savjetovanje Okružnog komiteta KPH za okrug Krapina, 6. i 7. veljače 1943. Slika Ive Marinkovića Slavka.

IZLAZI monografija »Hrvatsko zagorje u revoluciji«, *Delegatski list*, glasilo delegacija općine Zabok, prosinac, 1980, 7. str.

Opis značenja spomenute knjige za proučavanje povijesti revolucionarne prošlosti zagorskog kraja.

IZ NOB-a u Hrvatskom zagorju, *Glas Hrvatskog zagorja*, izd. Kotarski odbor SSRNH za kotar Krapinu, 1. I 1956, 3. str.

Iz sadržaja: Tragom pogibije narodnog heroja Ivana Krkača, Josipa Tkalca Brke, sa slikom Josipa Tkalca i njegove žene Zore koja je također bila partijski sekretar kotarskog komiteta KPH Pregrada. Opis pogubljenja Cvijete Huis, člana KPJ od 1941, koju su ubili njemački fašisti u Zaboku, 14. X 1943. Tada je bila tajnica Okružnog odbora AFŽ-a za okrug Krapina.

IZLOŽBA o sigurnosti, *Delegat*, informativno glasilo općine Donja Stubica, rujan, 1980, 16. str.

Na više od 500 dokumenata prikazana su zbivanja u NOB-u u vezi s radom obavještajne službe i njezinim suprotstavljanjem neprijateljima danas.

JADAN, Ivan Mika: Prilog historijatu NOB-a Hrvatskog zagorja, *Glas Hrvatskog zagorja*, izd. Kotarski odbor SSRNH za kotar Krapinu, 1. IX 1957, str. 2—3.

Prvi susreti i zajedničke akcije hrvatskih i slovenskih partizana u NOB-u.

J.(ADAN), I.(van) Mika: Razgovor u Grabama, *Glas Hrvatskog zagorja*, izd. Kotarski odbor SSRNH za kotar Krapinu, 21. IX 1957, str. 2—3.

Gabro Robuzinec, 69-godišnji penzioner »Zagorke« govori o borbi za radnička prava. Slika štrajkaša »Zagorke« 1935. godine.

J.(ADAN), I.(van) Mika: Štrajk radnika »Zagorke« 1935. godine, *Glas Hrvatskog zagorja*, izd. Kotarski odbor SSRNH za kotar Krapinu, 14. X 1957, str. 6—8.

Prilog borbi radnika Zagorja u Tvornici »Zagorke« u Bedekovčini.

J.(ADAN), I.(van) Mika: Pothvat radnica »Zagorke«, *Glas Hrvatskog zagorja*, izd. Kotarski odbor SSRNH za kotar Krapinu, 5. XI 1957, str. 2—3.

Prilog historijatu borbe radnika Zagorja za svoja prava, sa slikom štrajkaša u Bedekovčini (1935).

JADAN, Ivan Mika: Borba radničke klase Tvornice »Zagorka«, *Vjesnik tvornice* »Zagorka«, Bedekovčina, srpanj, 1960, 4. str.

Prilog povijesti radničke klase Zagorja.

JADAN, Ivan Mika: Put do samoupravljanja bio je mukotrpan, *Vjesnik tvornice* »Zagorka«, Bedekovčina, kolovoz, 1960, 4. str.

O revolucionarnoj borbi radnika »Zagorke«.

JADAN, Ivan Mika: Osnivanje podružnice Saveza građevinskih radnika u Bedekovčini, *Vjesnik tvornice* »Zagorka«, Bedekovčina, prosinac, 1960, 4. str.

Prilog historijatu revolucionarne borbe radnika »Zagorke« prije 1941. godine.

JADAN, Ivan Mika: Put do samoupravljanja bio je mukotrpan, *Vjesnik tvornice* »Zagorka«, Bedekovčina, siječanj, veljača, ožujak, travanj, svibanj, lipanj, srpanj 1961, 4. str.

Prilog historijatu revolucionarne djelatnosti Ujedinjenih radničkih saveza sindikata Jugoslavije u Bedekovčini i o izuzetnom utjecaju KPJ među radnicima.

JADAN, Ivan Mika: Partijska organizacija — Djelovanje članova KPJ u središtu radničkog pokreta u Bedekcvčini u predratnom razdoblju, *Vjesnik tvornice* »Zagorka«, Bedekovčina, kolovoz i rujan, 1961, 4. str.

Prilog povijesti radničke klase Bedekovčine.

JADAN, Ivan Mika: Podizanje spomenika palim borcima u 1962, *Glas Hrvatskog zagorja*, izd. Kotarski odbor SSRNH za kotar Krapinu, 1. III 1962, 3. str.

U tekstu se spominje i otvorenje Muzeja revolucije u Kumrovcu, a u čast 70. godine života druga Tita.

JADAN, Ivan Mika: Našenina (Bedekovčina) u prošlosti i danas, *Hrvatsko zagorje*, časopis za kulturno-prosvjetna i društvena pitanja, Krapina, br. 4—6/1969, str. 117—122.

Povijesni pregled o bedekovčanskom kraju u prošlosti i u suvremenoj historiji.

JADAN, Ivan Mika: Narodni heroj Slavko Mrkoci, *Hrvatsko zagorje*, časopis za kulturno-prosvjetna i društvena pitanja, Krapina, br. 1—3/1970, str. 33—35.

Zapis o životu i borbenom putu komandira Zagorske udarne čete 1943. g. Na slici cijela četa.

JADAN, Ivan Mika: Našenina (Bedekovčina) u prošlosti i danas, *Hrvatsko zagorje*, časopis za kulturno-prosvjetna i društvena pitanja, Krapina, br. 4—12/1970, str. 65—74.

125-godišnjica školstva u Bedekovčini. Značajna revolucionarna zbivanja u rodnu kraju. Škola nosi ime narodnog heroja Slavka Mrkocija.

JAKOVLJE — Sjećanja na NOB-u, *Glas Hrvatskog zagorja*, izd. Kotarski odbori SSRNH Stubica, Klanjec, Pregrada, Krapina, Zlatar i Ivanec, 29. XI 1954, 10 str.

Zapis o političkim djelatnostima i oružanoj borbi prvoboraca revolucionarnog Jakovlja — sa slikama: Marka Belinića, Josipa Tucmana, Milana Kurena Gupca i Barice Đakman Strine.

JAKOVLJE — Obnavlja se spomenik palim borcima, a u planu je uređenje i spomenika u Krušljevu Selu, *Delegat*, informativno glasilo općine Donja Stubica, rujan, 1980, 12 str. Godišnji plan rada boračke organizacije u vezi sa spomen-obilježjima NOB-a stubičkog kraja.

JANJATOVIĆ. Bosiljka: Sindikalni pokret u Hrvatskoj 1933—1936. s obzirom na politiku KPJ, *Časopis* za suvremenu povijest Instituta za historiju radničkog pokreta Hrvatske, Zagreb, 1—2/1969, str. 30. 42, 44^5. i 48.

U tekstu se spominju imena revolucionara u sindikalnom pokretu i njihovo djelovanje pod vodstvom KPJ. Suprotnosti koje su se pojavile u tom radu. Navedeni su i mnogobrojni naslovi zagrebačkih novina koje su objavljivale prikaze o Hrvatskom zagorju.

JANJATOVIĆ, Bosiljka: Sindikalni pokret u Hrvatskoj u razdoblju 1933—1936. s obzirom na politiku KPJ, *Časopis* za suvremenu povijest Instituta za historiju radničkog pokreta Hrvatske, Zagreb, br. 1/1970, str. 107—109, 113, 115, 117—118, 120, 123—124. 128 i 130.

Na temelju proučene dokumentacije i ondašnje štampe proanalizirano je stanje radničkog pokreta i zaposlenosti radnika.

JANJATOVIĆ, Bosiljka: Radnička politika Hrvatske seljačke stranke 1921—1941, *Časopis* za suvremenu povijest Instituta za historiju radničkog pokreta Hrvatske, Zagreb, br. 1(10/1973, 70 str.

U tekstu se navode zagorska mjesta: Oroslavje i Novi Marof.

JAZBEC, Milan i dr.: Sromlje med NOB, izd. Krajevne skupnosti Sromlje, 1979. (brošura na slovenskom).

U tekstu se opisuje bratska suradnja jedinica NOV klanječkog kraja sa slovenskim područjem.

JELIĆ, Ivan: O značenju tradicija velike seljačke bune godine 1573. u povijesti komunističkog pokreta i revolucije u Hrvatskoj, *Časopis* za suvremenu povijest Instituta za historiju radničkog pokreta Hrvatske, Zagreb, br. 1(11)/T973, str. 83—97.

U tekstu se ističe da je u povodu 400-godišnjice hrvatsko-slovenske seljačke bune pročitao takav referat na znanstvenom skupu održanom u Stubičkim Toplicama 6—9. veljače 1973, o Gupčevu liku u oslobodilačkom ratu protiv fašizma i drugih zavojevača ne samo na području Hrvatskog zagorja nego i drugim krajevima.

JELIĆ, Ivo i drugi: Putovima Glavnog štaba Hrvatske 1941—1976, izd. Republički štab TO SRH i Zavod ONO i DSZ, Zagreb 1976. str. 18, 23, 29. 37 i 47.

U ovoj publikaciji govori se o Hrvatskom zagorju u doba NOB-a.

JOLIĆ, Stipe: Iz bitke u bitku — Uz 35-godišnjicu Desetog korpusa zagrebačkog, *Večernji list*, Zagreb. 17-28. I 1979, str. 21, 29 i 45.

Feljton u deset nastavaka sa sažetim prikazom jedinica toga korpusa, boraca i njihovih herojskih podviga na području zagorskog kraja.

JOLIĆ, Stipe: Uz 35-godišnjicu formiranja Desetog korpusa zagrebačkog, *Vjesnik*, Zagreb. 6. i 7. 1979. str. 4—5.

U tekstu »Pred vratima Zagreba« ističe se velik doprinos jedinica navedenog korpusa za oslobođenje Hrvatskog zagorja i drugih krajeva sjeverozapadne Hrvatske.

JUBILEJ jedinice »Josip Janko Jutriša«, *Delegatski list*, Zabok, veljača, 1980, 3. str.

Uz jubilej u tekstu se ističe revolucionarni lik narodnog heroja Josipa Jutriše Janka iz Martiša Vesi kraj Desinića.

JURINJAK. Dragutin: Spomenik i na Petrovskom u čast poginulim borcima NOB-a i simbol popaljenom selu, *Naših 15 dana*, list komune Krapina, 15. III 1965, 5. str.

KABLAR, Milica: Čestitke za majčin dan, *Naših 15 dana*, list komune Krapina, 15. III 1965, 4. str.

Zapis o razgovoru s majkom narodnog heroja Josipa Jutriše Janka u Martiša Vesi, koja je pripovijedala o junačkim podvizima svoga sina. Slika majke Amalije.

KALENDAR događaja iz NOB-a — dogodilo se u travnju... *Glas Hrvatskog zagorja*, izd. Kotarski odbor SSRNH za kotar Krapinu 5. IV, 1. VI, 1. XI 1961, 8. str. (stalno na istoj stranici u narednim izdanjima).

Kronologija događaja o oružanim akcijama i borbama jedinica i partizanskih udarnih grupa na području Hrvatskog zagorja protiv njemačkih fašista i domaćih izdajnika.

KASTRATOVIĆ, Drago: Vječni sjaj Gupčeve zvijezde. *Arena*, informativni društveno-politički ilustrirani tjednik, Zagreb, (veljača 1973), str. 3—5.

Zapis o revolucionarima Zagorcima od 1573. do naših dana.

KECUR, Branko: Ranjenici su kretali u Italiju, *Vjesnik*, prilog Sedam dana, Zagreb, 14. II 1981, 2. str.

Zapis o prevoženju ranjenih boraca NOV avionima u Italiju u srpnju 1944. iz Voćina. Među njima je bio i autor teksta kao borac-skojevac iz desiničkog kraja.

KISELJAK, Franjo: Borci uređuju spomenike, *Večernji list*, Zagreb, 23. III 1964, 11. str. U tekstu se govori o obnovi izgrađenih spomen-obilježja NOB-a.

KISELJAK, Franjo: Četrdeset godina rada Krapinske tekstilne industrije, *Naših 15 dana*, list komune Krapina, 1. VI 1965, str. 4—5.

U tekstu se uz opis o razvoju poduzeća opisuje i djelovanje klasnog sindikalnog pokreta i štrajk pod vodstvom KPJ prije rata, a istaknuta su i imena radničkih prvaka.

KISELJAK, Franjo: Proslava 20-godišnjice oslobođenja, *Naših 15 dana*, list komune Krapina, 1. VI 1965, str. 1—2.

Objavljen je i tekst Ivice Gretića koji je evocirao sjećanja na revolucionarne dane radničkog pokreta i NOB-a Hrvatskog zagorja.

KISELJAK, Franjo: Uz 4. srpnja Dan borca, *Naših 15 dana* list komune Krapina, 1. VIII 1965, 1. str.

Zapis o prvim partizanskim akcijama 1941. godine u Zagorju.

KLAIĆ, N.(ada) — Grafenauer, Bogo: Seljačka buna 1573. godine u Hrvatskoj (povodom knjige J. V. Bromleja), *Jugoslovenski* historijski časopis, organ Saveza društava historičara Jugoslavije, Beograd, br. 2/1963, str. 68—87.

Prepričan je sadržaj knjige i utvrđeno je, da u Bromlejevom djelu seljačka buna nije dovoljno objašnjena. Spominju se mnoga zagorska mjesta uz te događaje.

KLARIĆ, Nikola: Osnovna škola Začretje 1838—1973/74, izd. Osnovne škole u Začretju 1974, str. 3—4, 35. i 37.

Uz opis razvoja i prosvjetne uloge škole objavljena je i biografija Marije Lovrenčak, učiteljice-revolucionarke, čije ime je dobila škola. U toj su publikaciji objavljeni učenički zapisi o Milki Kos iz Galovca — sudionici NOV i zapisi o borbama drugih zaslužnih zagorskih partizana.

KOLARIĆ-Dimitrijević, Mira: Proučavanje ekonomsko-socijalne strukture i položaja radničke klase u Hrvatskoj između dva rata u našoj poslijeratnoj literaturi, *Časopis* za suvremenu povijest Instituta za historiju radničkog pokreta Hrvatske, Zagreb, br. 1—2/1969, str. 147, 149, 163, 167. i 169.

U tekstu se nalaze fragmentarni prikazi o djelovanju radničkog pokreta na zagorskom području. Spomenuti su naslovi periodične štampe i pojedinih knjiga u kojima se opisuje razvoj privrede i utjecaj KPJ u naprednom radničkom pokretu toga kraja.

KOLARIĆ, Nikola: Povijest školstva u Začretju i okolici od 1838 do 1978, izd. Osnovna škola »Marija Lovrenčak« u Začretju, 1978, str. 21—29, 47—49, 50—51.

Opisano je Začretje i njegova okolica od 1941. do 1945. u NOB-i. Svoja sjećanja su napisali Juraj Jurman i Vikica Golec, bivši učitelji i politički radnici u tom kraju.

KONJEVIĆ, Ljubica: Crveno, keramičko srce, *Hrvatsko zagorje*, časopis za kulturno-prosvjetna i društvena pitanja, Krapina, br. 1—3/1969, str. 84—86.

Sjećanja na odlazak mladih Zagoraca u partizane.

KOPRIVICA-Oštrić, Stanislava: Nezavisna radnička partija Jugoslavije i njezina djelatnost u Hrvatskoj, *Časopis* za suvremenu povijest Instituta za historiju radničkog pokreta Hrvatske, Zagreb, br. 2(18)/1975, 28. str.

U tekstu se opisuje djelovanje povjereništava, a među njima i povjereništva u kotaru Krapina.

KORAĆ, Dušan: Publikacije Gradskog muzeja u Krapini, *Vijesti* muzealaca i konzervatora NR Hrvatske, Zagreb, br. 3, lipanj 1959, str. 90—91.

Prikaz o knjigama Antuna Kozine i značajnom doprinosu stanovništva zagorskog kraja NOB-u.

KORAĆ, Dušan: Izložba »Borbeni put KPJ u Zagrebu 1919—1959« *Vijesti* muzealaca i konzervatora NR Hrvatske, Zagreb, br. 6, prosinac, 1959, str. 168—173.

Na fotoreprodukcijama izložbenih eksponata »Borbeni put KPJ u Zagrebu 1919—1959« u Muzeju grada Zagreba vide se i likovi zagorskih narodnih heroja Josipa Jutriše Janka i Ivana Gluhaka.

KORAČ, Dušan: Antun Kozina, Krapina i okolica, *Vijesti* muzealaca i konzervatora Hrvatske, Zagreb, br. 5, listopad, 1960, 167. str.

U prikazu monografije »Krapina i okolica«, u izdanju Gradskog muzeja u Krapini, govori se i o povijesnim zbivanjima u krapinskom kraju i u jednom dijelu Hrvatskog zagorja. Također se govori o razvoju privrede i ekonomskim odnosima te o kapitalističkom iskorištavanju radnika.

KOROTAJ, Vjekoslav: Tragom Zagorske udarne brigade, *Hrvatsko zagorje*, časopis za kulturno-prosvjetna i društvena pitanja, Krapina, br. 1—3/1970, str. 104—105.

Na spomen-maršu boraca i omladine govorio je Ivica Družinec jedan od komandanata Prve zagorske udarne brigade. Slika.

KOS, Ivan: Sjećanja na NOB, *Glas Hrvatskog zagorja*, izd. Kotarski odbori SSRNH Stubica, Klanjec, Pregrada, Krapina, Zlatar, 1. III 1955. 4. str.

Sjećanje političkog radnika na raznovrsnu aktivnost partijskih radnika uoči rata i u doba NOB-a na terenu Začretja i okolice.

KOSTEVC, Milan — Šepetavc, Milan — Ilijaš, Stanko: Bizeljsko, izd. Družbeno-politične organizacije in Krajevna skupnost Bizeljsko, Bizeljsko, 1976. (brošura na slovenskom).

U povijesnom opisu istaknuta je revolucionarna suradnja slovenskih i zagorskih jedinica NOV.

KOSTEVC, Milan: Kratek oris Kozjanskega narodnoosvobodilnega boja, izd. Zveza združenj borcev NOV občine Brežice, 1979.

Na više strana spominje se bratska suradnja slovenskih i zagorskih partizana. (Brošura na slovenskom).

KOŠUTIĆ, Pero: Krapinski eksponati u Varaždinskom muzeju, *Varaždinske vijesti*, 20. XI 1971, 7. str.

Iz krapinskog muzeja neki su dokumenti i oružje postavljeni u spomen-zbirci u Kasarni »Kalnički partizani« u Varaždinu, gdje se njeguju revolucionarne tradicije Prve zagorske udarne brigade.

KOŠUTIĆ, P.(ero): Popularni u našem mjestu — Zlatni i srebrni jubilej, *Vjesnik*, Zagreb, 21. XII 1972, 11. str.

Zapis razgovora s voditeljem Muzeja u Krapini Antunom Kozinom. U tekstu se spominju mnogi naslovi knjiga i drugih napisa koji su objavljeni o NOB-u Hrvatskog zagorja, a na temelju istraživane povijesne građe.

KOVAČEVIĆ, Mladen: Zbornik o PTT službi u NOB-u, PTT radnik, list radne organizacije PTT prometa, Zagreb, br. 10, listopad, 1979, 6. str.

Prikaz prve knjige Zbornika (1941-sredina do 1943). U tekstu se govori o političkoj djelatnosti u Hrvatskom zagorju.

KOVAČIĆ, Zvonko: Jubilarna »Krapina 75« — Festival je donio renesansu, *Studio*, informativni list za televiziju, radio, film, teatar i muziku, Zagreb, 13—19. IX 1975, 9. str. Opis razgovora s Antunom Kozinom u Muzeju revolucije u Krapini (bivša Gradska vijećnica u Krapini).

KOZINA, Antun: Sakupljanje povijesnih dokumenata iz NOB-a kotara Krapina, *Bilten* Saveza kulturno-prosvjetnih društava kotara Krapina, 1. XI 1951 — 30. VI 1952, 4. str. Značenje prikupljanja povijesne građe iz doba NOB-a. Posebno je istaknut teren s naseljima koja su popalili njemački fašisti na Petrovskom i okolici i ustaše u Cerju Jesenjskom i okolici u jesen 1943.

KOZINA, Antun: Što nam govore iskopine i zapisi o povijesti Krapine, *Seljačka sloga*, polumjesečni časopis Hrvatskog seljačkog prosvjetnog društva, Zagreb, br. 2, 15. I 1953, 8. str.

0 Muzeju u Krapini i o NOB-u Hrvatskog zagorja.

KOZINA, Antun: Muzej NOB-a u Velikom Taboru — proširuje se Gradski muzej u Krapini, *Glas Hrvatskog zagorja*, izd. Kotarski odbori SSRNH Klanjec, Pregrada, Krapina, Zlatar i Ivanec, lipanj 1954, 10. str.

Zapis o značenju istraživanja, izlaganja i publiciranja povijesne građe i fotografija poznatih prvoboraca radničkog pokreta i NOB-a.

KOZINA, Antun: Gradski muzej u Krapini — a pokrajinski za NOB Hrvatskog zagorja, *Muzeji*, muzeološko-konzervatorski časopis Saveza muzejsko-konzervatorskih društava FNR Jugoslavije, Zagreb, br. 9/1954, str. 205—207.

Tekst sadrži prikaz o značajnoj muzejskoj ulozi u istraživanju i prezentiranju javnosti povijesne građe. Istaknuta je također i uloga kompletiranja kotarskih arhivskih fondova zagorskog kraja o radničkom pokretu i NOB-u.

KOZINA, Antun: Muzej NOB-a u Velikom Taboru, *Vijesti* Društva muzejsko-konzervatorskih radnika NR Hrvatske, Zagreb, listopad, 1954, br. 5, 220. str.

Zapis o otvorenju stalne izložbene postave o NOB-u (13. VI 1954).

KOZINA, Antun: Gradski muzej u Krapini, *Vijesti* Društva muzejsko-konzervatorskih radnika NR Hrvatske, Zagreb, br. 4, kolovoz, 1955, str. 84—85.

U tekstu se govori o dopunjavanju i proširenju Odjela NOB-a u muzeju Hrvatskog zagorja.

KOZINA, Antun: Muzeji sjeverne Hrvatske, izd. Društvo muzejsko-konzervatorskih radnika NR Hrvatske — podružnica Varaždin, 1956. (brošura), str. 11—12.

Uz prikaz o Gradskom muzeju u Krapini je i zapis o značenju NOB-a u Zagorju.

KOZINA, Antun: Žene borci našeg kraja, *Glas Hrvatskog zagorja*, izd. Kotarski odbor SSRNH za kotar Krapinu, 11. III 1958, str. 2—3.

Zapis o imenima značajnih žena iz Hrvatskog zagorja u radničkom pokretu i NOB-u.

KOZINA, Antun: Obilježavanje povijesnih mjesta i spomenika NOB-a u Hrvatskom zagorju, *Vijesti* Društva muzejsko-konzervatorskih radnika NR Hrvatske, Zagreb, lipanj, 1958, br. 3, str. 77—78.

Tekst se odnosi na podignuta spomen-obilježja NOB-a na području kotara Krapina s osvrtom na njihovo značenje u tom kraju.

KOZINA, A.(ntun): U Plemenščini. na mjestu formiranja Pregradske partizanske čete. *Glas Hrvatskog zagorja*, izd. Kotarski odbor SSRNH za kotar Krapinu, 4. X 1958, 3. str.

Zapis o sjećanjima na razvoj NOB-a u pregradskom kraju, koja su evocirali Stjepan Jureković

1 Branko Kecur.

KOZINA, Antun: Gradski muzej Krapina u »Tjednu muzeja«. *Vijesti* Društva muzejsko-konzervatorskih radnika NR Hrvatske, Zagreb, br. 6, prosinac 1958, str. 158—159.

Prikaz o izložbi NOB-a — Dolina Sutle. SR Hrvatska i SRSlovenija u NOB-u. Izložbu su priredili muzeji Krapine i Celja.

KOZINA, Antun: *Krapina* — prirodne ljepote — arheološki nalazi — kulturno-historijski spomenici — Gradski muzej, Vodič, izd. Gradskog muzeja u Krapini, 1959. 3. i 6. str. Prikaz s ilustracijama o radničkom pokretu, NOB-u i zaslužnim prvoborcima zagorskog kraja.

KOZINA, Antun: Izložba »Borbeni put 32. divizije«, *Vijesti* Društva muzejsko-konzervatorskih radnika NR Hrvatske, Zagreb, br. 2, tjevanj 1959, str. 37—38.

Prikaz o izložbi proslavljenih jedinica NOV-e sjeverozapadne Hrvatske, koja je održavana u mjestima: Krapina, Zabok, Ivanec, Varaždin i Križevci.

KOZINA, Antun: Izložba u čast 40-godišnjice KPJ u kotaru Krapina, *Vijesti* muzealaca i konzervatora NR Hrvatske, Zagreb, VIII, br. 6, prosinac 1959, str. 179—180.

Prikaz o održanim izložbama s kratkim osvrtom na značajne događaje iz suvremene povijesti.

KOZINA, Antun: Tjedan muzeja u Krapini uključen u proslavu 20-godišnjice ustanka, *Glas Hrvatskog zagorja*, izd. Kotarski odbor SSRNH za kotar Krapinu, 1. V 1961, 7. str.

Opis značajnih jubileja i događaja iz suvremene revolucionarne zagorske prošlosti.

KOZINA, Antun: Gradski muzej Krapina u čast 20-godišnjice narodnog ustanka — kroz Tjedan muzeja, *Vijesti* muzealaca i konzervatora Hrvatske, Zagreb, br. 3, lipanj, 1961, str. 74—75.

Opširniji prikaz o njegovanju revolucionarnih tradicija u Hrvatskom zagorju.

KOZINA, Antun — Korać, Dušan: Deset godina rada Muzeja Krapine i okolice. *Vijesti* muzealaca i konzervatora Hrvatske, Zagreb, br. 1, veljača, 1963, str. 16—17.

Uz opis o razvoju i djelovanju Muzeja posebno se ističe istraživanje i publiciranje historijske građe iz revolucionarne zagorske prošlosti i aktivnost Komisije za historiju pri Kotarskom komitetu SRH i Savezu boraca NOR-a za kotar Krapinu.

KOZINA. Antun: Sajamski vodič »Šetnjom kroz Zagreb« (12), izd. Zagrebački velesajam, 1964, str. 21—24.

U tekstu pod naslovom »Po dragome kraju« istaknuti su muzejski eksponati Odjela NOB-a Hrvatskog zagorja u krapinskom muzeju.

KOZINA, Antun: *Krapina* — Hrvatsko zagorje, izd. Turističko društvo Krapina, 1964, 5. i 8. str. (vodič-brošura).

Prikaz Odjela NOB-a u krapinskom muzeju i spomenika revolucije na krapinskom području.

KOZINA, (Antun): Grad domaćin — Krapina. II smotra vatrogasaca Hrvatskog zagorja u Krapini, 15. IX 1968, 2. str. (brošura).

U povijesnom tekstu o Krapini Krapina je istaknuta kao stjecište naprednog radničkog i komunističkog pokreta u Zagorju.

KOZINA, Antun: Naša slava i ponos — Hrvatsko-slovenska seljačka buna 1573. godine, *Hrvatsko zagorje*, časopis za kulturno prosvjetna i društvena pitanja, Krapina, br. 1—3/1969, str. 5—10 i 50—51.

Revolucionarna Gupčeva baklja prenijeta je u progresivne temelje radničkog pokreta, KPJ i NOB-a u zagorskom kraju, istaknuto je u tekstu o seljačkoj buni.

U osvrtu na knjigu Mirka Beloševića prikazan je borbeni put Drugog zagorskog parti-zanskog odreda Hrvatske.

KOZINA, Antun: Stari i novi zapisi o licima i krajolicima Hrvatskog zagorja — Od Gupca do Tita i Gustava Krkleca, akademika-književnika, *Hrvatsko zagorje*, časopis za kulturno-prosvjetna i društvena pitanja, Krapina, br. 1/1971, str. 85—86.

Prikaz Krklećevih putopisa, koje su objavile Male novine u Sarajevu, u kojima se ističe revolucionarna prošlost zagorskog kraja i ličnosti koje poznaje svijet.

KOZINA, Antun: Zbog čijeg monopola krapinski turizam nema prihoda? *Varaždinske vijesti*, 13. III 1971, 21. str.

Uz značajne povijesne objekte Krapine istaknuto je i značenje održavanja Prve okružne partijske konferencije u Starom gradu Krapine. Također su istaknuti i drugi značajni događaji iz revolucionarne prošlosti toga kraja.

KOZINA, Antun: Po brijegu i dolu Hrvatskog zagorja — o 30-godišnjici narodnog ustanka (1941—1971), *Hrvatsko zagorje*, časopis za kulturno-prosvjetna i društvena pitanja, Krapina, br. 2—3/1971, str. 6—20.

Tekst je putopisni vodič za spomenike koji su podignuti u čast radničkog pokreta i NOB-a na području Hrvatskog zagorja, s kraćim opisom svakog mjesta. Slike i pregledna karta.

KOZINA, Antun: Na marginalijama krapinskih muzejskih zbirki, *Vijesti* muzealaca i konzervatora Hrvatske, Zagreb, br. 6/1971, str. 19—23.

U tekstu se ističe djelatnost muzeja u Krapini i okolici s Odjelom NOB-a te i Muzeja radničkog pokreta i NOB-a Hrvatskog zagorja u Kumrovcu. Govori se također i o arhivskoj građi. Slike.

KOZINA, Antun: Partizanska harmonika, *Arena*, informativni društveno-politički ilustrirani tjednik, Zagreb, 28. VII 1972, 6. str.

U tekstu se ističe kako je Ignac Brezak Muzeju Krapina predao harmoniku kojom je kao borac svirao u Zagorskom partizanskom odredu NOV-e. Slika Brezaka i njegove harmonike.

KOZINA, Antun: Gospodarsko in kulturno sodelovanje krapinske in ptujske občine, *Tednik*, glasilo socialistične zveze delovnega ljudstva, Ptuj, 31. V 1973, 3. str.

Tekst je objavljen u pet nastavaka spomenutog »Tednika«, a u povodu bratsko-prijateljske suradnje krapinske i ptujske općine. Među ostalim opisana je i revolucionarna prošlost NOB-a.

KOZINA, Antun: Tridesetogodišnjica Prve zagorske udarne brigade. Povijesni prikaz borbenog puta i program proslave 8. V 1974, (katalog s programom proslave), izd. Opć. odbor SUBNOR-a Krapina.

Za 35. obljetnicu objavljen je još jednom isti tekst u proširenom obliku. Proslava je održana 6.

V 1979. u Krapini, jer je Općina u Krapini preuzela domicilnu ulogu spomenute brigade.

KOZINA, Antun: Krapina nekad i danas, *NIP »Jugoslovenska revija«* Beograd, VII—VIII/1974, str. 29—30.

U povijesnom se opisu ističe borba za slobodu i širenje progresivne socijalističke misli među radničkom klasom Hrvatskog zagorja. Tekst je objavljen na: engleskom, francuskom, njemačkom, ruskom i španjolskom jeziku, s kolor ilustracijama.

K.(OZINA), A.(ntun): Muzeologija — Krapina značajan muzejski centar. *Vjesnik*, Zagreb. 21. VIII 1975, 13. str.

Zapis o proširenom djelovanju Muzeja revolucije u Krapini i o novoj postavi muzejskih eksponata u Gradskoj vijećnici u ulici Maršala Tita 24, u središtu Krapine. Eksponati su prenijeti iz Starog grada.

KOZINA, Antun: *Krapina* (vodič s preglednom kartom), izd. Turističko društvo u Krapini, 1977.

U tekstu se ističe djelatnost radničkog pokreta, KPJ i NOB-a.

KOZINA, Antun: Listamo ratne zapise »Glasa Hrvatskog zagorja«, *Bilten* Općinske konferencije SSRN Krapina, Štab akcije »Ništa nas ne smije iznenaditi«, br. 1, 7/8. X 1978, 2. str.

Zapis o značenju pisane riječi koja je širena među političkim radnicima i aktivistima NOP-a i NOB-a Hrvatskog zagorja.

KOZINA, Antun: Zagorci sto godina na humanim zadacima, *Naš rad*, list Crvenog križa Hrvatske (revija), Zagreb, br. 3/1978, 15. str.

Opisan je prihvrat ratne siročadi (1942—45). Govori se o zemunicama za ranjenike NOV-e u maceljskoj šumi.

KOZINA, Antun: Zapis o prof. Ivanu Vrenceu — neumornom i zaslužnom Krapinčaninu, *Muzejski vjesnik*, Glasilo muzeja sjeverozapadne Hrvatske, Koprivnica, br. 1/1978, str. 12—15.

Biografski zapis o krapinskom profesoru koji je radio ilegalno na neoslobođenom području u doba NOB-a. Bio je i nastavnik partizanske gimnazije u Pisarovini.

KOZINA, Antun: Sto godina humanosti, *Krapinski vjesnik* SSRN Krapine, 6. X 1978, 14. str. Govori se o djelovanju Crvenog križa u Krapini. Pored ostalog govori se i o njegovoj aktivnosti za NOP i NOB na tom području.

KOZINA, Antun: Značajna povijesna zbivanja. *Krapinski vjesnik* Socijalističkog saveza radnog naroda Krapine, 29. XI 1978, 2. str.

Kronologija revolucionarne prošlosti Krapine 1871—1940.

KOZINA, Antun: Tridesetpeti obljetnica Okružnog NOO-a za okrug Krapina, *Krapinski vjesnik* Socijalističkog saveza radnog naroda Krapine, 15. I 1979, 5. str.

Prikaz djelovanja Okružnog narodnooslobodilačkog odbora za okrug Krapina.

KOZINA, Antun: Značajna povijesna zbivanja, *Krapinski vjesnik* Socijalističkog saveza radnog naroda Krapine, 15. I 1979, 2. str.

Kronologija značajnih povijesnih događaja Hrvatskog zagorja 1941—1944.

KOZINA, Antun: Iz kronike Prve zagorske udarne brigade, *Krapinski vjesnik* Socijalističkog saveza radnog naroda Krapine, 1. II 1979, 2. str.

Opisan je borbeni put Prve zagorske udarne brigade.

KOZINA, Antun: Raznolika aktivnost Udruženja umirovljenika u Krapini, *Krapinski vjesnik* Socijalističkog saveza radnog naroda Krapine, 1. II 1979, 11. str.

Zapis o njegovanju revolucionarnih tradicija.

KOZINA, Antun: Kulturno-umjetnička društva Krapine, *Krapinski vjesnik* Socijalističkog saveza radnog naroda Krapine, 1. II 1979, 11. str.

Zapis o progresivnoj djelatnosti članova KPJ u Đačkom ferijalnom udruženju u Krapini, u kojem je jedno vrijeme bio rukovodilac Slaviša Vajner, kasnije poznati revolucionar.

KOZINA, Antun: Iz kronike Prve zagorske udarne brigade, *Krapinski vjesnik* Socijalističkog saveza radnog naroda Krapine, 15. II 1979, 2. str.

Zapis o borbenom putu Prve zagorske udarne brigade 1944.

KOZINA, Antun: Iz kronike Prve zagorske udarne brigade, *Krapinski vjesnik* SSRN Krapine, 1. III 1979, 2. str.

Zapis o oružanim borbama Prve zagorske udarne brigade, a u povodu 35-godišnjice formiranja i djelovanja njezinih jedinica za oslobođenje od okupatora i domaćih izdajnika.

KOZINA, Antun: Pročitajte i vas će zanimati. *Krapinski vjesnik* SSRN Krapine, 20. III 1979, 2. str.

Prikaz o Ivanečkom kalendaru (godišnjem zborniku) za 1979. godinu. U tekstu se spominje i revolucionarna prošlost ivanečkog kraja i njegovih žitelja pa i o Lepoglavi, koja je jedno vrijeme bila »škola revolucionara«.

KOZINA, Antun: Iz kronike Prve zagorske udarne brigade, *Krapinski vjesnik* SSRN Krapine, 1. IV 1979, 2. str.

Zapis o oružanim borbama brigade protiv neprijateljskih formacija (8—29. VII 1944).

KOZINA, Antun: Iz kronike Prve zagorske udarne brigade, *Krapinski vjesnik* SSRN Krapine, 16. IV 1979, 2. str.

Tekst o oružanoj borbi jedinica brigade protiv njemačkih fašista i bosansko-hercegovačkih ustaša u neposrednoj blizini Krapine nad Žutnicom, na obroncima Strahinjčice, u kolovozu 1944. godine.

KOZINA, Antun: Iz kronike Prve zagorske udarne brigade, *Krapinski vjesnik* SSRN Krapine, 1. V 1979, 2. str.

Nastavak prikaza o oružanim borbama brigade protiv ustaša nedaleko Krapine, ljeti 1944.

KOZINA, Antun: Uz 130. obljetnicu krapinske pošte. *PTT radnik*, list radne organizacije PTT prometa, Zagreb, br. 7—8, srpanj—kolovoz 1979, 17. str.

U podnaslovu »Poštari suradnici NOP-a« opisane su političke i revolucionarne prilike, a istaknuta su i imena aktivista, odnosno prvoboraca krapinskog kraja koji su aktivno djelovali na zagorskom terenu.

KOZINA, Antun: *Krapina* — Hrvatsko zagorje — Jugoslavija, turistički vodič, izd. Turističko društvo u Krapini, 1979.

U opisu se, među znamenitostima krapinsko-pregradskog kraja, ističu revolucionarna prošlost i muzejski eksponati NOB-a.

KOZINA, Antun: O teškoj i uspješnoj borbi iz ratnog dnevnika Brigade — Od Selnice do Zagreba, *Krapinski vjesnik* SSRN Krapine, 30. IV 1980. 2. str.

Sjećanja na borbeni put Prve zagorske udarne brigade — uz godišnjicu formiranja.

KOZINA, Antun: Uz 70-godišnjicu rođenja Ivice Božića — Borac za partiju, *Krapinski vjesnik* SSRN Krapine, 15. VI 1980, 2. str.

Jubilarni zapis o krapinskom revolucionaru (17. VI 1910—17. VI 1980). Predloženo je podizanje spomen-biste Ivici Božiću u zgradi Narodnog sveučilišta, koji nosi njegovo ime, a u povodu 20. obljetnice osnivanja te radne organizacije.

KOZINA, Antun: Etnografsko blago u osnovnim školama krapinskog kraja, *Krapinski vjesnik* SSRN Krapine, 15. XII 1980, 9. str.

U tekstu se spominje i prikupljanje — istraživanje povijesne građe o NOB-u u zagorskom kraju.

KOZINA, Drago: Sjetimo se Marije Lovrenčak, *Krapinski vjesnik* SSRN Krapine, 1. IV 1979, 15. str.

Biografski zapis o političkoj djelatnosti članice Okružnog komiteta KPH za okrug Krapina (1908—1942).

KOZINA, Drago: In memoriam Stjepanu Gretiću, *Krapinski vjesnik*.

Biografski zapis nakon smrti poznatog skojevskog rukovodioca Hrvatskog zagorja.

KOZINA, Drago: Drug Tito — ići ćemo tvojim putem. *Krapinski vjesnik* SSRN Krapine, 1. VI 1980, 7. str.

Zapis prigodom podjele nagrada učenicima koji su se uključili u aktivnosti njegovanja revolucionarnih tradicija NOB-a.

KOZINA, Drago: Odluke AVNOJ-a — temelj našeg djelovanja, *Krapinski vjesnik* SSRN Krapine, 1. XII 1980, 7. str.

Zapis sjećanja Josipa Družinca Ice, skojevskog rukovodioca i člana Okružnog NOO-a za okrug Krapina, Viktora Vinceljaka, člana Kotarskog NOO-a Krapina i Mirka Ranogajca, predsjednika Skupštine općine Krapina.

KOZINA, Zvonko: Poginula u Lepoglavi, *Večernji list*, Zagreb, 13. II 1973, 4. str.

Informira o pogibiji svojih sestara Ankice i Štefice, koje su ustaše odvele u logor Lepoglava, gdje je Štefica pogubljena. Ankicu su otpremili u Jasenovac i tamo ubili kao učesnicu NOB-a.

KOŽAR, Boris: Lepoglava 1943—1963, izd. Novinsko izdavačko i štamparsko poduzeće Varaždin, brošura, 32 str.

Zapis u povodu 20-godišnjice oslobođenja političkih zatočenika iz lepoglavske robijašnice 13/14. VII 1943.

KRAPINSKA tekstilna industrija 1925—1955. izd. KT1 Krapina—Žutnica, 1955. (Stranice nisu označene).

Zapis o tridesetogodišnjem razvoju tekstilne tvornice, o učesnicima radničkog pokreta, KPJ i radnika u NOB-u. Snimljen je i prigodni film o povijesnom prikazu Krapine u progresivnoj i revolucionarnoj povijesti.

KREKOVIĆ. Josip i drugi: Dokument — Bio sam partizanski fotograf— Fotoreprodukcije Mire Matašina, *Vjesnik*, Sedam dana, Zagreb, 31. I 1981. str. 10—12.

Među ratnim vojnim invalidima u Domu na Ljutoču vidi se lik Branka Kecura (na slici bez kape) prilikom priprema za odlazak avionom na liječenje u Italiju 1943. godine.

KRIŽNIK. Stjepan (In memoriam). *Krapinski vjesnik* SSRN Krapine. 15. III 1981. 2. str. Biografski zapis nakon smrti Stjepana Križnika, poznatog radničkog revolucionara i nosioca Spomenice 1941.

KRKLEC, Gustav: Krapina nekoć i danas, *Narodni lisi*, Zagreb, 31. X 1953, 5. str.

U tekstu se spominje Muzej NOB-a u Krapini i Antun Kozina kao sakupljač građe o NOB-u Hrvatskog zagorja. Nadalje ističe zagorske prvoborce Stjepana Nežmahena i Ivicu Gretića.

KRLEŽA, Miroslav: Govor u Stubici 1951, *Bilten*, prigodno informativno izdanje povodom jubilarne 400-godišnjice seljačke bune (1), izd. Fond za izgradnju spomen-objekata i proslavu 400-godišnjice seljačke bune. Donja Stubica, str. 3—5.

U prigodnom govoru prikazana su izuzetna politička zbivanja u minulim stoljećima i u Titovoj revolucionarnoj epohi, u Hrvatskom zagorju.

KUMROVEC, izd. Muzej u Kumrovcu 1965. Tisak i oprema Izdavački zavod Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, Zagreb (brošura).

Opisani su eksponati Memorijalnog muzeja maršala Tita i Muzej revolucionarnog radničkog pokreta i NOB-a Hrvatskog zagorja, s fotoprilozima u crno-bijeloj tehnici.

KUNOVIĆ, dr Viktor, *Glas Hrvatskog zagorja*, izd. Kotarski odbor SSRNH za kotar Krapinu, 1. I 1957, 6. str.

Biografski zapis nakon smrti dra Kunovića. partizanskog liječnika u doba NOB-a.

LELJAK, Jadranka: Kroz širi zavičaj, zbornik Osnovne škole »27. srpanj«, Đurmanec, 1876—1976, str. 28—29. (brošura).

U putopisnom tekstu opisana su spomen-obilježja NOB-a.

LEPOGLAVSKA politička škola komunista — Povodom 30-godišnjice oslobođenja lepoglavske kaznionice, *Vjesnik*, Zagreb, 15. i 16. VII 1973, 1. str.

Prikaz o komunističkoj robijašnici i oslobođenju zatvorenika 1943. godine.

LOVREČKI, Nadica: Razmišljanje pred spomenikom palih boraca, *Glas Hrvatskog zagorja*, izd. Kotarski odbor SSRNH za kotar Krapinu, 29. XI 1962, 11. str.

Putni zapis o značenju spomenika NOB-a u rodnu kraju.

LISAC, Ljubomir Andrija: Periodička štampa Hrvatskog zagorja i Prigorja, *Hrvatsko zagorje*, časopis za kulturno-prosvjetna i društvena pitanja, Krapina, br. 1—3/1970, str. 65—77.

Opisan je razvoj tiskarstva i najvažnijih tiskanih novina i časopisa, a među njima se navodi i ratni list »Glas Hrvatskog zagorja«.

LISAC, Ljubomir Andrija: Žene u ustanku Matije Gupca, *Hrvatsko zagorje*, časopis za kulturno-prosvjetna i društvena pitanja, Krapina, br. 1/1971, str. 63—64.

Tekst se odnosi na »štrajk zagorskih prelja« u doba Gupčeve seljačke bune 1573. i na tlačenje zagorskih seljanki.

LJUBICA *Glas Hrvatskog zagorja*, izd. Kotarski odbori SSRNH Stubica, Klanjec, Pregrada, Krapina, Zlatar, 1. I 1955, 3. str.

Sjećanja Ljubice Pavlek iz Borkovca kraj Zlatara, skojevke i borca NOV.

MAJKE, borci našeg kraja, *Glas Hrvatskog zagorja*, izd. Kotarski odbor SSRNH za kotar Krapinu, 7. III 1961, 3. str.

Zapis o Lončar Katarini, mužu Stjepanu i djeci, sudionicima NOB-a, te o Anastaziji Vidiček i obitelji.

MARKOVIĆ, Ljubinka: Susret s komesarom odreda Otonom Žunkom — Narod se prema borcima odnosio zadivljujuće, *Vjesnik*, Zagreb, 18. I 1979, 4. str.

U tekstu se spominju mnoga imena poznatih zagorskih revolucionara i mjesta gdje su jedinice NOV vodile oružanu borbu.

MARŠAL Tito u Varaždinu, *Vjesnik*, Zagreb, 21. V 1945. str. 1—2.

Novinar je u tekstu napisao: »... Maršal Tito je izjavio, da mu je drago što može reći da su Hrvatski Zagorci seljaci shvatili historijski momenat i dali svoj udio u velikoj borbi za oslobođenje ispod fašističkog jarma...«.

MATE Jerković —(In memoriam), *Komunist*, organ SKJ i SKH, Zagreb, 20. VI 1980, 5. str. Biografski zapis nakon smrti, u kojem se spominje da je njegov revolucionarni rad vezan i za Hrvatsko zagorje u doba NOB-a.

MATICKA, Marijan: Proučavanje razvoja poljoprivrede i ekonomsko-socijalnog položaja seljaštva u Hrvatskoj 1918—1941. godine u našoj poslijeratnoj literaturi. *Časopis* za suvremenu povijest Instituta za historiju radničkog pokreta Hrvatske, Zagreb, br. 1(14)/1974, str. 82. i 90.

U tekstu je prikazano socijalno-ekonomsko stanje u Hrvatskom zagorju te politička i revolucionarna zbivanja u tom kraju.

MATICKA, Marijan: Društvene promjene na selu u vrijeme provođenja agrarne reforme i kolonizacije (1945—1948), *Časopis* za suvremenu povijest Instituta za historiju radničkog pokreta Hrvatske, Zagreb, br. 3(25)/1977, str. 76—77.

U tekstu se spominju kolonisti iz ratnog razdoblja 1941—45. s područja Hrvatskog zagorja na teritorij Daruvara, Slavonskog Broda i Bjelovara. (Bilo je među kolonistima onih koje su ustaške vlasti namjerno preseljavale iz Zagorja i time ih doveli u još teže ekonomsko stanje jer se mnogo takvih obitelji natrag vratilo u zagorski kraj).

MATICKA, Marijan: Uvjeti i okolnosti za provođenje agrarne reforme i kolonizacije u Hrvatskoj 1945, *Časopis* za suvremenu povijest Instituta za historiju radničkog pokreta Hrvatske, Zagreb, br. 2(27)/1978, 12. str.

U tekstu se govori o stanju i teškoćama mnogih koloniziranih Zagoraca.

MEMORIJALNI muzej u Kumrovcu, *Vijesti* Društva muzejsko-konzervatorskih radnika NRH, Zagreb, rujan, 1952, br. 4, 2. str.

Zapis o otvorenju Memorijalnog muzeja druga Tita u Kumrovcu.

MIKAC, Petar: F. Plečko Franjek, *Večernji list*, Zagreb, 15. IX 1980, 7. str.

Životopis sudionika NOB-a od 1941. i jednog od predsjednika Općina Veliko Trgovišće i Zabok.

MIKULIĆ, Tomislav: Naši jubileji, *Suvremeno vatrogastvo*, časopis Vatrogasnog saveza Hrvatske, Zagreb, br. 11—12/1975, str. 30—32.

U povijesnom opisu Krapine posebno je istaknuta narodnooslobodilačka borba i socijalistička revolucija hrvatskih Zagoraca.

MITIĆ, Svetolik: Spomen-park Kumrovec, turistički vodič, biblioteka Spomenici revolucije, izd. Spomen-park Kumrovec i NIŠRO Turistička štampa, Beograd, 1979. (brošura).

U tekstu je navedeno Titovo životno kretanje od rođenja do naših dana. Dalje se govori o Muzeju NOB-a Hrvatskog zagorja. Fotoreprodukcije u kolor i crno-bijeloj tehnici. Opisana su i druga zagorska mjesta.

MOJ prvi susret s Komunističkom partijom, *Glas Hrvatskog zagorja*, izd. Kotarski odbor SSRNH za kotar Krapinu, 10. IV 1959, str. 3—4.

Zapis o političkoj djelatnosti Ivana Jadana Mike iz Bedekovčine, Kate Herceg, članice Kot. odbora AFŽ-a Krapina, iz Gornjeg Jesenja, Dragutina Jakopovića iz Konjščine i drugih političkih radnika zagorskog kraja.

MOJ zavičaj u NOB-u *Naših 15 dana*, list komune Krapina, 15. 4. 1966, 2. str.

Zapis povodom 25-godišnjice narodne revolucije.

MONOGRAFIJA Spomenici revolucije u Hrvatskom zagorju, *Delegat*, informativno glasilo općine Donja Stubica, studeni 1980, 11. str.

O spomenicima i spomen-pločama NOB-a u Zagorju.

MRKOČI, Marko: Iz prvih dana revolucije, *Glas Hrvatskog zagorja*, izd. Kotarski odbor SSRNH za kotar Krapinu, 1. I 1956, 3. str.

Sjećanja na ustaničke dane 1941. i na ustašku ofanzivu na prve partizanske udarne grupe u bedekovčansko-poznanovečkom kraju.

MRKOČI, Marko Bertaš: Sjećanje na prve dane ustanka u Hrvatskom zagorju, *Vjesnik tvornice »Žagorka«*, Bedekovčina, kolovoz 1961, 3. str.

Sjećanja na ustaničke dane u zagorskom kraju.

MUZEJ NOB-a Hrvatskog zagorja, *Delegat*, informativno glasilo općine Donja Stubica, rujan 1980, 16. str.

Zapis o uređenju nove postave u Muzeju revolucije u Krapini.

MUZEJ u Varaždinskim Toplicama, *Vijesti* Društva muzejsko-konzervatorskih radnika NRH, Zagreb, travanj, 1952, br. 1, 8. str.

Zapis o prikupljanju materijala iz NOB-a i njihovu izlaganju u mjesnom muzeju.

NA poziv Partije i Tita planule su srpanjske vatre, *Krapinski vjesnik* SSRN Krapine, 15. VII 1980, str. 1. i 6—7.

Opis revolucionarne prošlosti krapinskog kraja prigodom otkrića jspomen-biste Augusta Hercega Brke i Stjepana Kovačeca u tvorničkom krugu Krateksa u Žutnici, gdje su oni bili organizatori štrajkaškog odbora URSSJ-e 1935/36.

NAROD Hrvatskog Zagorja dao je dostojan prilog oslobođenju naše zemlje, *Glas Hrvatskog zagorja*, izd. Kotarski odbor SSRNH za kotar Krapinu, 27. VII 1957, str. 1—4.

Zapis o otkrivanju spomen-ploče na rodnoj kući Josipa Jutriše Janka, narodnog heroja, u Martiša Vesi kraj Desinića.

U tekstovima se govori i o prenošenju posmrtnih ostataka poginulih boraca NOR-a s okolišnih brežuljaka gdje su vođene borbe i gdje su pokopani u spomen-kosturnice na grobljima: u Krapini, Đurmancu i Radoboju.

U zapisima se evociraju sjećanja: Noći — partizanske na Sutli. Nepoznati borac Josip Hržica — Pepek (sa slikom).

NARODNI heroj Ivan Krkač, *Glas Hrvatskog zagorja*, izd. Kotarski odbor SSRNH za kotar Krapinu, 1. XI 1955, 2. str.

Zapis o revolucionarnom liku narodnog heroja s faksimilom ustaškog policijskog kartona i fotografijama Ivana Krkača.

NARODNOOSLOBODILAČKA borba Hrvatskog zagorja. *Glas Hrvatskog zagorja*, izd. Kotarski odbori SSRNH Stubica, Klanjec, Pregrada, Krapina, Zlatar i Ivanec, 27. VII 1954, str. 1—24.

U uvodnom tekstu istaknuto je da taj broj Glasa sadrži članke na temu revolucionarne prošlosti i NOB-a Zagorja, partijske organizacije i njihova djelatnost, ocjena o učešću Zagoraca u NOB-u, djelovanje zagorske tehnike-novina-ratnih glasila i oružane borbe protiv njemačkih fašista i ustaša.

NAŠ kraj u NOB-u, *S naših bregova*, list (časopis) učenika Osnovne škole »Ivica Gluhak«, Konjščina, br. 2/1977—78, str. 53—60.

Zapis o sjećanjima na NOB i razgovor sa Stjepanom Kreberom, rezervnim pukovnikom JNA.

NAŠA škola nosi ime narodnog heroja Slavka Mrkocija, *Glas Hrvatskog zagorja*, izd. Kotarski odbor SSRNH za kotar Krapinu, 1. V 1961, 7. str.

Biografski zapis o narodnom heroju Slavku Mrkoci, sa slikom partizanske čete kojoj je on bio komandir (poginuo u Varaždinskim Toplicama).

NAŠI ljudi u oktobarskoj revoluciji, *Glas Hrvatskog zagorja*, izd. Kotarski odbor SSRNH za kotar Krapinu, 5. XI 1957, 2. str.

Iz sadržaja: U vrtlogu revolucije — Uspomene Pavla Gregorića, jednog od sudionika oktobarske revolucije, narodnog heroja, rođenog u Zlataru.

NE može se zabraniti ideja, *Krapinski vjesnik* SSRN Krapine, 29. XI 1978, 5. str.

Zapis novinara o sjećanjima Stjepana Nežmahena u povodu 85-godišnjice života — najstarijeg člana KPJ i nosioca Spomenice 1941.

NEŽMAHEN. Stjepan: Mala zagorska kronika — U znaku 50-godišnjice SKJ i SKOJ-a na području Hrvatskog zagorja, *Hrvatsko zagorje*, časopis za kulturno-prosvjetna i društvena pitanja, Krapina, br. 1—3/1969, str. 76—78.

Zapis o obilježavanju revolucionarnih godišnjica zagorskog kraja.

NOVAK, Ivan: Susret naših učenika s poznatim borcima NOB-a, *S naših bregova*, list (časopis) učenika Osnovne škole »Ivica Gluhak«, Konjščina, br. 3, 15. VI 1974, str. 13—31. Sjećanja na oružanu borbu i političke djelatnosti u NOB-u Ivice Družinca, Milana Kosovca i Dragutina Frčko.

NOVAK, Ivan: Razvoj NOB-a u našem kraju, *S naših bregova*, list (časopis) Osnovne škole »Ivica Gluhak«, Konjščina, br. 1—2, 1. II 1975, str. 33—49.

Sjećanja o kojima su govorili domaći sudionici NOB-a.

ODRŽANA godišnja konferencija Saveza boraca općine Zlatar, *Glas Hrvatskog zagorja*, izd. Kotarski odbor SSRNH za kotar Krapinu, 1. II 1962, 2. str.

Prikaz o spomenicima NOB-a u čast poginulim borcima zlatarskog kraja i o proslavi godišnjice narodnog ustanka.

OGRIZOVIĆ, Slava: Bolnica u Maclju — prema sjećanju drugarice Etele Žunac i drugi prigodni članci uz Dan ustanka u Hrvatskom zagorju, *Glas Hrvatskog zagorja*, izd. Kotarski odbor SSRNH za kotar Krapinu, 27. VII 1955, str. 2—13.

Naslovi: Put do ponovnog ustanka u Zagorju 1943; Djelovanje privremene bolnice i zemunice za ranjenike u maceljskim šumama; Partizanski pokret u Kumrovcu i Zagorskim Selima Zagorska Kozara-Bistričko Podgorje; Gestapovsko-ustaške »akcije« u Zagorju; Okupirana (i nepokorena) Krapina; Ustaško-domobranska prigovaranja: »Hrvatskog zagorja narod nije zadovoljan«; NOB Zagorja na stranicama »Glasa«; Veza sa Zagorjem — u stanu Olge Kubović-Iveković: Prvi bataljon Zagorskog odreda u Sloveniji — na terenu Kozjanskog odreda; Bitka za Gudovac — Zagorci su oslobodili srpsko selo u bjelovarskom kraju; Prva zagorska udarna brigada u borbi za Bujanj; Diverzije jedne zagorske grupe u Zagrebu (prema sjećanju Josipa Štimca — Zapis Đure Plemenčića); Napad na Vučak (udarne grupe općine Gornja Stubica); Proslava Prvog maja 1944; Likvidacija jednog neprijateljskog uporišta (kod Trikraljske crkve na Tkalcima — sjećanja Milča Kunšteka): Bitka za Đurmanec; Skok sa trećeg kata (Zorica Vidiček); Zagorska radio-stanica (doživljaji Ivanke Nabergoj-Mrkoci); Most na Kulevčici (sjećanja Đure Kuštera bivšeg rudara): Drug Pišta — Stjepan Novak, sekretar Kotarskog komiteta SKOJ-a; Javno vješanje (političkih radnika Ivanca); Jedno potresno pismo (Nada Brlić — sadržaj pisma iz ustaškog logora, gdje je ubijena); Dvije biografije: Ivica Božić i Ruža Klas: Kako su gestapovci hapsili ustaškog tabornika (na klanječkom području); Tišler je pušten iz zatvora; Pero Piljek — kurir NOB-a. Tekstovi su ilustrirani.

OGRIZOVIĆ, Slava: S ranjenicima iz Hrvatskog zagorja do Moslavine. *Glas Hrvatskog zagorja*, izd. Kotarski odbor SSRNH za kotar Krapinu, 1. I 1958. str. 2—5.

Zapis o sjećanju Vatroslava Mimice, sanitetskog referenta.

OMLADINA tragom 32. divizije, *Varaždinske vijesti*, 1. XI 1973.

Omladinu je predvodio Mirko Ivić-Šiljo koji im je evocirao sjećanja. Slika.

ORAIC, Alojz: Kuća Mrkoci iz Poznanovca, *Glas Hrvatskog zagorja*, izd. Kotarski odbor SSRNH za kotar Krapinu. 4. VII 1958, 2. str.

Od petero braće partizana, troje je palo u borbi za slobodu naroda — Slavko je proglašen narodnim herojem.

OSAMNAESTOGODIŠNJICA osnivanja Okružnog NOO Krapina, *Glas Hrvatskog zagorja*, izd. Kotarski odbor SSRNH za kotar Krapinu, Tó. I 1962, 3. str.

Zapis o razvoju i djelovanju narodnooslobodilačkih odbora u zagorskom kraju.

OSLIĆ, Mirko: Ivica Gretić otkrio je spomen-ploču braći Klasić u Prigorju, *Naših 15 dana*, list komune Krapina, 1. I 1966, 1. i 4. str.

Spomen-ploča je otkrivena u povodu 20-godišnjice oslobođenja.

OSLIĆ, Mirko: U Petrovskom svečano otkriven spomenik palim borcima, *Naših 15 dana*, list komune Krapina, 1. X 1965, str. 1—2.

Ivica Gretić je prigodom otkrića spomenika govorio o revolucionarnoj prošlosti petrovskih naselja.

OSLIĆ, Mirko: 75 godina planinarskog rada u Krapini, (spomen-publikacija-brošura), izd. Planinarsko društvo »Strahinjčica«, Krapina 1974. 21. str.

U tekstu se ističe da je u ratnom razdoblju zgrada planinarskog doma bila zatvorena i da je društvo prestalo radom. (Zapis dra Ive Veroneka).

OŠTRIĆ, Vlado: Janko Leskovar i socijalistički pokret u Hrvatskom zagorju (1892—1897), *Kaj*, časopis za kulturu i prosvjetu, Zagreb, izd. Kulturno-umjetničko društvo »Ksaver Šandor Dalski«, Zagreb, br. 1/1974, str. 94—126.

Opisano je djelovanje socijalističkog pokreta i širenje lista »Sloboda«. U Krapini je Socijalistički klub vodio i novčano pomagao Adolf Moses, soboslikarski obrtnik, a u Svedruži Mijo Hršak (višegodišnji načelnik općine Petrovsko) iz Svedruže.

OTKRIVENA spomen-ploča na mjestu pogibije Ede Leskovara (u Podčetrtku-Virštajn), *Glas Hrvatskog zagorja*, izd. Kotarski odbor SSRNH za kotar Krapinu, 4. VII 1962, 1, i 5. str.

Zapis o podizanju spomen-ploče jednom od ratnih sekretara Okružnog komiteta KPH Krapina, koji je poginuo na uspostavljanju veze s političkim radnicima Slovenije.

OTKRIVENA spomen-ploča Jaši (Jakobu) Jurekoviću, *Glas Hrvatskog zagorja*, izd. Kotarski odbor SSRNH za kotar Krapinu, 1. VIII 1962, str. 1—2.

Spomen-ploča je otkrivena na lječilišnoj zgradi u Krapinskim Toplicama. O revolucionarnoj prošlosti Jurekovića govorio je Ivica Gretić.

OTKRIVENA spomen-kosturnica Josipu Jutriši Janku narodnom heroju na vinagorskom groblju, *Glas Hrvatskog zagorja*, izd. Kotarski odbor SSRNH za kotar Krapinu, 20. IX 1962, 1. str.

(Jutriša je smrtno ranjen kod trikraljske crkve nedaleko Tuheljskih Toplica, a umro je i bio pokopan na groblju Strmec, odakle su posmrtni ostaci prenijeti na vinagorsko groblje).

OTVOREN je Muzej u Krapini, *Vijesti* Društva muzejsko-konzervatorskih radnika NRH, Zagreb, kolovoz, 1952, br. 3, 22. str.

Zapis o otvorenju muzeja, o davnoj i novijoj revolucionarnoj prošlosti zagorskog kraja.

PADOVAN, Zoja: Moja ulica nosi njezino ime — Marija Lovrenčak, *Svijet*, jugoslavenska ženska revija, izd. RO Novinsko-izdavačke djelatnosti SOUR-a »Vjesnik«, Zagreb, br. 9, 6. V 1977, 8. str.

Sjećanja Vikice Golec, učiteljice, na nekadašnju suradnicu u političkom radu u predratnom razdoblju.

PASINI, Sineva — Knez, Marijan: Svečanost jubileja 10. korpusa zagrebačkog. *Vjesnik*, Zagreb, 19. I 1979, 4. str.

Zapis o borbenom putu boraca Zagreba i njegove okolice.

PAZIČ, Željko: Putovima brigade »Braća Radić« *Glas Podravine*, informativni tjednik koprivničke i đurđevačke komune, Koprivnica, 10, 17, 24, 31. VIII te 7, 14, 21. IX 1973, 4. str.

Feljtonski zapisi o borbenom putu brigade »Braća Radić«, u kojoj su aktivno sudjelovali mnogobrojni Zagorci, a i ta je brigada vodila oružane borbe na zagorskom području.

PEDESETGODIŠNJICA života druga Marka Belinića — trideset godina revolucionarnog rada, *Glas Hrvatskog zagorja*, izd. Kotarski odbor SSRNH za kotar Krapinu, 1. IX 1961, 2. str.

Biografski zapis o Marku Beliniću, narodnom heroju iz Jakovlja.

PEPELKO, Ivica: Mali razgovori — Baka Jaga, *Naša komuna*, informativni list općine Zlatar-Bistrica, svibanj 1972, 9. str.

Zapis o sjećanjima na NOB-u. Razgovor s Jagom Zvonar, članicom odbora AFŽ-a Konjščina i o političkoj aktivnosti njezina muža Josipa, rudarskog radnika u klasnom radničkom pokretu prije rata, koji je u ustaničkim danima stupio među prvoborce njihova kraja, o sinu Zvonku i kćerci Gabrici, mladoj skojevki, koju su ustaše objesile.

PET žena našeg kotara govore nam o učešću u NOB-u, *Glas Hrvatskog zagorja*, izd. Kotarski odbor SSRNH za kotar Krapinu, 8. III 1960, 3. str.

U tekstu se spominje politička djelatnost stanovnika sela Jalšje i okolice u NOB-u.

PETNAESTOGODIŠNJICA Prvog zagorskog partizanskog odreda Hrvatske, *Glas Hrvat-skog zagorja*, izd. Kotarski odbor SSRNH za kotar Krapinu, 1. XI 1958, 1. str.

O borbenom putu odreda govorio je Marko Belinić.

PETRIĆ, Verica: I djeca su se borila za slobodu, *Glas Hrvatskog zagorja*, izd. Kotarski odbor SSRNH za kotar Krapinu, 29. XI 1962, 11. str.

Zapis o njegovanju revolucionarnih tekovina i o borbi djece za svoju slobodu i za slobodu nove Jugoslavije.

PETRIČEVIĆ, Jozo: Tajna fronta Zagreba — Obavještajci NOP-a u neprijateljskim formacijama, *Večernji list*, Zagreb, 30. V 1975, 21 str.

U 12. nastavku feljtona, pod naslovom: Opkoljeni vape za pomoć, opisana je ilegalna suradnja domobranskih avijatičara u 1943. g. a što se djelomično odnosi i na Hrvatsko zagorje.

PIPAN, Franc — Kostevc, Milan: Lisca 78, izd. Obćinska konferenca ZKS, Sevnica 1978. (Brošura na slovenskom).

U tekstu se govori o bratskoj suradnji Kozjanskog i Zagorskog partizanskog odreda.

P.(LEMENČIĆ), Đ.(uro): Likovi zagorskih boraca — Stjepan Vidiček, *Glas Hrvatskog zagorja*, izd. Kotarski odbori SSRNH Stubica, Klanjec, Pregrada, Krapina, Zlatar i Ivanec, lipanj 1954, 3. str.

Sjećanja na politički rad za NOP i na provedene dane u ustaškom i njemačkom koncentracionom logoru.

PLEMENČIĆ, Đuro: Nemiri, pobune i radnički štrajkovi, *Glas Hrvatskog zagorja*, izd. Kotarski odbori SSRNH Stubica, Klanjec, Pregrada, Krapina, Zlatar, 1. V 1955, str. 2—3. Iz sadržaja: Sastanak socijalističke naravi; Ideja o pravednoj razdiobi imovine; Nemiri i pobune poslije I svjetskog rata; Naši iz Rusije repatrirani podanici; Dok se duhovi ne smire, prisege položiti ne mogu; Kako ste se tako brzo mogli organizirati; Svi za jednoga, jedan za sve!; Partijska organizacija Poznanovec-Bedekovčina; HRS priskače u pomoć poslodavcima i žandarima — sjećanja Augusta Hercega Brke na klasnu borbu radničkog pokreta na krapinskom području.

PLEMENČIĆ, Đuro: Partizan iz Bobovca, *Glas Hrvatskog zagorja*, izd. Kotarski odbori SSRNH Stubica, Klanjec, Pregrada, Krapina, Zlatar, 1. V 1955, 10. str. Sjećanja Dragutina Čuka na NOB.

PLEMENČIĆ, Đuro: Pred Dan ustanka naroda Hrvatske, *Vjesnik*, Zagreb, 17. i 18. VII 1955, 2. str.

Zapis o podvizima jedne udarne grupe, koja je zagorskim partizanima dobavljala oružje i drugi materijal iz okupiranog Zagreba.

PLEŠE, Branko: Uređenje i postav odjeljenja Narodne revolucije Gradskog muzeja u Varaždinu, *Muzeji*, muzeološko-konzervatorski časopis Saveza muzejsko-konzervatorskih društava FNRJ, Zagreb, br. 9/1954, str. 201—204.

Muzejski postav NOB-a Varaždina i jednog dijela šireg područja Hrvatskog zagorja, koji djeluje od 29. XI 1950.

PLEŠE, B.(ranko): Bibliografija članaka s muzejskog i konzervatorskog područja na teritoriju SR Hrvatske od 1953. do 1960. godine, *Vijesti* muzealaca i konzervatora Hrvatske, Zagreb, br. 5, listopad, 1963, str. 158—159.

Tekst bibliografije se odnosi i na muzejsku djelatnost u Kumrovcu i Krapini — u objavljenim člancima regionalnih i republičkih glasila.

PLEŠE, Branko: Marija Jambrišak i odjek Pariške komune u Hrvatskoj, *Časopis* za pedagoška i prosvjetna pitanja, Zagreb, br. 3—4/1975, str. 183—185. O krapinskoj »komunističkoj učiteljici« — prvoborcu za emancipaciju žena u Hrvatskoj 1871.

POLAK, Nikola: Sjećanja na jednu noć, *Glas Hrvatskog zagorja*, izd. Kotarski odbori SSRNH Klanjec, Pregrada, Krapina, Zlatar, Stubica i Ivanec, listopad, 1953, 7. str.

Opis proslave desete godišnjice X korpusa zagrebačkog u Bjelovaru, 4. X 1953. Tom prigodom drug Tito je uručio odlikovanja Josipu Špirancu Pintaru za ratnu brigadu »Matija Gubec« i Ivici Družincu za Prvu zagorsku udarnu brigadu. Slike.

POLŠAK. Ruda: Knjiga sjećanja i podataka. *Večernji list*, Zagreb, 2. VI 1976, 4. str. Prikaz o memoarskim zapisima Stjepana Nežmahena iz Krapine.

P.(OLŠAK), R.(uda) Prva odlikovanja — Zagorska je brigada proglašena udarnom. *Večernji list*, Zagreb. 10. I 1979. 10. str.

Zapis uz sliku o prijemu prvih ratnih odlikovanja boraca Prve zagorske udarne brigade, a uručio ih je Petar Biškup Veno, komandant 32. divizije.

POLŠAK, Ruda: Gdje je 600 negativa? *Večernji list*. Zagreb. 18. IV 1979. 9. str.

Naslov se članka odnosi na tekst uz sliku sanitetskog osoblja Brigade »Braća Radić« 32. divizije — u studenom 1944. godine.

POPOVIĆ, Jovo: Kazivanja Koste Nada: Rat poslije pobjede (7), *Vjesnik*, Zagreb. 16. V 1975, 15. str.

U feljtonu je objavljen tekst poslanog brzojava maršalu Jugoslavije Josipu Brozu Titu iz oslobođenog njegovog rodnog Kumrovca. Tamo je onda zarobljeno preko 5.000 njemačkih vojnika. Istakle su se jedinice Pete kozarske brigade, koja je potiskivala neprijateljske formacije prema Austriji, a 16. i 17. divizija vodile su borbe od Krapine prema Rogatecu i Rogaškoj Slatini (8—11. V 1945).

POPOVIĆ, Jovo: Kazivanje Koste Nada: Rat poslije pobjede (9), *Vjesnik*, Zagreb, 18. i 19. V 1975. 12. str.

U feljtonu se spominju Löhrove fašističke trupe 41. divizije — generala Hausera, koja je kapitulirala zapadno od Krapine. Zatim se spominje 181. i 369. divizija koje su se povlačile od Žitomira prema Kunzbergu (generalštab 21. korpusa generala Ludwigera — predao se na toj relaciji, na putu Sutla—Celje). Nadovo naređenje je glasilo: »Neprijatelja razoružati kod nas«.

POPULARNI u našem kraju. *Vjesnik*, Zagreb. 10. V 1974, 9. str.

Zapis o Franjeku Plečku iz Dubrovčana, jednom od pokretača narodnog ustanka u rodnu kraju i poslijeratnom društveno-političkom radniku. Slika.

POSLJEDNJI put ratnog sekretara Okružnog komiteta KPJ. *Glas Hrvatskog zagorja*, izd. Kotarski odbor SSRNH za kotar Krapinu, 27. VII 1961, str. 2—3.

Biografski zapis prigodom prijenosa posmrtnih ostataka Ede Leskovara iz Virštajna-Podčetrtek, koji je poginuo lipnja 1942. na partijskom zadatku u Sloveniji (ondašnji okupatorski teritorij Njemačke).

POVIJEST duga trideset godina. *Vjesnik* tvornice »Zagorka«, Bedekovčina, ožujak, 1960. 5. str.

Sjećanja Amalije Jurin na borbe radnika »Zagorke« u Bedekovčini.

POVIJEST Lepoglave, *Večernji list*. Zagreb. 19. XII 1973. 4. str.

Povijesni značaj političke robijašnice Lepoglave i pripreme za obilježavanje 30-godišnjice njezina oslobođenja (1943—1973).

POVIJESNI pregled. Zbornik o 125-godišnji'ci Osnovne škole u Mariji Bistrici, 1977, 19—21. 23—25, 32-42 str.

Uz opće povijesne tekstove objavljena su i sjećanja sudionika NOP-a i NOB-a.

POVODOM 70. rođendana druga Tita, *Glas Hrvatskog zagorja*, izd. Kotarski odbor SSRNH za kotar Krapinu, 1. IV 1962, 1—2. str.

Zapis o bratskim susretima SR Hrvatske i SR Slovenije u njegovanju revolucionarnih tekovina jedinica NOV na pograničnim prostorima.

POZAIĆ, Ivka: Borac NOV 1943. na Kalniku, *Glas Hrvatskog zagorja*, izd. Kotarski odbor SSRNH za kotar Krapinu, 8. III 1960, 3. str.

Zapis o sjećanjima na borbeni put u NOV.

PREBEG, N. B.: Na zagrebačkoj tajnoj fronti, *Večernji list*, 27. I — 9. II 1977. (od 1—12 nastavaka), str. 21, 29. i 45. Većina stranica je označivana istim brojkama.

Zapisi o činjenicama, akcijama obavještajaca u Zagrebačkoj oblasti Prve i Druge operativne zone NOV Hrvatske od 1943. do 1945.

PREDSJEDNIK Tito posjetio rodni kraj. *Glas Hrvatskog zagorja*, izd. Kotarski odbor SSRNH za Kotar Krapinu, 5. VI 1962, str. 1—5.

Zapis o neposrednoj povezanosti i političkoj djelatnosti druga Tita s rodnim krajem.

Bilješka o otvorenju Muzeja radničkog pokreta i NOB-a Hrvatskog zagorja u mjesnoj osnovnoj školi u Kumrovcu.

PREDSTAVLJAMO vam novog predsjednika Općinskog odbora SUBNOR-a, *Zaprešićke novine*, glasilo SSRN općine Zaprešić, prosinac, 1977, 2. str.

Biografski zapis o Mirku Šimunjaku, umirovljenom pukovniku, rodnom iz Pluske, aktivnom sudioniku NOB-a od 1941.

PROGLAS Predsjedništva CK SKJ, *Krapinski vjesnik*, glasilo SSRN Krapine, posebno izdanje, 7. V 1980. str. 1—8.

O teškoj boli i tuzi svih naroda i narodnosti Jugoslavije povodom smrti Josipa Broza Tita — 4. V 1980.

Sjećanja na Titove čuvene govore održane u Krapini, Stubici i drugim središtima njegova rodna kraja. Slike.

PRONAĐEN vrijedan historijski dokument — fotografija druga Tita, *Glas Hrvatskog zagorja*, izd. Kotarski odbor SSRNH za kotar Krapinu, 29. XI 1962, 2. str.

Zapis o pronađenoj fotografiji koju je drug Tito po kuriru poslao s položaja iz Bosne i na njoj je vlastoručno napisao: »Priateljima moga rođenog Kumrovca — Tito — 5. V 1944.« Na toj je fotografiji Titov lik u ratnoj uniformi.

Fotografiju je čuvao 18 godina Alojz Dončić u Škrniku gdje je bilo sjedište Kotarskog NOO-a Klanjec, a donijeta je po vezama preko Moslavine.

PROSLAVA ustanka u Pluski — Narod ovog kraja dao je divne revolucionare, *Zaprešićke novine*, glasilo SSRN općine Zaprešić, srpanj, 1979, str. 1—2.

U tekstu se spominje dio govora Ivice Greta o borbenom putu i djelovanju Omladinskog partizanskog bataljona i o značajnom doprinosu naroda Pluske i okolice za NOB. Slike narodnog zbora i Ivice Greta za govornicom.

PROSLAVLJEN jubilej oslobođenja Ivanca, *Varaždinske vijesti*, 16. XI 1967, 1. i 3. str. Sjećanja Izidora Štroka, španjolskog borca i narodnog heroja, koji je rukovodio akcijom 1942. kada su zarobili čitav vlak u Cerju Tužnom i poslali ga zapaljenog u Varaždin, a vlak se zaustavio na dravskom mostu. Druge oružane borbe zagorskih partizana.

PRVA armija JA u završnim operacijama, *Front*, nedjeljni ilustrovani list, br. 17(1187), 24. IV 1981, str. 30—31.

U tekstu se spominje Hrvatsko zagorje, a uz tekst nalazi se fotoreprodukcija »Grupa starešina Osme Crnogorske brigade u Hrvatskom zagorju maja 1945.«

PRVI maj — Uz radničke manifestacije i o izvanrednoj djelatnosti URSS-a Tvornice »Zagorka« u Bedekovčini 1934—1939, *Vjesnik* tvornica »Zagorka«, Bedekovčina. travanj 1960, 1. str.

Zapisi o djelovanju klasnog, sindikalnog, naprednog, radničkog pokreta.

PRVI metak u Lugu Poznanovcu, *Glas Hrvatskog zagorja*, izd. Kotarski odbor SSRNH za kotar Krapinu, 27. VII 1961, 4. str.

Zapis po sjećanjima Gabra Vidičeka-Žira o razvoju NOP-a i NOB-e u njegovu rodnu kraju. Slika.

PRVI Okružni narodnooslobodilački odbor Krapina, *Glas Hrvatskog zagorja*, izd. Kotarski odbor SSRNH za kotar Krapinu, 1. I 1958, 3. str.

Ratna sjećanja iz NOB-a Ivana Jadana Mike.

PRVI zagorski partizanski odred (1941—42), *Glas Hrvatskog zagorja*, izd. Kotarski odbor SSRNH za kotar Krapinu, 1. IV 1956, 5. str.

Iz sadržaja: Svi se spremaju u partizane; Akcije; Napad na Brdovec; Poraz; Prvi zagorski partizanski odred imao je 139 boraca; Značenje Prvog zagorskog partizanskog odreda.

Slike: Marka Belinića, Krste Ivekovića, Dragutina Sailija, Ede Leskovara, Milana Posavca i Marka Mrkocija.

PUTOVIMA revolucije, *Večernji list*, Zagreb, 14. III 1979, 10. str.

Fotožurnal još neobjavljenih fotografija. Na srednjoj fotografiji su na konjima Mirko Belošević, jedan od komesara Prve zagorske udarne NO brigade i Drago Birač-Gavran, pomoćnik komesara brigade. (Prema tome, navedena fotografija se ne odnosi na borce brigade »Braće Radić« nego na borce Prve zagorske udarne brigade).

PUTOVIMA revolucije — Žene borei — Iz Zaprešića u Suhopolje, *Večernji list*, Zagreb, 11. III 1981. 10. str.

U tekstu »Istraživanje« — prepoznavanjem se saznalo ime partizanke Ankice Kuš, pripadnice X korpusa zagrebačkog sa završenim poštanskim tečajem 1944. g. u NOV.

PUTRIĆ, Mato: Zagreb i Zagrepčani u NOB-u — Kako se odlazilo u partizane, *Večernji list*, Zagreb, 26. i 27. IV 1975, 6. str.

Zapis o sjećanjima uoči 30-godišnjice oslobođenja.

RADIN, D.: Prolećni događaji u Zaprešiću, *Magazin 300 čuda*, Beograd br. 313, 25. IV 1967, str. 10—11.

Opis političkih zbivanja 1903. i otpor protiv nametnutog bana Khuena Hedervarya i uvođenja mađarizacije.

RAFAJ, Drago: Hrvatsko zagorje slavi 20-godišnjicu Dana ustanka, *Vjesnik* tvornice »Zagorka«, Bedekovčina, srpanj, 1961, 2. str.

Zapis o otkrivanju spomenika palim žrtvama za slobodu.

RAFAJ, Dragutin: Ratni vihori, zapisi, sjećanja... *Kaj*, časopis za kulturu, izd. Kajkavsko spravišće Zagreb, Zagreb, br. 1/1980, str. 31—44.

U tekstu se ističu najzaslužniji prvoborci zabočkog kraja, kao i političke organizacije u doba NOB-a.

RAJKOVIC, Mata: Interbrigadist Desetog korpusa Izidor Štok — To je moj život, *Arena*, informativni tjednik, Zagreb, br. 561, 24. IX 1971, str. 2—3.

Sjećanja španjolskog borca i jednog od poznatih ratnih rukovodilaca na Kordunu (1941), u Zagorju i na Kalniku (1942) i nadalje do kraja rata na terenima sjeverozapadne Hrvatske. Proglašen je narodnim herojem za izuzetne junačke podvige u oslobodilačkoj borbi protiv njemačkih fašista i domaćih izdajica.

RAMLJAK, Ivan: Revolucionar Ivan Krndelj, *Zagrebačka panorama*, mjesečnik privrednog, komunalnog, društvenog i kulturnog života Zagreba, br. 1/1963, str. 16—17. i 36.

U biografskom se zapisu spominje da se Krndelj smjestio u Krapini i da je odavde partijski djelovao — ljeti 1928, te da je potom morao emierirati u Reč.

RANOGAJEC, Mirko: Simbol stradanja i borbe, *Krapinski vjesnik* SSRN Krapine 29 XI 1978, str. 1. i 4.

Zapis o prigodnom referatu u povodu otkrivanja spomen-obilježja teškog ustaškog zločina nad stanovništvom u Cerju Jesenjskom kad je Pavelić sa svojim osiguranjem prošao tim selom u Lepoglavu, 1. XII 1943. i natrag.

RAOS, Ivan: Hrvatsko zagorje — Mala povijesno-turistička monografija, izd. Izdavački sektor Grafičkog zavoda Hrvatske, Zagreb i Memorijalni muzej Kumrovec, 1966. (Stranice nisu označene).

Uz povijesno-turističke podatke o zagorskom kraju i Kumrovcu opširnije, opisana je revolucionarna prošlost kraja.

Tekstovi su prevedeni na: engleski, ruski, njemački i francuski. Crno-bijele ilustracije.

RASTIĆ, Marijan: O nekim problemima arhivske građe za povijest Hrvatske u razdoblju 1941—1945. *Časopis* za suvremenu povijest Instituta za historiju radničkog pokreta Hrvatske Zagreb, br. 2—3/1971, 145. str.

U tekstu se navodi i arhivska grada bivšeg velikog župana Župe Zagorje, Varaždin, kojoj je pripadalo područje Zagorja.

RATKOVIĆ, B.: Svečanost u Varaždinu, *Večernji list*, Zagreb, 7. III 1977, 3. str.

Zapis o promociji najobimnijeg Zbornika sjeverozapadne Hrvatske u NOB-u i socijalističkoj revoluciji.

RATNI i poslijeratni predsjednik, *Krapinski vjesnik* SSRN Krapine, 29. XI 1978, 9. str. Zapisi o sjećanjima Viktora Piskreca, predsjednika MNOO-a Krapina na NOB i oslobođenje Krapine.

RIHTAR, Vinko: Kako ostvariti zajedništvo, *Krapinski vjesnik* SSRN Krapine, 29. XI 1978, 9. str.

U tekstu se spominje i djelatnost Muzeja revolucije u Krapini.

RIHTAR, Vinko: Građevinska obnova spomenika kulture i novi sadržaj rada Muzeja revolucije u Krapini, *Krapinski vjesnik* SSRN Krapine, 1. XI 1980, 10. str.

U prikazu izložbe »Vladimir Nazor, revolucionar i pjesnik«, naglašeno je da se time potiče češći posjet stalne muzejske postave koja prikazuje povijesna zbivanja radničkog pokreta i NOB-a zagorskog kraja.

RIHTAR, Vinko: Plakete u prave ruke, *Krapinski vjesnik* SSRN Krapine, 1. I 1981, 3. str. Zapis o prigodnom govoru Ivice Greta o razvoju i djelovanju NOB-a na krapinskom području i njegovanju revolucionarnih tekovina, a prilikom uručenja Plakete SUBNOR-a Jugoslavije Mirku Ranogajcu i Plakete Putovima revolucije Antunu Kozini iz Krapine.

RIJEČ, slika i zvuk bili su oružje, *Krapinski vjesnik* SSRN Krapine, 15. IX 1979, 6. str. Prikaz o održanom skupu »Okrugli stol« o kulturno-umjetničkom stvaralaštvu u NOB-u, o širenju i njegovanju revolucionarnih pjesama i glazbe na području sjeverozapadne Hrvatske, skup je održan u Tjednu kajkavske kulture Krapina—79.

RISTOVIĆ, Ljubo: Štrajk uhapšenih, *Vjesnik*, Zagreb, 28, 29, 30. XI 1980, 10. str.

Marko Belinić iznio je svoja sjećanja iz 1935. godine kao član Mjesnog komiteta KPH u Zagrebu, koji je aktivno djelovao u širenju naprednog radničkog pokreta i na rodno Zagorje i njegove stanovnike.

SASTANAK starih drugova, *Glas Hrvatskog zagorja*, izd. Kotarski odbori SSRNH Stubica, Klanjec, Pregrada, Krapina, Zlatar i Ivanec. Krajem lipnja 1954, 4. str.

Zapis u povodu 20-godišnjice radničkog pokreta u Bedekovčini, sa slikom štrajkaša.

SENTIĆ, Marija: Bibliografija literature o narodnooslobodilačkom ratu i socijalističkoj revoluciji u Hrvatskoj 1941—1945, *Časopis* za suvremenu povijest Instituta za historiju radničkog pokreta Hrvatske, Zagreb, br. 2/1970, str. 289, 292, 294, 299. i 301.

Tekst Bibliografije i o izdanjima o Hrvatskom zagorju.

SENTIĆ, Marija: Bibliografija literature o narodnooslobodilačkom ratu i socijalističkoj revoluciji u Hrvatskoj 1941—1945, *Časopis* za suvremenu povijest Instituta za historiju radničkog pokreta Hrvatske, Zagreb, br. 1/1971, str. 295, 299. i 307.

U tekstu su navedene knjige, područje i zaslužni revolucionari Hrvatskog zagorja.

SENTIĆ, Marija: Bibliografija knjiga i brošura o Josipu Brozu Titu 1941—1972, *Časopis* za suvremenu povijest Instituta za historiju radničkog pokreta Hrvatske, Zagreb, br. 2(9)/1972, str. 161—201.

U tekstu je navedena publikacija Vladimir Stopar-Veljko Žubrinčić: Kumrovec, izdanje Epoh, Zagreb, 1965, u kojoj se spominje razvoj i djelatnost radničkog pokreta i KPJ u Kumrovcu između dva rata.

SENTIĆ, Marija: Periodične publikacije za koje Institut za historiju radničkog pokreta Hrvatske zamjenjuje Časopis za suvremenu povijest, *Časopis* za suvremenu povijest Instituta za historiju radničkog pokreta Hrvatske Zagreb, br. 3(10)/1972, 230. str.

U tekstu se spominje i časopis Hrvatsko zagorje, časopis za kulturno-prosvjetna i društvena pitanja, Krapina, u kojem su također objavljeni prilozi i na temu radničkog pokreta, KPJ, NOB-a i socijalističke revolucije.

SENTIĆ, Marija: Bibliografija literature o narodnooslobodilačkom ratu i socijalističkoj revoluciji u Hrvatskoj 1941—1945, *Časopis* za suvremenu povijest Instituta za historiju radničkog pokreta Hrvatske, Zagreb, br. 1(11)/1973, str. 221, 225—226.

U tekstu se navode naslovi knjiga koje se odnose na temu NOB-a i Hrvatskog zagorja.

SENTIĆ, Marija: Bibliografija literature o narodnooslobodilačkom ratu i socijalističkoj revoluciji u Hrvatskoj 1941—1945, *Časopis* za suvremenu povijest Instituta za historiju radničkog pokreta Hrvatske, Zagreb, br. 3(25)/1977, str. 192, 193, 198, 202, 209, 216, 219—220.

U tekstu se spominju Hrvatsko zagorje, zaslužni i istaknuti revolucionari NOP-a, KPJ i NOB-a.

SENTIĆ, Marija: Bibliografija knjiga i brošura o Josipu Brozu Titu 1941—1979, *Časopis* za suvremenu povijest Instituta za historiju radničkog pokreta Hrvatske, Zagreb, br. 2(33)/1980, str. 141—258.

Mnogi tekstovi iz revolucionarnog djelovanja druga Tita odnose se na Hrvatsko zagorje.

SIROTKOVIĆ, Jakov: Putovima revolucije — Djeca, *Vjesnik*, Zagreb, 21. I 1979, 10. str. U izvodu iz članka 3. moslavačke brigade objavljenom u listu »Jedinstvo« o udarnoj grupi omladinca Jureka i o njegovim sestrama: Marici, Barici i Anki, iz Šašinovaca, govori se i o Zagorju.

SJEĆANJA na narodnooslobodilačku borbu, *Glas Hrvatskog zagorja*, izd. Kotarski odbori SSRNH Stubica, Klanjec, Pregrada, Krapina, Zlatar i Ivanec, listopad, 1954, str. 6—7.

Iz sadržaja: O borbenom putu XIV slovenske divizije Hrvatskim zagorjem; Otkriće spomenika poginulim borcima i žrtvama fašističkog terora u Hrašćini; Napad na Gorjane; Časna radna slabo se provela i u Zaboku; Dječaci; Još jedan napad na tehniku (partizansku štampariju) u početku 1944.

SJEĆANJA na narodnooslobodilačku borbu Hrvatskog zagorja, *Glas Hrvatskog zagorja*, izd. Kotarski odbor SSRNH za kotar Krapinu, 1. VIII 1956, str. 4—5.

Iz sadržaja: Tekst pisma borca za španjolsku republiku Stjepana Rogine iz Španjolske bratu Franji iz Hraščine Trgovišća. Foto-prilozi.

SJEĆANJA na historijske datume. *Glas Hrvatskog zagorja*, organ SSRN zagorskih komuna, Zabok, 4. VII 1963, 3. str.

Iz sadržaja: Narod je birao svoju vlast — na velikom narodnom zboru javno je izabran Okružni NOO za okrug Krapina; Prije 20 godina Lepoglava je pala — o oslobođenju komunista i suradnika NOP-a iz ustaškog logora.

SLAVLJE u Zagorju, *Vjesnik*, Zagreb, 10. V 1952, str. 1—2.

U tekstu se ističe revolucionarna prošlost Zagorja.

Iz sadržaja: Kraj Tita i Gupca slavi desetogodišnjicu narodnog ustanka; Pripreme za Titov doček u Krapinu: Životopisi narodnih heroja: Slavko Mrkoci, Josip Jutriša/Janko, Ivan Krkač. Govori se i o nizu drugih zagorskih prvoboraca. Slika Krapine.

SPOMEN-dom boraca narodnooslobodilačkog rata i omladine Jugoslavije u Kumrovcu, izd. Odbora za izgradnju Spomen-doma boraca NOR-a i omladine Jugoslavije u Kumrovcu, kolovoz, 1971. (prospekt).

U tekstu se govori o značenju objekta, a navode se i nazivi prostorija za korištenje, kao što su: biblioteka, fonoteka, čitaonica, kinoteka, likovna zbirka, fotodokumentacija i drugo.

SPOMEN-dom boraca narodnooslobodilačkog rata i omladine Jugoslavije — Kumrovec, izd. Odbor za izgradnju Spomen-doma boraca NOR-a i omladine Jugoslavije u Kumrovcu, 1972. (brošura).

Opisan je Titov zagorski zavičaj, revolucionarne značajke toga kraja i muzejski eksponati u Titovoj rodnoj kući.

SPOMEN-dom boraca i omladine Jugoslavije Kumrovec — 29. XI 1974. izd. Uprava Spomen-doma boraca NOR-a i omladine Jugoslavije, 65 stranica.

Tekst o značenju objekta u Titovu rodnu mjestu.

SPOMEN-dom boraca i omladine u Kumrovcu. *Bilten* Izvršnog odbora za gradnju Spomen-doma boraca NOR-a i omladine Jugoslavije u Kumrovcu, br. 2/XII 1972.

Tekst intervju s Ivicom Gretićem i razgovor s Brankom Vdovićem i Ivanom Broz u Kumrovcu — o značaju Spomen-doma.

SPOMEN-grobnica u Maču, *Glas Hrvatskog zagorja*, izd. Kotarski odbor SSRNH za kotar Krapinu, 1. I 1960, 2. str.

U tekstu se spominje prijenos posmrtnih ostataka narodnog heroja Slavka Mrkocija i drugih zagorskih prvoboraca koji su poginuli u ustaničkim danima, a koji su iz Poznanovca i okolice.

SPOMEN-groblje u Lepoglavi, *Delegatski list* općine Zabok, veljača, 1981, 7. str.

Prikaz o značenju izgradnje spomen-groblja u čast pogubljenih revolucionara i antifašista.

SPOMENICI nam govore — Podaci o spomenicima iz narodnooslobodilačkog rata u našoj okolici, *S naših bregova*, list Osnovne škole »Ivica Gluhak«, Konjščina, br. 3, 15. VI 1974, str. 33—45.

Uz tekst o spomenicima NOB-a objavljen je i životopis o revolucionaru Gabrijelu Kranjcu.

SPOMENIK palim borcima u Zagorskim Selima, *Glas Hrvatskog zagorja*, izd. Kotarski odbor SSRNH za kotar Krapinu, 20. V 1962, 6. str.

U tekstu se spominje i priprema za postavljanje spomen-ploče u Pušći gdje je bio smješten Kotarski narodnooslobodilački odbor Klanjec.

SPOMEN-park revolucionara u Konjščini, *Vjesnik*, Zagreb — *Naša komuna*, informativni list općine Zlatar-Bistrica, 23. XI 1979, 6.str.

U tekstu se spominje uređenje spomen-parka u čast stotinu palih boraca s područja mjesne zajednice Konjščina.

STANIĆ, Bojan: Kuća uspomena — Djeci s ljubavlju, *Četvrti jul*, Beograd (novine), br. 967—968, 30. XII 1980—6. I 1981, 36. str.

U tekstu se spominje da su Rudi i Ivka Plevan založili imovinu — i u pitanje doveli vlastite živote — spašavajući partizansku djecu (područje općine Zaprešić). Slika kuće s dvorištem.

STOGODIŠNJICA pariške komune — Odjeci komune u zemljama Jugoslavije, *Borba*, Zagreb, 4. VI 1971, i 5. VI 1971, 15. str.

Iz sadržaja: Slučaj krapinske učiteljice Marije Jambrišak. Ona je bila u prvim redovima žena svjetskog glasa koje su se zalagale za emancipaciju i napredne poglede na svijet.

STO godina Dobrovoljnog vatrogasnog društva u Krapini, *Protivpožarna zaštita*, časopis Vatrogasnog saveza Jugoslavije, Beograd, br. 11/1975, str. 1—4.

U tekstu se spominje revolucionarna prošlost krapinskog kraja, a navode se i imena zaslužnih ljudi.

STOPAR, Vlado: Iz narodnooslobodilačke borbe u Hrvatskom zagorju — Od Stubice do Sambolića, *Borba*, Zagreb, 29—30. XI i 1. XII 1952, 4. str.

Zapisi sjećanja iz NOB-a.

STOPAR, Vlado: Sjećanje na narodnooslobodilačku borbu — Mala Erpenja, *Glas Hrvatskog zagorja*, izd. Kotarski odbori SSRNH Stubica, Klanjec, Pregrada, Krapina, Zlatar i Ivanec, kolovoz, 1954, 5. str.

Zapis o zaslužnim političkim radnicima NOB-a i stradanjima mještana, jer su kod mnogih bile smještene partizanske baze.

STOPAR, Vlado: Na vršcima prstiju. *Narodni list*, Zagreb, 24. i 25. XI 1954, 2. str.

Sjećanje na dane NOB-a — od Zagorja do Kalnika (podlistak-feljtonistički zapis).

STOPAR, Vlado — Plemenčić, Đuro: Hrvatsko zagorje — Turističko-privredni vodič, Krapina, 1955, izd. *Glas Hrvatskog zagorja*, str. 11—13, 19—23.

Uz opće povijesne podatke istaknuta je djelatnost Memorijalnog muzeja maršala Tita u Kumrovcu i Muzeja s odjelom NOB-a Hrvatskog zagorja u Krapini.

STOPAR, Vlado: Zagorska tehnika, *Glas Hrvatskog zagorja*, izd. Kotarski odbor SSRNH za kotar Krapinu, 5. IV 1961, 3. str.

Opis djelovanja zagorske ratne štamparije u doba NOB-a, gdje je tiskan (umnožavan) Glas Hrvatskog zagorja, a gdje su tiskani i drugi politički i propagandni materijali.

STOPAR, Vlado: Pronađeni dokumenti o radu narodne vlasti u Hrvatskom zagorju, *Glas Hrvatskog zagorja*, izd. Kotarski odbor SSRNH za kotar Krapinu, 6. VII 1961, str. 6—8.

Prikaz o političkim događajima i zaslužnim ličnostima sa slikama: Ivice Božića, Augusta Hercega Brke, Cvjete Huis, Ivana Jadana Mike, Slavice Potrč, Josipa Špiranca Pintara, Augusta Bartola Hrsa, Ivana Rumbaka Živka, Dragutina Hohnjeca, Franjeka Plečka s obitelji i Krste Ivekovića.

STOPAR, Vlado: Ljudi i dokumenti, *Glas Hrvatskog zagorja*, izd. Kotarski odbor SSRNH za kotar Krapinu, 27. VII 1961, str. 5—6.

Prijedlog za što svestranije istraživanje narodnooslobodilačkog rata u Hrvatskom zagorju i prikaz novopronađenih dokumenata.

STOPAR, Vlado: Radnički pokret i seljačke bune u Zagorju, *Glas Hrvatskog zagorja*, izd. Kotarski odbor SSRNH za kotar Krapinu, 1. IX 1961, 1. X i 1. XI 1961, str. 2—3.
Prikaz političkih događaja koji su imali značajan revolucionarni odraz i u NOB-u Zagorja.

STOPAR. Vladimir — Žubrinić, Veljko: Kumrovec, izd. Epoha, Zagreb, 1965, 21. str.
Ilustrirana publikacija sa prikazima o radničkom pokretu i KPJ između dva rata u Kumrovcu i okolici.

STOPAR — Pavičić: Na zagrebačkoj partizanskoj fronti, *Večernji list*, Zagreb, 27. VII 1971, 4. str.
Iz sadržaja: U staklarskoj radionici — pod tim se naslovom opisuje sjećanje Ivice Gretića o umnožavanju Biltena Glavnog štaba.

STOPAR, Vlado — Pavičić, Josip: Na zagrebačkoj partizanskoj fronti, *Večernji list*, Zagreb, 23. VII 1971, 4. str.
Iz sadržaja: Čovjek s trokolicom — Stjepan Jureković. Ističe se aktivno djelovanje članova KPJ — Zagoraca u Zagrebu.

STOPAR, Vlado — Pavičić, Josip: Na zagrebačkoj partizanskoj fronti, *Večernji list*, Zagreb, 28. VII 1971, 4. str.
U tekstu se spominju poznati politički radnici i njihova partijska djelatnost.

STOPAR — Pavičić: Na zagrebačkoj partizanskoj fronti, *Večernji list*, Zagreb, 6. i 8. IX 1971, 4. str.
U tekstu se ističu izuzetni junački podvizi članova desiničke udarne grupe u Zagrebu, a za potrebe Zagorskog partizanskog odreda Hrvatske, 1943.

STOPAR, V.(lado) — Pavičić, J.(osip): Na zagrebačkoj partizanskoj fronti. *Večernji list*, Zagreb, 26. VIII 1971, 4. str.
Zapis sjećanja o Edi Leskovaru, sekretaru Okružnog komiteta KPH za okrug Krapina 1941-42.

STOPAR, Vlado: Prvi zagorski partizanski odred. *Večernji list*, Zagreb, 17. XI 1971, 11. str.
Opis djelovanja Zagorskog partizanskog odreda Hrvatske.

STOPAR, Vlado: Putovima revolucije. *Večernji list*, Zagreb, 1. XII 1971, 11. str.
Opis ustaškog zločina u Krušlju Selu — nedaleko Oroslavja, gdje su obješeni zagrebački i zagorski antifašisti radi zaplašivanja stanovništva, što je izazvalo još veći otpor protiv okupatora i njegovih slugu.

STOPAR, Vlado: Putovima revolucije, *Večernji list*, Zagreb, 19. I 1972, U. str.
Zapis o sjećanjima na političko-partijsku djelatnost Ivice Gretića, jednog od zagorskih prvoboraca.

STOPAR, Vlado: Putovima revolucije, *Večernji list*, Zagreb, 23. II 1972, 11. str.
U tekstu Tko zna? — ističe se da je Stjepan Margetić iz Budinščine sudjelovao u napadu na željezničku stanicu u Budinščini kao domaći aktivist NOP-a. (Obješen od okupatora 6. X 1944).

STOPAR, Vlado: Putovima revolucije, *Večernji list*, Zagreb, 8. III 1972, 11. str.
Pod naslovom Tko zna? — zapis je oVinku Juraniću iz Male Erpenje i Sofiji Vinkler iz Pregrade, koje su ustaše objesile zbog aktivna rada za NOP.

STOPAR, Vlado: Putovima revolucije, *Večernji list*, Zagreb, 29. III 1972, 11. str.
U tekstu Tko zna? — govori se daje Helena Hrg iz Hrašćine Trgovišća, zbog aktivna radana mobilizaciji partizana — na omladinskim sastancima, obješena od fašista, kolovoza 1944.

STOPAR, Vlado: Putovima revolucije, *Večernji list*, Zagreb, 19. IV 1972, 11. str.

U tekstu Tko zna? — kaže se da je Katica Hrkec, rođena 1923. u Jertovcu kraj Konjščine, uhvaćena kao partizanska kurirka i da su je fašisti objesili 1945. godine.

STOPAR, Vlado: Putovima revolucije, *Večernji list*, Zagreb, 10. V 1972, 11. str.

Zapis o štampanju Glasa Hrvatskog zagorja u maceljskim šumama 1944. U ofenzivnoj akciji njemačkih fašista ranjena je kći Vida Šafranka, a njega su odveli u logor. Smrtno je ranjen i Krsto Iveković. Tada su uz štampariju bili: Milan Posavec-Roda, Stjepan Iveković, Branko Lev i Milan Pracaić.

STOPAR, Vlado — Pavičić, Josip: Na zagrebačkoj partizanskoj fronti, *Večernji list*, Zagreb, 23. VII 1971. 4. str.

Zapis o djelovanju Zagoraca, članova Komunističke partije Hrvatske u ilegalnoj borbi u Zagrebu.

STOPAR, Vlado: Putovima revolucije, *Večernji list*, Zagreb, 24. V 1972, 11. str.

Zapis o fašističkoj tzv. bijeloj gardi u Bednji.

STOPAR, Vlado: Putovima revolucije, *Večernji list*, Zagreb, 31. V 1972, str. 11.

U tekstu Tko zna? spomenuta su imena: Ljudevit Gorički, strijeljan 1943, Branko Hribar, uhvaćen i obješen kao obavještajni oficir 1945, Lovro Biškup iz Cerja Tužnog kao aktivan radnik NOP-a obješen 1945. i Stanislav Krog iz Prigorja, obješen kao aktivan radnik NOP-a od strane fašista.

STOPAR, Vlado: Putovima revolucije — Sjećanja na Halužana, *Večernji list*, Zagreb, 21. VI 1972, 11. str.

Prilog za životopis revolucionara Alberta Halužana, poginuo 1942. u Zagrebu, a rodom je iz Lupinjaka, općina Pregrada.

STOPAR, Vlado: Putovima revolucije, *Večernji list*, Zagreb, 5. VII 1972, 11. str.

U tekstu Tko zna? opisane su zasluge za NOP Ivana Pucka iz Jakovlja, rođen 1910. Opisana je i njegova pogibija.

STOPAR, Vlado: Putovima revolucije. *Večernji list*, Zagreb, 2. VIII 1972, 11. str.

O pogibiji Jože Fageta iz Svedruže (1912—1944).

STOPAR, Vlado: Putovima revolucije, *Večernji list*, Zagreb, 9. VIII 1972, 11. str. (u nastavcima: 16, 23, 30. VIII 1972, 11. str.)

Iz sadržaja: Tragom Prvog zagorskog partizanskog odreda; Sastanak u Brdovcu; Veliki plijen; Napad neprijatelja; Zasjeda kod sela Tenšeki (pogrešno je otisnuto Teneški).

STOPAR, Vlado: Vruće zagorsko ljeto. *Vjesnik*, Zagreb. 12. X 1972, 13. str.

Opis političke djelatnosti u Hrvatskom zagorju na terenu kotara: Donja Stubica, Klanjec, Krapina, Pregrada i Zlatar (1941—1943).

STOPAR, Vlado: Vruće zagorsko ljeto 1943. — Na slovenskoj strani. *Vjesnik*, Zagreb, 14. X 1972, 11. str.

Biografski zapis o Edi Leskovaru, jednom od ratnih sekretara Okružnog komiteta KPH za okrug Krapina, uz granični predio fašističke Njemačke. Govori se i o oslobođenju sovjetskih oficira 1942.

STOPAR, Vlado: Tko zna? *Večernji list*, Zagreb, 18. X 1972, 11. str.

Biografski zapis o Ćirilu Brezovcu iz Tužnog Cerja, članu KPJ od 1929. Neko je vrijeme proveo u SSSR-u do odlaska u Španjolsku 1937. Bio je uhapšen i odveden u ustaški logor u Kerestincu odakle je pobjegao, ali je kasnije poginuo u NOV — nije poznato gdje.

STOPAR, Vlado: Putovima revolucije, *Večernji list*, Zagreb, 1. XI 1972, 11. str.
U tekstu Tko zna? — zapis je o poginulom borcu Ivanu Vodanu, rođen 1919. u Jakovlju.

STOPAR, Vlado: Putovima revolucije. *Večernji list*. Zagreb, 8. XI 1972, 11. str.
U tekstu su navedena imena poginulih aktivista NOP-a: Blaž Novak iz Bedenca, Franjo Adamić iz Lobora i Franjo Mesar predsjednik Mjesnog NOO-a Tugonica kraj Marije Bistrice.

STOPAR, Vlado: Vruće zagorsko ljeto 1943, *Vjesnik*, Zagreb, 12. X 1972, 13. str., 13. X 7. str., 14. X, 11. str., 15. X 13. str. 17. X 11 str., 18. X 13 str., 19. X 13. str., 20. X 17. str., 22. X 14. str., 24. X 11. str., 25. X 14. str., 26. X 13. str.
Iz sadržaja: Na Hrsovom bregu; Domobranski fašnik; Na slovenskoj strani; »Glas Hrvatskog zagorja«; Robijašnica je grmjela cijelu noć; Stradanja časne radne; Djevojčica u velikim cipelama; Kad se žrvnjevi vrte; Lov na oružje; Kod Črne Mlake; Smrt je zaudarala na rakiju; Svečanost u Šemnici.

STOPAR, Vlado: Putovima revolucije, *Večernji list*, Zagreb.
Zapis o pogibiji Franje Glumpaka, komesara čete Moslavačkog partizanskog odreda. Rođen 1915. u Bedekovčini. Predložena je i dopuna biografije novim istraživanjem.
Obilježavanje 30-godišnjice oslobođenja i spomen na povijesna zbivanja NOB-a.

STOPAR, Vlado: Borci NOV u spomem Gupcu, *Večernji list*, Zagreb, 18. VII 1973, 4. str.
Zapis o djelovanju jedinica NOV pod nazivom Matija Gubec.

STOŠIĆ, Božidar: Grob na Sutli, *Globus*, ilustrirani tjednik, Zagreb, br. 106, 9. VII 1961, str. 12—13.
Biografski zapis o pogibiji Ede Leskovara sekretara Okružnog komiteta KPH za okrug Krapina — prije 19 godina u Virštajnu kraj Podčetrka.

STRAHONJA, Ivo: Republika, *Glas Hrvatskog zagorja*, izd. Kotarski odbor SSRNH za kotar Krapinu, 29. XI 1955, 5. str.
Zapis o susretu s političkim radnicima i sjećanja na NOB u klanječkom i pregradskom kotaru. Slike.

STRAHONJA, Ivo: Sastanak u Studiju 8, *Vjesnik*, Zagreb, 23. III 1976, 15. str.
Zapis o najavi jednosatnog razgovora s Kozina Antunom za slušaoce Radio-Zagreba o 30-godišnjim istraživanjima minulih stoljeća i novijoj povijesti radničkog pokreta, KPJ i NOB-a za područje Hrvatskog zagorja.

STRAŠEK, Stanko: Pet godina uspješnog rada Gradskog muzeja u Krapini, *Glas Hrvatskog zagorja*, izd. Kotarski odbor SSRNH za kotar Krapinu, 1. V 1958. 7. str.
U tekstu se spominje popunjavanje Odjela NOB-a u zavičajnom muzeju Krapine.

STRAŠEK, Stanko: Junačka majka Marija Gluhak, *Glas Hrvatskog zagorja*, izd. Kotarski odbor SSRNH za kotar Krapinu, 4. VII 1958, 2. str.
Zapis o susretu s majkom borca NOB-a i narodnog heroja Ivice Gluhaka iz Krapina Sela kraj Konjščine.

STRAŠEK, Stanko: Formiranje i aktivnost Zagorskog partizanskog odreda, *Glas Hrvatskog zagorja*, izd. Kotarski odbor SSRNH za kotar Krapinu, 27. VII 1958, str. 1—4.
Zapis sjećanja Josipa Špiranca Pintara, jednog od ratnih komandanata Odreda, u vezi s kurirskom djelatnosti Petra Glumpaka. Valent Katalenić ispričao je sjećanja o obavještajnoj aktivnosti.

STRAŠEK, Stanko: Slavni sekretar SKOJ-a, *Glas Hrvatskog zagorja*, izd. Kotarski odbor SSRNH za kotar Krapinu, 28. XI 1958, 2. str.

Zapis o političkom radu jednog od sedam sekretara SKOJ-a — uspomene na Josipa Debeljaka i razgovor s njegovom majkom. Potječu iz Orešja kraj Malog Tabora — Hum na Sutli.

STRAŠEK, Stanko: Prije četrdeset godina u Krapini su osvanule crvene zastave. *Glas Hrvatskog zagorja*, izd. Kotarski odbor SSRNH za kotar Krapinu, 1. I 1959, 4. str.

Sjećanja Stjepana Nežmahena i Janka Tretinjaka na djelovanje prve partijske organizacije KPJ u Krapini 1919/1920.

STRAŠEK, Stanko: Crni dan sela Cerja, *Glas Hrvatskog zagorja*, izd. Kotarski odbor SSRNH za kotar Krapinu, 1. XII 1959, 3. str.

Zapis o stravičnom ustaškom zločinu u selu Cerju Jesenjskom 1. XII 1943.

STRAŠEK, Stanko: Povodom dugo očekivane knjige »Hrvatsko zagorje u narodnooslobodilačkoj borbi«, *Glas Hrvatskog zagorja*, izd. Kotarski odbor SSRNH za kotar Krapinu, 1. V 1960, 7. str.

Prikaz knjige i suvremene revolucionarne prošlosti.

STRAŠEK, Stanko: Prilog historijatu radničkog pokreta u Hrvatskom zagorju, *Glas Hrvatskog zagorja*, izd. Kotarski odbor SSRNH za kotar Krapinu, 1. V 1960, 7. str.

Iz sadržaja: Gabrijel Kranjec —jedan od prvih istaknutih revolucionara iz Konjščine. Slika.

STRAŠEK, Stanko: Povodom 20-godišnjice »Glasa Hrvatskog zagorja«, *Glas Hrvatskog zagorja*, izd. Kotarski odbor SSRNH za kotar Krapina, 4. VII 1962, 2. str.

Zapis o izdavanju ratnog glasila u Požarkovcu kod Antuna Rožića, na prostorima Maclja — kod Vide Šafranjka i na drugim zagorskim terenima. Faksimili naslovnih stranica.

STRAŠEK, Stanko: Kuća zagorske sadašnjosti i prošlosti, *Naših 15 dana*, list komune Krapina, 1. I 1965, 5. str.

Zapis o sjećanjima boračkih roditelja Marcela i Dane Gluhak iz Ivanića Desiničkog.

STRAŠEK, Stanko: Dosta Kato! — Naša tribina, *Naših 15 dana*, list komune Krapina, 15. I 1965, 5. str.

Zapis o političkoj aktivnosti u NOB-u Kate Herceg.

STRAŠEK, Stanko: Na tribini jedan čitav kraj, *Naših 15 dana*, list komune Krapina, 1. IV 1965, 5. str.

Sjećanja na revolucionarni radnički pokret radobojskih rudara.

STRAŠEK, Stanko: Kad sam bio predsjednik, *Naših 15 dana*, list komune Krapina, 8. V 1965, 6. str.

Razgovori sa Stjepanom Nežmahenom, Josipom Družincom-Icom i Ivanom Banom.

STRAŠEK, Stanko: U jedinstvenoj borbi, *Naših 15 dana*, list komune Krapina, 8. V 1965, str. **4–5**.

Iz sadržaja: O izboru Okružnog NOO-a za okrug Krapina u Gornjoj Šemnici; Posljednja noć u Krapini — gestapo i ustaše pohapsili aktivne suradnike i odveli ih u ustaški logor u Jankomir kraj Zagreba; Edo Leskovar — prvi ratni sekretar OK KPH Krapina: Legendarni komandant, narodni heroj Žiga Štrok; Smjeli ilegalac — neustrašivi komandant, narodni heroj Josip Jutriša Janko.

STRAŠEK, Stanko: Smisao života, *Naših 15 dana*, list komune Krapina, 1. VI 1965, 7. str. Razgovor s lugarom iz Gornjeg Maclja, članom ratnog Mjesnog NOO-a iz 1943.

STRAŠEK, Stanko: Trojica iz generacije koja je stvarala Republiku, *Naših 15 dana*, list komune Krapina, 29. XI 1965, 5. str.

Zapis nakon razgovora s Ankicom Vrbanc iz Gorjakova (sada Donji Zbilj), s Josipom Vinceljom i Jožom Horvatom — rodom iz Đurmanca.

STRAŠEK, Stanko: Iskupljen historijski dug, *Naših 15 dana*, list komune Krapina, 15. XII 1965, 5. str.

Sjećanja na troje braće poznatih revolucionara: Pepicu, Branka i Fereka Klasić iz Prigorja — poginuli u NOB-u.

STRAŠEK, Stanko: Dragee Koprivnjak — partizanski oružar, *Naših 15 dana*, list komune Krapina, 15. I 1966, 4. str.

Sjećanja partizanskog puškara i oružara koji je u doba NOB-a radio za jedinice NOV na raznim terenima u Zagorju.

STRAŠEK, Stanko: Najteži, ali najslavniji dani radobojskih rudara, *Naših 15 dana*, list komune Krapina, 15. III 1966, 3. str.

Sjećanja na revolucionarni radnički pokret radobojskih rudara.

STRAŠEK, Stanko: Klemenova mama, *Naših 15 dana*, list komune Krapina, 15. IV 1966, 5. str.

Zapis o susretu i sjećanjima Elze Kiemen i njezinih kćerki: Marice i Vide na pograničnom dijelu Hum na Sutli — uz državnu granicu fašističke Njemačke. One su mnogo učinile u doba NOB-a za prihvrat slovenskih izbjeglica koje su Nijemci raseljavali u druge krajeve i tjerali u koncentracione logore.

STRAŠEK, Stanko: U spomen Mariji Vraničar, *Naših 15 dana*, list komune Krapina, 1. V 1966, 4. str.

Zapis o aktivnom političkom radu prije rata i u doba NOB-a s mužem Petrom u Đurmancu.

STRAŠEK, Stanko: Neumoran i hrabri borac Andrija Blažun, *Naših 15 dana*, list komune Krapina, 5. VII 1966, 4. str.

Razgovor o NOB-u s Andrijom Blažunom.

STRAŠEK, Stanko: Susret u šumi nad Koprivnicom, *Naših 15 dana*, list komune Krapina, 2. VIII 1966, 5. str.

Zapisi o ličnostima i krajevima koji su mnogo pridonijeli NOB-u na području Hrvatskog zagorja i u drugim krajevima.

STRAŠEK, Stanko: Uspomene NOB-a uklesane u kamenu, *Vjesnik*, Zagreb, 10. XI 1966, 7. str.

Prikaz publikacije u kojoj se govori o spomenicima NOB-a na području krapinsko-pregradskog kraja.

STRAŠEK, Stanko: Povodom dvadeset i prve godišnjice Republike — Svaki život junaštvo — svaka drama smrt; Buktinje kuća, *Naših 15 dana*, list komune Krapina, 26. XI 1966, 5. str. Sjećanja stanovnika petrovskih sela koja su njemački fašisti popalili 28. X 1943. u znak protesta što tekstilni radnici nisu htjeli za njih raditi tekstilne proizvode u Tvornici KTI Krapina—Žutnica.

S.(TUNIĆ), T.(omislav): Muzej u Krapini, *Vjesnik*, Zagreb, 12. VII 1954, 7. str.

O pripremi knjige o Krapini i prikupljanju povijesne građe za Muzej revolucije iz Hrvatskog zagorja.

S.(TUNIĆ), T.(omislav): Tri godine muzeja u Krapini, *Vjesnik*, Zagreb, 8. V 1955. 8. str. Prikaz zbirke predmeta i dokumenata NOB-a zagorskog kraja.

STUNIĆ, Tomislav: Pedagoška poema Gupčeva kraja, *Hrvatsko zagorje*, časopis za kulturno-prosvjetna i društvena pitanja, Krapina, br. 4—12/1970, str. 59—61.

Zapis o prenošenju revolucionarnih tekovina na mlada pokoljenja.

STUNIĆ, Tomislav: »Gupčev dom« u starom sjaju, ali novoj namjeni, *Bilten*, prigodno informativno izdanje povodom 400-godišnjice seljačke bune 1573—1973, izd. Fond za izgradnju spomen-objekata i proslavu 400-godišnjice seljačke bune, Donja Stubica (1973), 13. i 22. str.

U tekstu se spominje »Aleja lipa Gupčevih brigada«, koje su u doba NOB-a imale navedeni — Gupčev — naziv.

U tekstu pod naslovom »Tito pod Gupčevom lipom« opisan je Titov posjet Stubici i evocirana su revolucionarna zbivanja zagorskog kraja.

STUNIĆ, Tomislav: Gupcu u pohode. *Večernji list*, Zagreb. 14. II 1974. 7. str.

U tekstu se kaže da je simbolično ime vođe seljačke bune Matije Gupca nosio puk Crvene armije i 14 jedinica NOV širom Jugoslavije.

S.(TUNIĆ), T. (omislav): Stjepan Nežmahen »Pod crvenom zastavom«, *Večernji list*, Zagreb, 26. V 1976, 7. str.

Prikaz knjige, memoarskog teksta, Stjepana Nežmahena, jednog od osnivača prve partijske organizacije-čelije u Krapini, 1919. Također se govori i o njegovoj političkoj djelatnosti u doba NOB-a 1941—45. i poslije oslobođenja kada je bio politički radnik i jedan od predsjednika Gradske općine u Krapini.

S.(TUNIĆ), T.(omislav): Monografija o Radoboju, *Večernji list*, Zagreb, 29. XII 1978, 7. str.

U osvrtu na tekst knjige »Radoboj nekad i danas« ističu se i revolucionarna zbivanja u radničkom pokretu i u NOB-u.

STUNIĆ, Tomislav: Tko je sekretar Mirko?, *Večernji list*, Zagreb, 5. III 1980, 10. str.

Zapis o članovima KPJ i o nastavljanju istraživanja biografija zaslužnih političkih radnika.

STUNIĆ, Tomislav: Teme iz NOB-a u školama, *Večernji list*, Zagreb, 22. I 1981, 6. str.

Zapisi o njegovanju revolucionarnih tekovina u stubičkom kraju.

SUSRET boraca u Brdovcu, *Zaprešićke novine*, Glasilo SSRN općine Zaprešić, ožujak 1978, 1. i 3. str.

Zapis o susretu boraca Prvog zagorskog partizanskog odreda.

SUSRET boraca u Čazmi — Sudjelovalisu i borci NOB-a stubičkog kraja, *Delegat*, informativno glasilo općine Donja Stubica, rujan 1980, 16. str.

Borci stubičkog kraja evocirali su sjećanja iz NOB-a prigodom susreta boraca vezista Druge operativne zone X korpusa zagrebačkog u Čazmi. Razgledali su i priredenu izložbu vezista iz NOB-a.

SVEČANOST u »Oroteksu« — Oproštaj sa starim radnicima, *GlasHrvatskogzagorja*, izd. Kotarski odbor SSRNH za kotar Krapinu, 16. I 1962, 4. str.

Zapis o radnicima koji su bili učesnici NOB-a i koji su evocirali svoja sjećanja.

SVEČANOST u Vuglovcu, *Varaždinske vijesti*, 29. VII 1965, 1. i 3. str.

Zapis o Josipu Krašu, narodnom heroju i njegovoj rodnoj kući u Ivancu, gdje je otvorena muzejska zbirka u znak sjećanja na revolucionara KPJ.

SVIBEN, Mirko: Spomenici naše borbe i revolucije u Loboru, *Vjesnik*, (prilog) »Naša komuna«, informativni list općine Zlatar-Bistrica, Zagreb, 13. II 1981, 7. str.

Zapis o podignutom spomeniku prvoj partijskoj organizaciji u Loboru i o spomen-kosturnici sahranjenih boraca brigade »Matija Gubec«, »Braća Radić«, Prve zagorske i Drugog zagorskog partizanskog odreda Hrvatske.

S.(VIBEN), M.(irko): Spomenici narodnooslobodilačke borbe u Mjesnoj zajednici Mihovljan, *Vjesnik* — Naša komuna, informativni list (prilog) općine Zlatar-Bistrica, 27. III 1981, 7. str.

Uz zapis o spomen-obilježjima navode se i imena zagorskih prvoboraca poginulih u junačkim neravnim borbama s ustašama 1942. za vrijeme okupatorske ofenzive.

ŠĆUKANEC, D.(rago): Ekipni obilazak muzeja i odjela NOB-a u NR Hrvatskoj, *Vijesti* Društava muzejsko-konzervatorskih radnika NR Hrvatske, Zagreb, veljača, 1954, br. 1, str. 13—15.

U tekstu se spominje djelatnost Odjela NOB-a u sastavu Gradskog muzeja u Krapini i Memorijalni muzej maršala Tita u Kumrovcu.

ŠĆURIC, Katica: Partizani u našim krajevima, *List učenika Osnovne škole Začretje*, br. 7. i 8.

Tekst je posvećen sjećanju na Milku Kos, članicu Kotarskog komiteta SKOJ-a Krapina i na druga značajna revolucionarna zbivanja u doba NOB-a u zagorskom kraju.

ŠERCER, Marija: Časopis Hrvatsko zagorje, *Vijesti* muzealaca i konzervatora Hrvatske, Zagreb, br. 1/1971, str. 38—39.

U prikazu časopisa istaknuti su tekstovi Ivana Jadana Mike o školstvu i revolucionarnoj prošlosti Bedekovčine i okolice te Antuna Kozine o seljačkoj buni.

ŠIBL, Ivan: Zagrebačka oblast u narodnooslobodilačkoj borbi, izd. Kultura, Zagreb, 1950, 77 označenih stranica.

Tekst se odnosi i na NOB Hrvatskog zagorja.

ŠIMONČIĆ, Zdenka: Pregled literature i štampanih izvora o industrijskom razvoju Hrvatske između dva svjetska rata, *Časopis* za suvremenu povijest Instituta za historiju radničkog pokreta Hrvatske, Zagreb, br. 2(18)/1975, str. 101—131.

U tekstu je navedena sva važnija literatura o pojedinim industrijskim djelatnostima u kojima se razvijao radnički pokret i KPJ na području Hrvatskog zagorja.

ŠINJAK, Slavko: Organizator i borac, *Glas Hrvatskog zagorja*, izd. Kotarski odbor SSRNH za kotar Krapinu, 1. XI 1959, 3. str.

Zapis o skojevskom rukovodiocu Zagorja Branku Masnjaku Mustafi.

ŠINJAK, Slavko: Uz godišnjicu SKOJ-a — Organizator i borac, *Zaprešićke novine*, glasilo SSRN općine Zaprešić, listopad, 1977, 7. str.

Sjećanja na političku djelatnost Branka Masnjaka Mustafe, sekretara SKOJ-a i člana Kotarskog komiteta KPH Klanjec.

ŠINJAK, Slavko: Kakvo ime dati danu? — Uz 36-godišnjicu osnivanja prve oružane partizanske jedinice u sjevernoj Hrvatskoj, *Zaprešićke novine*, glasilo SSRN općine Zaprešić, veljača, 1978, 7. str.

Zapis o formiranju prvog partizanskog odreda kao oružane jedinice 17.(18) ožujka 1942. u selu Brdovcu i o akcijama protiv fašista. Slika Janekovićeve klijeti — revolucionarnog spomen-lokaliteta.

Š.(INJAK), (Slavko): Proslavljen Dan ustanka — Veliki praznik revolucije, *Zaprešićke novine*, glasilo SSRN općine Zaprešić, srpanj, 1978, str. 1—3.

Govor Pere Cara, narodnog heroja, o razvoju NOB-a u zagorskom kraju. Zatim slijede sjećanja Nikole Laljak Grge o NOP-u u Brdovečkom Prigorju, Josipa Tucmana Crnog o bataljonu »Matija Gubec« i o drugim revolucionarnim zbivanjima u zagorskom kraju i neposrednoj blizini grada Zagreba.

ŠINJAK, Slavko: Omladinski bataljon — U povodu 35-godišnjice, *Zaprešićke novine*, glasilo SSRN općine Zaprešić, srpanj 1979, 7. str.

Zapis o borbenom putu i djelovanju Omladinskog bataljona NOV, političkim organizacijama, narodnooslobodilačkim odborima i prvoborcima zaprešićkog kraja.

ŠKALER, Stanko: Kozjanski odred, (izdavač nije poznat), brošura, 28 stranica.

U tekstu se spominju jedinstveni oružani nastupi i borbe protiv njemačkih fašista jedinica Kozjanskog i Zagorskog partizanskog odreda 1943—45.

ŠKRLEC, Franjo: Povodom smrti Mare Gretić, *Glas Hrvatskog zagorja*, izd. Kotarski odbor SSRNH za kotar Krapinu, 1. II 1960, 3. str.

Biografski zapis o Mariji Gretić, majci pet sinova istaknutih političkih i vojnih rukovodilaca radničkog pokreta KPJ i NOB-a, koja je s mužem Ignacom aktivno radila za NOP.

ŠOŠTARIĆ, Cvjetko: Proslava pedesete godišnjice KPJ/SKJ i SKOJ-a u ivanečkoj komuni, *Hrvatsko zagorje*, časopis za kulturno-prosvjetna i društvena pitanja Krapina, br. 1—3/1970, 104. str.

Uz jubilarnu godišnjicu spominje se memorijalni muzej Josipa Kraša i prigodna svečanost u Planinarskom domu »Anka Ivić« na Ravnoj Gori, gdje je i Ankin grob kao simbol socijalističke revolucije na tom planinskom proplanku.

ŠOŠTARIĆ, Cvjetko: Planinarstvo u Ivancu, izd. Planinarsko društvo »Ivančica«, Ivanec, 1975, str. 42—43. (brošura).

U tekstu se spominje otkrivanje spomen-ploče palim borcima 4. VII 1958. na planinarskom domu-kući na Ivančici. Slika.

ŠOŠTARIĆ, Ladislav: Gajenje revolucionarnih tradicija NOB-a i prenošenje na mlađa pokoljenja, *Bilten* Općinske konferencije SSRN Krapine — Štab akcije »Ništa nas ne smije iznenaditi«, br. 1, 7/8. X 1978, str. 1—2.

U tekstu je istaknuto značenje oružanih jedinica NOV u kojima su se borili Zagorci protiv njemačkih fašista i kvislinga. Dalje se govori o razvoju i djelovanju političkih organizacija — KPJ, SKOJ-a, NOO-a i AFŽ-a.

ŠOŠTARIĆ, Ladislav: Poziv Centralnog komiteta KPJ i Tita našao je odjeka u ovom kraju, *Krapinski vjesnik* SSRN Krapine, 29. XI 1978, 1. i 4. str.

Tekst prigodna referata na svečanoj akademiji u Gornjem Jesenju na dan otkrića spomen-obilježja kao sjećanja na teški ustaški zločin nad stanovništvom u selu Cerju Jesenjskom 1. XII 1943. Spomenik je otkriven 26. XI 1978.

ŠPIRANEC, Josip Pintar: Proslava stote godišnjice rođenja V.I. Lenjina, *Hrvatsko zagorje*, časopis za kulturno-prosvjetna i društvena pitanja, Krapina, br. 4—12/1970, str. 75—78. Zapis prigodom otkrića spomen-biste V.I. Lenjinu kraj tekstilne tvornice u Zaboku. Uz to su evocirana sjećanja na revolucionarna zbivanja a i na borbu protiv okupatora za oslobođenje naše zemlje.

ŠTAUBRINGER, Zvonko: Kumrovečka baklja — Titovo djetinjstvo i rodno Zagorje, izd. Uprava Spomen-doma boraca NOR-a i omladine Jugoslavije, Kumrovec, 1974, 58 stranica. Na uvodnom dijelu je tekst Miroslava Krleža, a uz opis Titova djetinjstva su povijesni fragmentarni zapisi o političkom djelovanju druga Tita u predratnom razdoblju.

ŠTIPAK, Antun — Matas, Ivan — Šinjak, Slavko: Četrdeset godina ustanka 1941—1981, *Zaprešićke novine*, glasilo SSRN općine Zaprešić, siječanj, 1981, 5. str.

Iz sadržaja: Prva akcija »Pušće« ; Kazivanje prvoboraca Stjepana Mesira-Luke o akciji na željezničku stanicu Pušća-Bistra uoči Nove godine 1943.

ŠTIPAK, Antun — Matas, Ivan — Šinjak, Slavko: Četrdeset godina ustanka, 1941—1981, *Zaprešićke novine*, glasilo SSRN općine Zaprešić, veljača, 1981, 6. str.

Iz sadržaja: Partijsko savjetovanje na Hrsovom bregu; Bitka na Bubnju; Plime i oseke NOO-a; Generalno rušenje komunikacija.

ŠTIPAK, Antun — Matas, Ivan — Šinjak, Slavko: Četrdeset godina ustanka, 1941—1981, *Zaprešićke novine*, glasilo SSRN općine Zaprešić, ožujak, 1981, 6. str.

Tekstovi naslova: Iz kalendara revolucije 1941, 1942, 1943, 1944; Napad na vlak u Žeincima; Rađanje prvog odreda u Brdovcu.

ŠTIPAK, Drago: Već u prvim danima ustanka, *Vjesnik*, Zagreb, 1. X 1971, 11. str.

Zapis o omladinskom partizanskom bataljonu na domaku Zagreba i o junačkim podvizima braće Josipa i Juraja Tucmana i drugih poznatih boraca iz Kupljenova.

ŠTIPAK, Drago: U šumi Kraljev vrh, *Vjesnik*, Zagreb, 2. X 1971, 14. str.

Zapis o Omladinskom partizanskom bataljonu. Uz taj je tekst i sadržaj karakteristične pjesme — U srcu mržnja kipi... u znaku svestrane borbe protiv ustaških zločina u zaprešićkom kraju.

ŠTRAJKOVI u Oroslavju između dva rata, *Glas Hrvatskog zagorja*, izd. Kotarski odbor SSRNH za kotar Krapinu, 29. XI 1956, 5. str.

Iz sadržaja: U tekstilnoj tvornici Oroslavje radilo se na starim strojevima. Zbog loših radnih i životnih uvjeta radnici organiziraju štrajk. Unatoč sukobima sa žandarima, koji su štitili interese poslodavca, stanoviti su zahtjevi radnika ipak postignuti.

ŠTROK, Franjo: Najteži ali najslavniji dani radobojskih rudara. *Hrvatsko zagorje*, časopis za kulturno-prosvjetna i društvena pitanja, Krapina, br. 1/1971, str. 65—68.

Zapis o životu radobojskog rudara Alojza (Rudolfa) Sirovca koji je aktivno sudjelovao u borbi radničke klase među zagorskim rudarima.

ŠTROK, Izidor: Ratno proljeće 1943, *Kaj*, časopis za kulturu i prosvjetu, Zagreb, br. 4—5, 1973, str. 31—34.

Sjećanja na oružane partizanske akcije u krajevima sjeverozapadne Hrvatske.

TITO u Zagorju, *Vjesnik u srijedu*, Zagreb, 14. V 1952, 1. str.

Uz kraće tekstove fotoreportaža: maršal Tito po dolasku u Krapinu izvršio je smotru počasne čete, a potom se s drugom Ivicom Gretićem, rukovodiocem ustanka u Zagorju, uputio na tribinu, dočekan oduševljenim ovacijama. (Tada je održao čuveni govor o revolucionarnoj prošlosti Hrvatskog zagorja, što će pamtiti pokoljenja).

TITO borcima Hrvatskog zagorja, *Večernji list*, Zagreb, 5. X 1958, 1. str.

Objavljen je sadržaj telegrama kojeg je drug Tito Zagorcima poslao u povodu proslave 15-godišnjice Drugog zagorskog partizanskog odreda Hrvatske.

TITO u očima boraca, *Zaprešićke novine*, glasilo SSRN općine Zaprešić, rujan, 1977, 11. str. Prikaz izložbe o revolucionarnoj prošlosti kraja. Izložba je održana u suradnji s Muzejom revolucije naroda Hrvatske iz Zagreba.

TITOV revolucionarni put — putokaz naše budućnosti, *Krapinski vjesnik*, SSRN Krapine, 30. IV 1981, 3. str.

U tom je tekstu objavljena i jedinstvena fotografija na kojoj se vidi kako vrhovni komandant maršal Jugoslavije Josip Broz Tito predaje odlikovanje Prvoj zagorskoj udarnoj brigadi — Ivici Družincu, jednom od komandanata — u Bjelovaru, (4. X 1953).

TKALEC, V.(iktor): Među palim borcima bila su tri Broza, *Glas Hrvatskog zagorja*, izd. Kotarski odbor SSRNH za kotar Krapinu, 1. XI 1961, 4. str.

Sjećanja na aktivnost boračke organizacije i Kumrovčana u NOB-u. Slike.

TRAGOM nagrade općine, *Vjesnik* (prilog) Naša komuna, informativni list općine Zlatar Bistrica, Zagreb, 23. XI 1979, 6. str.

Intervju s Vinkom Brlekom jednim od rukovodilaca u NOB-u i poslijeratnoj socijalističkoj izgradnji.

TRAGOM ponosa i žrtve, *Glas Hrvatskog zagorja*, izd. Kotarski odbor SSRNH za kotar Krapinu, 1. VII 1957, 5. str.

Sjećanja na djela boraca NOB-a Marcela i Antuna Bednjanca i razgovor s majkom narodnog heroja Josipa Jutriše Janka.

TRAGOVIMA revolucije, *Glas Hrvatskog zagorja*, izd. Kotarski odbor SSRNH za kotar Krapinu, 27. VII 1961, str. 1—2.

Zapisi iz NOB-a prigodom otkrića spomen-obilježja u Bedekovčini i Putkovcu. Govorili su Drago Rafaj i Ivica Gretić — istaknuti politički i vojni rukovodioci Zagorja.

TRAGOVIMA narodnooslobodilačke borbe u Hrvatskom zagorju, *Glas Hrvatskog zagorja*, organ SSRN zagorskih komuna, Zabok, 27. VII 1963, str. 4—5.

Prikaz o spomenicima NOB-a Hrvatskog zagorja.

TRIDESETPETA godišnjica Zagorske udarne, *Zaprešičke novine*, glasilo SSRN općine Zaprešić, travanj, 1979, 3. str.

Zapis o borbenom putu Prve zagorske udarne brigade.

TRI sjećanja na slavne dane, *Glas Hrvatskog zagorja*, izd. Kotarski odbor SSRNH za kotar Krapinu, 4. X 1958, 2. str.

Iz sadržaja: Sjećanja na NOB političkih i vojnih rukovodilaca Ivice Družinca, Marka Mrko-cija Bertaša i Ivice Kranželića.

UGARKOVIC, Stipe: Sjećanja na prve dane ustanka — Komunisti Zagreba i okolice stupaju u akciju, *Vjesnik*, Zagreb, 16. V 1971, 16. str.

U feljtonskom tekstu spominje se Hrvatsko zagorje i pojedina mjesta: Kupljenovo, Jakovlje i okolica.

U(HERNIK). B.(oris): Umro Rumbak Ivan Živko, *Vjesnik*, Zagreb, 7. X 1977, 16. str. Biografski spomen-zapis o vijećniku ZAVNOH-a i AVNOJ-a za kotar Krapinu.

UHERNIK, Boris: Trideset i peta godišnjica narodne vlasti, *Krapinski vjesnik* SSRN Krapine, 1. II 1979, str. 1—2.

Prikaz djelovanja Okružnog narodnooslobodilačkog odbora za okrug Krapinu.

U(HERNIK), B.(oris): Najmlajši kaj, *Krapinski vjesnik* SSRN Krapine. 1. VI 1980, 6. str. Uz obilježavanje 35. obljetnice oslobođenja učenici pišu o NOB-u i socijalističkoj revoluciji u krajevima sjeverozapadne Hrvatske.

UHERNIK, Boris: -Svečano obilježena 40-godišnjica Prve okružne partijske konferencije za okrug Krapina, *Krapinski vjesnik* SSRN Krapine, 1. VIII 1980, str. 1. i 3—4.

Zapis o formiranju Okružnog komiteta KPH Krapina i njegovo političko djelovanje u širenju komunističkog pokreta u predratnom razdoblju i u NOB-u. Također se govori i o priređenoj izložbi štampe na tu temu.

U(HERNIK), B.(oris): Druga okružna partijska konferencija KPH za okrug Krapinu u Đurmancu — Značajan doprinos razvoju narodnog ustanka, *Krapinski vjesnik* SSRN Krapine, 15. I 1981, str. 1—2.

Prigodom svečane sjednice Karlo Mrazović Gašpar u svom izlaganju evocirao je sjećanja na partijsku konferenciju 1. I 1941, kojoj je kao delegat partijskog rukovodstva KPH prisustvovao i tu govorio prije 40 godina.

U Jakovlju otkrivena spomen-ploča palim borcima, *Glas Hrvatskog zagorja*, izd. Kotarski odbor SSRNH za kotar Krapinu, 1. IX 1961, 2. str.

Zapis o prigodnoj svečanosti na kojoj je Marko Belinić, narodni heroj tog kraja, govorio o značajnim povijesnim revolucionarnim zbivanjima.

ULTIMATUM generala Dapčevića, *Nedjeljni vjesnik*, Zagreb, 4. i 5. V 1975, 6. str.

U feljtonu o borbenom rasporedu jedinica NOV u zagrebačkoj okolini spominju se Klanjec, Varaždinske Toplice i druga mjesta.

UMRO prvoborac Ivo Robić, *Vjesnik*, Zagreb, 18. XII 1979, 16. str.

Životopis istaknutog i prvog komesara brigade »Braća Radić« koji je rukovodio mnogim oružanim bitkama protiv fašista i njihovih slugu za oslobođenje nove socijalističke Jugoslavije.

UMRO je Stjepan Kuhar, *Glas Hrvatskog zagorja*, izd. Kotarski odbor SSRNH za kotar Krapinu, 16. IV 1962, 2. str.

Biografski zapis o poznatom borcu i političkom radniku Zagorja.

UMRO Vlado Stopar, *Večernji list*, Zagreb, 23. I 1975, str. 1. i 3.

Životopisni spomen-zapis o ratnom novinaru i uredniku Vjesnikovaizdanja, teglavnom uredniku Zbornika Hrvatsko zagorje u NOB-u. Slike.

U povodu smrti Vlade Stopara — Novinar i povjesničar partizanske štampe, *Vjesnik*, Zagreb, 23. I 1975, 1. i 4. str.

Životopisni prikaz Stoparova djelovanja pisanom rječju o Hrvatskom zagorju i drugim krajevima.

U spomen heroju — Josipu Jutriši Janku, *Glas Hrvatskog zagorja*, izd. Kotarski odbor SSRNH za kotar Krapinu, 16. VIII 1962, 1. str.

Zapis sjećanja na istaknutog junaka oslobodilačkog rata i socijalističke revolucije. Slike.

UZ Dan borca, *Glas Hrvatskog zagorja*, izd. Kotarski odbor SSRNH za kotar Krapinu, 1. VII 1957, 4. str.

Iz sadržaja: Sloboda je ušla u čelije; Štef Nežmahen oslobođen iz lepoglavskog logora; Na Prvom zasjedanju ZAVNOH-a — sjećanja Rumbak Ivana Živka; Njegova uzbudljiva noć — Uspomene Milana Kunšteka iz Petrovskog, o jurišnim akcijama Zagorskog partizanskog odreda Hrvatske na zagorskom terenu.

UZ tridesetu godišnjicu narodnog ustanka — Proslava brigade »Braća Radić«, *Varaždinske vijesti*, tjedni list SSRN, Varaždin, 11. IX 1971, 2. str.

O borbenom putu brigade »Braća Radić« u sjevernoj Hrvatskoj (od 4. IX 1943).

VDOVIĆ, Branko: Borbe Zagorskog partizanskog odreda kod Tuheljskih Toplica, *Glas Hrvatskog zagorja*, izd. Kotarski odbori SSRNH Klanjec, Pregrada, Krapina, Zlatar i Ivanec, svibanj, 1954, 3. str.

Sjećanja na oružane borbe u Zagorskom odredu i na smrtno ranjavanje Josipa Jutriše Janka krajem prosinca 1944.

Zapis Đure Plemenčića o aktivnom radu za NOP. Opisan je također i doživljaj u ustaškom logoru Stjepana Vdovića, rodom iz Slatine (otac Branka Vdovića iz Kumrovca).

VDOVIĆ, Branko: Milan Šepetave, *Krapinski vjesnik* SSRN Krapine, 15. XII 1980, 5. str. Biografski zapis nakon smrti zaslužnog komesara Prvog bataljona Zagorskog partizanskog odreda Hrvatske, zaslužnog pregaoca u razvijanju bratske suradnje slovenskih i zagorskih boraca u borbi protiv njemačkih fašista i njihovih slugu. Slika.

VINCELJAK, Mirko: (Nekrolog) Mirku Topolovcu, *Krapinski vjesnik* SSRN Krapine, 1. I 1981, 11. str.

Biografski zapis nakon smrti komandira čete u brigadi »Braća Radić«. Slika.

VISOKO priznanje Boži Gredičaku, *Delegat*, informativno glasilo općine Donja Stubica, rujan, 12. str.

Biografski zapis prigodom uručenja Plakete SUBNOR-a Jugoslavije.

VITOMIR, Franjo (pseudonim Kozina Antuna): Uz jubilarnu 50-godišnjicu SKJ i SKOJ-a u Hrvatskom zagorju, *Hrvatsko zagorje*, časopis za kulturno-prosvjetna i društvena pitanja Krapine, br. 1—3/1970, str. 101—103.

Prigodni zapis o podnijetim referatima o razvoju i političkom djelovanju KPJ i o drugim zbivanjima u oslobodilačkom ratu i socijalističkoj revoluciji. Također se govori i o fotodokumentacionoj izložbi o oružanim jedinicama koje su djelovale na teritoriju Zagorja.

VJESNIK — 1940/1980 — Logor u Lepoglavi, *Nedjeljni vjesnik*, Zagreb, 29. VI 1980, 15. str. Zapisi o revolucionarnoj prošlosti u zagorskom kraju.

VLAHOVIĆ, Drago: Dvadeset godina »Glasa« (1942—1962), *Glas Hrvatskog zagorja*, izd. Kotarski odbor SSRNH za kotar Krapinu, 4. VII 1962, str. 1—2.

Tekstovi uz fotografske prikaze spomenika i spomen-ploča palim borcima na području Hrvatskog zagorja.

VLAHOVIĆ, Drago: Osvrt na kraju puta — »Glas« 1942—1963, *Glas Hrvatskog zagorja*, organ SSRN zagorskih komuna, Zabok, 27. VII 1963, str. 6—7.

Kronološki opis izlaženja lista Glas Hrvatskog zagorja od 1953. do srpnja 1963. Navedena su imena urednika i aktivnijih suradnika-dopisnika lista.

VOJINOVIĆ, Aleksandar: Zločin je pobjegao na zapadna vrata — Uz 30-godišnjicu oslobođenja zemlje, *Večernji list*, Zagreb, 22. IV 1975, 21. str.

U feljtonskom tekstu spominje se Krapina, a u narednim opisima i druga zagorska mjesta. (Pod navedenim je naslovom do 16. V 1975. objavljeno 28 feljtonskih nastavaka).

VOJNOVIĆ, Z.(denko): Memorijalni muzej maršala Tita u Kumrovcu, *Vijesti* Društva muzejsko-konzervatorskih radnika NR Hrvatske, Zagreb, veljača, 1953, 2. str.

U tekstu se govori o značenju muzeja. Ističe se daje Anđela Ščrbek,nastavnica Osmoljetke u Kumrovcu, aktivna i u svojstvu povjerenika Muzeja.

V.(RCIĆ), Lj.(ubo): Živog ili mrtvog, *Glas Hrvatskog zagorja*, izd. Kotarski odbor SSRNH za kotar Krapinu, 1. IX 1955, 3. str.

Zapis o sjećanjima Mije Pavliše u vezi s pristupom u NOVHolandeza i o hvatanju neprijateljskog špijuna.

VRČIĆ, Ljubo: Velike svečanosti u Hrvatskom zagorju, *Vjesnik*, Zagreb, 6. X 1958, str. 1—2. Zapis o govoru Marka Belinića na velikom narodnom zboru u Donjoj Selnici kraj Belca-Zlatar. Govorio je o borbenom putu Drugog zagorskog partizanskog odreda Hrvatske.

VUKELIĆ, Mladen: Simboli junaštva i zahvalnosti — Umjetnička djela iz oslobodilačkog rata i revolucije u Zagrebu i okolici, »13 sajamski vodič — Šetnjom kroz Zagreb« (17—25. IV 1965), izd. Zagrebački velesajam, Zagreb, 1965, str. 15—22.

Uz tekst »Dobro došli« izletnici su upućeni da posjete i spomen-obilježja revolucionarne prošlosti Zagreba i zagorskog područja. Slike spomenika NOB-a.

VUKSAN, Biljana: Majka heroja, *S naših bregova*, list osnovne škole »Ivica Gluhak«, Konjščina, 1972. 25. str.

Uz 130-godišnjicu škole (1842—1972) objavljenje zapis o sjećanjima Marije Gluhak na sina Ivicu, narodnog heroja oslobodilačkog rata.

ZABOK danas, *Kaj*, časopis za kulturu i prosvjetu, Zagreb, izd. »Kajkavsko spravišće«, Zagreb, br. 1/1980, str. 173, 185—186, 189, 190—193, i 196.

U tekstu se spominje djelovanje klasnog sindikalno-štrajkaškog radničkog pokreta, KPJ i NOB-a. Fotoreprodukcije snimaka revolucionarnih ličnosti i događaja.

ZAGORJEM plamte krijesovi borbe, *Vjesnik*, Zagreb, 9. V 1952, 2. str.

Zapis pred desetu godišnjicu ustanka buntovnog Zagorja.

ZAKLJUČCI konferencije u Varaždinu, *Vijesti* Društva muzejsko-konzervatorskih radnika Hrvatske, Zagreb, veljača, 1953, str. 3—4.

U zapisu o muzejskoj konferenciji govori se o sistematskom prikupljanju dokumentacije NOB-a na području sjeverozapadne Hrvatske, te o prikupljanju materijala za muzejske zbirke (14—15. XI 1952).

ZAPISI iz slavnih dana. *Glas Hrvatskog zagorja*, izd. Kotarski odbor SSRNH za kotar Krapinu, 1. III 1959, 4. str.

Zapis o socijalističkom sastanku u Pregradi potkraj 19. stoljeća te o djelovanju Okružnog komiteta KPH za okrug Krapina i o borbenom putu 32. divizije.

ZOVKO, Marko: Portret — Revolucionar Gabrijel Gabrek Kranjec... *Vjesnik*, Zagreb, 10.i 11. III 1974, 7. str.

Kranjec je rođen S. III 1889. u Bačanima kraj Konjščine. Kao mladi pekarski pomoćnik uključio se u napredni radnički pokret u Zagrebu. Sudjeluje na osnivačkom kongresu Crvene sindikalne organizacije u Moskvi. Osniva prve ilegalne partijske organizacije u Zagrebu. Zbog revolucionarne aktivnosti je progonjen. Djelovao je uz Karla Mrazovića, Josipa Debeljaka i druge. Umro je 27. X 1934. u Zagrebu.

ŽALAC, Tomo: Rad na istraživanju povijesti školstva i prosvjete u Hrvatskoj u dobadrugog svjetskog rata, *Časopis* za suvremenu povijest Instituta za historiju radničkog pokreta Hrvatske, Zagreb, br. 3(16)/1974, 68. str.

U tekstu je prikazano stanje u školama u doba NOB-a i u zagorskom kraju.

ŽARIĆ, Slobodan: Narodnooslobodilačka borba na stranicama »Vojnoistorijskog glasnika«, *Časopis* za suvremenu povijest Instituta za historiju radničkog pokreta Hrvatske, Zagreb, br. 2—3/1971, 305. str.

U tekstu se spominju vojne operacije u Hrvatskom zagorju. Dalje se govori o napadu na ustaški logor u Lepoglavi i na neprijateljsko uporište u Varaždinskim Toplicama (1943).

ŽIVOT je uvijek bio velik, *Krapinski vjesnik* SSRN Krapine, 1. III 1979, 11. str.

Zapis o aktivnoj političkoj djelatnosti u predratnom razdoblju i u doba NOB-a Katarine Herceg i njezina muža. Rođena je u Gornjem Jesenju (stanuje u Krapini).

ŽUBRINIĆ, Velimir: Iz slavnih dana NOB-a Hrvatskog zagorja, *Glas Hrvatskog zagorja*, izd. Kotarski odbor SSRNH za kotar Krapinu, 5. IV 1961, 3. i 7. str.

Prikaz političkog rada Petra Đurkina, partijskog radnika, poginulog u NOB-u, kao i njegova oca Stjepana, predsjednika Mjesnog NOO-a za područje ondašnje općine Začretje. Slike.

ŽUBRINIĆ, Velimir: Črleni maj, kervavi maj. *Glas Hrvatskog zagorja*, izd. Kotarski odbor SSRNH za kotar Krapinu, 1. V 1961, 2. str.

Zagorske prvomajske proslave prije rata i u doba NOB-a.

ŽUBRINIĆ, Velimir: Revolucionarni dani. *Glas Hrvatskog zagorja*, izd. Kotarski odbor SSRNH za kotar Krapinu, 6. VII 1961, str. 2—3.

Pogovor

Kao što je u predgovoru istaknuto, knjiga »Hrvatsko zagorje u revoluciji« rezultat je napora šireg kolektiva autora, recenzenata i konzultanata. Zbog toga je na ovom mjestu potrebno posebno navesti svakoga od njih, kao i naslove tekstova koje su autori izradili.

Autori

Marko Belinić	Uvod
Mirko Belošević	Borbeni put Drugog zagorskog partizanskog odreda
Josip Bogožalec	O NOB-u u kotaru Ivanec
Josip Bregović	Ivanečka četa u NOB-u
Josip Brezni	O NOB-u u kotaru Ivanec
Vinko Brlek	Omladinski bataljon
Rade Bulat	Karakteristike NOB-a u Hrvatskom zagorju
Ivica Družinec	0 Prvoj zagorskoj udarnoj brigadi
Ivica Gretić	Razvoj NOB-a u Hrvatskom zagorju od lipnja 1942. do rujna 1943.
Mirko Gretić	Omladina Hrvatskog zagorja u NOB-u
Ivan Jadan Mika	Radnički pokret i KPJ—KPH u Hrvatskom zagorju do oružanog ustanka 1941. Neki problemi pokretanja oružanog ustanka 1941. 1 prošireni plenum Okružnog komiteta KPH Krapina u veljači 1942. Razvoj narodne vlasti u Hrvatskom zagorju
Ivan Jelić	Neke karakteristike Hrvatskog zagorja do kraja XIX st. Fragmenti iz povijesti KPH u Hrvatskom zagorju od 1941. Slom Kraljevine Jugoslavije i uspostava okupacijskog i ustaškog režima
Antun Kozina	Žene Hrvatskog zagorja u NOB-u
Stjepan Kučiš	Bibliografija
Ivan Landripet	Štab zapadne grupe odreda Kotar Donja Stubica u NOB-u

Josip Špiranec Pintar	O Prvom i Drugom zagorskom partizanskom odredu		
	Vojnopozadinski organi u Hrvatskom zagorju		
Antun Štipak	Općina Zaprešić u NOB-u		
	Formiranje Okružnog komiteta	KPH	Zagreb
Izidor Štok	Trideset druga divizija NOVJ		
Gabrijel Vragović Crni Veze	zagorskih partizana i partizana		Slovenije

Također su iz knjige »Hrvatsko zagorje u narodnooslobodilačkoj borbi«, Zagreb 1959, preuzeti pojedini manji dijelovi teksta koje je pisao pokojni Vlado Stopar.

Recenzije društveno-političkih organizacija

Općinski odbor SUBNOR-a Donja Stubica
Općinski odbor SUBNOR-a Ivanec
Općinski odbor SUBNOR-a Klanjec
Općinski odbor SUBNOR-a Krapina
Općinski odbor SUBNOR-a Pregrada
Općinski odbor SUBNOR-a Zabok
Općinski odbor SUBNOR-a Zaprešić
Općinski odbor SUBNOR-a Zlatar-Bistrica

Mjesna organizacija SUBNOR-a Bedekovčina
Mjesna organizacija SUBNOR-a Đurmanec
Mjesna organizacija SUBNOR-a Gornje Jesenje
Mjesna organizacija SUBNOR-a Jazvine
Mjesna organizacija SUBNOR-a Konjščina
Mjesna organizacija SUBNOR-a Krapina
Mjesna organizacija SUBNOR-a Lepajci
Mjesna organizacija SUBNOR-a Radoboj
Mjesna organizacija SUBNOR-a Veliko Trgovišće

Pismena mišljenja pojedinaca

Mijo Balija, Zabok; Anđela Bedeković-Žeželj, Varaždin; Mirko Belošević, Zagreb; Josip Brezni, Zagreb; Ana-Marija Brlečić, Zagreb; Vilim Cvok, Zagreb; Vilim Čorko, Zlatar-Bistrica; Franjo i Stjepan Čukelj, Jertovec; Mirko Gretić, Zagreb; August i Đurđa Herceg, Krapina; Franjo Herceg, Zlatar-Bistrica; Kata Herceg, Krapina; Ankica i Drago Hurčak, Zagreb; Mirko Ivić Šiljo, Varaždin; Ivan Jadan Mika, Bedekovčina; Josip Kolar Matek, Zagreb; Stjepan Kreber, Zagreb; Vlado Matetić, Beograd; Marko Mrkoci, Zagreb; Stjepan Plečko, Zabok; Blaž Rukljač, Poznanovec; Janko Rumbak, Petrovsko; Franjo Sadaić, Konjščina; Josip Špiranec Pintar, Zagreb; Vinko Špoljar, Sušobreg; Josip Štimac Učo, Desinić; Franjo Švigel, Varaždin; Branko Vdović, Kumrovec.

UREDNIČKI ODBOR

SADRŽAJ

PREDGOVOR	9
UVOD	13
HRVATSKO ZAGORJE	21
Geografske značajke	21
Društveno-ekonomska obilježja	22
Kratak pogled u prošlost	25
POČECI RADNIČKOG POKRETA	31
Razvoj industrije i rađanje radničke klase	31
Bunt narodnih masa	37
Snaženje akcija radničke klase	46
KLASNA I POLITIČKA BORBA IZMEĐU DVA RATA	53
Revolucionarno raspoloženje narodnih masa	53
Ekonomski položaj seljaštva	58
Stvaranje organizacije KPJ	60
Akcije radničke klase	64
Oživljavanje rada KPJ	70
Snažan štrajkaški pokret	74
Partijska organizacija na čelu širokog antifašističkog i proturežimskog pokreta	86
POD OKUPACIJOM	109
Uspostava ustaškog režima	109
Vojno-geografski položaj Hrvatskog zagorja	113
PRIPREME ZA ORUŽANU BORBU I NJEZIN POČETAK	
(travanj 1941 — početak 1942)	117
Partijska organizacija u novoj situaciji	117
Prve oružane akcije i ustaničke grupe	121
Daljnje pripreme za oružanu borbu	124
PRVI ZAGORSKI PARTIZANSKI ODRED	
(veljača — lipanj 1942)	129
Akcije za osnivanje Odreda	129
Djelovanje Odreda	131
Ustaška ofenziva i prestanak djelovanja Odreda	135
BORBA ZA OŽIVLJAVANJE NARODNOOSLOBODILAČKOG POKRETA	
(lipanj 1942 — veljača 1943)	143
Analiza prijednog puta	143
Daljnje okupljanje komunista	145
Jačanje SKOJ-a	184
Partizanske akcije ne prestaju	185
Tehnika Okružnog komiteta KPH Krapina i pokretanje »Glasa Hrvatskog zagorja«	191
Pojava Žumberačke čete	194
Kalnički partizanski odred	196

Veze sa Slovenijom	201
Okružno partijsko savjetovanje u Ravnicama i njegovo značenje	205
RAZGARANJE NARODNOOSLOBODILAČKE BORBE (veljača—rujan 1943.)	209
Daljnje širenje društveno-političke osnovice narodnooslobodilačkog pokreta	209
Zagorska četa	218
Brojne akcije zagorskih partizanskih grupa	222
Dolazak slavonskih partizana i oslobođenje Lepoglave	231
Jačanje antifašističkih organizacija	235
Temelji narodne vlasti	241
Političko-propagandni rad Partije	245
Osnivanje Drugog zagorskog partizanskog odreda	248
USPON OSLOBODILAČKE BORBE I JAČANJE ORUŽANE SILE	
NARODNOOSLOBODILAČKOG	
POKRETA (rujan 1943 — prosinac 1944)	257
U sklopu velikog slobodnog teritorija	257
Snažna oružana borba diljem Zagorja	268
Snaga narodne vlasti	282
Partija i SKOJ pred novim zadacima	307
Jačanje Narodnooslobodilačke fronte	317
Djelatnost vojnopozadinskih organa	326
Osnivanje Zagorske brigade i njene prve borbe	338
Zajedničke borbe sa slovenskim partizanima	345
U Zagorju neprijatelj nema mira ni jednog trenutka	350
NA PUTU DO OSLOBOĐENJA (siječanj — svibanj 1945)	373
U borbama izvan rodnog kraja	373
Pred konačnom pobjedom	377
Oslobođenje	381
POPIS POGINULIH UČESNIKA NOB-e	387
POPIS ŽRTAVA FAŠISTIČKOG TERORA	465
BIBLIOGRAFIJA	497
POGOVOR	567

Izdavački savjet knjige
Hrvatsko zagorje u revoluciji

Izdavačka radna organizacija
Školska knjiga, Zagreb

Za izdavača
Stjepan Plečko
Josip Malić

Vanjska oprema
Marijan Jevšovar

Grafički urednik
Mira Beutz

Lektor
Jakov Ivaštinović

Korektori
Zlata Babić
Milivoj Piija

Tiskanje dovršeno u kolovozu 1981.

I s p r a v c i

Molimo cijenjene čitaoce da unesu slijedeće ispravke u knjigu:

Strana	Red	Stoji	Treba
4	2 odozgo	Vladimir	Ladislav
121	2 odozdo	1943.	1941.
134	2 odozgo	rezerviranosti	rezerviranost
144	8 odozgo	oslobodio	oslobodilo
183	17 odozdo	Petrović	Perović
215	16 odozgo	Špiranec Josip	Špiranec Josip Pintar
291	13 odozgo	zasjati	zasjesti
294	15 odozgo	osjetili	osujetili
491	19 odozdo	Tarade	Taradej

Na str. 264 treći i četvrti odjeljak istovjetni su s prvim i drugim, pa ih treba pre-
crtati jer su suvišni.